

7/7/1982

S. 1301A

ACTA
PHYSICO-MEDICA
ACADEMIAE CAESAREAE
NATVRAE CVRIOSORVM

NOVA ACTA
PHYSICO-MEDICA
ACADEMIÆ CÆSAREÆ
LEOPOLDINO-CAROLINÆ
NATVRÆ CVRIOSORVM

EXHIBENTIA

EPHEMERIDES

SIVE

OBSERVATIONES HISTORIAS
ET EXPERIMENTA

^A
CELEBERRIMIS GERMANIÆ
ET EXTERARVM REGIONVM

VIRIS

HABITA ET COMMVNICATA SINGVLARI STUDIO
COLLECTA

TOMVS PRIMVS

ACCEDVNT APPENDIX ET TABB. ÆN. XIII.
CVM PRIVILEGIO SACRÆ CÆSAREÆ MAIESTATIS.

NORIMBERGÆ,

Impensis WOLFGANGI SCHWARZKOPFII.
TYPIS FLEISCHMANNIANIS ANNO MDCCLVII.

NEW AETA
PHYSIO-MEDICA

THEOLOGICO-MORALIS

ELIENORIS

GENUINE

W. H. & C. 1851

THE MUSEUM

THE MUSEUM

SACRATISSIMO ET POTENTISSIMO
INVICTISSIMOQUE PRINCIPI
DOMINO DOMINO
FRANCISCO
ROMANORVM IMPERATORI
SEMPER AVGVSTO
PIO FORTI FELICI
GERMANIÆ HIEROSOLYMORVMQUE
REGI

LOTHARINGIÆ BARRIQVE
DVCI
MAGNO DVCI ETRVRIÆ
ET RELIQVA
CÆSARI OPTIMO MAXIMO IVSTISSIMO
INDVLGENTISSIMO
PATRIÆ PATRI DIVINITVS CONSTITVTO
SVMMO
RERV SACRARVM ET LITTERARIARVM
TVTORI ET CONSERVATORI
BENE FELICITER ET AVSPICATE.

AUGUSTISSIME IMPERATOR

Quum, quæ DEI, rerum omnium
Conditoris & Gubernatoris,
immensa & singularis est clementia,

post felicem sæculi unius decursum,
Academia Leopoldino-Carolina Cæsa-
rea Naturæ Curiosorum, sub indulgen-
tissimo Gloriosissimorum Augustorum
imperio atque regimine florens ac vi-
gens, primam nunc Actorum novorum
a se collectorum partem typis exscri-
bendam communesque in usus divul-
gandam curasset : nihil inde prius &
antiquius, nihilque magis curæ cordi-
que habuit, quam ut eas laborum suo-
rum primitias TIBI, AVGVSTISSIME CÆ-
SAR, tanquam Numini tutelari suo, de-
mississimæ pietatis testandæ caussa, de-
dicaret, & tanquam publicum atque
fo-

solenne sacrificium, pedibus TVIS ad-
volutum, religiosissime devotissimeque
offerret. Quo maiorem vero ex ista
rerum suarum conditione nacta est Aca-
demia nostra felicitatem: eo etiam im-
penfiolem & largiolem fovet tenetque
spem, fore, ut, quum ipsius membra,
pro eo, quo possunt, studio, ad perscru-
tandam magis & indagandam Summi
Numinis potentiam, benignitatem &
sapientiam, in rerum creatarum produ-
ctione & conservatione mirabiliter ab-
strusam & inexhaustam, contendant
& allaborent, suasque meditationes be-
ne recteque pensitatas cum aliis com-

municare haud recusent, neque etiam
in eiusmodi occupationibus, contra
præscriptam symboli academici legem,
otiosi haberi dicique velint, præsentem
hanc qualemcumque operam TIBI,
CLEMENTISSIME IMPERATOR, consecra-
tam, tanquam animi grætissimi devotis-
simique tesseram, gratiosissimo clemen-
tissimoque vultu excipere digneris, ea-
que etiam, qua prius fruebatur, MAIE-
STATIS TVÆ præsentissima efficacissima-
que tutela porro maçtatam beatamque
esse finas. Tanta igitur felicitatis ex-
optatæ spe gaudens recreata atque con-
firmata Academia nostra ferventissimis
pre-

precibus votisque liberalissime susceptis multiplicatisque efflagitabit DEVM, ut TE, INVICTISSIME CÆSAR, pacatis ubique temporibus Germaniæque tranquillitate restituta, summis bonorum divinorum generibus abundantissime cumulatum, prosperrimisque rerum humanarum felicitatibus auctum ornatumque & longissima annorum serie, sine omni quarumcunque offensio- num genere florentem vigentemque atque fortunatissimo imperio, supra omnes priores maximos Cæsares & Augustos, beatum saluberrimisque in rem- publicam privatamque consiliis instru-

Etum esse velit iubeatque. Id quod sub-
mississimo animo precantur

SACRÆ
MAIESTATIS TVÆ

humillimo obsequio devotissimi

Præses, Director, Adiuncti &
Collegæ Academiæ Naturæ
Curiosorum.

PRÆFATIO.

Postquam Academia nostra Casarea eam divinitus nata est felicitatem, ut, inter armorum strepitum gravissimasque bellorum tempestates indefesso membrorum suorum studio & ardore singulari suffulta, novum in edendis vulgandisque laborum suorum monumentis inchoare sæculum bono cum DEO posset: statim in ipso huius Præfationis limine silentio præterire haud fas est, novum ei splendorem & eximium, faustis omnino cum auspiciis, conciliatum ex eo fuisse ornamentum, quod a Præside, pro ipsius indefessis curis studioque in res nostras singulari, felicissime tandem absoluta nec ita pridem in lucem publicam eruditorumque manus delata sit luculentissima instituti nostri academici Historia, dudum iam & sigillatim in III. & IV. Voluminis Actorum nostrorum Præfationibus sancte promissa intereaque avidissi-

PRÆFATIO.

*me expectata; deinde etiam, quod SERENISSI-
MVS PRINCEPS AC DOMINVS CAROLVS,
Princeps regnans Lævvensteinio - Wertheimiensis
& reliqua, Academiæ nostræ albo nomen dare,
pro ea, qua pollet, singulari clementia, haud gra-
vatus sit & dedignatus. Quod reliquum est, ni-
bil amplius præloqui, nostra referre videtur, nisi
id, quod ad nonnullas pertinet mutationes ex neces-
sitate susceptas. Scilicet Academia nostra in eo-
dem, quod iam per totius sæculi intervallum indefi-
nenter exsequuta est, instituto amplius quidem per-
sistit, & partim ad cognitionem rerum natura-
lium & creatarum, imprimisque humanæ naturæ
eiusque infirmitatis & morbosæ afflictionis, confir-
mandam, vel pro viribus explicandam & emen-
dandam, partim vero ad remediorum contra mor-
bos detectorum vires eruendas, stabiliendas, com-
munemque in usum publicandas contendit; quod
vero ad novas operum academicorum mutationes
attinet, id sibi omnino curæ dari existimavit Aca-
demia nostra, ut Nova ipsius Acta maiori nitidio-
rique chartæ, eorum in gratiam, qui eiusmodi ve-
nustatem externam desiderant, sufficiente exempla-
rium*

PRÆFATIO.

rium copia impressa, & reliqua quoque, figuris diligentius artificiosiusque ornata, iam imposteriorumque compareant. Quo consilio quoque, figurarum imprimis rationem habentes, rogamus optamusque, ut auctores pro virili earum delineationes secundum naturam diligenter exprimendas accurent: quia sine exemplari naturali eæ difficulter aut plane non emendari possunt. In ipsa denique operis fronte nonnulla adhuc immutare placuit, nimirum partim ut Acta hæc, ad differentiam Actorum prioris sæculo vulgatorum nova dicantur, partim ut ipsæ partitiones non amplius nomen Voluminum, sed Tomorum sortiantur, ne cum prioribus, si citentur, tam facile confundi queant. Ex hac vero inducta commutatione ac differentia contingit amatoribus, qui prioris sæculi Acta nondum possident neque ea sibi facile comparare possunt, haud levis momenti commodum & emolumentum: siquidem præsentis collectione, quæ cum priori nullam habet exquisitam connexionem, nostra Acta denuo, si libet, ordiri possunt. Quemadmodum denique iis celeberrimis clarissimisque viris atque sodalibus, qui novæ huic collectioni suas conferre symbolas aut per-

rex-

PRÆFATIO.

*vexerunt aut cœperunt, iusta laus debetur grâtes-
que publicæ aguntur: ita etiam cetera Academiæ
nostræ membra rogantur & admonentur, ut pro
sua quisque otii, virium & ingenii experientiæque
ratione, priorum vestigia sequantur, & coniuncto
studio florem & incrementum Academiæ nostræ,
Gloriosissimorum Imperatorum præsidio suffulta,
gnaviter industrieque promovere & augere non
omittant. Quod superest, illos, quorum communi-
cata in hoc tomo nondum comparent, rogamus, ne
id malam in partem interpretentur: nihil enim eo-
rum publicationi impedimento fuit, quam huius
tomi moles nimium adcrefcens. Stabunt
ergo in limine tomi D. V.*

sequuturi.

I.

Continuatio

CATALOGI

Dnn. Collegarum Academiae Cæsareae
Leopoldino - Carolinae Naturae
Curiosorum,

*Ab anno 1754. usque ad annum 1756. in eandem
receptorum.*

Anno 1754.

Ordo
receptionis.

584. Serenissimus Princeps ac Dominus, CAROLVS, Princeps regens Læwensteinio - Wertheimensis, supremus Princeps de Chassepierre, Comes de Rochefort & Montaigu, Dominus terrarum Scharfeneck, Breuberg, Kerpen, Casselburg, Herbimont, Neufchateau, Rosenbergs, Heubach, Weseriz, Guttenstein, Zebau, Hayd, Pernartiz, Skupsch, reliqua, Sac. Cæsar. Maiest. Cubicularius, Sereniss. Electoris Palatini copiarum pedestrium supremus excubiarum Præfectus, Eques Ordinis Palatini St. Huberti, & Brandenburgici Aquilæ rubræ, reliqua. APOLLO SOTER.

585. Dn. D. *Franciscus Lacroix Boissier* de SAVVAGES, Christianiss. Reg Galliaë Consiliarius & Medicus, Professor Medicinæ ordinar. in Mõnspe-liensi Academia, Regiar. Societatum Scientiar. Londinaens. Mõnspe-liens. Vpsal. & Stockholm. Sodal. *Straton, II,*

Nov. Act. Med. Ph. Tom. I.

)()(

Ordo

Ordo
receptionis.

586. Dn. D. *Claudius Nicolaus le CAT*, Anatom. & Chirurg. Prof. Regius, Nosocomii, l' Hotel de Dieu dicti, Chirurgus primarius, Academ. Scient. Parisin. Londinenf. Berolinensf. & Madritensf. Sodalif, itemque Rhotomagenf. Academ. Scient. Secretarius perpetuus. *Plistonicus IV.*
587. Dn. D. *Michael MORGENBESSER*, Reipublicæ Wratislaviensis Proto-Physicus & Collegii Medici Adffeffor. *Dexius II.*
588. Dn. D. *Gerardus Liber Baro van SWIETEN*, Auguftiff. Roman. Imperator. & Imperatric. a Confiliis, Comes Archiatrorum, Bibliothecæ Auguftæ Præfectus, Inclyt. Facultat. Med. Viennensf. Præfes perpetuus, nec non Academ. Reg. Scientiar. & Chirurg. Parisin. itemque Inftituti Bononiensf. & Literator. incognitor. Sodalif. *Mithridates.*
589. Dn. D. *Ioannes Antonius Nobilis de WOLTTER*, S. R. I. Eques, Sac. Cæf. Maieft. CAROLI VII. piiffimæ memor. & Sereniff. gloriofiffime regnantis Electoris Bavarizæ Confiliar. & Proto-Medicus, Facultatif Medicæ Ingolftadiensf. & Nosocomior. militarium Inffeffor. *Marcus Artorius II.*
590. Dn. D. *Ioannes Chriftophorus REINMANN*, Civitatif Ducalif Rudolftadiensf. & totius Provinciz Physicus ordinarius. *Rufus III.*
591. Dn. D. *Rudolphus Auguftinus VOGFL*, Medicinæ in Academia Georgia Augufta Gœttingenfi Profeffor publ. extraordinarius. *Philoxenus III.*
592. Dn. D. *Ioannes Chriftianus IACOBI*, Militum præfidiariorum Vinarienfium Medicus ordinarius. *Idmon III.*
593. Dn. D. *Henricus Ioannes Nepomucenus CRANTZIVS*, Artis obftetriciz in antiquiffima & celeberrima Vindobonens.

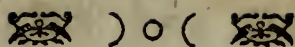

Ordo
receptionis.

bonensi Academia publicus Regius Professor. *Clidemus II.*

Anno 1755.

594. Dn. D. *Daniel Gottlob* THEBESIVS, Consul & Physicus civitatis & Circuli Treptovienfis, itemque civitatis Greiffenbergensis & Caminiensis in Pomerania. *Euriphon II.*
595. Dn. D. *Carolus Wilhelmus* SACHS, Poliater Wratislaviensis, Regiique Collegii medici & sanitatis ibidem Adfessor. *Phosphorus IV.*
596. Dn. D. *Gerhardus Andreas* MVLLER, Medicinæ Professor publicus primarius in Giessensi Academia. *Anaximenes II.*
597. Dn. D. *Philippus Henricus* BOECLER, Medicin. Prof. publ. extraordinar. & Logic. ac Metaphysic. ordinar. in Academia Argentoratensi, Electoral. Moguntin. Academ. Scientiar. utilium, & Regiæ Monspeliens. Societat. Scient. Sodal. *Heraclides III.*
598. Dn. D. *Balthasar Ludovicus* TRALLES, Medicinæ Practicus Wratislaviensis. *Avenzoar II.*
599. Dn. D. *Petrus Immanuel* HARTMANN, Medicinæ Practicus Halensis, & Academiæ Electoral. Moguntino-Erfurtenfis Scientiar. utilium Sodal. *Menon.*
600. Dn. D. *Ioannes Michael* HOFFINGER, Vniversitatis Viennensis Membrum, Sac. Cæsar. Regiæque Maiest. constitutus Physicus in Transilvania, & Reipubl. Cibiniensis in obstetricalibus Magister. *Philomusus III.*

Anno 1756.

Ordo
receptionis.

601. Dn. D. *Ioannes de GORTER*, Sacratiff. Rufforum Imperatricis, ELISABETHÆ I. Personæ Medicus ordinarius. *Olympus III.*
602. Dn. D. *David de GORTER*, Sacratiff. Rufforum Imperatricis, ELISABETHÆ I. Personæ Medicus ordinarius. *Euphorbus III.*
603. Dn. D. *Fridericus Ludovicus Christianus CROPPIVS*, Illuftris Reipublicæ Hamburgensis Phycus fecundarius. *Criton III.*
604. Dn. D. *Ioannes Christophorus WEINSCHENK*, Potentiff. Reg. Boruff. Confiliar. aulic. & Regii Collegii medici Magdeburgici Adeffor. *Philetus III.*
605. Dn. D. *Christianus Sigismundus ZEIDLER*, Potentiff. Reg. Boruff. Medicus & Confiliarius aulicus, ac in fupremo Senatu medico Berolinenfi Adeffor ordinarius. *Zenon III.*
606. Dn. D. *Wolfgang Thomas RAV*, Sereniff. Elector. Bavar. in Comitatu Wiefenfteig, & Illuftr. Reipublicæ Vlmensis in oppido & territorio Geiflingenfi Phycus provincialis. *Serapion III.*
607. Dn. D. *Fridericus Simon MORGENSTERN*, Medicinæ Practicus Magdeburgenfis, & Academiae Electoralis Moguntino-Erfurtenfis Scientiarum utilium Sodalis. *Ariftogenes III.*
608. Dn. D. *Ioannes Ludovicus LOESEKE*, Medicinæ Practicus Berolinenfis. *Leonides III.*
609. Dn. D. *Godofredus Henricus BVRGHART*, Medicinæ Practicus Bregenfis, & in Regio Collegio ibidem Profeffor primarius, itemque Cæfareo-Regiæ Societatis Scientiarum Olmutienfis Sodalis. *Zofimus III.*

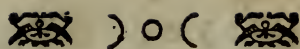
Ordo

Ordo
receptionis.

610. Dn. D. *Ioannes Carolus* HEFFTER, Medicinæ Practicus Zittaviensis, Monasterii Mariævallis Physicus, & Lipsiensis Societatis artium liberalium Membrum honorarium. *Herodicus III.*
611. Dn. D. *Iosephus* BENVENUTI, Medicinæ Practicus in illustri Luccensi Republica. *Epicarmus II.*
612. Dn. D. *Theophilus Benjamin* FABER, Medicinæ Professor publicus extraordinarius in Academia Tubingensi. *Niceratus II.*
613. Dn. D. *Ioannes Christophorus* HENNIKE, Celsissimorum Comitum Hohenloicorum, Bartensteinensis, Waldenburgenfis & Neuensteinensis, Consiliarius & Archiater, Medicinæ Practicus Oehringensis. *Hierax II.*
614. Dn. D. *Ioannes Fridericus* SCHREIBER, Anatomæ & Chirurgiæ Prof. publ. Petropolitanus, & Imperial. Academ. Scientiarum ibidem Sodalis honorarius. *Alcæon II.*
615. Dn. *Petrus* CARPZER, in illustri Hamburgensi Republica Medicus & Chirurgus celeberrimus dexterrimusque. *Albucafes II.*

II.

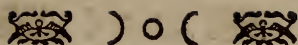
CATALOGVS

Dominorum Collegarum huius Academiae, haectenus, quantum quidem nobis constat, demortuorum.

Ordo
receptionis.

191. Dn. D. *Christianus* HORCH, Potentiff. Regis Borussiae Consiliarius intimus & Archiater primarius, in supremo Senatu medico & Collegio Sanitatis Berolinensi Adfessor, †. d. 20. April. 1754. ann. aetat. 78.
370. Dn. D. *Ioannes Hartmannus* DEGNER, Civitatis Neomagiensis Physicus ordinarius, tandemque Scabinus & Consul, †. d. 6. Novemb. 1756. ann. aetat. 66.
417. Dn. D. *Hermannus Paulus* IVCH, Comes Palatin. Caesar. Facultat. medicae Erfordiensis Senior & Adfessor primar. Patholog. & Prax. Prof. publ. ordinar. Serenissimor. Saxon. Ducum, Vinariens. Isenacens. & Gothani, Consiliar. aulic. & Archiater, †. d. 15. Iul. 1756. ann. aetat. 80.
425. Dn. D. *Georgius Erhardus* HAMBERGER, Sereniff. Saxon. Ducum stirpis Ernestinae Consiliarius aulicus, Physices, Chymiae & Praxeos in Ienensi Academia Prof. publ. ordinar. Facultat. medicae Senior, & Medicus provincial. Ienensis, †. d. 22. Iul. 1755. ann. aetat. 58.
452. Dn. *Fridericus Christianus* LESSER, Ministerii Evangelici Nordhusani Senior, Aedis St. Iacob. & Martin. Pastor, Regiae Berolinens. Academ. Scient. Sodalis, itemque Societat. Teuton. Göttingens. & Bremens.

Mem-

Ordo
receptionis.

Membrum honorarium, †. d. 17. Septemb. 1754. ann.
ætat. 63.

467. Dn. *Ioannes David* KOELER, Historiarum in Regia
Gœttingensi Academia Professor publ. ordinarius, †. d.
10. Mart. 1755. ann. ætat. 72.
469. Dn. D. *Ioannes Nathanael* LIBERKVHN, supremi
Collegii medici Berolinensis Adfessor, & Regiar. Aca-
demiæ. Scientiar. Anglicanæ & Prussicæ, Sodalis, †.
d. 17. Decemb. 1756. ann. ætat. 46.
471. Dn. D. *Ioannes Valentinus* HARTTRAMFT, Medi-
cus obstetricius & Practicus Lipsiensis, †. d. 14. Au-
gust. 1755.
477. Dn. D. *Henricus Godofredus* ZOPFF, Consiliarius &
Archiater Ruthenicus, ac Physicus provincialis Greit-
zensis, †. d. 28. Februar. 1755. ann. ætat. 63.
555. Dn. D. *Caspar Leopoldus* KIRCHSCHLAGER, Augu-
stissimæ Imperatricis Viduæ, ELISABETHÆ CHRISTINÆ,
gloriosissimæ memor. Consiliarius & Archiater, †. d. 13.
Maii 1755. ann. ætat. 49.
566. Dn. *Ioannes Ambrosius* BEVRER, Xenodochii Norim-
bergensis ad Spiritum sanctum Pharmacopœus ordina-
rius, †. d. 27. Iun. 1754. ann. ætat. 39.
577. Dn. D. *Ludovicus Godofredus* KLEIN, Celsiff. Comi-
tis Erbacensis Consiliarius & Archiater, & territorii
Erbacensis Physicus ordinarius, †. d. 20. Iun. 1756.
ann. ætat. 41.
578. Dn. D. *Ioannes Iosephus* Nobilis de BERGER a SIE-
BENBRVN, Sereniff. Electoris Bavar. Consiliarius &
Archiater cubicularius, itemque Statuum provincialium
pro Circulo Monachiensi Physicus ordinarius, †. d. 4.
Ianuar. 1756. ann. ætat. 45.

III.

CATALOGVS

alphabeticus

Excellentissimorum Virorum, qui pro
hoc Tomo I. observationes physico-medi-
cas communicarunt.

- Dn. D. Ioann. Sebast. ALBRECHT**, Gymnasii Casimiriani
academici, quod Coburgi floret, Philosoph. natural.
Professor publicus ordinari. & Physicus Ducalis provin-
cialis, Acad. N. C. *ADIVNCTVS, d. Panthemus.* pag.
I. 209.
- Dn. D. Carolus Augustus de BERGEN**, Hæreditarius in Ro-
fengarten, Medicinæ in Academia Francofurtana ad
Viadrum Prof. publ. ordinari. & Reg. Berolinens. Acad.
Scientiar. Sodalis, Acad. N. C. *Philaretus II.* pag.
187. 336. *Append. pag. I.*
- Dn. D. Ioann. Wolfgang. Fridericus BOENNEKEN**, Sere-
niss. Princip. regnant. de Læwenstein-Wertheim Con-
siliar. aulæ & regiminis, Archiaterque primarius, ac
Reipubl. Svinfurtensis Physicus & Senator, Acad. N.
C. *Bassus II.* pag. 198.
- Dn. D. Ioannes Philippus BVRGGRAVE**, Eminentiss. ac
Celsiss. Principis Electoris Moguntini Archiater, & Po-
liater Francofurtensis ad Mœnum, Acad. N. C. *Sere-
nus II.* pag. 305.
- Dn. D. Salentinus Ernestus Eugenius COHAVSEN**, Emi-
nentiss. Electoris & Archiepiscopi Trevirensis Consiliar.
actual.

- actual. intimus & Archiater primarius, Acad. N. C.
Cleombrotus II. pag. 391. *Append.* pag. 189.
- Dn. D. *Henricus Ioannes Nepomucenus* CRANTZIVS,
 Acad. N. C. *Clidemus II.* pag. 259. *Append.* pag. 73.
- Dn. D. *Fridericus Ludovicus Christianus* CROPPIVS, Illustr.
 Reipublicæ Hamburgensis Physicus secundarius, Acad.
 N. C. *Criton III.* pag. 266.
- Dn. D. *Henricus Fridericus* DELIVS, Sereniff. Marchio-
 nis Brandenburg. Culmbacensis a consiliis aulicis, Me-
 dicin. Prof. publ. in Erlangensi Academia, & Regiar.
 Societ. Scientiar. Monspeliens. & Rhotomagens. Soda-
 lis, Acad. N. C. *Democedes II.* pag. 97.
- Dn. D. *Joannes Bernhardus de* FISCHER, quondam Ruf-
 forum Magnæ Imperatricis, ANNÆ, gloriosæ memo-
 riæ, Personæ Medicus, & per Russias, medicas res di-
 rigens Archiater, Acad. N. C. *Olympus.* pag. 284.
- Dn. D. *Joannes Hermannus* FVRSTENAV, Medicinæ pri-
 marius & Oeconomiae ordinarius Professor in Academia
 Rinteliensi. pag. 113.
- Dn. D. *Carolus Philippus* GESNER, Potentiff. Reg. Po-
 lon. & Elector. Saxon. in Tribunali rerum metallica-
 rum Consiliarius & Medicus aulicus, Acad. N. C. *De-
 mosthenes II.* pag. 183.
- Dn. D. *Joannes Christianus* IACOBI, Militum præfidiario-
 rum Vinariensium Medicus ordinarius, & Academ. Ele-
 ctoral. Moguntino-Erfurtensis Scientiar. utilium So-
 dalis, Academ. N. C. *Idmon III.* pag. 228. *Append.*
 pag. 163.
- Dn. Lic. *Christian. Frider.* IOERDENS, Medicinæ Practi-
Nov. Art. Med. Pb. Tom. I.) () () ()
 cus

- cus & Scholarcha illustr. Gymnasii Curiensis in Variscia,
Acad. N. C. *Micon*. pag. 280.
- Dn. D. *Gottlieb Henric*. KANNEGIESSER, Magni Ruthenorum Ducis Consiliarius Iustitiæ, Medicinæ in Academia Kiloniensi Prof. publ. primar. & Collegii Chirurgor. Præses, Acad. N. C. *Telamon II*. pag. 149.
- Dn. D. *Ludo-vicus Godofredus* KLEIN, Celsiss. Comitis Erbacensis Consiliarius & Archiater, Civitatisque ac territorii Erbacensis Physicus ordinarius, Acad. N. C. *Ctesias II*. pag. 85. 146.
- Dn. D. *Christophorus Fridericus* KVHN, Medicinæ Practicus Isenacensis, Acad. N. C. *Evelpides II*. pag. 107. 219.
- Dn. D. *Georgius Christianus* MATERNVS de CILANO, Philosoph. natural. Medicin. & Antiquitat. græcar. atque romanar. Professor, & Christianei Altonensis Director, Regiæ Societati Scientiarum Hafniensi aliisque adscriptus, Acad. N. C. *Menander II*. pag. 10.
- Dn. D. *Fridericus Simon* MORGENSTERN, Medicinæ Practicus Magdeburgensis, & Academiae Electoralis Moguntino-Erfurtenfis Scientiarum utilium Sodalis, Acad. N. C. *Aristogenes III*. pag. 375.
- Dn. D. *Godofredus Guilielmus* MVLLER, Medicinæ Practicus Francofurtensis ad Mœnum, Acad. Nat. Cur. ADIVNCTVS, d. *Mundinus I*. pag. 241.
- Dn. D. *Wolfgang Thomas* RAV, Sereniss. Elector. Bavar. in Comitatu Wiesensteig, & illustr. Reipubl. Vlmensis in Oppido & territorio Geislingensi Physicus provincialis, Acad. N. Cur. *Serapion III*. *Append.* pag. 49.
- Dn. D. *Joannes Christianus* REINMANN, Civitatis Ducalis

- lis Schwartzburgo-Rudolstadiensis & totius Provinciæ
Physicus ordinarius, Acad. N. C. *Rufus III.* pag. 289.
- Dn. D. *Carolus Wilhelmus* SACHS, Medicinæ Practicus
Wratislaviensis, Regiique Collegii medici ac sanitatis
ibidem Adfessor, Acad. N. C. *Phosphorus IV.* pag.
141. 382.
- Dn. D. *Franciscus Lacroix Boissier* de SAVVAGES, Chri-
stianiff. Regis Galliæ Consiliarius & Medicus, Professor
Medicinæ ordinarius in Monspeliensi Academia, Re-
giar. Societatum Scientiar. Londinens. Monspeliens.
Vpsal. & Stockholm. Sodalis, Acad. N. C. *Straton II.*
pag. 128.
- Dn. D. *Joannes Daniel* SCHLICHTING, Medicinæ Practi-
cus Amstelodamensis, Acad. N. C. *Nymphodorus II.*
pag. 339.
- Dn. D. *Gottwald* SCHVSTER, Regius & Electoralis Phy-
sicus Provincialis Chemnicensis, Acad. N. C. *Sabi-
nus II.* Append. pag. 139.
- Dn. D. *Gottlieb Carolus* SPRINGSFELD, Sereniff. Mar-
chion. Brandenburgo-Baruthini Consiliar. aulicus & Ar-
chiater, Medicus aulicus Saxo-Ducalis, Physicus ci-
vitatatis Weiffenfelfensis, Reg. Berolinens. Societat. Scien-
tiar. itemque Teutonicæ Lipsiensis Sodalis, Acad. N.
C. *Stantius II.* pag. 18. 366.
- Dn. D. *Joannes Ernestus* STIEFF, Medicinæ Practicus Wra-
tislaviensis, & Societatum litterariar. Lipsiensis & Zit-
taviensis Sodalis, Acad. N. C. *Solon II.* pag. 348.
- Dn. D. *Daniel Gottlob* THEBESIVS, Consul & Physicus
civitatis & Circuli Treptoviensis, itemque civitatum
Greiffenbergensis & Caminensis in Pomerania, Acad.
N. C. *Euriphon II.* pag. 60. 175.
- Dn. D. *Balthasar Ludo-vicus* TRALLES, Medicinæ Pra-
cticus

eticus Wratislaviensis, Acad. N. C. *Avenzoar II.*
pag. 325.

Dn. D. *Christophorus Jacobus* TREW, S. R. I. Nobilis,
Sac. Cæs. Maiest. Consiliarius, Archiater, & Comes
Palat. Cæsar. Sereniss. Marchion. Onoldino-Brandenb.
Consiliarius aulicus & actualis Archiater, Reip. No-
rimb. Physicus ord. Senior, Regg. Societat. Scientiar.
Londinens. Berolinens. & botanicæ Florentin. Sodalis,
Ephemerid. Acad. Cæs. N. C. DIRECTOR. pag. 409.

Dn. *Remon de* VERMALE, Sereniss. Electoris Palatini Con-
siliarius & Chirurgus primarius, Regiæque Parisiensis
Academiæ Chirurgorum Sodalis. pag. 313.

Dn. D. *Rudolph. Augustin* VOGEL, Medicinæ in Academ.
Georgia Augusta Gættingensi Prof. publ. extraordina-
rius, Acad. N. C. *Philoxenus III.* pag. 127.

Dn. D. *Joannes Fridericus* WEISMANN, Sereniss. Mar-
chion. Brandenburgo-Culmbacensis Consiliar. aulicus
& Archiater, ac in Fridericana Erlangensi Academia
Medicinæ Prof. publ. ordinar. Acad. N. C. *Phospho-
rus III.* pag. 276.

NOVOR.

NOVORVM ACTORVM
PHYSICO-MEDICORVM
ACADEMIAE CAESARAE
NATVRAE CVRIOSORVM
VOLVMEN PRIMVM.

OBSERVATIO I.

DN. D. IOANN. SEBAST. ALBRECHT.

Hæmoptysis hypochondriaco-hæmorrhoidalis periodica, per XL. annos, sine Phthiseos labe durans, marasmo tandem senili terminata.

Hæmoptysis iuniori ætati, procerioris staturæ subiectis, plethoricis. nobiliori imprimis sexui, sive largiori excretionem sanguinis, sive transitu in phthisin, teste experientia, funestus plerumque, interdum vero etiam valde acutus est affectus. Vidi enim, qui primo insultu, sine perpeffa externa violentia. intra viginti quatuor horarum spatium, ex larga sanguinis profusione mortui sunt. Memoria itaque di-

Nov. Act. Med. Pb. Vol. I. A gnæ

gnæ sunt rariores observationes, ubi subiecta quædam per plures annos ad senium usque sine vitæ periculo, aut pthi-
 feos labe, sustinuerunt hunc affectum, periodice reversum. Exemplum hoc probat viri, factoris annò 1686. nati, proce-
 rioris staturæ, macilenti corporis habitus, in puerili ætate co-
 piosas narium hæmorrhagias experti, in cuius corpore vasa
 angusta copiam sanguinis vehunt, animi sensibilibioris & ad
 iram inprimis valde proclivis, qui ab anno ætatis trigesimo
 secundo ad præsentem usque vitæ progressum, quotannis bis,
 ter, quater, imo sæpius, pro causarum occasionalium fre-
 quentia, largiore sanguinis profusione per os, sine vomitu,
 laboravit periodice, adeo ut morti nonnunquam proximus
 sit iudicatus, attamen quoniam diætæ regulas exacte observa-
 vit & congruam medelam admisit, adhuc semper validas pe-
 riculi manus eluctatus est feliciter. Quæ ab hoc ægroto mihi
 relata sunt, quæque ipse per plures annos in eo observavi,
 nunc candide referam. Anno MDCCXII. mense Februario,
 aulæis pensilibus parietibus in domo Serenissimæ cuiusdam
 Saxonæ Principis adaptandis occupatus, infelici casu de sca-
 la præceps datus, contusione graviori hypochondrium dex-
 trum læsit. Medicus aulicus a Serenissima Principe vidua gra-
 tiosissime commendato ægro opem tulit, tam externis resol-
 ventibus, quam internis traumaticis, decoctis & aliis, sub di-
 versa forma paratis, medicamentis, ita ut afflictus, sine re-
 spiratione difficiliore, faciendorum sibi demandatorum rite
 obeundorum plenam facultatem denuo acquisiverit. Sed
 post quatuor menses cum acceleratis passibus officiis vellet
 facere satis, accidit, ut rupturam quandam circa locum an-
 tea affectum sentiret, mox vero copia sanguinis, purulenta
 materia mixti, abscessus hactenus latentis signa evidentissima
 palam faceret. Medicus his quoque malis opposuit congrua
 auxilia. Tranquillus animo, corpore sanus, aliquot transigit
 annos, sed post trigesimum ætatis sensit moliminum hæmor-
 rhoi-

rhoidalium incommoda circa os sacrum & in ano, nec non dolores pressorios in hypochondrio dextro, quibus neglectis tandem post duos annos recruduit hæmoptoicus affectus, posthæc ad senium usque periodice sæpius, modo cum minori, modo cum maiori sanguinis profusione recurrens. Ab eo tempore, quo meis consiliis usus est æger, quæ observavi, sic se habent. Postquam primum mali sensum circa os sacrum & proxime in dorso, nec non in intestino recto percepit, hic post aliquot dies sursum progreditur ad hypochondrium dextrum, ibique dolore pressorio ægro fit molestus; hinc stridulo quasi motu ægro perceptibili ulterius ad fauces, sine respirationis difficultate, adscendit. Sanguis nunc proxime, sine vomitu, ut supra iam monui, erumpens neque adeo insignis rubedinis, neque adeo spumofus est, ac in aliis hæmoptoicis communiter observatur. Hunc itaque affectum *hæmoptoën hæmorrhoidalem hypochondriacam* esse denominandum nemo, qui accuratius perpenderit rem, dubitabit, ideoque ab eo tempore, quo curam huius ægri habui, irrito licet cōnatu, in eo fui occupatus, ut ad naturalem excretionis locum, hæmorrhoidalem nempe, seu ad intestinum rectum, sanguinem luxuriose ad superiora depulsum, deorsum revocarem. Hunc finem ut facilius obtinerem, non solum pediluvia frequentiora, sed etiam, circa tempora æquinoctiorum æque ac solstitiorum, venæsectiones in pedibus in subsidium vocavi, subinde harum loco hirudines ano applicandas suasi, in usum vocatis simul clysteribus emollientibus, additis Pilulis Becherianis, leniter stimulantibus. Usum harum pilularum internum, alias in hoc affectu commendatissimum, plane non ferebat æger, sed potius præservative datæ, interposito pulvere antispasmodico, excitabant sensum recrudescentis mali, rhabarbarina vero & mannata alvum cum multo levamine & prospero successu semper leniebant. Porro sub hac rerum conditione decocto aperiente passulato,

ex radicibus tarax. cichor. gramin. polypodii, pro temporis ratione, nunc cum aqua simplici, nunc cum sero lactis parato, neglectis omnibus adstringentibus, & potius simul in auxilium vocatis pulveribus temperantibus, antispasmodicis, diapnoicis, tam præservative, quam curative contra rebellem hunc affectum dimicavi.

Quodsi vero vel diutius continuaret excretio, vel fractis viribus largior hæmorrhagia periculum minaretur, addidi Corall. rubr. ppt. & Mass. pilular. de Cynogloss. aliquot grana, quibus excretio non suppressa, sed mitigata successive, per aliquot menses moram dedit. Interim tamen aliquoties factum, sicuti plerumque fieri solet, ut, si æger, salutari hoc remedio nimium confisus, crebriori eius repetito usu, quam præscriptum erat, rem agere conatus fuerit, asthmate satis gravi oppressivo tentaretur. Supra iam monui, diætæ admodum studiosum fuisse hunc ægrotum, sed ob sensibilitatem personalem ad iram valde proclivem; data itaque qualicunque etiam leviori huius affectus causa, vel denuo proritabantur motus, vel iam præsentium exacerbatio contingebat, vel denique transibant in dolores arthriticos, axillas, manus, genua, pedes, ipsamque diaphragmatis regionem vage infestantes, continuato tamen pulverum temperantium usu remittentes. Temperata hac methodo sine phthiseos labæ ad finem usque pervenit æger noster, raro sane exemplo.

Idem hic æger chronicus asthmatico diuturniori affectu affligebatur mense Ianuario anni præcedentis, comite statu cachectico, qui tandem œdematosum corporis habitum producebat, in artubus non solum inferioribus, sed etiam superioribus, maxime vero in scroto & pene adeo increbescentem, ut iterata vice urinæ via paranda fuerit incisionibus in præputio. Sed tamen & hoc cessit usui Pulv. squillit. compos. & Radic. bryon. c. Roob ebuli, adeo ut plane nullum huius œdematis vestigium reliquum fuerit. Tandem vero,

tot debellatis hostibus, incidit mense Augusto huius anni in febrem hecticam marasmoden, cui denique, malorum pertæsus, d. 10. Septembr. eiusdem anni succubuit.

Olim retuli casum clinico-forensem, de symptomatibus gravissimis ex contusione hypochondrii dextri & lumbaris regionis bacillo tereci facta (a), inter quæ primarium erat sanguinis, sine vomitu; per os profusio, præviis motibus convulsivis, ex dolore in regione hypochondriaca ante excretionem periodice ortis. Opere sane pretium foret, si quis in hisce & similibus casibus obviam derivationem sanguinis in bronchia, & vias, per quas transit, curiosius rimari velit, quoniam omnem, nisi experientia adesset, fidem superare videntur. De consensu hæmorrhoidum cum morbis pectoris, post illustrem quondam STAHLIVM, non nobis desunt aliorum doctissimorum virorum observationes & scripta, v. g. *Mich. ALBERTI Diss. de Hæmorrhoidum anomalis, Hal. 1717. EIVSD. Diss. de Hæmorrhoidum insolitis viis, ibid. 1718. & inprimis EIVSDEM Diss. de Hæmorrhoidum consensu cum capite & pectore, ibid. eod. ann.* Vias autem ad bronchia usque nemo adhuc demonstravit, sed reconditæ manent cum abscessuum natura. De methodo autem, si placet, conferri meretur Illustris nostri Dni Præsidis, *Andr. Eliæ BÜCHNERI Diss. de Hæmorrhoidum optima sanandi methodo, Hal. 1747.* CICERO quidem *Libr. de Divinatione*, rerum eventa magis, quam causas quæri oportere arbitratur, contentus, etiamsi quomodo & quid fiat ignoret, si modo intelligit, quod fiat: Sed magis proficuum fore, si & hoc sciamus, quis dubitabit? Ast omnia scire Dei est: Omnia nescire pecudis: Scientia cum ignorantia coniuncta & temperata hominis, effato LACTANTIUS.

A 3

Obser-

(a) Actor. physico-medic. Acad. Cæsar. Leopold. Carolin. Vol. IX. Obs. I.

Observatio II.

DN. D. IOANN. SEBAST. ALBRECHT.

Polypi bini cordis latentes variorum gravissimorum symptomatum & tandem mortis causæ.

Latent sæpius in corpore humano graviorum morborum & symptomatum, imo ipsius mortis causæ, perspicacissimo etiam Medico, ob signorum in sensus incurrentium defectum, vix ac ne vix quidem evidenter perscrutabiles, ut certi quid de illis asserere aut curam rei debite habere valeat, quasque post mortem sola anatome, si eius facultatem habemus, sero nimis pro dolor! manifestas reddit, ut ante illam factam sola coniectura detineamur. In harum numerum merito veniunt sæpe *polypi*, interioribus sanguinis canalibus, modo proximius, modo remotius a corde, inhærentes. Interdum enim fieri potest, ut eo loco sint positi, ubi nullum eorum indicium pathognomonicum, neque per pulsum cordis & arteriarum, neque per causas prægressas, neque per symptomata, neque per alios signorum fontes evidenter patet, sed si quæ sunt signa, certe aliis etiam causis & symptomatibus sunt communia, v. g. lipothymia, respiratio difficilior & intercepta, anxietas, immo ipsa mentis alienatio. Rem exemplo, mihi quidem in praxi clinica obviam factò, nunc illustrabo.

Vir quidam iuvenis, mediocris staturæ & corporis habitus, sanguineus, rosei coloris cum fusco leviter remixti, ast, si animum consideres, curis valde distractus, mercator, ætatis 39. annorum, rebus suis anxie nimis invigilans, noctu dieque, sub prandio æque ac cœna, rationibus mercatoriis ducendis curis & negotiis pro acquirendo emolumento & avertenda imminente iactura nimium studiosus, omnium difficultatum in laboribus & itineribus patiens, uxoratus, aliquot liberorum pater,

pater, ante hos decem annos in itinere, sub rigidiore brumali tempestate, constitutus, una cum equo, cui infidebat, casu præceps dabatur in fossam cœnosam, aqua repletam, ita ut, cum comitem nullum haberet, de vita anxie periclitaretur. Collectis tamen corporis animique viribus, post multos labores tandem sub auxiliis summi numinis eluctabatur feliciter periculum imminens. Post aliquot dies ad suos reversus conquerebatur de virium prostratione, difficili & anxia respiratione, interpositis lipothymiis. In consilium vocatus Medicus, ex relatione eorum, quæ prægressa erant, causas meditatus, interne analepticas, confortativas, nervinis, cum lenioribus diapnoicis remixtis aut iisdem interpositis, externe sacculis ex herbis nervinis ac resolventibus restituere sanitatem adnissus fuit, non neglecta venæsectione in pede revulsoria. Res quoque votis respondit & feliciter cessarunt symptomata, ita ut rebus suis iterum præesse valuerit. Sed ante biennium denuo incidit una cum equo in aquam frigidam, unde non solum antiqua symptomata recruderunt, sed etiam nova accesserunt diuturna, malum hypochondriacum omnino simulantia, quæ proximo sequente vere Selteranarum aquarum, & altero feri lactis usu, interpositis tonico-nervinis, multum consopiebantur, ita quidem, ut remotas Francofurtenses ad Mœnum æque ac Lipsienses nundinas, pro negotiis obeundis, frequentare potuerit. Sed diætæ negligentior tandem, sudorum imprimis & transpirationis nocturnæ incuriosus, (media enim sæpe nocte, sudore madens, lecto relicto, in stabulum ad equum calcitrantem properavit, ibique diu fatigatus moratus refriguit,) proxime præterlapsa æstate asthma adfligebatur gravissimo, quod a neglecta transpiratione profectum, pro spastico-convulsivo reputabatur, quoniam, absque omni sibilo, gravius per intervalla adeo vehementer illum invadebat, ut nocturno imprimis tempore mortis periculum plus vice simplici minaretur. Itaque diapnoicis, nervi-

nis,

nis, resolventibus, confortantibus atque analepticis, item clysteribus revellentibus & stimulantibus res agebatur, non neglectis mitioribus evacuantibus rhabarbarinis & mannatis. Externe spina dorsi simul cum regione diaphragmatis oleo Caiëput aliisque linimentis balsamicis, prævia frictione, inungebantur, quibus factis venæsectio revulsoria in pede in subsidium vocabatur, horumque remediorum ope levamen aliquod, sed transitorium tantum, æger percipiebat. Paucis enim interpositis tranquillioribus diebus omnia in peius iterum ruebant, ita ut, anxietatibus admodum urgentibus mente alienatus, ex lecto impetuose profiliret miser afflictus; sed mox mens rediit & consiliis suorum cessit æger, lectum repetens, in dextrum latus curvata spina, requievit, dulci somno refectus. Recurrente autem tam gravi symptomate tandem viribus fractis d. 22. Octobr. anni præteriti hora vespertina septima mors placida miseriarum fecit finem.

De polypi cordis præsentia sæpe quidem oriebatur suspicio, sed huic nunquam respondebat pulsus, debiliior quidem, sed nunquam intermittens, atque sub gravissimo etiam insultu tactu percipiendus. Defunctus ante discessum ex hac vita suis præceperat proprio motu, ut Medico post mortem facultatem darent inquirendi in morbi adeo gravis & immedicabilis latentem causam, quod etiam sequente die ante meridiem a me, propinquorum corona cincto, factum est. Quid observatum fuerit, nunc referam candide. Totum corpus adeo emaciatum veniebat in conspectum, ut in tunica cellulosa vix signa pinguedinis apparerent. Thorace aperto uterque pulmonum lobus a sanguine nigricante, in vasculis stagnante, marmoris instar variegatus, admodum gravis erat. Cor magnum, uterque eius ventriculus sanguine vacuus, ex dextro autem per arteriam pulmonalem polypus decurrebat, in basi unius digiti, totum vas occupans, septem transversorum digitorum longitudine, in progressu in plures ramificationes,

maio-

maiores minoresque, terminatus. Ex sinistro autem eius ventriculo alter polypus, diametri trium linearum tantum, sed unius pedis cum tribus unciis longitudinis, per aortam superato arcu deorsum decurrebat, ascendente ramo omnino libero, qui, extractione abruptus, æque pro ramificationis ratione plurium pedunculorum signa dabat. Utriusque polypi, adhuc in spiritu vini adservati, substantia erat alba, tenax, elastica, satisque validam sustinens tensionem. Hepar, infimæ cavitatis viscus secretorium primarium, ponderosum, tactu durum, scirrhosum, pallidioris flavescens coloris, in extremitate vesiculæ felleæ proxima nigredine conspurcatum & quasi adustum; ipsa vero hæc vesicula, naturalem superans magnitudinem, bile crassa, tenaci atro-viridescente turgida conspiciebatur. Ventriculus una cum intestinis, amissa omni fibrarum tonica elasticitate, flaccidus & collapsus, & vasa sanguifera coronaria, gastro-epiploica, mesaraica, sanguine nigricante infarcta tumebant. Crassis intestinis inhærebant excrementa globulosa, flatibus distincta, qualia, vivo adhuc ab ægro, post usum in- & externorum evacuantium, crebrius erant excreta, visui & tactui facile obvia. Lien cum ambobus renibus, tono destructo, flaccida saltem corpora, in minorem molem corrugata, referebant. Omnis sanguinis massa plane corrupta erat; vasa enim maiora vulnerata fundebant liquidum, aut, si mavis, amurcam, sedimento potus Coffee colore simillimam, minora autem pallidum serosum omni glutine orbum. His omnibus demonstratis & visu perceptis multum mæstissimæ viduæ, parentum adhuc superstitem & cognatorum adstantium dolor leniebatur. Ipsi enim facile iudicabant, latitantium eiusmodi concrementorum dissolutionem per artem & medicamenta impossibilem plane fuisse.

(Coburgo Halam missæ d. 12. Ianuar. 1754.)

Observatio III.

DN. D. GEORGII CHRIST. MATERNI
de CILANO.

De

*Hydrocephalo post imperitum corticis Peruviani
usum repente exorto eoque lethali.*

Adolefcens rusticus XIX. annorum, temperamenti melan-
cholico-fanguinei, inde a pueritia, usque in annum de-
cimum octavum, singulis propemodum diebus narium ex-
pertus est hæmorrhagiam. Cum decimum sextum ageret
annum, hac molestia se liberare decrevit, ob eamque causam
pagi sui barbitonforem consuluit, qui sanguinis missionem sua-
sit, eamque, vena mediana ter per annum in brachio secta,
administravit, idque per triennium ita fieri curavit. Ut ve-
ro potentius has sanguinis versus nares congestiones interver-
teret, incertis temporibus & æque vago consilio, adhibito
medicamento purgante, humores eduxit, quod, drastica sua
vehementia, quatruidi ordinarie excitare solebat diarrhœam.
His autem artibus effectum est, ut color hominis non modo
pallidus evaderet ac saturninus, sed ipse pariter corporis ha-
bitus & membrorum robur ultra consuetum fieret debile, &
agresti homini minime conveniens. Ultimo anno, qui fata-
lem morbum antecederet, fortuito factum est, ut & hæmor-
rhagiæ cessarent, ipseque homo quæstionis, sua sponte &
nescio qua incuria ductus, consuetas sanguinis missiones negli-
geret; quod tamen impune non tulit.

Etenim sub finem veris cum iter paucorum dierum susci-
peret maritimum, vomitu prius corripiebatur navigantium;
deinde, ob insuetas frigoris nocturni molestias, in febrem in-
cidit *tertianam*, cum qua per dies quindecim colluctatus est,
sub-

subinde usus remedijs, quæ dici solent domesticis, & quibus plus inerat superstitionis, minus autem noxæ: ob quam rem nec febris suppressa, nec alio quocunque modo mutata est. Octo paroxysmos febriles iam perpeffo, se tandem obtulit alius tonsor, qui intra quatrimum corticis Peruani uncias tres, sine ulla corporis aut materiæ febrilis præparatione prius adhibita & præmissa, eidem exhibuit, febremque cito satis, at minus tuto fugavit.

Per dies *septem* post febrim suppressam agrestibus suis adhuc vacavit laboribus, quibus tamen admodum languide functus est, nec cibi appetens erat.

Die *octavo* in labio oris superiori subito enata est pustula, furunculo minori simillima, quæ die pariter *nono* eadem apparuit. Die *decimo* totum intumuit labrum, Die *undecimo* secutus est universæ faciei tumor, Die *duodecimo* idem tumor occupavit occiput ad collum usque, tanto sui incremento, ut ægrotantis caput duplo maius appareret, & sua latitudine, quæ *tredecim* erat digitorum mechanicorum cum dimidio, veri monstri præberet imaginem.

Cutis color & calor ad sensum erant naturales; *pulsus* insuper febrilis, *urina* rubens, sine sedimento; & *transpiratio* suppressa. Ist hæc excipiebat *alvi obstructio*, iam inde a die *nono* affligens, & dolor etiam premens circa scrobiculum cordis. Obstructioni levamen attulit enema die duodecimo iniectum, quod materiam nigram educebat copiosam, cadaverosi fœtoris. Hydrocephali tumor, ut solet in hydropicis, in diem usque *decimum tertium* erat frigidus, mollis, & impressas foveas diu servans.

At hoc ipso die in capite passim atque facie rumpebatur cutis, manabat serum, tumor ipse fiebat dolorificus, æstus insuper totius corporis invalescebat, cum tumoris incremento, quod tantum erat, ut & oculos occluderet, & ipsa supercilia, prorsus disparentia, opprimerentur; reliquum vero cor-

poris nihil referebat hydropici. Tonsor in hac calamitate ad drasticum purgans quidem confugit, sed sine sperato effectu. Enemate ergo succurrendum esse putavit, quod æque ac prius, materiam eduxit nigricantem & cadaverosam, sed morbi statum in melius non mutavit: etenim eodem die tumor faciei antea pallidus, repente apparuit rubicundus, cum mentis alienatione & abolita facultate deglutiendi, unde die *decima quinta* capitis tumor obscure rubens sphaçeli dabat indicia, ipsumque ægrum eadem nocte interemit.

Observatio IV.

DN. D. GEORGII CHRIST. MATERNI
de CILANO.

De

*Delirio periodico, ex alvi obstructione, alternis
semper diebus recurrente.*

Virgo septuaginta annorum, temperamenti melancholici, laboriosæ indolis, quæ omne vitæ tempus sine morbis transegit, venamque secari numquam curavit, & anno ætatis quadragesimo octavo cessantem mensium fluxum experta est, ob illatam sibi iniuriam tantopere iracundia exarsit, ut animi ægritudo, cui nimium indulgebat, in veram tandem transfiret melancholiam, quæ hoc modo se prodidit. In cubiculo suo inclusa, obambulando, suspiria ducendo & sublatis in cælum manibus plangendo, triginta dies totidemque transegit noctes, sine somno aut ullo quietis intervallo; prandium vero ab aliis paratum, cœnamque more consueto assumsit, alvumque quotidie solutam habuit.

Isthæ calamitas tandem circumstantes familiaresque commovit, ut medendo huic malo animum adiiicerent ægrôtamque

que vi adigerent, ut, quantumvis obniteretur, venam sibi in pede secari invita permetteret. Ad sumenda tamen medicamenta nulla arte cogi poterat, nullisque minis moveri. Venæsectionis effectus tamen erat laudabilis: postridie enim non modo tranquille transegit tempus, sed de præsentī etiam auxilio lætabatur. Noctu somnus secutus est per horas septem continuas, placidus & nihil interruptus, qui adstantibus spem fecerat subito recuperatæ sanitatis. Expergefacta autem, næ! quantum non incussit terrorem singulis? Maniacæ enim erat simillima. Absurda loquebatur omnia, irrequieta & propemodum furens, obambulando in cubiculo, totius diei trivit tempus, ipsamque noctem, usque ad horam matutinam *tertiam*. Tunc delassata, sponte sua consedit in sella, vestes exuit, atque cubitum ivit. Obdormivit placide, & somno sopita, usque ad horam *nonam* matutinam quievit. Sponte excitata, surrexit, bene memor prægressæ diei turbarum, quas risit, & suam mirata est dementiam, qua, tum sibi, tum aliis, citra ullam memorabilem causam tantas creaverat molestias. Die hac transacta, hora nona vespertina ad somnum se composuit, & in horam usque quartam matutinam sequentis diei per dormivit. Exfuscitata autem furens, desperabunda & quasi muta, antiquum obtinebat, appetitu tamen nihil immutato. Iusto enim tempore prandium cœnamque sumsit, circa horam tertiam matutinam alvum deposuit & corpus quieti dedit. Finito somno circa horam nonam matutinam, surgens iterum mentis compos, affabilis & hilaris est, diei tempus tranquillo otio terit, iustoque tempore lectum repetit, somnum capit, usque ad sæpius indicatam horam tertiam matutinam, qua expergefacta, repente surrexit, totamque diem & noctis maximam partem delirans transegit, sine tamen ieiunio. Hora tertia alvus solvebatur, & hoc factō, somno obruitur, qui continuat in consuetam usque horam nonam matutinam, qua

lectum deserit & optime sibi constans, contra morem, otio indulget, corpus vero bene nutritum nullo modo exercet.

Tempore lucidi huius intervalli, quando amici familiarisque monent, vellet omnino in illam incumbere curam, ut tanto malo per convenientem medicationem quantocyus iretur obviam, tunc subridens respondet: se utique esse sanam & medicamentis indigere nullis; imo vereri se, ne post medicamentorum usum iterum delirio corripiatur.

Alternis itaque diebus mentis compos est, deliratque, & alterum iam annum in eadem versatur calamitate, ordine, quem præscripsimus, prorsus non interrupto.

Observatio V.

DN. D. GEORGII CHRIST. MATERNI
de CILANO.

De

Empyemate in vera pleuritide subnato, postea sponte rupto, cuius materia purulenta, una cum urina excreta est.

Iuvenis rusticus viginti octo annorum, quadratus & robustus, ceterum inde a iuventute semper pancreaticè valens, præterita hieme, certo die apud herum labori tantopere intentus, nimium quantum exagitavit sanguinem, ut totum corpus æstuaret & sudoribus quasi difflueret. At finito laborum penso, ominosa quiere usus subito refrixit. Hanc importunam refrigerationem illico excipiebant capitis dolor, languor universalis, & lateris dextri punctiones dolorificæ, cum copiosa pituitæ excretionem, cui sanguis admixtus erat. Æstus præterea erat continens, cum delirio vehementiori. Miser sibi relictus, nullo medicamine levatus, nullius consilio adiutus,

tus, per octiduum ita colluctabatur, & simplicis aquæ potu refectus, pedetentim delirare cessavit, & die morbi decimo sexto lectum reliquit. Eo ipso autem in loco, in quo punctiones sensit, simul animadvertit tumorem sese attollentem, quem tamen, ceu levius incommodum, initio sprevit, & sponte cessaturum speravit. Sed aliter longe res cecidit. Tumor ipse augebatur in dies, una cum dolore comitante; respiratio fiebat impedita & difficilis, & hanc calamitatem, *post superatam* iam pleuritidem, ad diem usque *decimum octavum* toleravit, quo ipso die, post mediam noctem subito expergefactus, aliquid in pectore sibi crepuisse & disruptum esse credidit, quoniam ita se sensit pro certo adfirmavit.

Respiratio ea ipsa nocte facta est expeditior, & ipse tumor longe apparuit minor, dolorque, antea urgens, sponte cessavit quidem, sed novissima querela erat molestus sensus in pectore, tamquam ab aqua ibidem fluctuante excitatus. Die proxime sequenti sensit æger ardorem in urethra insuetum, dum lotium redderet. Sua sponte igitur id consilii cepit & aliquid urinæ in vasculum, quod ad manus erat, exceptæ, in urbem misit ad Medicum, qui in urina pus esse quidem vidit, sed ex ulcere vel renum, vel vesicæ esse iudicavit. Potionem ergo diureticam misit, qua adhibita, urina in tanta copia excernebatur, ut propemodum stillare vix cessaret, & dimidium ferme puris secum veheret. Sub his circumstantiis sæpe adfirmavit æger, se distincte intra corpus sentire puris ex pectoris cavo descensum, & secundum dorsi longitudinem eius manationem in infimum ventrem. Comperto ergo effectu tam laudabili primæ potionis diureticiæ, etiam secunda & tertia exhibebatur, quarum usu æger intra dies duodecim perfecte convaluit. Plures habemus casus similes; hunc vero novissimum cum publico communicare non piguit, ut vel iuniores discant, avorum nostrorum observationes esse verissimas, hominis præter ea naturam eandem,

&

& facti possibilitatem satis demonstrari per ipsos, qui contingunt, casus clinicos, licet viæ illæ, ex cavo pectoris in vasa emulgentia ducentes, ipsi naturæ sint cognitæ, nobis contra prorsus ignotæ. Bene omnino de Anatome corporis humani & re pathologica merebunt, qui in has vias inquirere, easque planissime detegere laborabunt: sine dubio, ipso ductu thoracico subtiliores esse nequeunt, qui tamen, quoties libet, inveniri potest.

Observatio VI.

DN. D. GEORGII CHRIST. MATERNI
de CILANO.

De

*Spasmo opisthotono lethali, ex nervi plantaris
læsione orto.*

Mercenarius, dum fabris lignariis præsto esset, operamque mercenariam illis navaret, inter gradiendum, dum ligna illis adportat, pede dextro in clavum ferreum fortuito impingit, eoque, quia in ligni frusto hærebat & verticaliter erectus erat, plantam induit, nervumque plantarem violenta punctione læsit. Consequens symptoma huius læsionis dolor erat acutissimus, & subito facta pedis & tibiæ monstrosa intumescencia, quam necessario excepit impotentia ambulandi. Sociorum itaque opera sublatus & domum deportatus est. Postquam decubuisset, situ horizontali, ut solent ægrotantes, in lecto cubare non potuit, sed spasmo violento opisthotono correptus, miserandum præbuit spectaculum. Capite nimirum in declivi locato, & pectore cum abdomine in altum elevatis, universa dorsi spina ita contrahebatur, ut cavum formaret arcuatum, quemadmodum delineata *Figura I. Tab. I.* ad vivum exprimit. Sequebantur quotidie convulsiones,
cum

cum dolorum continuatione adeo pertinaci, ut ne opiatis quidem demulceri, nedum cohiberi potuerint. In statu hoc conclamato & dira calamitate, in qua alvus obstructa erat, urina vero parcissime manabat, & ipse ægrotus, & eius uxor, ardenti tenebantur desiderio mortis, quæ tamen opinione diutius cunctabatur, & infelicis vitæ finem, die vicesimo sexto morbi, tandem adferebat. In situ, quem delineavi, totidem diebus iacuit, atque in eodem etiam obriguit, nec ulla vi dorsum ita arcuatum deprimi, aut artus, spastice contracti, extendi & in situm decentem reponi poterant. Ob eam causam loculum etiam consueto altiozem parari necesse erat, quo cadaver inflexile condi & terræ mandari posset. Plebs tonsorum, quæ in artis chirurgicæ dedecus vivit, prodigium esse, clamitavit, & nescio quas artes magicas & incantationes suspicata est, ignara divisionis & distributionis nervi ischiadici seu cruralis posterioris, ad plantas usque pedum decurrentis, ibique varie dispersi. Ignara etiam consensus nervorum, ob quem factum est, ut læso semel, in sua extremitate plantari, nervo ischiadico, ipsa spinalis medulla adficeretur, universamque dorso spinam & partes musculosas opisthotono correptas, contraheret, atque ipsum motum humorum progressivum non turbaret modo, sed etiam secretiones & excretiones salubres sufflaminaret, atque spe lentius ægrotum inter tot immanes cruciatus tandem vita privaret.

(Altona Halam missæ d. 18. Ianuar. 1754.)

Observatio VII.

DN. D. GOTTLIEB CAROLI SPRINGS-
FELD.

*Calculus vesicæ prægrandis, insueta hætenus viâ,
incisa scilicet vagina uteri, ex vesica fe-
liciter extractus.*

Artis chirurgicæ peritis notum est, quotuplici viâ calculus ex vesica eximi possit. Diversæ hæ viæ, seu calculi extractiones, diversa quoque ab inventoribus, qui hanc vel illam commodiorem credebant atque tutiorem, indeque alteram alteri præferebant, obtinuerunt nomina. Orta sic est *Celsiana, Franconiana, Mariana, Raviana, Cheseldeniana, Foubertiana, Draniana & Cattiana* sectio, seu calculi extractio. Evolvat, qui harum differentias scire cupit, HEISTERVM (b), PLATNERVM (c) & GÜNZIUM (d).

Enarrabo iam historiam, ubi calculus quatuor fere unciarum, insueta, ni fallor, adhuc viâ, incisa scilicet uteri vagina, ex vesica extractus est. Fuit ægra, quæ hanc curationem sustinuit, nobilis quædam femina, generosissimi Domini de M. Serenissimi quondam Principis nostri arcis Præfecti coniux, totam per urbem ob hanc sectionem celebris. Tenella hæc femina, triginta sex annos nata, trium liberorum mater, anno 1737, qui matrimonii sextus erat, post puerperium ægre se habere cœpit. Conquerebatur inprimis de perpetuo ani tene smo, quem creber & laboriosus ad urinam reddendam stimulus, & constans in perinæo dolor comitabantur.

Hic

(b) *Institution. Chirurg. Part. II. Sect. V. Cap. 140. §. 6.*

(c) *Institution. Chirurg. §. 1362. & sqq.*

(d) *Observation. chirurg. de calculum curandi viis, &c, Lipsiæ, 1740.*

Hic etiam urinæ interdum occupabat iter, quod *urethram* nostri dicunt. Vrina crebro, sed exigua tantum copia reddebatur; suppressa autem nunquam fuit. Menstrua initio morbi iusto quidem tempore, admodum tamen parce fluebant, progressu morbi non amplius prodibant. Hæc excipiebat humoris albi glutinosi effluvium modicum, quod modo cessabat, modo redibat. Et quoniam ano cum vesica quoddam consortium est, etiam ille in consensum veniebat. Vasa enim hæmorrhoidalia, ob continuam egerendi cupiditatem, perpetuo irritata, mucosi quoque interdum nonnihil fundebant sanguinis, plerumque tamen inflata ac dura, extra anum cum dolore prominebant. His omnibus accedebat febris irregularis, vaga dicenda, qua ægra interdiu noctuque excruciabatur, artusque attenuabantur. Medicus ordinarius, quem in consilium vocaverant, ad fluxum hæmorrhoidalem præsertim respiciens, inordinato atque perturbato huic negotio, uti aiebat, reliqua tribuebat symptomata. Celebratissima igitur ad hunc finem adhibens remedia, omnem eo intendebat animum, ut fluxum hunc restitueret efficeretque regularem. Exhibebat pilulas balsamicas, pulveres nitrosos, infusa theeformia; imperabat venæ sectiones, pediluvia, clysteres; in usum vocabat fodus, unguenta, & quæ sunt reliqua: sed frustra omnia. Præstantissima enim ex hac classe medicamenta nec quidquam proficiebant, sed potius omnia in peiorem verti videbantur partem. Manentibus enim crebriori urinæ stimulo, anique tenesmo, vires in dies decrescebant, ac febris augebatur. Hæc minime eum in finem indico, ut culpam quandam in priorem coniicerem Medicum: sed ideo saltem refero, ut cognoscamus, quam facile sit, falli, magis tamen difficile, ab opinione, quam semel animo nobis finimus, discedere, aliisque assentire.

Ægra interea maritusque diurnitatis curationis, quam per duos annos patienter tulerant, pertæsi, missum priorem

faciebant Medicum, meque anno 1740. in consilium vocabant. Invenio corpus emaciatum, febre depastum, continuisque vigiliis confectum. Examino omnia, mecumque observata accurate reputo: aliquid tamen certi de morbi natura nondum determinare audebam. Inter alia vero constans & dolorificus ani tenesmus, frequensque ad alvum deponendam stimulus, quem statim laboriosa vesicam exonerandi excipiebat cupiditas, attentissimum me faciebant. Tam frequenter enim illa ægrotam nostram afficiebant, ut die noctuque omni fere hora bis vel ter e lecto surgere cogeretur. Si enim remanebat, nec satis cito surgebat, paullatim & sine voluntate destillabat urina. Alvus semper cum dolore, multisque cum flatibus, odore tamen destitutis, reddebatur; id vero quod excernebatur raro merda, sed mucus albus tenax erat, & licet paucissima tantum egereretur copia, paululum tamen in eo levamenti erat. Urina, si matella vitrea excipiebatur, quod multo cum labore fiebat, (profluebat enim plerumque sine voluntate,) albida erat, crassa, & quod in ea desidebat, mucus erat albus, cremori lactis similis, æmulus puris. In hoc nonnunquam aut paucus sanguis, aut quædam cruenta concreta observabantur. Tanta autem copia mucus ille, qui subsidebat, cum urina quotidie excernebatur, ut nulla colligetur urina. cui non copiose inesset; sed arenulæ vel sabuli ne tantillum unquam in illa reperiebatur, quamvis de eiusdem acrimonia valde conquesta sæpe sit ægra. Præter ea gravitatis cuiusdam in ea parte, quæ perinæum nostris audit, sensus erat, atque ea gressu, omnique motu augebatur. Circa pubem interiores quoque partes interdum adeo dolebant, ut oras naturalium, manibus admotis, monente id iam CELSO, præ dolore scabere crebro cogeretur. Aderat adhuc febris irregularis, quam dolor, interceptusque somnus & crebriores vigiliæ accendere & alere videbantur.

Postquam hæc omnia per octo & plures dies adspexi, atque mecum reputavi, de calculo in vesica cogitare cœpi. Quo accuratius enim modo memorata symptomata cum ceteris confero: eo certius de opinionis meæ veritate persuadeor. Meas ergo cum marito communico cogitationes, simulque ei declaro, si ipse & ægra se convincere vellent de eo, quod affirmarem, omnino necessum esse, ut fistula quadam ænea, quam Chirurghi nostri *catheterem* vocant, vesicam explorare ægrota permetteret. Recusat id quidem initio ægra, sed mariti precibus, propriisque doloribus commota, tandem consentit. Ut vero eo tutius in re tam ancipiti, qua fama periclitari posset, agerem, nec mihi ipsi nimis fidere viderer, suavor eis fui, ut peritum Chirurgum simul adhiberent. Cedit & in hoc nostris precibus misella femina. Adduco Dn. *Fr. G. GÜNTHERVM*, serenissimi nostri, dum viveret, Principis IOHANNIS ADOLPHI Chirurgum primarium, virum in arte sua exercitatissimum dexterrimumque (d).

Hic, quum fistulam exploratoriam, catheterem dicunt, admovet, & in vesicam demittit, quod facili fiebat negotio; feminis enim brevius simul & rectius, teste CELSO, urinæ iter est. Statim se obiicit calculus durus satisque magnus, quem etiam sonus, dum catheter in illum impingebat, eumque pulsabat, clare manifestabat: auribus enim distincte is percipiebatur. Ipse manum ad instrumentum adplico, & tactu se exhibet manui sensus ille singularis, qui facilius percipi, quam describi potest, quando fistula ad calculum offendit. De præsentia igitur calculi nunc satis convincimur, nec de eo ipsa amplius dubitat nobilissima ægra.

C 3

Nunc

- (e) Hic, post obitum Sereniss. Principis, Dresdam vocatus, inter Regis chirurgos receptus est, ubi præmatura morte obiit. Confer. *Commentarii de rebus in Scientia natur. & Medicin. gestis.* Vol. II. p. 180. qui eius memoriam, propter sua in Chirurgiam merita, adservarunt.

Nunc vero de curatione cogitandum erat. Statim mihi venit in mentem novum illud experiri lithontripticum, nuper in Anglia a *Iohanna* STEPHENS inventum atque detectum, quod omnia diaria litteræque eruditorum eo ipso anno summis laudibus extollebant atque celebrabant, id quod etiam ægra & maritus adprobabant. In re tam speciosa minime cunctor, sed ipse statim paro medicamenta, pulverem scilicet, decoctum & catapotia, secundum præscriptionem, quam celeberrimus quondam SCHVLZIVS in *Dissertatione de Lithontriptico nuper in Britannia publici iuris facto*, Halæ 1739, pag. 9. dedit, & ex diario illo gallico, *Mercure historique & politique* descripsit. *Davidis* HARTLEY autem *Dissertatio epistolaris de Lithontriptico a Iohanna STEPHENS nuper invento*, qua vera compositio huius continetur medicamenti, tunc temporis nondum in publicum emanarat: prodiit enim subsequenti anno c101000XLI. Lugduni Batavorum. Comperitus tamen sum postea ambas has inter se prorsus convenire compositiones.

Facimus nunc periculum, & ægrotæ nostræ per tres continuos menses eadem ratione his remediis utitur, ac in supra memorata dissertatione præscriptum est: observato simul necessario regimine ac victu. Hoc unicum, quod diffiteri non licet, in curatione mutavi; ægrotæ scilicet alternis diebus ut balneum temperatum & emolliens, ex tritici furfuribus, saponem Veneto, & lacte paratum, durante curatione adhiberet, suasi. Eiusmodi balneum nemo peritorum, uti persuasissimum habeo, iure reprehendet, imo potius mecum credet, hoc, dum fibras mollit & laxat, vias, quibus calculus aut arenulæ exire possent, aptiores & magis patulas reddere, in quo etiam spes me non prorsus fefellit.

Per tres hosce menses fere quotidie observavi, quæ nostræ ægræ inter medicandum evenere. Verum enim vero nullam fere mutationem, neque ratione dolorum, neque intuitu

tuitu mucii, qui tam per alvum excernebatur, quam cum urina reddebatur, atque in ea desidebat, animadverti, nisi quod cum urina plus sanguinis concreti, quam antea, exiret, & ægrota de maiori urinæ acrimonia conqueri, mihi quidem, videretur. Quod vero plurimum mutatum inveni, erat situs & locus calculi. Hic enim post tres hosce menses, certe ab usu balneorum, ad vesicæ cervicem magis descenderat, ita ut ab urethræ exitu vix ad pollicis latitudinem abesset, statimque immisso se obiiceret catheteri, imo tota calculi magnitudo digitis, in naturalia demissis, cognosci posset. Mutatus hic situs de excidendo me faciebat cogitare calculo. Supra laudatum GÜNTHERVM denuo in consilium voco, rem cum eo accurate perpendo, & de sectione, quomodo institui atque perfici debeat, inter nos convenimus. Generosissima ægrota nobiscum concordat, & omnia patienter magnoque animo se sustenturam esse promittit.

Igitur quum ultima experiri statutum erat, antea per aliquot dies corpus præparabatur; modice assumebat molliores saltem cibos, aquamque bibebat. Venæsectionem minus necessariam iudicabamus: obstabat enim summa debilitas. Alvum autem, aliquot horis ante sectionem, leni eluendam curabamus clystere. Quum omnia, quæ ad eurationem credebamus necessaria, ad manus essent, ægrota super lectum resupina ita figurabatur, ut coxæ super marginem lecti, cui pulvinar subiectum erat, collocarentur, calces vero, diductis prius feminibus, cruribus autem dein retractis, super aptum ponerentur sedile. Genibus tandem a marito, & femina forti, hunc in finem advocata, firmiter detentis, Chirurgus specillum argenteum, flexile fulcatum, oleo calido prius leniter unctum, in urinæ iter demittit, illud circumspicte inter calculum & vesicam compellit, quo sufficienter facto, id sinistra tradit, scalpello autem parvo falcato, quem *Bistouri* Galli vocant, dextra prehensio, interiacentem vesicam una
cum

cum vaginæ membrana superiore ac inferiore, quæ ibi multum extenuata erat, super sulcum specilli, quantum ad calculi magnitudinem satis est, recta plaga incidit. Plaga facta, & specillo extracto, tota facies inferior calculi *A* *Figur. 2. Tab. I.* in conspectum veniebat. Hunc itaque forcipe, qua calculi evelluntur, & quam paratam tenebam, attrahere tentabat Chirurgus. Prehendebat igitur calculum a parte superiore & anteriore *A*. Sed quoniam nimis mollis erat, frangebatur, frustumque forcipe prehensum dissiliebat, quod etiam *Tab. I. Fig. 2.* littera *C.* notatum est. Hæc animadvertens suadebam Chirurgo, ut forcipem seponeret dextræque manus digitis duobus, indice & medio, oleo prius unctis, intra vulneris oras & calculum demissis; ipsum eximeret; eosdem autem digitos sinistræ manus in naturalia simul compelleret, intusque obiiceret, ne, quum adduci cœperit, calculus intus effugeret. Quæ quum faceret, facili negotio, licet non sine dolore, calculum feliciter extrahebat. Proprium enim pondus eius, quo, incisa plaga, expellebatur, & mucus, quo obductus & lubricus factus erat, eius exitum adiuuabant. Sic intra duo horæ momenta, quæ *minuta* nostri vocant, sectio & extractio calculi peragebantur, & misella a periculosissimo liberabatur hoste. Sanguis, qui ex vulnere manabat, vix unciam pondere superabat.

Inducebatur vulneri linamentum, aqua vulneraria tepida repletum, super hoc linteolum duplex calidum imponebatur: omnia vero fasciæ apta firmabantur. Collocabatur ægrota rursus in lectum, substernebantur lanei panni & linteum ceratum, ad id, quod ex vesica profluebat, excipiendum.

Proxima nox erat placidissima: per horas enim aliquot dormiebat tranquille nostra ægrota, quæ felicitas per quatuor fere annos ei non obtigerat; quare sequenti mane admodum se sentiebat refectam. Observabat autem accuratissimam diætam tenuissimoque initio contenta erat victu. Proximo die fere

fere eodem deligabatur modo, ita tamen, ut inflammationis simul haberetur ratio. Iniecto quoque clysmate alvus eluebatur. Tertio die quum vulnus deligaretur, inveniebatur super linteolo membrana lata carnosa, arenosa potius dicenda: parvis enim arenulis copiose erat conspersa atque fere tecta. Hæc per vulnus ex vesica, urina promovente, exciderat. Talem, sub iisdem circumstantiis, in calculi scilicet curatione, ex vesica inter deligandum excidisse, alios etiam observasse Chirurgo, me legisse recordor, quamvis locum nunc reperire nequeam. An hac membrana, ceu cystide, calculus inclusus fuerit? uti nonnulli volunt: an vero tunica interna fuerit vesicæ, quæ, calculo evulso separata erat? quod vero similis mihi videtur, difficile dictu est.

Inflammatione nunc declinante & ad suppurationem vergente, imponebantur digerentia, pus moventia, interdum detergentia, mundificantia, tandem carnem alentia, balsamica, prout conditio vulneris postulabat, cavendo semper ne fistula relinqueretur. Qua propter in fine curationis, quum vulneris oræ coire, propiusque ad se accedere animadvertentur, splenia comprimentia, fasciæque adstringentes in usum vocabantur, detenta simul flexili fistula in urethra, ut urinæ via monstraretur. Sollicita hac cura effectum quoque est, ut præterlapsis tribus hebdomadibus vulnus perfecte glutinatum fuerit, urina quoque consueto exiverit itinere; remanente nullo alio post curationem incommodo, quam quod, ob nimis dilatatam & forte extenuatam vesicæ cervicem, & inde labefactatum eius sphincterem, urinam, si unciam pondere superaret, difficulter retinere posset. Quare vesicam tempestive & crebro exonerare cogebatur, alias eidem impere nequibat. Globulo quidem ligneo, cera obducto, cuius usum HILSCHERVS (f) in urinæ incontinentiâ valde laudat, illi

(f) *Dissertat. de Urinæ incontinentiâ ex partu, globulo ligneo curanda.*
Ien. 1716.

illi succurrere, malumque levare studui, sed parum commodi inde sensit, hinc illum rursus abiecit.

De reliquo autem absoluta curatione tam bene se habuit, ut etiam duos robustos sanosque, secundo & quarto post curationem anno, enixa sit filios, perfectæ omnino curationis certissimos testes, quos Deus cum matre generosa diu incolumes servare velit. Nihil quoque umquam de calculo rursus sensit, sed prorsus libera ab omnibus illis fuit molestiis, quæ calculum excipere solent, illamque antea adeo excruciarunt.

Restat iam ut de calculi figura & pondere adhuc quædam dicam. Pendebat autem uncias tres cum sex drachmis, postquam extractus fuit: nunc vero, ablatis per exsiccationem humoribus, pendet uncias tantum duas, de quo nemo mirabitur, qui *Acta Hafniensia Thom. BARTHOLINI* (g) legit. Observavit enim hic, calculum, qui sex unciarum pondus initio æquaverat, duas saltem uncias cum dimidia dein tenuisse. Ovatus noster erat, albus, glaber, habebatque magnitudinem ovi gallinacei, cuius veram formam adiecta *figura 1. & 2. Tab. I.* exhibet. Est autem *A.* pars, quæ cervici vesicæ inhæsit, primumque in conspectum venit: *B.* vero, quæ fundum repperit. *Figura 3.* inversam calculi faciem præsentat. Vtraque pars extrema rara erat, mollis ac fragilis, cavernulis distincta: corpus autem durius ac lævius, saxo simile.

An raritas illa calculi, quæ in *B.* notabilior erat, a virtute solvente remedii lithontriptici Anglicani deducenda sit, merito quæritur. Sed si dicendum, quod res est, aut fallor, aut usus trimestris huius lithontriptici in solvendo hoc calculo fere nihil effecit. Quicquid autem sit: fortasse felix huius sectionis eventus occasionem præbebit Chirurgis, in sexu sequiori hanc experiundi, præsertim quum plurimis careat periculis,

(g) *Astor. medicor. & philosoph. Hafniens. Volum. IV. Anno 1676. pag. 193.*

culis, quæ reliquas calculi curationes secandique vias plerumque comitantur.

Similem casum, quo uteri vagina simul incisa fuit, apud Observatores, quos ego quidem evolvi, non invenio, nisi quis casus, ubi calculus ex urethra excisus est, huc referre velit, quorum multos apud Auctores deprehendo. Sed de his nobis non sermo est. Sic nuperrime modo Clariss. *Iosephus WARNER*, Chirurgus, ad Illustr. Societatem Regiam Anglicanam (b) retulit historiam feminæ, per duos annos calculo vesicæ laborantis, cui urethram oblique sursum a dextro latere incidit, ad ipsius longitudinis dimidium, tumque forcipeprehendit calculum, illumque per partes extraxit. Ægra iam ab altero post sectionem die retinere potuit urinam, & sanitati integræ restituta est.

Sponte quoque ingentes ex mulierum vesicis, ob breve & laxum iter, calculos cum urina excretos fuisse, passim legitur. Pertinet huc præ omnibus supra memorati *Thom. BARTHOLINI* (i) historia, quam coronidis loco adhuc adiiciemus: *Minori, inquit, labore maiorem calculum vesicæ excrevit mulier pagana, quæ ruri degit in prædiolo Iob. LORENZI. Per multos annos hunc carnificem circumtulerat mulier, intus forisque misera, donec tandem, aucto lapidis in vesica pondere, incurvum corpus ægre sustineret. Victa tædio Chirurgum convenit, qui sine sectione calculum extrahi non posse pronuncians, & feminam prognostico terret & pretio. Ne tamen nihil ageret, potionem vilioris pretii lithontripticam concessit, qua sumpta calculus se in sinum pudoris provolvitur, ex quo ipsa mulier, obstetricante manu propria, ipsum protraxit: pendebat vero uncias sex. Magnum calculum a muliere sponte excretum Hafniæ quoque vidit, &*

D 2

in

(b) *Philosophical Transactions* Volum. XLVII. for the Years 1751. & 1752. London 1753. Nr. 79.

(i) Loco citato.

in *Histor. anatom. rarior. Cent. 1. Histor. 71.* annotavit. Conferri quoque merentur HANOVII *Seltenheiten der Natur und Oeconomie, Erster Band, Leipzig 1753. pag. 145 & 146.*

Observatio VIII.

DN. D. GOTTLIEB CAROLI SPRINGS-
FELD.

Animadversiones quædam botanicæ, a Ioann. Christoph. BUXBAUM, Petropolitano, consignatæ, nondum vero publici iuris factæ.

Nactus sum, Lector benevole! occasionem acquirendi nonnullas plantas exsiccatas, tam marinas, quam terrestres præsertim muscos, lichenes & gramina, quæ celebris ille, dum viveret, Botanicus Petropolitano, *Ioann. Christoph. Buxbaum*, in oriente collegit, suoque fratri, qui eum in Persiam usque comitatus est, nunc vero in vicinia nostra, patria sua, Wermsdorfii scilicet, commoratur, post mortem reliquit: a quo illa tandem obtinui. Inter gramina & muscos multa sunt exemplaria, originalia, si ita loqui liceret, dicenda. Sunt enim illæ ipsæ plantæ, quas delineatas atque depictas invenimus in eius Centuriis Petropoli editis, uti cuilibet patebit, si plantas exsiccatas cum depictis conferre velit; foliola enim omnia, etiam minima, inter se conveniunt: quo manifestatur, quod plurimas plantas, postquam ficcatae erant, depingendas curaverit.

Inter accepta fuere etiam quædam chartæ, manu b. Possessoris notatæ. Continentur autem his scriptæ nonnullæ animadversiones botanicæ, nondum editæ, futuro cuidam opusculo vel Commentariis Petropolitano forte destinatæ.

In omnibus stilus, character, animus atque ingenium b. BUXBAUMII elucet: itaque non dubitandum est, illas ab eo esse profectas. Quum vero has Botanophilis non profus inutilis fore perspexerim, statim mecum constitui publici illas iuris facere. Notulas, textui hinc inde subiectas, ego addidi, quare nominis mei litteris initialibus eas distinxî, ne pro Buxbaumianis habeantur.

Desideratur in ordine *Animadversio tertia*. Hanc, licet omnem adhibuerim curam, invenire non potuit frater: illam igitur esse deperditam, credendum est. De figuris etiam passim loquitur, sed & hæc deficiunt. Superfunt equidem mihi adhuc quædam chartulæ, in quas Celeberr. Auctor nonnullas coniecturas, animadversiones, atque notas manu sua coniecit, ut adversaria diceres, sed quoniam plurima horum ita sunt comparata, ut difficile sit iudicatu, cui bono illa sint consignata, aut ad quem auctorem pertineant: placuit ea, ob exiguam aut plane nullam inde exf ectandam utilitatem, suppressere. Hæc sunt, quæ præmonenda duxi. Vale L. B. mihiqve fave. Scribebam Weissenfelsæ, IV. Calendar. Februar. c1c1cccliv.

ANIMADVERSIO I.

De

Chenopodio.

Confusionem Autorum in quibusdam Chenopodii speciebus recte notat VAILLANTIVS in *Botan. Paris.* quam minus commode inter se conciliaffe videtur. Chenopodium enim Pes anserinus I. Tab. describitur a TABERNAEMONTANO quod rubros proferat fructus, hinc patet (uti & figura optime indicat), hoc idem esse cum Chenopodio, folio laciniato, coma purpurascente T. I. quod & coma virescente variat, licet

TOURNEFORTIVS ceu diversas species tradat. Neque ceu synonymon potest adungi *Chenopodium latifolium*, minus ramosum, florum petiolis longissimis, ex foliorum alis confertim nascentibus *Cat. Hall.* Sed hoc est *Chenopodium spicatum* folio triangulari dentato *Botan. Paris.*

A quo non nisi ætate videtur differre *Chenopodium sylvestre Opuli folio Botan. Paris.* aut certe ad *Chenopodium coma purpurascente Ivss.* pertinet.

Et *Chenopodium Stramonei folio Botan. Paris.* revera nihil aliud est, quam *Pes anserinus II. Tab.* quod clare figura *Tab.* demonstrat. Error mihi videtur latere in *Chenopodio folio sinuato candicante Ivss.* ex quo duas fecisse videtur species; magnitudine enim mirum variat, hinc varietatem maiorem pro *Chenopodio Pedem anserino II. Tab.* habuit, quod aliis diiudicandum relinquo; hoc certum est, *Chenopodium Stramonei folio* esse *Pedem anserinum II. Tab.*

Chenopodium folio oblongo integro DILL. Cat. varietas *Chenopodii fol. sinuat. cand.* Quo autem omnis confusio tollatur, dabimus hic aliquot *Chenopodii specierum figuras (quæ vero, prout antea monitum fuit, hic desiciunt).*

TAB. fig. I. *Atriplex Sylvestris folio sinuato candicante C. B.* cuius figuram iam proposuit *Tab.*

Fig. I. Eiusdem varietas minor, & hanc videtur intelligere *Tab.* nomine *Atriplicis sylvestris 2.*

Addimus hic adhuc figuras aliquot *Chenopodii*, & *Atriplicis specierum* partim novarum, partim nondum benè depictarum, quas *Botanicis* non ingratas fore arbitror. Prima est:

Chenopodium humile, calycibus purpureis, instar stelle expansis.

Chenopodium maritimum (k).

Est

(k) An *Chenopodium maritimum Cent. V. Tab. XLII. p. 22? Springsf.*

Est Blitum maritimum cuius,
quia nondum bona prostat, hac occasione Figuram dabimus.

Atriplex maritima.

Figura BAVHINI pessima, hinc meliorem dare placuit. Dicit VAILLANTIVS Atriplicem sylvestrem folio sinuato candicante C. B. non esse Chenopodii, ad quod retulit TOVRNEFORTIVS sed Atriplicis speciem. Forsan hanc aut sequentes plantas pro dicta C. B. Atriplice habuit. Atriplex Lovitienfis *Corvini*, semine anguloso, *Barrel.* est Atriplex folio deltoide procumbens male delineata.

ANIMADVERSIO II.

De

Muscis quibusdam minus cognitis.

Multum debet Muscorum Historia eleganti operi VAILLANTII *Bot. Paris.* (*) ubi plurimæ illarum species, quarum figuræ hæctenus incognitæ, nitide delineantur. Minime tamen putandum, illum totam Muscorum exhaustisse Historiam; plurimæ adhuc restant species, in quibus describendis & delineandis utilem navare potest Botanicus operam; nos aliquot hic recensebimus & figuris illustrabimus.

Muscus minor, lanuginoso similis, capitulis erectis.

Crescit in faxis campestribus & scopulis cespitosus, instar Musci lanuginosis capitulis cernuis, nisi quod maior & altior. Cauliculi ramosi, foliis tenuissimis brevibus incanis cincti. Capitula erecta turgidiora, pediculis non adeo longis insidentia.

Muscus arboreus, apocarpos foliis pennatis.

Cauliculos profert partim in corticibus arborum repentes & arcte hærentes, partim erectos; foliis cinguntur latiusculis acutis, pennatim dispositis, crebris & sibi superincumbentibus.

(*) Et plus Historiæ Muscorum Io. Iac. DILLENI Oxon. 1741. 4. maj. editæ. *Trew.*

bus. Intra hæc nascuntur capitula oblonga secundum cauliculorum longitudinem crebra. Tota planta ex viridi albicat. In Ingrïæ arboribus imbricatim nascitur.

Mentionem fecimus supra *Botanici Paris*. VAILLANTII, quod elegantes Muscorum dederit figuras, in quas nonnullas notas hic dare ad incrementa rei herbariæ non erit inutile.

Muscus palustris ad Fontalem I. B. accedens, minor.

Folia in acutum mucronem desinunt, supinæ saltem cauliculorum parti adhærent, unde quasi pennatus apparet. Longius repit & capitula emittit falcata, brevi calyptra tecta. In palis ligneis, aquas supereminentibus, capitula vidi Septembri.

ANIMADVERSIO IV.

De

Fungis lac acre manantibus.

Horum una occurrit species apud antiquiores Botanicos, qui C. B. Fungus albus acris. Recentiores ut & hac in parte aliquid adderent, plures fecerunt species, plures tamen sine necessitate, uti ex sequentibus patebit. Quoniam nempe noster Fungus albus acris iunior umbilicatus est, margines intro flectuntur eleganter villosæ, imo colore rufescente sæpe spectabilis occurrit. Inde oritur Fungus non vescus - - *El. Pruss.* & Fungus lactescens piperatus rufus, VAILLANT. *Bot. Paris. p. 61.* Antiquioris oræ sursum flectuntur & in maximam surgit molem, hinc Fungus lacteus maximus infundibûli forma VAILLANT. quo & referatur Fungus lactescens prægnantissimus eiusdem.

Capitulum superne sæpius fuscum occurrit, inde Amanita piperata fusca, lacteo succo turgens DILLEN. *Cat. p. 179.*

Dantur tamen Fungi lacte acri manantes revera a Fungo albo acri C. B. distincti, quorum nos in regionibus septentrionalibus, propter longas pluvias fungorum valde feracibus, duas observavimus species. Prior est Fungus minor, lacte acri turgens, lividus, solidioris texturæ, fungus mediæ magnitudinis, coloris lividi, interdum ad cœruleum, interdum ad rubrum vergentis.

Lamellæ albicant, densissime positæ & angustæ, oræ capituli in iuniore introrsum flexæ, pediculus longior, capitulum exacte sphericum & planum. In pinastretis oritur Augusto. Altera species ab hoc differt. Capitulo maiore minus circinato, coloris lateritii & pediculo brevior. Gregatim nascitur Octobri.

Fungus albus acris C. B. diligenter colligitur a Ruthenis, quo magna dolia implent & sale condiunt, gratum deinde præbet cibum tempore ieiunii. Hoc tamen multo delicatior est eodem modo paratus Fungus pileo lato orbiculari flavescente C. B. a quo non differt Amanita lateritii coloris, croceo succo turgens DILLEN. *Cat.* licet modo p. 178. & 179. laudatus DILLENIVS ceu diversas tradat species.

ANIMADVERSIO V.

De

Fungis porosis (1).

Plures Fungorum porosorum a recentioribus Botanicis enumerantur species, quæ tamen ad 2. vel. 3. reduci possunt species. Mirum enim variat pro diverso anni tempore, tempestate pluvia vel sicca; his si addantur varii capituli colores &

(1) Confer, quæ de fungis porosis leguntur Cætur. V. pag. 7. & 8. *Springsfeld.*

& pro specie diversis habeantur, facile ad numerum x. excurrunt, uti videre est apud DILLEN. *Cat. & Botan. Paris.*

Ad duas posse fungos porosos referri species supra dixi. Horum prior est Fungus Augusti mensis C. B. licet adhuc dubium moveri possit de Fungo poroso crasso, quem instar Cepæ ventricosum nominat & pro specie diverso haberi posset, sed revera non est. Revera autem diversa species est Fungus porosus, cuius figuram dat TOVRNEFORTIVS, *Instit.* Serius enim provenit & iunior in peculiari membrana (*m*) latet, ut nihil dicam de visciditate & poris in adulto maioribus, nec non pediculo brevior. Huius synonymon fecisse TOVRNEFORTIVS Fungos perniciosos sub pinu habitantes I. B. testatur VAILLANT. *Bot. Paris.* noster tamen in Laponia & Russia editur.

Occurrit adhuc Fungorum porosorum species minus vesca, quæ appellari potest Fungus porosus coriaceus (*n*) albus; adnascitur truncis arborum resectis pediculo sesquiunciam aut duas uncias alto, tenui & tenacis substantiæ; huic capitulum insidet, duarum unciarum latitudine, tenue & coriaceum, prona parte porosum. Pediculus non in medio, sed circa oras inseritur. Datur huius varietas superne purpurea (*o*); vid RAII *Hist.*

Occurrit in *Botan. Paris.* figura Fungi porosi crassi maximi lutei laceri, pedunculo longissimo virescente, sed accurate refert Fungum erinaceum T. 14. f. 6. 7.

ANIM.

(*m*) Eadem dicit de Fungo poroso autumnali viscido. Centur. V. Tab. XIV. pag 7. *Springsf.*

(*n*) Est fungus porosus tenuis coriaceus, Centur. V. Tabul. XV. figur. I. descriptus. *Springsf.*

(*o*) Confer. Figur. II. præcedent. Tabulæ. *Springsf.*

ANIMADVERSIO VI.

De

Fungis.

Fungorum species plures recensentur ab Auctoribus, sed in magna confusione, partim quia harum accurata descriptione & figuris Botanice adhuc caret, partim quia colore, magnitudine & tempore nascendi valde variant, & incautis pro diversis speciebus imponunt. Hinc unicuique speciei fungorum peculiare addendæ sunt notæ, quibus inter se differunt, neglecto colore & magnitudine; accuratæ quoque dandæ sunt figuræ, alias confusio, Botanicis hæctenus familiaris, nunquam tollitur.

Distinguuntur vulgo Fungi in esculentos & noxios, qui quibus notis distingui possint, a nonnullis traditur, sed notæ omnes incertæ & fallaces sunt. Examinabimus paulo curatius notas, quas tradunt *Ephem. Nat. Cur. Decur. I. Ann. II. Obs. LIV.* ubi primo pro noxiis reiiciuntur, qui in locis putridis, fœtidis, fimosis & venenosis nascuntur, & maxime circa illas regiones, ubi varia animalium venenosorum habitacula sunt. Sed in eiusmodi locis omnes fere esculenti fungi proveniunt; quid enim delicatius nobis Fungo campestri, *Champignon*, C. B. qui in fimo & sterquiliniis nascitur, & si in campis aut pratis occurrit, etiam stercorei & fimo originem debet? Imo fungi venenati & esculenti eodem loco mixti nascuntur. Secundo pro noxiis reiiciuntur Fungi, qui coloris nigri, cinerei & miniati seu cinnabrini sunt, punctulis seu maculis diversisque coloribus in superficie hinc inde dotati, & marmoris varii instar. Sed hæc omnia falsa esse satis probant Fungus rugosus seu cavernosus sive *Merulius* C. B. Fungus umbilicum referens variegatus C. B. Fungi rufescentes sylvarum esculenti I. B. alique plures, quos sine noxa videmus comedi.

Idem quoque valet de illa Fungi noxii nota, quam quidam tradunt, si Fungus cito in putrilaginem abeat; hoc enim unica nocte fieri observavi in Fungis Augusti mensis, C. B. qui ab omnibus salubres censentur, sed tempestate calida per noctem repositi, in putrilaginem verminoso-fœtidam resoluti mane reperti sunt. Patet itaque, nullas certas proflare notas, quibus fungi noxii agnosci possint, præter usum & consuetudinem, & mihi videtur, longe plures fungorum species innoxie devorari posse, quam nobis hæcenus in usu fuerunt. Hinc est, quod Fungi, qui in hoc vel illo loco comeduntur, in alio pro noxiis habeantur, uti id probare possum exemplo fungi camp. fungi erinacei, qui a Germanis in deliciis habentur, a Ruthenis, magnis alias fungorum æstimatoribus, reiiciuntur. Agaricus hepatis facie nobis esculentus a LAESSELIO *Fl. Pr.* fungis non vescis adnumeratur.

Figuras hic dabimus aliquot fungorum, quæ vel nondum prostant apud autores, aut, si sunt, minus bonæ, sit itaque

I. *Fungi dumetorum ex uno pede prodeuntes, C. B. p. 374.*

Vulgatissimus est fungus, cuius iv. differentias tradit C. BAVHINVS. Lamellis albicantibus, luteis & fuliginosis variat. Huc pertinere videntur Amanita fasciculosa pileis magnis, planis, orbicularibus, luteis DILL. *Cat. p. 186. 187.* Amanita fasciculosa, primum ex rufo flavescens, postea pallefcens eiusdem p. 186. Fungi plures ex uno pede a prunorum radicibus enati RAI. *H.* Fungus multiplex parvus luteus pileolo molli-ter convexo Cimel. *Reg. VAILL. Bot. Paris. p. 68.* Fungus glutinosus colore aurantio *Bot. Paris. ubi Tab. XII. fig. 8. 9.* delineatur; glutinosus est tempestate pluvia.

ANIMADVERSIO VII.

De

Lunaria.

Lunariæ nomen relinquimus plantulæ, quæ illud antiquo iure obtinet, nempe Lunariæ botryti I. B. illique adiungimus plantas cum illa convenientes habitu & facie. Minus enim probandi videntur TOVRNEFORTIVS aliique recentiorum Botanorum, qui nostram Lunariam Osmundæ accensent & sub Osmundæ nomine omnia fere capillarum plantarum genera, quæ adeo sollicite alias distinguunt, confundunt. Novam Lunariæ speciem collegi in Ingria foliis plantæ cuiusdam umbelliferæ similibus, hinc dicitur

Lunaria minor folio Cicutæ.

Folia varie incisa Cicutam vel aliam huius generis umbelliferam imitantur, ex luteo viridia, cum racemo seminifero cum vulgari convenit. Exhibet MORIS. Lunariam folio Cicutariæ Americanam, a qua nostra diversa foliis & pediculo racemiferi egressu, quas differentias figura indicat. Circa pagum Hatschenam ad margines lacuum ibi frequentium occurrit Julio, sed rarius invenitur, bis enim saltem reperire potui.

Lunaria folio Matricariæ a BREYNIO Cent. I. descripta non differt a Lunaria I. B. quæ variat foliis ramosioribus & minus ramosis vid. Icon CLVSII.

Lunariæ huius, uti & vulgaris, maiorem & lætiorem proventum non vidi, quam in Ingriæ, Careliæ & Livoniæ pratis montosis & apricis, ubi facile reperitur & toto Julio & Augusto occurrit, ut hic non opus sit cum DILLENIO hanc vocare plantulam brevioris ævi.

ANIMADVERSIÓ VIII.

De

Graminibus Cyperoideis.

Dabimus hic figuras & descriptiones aliquot Cyperoidum, nondum apud Auctores Botanicos occurrentium. Hoc tamen addimus, nos nequaquam hos obtrudere pro plane novis, sed possunt horum nomina aut descriptiones iam exstare, sed incertæ & dubiæ, quas figuris illustrare rei herbariæ utilitatem maximam confert. Sit itaque primo

I. *Cyperoides altissimum gracile, spicis exiguis aculeatis longe distantibus (p).*

Pertinet ad Cyperoidea spicis floriferis cassis destituta seu Scirpoides Iv ss. & a congeneribus differt culmis tenuissimis debilibus triquetris, intra fasciculos foliorum longissimorum nascentibus. In summo globuli aliquot exigui, ex granis aliquot acuminatis conflati, cuius infimæ foliolum capillariæ tenuitatis subiectum est. Viridia sunt illa capitula
- - - in scrobibus sylvarum uliginosarum luxuriat
æstate in Ingrida.

II. *Cyperoides elatis spicis rotundis spadiceo-viridibus.*

Præ aliis Cyperoidibus hoc peculiare habet, quod summa spica inferiore parte sit florifera, superius seminifera, quale quid etiam interdum observatur in Cyperoide spica pendula brevior T. I. Huic spicæ subiacent plerumque duæ spicæ seminiferæ, fere globosæ, ex squamis spadiceis, linea viridi distinctis, conflatae, fere unciali spatio distantes, quarum singulæ foliolum subiectum est, reliquus culmus nudus est. Ex Cyperoidibus spicis cassis destitutis novum constituit genus Ivs-SIEV, in *Barall.* obs. n. 1254. quod scirpoides vocat, sed minus
com-

(p) Confer. Centur. V. Tab. LXII. pag. 33. *Springsf.*

commode; sunt enim inter illas quæ interdum spicas floriferas proferunt, licet plerumque iis destituantur; adnotavit hoc SCHEVCHZERVS de Gramine Cyperoide spica e pluribus spicis mollibus composita RA1. Quo & pertinet Cyperoides angustifolium spicis sessilibus in foliorum alis TOVRNEF. *Inst.* & ego observavi in Cyperoide marit. cuius figuram vide in LÖSEL. *Fl. Pr.* Nostrum occurrit in pratis uliginosis Ingricæ.

III. *Cyperoides humile, spicis habitioribus hirsutis (q).*

Spica in summo culmo unica, florifera ex integro, una vel duæ proximæ superiore saltem parte floriferæ, subiectis feminibus; an Gramen spicatum foliis & spicis hirsutis mollibus C. B. Pr. nostrum est Gramen Cyperoides pilosum TAB. ubi icon minus bona est & spica florifera male expressa.

IV. *Cyperoides minus angustifolium spicis parvis globosis fuscis.*

Occurrit in pratis udis, foliis fere capillaceis inferius culmum cingentibus. In summo culmo spicæ communiter tres rotundæ, e squamis spadiceis conflatae, quarum superior in quibusdam florifera plerumque vero deest.

APPENDIX.

Appendicis loco quasdam descriptiones adiiciemus plantarum, prout illas in chartas coniecit b. Possessor. Fortasse alicui Botanicorum illæ adhuc utiles esse possunt.

Rubus humilis flore purpureo (r).

Descri-

(q) Confer. Tab. LXIII. p. 34. *Springsf.*

(r) Depingitur hæc planta *Centur. V. Tab. XXVI.* sed foliis angustioribus, quæ in nostra latiora sunt, uti videre est, si hanc figuram cum illa comparamus. Optime convenit cum *Rubo* caule unifloro foliis ternatis LINNÆI *Flor. Lapponic. p. 62. Tab. V. fig. 2.* ubi exactissima descriptio legitur. *Springsf.*

Describitur a CORNVTO in *Histor. Plantarum Canad.* Rubi species flore purpureo, qui ipsi Rubus odoratus dicitur, cuius figura videri potest apud PLVKENETIVM, valde diversus a nostro. Differt etiam noster a Rubo Alpino humili non solo floris colore, sed & flore maiore & speciosiore, quoddam Geranium batrachoides æmulante, & bacca magis compacta. Crescit copiose in sylvis Ingridæ circa littus, qua itur ad Peterhoff; floret Iunio. Frequens quoque in Ingridæ ericetis Chamæmorus *Clusii* seu Rubus palustris humilis T. I. cuius baccas in deliciis habent incolæ & Ruthenico idiomate *Maruschka* vocant, & melle conditas servant. Similes quoque ad usus adhibent baccas Vitis Ideæ fructu rubro, *Brusniza* ipsis dictas, nec non baccas Oxycocci, quas & potui ipsis familiari, *Quas* dicto, indunt, quo ipsi acidum saporem conciliant.

Alfinastrum T. I.

Protuli hanc plantam ceu nondum descriptam in *Comment. Acad. Scient. Petrop.* ubi *Potamopytyn* vocavi. Postea inopinate cognovi ex VAILLANT. *Bot. Paris.* esse Alfinastrum folio Gallii T. I. vix credidissem, nisi scirem VAILLANTIVM ab ipso TOVRNEFORTIO huius plantæ notitiam hausisse. Quæ enim convenientia cum Alfine, a qua Alfinastrum non nisi calyce monophyllo differre notavit. Ex nostra descriptione longe diversus apparet character, hinc nescio an nostra forsitan a TOVRNEFORTII & VAILLANTII specie differat. VAILLANTIO enim microscopio opus erat, ego vero & florem & capsulam & semina, sicut nudis oculis conspexi, delineata dedi; florendi quoque tempus non convenit; circa Constantinopolim ego collegi Majo, VAILLANTIUS Augusto circa Parisios, hinc puto ipsum plantam æstu corruptam non in suo vigore, quod eius figura indicat, vidisse. Merito itaque diversum ab Alfinastro genus hæc planta constitui, quo TOVRNEFORTIUS & VAILLANTIUS ex ignoratione veri characteris retulerunt.

Fungus ramosus niger compressus, apicibus albidis Raii.

Cerasis resectis eorumque radicibus putrescentibus adnascitur uncialis & altior, externe nigricans, hirsutus, medulla albicante farctus, superius in ramos dividitur, quorum apices albicant & pulverem de se spargunt. vid. Raius. An species ultima Agarici T. I. consule MORISON. H. O.

Stachys minor valde tomentosa, spica Veronica.

Radix fusca aut nigricans, inferius parum fibrosa. Caulis erectus dodrantalis, obtuse quadrangulus, incanus & tomentosus, quem cingunt folia longa acuminata, margine integro prædita, parva salicis folia referentia, albicantia, valde lanuginosa, semper duo opposita. In summo spica florum purpureorum, densæ spicæ Veronicæ spicatæ minoris similis. Inveni inter plantas siccas ex Siberia allatas.

Gramen pratense purpureum aristatum, purpurascente spica.

Radix fibrosa, culmi pedales & altiores, geniculo uno aut altero non longe a radice distincti, hirsuti, folia caulem instar vaginæ cingunt parum hirsuta, quæ ubi explicantur & a culmo exstant, duas uncias longitudine non superant; spica unciam cum dimidia longa, gracilis, cuius structura sequens: Alternatim adnascuntur axi denticulato folliculi uniglumes aristati, seminis avenæ fere figura, ad quorum basin duæ aristæ longæ, calycis vice fungentes.

Videtur esse Gramen Typhynum, spica conoide striata, culmo violaceo BARREL. *Icon.* 21. no. I. Pertinet ad Gramina spica secalina spuria Sch.

Agaricus squamosus, marginibus luteis.

Membranaceus & tenuis est, superne hirsutus, murini coloris, internè lævis & fuscus, eleganter luteus, quando iunior ex ligno prodit, quem colorem deinde in antiquiori oræ

servant. Crispus est instar Fungi mesenterici Herb. & imbricatim adnascitur Alnorum truncis recisis Autumno.

Fucus minimus roseus.

Dichotomiam observat lineam dimidiam latus, in medio crassus, marginibus vero alatis pellucidis crispis, interdum in extremitatibus ferratis, uncias duas altitudine non superat. Color elegans roseus, qui, si diu in aqua dulci maceratur, albescit. Collegi inter fucos & algas ad littus eiectas in mari Balthico, non longe a Rostock, ad Ostia Varnæ, quæ *Vernamunda* dicitur.

Planta palustris ad Potamogeton accedens seminibus umbellatis.

Vid. PLUKENETHI *Phytograph.* & RAII descriptio Algæ cuiusdam feminiferæ in *Hist. Plant.* Hæc si nostra non est, nova planta est, quæ radice fibrosa limo adhæret, & aquæ perpetuo submersa erigitur instar Potamogetorum, sed dense nascitur, instar Conservæ; caules rotundi, tenues, fere capillares, albicantes, geniculis intercepti, circa quæ duo folia graminea, aliquot uncias longa, lineæ trientem lata. Ex quibusdam geniculis pariter exit pediculus, aliquot lineas longus, qui sustinet parvum iulum, vagina foliorum pellucida circumdatum, ex multis globulis albicantibus, superficiem inæqualem facientibus, conflatum. Hic parvus iulus vero nihil aliud est, quam embrio ex floribus imperfectis, & globuli isti apices staminum referunt. Vagina foliosa deinde rumpitur & iulus explicatur in umbellæ formam, quam umbellam constituunt femina incurva, acuta, unguibus avium, seu Musci cuiusdam terrestris capitulis similia, nucleo albo foeta. Hos flores & femina sub aqua profert, nec instar Potamogetorum exit; novum constituit genus; in scrobibus passim circa Varnamundam prope littora.

Muscus stellaris humilis, capitulis nudis, ad apocarpos accedens.

Densus nascitur cespitibus, plerumque cauliculi semunciales aut altiores, ramosi, foliis cincti latiusculis acutis, in medio carinatis, ad Muscos sic dictos stellares accedentibus, læte viridibus. In summis ramis conspiciuntur capitula oblonga rotunda, si iuniora, per maturitatem dehiscencia, brevi pediculo, qui tamen intra folia occultatur ita, ut apocarpos appareat, nixa in corticibus salicium, capitula maturat Octobri & Novembri. Multum accedit ad Muscum Petiv. B. nisi quod capitula nuda, & quod omnibus partibus minor, folia quoque latiora.

SCHOLIION.

His ad prelum iam paratis, cel. D. D. SPRINGSFELD mecum communicanda curavit novem specimina sicca *Lunariæ*, unumque Rubi, a BVXBVAVMIO olim collecta, chartæque adglutinata, humanissime petens, velim procurare, ut ea, quæ figuris hucusque in publicum editis ad amissim haud respondeant, delineentur, huicque observationi addantur. Huic petitioni lubens meritoque obtemperans, evolvi opera Botanicorum, quæ mihi ad manus fuerunt, vel saltem in mentem incurrerunt, quæque, & quidem primo *Lunariæ* seu *Osmundæ* generis plantas huc pertinentes sistunt delineatas (s),

F 2

qua-

- (s) Sunt autem ordine chronologico 1) FVCHSII Hist. Stirp. p. 482. 2) EIVSD. Kreuterbuch cap. 183. 3) EIVSD. Icones pag. 27. 4) BOCKII Kreuterb. p. 344. 5) EIVSD. seu TRAGI Kreuterb. a SEBIZIO editum p. 719. 6) EIVSD. Nomenclatura a KYBERO edita p. 914. 7) LONICERI Nat. hist. T. p. 77. 8) EIVSD. Kreuterb. in variis edit. p. varia. 9) MATTHIOLI Comment. in Diosc. cum figg. minor. p. varia. 10) cura C. BAVHINI p. 647. 11) cum maioribus figg.

quarum figuræ cum speciminibus Buxbaumianis studiosius collatæ de sequentibus me certiore[m] reddiderunt.

Ex novem indicatis Lunariæ speciminibus secundum nomina adscripta, 1) unum est *Lunaria vulgaris*, 2) unum *Lunaria racemosa*, 3) duo pertinent ad *Lunariam racemosam folio multifido C. B. & Breyn.* 4) quatuor ad *Lunariam foliis Matricariæ*, 5) unum sistit *Lunariam Cicutæ foliis*.

I. Quod ad Lunariam vulgarem attinet (quam alii minorem, alii botrytem, alii racemosam, COLVMNA vero *επιμήδιον* appellant) ex supra citatis auctoribus 1) plane eandem figuram (more tunc temporis vulgari, quo eadem norma ad varia

figg. edit. German. Prag. 1553. p. 375. 12) Latin. Venet. 1565. p. 903. 13) LOBELII Hist. p. 482. 14) EIVSD. Icones p. 273. 15) DURANTE Herbario p. 266. 16) CAMERARII Epitome p. 645. 17) EIVSD. Kreuterb. p. 380. 18) DALECHAMPII Hist. Lugd. p. 1313. 19) TABERNÆMONTANI Kreuterb. p. 413. 20) EIVSD. Icones p. 137. 21) COLVMNÆ *Φυτοβασιανος* p. 81. 22) ex Edit. PLANCI t. 18. 23) CLVSII Stirp. Pannon. p. 511. 24) EIVSD. Hist. p. CXVIII. 25) VFFENBACHII Hortus sanitatis seu DURANTIS Herb. Ital. in Germ. linguam versum p. 540. 26) HORTVS EYSTETT. O. arb. & frut. vern. F. 3. f. 3. 27) DODONÆI Pempt. p. 139. 28) GERARD Herball enlarged and amended by THOM. JOHNSON p. 405. 29) PARKINSON Theatr. p. 507. 30) CHABREI Stirp. Sciagraph. p. 544. 31) IO. BAVHINI Hist. III. p. 710. 32) I. I. BECHERI Parnass. med. p. 413. 33) VERZASCHÆ Kreuterb. p. 523. 34) ZWINGERI Kreuterb. edit. pr. p. 784. post. 948. 35) MÜNTING Aardgew. p. 726. 36) EIVSD. Phytogr. t. 208. 37) MORISON Hist. Ox. III. S. xiv. t. 5. f. 1-4. 38) BREYNI Cent. I. p. 184. t. 93-95. 39) PETIVER Pterigraphia Amer. 40) PLUMIERII descript. des Plantes Amer. 41) EIVSD. traité de Fougeres de l'Amer. f. tract. de Filicibus Amer. 42) SLOANE Voyage to the Islands Madera, Barbados &c. Vol. I. p. 71. 43) SALMON Herbal p. 724. 44) BARRELIERII Plantæ per Gall. Hisp. & Ital. obs. t. 252. 45) GARIDEL Hist. de Pl. d'Aix. t. 78. 46) BLACKWELL Herbal t. 420. 47) MORAND Hist. Stirp. t. 5. f. 5. 48) WEINMANNI Phytanthoz. t. 673. fig. e, f. f.

ria adhibebatur opera) exhibent LOBELIVS, CLVSIVS, DODONEVS, GERHARD, PARKINSON, 2) aliam, & quidem duplicem differentis structuræ, sed iterum eiusdem normæ (quæ ab vno typographo ad alterum migravit) CAMERARIVS, VFFENBACHIVS, BECHERVS, VERZASCHA, ZWINGERVS, 3) aliam FVCHSIVS, huicque simillimam quidem, attamen imminutam, vel leviter mutatam, TRAGVS, LONICERVVS, CHABRAEVVS, I. BAUHINVS, 4) aliam MATTHIOLVS in omnibus editionibus, etiam a C. BAVHINO evulgatis, iterumque simillimam, sed multo maiorem in posteriori edit. Germ. & Venet., imminutam vero vel leviter mutatam DVRANTES, DALECHAMPIVS, TABERNAEMONTANVS, SALMON, 5) aliam, sed semper differentem, reliqui auctores. Ceterum omnes hæ figuræ in eo conveniunt, quod singula planta simplicem producat caulem, circa eius ferme medium unico folio pinnato vestitum, pone quod procedit caulis adhuc simplex, usque dum terminatur in spicam ramosam florigeram & seminiferam. In omnibus porro singulæ pinnæ satis crassæ & carnosæ delineantur & describuntur, angusta basi petioli in modum adhærent costæ, deinde in latum ita expanduntur, ut interius utrinque, præcipue in inferiori latere, excavatæ, exteriori vero in ambitu magis minusve convexæ repræsententur, adeoque lunulam quasi referant. Differunt autem hæ figuræ non solum magnitudine omnium partium, verum etiam & folii & spicæ florigeræ structura dispositioneque. *Magnitudine* ordinariam normam præcipue excedit icon Fuchsiana stirp. Hist. lat. & germ. (quæ eadem est, inter Icones autem in octava forma editas ad spatii normam imminuta reperitur,) & apud MATTHIOLVM edit. germ. & lat. poster.; quæ vero figura, cum minoribus prior. edit. collata, secundum omnes partes pro lubitu tantum aucta videtur. *Folii pinnarum* paria, monente ill. HALLERO Stirp. helvet. p. 131, numerantur plerumque octo novemque cum impari costam claudente: *tria* tantum cum impari ostendit

WEINM. fig. alt. f; *quatuor* sine impari CAMERAR. fig. min.; *sex* cum impari COLVMA, & WEINM. fig. f; *septem* FVCHS. LOBEL. & H. EYSTETT.; *decem* sine impari MATTHIOL. Confusum coniugationum ordinem exhibent MATTHIOL. CAMERAR. fig. maj. MORISON. BARREL. GARIDEL, MORAND, BLACKWELL, *sex* vel *septem* coniugationes referentem. *Pinnarum figuram* securis instar nimis artificiose effictam cum *marginē ubique integerrimo* sistit MATTH. & WEINMANN. in utraque fig. f. *Eorum totum marginem integrum*, sed exterius circa medium notabiliter *prominentem* repræsentat LOBEL. CAMERAR. fig. mai. COLVMA. BARREL. BLACKWELL; externum marginem *leviter incisum* seu *dentatum* CAMERAR. fig. min.; *penitus crispum* MORAND; nunc *profunde cordis in modum incisum*, nunc *trilobatum*, nunc etiam *rotundum*, ceterum *non dentatum* FVCHS; *frequentius incisum* H. EYSTETT. & MORISSON; *penitus laciniatum* GARIDEL. *Spica florifera eiusque rami* pariter vario modo delineantur; rami in omnibus figuris citatis ex utroque caulis latere excurrunt cum summo caulem terminante, ita tamen, ut in aliis magis simplices, in aliis iterum in minores ramos divisi, nunc per coniugationes quasi ordinati, nunc magis dispersi, nunc quasi paralleli, nunc magis erecti, nunc nutantes compareant. *Numerus* eorum quoque variat: *tria* vel *quatuor paria*, millii paniculæ quasi in modum collecta & nutantia, repræsentat LOBELIVS; *quatuor* laxè dispersa cum primo pari longissimo iterumque valde ramoso FVCHSIVS; *totidem* cum intercurrente uno alterove ramo impari paullulum erecta WEINMANN; *nutantia* BARREL; *quinque paria parallela* MORAND; *quinque* vel *sex*, sed minus coniugata, parallela MORIS. CAMERAR. fig. mai; magis erecta fig. min; *septem* parallela COLVMA; *septem* vel *octo* parallela MATTHIOLVS; confuse ordinata BLACKWELL; *novem* parallela GARIDEL.

Etsi ex collatione harum figurarum sæpius citatarum facile patet, non omnes pari industria atque accuratione paratas esse; nullum tamen propter fidem, quam plurimi earum auctores merito consequuti sunt, superest dubium, quin singulæ ad naturale exemplar delineatæ, adeoque variationes, notabiles etiam, vel foli vel tempestatis, vel etiam ætatis adiuumento productæ sint. Quum vero Buxbaumianum exemplar præcipue parvitate sua ab omnibus differat, haud penitus supervacaneum duxi, eius delineationem Tab. II. fig. I. repræsentare.

Hac data occasione opportunum mihi videbatur, ad magis illustrandas has varietates, Buxbaumianis specimenibus alia adhuc subiungere ex meo apparatu. Primum suppeditat collectio plantarum siccarum copiosissima æque ac studiosissima b. D. D. JO. GE. VOLKAMERI, filii, quam haud ita pridem mihi comparavi. Sistit illud tab II. fig. 8, & insignis est altitudinis, qua FVCHSII atque MATTHIOLI figuris parum cedit, alio licet modo structum. Ostendit præterea coniugationes haud ubique regulares folii pinnarum, quarum margo leviter tantum incisus seu dentatus est; spicæ florigeræ pariter ramos non coniugatos, paullulum erectos, singulos vero, præcipue inferiores, in ramulos laterales subdivisos, denique, quod singulare & præternaturale est, inter secundam & tertiam folii pinnarum coniugationem ramulum peculiarem simplicem florigerum signo * indicatum. Ut de genuino eius ortu ab omni dubio me liberarem, solvi hoc folium a nexu cum charta glutine facto, atque non solum oculo armato illum exploravi ramulum, verum etiam aqua folium hoc maceravi ad omnem nexum præternaturalem solvendum: sed utroque examine certissimus factus sum, hunc ramum veram folii costæ sobolem esse. Ita de rei veritate convictus, operæ pretium fore duxi, huius folii averfam partem fig. 9. omni accuratione delineatam in publicum producere, & similem CAMERARII obser-

vatio-

vationem (de qua mox plura) roborare. Figuræ 10. 11. 12. 13. tab. II. factæ sunt secundum specimina abs me iuvene adhuc, in patria collecta. Figuræ 10. & 11. se distinguunt caule florifero supra folii insertionem ultra dimidium bifido, ea tamen differentia, ut fig. 11. utriusque caulis divisi unum tantum latus, & quidem exterius, fig. 12. vero utrumque ramis coniugatis ornatum sit. Utrumque præterea specimen folii pinnas satis regulariter coniugatas, prius tamen eas valde a se invicem separatas earumque marginem externum in medio præcipue eminentem, posterius vero pinnas magis iunctas & sibi invicem incumbentes, marginemque per totum ambitum externum leviter tantum incisum exhibet. His insignibus differentiis non obstantibus, eas tamen nonnisi pro varietatibus tantum Lunariæ vulgaris accidentalibus habendas esse, quilibet facile cognoscit.

Num autem fig. 12. 13. peculiarem speciem haud constituat, aliis diiudicandum relinquo: pinnarum certe nimis distincta figura oblonga, earumque frequentissima & profundissima æque ac ubique ferme æqualis incisio ad petiolum usque continuata, & in utroque exemplari eadem, hoc indicare mihi saltem videtur, licet hæ pinnæ pariter, ac in vulgari lunaria, simplici tantum costæ, & quidem per regulares quatuor conjugationes cum impari costam claudente, adhæreant. Eandem figuram vel descriptionem apud alios nondum reperi. Valde similiis quidem ei est icon *Lunariæ racemosæ minoris Adianti folio Breyn. p. 183. t. 93.* quæ in montibus Cassubiæ provenit, tam raro autem, ut BREYNIO duæ, aliique una duntaxat inde obvenerint. Hæc autem icon non solum magnitudine omnium partium nostram multum superat (quæ sola differentia specificam notam haud constituit) verum etiam caulis in folium unicum & scapum seminiferum profunda divisione, & quod primarium est, pinnarum irregulariter combinatorum profundis laciniis harumque manifestis subdivisionibus

nibus (quapropter hic auctor eas cum foliis Capilli veneris seu Adianti foliis Coriandri comparat) haud leviter differt. Eiusdem iconis levis imitatio reperitur apud MORIS. H. Ox. III. S. XIV. t. 5. f. 2. & descriptio p. 594. n. 2. ex BREYNIO. Longe alia vero facie gaudet *Lunaria elatior Adianti albi folio, duplici spica Sloan. p. 71. n. 1.* quæ est, illo ipso interprete, *Adiantum saxosum floridum Plum. Pl. Amer. p. 29. t. 43.* quæque figurâ eadem iterum, sed magis elaborata, occurrit in eiusd. tr. de Filicib. t. 158. ubi & p. 135. nominatur *Osmunda Filiculæ folio maior*, ut & eius imitatio, sed multum imminuta, prostat in PETIVERII Pterigraph. t. 9. f. 1. ubi in Catal. præfixo n. 167. vocatur *Osmunda Adianti nigri facie*. Ceterum, num nostrâ planta propterea, quod unico tantum & ex simplici costa constructo folio gaudeat, pro varietate tantum Lunariæ vulgaris habenda sit, (cuius sententiæ examen huc non pertinet) cuiusvis arbitrio relinquo, & hac occasione id tantum moneo, in dissertat. cuius inscriptio *Adumbratio Floræ*, a. 1754. Aboæ sub præsidio KALMI ventilata, & in Nov. litt. Gætting. (*Gætting. Anzeigen*) a. 1756. p. 469. recensita, eius auctorem asserere, eo in casu, ubi incertum est, num differentia cuiusdam plantæ pro varietate tantum, an pro specie distincta habenda sit, consultum sibi videri, posterius tamdiu statuendum esse, usque dum prius probetur. Hac sententia suffultus mea exemplaria fig. 12. & 13, salvo aliorum iudicio, pro peculiari agnosco specie, *Osmunda* (nomine recentiorum generico) *folio unico pinnatifido, pinnis oblongis frequenter profundeque incis* nominanda; qui vero eandem pro varietate tantum *Lunariæ Matricariæ folio Breynii Cent. I. t. 94.* (de qua n. III. & IV. plura) haberi velit, ei potius subscribo. Sed redeo in viam.

II. *Lunaria ramosa Buxbaumii* tab. II. fig. 2. etiam singularis est, & sub tali conformatione nondum, quantum scio, depicta; quum vero a vulgari non differat, nisi multiplicato

supra folium caule florifero, utpote quorum, præter primarium & ordinarium, adhuc duo laterales minores ex ipsa folii ala surgunt, hæc quoque pro vulgaris tantum varietate habenda erit, præcipue quum toto habitu reliquo ab illa haud recedat. HORTVS EYSTETT. quidem caulem floriferum pariter tripartitum pingit; sed, quantum ex hac figura colligi potest, divisio hæc non sigillatim ex ala folii procedit. Præterea, quum huius operis auctori non insolitum fuerit, partes stirpium multiplicare, & speciosiores, quam natura profert, repræsentare, dubium adhuc superest. quo usque hæc figura legitima censenda sit. Prostat autem alia adhuc figura Lunariæ ramosæ apud CAMERARIVM Epit. p. 644, & Kreuterb. p. 308. nomine *Lunariæ rarioris*, quæ figura eadem reperitur apud VFFENBACH. p. 41. eodem nomine, & BECH. p. 413. VERZASCH. p. 523, nomine Lunariæ anglicæ; ZWING. p. 785. 948. nomine *Lunariæ racemosæ maioris*, & C. BAVHIN. in eius editione MATTH. p. 647. nomine *Lunariæ minoris ramosæ*, quæ vero figura imitatio tantum prioris, atque, more imitatorum vulgari, inversa est. Auctor ergo huius figuræ singularis est CAMERAR., qui Epit. l. c. testatur, plantam hanc in Anglia inveniri, eumque ipsam delineari iussisse, ut aliis quoque herbarum investigatoribus hæc varietas innotesceret. Notandum autem est, RAIUM Hist. T. I. p. 127. asserere, se eam nunquam invenisse, nec ab aliis inventam audivisse in Anglia, quod ulterius confirmat EIVSD. Synopf. method. stirp. britan. edit. tertia (a DILLENIO adornata) p. 128. seq. ubi nimirum huius plantæ nulla profus fit mentio. Reliqui præterea Angli supra citati eam pariter tacent, si excipias IOHNSONVM in Commentario ad GERARDVM & MORIS. III. p. 394: sed hic propriam observationem non allegat, & citato C. atque I. BAVHINO, eam vulgaris tantum Lunariæ varietatem declarat; ille vero p. 406. solummodo ad CAMERAR. provocat. Distinguit autem se hæc icon magnopere a vulgari, quod unus cau-

lis quatuor ornatus est foliis alternatim positis, & quatuor spicis florigeris, inter hæc iterum alterno ordine productis, licet nec foliorum pinnæ, nec spicarum dispositio ramosa, ab eiusdem auctoris Lunariæ vulgaris figura maiore ullo modo discadat. Id unicum adhuc observandum est, eandem figuram ad coniugationem pinnarum primam secundi folii exhibere peculiarem ramulum florigerum simplicem ex ipsa folii costa ortum, eodem ferme modo, quo nos talem fig. 9. * repræsentavimus. Addo hic, huius plantæ figuram, procul dubio a CAMERARIO mutuatam, sed rudiori minerva & folio secundo cum ramulo florifero extraordinario rescisso, repræsentatam inveniri apud CHABRAEVUM p. 545, quæ ipsi *Lunaria botrytis minor polyphylla* audit, atque hanc eandem apud I. BAVHINUM III. p. 711. nomine *Lunariæ botrytis minoris multifoliæ*. Nec reticere possum, eiusmodi figuram etiam occurrere apud MÜNTINGIVM t. 208, nomine *Lunariæ botrytis maioris ramosæ*, qui præterea eius exemplar p. 726. tam prolixè describit, ac si illud præ manibus habuerit, & ipsemet coluerit. Differt tamen hæc icon non solum foliorum costa latissima, alata, & pinnarum margine excavato, verum etiam spicis florigeris maximis & ramosissimis. Huius imitationem tantum esse figuram WEINMANNI t. 673. fig. e, eodem nomine inscriptam, in expositione p. 301. b. eius A. ipse profitetur, & tamen hæc icon haud leviter ab illa recedit. Tandem mentio adhuc facienda est *Lunariæ ramosæ Clusii*, quæ vero huc non pertinet, ut ex sequentibus patebit.

III. & IV. Quibus notis specificis distinguenda sit BVXBAVMII *Lunaria racemosa multifido folio C. B. pin. p. 355. n. III.* quam sistit Tab. II. fig. 3. 4. ab eiusdem *Lunaria Matricariæ folio* fig. 5. 6. ego, ex siccis saltem exemplaribus, perspicere nequeo; num vero hoc vel illud nomen iisdem competat, disquisitione adhuc opus habet, quia earum figuræ apud alios occurrentes notabilem differentiam exhibent. BVX-

AVMIVS ipse in sua Animadvers. VII. superius p. 37. producta, B Lunaræ folio multifido C. B. nullam prorsus facit mentionem, & dum paullo post Lunariam Matricariæ folio recenset, addit, eam, quam BREYN. Cent. I. describit, non differre a Lunaria I. BAVHIN. hancque variare foliis magis minusve ramosis, qua in re ad CLVSIVM ablegat. Citata descriptio BREYNI, quæ nomine *Lunariæ racemose minoris Matricariæ folio* prostat, l. c. p. 184. refert, eam montium Cassubiæ etiam esse incolam, ibique copiose crescere, ac eius exemplaria omnia onusta fuisse cauliculis magis curtis, quam vulgaris, racemis brevioribus, magisque ramosis, foliis itidem brevioribus plures in lacinias angustiores dissectis, Matricariæ haud imparibus, quam descriptionem t. 94. duabus figuris illustrat, tandemque quærit, an sit *Lunaria minor rutaceo folio C. B. pin.* Hæ BREYNI figuræ ambæ sistunt caulem simplicem ex radice surgentem, unico folio ornatum. Folio, circa medium circiter caulis & paullo infra spicam florigeram adnato, intuitu totius plantæ magnitudinis satis amplo, ad simplicem costam adhærent in uno exemplari tres, in altero quinque vel sex pinnarum coniugationes irregulares cum impari extrema, quæ pinnæ tam longæ & latæ sunt, ut folium ramosum repræsentent; sunt autem oblongæ profundissimeque in angustas partes dissectæ, quarum apices, paullo latiores, iterum bis terve leves incisuras ostendunt; spica florigera pariter ampla ex tribus constat ramis, qui, quum ex ramis lateralibus iterum compositi sint, triplicem quasi spicam constituunt. C. BAVHINVS suæ Lunaræ rutaceo folio plura non addit, quam quod sit *Lunaria botrytis πυγαρόφυλλος Iungerm. in Cat. Altd.*; CASP. HOFMANNVS vero, qui IVNGERMANNI Catalogum recensuit, l. c. hoc nomen pariter ulterius non explicat, quam quod quærat, an sit *Lunaria πολύφυλλος Thalii*, quam verò C. BAVH. synonymis addit suæ Lun. racem. multifido folio, & dum MAVR. HOFFMANNVS in Flor. Altd. delic. sylv. hanc plan-

plantam recenset, eique Lunariam rutaceo folio C. B. tanquam synonymum iungit, monet simul, eam a vulgari in eo tantum differre quod folia habeat rutæ modo divisa, adeoque πολύφυλλος non fit. THALIVS ipse in sylva Hercyniæ (quæ adnexa est CAMERARII Horto med. & philos.) p. 74, suæ Lunariæ, in montium quorundam iugis summis circa Andersbergum primo statim vere copiose inventæ, tribuit coliculos (asparagos intelligo) ferme palmares ex radice sigillatim prorumpentes, in brachia gemino latere iterum brachiata diductos, inter quos thyrsulus exoritur racemosus, quæ nota vel sola multum differt a Breyniana icone, ut & a Lunaria rariori Camer. cuius supra p. 50. mentionem feci, ad quam tamen eandem retulit I. BAVH. III. p. 712. b. Quod ad I. BAUHINI Lunariam attinet, quam cum Breyniana Matricariæ folio eandem esse iudicat BUXBAUMIUS, est illa procul dubio *Lunaria botrytis ramosa Silesiaca*, quo nomine eam l. c. p. 711. b. describit & depingit, cuiusque figuram plane eandem, sed absque ulla descriptione, eodem tamen nomine, antea iam propalavit CHABRÆUS p. 545. b. & cuius mentionem quoque fecit CAMERAR. Hort. med. & phil. p. 91. Ex BAUHINI descriptione patet, *pediculum seu caulem florigerum, iubatis racemis* (qui irregulariter dispositi & erecti pinguntur) *ornatum, sesquipalmarem, & crassiusculum, & foliorum situm numerumque longe* (a Lunaria procul dubio vulgari) *diversum esse, siquidem* (sunt verba auctoris) *pediculus sextantalus* (quinque tantum divisiones in figura apparent) *crassitie eius, qui racemum sustinet, nudus in tres abit pediculos minores* (figura quinque indicat) *quorum singuli rursus tripartiti* (quam divisionem figura non manifestat) *folia sustinent falcata forma* (neque hæc forma ex delineatione apparet: repræsentant enim pinnae potius figuram oblongam in apice obtuso subinde leviter incisam) *& positu Lunariæ vulgaris* (per coniugationes scilicet regulares secundum figuram quatuor vel quinque)

minora, subinde per marginem serrata. Addo, iconem hanc ostendere alterius folii ad caulis florigeri ortum e regione opposita enati, sed abscissi, vestigium, adeoque collata descriptione caulis florigeri nudi, hac nota cum THALII descriptione, nullatenus vero cum BREYNIJ figura descriptioneque convenire. Ceterum hanc suam & illam CLUSII plantam, quam BUXBAUMIUS quoque citavit, eandem esse, BAUH. declarat. Describit autem & delineatam sistit eam CLUSIUS nomine *Lunariae minoris ramosae* Stirp. Pannon. p. 510. & Hist. p. CXIX, quæ eadem ex eodem desumpta reperitur apud GERARD. p. 406. Ex descriptione discimus, *hanc plantam nasci in altis Silesiæ montibus, dodrantalem esse, statim a radice unam aut alteram foliorum alam sive folium prodire ramosum* (prius folium, altero distinctius delineatum, quatuor ramorum sistit paria cum impari in summitate; alterum folium plures ramos, sed non pari ordine) *multifidum* (scilicet, secundum figuram, ex multis pinnis trium vel quatuor coniugationum cum impari compositum) *multis foliis* (i. e. pinnis) *vulgari Lunariae minori fere similibus sed longioribus & crassiusculis crebrisque incisuris divisis* (similitudo ergo non consistit in figura falcata seu lunari, ad mentem I. BAUH., cuius vestigium nullum in hac etiam delineatione apparet, sed tantum in pinna- rum dispositione simili crassiorique compage) *colore sicut illa viridi dilutiore præditum: secundam foliorum alam, uti teneriorem & postremo natam, tenui quadam, sed raræ admodum lanugine pubescere videri succulentiorēque esse prima.* His additur, *ex eius* (sc. secundi folii, quod, testante figura, cum primo prope radicem proxime iunctum est) *quasi utero secundum radicem emergere cauliculum* (cuius representatio in icone deficit) *pinguem & succulentum, sustentem multifidam spicam & maiorem, quam vulgaris, alioqui admodum similem &c.* quibus subiungit, *inter plantas, quas accepit, unam fuisse, quæ ternos cauliculos florum plenos produxerat.*

Ante quam ulterius progredior, moneo, plane aliam plantam nomine *Lunariæ elatioris Matricariæ folio spica duplici* prostare apud SLOANE VOL. I. p. 71. n. II. tab. 25. fig. 6. Ut enim taceam, huius caulem florigerum ultra pedis altitudinem ascendere, & circiter paulo infra eius dimidium in duos abire, quorum summitas exiguis ramulis flores ferentibus, & quidem uno tantum in latere, onusta est; folium unicum quidem infra caulis divisionem adhæret, & duodecim pinnarum ordines, nunc alternos, nunc coniugatos, cum impari repræsentat; sed hæ pinnæ, præsertim inferiores (pedentim enim apicem versus minores fiunt) omnibus figurarum hæctenus citatarum pinnis longe maiores, iterum coniugato ordine, quino plerumque, cum impari, dispositæ, tam profunde dissectæ sunt, ut singulæ peculiare folium compositum referant, quæ porro divisionis partes valde angustæ hinc inde iterum leviter incisæ conspiciuntur, qua divisione hæc planta cum illa *Matricariæ folio Breynii* proxime quidem convenit, sed reliquo habitu & ab hac & ab aliis speciebus valde differt: num compages, ut in aliis ita dictis Lunariis, notabili crassitudine gaudeat, in descriptione annotatum haud est. Hanc *Matricariæ folio Lunariam* SLOANE & *Osmundam molliter bifurcatam & profunde laciniatam* PLUMIERII tr. de filic. p. 138. t. 162. (cuius eadem ferme icon sed iterum multum imminuta & inversa occurrit in PETIVERII Pterigraph. t. 8. f. 16, & in catal. præfixo n. 165. *Osmunda villosa* nominatur) an secundum LINNÆUM Spec. Pl. p. 1065. n. 6. pro synonymis agnoscere debeamus, utriusque figura & descriptio inter se collatæ, haud leve movent dubium.

Ex hæctenus allegatis descriptionibus atque figuris facile patet, auctores valde variare in indicanda planta, cui *Lunariæ* vel *folio Matricariæ BREYNI*, vel multifido *C. B.* nomen com erat. Ipse *C. BAUHINUS* *Lunariam* suam memoratam, illamque ramosam *Silesiacam Camerar.* Hort. med. & phil.;

bo-

botrytin polyphyllam Thalii, & minorem ramosam Clus. pro una eademque declarat, & qui THALII ac CLUSII descriptionem atque huius insuper figuram inter se comparat, omnino nullam specificam differentiam inveniet; qui I. BAUHINI Lunariæ Silesiacæ (quæ procul dubio illa ipsa CAMERARII est, licet hic eam nec descriperit nec delineaverit) descriptionem & effigiem confert; hanc etiam pro eadem agnoscat; qui denique BREYNIII figuram t. 95. C. B. nomine publicatam simul examinat (crescit autem hæc planta apud Gedanenses in quibusdam locis arenosis, ut p. 185. monet, ceterum autem nullam descriptionem addit, sed tantum ad illam CLUSII atque I. BAUHINI provocat) hanc tantum differentiam deprehendet, quod hæc figura spicam florigeram speciosiore & ex ramis iterum ramosis compositam, nec non foliorum amborum pinnas evidentius incisas repræsentet, ubi tamen adhuc notandum, hanc æri, illas vero ligno tantum incisas esse.

Si nunc cum his comparantur specimina Buxbaumiana Tab. II. fig. 3. 4. 5. 6. delineata, me iudice, omnium folia ramis suis pinnisque cum Lunaria multifido folio C. B., secundum CLUSII, I. BAUHINI, atque BREYNIII figuras, penitus, cum illa Matricariæ folio Breynii vero minime convenire, in eo autem & ab illa differre, quod ipsi cauli fructifero unicum tantum folium Buxbaumianis speciminibus adhæreat, & solummodo in illo fig. 3. delineato alterum adhuc folium prope caulis ortum accedat. Quum ergo hæc varietas a nullo auctore, quantum scio, annotata est, propterea atque præterea, quia hæc omnia specimina citatis figuris multo minora sunt, eorum figuras in publicum producere & ulteriori Botanicorum ferutiniò commendare minus dubitavi.

V. *Lunaria folio Cicuta Buxbaumii* t. II. fig. 7. prorsus singularis species mihi videtur, cuius etiam folium, quantum ex sicco exemplari cognoscere potui, multo tenuioris compagis est: reliquas differentias figura exacte repræsentata satis

docet. PETIVER. quidem Pterigr. Cat. n. 170. *Lunariam Cicutæ folio* etiam recenset, eiusque effigiem t. 9. f. 3. exhibet, quam LINNAEUS Spec. pl. p. 1065. n. 11. *Osmundam scapo radicato paniculato, fronde supra decomposita* appellat, eiusque synonymum facit *Osmundam Filiculæ folio alteram Plum. tr. de filic. p. 138. t. 161*, quæ omnino figuræ Petiverianæ respondet; sed, qui utramque figuram huiusque descriptionem confert, primo statim intuitu deprehendet, hanc longe aliam esse quam Buxbaumianam; præter insignem enim altitudinem foliorum & scapi fructiferi ad pedis altitudinem ascendentem, scapum ex radice nudum sigillatim surgentem protrudit, foliaque ramosa & decomposita offert. Neque etiam Buxbaumianum specimen ullam similitudinem habet cum *Lunaria botryti elatiore virginiana pinnulis tenuissimis* & *Cicutariæ in modum di-visis Moris. III. p. 595. n. 5.*, cuius iconem sistit Sect. XIV. t. 4. n. 5. siquidem folia plurâ, coniugata, caulem ambiunt, longe aliter præterea constructa.

Coronidis loco addo, eos, qui ad mentem BUXBAUMII sustinent, Lunariæ botrytis species, ut genere differentes, ab illis Osmundæ recentiorum separandas esse, ne quidem ex habitu externo hanc sententiam probare posse, nisi ad magnitudinem insigniter differentem & compagem forte in omnibus Lunariis ita dictis crassiorem (ubi tamen Lunaria Cicutæ folio supra descripta iam excipienda videtur) confugiant, quas tamen notas solas recentiores, ut genericas, non amplius agnoscunt. Certe *Lunaria multifido folio C. B.*, quod supra probatum est, æque ac plurimæ Osmundæ species thyrsium fructiferum a foliis nudum, & e contrario *Osmunda lanceolata* & *subtiliter serrata Plum. tr. de filic. t. 156.* *Osmunda hirsuta Lonchitidis folio t. 157.* *Osmunda Filiculæ folio minor t. 158.* *Osmunda Asphodeli radice t. 159.* *Osmunda molliter hirsuta* & *profunde laciniata t. 162*, vel solum folium caulium,

num, ad thyrsi fructiferi ortum adnatum, vel, præter hoc, plura folia radicalia exhibent.

* * *

Quod ad *Rubi humilis flore purpureo*, cuius supra p. 39. mentio facta est, specimen communicatum attinet, cel. D. D. SPRINGSFELD in nota addita recte iam monuit, BUXBAVMIVM quidem eodem nomine hanc stirpem delineatam iam exhibuisse Plantar. minus cognitar. Cent. V. t. 26, eam autem iconem folia repræsentare multo angustiora, quam specimen ficcum exhibet, hoc vero optime convenire cum *Rubo caule unifloro foliis ternatis* Linn. Fl. Lapp. p. 162. t. V. fig. 2. His addo, BUXBAVMII descriptionem l. c. p. 13. huic Rubo magis respondere quam figuram, quæ eius folia non solum potius digitata & in quatuor partes angustas ad petiolum usque divisa, verum etiam has quoque partes ubique profunde incisas seu dentatas refert; quare suspicio mihi oritur, hanc iconem plane incongruo loco insertam esse, dum toto habitu suo nimis ab hac stirpe recedit. Siccum eius exemplar, quod Tab. III. f. I. repræsentat, penitus respondet descriptioni *Rubi trifolii, humilis, non spinosi, sapore & odore Fragariæ fructu rubro polycocco, Rubo ideo simili Messerschm.*, quæ legitur apud IO. AMMANVM Stirp. rarior. imp. Ruthen. p. 185, si excipias caulem non penitus rectum, nec simplicem, sed ad secundum folium ramosum, adeoque non uniflorum sive in summitate singularem tantum fructum (floris enim hic nulla mentio fit) sustinentem. Non dubitat AMMANVS quoque, quin hic & *Rubus humilis flore purpureo Buxb. Cent. V.* fit idem; sed quæ de eius figura monenda sunt, iam adduxi. Pariter etiam pro synonymo agnoscit *Rubum caule unifloro foliis ternatis* Linn. l. c., cuius definitio & elegantissima icon non parum quidem recedit ab exemplari nostro, ita ut harum intuitu notabilis differentia notanda esset; sed eiusdem ill. A. descri-

descriptio, more suo accuratissima, l. c. p. 163. omne dubium solvit: ibi namque docet, ramos communiter nullos observari, raro tamen unicum imperfectum (ex eodem, quo floris pedunculus oritur, sinu) inter pedunculum & petiolum egredi, nunquam tamen eundem perfectum se vidisse; floris petala porro naturali ordine semper esse integra; se tamen variationem corollæ laciniatæ notabilem reperisse in Lapponia, ubi ignis ante aliquot annos mirum in modum devastaverat omnia, quæ petalis instruebatur laciniatis, quare hanc varietatem præ naturali in citata figura delineandam curaverit, Qui plura de hac Rubi specie scire desiderat, evolvat reliquos auctores l. c. allegatos, & conferat LINNÆI Flor. Suecicam n. 412. noviss. edit. n. 448, ubi paucis mutatis, nominatur *Rubus* (Arcticus) *foliis ternatis, caule inermi, unifloro*, & character specificus breviter nervoseque additur, qui iterum indicat, ramos esse rariores, simplices, breviores, axillares, plerosque steriles. Quo magis ergo exemplar Buxbaumianum siccum hanc variationem declarat, eo minus dubitavi, quin eius accurata icon curiosis grata foret. Hæc enim non solum floris petalorum integrorum formam repræsentat, verum etiam non unum sed duos ramos extraordinarios sistit, quorum alter solus & proprio foliolo simplici supra eius medium cinctus ex ala seu axilla folii secundi, alter cum floris perfecti pedunculo iunctus iterumque, & quidem duobus propriis foliolis simplicibus cinctus, ex ala tertii folii prodiit, & floris petalorum prorumpentium vestigia haud obscure manifestavit. Præterea LINNÆVS addit, hos ramos esse breviores; alter vero in nostro exemplari floris pedunculo, penitus nudo, multo longior est. Folia insuper, quæ figura sua descriptioni Linnaeanæ priori penitus respondent, in nostro exemplari alio ordine apparent, quam citata descriptio refert, ubi inferiora minima, media maxima, summa mediæ magnitudinis dicuntur. Denique squamulæ foliaceæ, (quas idem loco citato

describit, posteriori vero stipulas vocat) duæ oppositæ, ovatæ, conniventes, & erectæ, minimæ, ad quodlibet geniculum caulis petiolo connexæ, e quibus petiolus ad angulum acutum exit; primum quidem folium ita ordinatas manifestat, reliqua duo vero earum unam tantum; forsitan autem non ex naturalis structuræ variatione, sed ex speciminis conservatione vitiata ostendunt.

Tandem adhuc moneo, *Rubum odoratum Cornuti*, cuius BVXBAVMIUS mentionem fecit, PLUKENETIVM nec descripsisse, nec delineasse, sed eius nomen tantum mutasse ita, ut ab ipso Almag. p. 325. appelletur, *Rubus idæus maximus Americanus non spinosus, flore roseo, fructu compressiori*; eius vero descriptionem & iconem nomine simplici *Rubi odorati* ipsum iam CORNVTVM Plant. Canad. hist. p. 150. propalasse.

D. CHR. IAC. TREW,

Observatio IX.

D. D. DANIEL GOTTLOB THEBESII.

Pomeraniæ ulterioris fons medicatus Polzinensis.

Borealis regionis terræ quidem non adeo multis & variis, ac meridionales, scaturiunt fontibus mineralibus & medicatis; attamen haud profus iisdem sunt destitutæ, eorumque quosdam foyent haud ignobiles, de quibus rumor tantummodo non ad exterarum usque gentes est delatus, quoniam insignis aut verus eorundem usus scriptis nunquam, vel non satis digne celebratus. Iure igitur D. Günth. Christ. SCHELHAMERVS, in descriptione itineris ad insulas maris Balthici, quæ in *Ephemer. N. C. Dec. III. Ann. IX. & X. pag. 158.* exstat, dudum conquestus est de historiæ naturalis defectibus illic locorum ab ipso annotatis. Cuius asserti testis est Pomerania ulterior, quæ

Pomeraniæ ulterioris fons medicatus &c. 61

quæ præter egregias Salinas in littore maris Balthici æque, ac in interioribus provinciæ reperiundas, fontes quoque possidet medicatos, martiali elemento largius, ac alii usu & scriptis celebriores, imbutos. Ex illis primum innotuit ad præfecturam regiam pertinens vici *Gültzo-viensis*, quem ob virtutem aquæ singularem asseribus probe muniendum curavit in arce ibidem tum temporis residens Episcopus Camminensis, Dux CROIA, & cuius fontis, ceu medicati, obiter mentionem facit celeberrimus quondam Pomeraniæ nostræ Medicus, Electoris Brandenburgici Archiater & Consul Colbergensis, TRMAEUS a GÜLDENKLEE in *Casuum medicin. Libr. VI. Cas. 3.* aquæ tamen huius elementa perhibens varia, sed plurimum aliena. Non ita multo post alius quidam fons salubris ortu, ut fertur, miraculoso inclaruit non procul a *Polzino*, oppido Pomerano, Poloniæ & Neo-Marchiæ vicino, qui brevi magnam famam sibi comparavit, atque ob eximias, quæ in omnium ore fuerunt, medendi facultates quotannis ab ægrotantibus, ipsoque Curlandiæ Duce FERDINANDO, Anno 1712. frequentatus est, in hunc usque diem multo usu celebris. Illius oppidi ac ævi Ecclesiastes, TITELIUS, ann. 1693. scripto quidem scaturiginem, elementa & virtutes tunc præstitas huius fontis divulgavit, verum pro genio temporis & virium suarum modulo fabulosa, vera & falsa miscens. Operæ igitur haud leve pretium fore autumo, si huius aquæ medicatæ genuina principia, vires medicas per xxiv. annos a me annotatas, & verum usum hic indicarem, cum in horum Actorum *Vol. X. Obs. 61.* insignem ex eius balneo utilitatem iam prædicaverim.

Polzini omnis regio est montosa & frugum admodum ferax, eiusque solum mineris martialibus abundat: ideo in oppido æque, ac eius agris passim proveniunt aquæ martiales, quæ ochra largiter deposita, ac ad radices montium omnes conspectui se offerunt. Verum non omnes ex æquo minerali

pollent principio; efficaciore enim & multo usu probatiores sunt duæ scatebræ prope sylvam vastam Polzinensem in valle ad rivum, *Wucher* dictum, quarum alia ultra, alia cis ripam illius rivi reperiunda & paullulum isthinc aliæ duæ novissime detectæ sunt, quæ omnes aliquot modo passus a se invicem distant, ubi exstructa sunt quatuor balnearia. Hisce accedit aquæ egregiæ martialis vena, in Pastoris illius oppidi horto saliens, atque hospitem oppidanorum usui admodum comoda.

Quæ hi fontes foveant, principia, experimentorum probatissimorum testimonio sunt martiale levi ochra connexum & volatile sulphureum, quæ utraque aqua limpidissima continentur. Martiale constituit crocus martis ex ochra eluendus, isque, utpote natura elaboratus, admodum tener & laudabilis, cuius plus minusve immixti gallæ in pulvere admixtæ aquam arguunt, primum purpureo, mox ex atro purpureo, & denique penitus nigrescente colore tinctam. Volatile sulphureum manifesto se prodit odore & sapore, quin illo experimento, quo aqua per unam alteramve horam in vase aperto seposita, & tum examini subiecta, graveolentis odoris ac austeri saporis multum perdidit, nec a gallis admixtis adeo cito & intense, ac recens hausta, tingitur, quod huic aquæ commune est fatum cum Pymontana. Præter hæc principia alcalinum quoddam aquam nostram fovere docet syrupi violarum admixtio, qua leviter viridescentem illa induit colorem: sed hoc non alcali fixum sal ideo esse vel inde colligo, quod post evaporationem librarum eius duarum medicarum sedimentum, pondere granorum duodecim superstes, neque salini saporis esset; neque grana V. eius, in aquæ communis uncia dimidia soluta, adfuso violarum syrupo intensius viridem, ac primo experimento, colorem efficerent, quam ob rationem alcalinæ tantum terræ id tribuendum esse iudico, cuius fidem facit oleum tartari per deliquium aquæ nostræ instillatum, quam

quam sine ebullitione facit turbidam: sedimentum vero, cuius supra facta est mentio, acriter ebullit cum oleo vitrioli. Horum mineralium vehiculum est aqua limpidissima atque aspectu purissima, vel media æstate frigidissima, sed hyeme multo temperator, cuius scatebra nullo frigore congelatur, quin potius tepet.

Ufus horum fontium magis est externus, quam internus; ideo, quod aquæ hæ eodem, quo Pymontanæ, modo in quantitate potandæ plurimorum ægrotantium ventriculum onerent, &, nisi sufficiente corporis motu præcautum, frigore & pondere graviter offendant. Balnea igitur tepida eodem, quo Freyenwaldiæ Marchicæ & Lauchstadii Martisburgici, modo, e cocta & frigida commixta aqua parantur, atque iisdem simili, ac illic, ratione labris balnearis insidentes utuntur. Notatu autem maxime dignum est, quod aqua Polzinensis ut mineralium ingredientium quantitate, ita balneum eius efficaciam præstantia multum superet balnea modo memorata. Anno 1733. in itinere ad thermas Carolinas Freyenwaldense balneum examini subieci atque eius aquam vel ad odoris & saporis sensum, ut & experimento cum gallis instituto, nostra debiliorem, &, si mensuræ locus, tertia mineralium parte carentem deprehendi. Par fere ratio est Lauchstadiensis balnei, cuius facultates anno 1751. præsentente fratre meo, Medico Halensi, exploravi, illudque minus Polzinensi & ne quidem Freyenwaldensi æquiparandum, nostro autem Gültzoviensi omnino æquale ad ipsum fontem deprehendi; sapor enim & odor multo levior erat, & gallarum mixtura lente cyaneum, tandem atro-purpureum, ciebat colorem.

Quæ cum ita sint, balneum nostrum Polzinense in omnibus morbis, in quibus memorata balnea ab aliis celebrantur, usus omnino est præstantioris atque effectus præsentioris, quem & ipsi advenæ, qui modo dictis balneis quondam usi sunt, in

nostro sæpius perceptum libere professi sunt. Insignis autem utilitatis est primo in externis corporis vitiis atque afflictionibus, ut contracturis, ariduris partium, a causa interna aut externa ortis, paralyfi, scorbuticis doloribus, podagra eiusque sociis, tam præservandis, quam retropulsis revocandis, quibus afflictos nunquam fere exoptato effectu destituit; notabile enim de his est, quod, si novitii per unum alterumve annum, præmissa & subiuncta corporis decenti præparatione, hospitalis huius aquæ lavacrum præservandi causa subeunt, languidis artubus non tantum illico pristinum vigorem restituant, sed &, nisi per omne, bene multum tamen vitæ tempus a diro malo immunes degant; veterani contra longe mitiores insultus, ac non adeo crebro tolerant, quoties balneum hoc sunt ingressi. Deinde in morbis chronicis, qui ex atonia viscerum & generis nervosi infirmitate natales ducunt, ut malo hypochondriaco, hysterico, cachectico & œdematoso corporis statu, passionibus hæmorrhoidalibus, potissimum in suppressis, quas sæpius restituit, hæmorrhoidibus, tam egregiam tamque cito, tuto ac iucunde fert opem, quanta ab internis solum remediis raro expectanda, nedum brevi obtinenda; ut adeo potiori, quam *Iob. Frid. HENCKELII* Lauchstadiense balneum, iure *Bethesda portuosa* nostrum possit vocari. Præterea in ophthalmia serosa, eaque inveterata, sabulum e fontis fundo haustum, parumper calefactum atque linteo involutum, oculisque applicatum, præpollet effectu exoptatissimo. Ne vero in extollendis huius balnei virtutibus in adulationis aut lucri forsan inde captandi suspicionem incidam, multiplici experientia edoctus una cum attentis, qui balnea huius indolis frequentant, Medicis affirmo, quod in morbis chronicis plurimis, potissimum generis nervosi affectibus, non, nisi decenti balneorum eiusmodi usu, integra & durabilis reparari possit valetudo.

Sospitalis nostri balnei modus operandi, e quo facilis conceptu est effectus eius præstantissimus, in eo consistit, quod strictas ac exsuccas partes relaxando, laxas & enervatas roborando, humorum circulum per omnes corporis partes æqualem præstando & promovendo, eo ipso autem lentos & stagnantes humores in eundem circulum cum reliquis adigendo atque se- & excretiones omnes adiuuando, potissimum agat; qui laudatus effectus non in externis modo est corporis partibus, sed ad ipsa quoque viscera penetrat, quæ recensitorum malorum sedem constituunt. Quantis enim viribus in totum corpus agat balneum nostrum, nunquam non experiuntur ii, qui, alias valentes & robusti animi, forte otii consumendi causa, bis in die balneum ingrediuntur, & tantum inde artuum languorem, quantum gravi labore fracti, aliquantisper sentiunt. E quibus operationibus, utpote quæ balnei nostri elementis respondent, finis a perito Medico obtineri potest cuius morbo aptissimus atque ægris desideratissimus. Non silentio tamen prætereundum est, quod hic, ut in aliorum balneorum, aut aquarum medicatarum usu, medicinæ cuilibet morbo convenienti locus ut plurimum sit commodus, ac eadem præparato, ut decet, corpore simul in auxilium sæpius vocetur, at illa nunquam sola tantum præstet, quantum balnei cauto & necessario usu adiuta.

Observatio X.

DN. D. DANIEL GOTTLÖB THEBESII.

Superfætatio.

Fœmina honesta, vicinæ urbis incola, triginta circiter annorum, sanguinei temperamentis & habitus corporis spongiosi, cum tertia vice uterum moleste admodum ferret, con-

gruo tempore, sed multo cum labore, enixa est filiolum vitalem: nihilominus dolores partus urgebant atque abdomen solito more minus collapsum deprehendebat obstetrix, licet secundinæ infantis nati integræ prodierint. Tumor in utero, vel externo tactu sese manifestans, ob dolores perseverantes molæ residuæ suspicionem haud levem in adstantibus concitabat; verum elapsis multis horis, sub continuantibus partus doloribus, alter fœtus, suis ipsius involucris investitus, cum placentula ad omnium stuporem in lucem emittebatur, qui trium vel quatuor circiter mensium, flaccidus & vita paulo ante orbatus videbatur. Puerpera non nisi ex largiori lochiorum fluxu iacturam virium solito maiorem patiebatur.

SCHOLIUM.

Raro rariora utique sunt superfœtationum exempla, in quibus tantum non omnibus colligendis gratum cuilibet otium fecit *Georgius Franck de FRANCKENAV*, in *Satyr. med.* 13. Quo abstrusius autem est generationis negotium, eo difficilius conceptu atque explicatu est superfœtationis casus. Ideo non pauci dantur Medici, nec infimi subfellii, qui veram superfœtationem in dubium vocare aut prorsus negare multis ex rationibus malunt. Conf. *FRANCKENAV* l. c. & *ZACCHIAS in Quæst. med. leg. Lib. I. Tit. 3. Quæst. 3. & 4.* Est utique contra solemnes naturæ leges miraculum quoddam, de quo tamen Autorum probatissimorum fide certo constat, ideoque non est, de quo prorsus diffidamus, ut pluribus docuit modo laudatus *FRANCKENAV*. Ab eorum tamen partibus stare haud ambigo, qui perhibent, multa superfœtationis notata exempla non esse revera talia, sed gemellorum, quorum alter præpollens alteri plus æquo alimenti materni subtrahit, atque hunc, ut incremento, ita & viribus spoliavit, ut, validiore in lucem edito, imbecillior moram quandam in utero nectere cogat.

cogatur, teste HAGENDORNIO in *Obs. med. Cent. 3. Hist. 4.* Si itaque paucis horis vel aliquot diebus interiectis duo partus fœtum, corporis robore modo leviter differentium, contingunt, ac vitales sunt, nullus est dubitandi locus, quin gemelli sint uno eodemque tempore concepti quidem, sed qui unam eandemque nutrimenti copiam non obtinuerunt; licet & hi quandoque aliquot dierum periodo diversum habere possint conceptionis momentum, si quando vera datur superfœtatio. Nostro in casu autem veram adfuissè superfœtationem, fidem facit omnem fœtus partu secundus, utpote qui magnitudine & robore partium adeo distinctus a primo fuit, ut nullo modo coætaneus & gemellus fuerit habendus. Quod perfectus & vitalis fœtus instante partu vel in eo ipso alterum multo debiliorem occiderit, eiusque præmaturum partum procuraverit, argumento est huius immunitas ab omni corruptionis labe, qua alias & matrem & contubernalem in maius discrimen adduxisset. Mirum omnino & modus fiendi conceptu difficilis est, qui elapso non aliquot modo dierum, sed & mensium spatio nova, eaque secunda, conceptio contingere possit, dum uterus fœcundo semine irrigatus mox claudit internum orificium, ac, embryone iam formato, vix locum concedere potest novaturienti semini, ut ei neque porta, neque facilis via pateat. Cum vero de veritate facti certo constet, ea non est ex opinionibus, sed ex ipso facto diiudicanda & rationes inde depromendæ sunt; ideo in eandem cum *Franco de FRANCKENAV* l. c. ire placet sententiam, quod nempe os uteri internum post conceptionem non adeo coarctetur, quin novo concubitu referari & quibusdam in casibus priori conceptioni nova aut altera succedere possit. Ad superfœtationem autem efficiendam non semper tantum mares, quantum fœminas, conferre, experientia mihi est persuasum; nam aliquot mihi notæ sunt fœminæ, quæ gemellos pepererunt, quarum mariti succis, corpore & viribus, ut & in nostro

casu, minus valentes, attamen omni iure veri patres habendi; omnes vero & singulæ hæ coniuges sunt sanguineæ, succulentæ atque in optimo ætatis flore constitutæ: hinc ex magna gravidarum salacitate uterum denuo referari & hac ratione duplicem diverso coitus tempore conceptionem fieri posse, cum SENNERTO & ZACCHIA l. c. non adeo impossibile mihi videtur. ARISTOTELES in *Histor. animal. Lib. VII. cap. 4.* circa finem ait: *Mulier & equa omnium maxime animalium gravidæ coitum patiuntur: cætera, ubi grævda fuerint, fugiunt mares, ea scilicet, quorum natura superfætare more leporis recusat; verum equa nunquam superfætatur, sed magna ex parte unum tantummodo generat. At vero in muliere raro quidem evenit, ut superfætetur, sed factum tamen aliquando est.* In sequentibus modum superfætationis & partum ideo duplicem idem delineat nostro casui simillimum. De equa superfætante memorabile exemplum annotavit RIEDLINGS in *Lin. med. Ann. I. mens. Iul. Lin. 25*, ubi equa ex omnium opinione gemellos edidit, alterum vitalem atque etiam tunc sanum, alterum imbecillem admodum, mollem & statim post partum extinctum, quem stabuli Bavarici præfectus ex inspecto libro, in quo tempus admissionis equarum notatum, superfætatum cognovit, dum equa intra sex hebdomadum spatium bis marem admiserit. Cum igitur in animalibus quadrupedibus, quæ grævda coitum amant, superfætatio observetur frequentior, non est, de quo in humano genere prorsus dubitarem, quamvis ex multis rationibus, quarum præcipue traditæ supra sunt, raro rarius contingat. Nonne contra naturæ leges datur quandoque conceptio tubaria? Sed omnem fere fidem superat fœtum pariens fœtus recenter exclusus, cuius miraculi autor est *Gabr. CLAUDERVS* in *BONETI Medic. Septentr. Part. 2. in analect. p. 996.* Cuius sexus noster fuerit superfætatus fœtus, ob incuriam obstetricis, clanculum iussu patris eum sepelientis, haud potui comperire.

Observatio XI.

DN. D. DANIEL GOTTLÖB THEBESII.

Partus continuo numerosus.

Inter spectabilissima & digna, quæ ab oblivione vindicentur, naturæ opera non omnino infimum est, quod anno 1728. in Pomerania nostra ulteriore evenit, ubi in pago *Kruckenbeck* dicto, qui ad *Kerstinum*, feudum & domum natalem pie defuncti S. R. I. Comitis de MANTEVFFEL, pertinet, rustica, nomine *Sophia Bunnan*, *Martini LOHCKII* coniux, primis matrimonii duobus cum dimidio annis exactis, undecim liberos tero partu edidit, & primum quidem die 4. Septembr. dicti anni quater geminos, ante partum modo mortuos, ac sequentis anni die 20. Mart. ter geminas filias, easque viventes & sacro baptisinate purgatas, enixa, non ita multo post quater geminos abortu perdidit. E vivis natis nulli diuturna fuit lucis usura; verum, qui illos subsecuti sunt singulo partu, tres liberi etiam nunc vivis annumerantur omnes. Priores quater geminos, magnitudine æquales & fœtui septimestri æquiparandos, Pastor illius loci, rerum naturalium curiosissimus, b. M. WAGENSEILIVS, in spiritu vini posteritati consecravit inter alia, quæ multo studio collegerat, curiosa naturalia æque, ac artificialia.

SCHOLIION.

Non profus inaudita, sed modo rariora, sunt exempla ter & quater geminorum, rarissima plurium, quos octo simul editos recenset *P. BORELLVS*, in *Obs. Cent. II. Obs. 44.* & *RHODIVS* in *Obs. Cent. III. Obs. 56.* qui præter *SCHENCKIVM* in *Obs. Lib. IV. Obs. 162.* multus est in colligendis partus multiplicis exemplis. Similem fere nostro casum quater gemi-

norum annotavit HAGENDORNIVS in *Obs. Cent. III. Hist. 8.* & notabile ibidem, quod bini eorum, annum ætatis sextum iam agentes, integra usi sint valetudine, eo, quod quidam horum rarius aliquot dierum, nedum annorum vita fungi soleant, ut & in nostro casu contigit. Ter geminos a matre lactatos & ultra annum viventes producit RIEDLINVS in *Lin. med. Ann. 6. mens. Sept. Lin. 15.* Verum raro rarius est partus, qualis noster fuit, continuo & ter quidem numerosus, cuius pauca superius memoratis observationum collectoribus vel nulla constant exempla. Quæ cum nihilominus sint, partus hicce præter solemnes naturæ leges numerosior, haud omnino leve argumentum conferre videtur ad confirmandam veræ quandoque superfœtationis existentiam; etenim, si conceptionis modum aliquando excedere & solito plures fœtus simul in utero materno alere naturæ integrum est, quidni prægressæ conceptioni aliam in quibusdam casibus simul addere & conceptionis tempore aliquando ludere eidem liceat, suffragium ferente experientia?

Observatio XII.

DN. D. DANIEL GOTTLOB THEBESII.

Partus septimestris vitalis.

Hic Treptoæ ad Regam coniux pudica septimo a celebratis nuptiis vix elapso mense pariebat filiolum, eumque vitalem, qui, cum sacro baptisate eum cito initiandum, ob imbecillitatem, mater curaret, Clero suspicionem anticipati parentum concubitus, pœna tum usitata notandi, haud levem iniiciebat: verum, instituta recens nati inspectione, isprehendebatur corpore admodum parvo, tenero & molli, manibus sursum ad faciem applicatis, pedibusque retractis eundem, ac in utero materno, situm cum oculis clausis perpetuo

tuo servans, nec vocem edens, nec stercora reddens atque in capitis cute pilis carens, ita, ut concepta suspicio protinus evanesceret. Tenellus admodum natus, mammis admotus, ne quidem papillam ore capere, multo minus fugere valebat; hinc, necessitate urgente, mater sollicita quotidie lactis vaccini, recens mulcti, aliquot parva cochlearia tepide ori, quod ipsa aperiebat, ingerebat, quo natus vitam aleret. Primo vix parum lactis deglutiebat, verum repetito sæpius experimento tandem illud capiebat, huic nutritionis modo adsuæfactus, sed magis mutus, quam piscis. Mater hyberno, quo pepererat, tempore diu in sinu, noctu post fornacem inter lateres calidos pannis laneis involutum natum fovebat: peracto puerperio œconomia studiosa eundem interdum sine ulla molestia intra mammas gestabat. In hoc statu perseverabat infantulus præmaturus eo usque, dum nonum vivendo fere compleverat mensem gestationis, quo teneram vocem, levemque & crebriorem artuum motum edebat, atque alvo & vesica excrementa egerente uberiori tunc alimento inhiabat. Verum, licet vel sex annorum esset, infantulus animo & corpore manebat, nec solus pedibus insistere atque ambulare valebat, humi tantummodo serpens; crura enim ipsi erant admodum vara &, cum stare gestiret, sibi invicem supposita; infimorum pedum articuli laxi & plus æquo mobiles in alterutram partem nutabant, corpori ferendo impares, atque urinam & feces alvi præter voluntatem mittens, ut corporis, ita & animi viribus carere videbatur. Duodecimo tandem ætatis anno transacto multam navabat operam, quo grallis suffultus incedere, & vix quidem, disceret: denique plurium annorum beneficio vigesimo anno proximus unius baculi ope ambulabat, verum infirmo atque deformi pede, dum in incessu alterum pedem alteri e transverso præponit. Iam vigesimum quintum ætatis annum superans solus quidem, sed

sed etiamnunc genibus curvis ex transverso incedit, imberbis & corpore admodum tener, magnitudine puerulo æquiparandus.

SCHOLION.

Casus hic, non adeo frequenter obvius, in gratiam Medicorum & Ictorum curatori studio annotandus, eo, quod in praxi medico-forensi sæpius utrique, plurimum tamen Icti, graviter hallucinantur, ac in speciosum matrimonii favorem omnem fere partum septimestrem, quandoque simulatum & furtivum, non modo pro vitali, sed & pro iusto ac legitimo declarare nulli dubitant, ad effatum HIPPOCRATIS & ARISTOTELIS ceu ad oraculum provocantes. Sed quam graviter fallant & fallantur, optime & solide docuit BOHNIUS *de Offic. Med. dupl. cap. 5. pag. 617. sq.* quod scilicet hic, ut in pluribus casibus, plerumque a particulari ad universale aut individualiter tantum argumententur. Quòd HIPPOCRATIS auctoritas de partus humani & vitalis terminis admodum fallax sit, apparet ex eius genuino Libro *de Partu septimestri Sect. 2. n. 39. seq.* dum ait: *Porro mulieribus de partibus fidem derogare non oportet, dicunt enim &c.* Hinc, nimia in mulieres fiducia & credulitate deceptus, partum septimo, nono, decimo atque undecimo gestationis mense vitalem, sed octavo minime talem nasci posse pronunciat. HIPPOCRATIS auctoritate sine dubio occæcatus in eandem ivit sententiam ARISTOTELES l. c. & de *Generatione animalium Lib. IV. cap. 4.* incertum plane partus humani terminum perhibens, cum tamen, experientia teste, naturalis terminus humani partus æque, ac numerus, certo certior sit, nisi a particulari ad universale argumentari velimus.

Quam frivole & temere autem sæpius partus septimestris pro revera tali & legitimo habeatur & declaretur, suo iam

ævo testatus est F. FIDELIS, de *Relation. Med. Lib. 3. Sect. 7. cap. 6.* Si, inquit, qui partus ita prodit in lucem, iustæ magnitudinis, nec adeo imbecillus fuerit, hunc mihi ante septimum mensem natum fuisse, nemo persuadebit: quando, & qui etiam septimo nascuntur, imbecillos prodire satis constat. Paulo infra fœtum septimestrem exiguo & quasi imperfecto corpore editum idem describit, cuius evidentia signa, nostro apprine conformia, omnium optime tradidit magno iudicii acumine pollens BOHNIUS l. c. pag. 619. ut & Celeberrimus HEBENSTREIT in *Anthropolog. forens. Sect. II. Cap. II.* prorsus aliena vero atque insufficientia BORELLVS *Cent. I. Obs. 71.* HIPPOCRATES l. c. *Sect. L.* docet, plurimos ex partibus septimestribus perire; & paulo infra ait: *Sunt autem ex his septimestribus, qui etiam superstites manent, ex multis pauci.* Ratio, quam præter alias nullius fere valoris venerandus ille senex atque ipsa experientia suggerit, est imperfecta & nimis tenera corporis constitutio, quam noster septimestris omnibus modis satis superque in hunc usque diem monstravit. Admiratione & notatu quam maxime dignum est, quod noster septimestris consuetis naturæ legibus adeo adstrictus vixerit, ut eundem, ac in utero, situm membrorum, quin excretiones naturales ad nonum usque mensem retinuerit, licet lacte per os ingesto æque, ac respirando vitam sustentaverit miseram, id quod non nisi nimæ fibrarum debilitati & laxitati tribuendum censeo. Inde autem pariter sat prægnans argumentum petendum esse duco, quod certus & naturalis terminus partus humani sit nonus mensis, atque hanc ob rationem ex septimestribus pauciores sint superstites. Notabile insuper est, quod mater recens nato admodum tenero eandem curam & cultum præstiterit, quem de partu septimestri refert ARISTOTELES l. c. *lit. f.* Quod noster sero nimis vires eundi acquisiverit, & partui eius præmaturo, coniunctæque debilitati partium & atrophicæ cuidam, quam e victu contra-

Nov. Act. Med. Ph. Vol. I. K xerat,

xerat, corporis constitutioni tribuendum erat, utpote quæ extremos artus ea, qua opus est, nutritione privabat, eosque deformiores atque incessui ineptiores reddebat. Cum autem intempestivi atque imperfecti partus signa non in teneræ modo, sed & adultæ ætatis annis manifesta atque conspicua sint, mirum, quod Facultas Medica Lipsiensis Ann. 1628. interrogata: An partus, annum iam vivendo transigens, septimestris aut octimestris etiam nunc dignosci possit? negaverit, teste eodem BOHNIO loc. iam cit. Novi virum iam quinquagenarium, qui partus est septimestris, animo quidem multum valentem, sed corpore admodum tenero, parvo atque imbecilli præditum, ita, ut ex eo non solum colligi possit, sed & ex instituta cum germano fratre comparatione liquido appareat partus eius præmaturus. Par ratio est cum virgine nobili, septimo mense nata, iam xvi. annorum, sed puellæ xii. annorum æquiparanda. Erroris itaque aut vanæ credulitatis accusandus videtur PRIMEROSIVS *de Vulgi erroribus*, quando *Lib. II. cap. 19.* affirmat: *Vidi varios, qui mense septimo nati dicebantur, eosque non infirmos sed alacres & robustos.*

Observatio XIII.

DN. D. DANIEL GOTTLÖB THEBESII.

Terminus parturiendi gravidis ut plurimum certus.

Incerta quidem est partus conditio pluribus, docente PECHLINO *Lib. I. Obs. 26.* ut & fallacia graviditatis signa Medicis æque facile, ac mulieribus expertis quandoque imponunt; verum non adeo & semper incertus partus terminus, uti multis cum PLINIO & PRIMEROSIO l. c. sine ratione sufficiente persuasum est. Plurimæ fœminarum graviditatis initium, conceptionem, supputant a retentione menstrui fluxus; sed cum
idem

idem primo aut altero mense, licet parcior, redeat, calculi huius rationes haud raro fallunt minus expertas atque incuriosas, ita, ut ne harum quidem contestationi & relationi fides semper a prudenti & conscientioso Medico sit habenda, notante RIEDLINO *Ann. I. mense Apr. Lin. 10.* Nec raro falluntur foeminae eo, quod non eadem, quae quondam, conceptionis sentiant signa atque incommoda, in singulo graviditatis statu ut plurimum variantia, ut ideo, a quo tempore rationem ducant, dubiae sint. Silentio praeteribo eas, quae nonnunquam per dimidium vel totum gestationis tempus menstruum fluxum plus minusve parciorem experiuntur, atque ideo de graviditate ne per somnium quidem cogitant. Rarissimae sunt eae, quibus conceptio sine mensium fluxu, & partus sine lochiis ex omni voto contigit, de quibus vid. RHODIVS *Cent. III. Obs. 54.* item mulier, quae nunquam passa est menses, nisi gravida, de qua *Ephemer. N. C. Dec. I. Ann. III. Obs. 348.* Sermo & locus hic tantummodo est de iis, quae ordinariis & consuetis naturae legibus concipiunt, sanae, nec ex statu quodam morbofo sanitatis aut graviditatis offensam passae. De his & ego & mulieres, quae a me edoctae sunt, nunquam fere non observarunt, quod partus terminus naturalis inciderit in eosdem dies, quibus mensium fluxus fuit solemnis, atque ultimo aut prorsus emanavit, aut solito parcior apparuit. Hinc iunioribus, quae menses circa novilunium ut plurimum fluentes habuerunt, partus semper fere aut imminente, aut in ipso novilunio contigit nono gestationis mense, interdum dimidio decimi completo. Adultiores, quarum plurimae circa plenilunium utero purgantur, parientes idem ipso cum plenilunio sunt expertae. Quae computatio raro excessit integrum decimum graviditatis mensem, nisi iis in casibus, quibus foeminae aut morbosae, aut a fine novissimi fluxus mensium iam gravidas sese factas esse aestimantes, aequo citius computum inceperunt. Hoc de futuri partus termino

prognosticon raro me destituit, nisi variis ex causis accidentalibus partus acceleratus vel retardatus fuerit, sed potius eventus ut plurimum respondit.

Cum hac occasione consuetam mensium periodum e mulieribus gravidis explorandi sæpius copia mihi facta fuerit, tantum non in omnibus, pro ætatis ipsarum ratione, supra commemoratam comperi, ut fidem fere indubiam faciat illius Poëtæ dogmati: *Luna vetus vetulas, iuvenes nova luna repurgat.* Idem de partus termino prognosticon, ut plurimum experientia confirmatum, annotavit ETTMÜLLERVS in *Operibus*, ac ulteriori observationi commendavit. Aliæ, earumque plurimæ, mulieres a motu fœtus, primum in utero percepto, dimidium gestationis computare solent; verum quam facile & hoc signum variis ex causis haud raro imponat, testis est experientia, cum motus embryonis & matris & sui ipsius robori debeatur, mater autem nonnunquam, imprimis valetudinaria, spasmodico-flatulentos in abdomine motus sentiat, quos præpostere fœtui tribuit. Et licet hæc gestationis computatio expertas atque attentas mulieres non fallat, experire tamen plures, partus terminum non exactius illi gestationis dimidio, quam potius ipsis familiari menstruæ purgationis periodo respondisse. Rationem huius termini explicaturus non a vero aberravero, si illam ex ipsis solemnibus naturæ legibus petitam trado, quibus ea in quamplurimis fœminarum circa lunæ phasés sanguinem mittit menstruum, aut retentum medicamentis sollicitata restituit. Hinc si fœtu iam formato & maturo humores vitales in gravida partui proxima redundant, atque in vasis uteri ad summum fere gradum dilatatis stagnant, orgasmo, qui naturæ solemnis est, circa periodum menstruam suborto, illi præter alias, in fœtus maturi mole & motu reperiundas rationes, uteri fibras nervoso-musculares ad spasticas stricturas irritant, adeoque eo ipso causam partus maturi æque, ac in aliis casibus abortus, subministrant. Sed ut

ut effato SENECAE natura sui iuris, nec ad leges humanas componitur, aut semper ex formula respondet, modo prope-
rat, modo præcurrit, modo lenta & remoratur; ita eam
quandoque in partus non minus, ac mensium periodo obser-
vanda ludere vel prorsus aberrare comperimus: nihilominus
tamen & in physicis, & in medicis, regula ex eo, quod ut-
plurimum fit, deprompta, constantem tuetur valorem.

Observatio XIV.

DN. D. DANIEL GOTTLÖB THEBESII.

Optima iteratos abortus præcavendi remedia.

Mulier omnem morbum, ob uterum, bis patitur. Et sane,
si ullus, graviditatis status a principio usque ad finem
plurimarum afflictionum ferax, nec periculi sæpius geminati
expers. Coniuges procreandæ sobolis studiosos nonnunquam
spes iam de eo concepta plus vice simplici fallit, quin abortu
iterum iterumque repetito sollicitos prorsus destituit. Plu-
rimos & quidem priores, qui contingunt, abortus tertio ge-
stationis mense accidere semper fere experimur, & si eorum,
præsertim ex internis causis ortorum, terminum paulo cura-
tius attendimus, eum cum consueta alias menstrui fluxus pe-
riodo utplurimum ingruere observatur, idem annotantibus
RIVERIO *Cent. I. Obs. 53.* & Frid. HOFFMANNO in *Med. Sys-
tem. Cap. de abortu §. 3.* Innotuit mihi generosa quædam
matrona, quæ, ter quaterve continuo abortum tertio semper
graviditatis mense passa, variis probatissimisque remediis, sed
incaustum, utebatur, subsequenter denuo duobus abortu-
bus: tandem ex consilio Medici V. Snem, sero nimis dilatam
hucusque, altero graviditatis mense iam exeunte instituendam
in brachio curavit; verum nec hoc probatæ fidei remedio
immunis præstabatur a duobus succedentibus abortibus, ita,

ut omnem prolis suæ unquam vitalis spem atque animum abiceret, succis & viribus exhausta. In consilium adhibitus alter Medicus in causam tot continuo subsecutorum abortuum, oppositis licet optimis præservandi remediis, attentius inquirebat, eamque non nisi summam uteri fœcundi atoniam esse optimo omine inde colligebat, quod gravida vel ex levi corporis motu dolores lumborum atroces, abortus imminentis prodromos, sentiret, & circa finem secundi, vel ut plurimum medium tertii mensis, cum sanguine prorumpente fœtum perderet. Hinc idem autor suasorque fuit, ut ipsa, simulac de graviditatis statu certior esset, lectum peteret & corpus admodum debile quieti per plurimos gestationis menses traderet, multo, quo fieri possêt, studio omnem & levem corporis motum omittens, tertio autem quovis mense ineunte sanguinem e brachii vena modicum mitteret, ac, quæcumque sanguinis orgasmum ciere possent, fugeret. Cui denique consilio obtemperans, læta duarum, etiam nunc viventium, filiarum mater bino puerperio facta quidem est, sed sanitatis, ex octo abortuum calamitatibus continuo perpeffis labefactatæ, iacturam nunquam reparare valuit, multis pathematibus hypochondriaco-hysteris perpetuo afflicta.

SCHOLION.

Notabilis est hic casus eo, quod liquido doceat, non tantum plethoram semper, quantum uteri atoniam ad frequentiores abortus conferre, atque ideo V. Snem, eamque repetitam, neque fidum, neque unicum semper esse abortum præservandi remedium, ut multis persuasum est. Solam enim uteri atoniam nostro in casu causam toties iterati abortus extitisse, vel inde liquet, quod nostra ultimo gravida fere exsucca fuerit, & quoties aut obambulando, aut vecta curru, paulisper motum corporis susciperet omnium opinione minime culpandum, to-
ties

ties abortus prodromos, ipsumque abortum experta sit. Irrita igitur fuerunt remedia omnia, quæ modo quantitatem humorum & motum temperando egerunt, nec proximam abortuum causam submoverunt; ob tonum enim vasorum & fibrarum muscularium uteri destructum & languidum, sanguis ac reliqui humores, tardo atque impeditiori progressu ibidem circulum absolventes, & sub motu corporis debilitati, in maiori copia illuc delati, stagnationem, dolorum in lumbari regione causam, subierunt, atque ideo vasa distendendo uteri fibras ad spasticas crispaturas æque, ac ipsa vasa eiusdem minima, cum embryonis placentula continua, ad rupturam sollicitarunt, unde facilis & frequens abortuum origo. Consilium itaque fuit optimum, ut nostra gravida primis potissimum mensibus omnem, quoad fieri posset, in erecto corporis situ motum vitaret, eoque præcaveret, ne humores in laxa uteri compage accumularentur atque ad stagnationem subeundam disponerentur. Inde autem duo momenta in usum practicum sunt annotanda: primo qualem utero post frequentiores abortus curationem, iterumque gravidæ mulieri vitæ & regiminis rationem instituendam debeamus; dein quam facile peccare possint artifices, qui nimium spei atque auxilii in largiori, eaque repetita, gravidarum V. Sæne collocant, ideoque destructo viscerum tono easdem leviori quandoque ex causa ad abortiendum disponunt, quo fundamento nititur atque explicandus est HIPPOCRATIS Aphorism. 31. Sect. V. *Mulier uterum gerens secta vena abortit, eo magis, si maior fuerit fœtus.* Id quod notabili casu illustrat RIEDLINVS *Lin. med. Ann. 2, mens. Apr. Lin. 14.*

Observatio XV.

DN. D. DANIEL GOTTLOB THEBESII.

Largior & repetita in gravidis Venæsectio infantum imbecillum causa.

Inter indicantia, quæ Venæsectionis usum exigunt, principem tenet locum plethora, gravidasque plethoricis iure esse annumerandas, nullus est, qui dubitet. Sed cum non omnis plethora sit molesta & morbosa, dantur gravidæ, & quidem e plebe quam plurimæ, quæ nunquam sanguinem mittunt, at nihilominus lætum lubeunt puerperium, earumque infantes, quos pariunt, corpore robusto ac obeso, facie bene colorata & vivida præditi observantur. E contrario eadem curatius instituta observatione pluries compertum est, gravidas, quæ aut moris iam recepti, aut adversæ valetudinis causa venam plus vice simplici secandam curarunt, liberos edere parvulos, teneros nimis, imbecilles & pallidæ, ut plurimum, faciei, variisque morbosis afflictionibus & gravius & frequentius obnoxios, quorum plurimi primis infantia annis fati cedunt. Nec matrum plus minusve robustas corporum constitutiones in culpa horum natura differentium liberorum solummodo esse, vel inde patet, quod eadem, quibus Venæsectio minus curæ est, licet sint corporis gracilioris ac infirmioris, tamen carnosi & plenioris habitus, incremento æque, ac magnitudine corporis reliquos suæ ætatis superantes liberos; aliæ contra, corpore maiores & robustiores, V. Sni autem crebriori affuetæ, parvulos, debiles & pallidos ut plurimum pariant. Non immerito igitur largior atque aliquoties more tantum recepto & sine ratione prægnante repetita in gravidis missio sanguinis accusanda est imbecillioris plurimum infantum naturæ; id quod pariter confirmant suo exemplo feminæ, quæ gravidæ quacunquæ ex causa hæmorrhagiam

rhagiam V. Sne tempeſtiva cohibitam, aut ſolito diutius menſium fluxum paſſæ, ut & frequentiori abortu quondam eneruatæ liberos maturo quidem partu, ſed debiles & prioribus editis teneriores enituntur. Idem iam probe mecum annotarunt RIVERIUS *Cent. I. Obſ. 53.* de fœmina, cui ob conſueti abortus imminens periculum ſingulo menſe, & quidem ſepties, vena ſecta eſt, & quæ filium in fine noni menſis peperit bene habitum atque vitalem, ſed pallidiuſculum; ut & HAGENDORNIUS in *Obſ. Cent. II. Hiſt. 94.* de fœmina per totum geſtationis tempus menſtruatâ, & filiolam quidem vitalem, ſed puſillæ ſtaturæ & virium exiguarum enixa. Ratio huius eventus in aprico & promptu eſt; cum enim fœtus non niſi ex ſanguine materno incrementum & robur capiat, non poteſt non ex illo nimium per V. Snes aut excretiones naturales profuſo decrementum nutrimenti & virium pati, quod & ipſæ ſuo corpore teſtantur gravidæ pluriumque liberorum matres, quæ quondam obefæ & vivaces iam marceſcunt & langueſcunt præter ætatis rationem. Quantum quoque ſanguinis miſſio crebrior & largior, aut modo intempeſtiva, ad deſtruendum viſcerum tonum faciat, attenti præctici haud raro animadvertunt iis in caſibus, in quibus, urgente ſpaſmorum hypochondriaco-hyſtericorum ferocia, ſanguinis miſſio ad levandum graviorem paroxyſmum uſitatum quidem, ſed ipſis ægris inſidum eſt remedium, dum magis inde labefactato partium tono ii plerumque citius & gravius in eundem vel alium periculi pleniorum morbum recidunt, potiſſimum valetudinis integre reſtituendæ minus ſtudioſi, uti hydropem inde metuendum eſſe monet *Rich. MEAD, in Monitiſ & præcept. med. Cap. V. de aſthmate.* Immo nec deſunt alii teſtes, qui, etiamſi plethorici & V. Sni adſueti, ex modica tantum ſanguinis profuſione ventriculum mox rebellem appetitumque proſtratum ſentiunt, quorum aliquot notabiles caſus memoriæ prodidit RIEDLINUS *Lin. med. Ann. II. menſ. Ian. & Maio, Lin. 13.*

& gravidas omni iure plethoricas, tuto V. Snem omittere posse, idem autor cum *Stalpartio van der WIEL* testatur *Ann. IV. mens. Mart. Lin. 10.* Cautius itaque cum sanguine humano mercandum, neque is temere, neque timide est mittendus.

Observatio XVI.

DN. D. DANIEL GOTTLÖB THEBESII.

Cura recens natorum corporis & animi formatrix.

Mores animi temperamentum corporis sequi, experientia ac HIPPOCRATIS testimonio constat. Hinc parentibus id quam maxime curæ cordique esse deberet, ut liberis suis mens sana sit in corpore sano. Sed quam incurie cum iisdem recens natis, matres potissimum, agant, omnis dies docet. E re itaque fore existimo, si quosdam hic notare errores, quotidiano more commissos, eosque tantos, ut corporis æque, ac animi vires atterant, nisi prorsus extinguant in tenellis. Primus & princeps, qui a parentibus haud raro committitur, error occurrit in lactatione, cuius officium aut matres ipsæ, diætæ ac animi affectuum intemperantia indies peccantes, suscipiunt, aut tædio lactationis ductæ meretricibus concedunt, vix ulla sanitatis aut morum ratione habita, ut inde tenelli primis ætatis mensibus non raro valetudinis, ni mortis, subeant discrimen, vel, hoc forte superantes, cum ipso lacte corrupto nutricum mores & vitia, vix educatione aliquando emendanda, imbibant. Notæ mihi sunt aliquot familiæ liberis numerosæ, in quorum fere singulos nutricum, quibus usi sunt, virtutes, mores & vitia corporis propagata fuerunt ex ipsorum parentum confessione, qui insimul, quod quidam illorum summe obstinati animi & prorsus degeneres sint, cum qua-

quadam admiratione conquesti sunt, cum tamen omnibus una eademque sit vitæ origo, institutio & disciplina. Nec levem pariter corporis ac animi labem infantuli inde contrahunt, si matres & gravidæ & lactantes, vel nutrices, inebriantium & spirituosorum potuum usu nimis delectantur, utpote qui, ut temporis mora aduitorum, ita promptius tenellorum corpora atque ingenia adeo destruit, ac hebetat, ut illi infantibus similes perpetuo stupore torpeant, hi vero corpore teneriores, infirmiores, animoque stupidi evadant & variis afflictionibus crebro detenti periclitentur. Comperta habeo aliquot huius argumenti exempla, e quibus unum imprimis notatu maxime dignum est, de uxore quadam bibula atque optimarum aquarum vitæ amantissima, fœcunda plurium liberorum matre, cuius septem, & plurimi quidem ex dentitione vel aliis morbis orta epilepsia, paucas intra horas vitam cum morte commutarunt; duo superstites vero sunt corporis teneri ac præter ætatis rationem imbecilliores, licet parentibus sit dispar corporis conditio atque omnes liberi nutricum optimæ notæ lac suxerint. Cuius spirituosi potus crebriorem in adultioribus infantibus usum nunquam non noxium, morbosque infantiles multum exacerbantem, quin ex eo solo stupidos factos deprehendimus, id quod fusius autoritatibus & rationibus confirmat PRIMEROSIVS de *Vulgi erroribus Lib. III. Cap. XVII.* quemadmodum etiam ebrios maritos infantes melancholicos generare, pluribus exemplis edoctus refert RIEDLINVS *Lin. med. Ann. IV. mens. Aug. Lin. 26.* Eandem censuram meretur quoque mos quorundam, paucorum mensium natis cibos aut quantitate aut qualitate noxios, ingurgitandos præbendi, antequam dentium eruptio facta & ventriculus pro concoquendis eiusmodi cibus sufficienti robore instructus est, unde, superatis aliis morbis, infarctus viscerum, lentas febres ac atrophiam certo contrahunt. Multo imprudentior est eorum methodus, qua in torminibus ventris, e

lacte nimio & coagulato oriundis, cremorem tartari, vel nimis spirituosa medicamenta, contrario prorsus effectu exhibent, uti rusticæ hic terrarum genti aqua reginæ Hungariæ ad eosdem dolores demulcendos in usu est pessimo.

Inter causas externas, quæ teneris infantum corporibus infirmitatem & deformitatem inducere valent, referenda omnino est negligentior & præmature nimis ommissa fasciarum involutio, quibus infirmi illorum artus non solum ad decentem situm & formam, sed & ad tutiorem a nutricibus vel custodibus gestationem aptantur; qua cautione insuper habita, pedes, ob laxos etiam tunc articulos, deformem situm recipiunt, & curvi evadunt. Idem pedum vitium metuendum est, si ancillæ infantariæ eosdem recens natos pallio arctius coactos in uno semper corporis, plerumque sinistro, latere plures per menses brachiis gestant & tali ratione pedes, imprimis infirmiorum, molles plus æquo & diutius contorquent, qualia inde oriunda damna confirmat *Frid. HOFFMANNVS in Med. ration. System. Supplem. Cap. IX. §. IX.* Maius autem periculum metuendum est, si recens nati debiliores, fibulæ seu thoracibus balænatæ non firmati, aliorum custodia negligenti traduntur; hinc enim tristia subluxationum vertebrarum dorso vel gibbosorum exempla eaque frequentia. Nec minus pravam formam pedes infantum tenellorum acquirunt, si hi in curru, ad ambulandum iisdem aptato, ante maturam incessui ætatem & firmitatem artuum æquo diutius locantur, unde non raro crura ipsis contingunt vara, cuiusmodi errores varios pariter annotavit *HAGENDORNIUS Obs. Cent. III. Hist. 31.* Denique inter causas, quæ minus capacia infantum ingenia reddere valent, non silentio prætereunda est concitator & nimia eorum in cunis agitatio ac impetuosa concussio; nam licet moderatum hoc motionis genus blando infantum somno alliciendo æque, ac sanitati firmandæ apprime commodum sit, non potest tamen non valida nimis,

ac in solo minus plano positarum aut fulcris falebrofis instruetarum cunarum multa agitatio inolle corpusculum ita concutere, ut inde tenerrimum cerebrum pariter, ac nervorum origines graviter offendantur & debilitentur, qua ratione nititur illud Saxonibus familiare proverbium de stupido, quod is in cunis nimium atque ad stuporem usque agitatus sit, de quo motus infantum genere & docte & solide egit Celeberr. PLATNERVS in Propempt. inaugurali, de *Somno ex agitatione motuque cunarum*, quod annexum est Dissertat. inaugural. *Iob. Ebreufr. THEBESII*, iam Med. Dr. & Circuli Hirschbergensis Physici celeberr. patruelis æstumatissimi, de *Somno, ut signo*, Lips. 1740.

(*Trepto-via Halam missæ d. 12. Mart. 1754.*)

Observatio XVII.

DN. D. LVDOVICI GODOFREDI KLEIN.

Morsus hominis summe irati & alterius in necem intenti periculosus.

Miles desultorius Gallus, robustus & sanus, annorum triginta sex, ad Mœnum positus, malitiosè turmam suam anno 1745. mense Iulio, deserit, equum simul auferens; tendit per Odenwaldiam nostram, petiturus Helvetiam. Rusticus huius emit equum a milite pecunia parata, abit cum eo satis longe per sylvas, ducem & comitem simulans fidelissimum, revera autem spoliandi, quin occidendi, animum habens, & idcirco gladium portandum a Gallo desiderans & obtinens, ut hic commodius & celerius cursum suum perstringere, re ipsa autem armis privari possit. Ingruente nocte securum se reputat Odenwaldicus ille rusticus, & quod intendit, persequitur facinus, inopinato nempe & subito crinibus apprehendit militem, in terram proiicit, lapide, tres cum media

habente libras, anguloso, acuto, caput variis in locis graviter percutit; (erat enim die altera, licet noctu illa sat copiosa deciderit pluvia, in loco aggressionis copiosus adhuc, lapidibus adhærens, conspiciendus sanguis, maxime vero lapidi dicto, cui & crines agglutinati erant;) forti dein pede in genitalia impingit Galli, sicque occisum eundem credit. Miles argutus emortuum se simulat, spiritum retinet, membra flaccida & pendula libere a malitioso sicario agitari permittit, qui tandem, pro acquirenda maiori de morte huius infelicis hominis certitudine, summo cum fervore & venenoso quasi ore, commordet manus dextræ annularem digitum, qui itidem nec exinde aliquod vitalitatis signum prodit. Cuncta ergo sic ex voto peracta ratus pessimus iste nebulo, crumenas spoliat traditis ante paucis pro equo thaleris, tandemque miserum in fodinam ferri non admodum profundam præcipitat, domumque revertitur, mala conscientia iam comite. Quum sat remotum reputaret Gallus impiissimum incolam, vires colligit cunctas, exsurgit, amictu cruentato versus arcem, in vicinia sitam, migrat, sole mox exoriente. Enarrat facta. Committitur Chirurgi curæ. Omnia bene cedunt, donec die x. digitum memoratum gangræna prehenderit. Amputant phalangem primam, remanente tamen gangræna, cum tumore totius brachii insigni plane, æstuque digitos tangentis urente. Vocor ego. Crebro imponendum suadeo vinosum specierum nervino-discutientium decoctum, aqua vivæ calcis armatum; applicandum ordino unguentum ex illius nutriti, digestivi officinalis ana sex drachmis, ægyptiaci, balsami Peruviani ana drachma una. Sic corrupta decedit caro, osse nudato prominente illæso, tumorque plurimum cedit. Post aliquot dies, cum denuo accederem, de manus urente conqueritur dolore; quum eadem in dorso digitis durius tangeretur, copiosum effluit pus per amputatum ex parte digitum. Mox intra hunc & auricularem digitum faciendam iubeo incisionem,

tionem, quò manus ossa beneficio iniectionum balsamicarum defendi & puris exitus liber servari possint. Refert postea Chirurgus, faciei & capitis vulnera (erant autem in integumentis tantum) fere consolidata, manus etiam ossa adhuc a corruptione immunia esse, ex eadem vero exsudare ichorem copiosum, qua de causa ter de die deligatio fieri debeat; nulla ceterum gangrænæ esse signa. Manus cum digitis notabiliter tumida est, nulla adparet inflammatio, dolor est tolerabilis. Propono pilulas laxantes cum mercurio dulci, quo affluxus imminuatur; præscribo Apozema ex vulnerariis herbis & speciebus pro decocto Lignorum, adiectis Mannæ electæ unciis aliquot. Repudiat primo medicamina Gallus, multoque suafu tandem pilulas deglutit, quæ optatam exserebant operationem. Externe epithema ex spiritu vini rectificatissimo camphorato, mastichino, atque aqua calcis vivæ applicari iussi.

Quum tandem decoctum laudatum liberaliter potaret, sicque alvus quotidie aliquoties sollicitaretur, humores diluerentur & corrigerentur, pus fiebat coctum, hinc in dies, Chirurgi accedente solertia, cuncta feliciora. Phalanx annularis altera prominens separatur partim sponte, partim scalpello abscinditur; vulnus iuxta hunc & auricularem incisum sanescere incipit; in manus palma suapte rumpitur cutis, pure effuso bono; sanescit brevi ulcusculum; mox in dorso manus suboritur aliud; consolidatur idem; & sic vagantia in dorso, & circa digitum amputatum, carne rite rursus obrectum, varia parva & superficialia exsurgunt ulcuscula, Chirurgi patientiam atque industriam desiderantia. Nullus in manu est dolor, nullus ardor, nulla inflammatio, saltem aliqualis obtinet tumor; motus manus ac digitorum legitimus est; miles bene ingerit, digerit & egerit, robustusque iterum evadit; mense Novembri a nobis decedit firma gaudens valitudine.

Capite plectebatur rusticus latro. Diebus binis post miles Gallus ex Würtembergicis, fato, redux, huc venit, patriam quærens suam, gratia desertoribus a Franciæ Rege generaliter facta delicti.

Conf. *A. N. C.*, Vol. III. *Obs.* 46. HILDANI *Epist. ad Amicos*, eorundemque ad *Ipsum Cent. I.* *Epist.* 79. BAGLIVII *Opp.* p. m. 634. *Edit. Antwerp. Selecta Med. Francofurt. Tom. II.* p. 147. *sqq.* ZACVTVS Lusitanus, *Prax. med. admir. Lib. III.* *Obs.* 84.

Observatio XVIII.

DN. D. LVDOVICI GODOFREDI KLEIN.

Spina humeri & brachii ventosa fatalis, ex paronychia pessime tractata.

Rusticus robustus, quadragenarius circiter, affligitur digiti indicis dextræ manus panaritio. Adhibet varia, tandem & barbitonforem circumforaneum, strenuum vini adusti potatorem, consulit; hic mox proponit amputationem digiti. Præparat ægrum, inebriando nempe eundem vini spiritu, ad operationem; peragit hanc & quidem sat crudeliter mense Maio; incidit quippe, cultro communi & usitato ipsius rustici, cutim, musculos, tendines, in utroque digiti latere, quaquaversus vi eundem torquet & evellere tentat; ast quum incassum hoc moliretur, cultri acumen in articulum primæ, ubi cum capitulis metacarpi iungitur, phalangis, in superficie exteriori-gibba impetu quodam intrudit, ossa metacarpi varie lædendo, sicque maximam partem istum amputat, tandemque plenarie manus vi extrahit, posthæc vulneris consolidationem quoad maximam partem naturæ relinquens. Miror rustici patientiam, constantiam; abhorreo impostoris crudelitatem, incitiam, animum plane inhumanum.

Brevi

Brevi subsequuntur in brachio tumores varii, tactu duri, summe dolorosi; adaugentur in dies tumor atque dolor. Adplicant Chirurghi varia cataplasmata discutientia, emollientia, atque similia emplastra; ast incassum. Incidunt variis in locis superficialiter cutim atque musculos, nil autem hinc effectum fuit, nisi quod cruoris atri portiuncula effluxerit. Successive ita ingravescit brachii, maxime humeri musculorum, tumor, ut mole sua juvenis abdomen æquarit non exile, nec macrum, simul & pectoris dorsique grandescunt tumore musculi, facies plumbea conspicitur, corpus languet, subest lentus calor, appetitus vero ciborum persistit.

De his & ego consulor mense Octobri. Brachium hoc monstrosæ magnitudinis, coloris albi, conspiciens ac tangens, incisionem ad os usque humeri caute instituendam esse dico; suscipiebatur mox eadem, cute ac pinguedine longitudinaliter ad pollices duodecim latos circiter incisa; mox adparebat musculorum caro nigricans, mollis, putrilaginosæ, cultro minime resistens, & in pultaceam fere substantiam resoluta. Ad ossis usque confinia facta apertione, nullum instrumento detegi poterat os, hinc immissis digitis exploratio fiebat; extraheram ossis frustula minutissima, musculis corruptis, ramentorum ligneorum ad instar (*wie Säge-Späne*) inhærentia, (summum hunc ventositatis spinæ, ut cum PANDOLPHINO loquar, gradum, *teredinem* dixere veteres); foetor exhalabat vix tolerabilis, cunctaque mephite inficiebantur cadaverosa. Donec cutis cum subiecta adipe incidebatur, dolorem sentiebat miser, aut si tendines cultro offendebat vel nervos Chirurgus: in musculis autem nulla amplius erat sensatio. Succuro congruis internis atque topicis. Propono amputationem brachii in articulatione humeri cum scapula; infra enim hanc locum amplius habebat nullum. Repudiatur consilium. Die altero sphacelus conspicitur: cutis labia viridi conspurcata sunt colore, caro nigricat, tota squamosa est, humore

fœtidissimo nigricante, cadaveroso referta; somnus, cibi cupidia perit; animus, quam primum erigat corpus, deficit; pulsus fertur celerrimus sub febre depascente; enascuntur in carne vermes; si brachium premas manu, portiones cruoris atri & frustra carnis putridæ elabuntur deciduæ. Redit parum appetitus, simulque ex æstu interno depascente sitis urget, hinc cuncta esculenta & potulenta vinum, spiritum frumenti, lactinia, quæve ad gulam veniunt, deglutit, haurit rusticus. Durant hæc per tres fere septimanas; quum autem tandem & interna, primumque pectus, ob viciniam & nexum, aggrediretur sphacelosa pestis, præviis altissimis suspiriis, anxietatibus ingentibus, præcordiorum oppressioibus atque spasmis gravibus, post duodecim horarum decursum vita defungebatur, totus consumptus, emaciat, faciem vere monstrans Hippocraticam. Incisio cadaveris rustice denegabatur.

SCHOLIUM.

Violentæ indicis digiti evulsioni, amputationi barbaræ, prima debetur origo mali. Paronychia ita crudeliter tractata, adscendit ad axillam usque, cum vehementia & impetu. Conf. BOERHAAVE *Prax. med.* §. 183. pag. 403. sqq. Medicationem Chirurgorum per emollientia & emplastica, incisionemque altiorem in morbi primordio, amputationem, neglectas, non laudo.

De felici brachii in articulatione cum spina amputatione legas casum in *Diff. Eliæ Frider. HEISTERI, de nova brachium amputandi ratione*, erudite deductum.

Gangrænosam ac sphacelosam corruptionem diu aliquoties in parte quadam, maxime si musculos saltim obsideat, persistere posse, docemur historia notabili, quam SCHAARSCHMIDIVS exhibet in *denen Berlin. Wœchentl. Nachr. I. Jahrg. p. 279. sq.* nec non ex *Ioann. Adolphi WEDELLI Diff. de*

Gangræna & Sphacelo §. XXVI. Conf. Commerc. litter. Norimb. Ann. 1736. pag. 92. sq.

Observatio XIX.

DN. D. LVDOVICI GODOFREDI KLEIN.

Herniæ inguinalis incompletæ, inflammata, suppurata, rupta, consolidata, exempla bina.

Femina rustica, annorum triginta, quatuor liberorum mater, robusta, subito corripitur doloribus infimi ventris immanissimis, quos mulierculæ ad passionem hystericam referunt. Infundunt feminæ varia domestica. His tempore plurimum sopitis, nascitur in inguine dextro tumor dolens; inflammatur idem, suppuratur, rumpitur sponte; exit primo pus, non æquè fœtidum, dein chylus cum esculentis immixtis, ut lactuca, moris, &c. Post aliquot dies prodit lumbricus, diebus subsequis adhuc semper chylus post pastum. Mulier interim bene appetit, bene dormit, lassâ vero est, caroque consumitur corporis. Magna non est abscessus apertura. Paupercula quum sit, ideo simplicia & vulgaria minusque pretiosa commendavi. Iussi nimirum, ut tumori reliquo adhuc duro imponeret emplastrum diachylum cum gummatibus, ulcus crebro elueret decocto herbæ agrimonix, absynthii, plantaginis acutifoliæ, hyperici, illudque deligaret cum balsamo Arcæi. Laudavi multum Eupatorii cannabini apozema. Sic succedit consolidatio & valetudo secunda. Referam alteram historiam: Femina plebeia, ceterum sana & robusta, aliquot infantum mater, inopinato subitoque in vulvæ labio dextro percipit dolorem punctiōnemque, quæ ad ventrem stomachumque migrant seque extendunt. Instant vomitus sumtorum quorumvis; alvus libera est, aquosa everrens; lotium mingitur ruffum, sine contento; dolet caput. Inter hæc in

lævo inguine tumor exurgit grandis, herniam dixero incompletam; die nono suppuratur ille, multumque pus effluit, aliquando lumbricus egreditur, alio tempore hordei excorticati, cuius iusculum comederat, exeunt grana, alio feculenta. Vocant barbitonforem, hominem incuriosum & lentum, quique, quid morbi sit, ignorat. Iniicit varia, inque his acria quoque; de consolidatione præcavenda acerbe disputat cum rusticis. Lente febricit femina; parum cibi capit; alvus obstructa est. Rogatus tandem ego, suadeo clysmata, lenitivum repetitum, traumatica decocta; Chirurgo, quæ agat, inculco; febricit resisto. Negligenter hic rem tractat artifex mali; accersitur ergo alius, cuius solertia ulcus coit. Propinqui femellæ veneficium vel fascinationem subesse exclamant. Brevi carnem viresque recipit posthæc rustica.

Conf. SCHVLZII *Diss. de Lumbricis effractoribus. Commerc. litterar. Norimb. Ann. 1737. p. 282. Edinburg. Versuche Vol. I. p. 289. seq. ZACVTVS Lusitanus Prax. Med. admir. Lib. II. Obs. 32.*

Observatio XX.

DN. D. LVDOVICI GODOFREDI KLEIN:

Vsus Ducciæ Mattiacarum ad rheumata.

Quum Iunio mense anni 1748. in Mattiacis versarer, Celebratissimo Comiti a consiliis, obvenit Dynasta gravissimus, ab aliquot mensibus brachii lævi, in quo fonticulum gerit, multa semper feliciterque fundentem acria, rheumatismo, ad manus sese extendente digitos, periodico quidem, divexatus. Potabat eo ipso tempore Pymontanas, balneisque utebatur Wisbadensibus. Quoad istud malum, ex his nullum sentiebat lenimen. Commendo idcirco, ut spongiæ latæ & crassæ iisdem imprægnatæ aquis, dolenti imponantur parti. Nil
fa-

faciunt per quatuordecim dies sic in usum vocatæ. Suadeo eapropter Ducciam seu stillicidium earundem. Minuitur dolor, pars rubet, exsurgunt pustulæ, quales in purpura scorbutica rubra notamus. Excoriatur cuticula. Pruritus est in sede morbi multus. Nulla instat inflammatio. Octies forte instituebatur stillicidium. Enascuntur tandem furunculi, maiores, minores, plus quam decem. Continent pus multum, spissum, successu fluidum. Nullus est iunctus dolor vel ardor in parte, frequens at prurigo. Adplicatur balsamum Arcæi atque sparadrapum ex cera, spermate ceti, myrrha. Post tertiam septimanam plurimum resiccantur ulcerata coëuntque. Fonticulus & interea largissimum exclusit acredinis laticem. Sic omne omnino brachii cedit rheuma, nec in hunc, dum hæc trado, revertit diem.

Eodem tempore vir quadragenarius, venator, sanguineus, vino adfuetus multum spirituoso, lumborum ac ischii excruciatu rheumate gravi per integrum annum, hucusque incassum variis Medicis ac medicinis utens, stillicidio pari, ad loca adfecta derivato, quærit auxilium, iuncta Swalbacensium potatione solemni. Bene cedit consilium meum. Oriuntur in dorso furunculi plures, large suppurati, sicque dira & contumax feliciter superatur affectio.

Diebus pariter iisdem Mercator aderat Francofurtanus, sexagenarius, calculosus, ceterum vero sanus ac robustus. Hic ob rheuma dextri brachii, quod olim ex refrigerio corporis antea sudantis in salifodinis deportavit, stillicidium ad laborantem locum æque derivat multo cum fructu. Post doloris imminutionem, supra & circa aurem dextram aliquot exsurgunt furunculi, copiosum fundentes pus, acre ac fœtens.

SCHOLIVM.

Furunculis rheumatismos pluries solvi, semel iterumque notavi. Subcenturio quidam, bibo, rheumate vexabatur brachii chronico; tandem illud solvitur furunculo alto, lato, copiose suppurato, in ipso doloris loco nato. Pastor primarius, nuchæ molestatus rheumate, cum crepitu quodam subtili in vertebrais, meo ex suafu Schwalbacenses potat: exoritur in brachio dextro grandis furunculus, belle suppuratus, cum euphoria.

Observatio XXI.

DN. D. LVDOVICI GODOFREDI KLEIN.

Hydrops scroti post variolas, manu feliciter curatus.

In epidemia variolosa autumnali anni 1746. puer septennis, robustus, post discretas nimis cito aëri se exponit liberiori, pustulis nondum plane arefactis. Corripitur subito pedum œdemate, in dies properanter adaucto. Levcophlegmatia nascitur. Accedit scroti hydrops, notabilis admodum, caput infantile tandem æquans amplexu moleque; celluloso illo contextu, quem summa cutis scrotumque habet, aqua intento atque tumidissimo, ut sic cutis penitus erugata, tumorque albidior factus sit & æqualis; cutis, qua colis tegitur, simul ita attollitur, ut lucidissima sit, nec nudari is possit, manifesto indicio, aquam inter summam cutim esse & cremasterem; inflexus itidem iste ac incurvatus obuncæ falcis instar est; lotii excretio libera ceteroquin nihilominus manet. Nec visu nec tactu testiculum sentire potui, præ tunicarum intumescentia. Humor, admoto lumine, vel irruente luce clara solis, tanquam in vitro cornuve per scrotum apparebat; digito,

to, sicut uter repletus & arcte adstrictus (t), obnitebatur, atque, ut loquuntur, elasticus (verbis utor PLATNERI in Dissert. de *Hydrocele*,) erat. Abdomen prætumidum cum umbilico retrocito conspicitur; in inguine utroque magna est intumescencia; bene interim appetit miscellus, sed laboriose spirat, tussit; somno gaudet paucio, morosus est; sitit multum. Consultus iam, laxantia hydragoga atque diuretica propono, præter fomenta topica discutientia & defendentia. Repudiat autem puer medicamentorum continuationem. Urina fertur intense bruna, cerevisiæ saturatæ adinstar, & satis adhuc copiosa. Alvus semper est libera. Quum præ tumoris magnitudine (erat namque vix credibilis in septenni puero amplitudinis,) inflammationem metuerem gangrænosam ferramentum illud, quod *Trocar* vocant, applicandum curavi, caute, ne testiculus vel epididymis lædatur, providendo. Aquarum pellucidarum libris aliquot mox dabatur exitus, dein incisus prospiciebatur fotu ex decoctu specierum discutientium officinalium cum vino facto, addita calcis vivæ aqua, subiuncto suspensorio idoneo (u). Lentus ex hoc vulnuscule mihi videbatur humorum effluxus; semilunata itaque plaga cutis incidebatur scroti, scalpello ancipiti. Via sic facta humiditatibus ampliori, exiere successive aquosi laticis libræ triginta, humoribus ex omni ambitu cumulativè huc ruentibus. Lotium copiose mingitur, a turbulento bruno ad magis naturalem revertens colorem, potusque superat modum. Asthma, sitis, tussis, membrorum gravitas, agrypnia &c. abeunt. Depravatus corporis habitus recedit tandem ad sanum.

Quum medicamina averfaretur miser, præter decoctum ex radice glycyrrhiæ, asparagi, graminis, fœniculi, seminibus anisi ac petroselini, auxilio, quod manu fiebat, plurimum

(t) CELSUS de *Medicina Lib. VII. Cap. 18.*

(u) Vid. PLATNERI *Programma, de Fascia infirmitatem adjuvante.*

mum res erat relinquenda. Carnosus, robustus ac vegetus hodie adhuc vivit.

Observatio XXII.

DN. D. LVDOVICI GODOFREDI KLEIN.

Testiculi dextri tumor prægrandis a conquassatione, discussus, data occasione recrudescens, variolis plenarie superatus.

Puellus quadriennis, succiplenus, sanus ac vegetus, a conquassatione, in equo artefacto ligneo contracta, tumorem deportat testiculi dextri, successive prægrandem. Materem vilipendens, nihil de hoc malo refert, donec notabilius & gravius fuerit enatum. Puer in gradiendo impeditus, factus ex attritu dolore, ceteroquin optime valens, medelam poscit ipse. Cum horrore cerno tumorem. Ordino unguentum ex illo dialth. Pharm. Norimb. oleo menthaceo, gummi ammoniaco, galbano, bdellio, camphora, quocum sedulo blanda cum frictione, pars tumens inungebatur suspensorio commodo superdato. Divina sub benedictione post octiduum summa cum admiratione his cedebat grave malum. Quatuor mensibus post, inter saliendum, versus sedilis acumen iterum offendit testiculum eundem; tumor recrudescit, modo eodem, ut prius. Præscribo unguentum memoratum, iuncto suspensorio. Modo & variolæ aggrediuntur misellum. Parum attenditur testiculi intumescencia, quum variolosus morbus graviter detineret puellum, huiusque saltim habetur ratio. Superata febre variolosa læti videmus omnem abactum esse tumorem febrili resolutorio motu.

SCHOLIUM.

Medicus in Hohenloicis *πρακτικωτατος*, Dn. D. Crato Godofredus HENNICKE, Archiater & Consiliarius aulicus, Fautor venerandus, ante sexennium benevole communicat historiam tumoris testium venerei, diuturni, superveniente febre feliciter resoluti, ægro multum antea panaceis mercurialibus perperam, exteris a Medicis, fatigato.

(*Erbaco Halam missæ d. 30. Mart. 1754.*)

Observatio XXIII.

DN. D. HENRICI FRIDERICI DELII.

Scarificationis sinister eventus.

Non equidem scarificationis negotium hoc ipso titulo reprobare animus est, cum huius operationis iusta administratio ad præoccupandos præcipue itemque tollendos morbos varios eximio sæpiuscule effectu non careat, si modo balneorum domesticorum, frictionum, inunctionum, quibuscum veteres scarificationes cum eximio usu combinarunt, hodie maior haberetur ratio. Neque discordiam chirurgorum & balneatorum, in Germania nostra præcipue vigentem, hac vice componere nostrum est, qua Chirurghi solis balneatoribus scarificationis administrationem, tanquam indignam qua illi occupentur, relinquendam esse iudicant; cum isthæc operatio tamen æque chirurgiæ manualis vel instrumentalis pars sit, & æque sibi locum ibi vindicare possit, quo venæsectio aliæque operationes pertinent. Nec etiam scarificationis, quæ proprie *chirurgica* audit, qualisque in gangræna & sphacelo adhiberi solet, nec narium vel oculorum scarificationis mentionem iam faciam, sed eius tantum, quæ vulgarissima & notissima est, quæque ope ferramenti perficitur, quo sedecim

vulnuscula uno ictu infliguntur, quibus cucurbitula postea ad-
movetur, cuiusque finistrum eventum partim ex culpa ægro-
ti, partim artificis videre contigit. Exinde forte patebit,
nec minora vulnuscula impune irritanda & contrectanda, nec
ortam inflammationem sinistre tractandam esse.

Vir laboriosus, quinquaginta annorum, strictioris corpo-
ris habitus, me, ut dorsum eius valde inflammatum inspice-
rem, openque ferrem, rogitat. Ubi eundem visito, primum
fere cubantem, cum supinus vel in alterutro latere iacere,
præ dorsi dolore, non poterat, invenio. Æstu insigni labo-
rabat, & spirandi difficultatem accusabat. Ipsum ergo dor-
sum inspiciens, scapulæ sinistræ regionem maiorem in mo-
dum tumidam deprehendi, quique tumor cum rubore etiam
dextram scapulam quoad maximam partem occupabat. Api-
cem tumoris macula floreni magnitudine, crustosa, obsidebat,
quæ non sine dolore remota, infra faciem lividam, cœru-
leam, impuram saniem plorantem, referebat. Origo autem
mali hic erat. Scilicet ex ultima scarificatione, vulnusculis
levi crusta obductis, pruritus molestus sentit noster, cuius
pertæsus prurientem locum partim manibus, partim illum ver-
sus columnam aliquam ligneam diligenter atterendo, confri-
cat. Inde irritatarum partium inflammatio, cui cum balnea-
tor unguentum ex oleo olivarum, lapide calaminari, lithar-
gyrio & cerussa improvidus opposuisset, illa, abortis ex im-
modesta adstrictione novis obstructionibus, vehementer auge-
batur formabaturque prægrandis abscessus, in gangrænam
proclivis. Absterfa autem macula illa livida, eximia ichoris
quantitas effluebat, quæ altero, tertio & sequentibus diebus
non tantum augebatur, sed & hoc peculiare phænomenon
monstrabat, quod leviter compressæ partes tumentes non
modo per recentia vulnuscula scarificata, leviter antea gluti-
nata, purulentam materiam plorarent, sed & ultra centum
cicatriculæ, ex pristinis scarificationibus superstites, ex tanta

cutis tunicæque adiposæ suppuratione iterum solutæ fuerint, ita ut, compresso grandi abscessu, pus per complures novos fontes prosiluerit, quorum origines in variis sinibus & mæandris, huc illuc in cellulosa, adiposa, ipsisque dorsi musculis formatis, quorum tres trium pollicum longitudinem æquabant, reperiebantur. Ita autem instituebatur curatio, ut, datis simul internis, motus febriles contemperantibus, leviterque diapnoicis, partim inflammationis tantæ causæ removerentur, partim tot abscessuum mundificatio & consolidatio respiceretur. Parabatur ergo decoctum e rad. bistort. irid. Flor. herb. absinth. rut. scord. salv. flor. chamomill. gall. Turcic. sapon. commun. vitriol. cum aqua communi, aqua calcis vivæ remixta, cui post decoctionem & expressionem spiritus vini camphoratus instillabatur. Hoc decocto imbuebantur lintea quadruplicata, quæ iterum expressa sæpius loco afflicto imponebantur. In complures sinus iniiciebatur *decoctum Nicotianæ saturatum*, quod plus vice simplici in similibus læsionibus, immo & in fistulis, opem præstiterat (x). Deinde ex ipso hoc decocto, cum unguento digestivo, essent. hyperici, myrrhæ & succini, parabatur mixtura, qua repurgabantur amplius canales, quo facto non tantum e sanie pus laudabile evadebat, sed & solidæ partes erosæ, flaccidæ, debitum tonum pedetentim recuperabant. Varii autem canales communicantes forficis & specilli sulcati ope aperiebantur, atque hoc modo deligatio & consolidatio facilius reddebatur. Nonnullæ fibræ in steatomatosam compagem degeneraverant, quæ suppurationis ope mobiliores redditæ, scalpello & forcipe seperabantur. Dein plumaceolis & turundis, mixtura mundificante madidis, cavitates replebantur, superimposito emplastro saponato Barbette.

N 2

Post

(x) Vid. *Act. Nat. Cur. Volum. IX. Obs. 104. p. 392.*

Post quatuordecim dies tumor minuebatur, & principalis plagæ fundus, immo & reliqua complura vulnera satis bene depurata & rubella apparebant. Interea autem vehementi & sicca tussi vexabatur noster, ita ut inter deligationem vix libere & absque dorsalium musculorum commotione, respirare potuerit. Facile quidem isthoc phænomenon a facta in erosis partibus nervorum dorsalium irritatione, quos inter & intercostales nervos magna intercedit communio, deducendum erat, sed curatio difficilior evadebat. Interim in usum vocato infuso theiformi, e rad. pimp. alb. taraxac. liquirit. herb. veron. fanicul. pyrol. hyssop. sem. anif. stellat. & pulvere pectorali, e sperm. cet. pulv. liquirit. lap. cancror. antimon. diaphoret. tandem sedata tussis est, quæ quoque ob iracundiam, propter nonnullas rixas domesticas obortam, iterum revocata, iisdem medicamentis cessit. Deinde & cum nicotianæ decocto miscebatur illud agrimonix, quod methodo supra dicta iniiciebatur. Protracta autem in quintam hebdomadam curatione, nova scarificatione hanc forte accelerari, & congestionem ab ulcere revelli posse noster autumat. Hinc sponte per balneatorem paulo infra sinuosum ulcus scarificationem instituit, & per binas cucurbitulas sanguinem detrahit, habita autem, quoniam piscator ictus sapit, regiminis postea meliori, ac antea, ratione. Neque male res cessit.

Cum autem vir alias laboriosus iam per aliquod tempus otiosam vitam degere, & sedere magis, cum ob locum affectum difficulter cubare posset, coactus fuerit, pedes œdematosum tumorem concipiunt, præsertim in tibia sinistra novoritur inflammatio, cui perpeffa olim contusio occasionem præbebat. Sed modesta frictio speciesque siccæ discutientes hanc quoque inflammationem sustulerunt. Oedemati autem cum fructu opponebatur elixirium laxans per epicrasin, sumtum quotidie, ex extractis panchymagog. Croll. rhabarb. cochlear. fumar. cascarill. cum aqua veron, vinosa paratum.

Hac

Hac demum ratione octava hebdomade sinistrum hunc scarificationis eventum nova sanitatis confirmatio secuta est.

Observatio XXIV.

DN. D. HENRICI FRIDERICI DELII.

Secundinae serotinae.

Plus vice simplici reprehendere obstetrices necessum mihi fuit, quando ad puerperas vocatus, & ut quantocyus secundinas restitantes medicamentis expellerem, rogatus sum. Hæ enim sæpiuscule imperitæ mulierculæ opem a medicamentis frustra expectant, quam tamen iusto tempore, si rem debite adgredi didicissent, ipsæ ferre optime potuissent. Scilicet hæc secundinarum eductio statim post partum fieri debebat, antequam uterus constringatur, atque in minus volumen redeat, ipso simul uteri orificio clauso. Si porro forte ob paulo maiorem cum uteri superficie interna cohæsiõnem paulo diutius commorantur, admotûs provide digitis has separare & educere, non autem extrahere, oportet. Hæc manuum opera plus valet, quam pellentia medicamenta, quæ sæpius uteri spasmus augment, atque ita viam ipsis eiciendis secundinis præcludunt. Fieri itaque vix aliter potest, quin miseræ puerperæ aut ex nimis diu in utero relictis secundinis, aut ex incongrua earundem extractione, mediante noxia per funiculum umbilicalem vellicatione, in lochiorum suppressiones, vel etiam uteri hæmorrhagiam lethalem, porro in inflammationes uteri gangrænosas, sphacelum denique incidant, vitæque priventur, veluti complura pericula practica id testantur (γ).

Interim non plane exempla desunt, ex quibus patet, posse etiam post aliquot dies secundinas corruptas frustatim ex-

N 3

cerni,

(γ) Conf. nostr. Amœnitat. med. Dec. I. Cas. V. p. 44. sq.

cerni. Prodeat unicum illustrationis gratia. Refertur mihi per literas, uxorem quandam, difficulter licet, puellam enim esse, resistare autem secundinas, quarum educationem ut efflagitaret, dolores enormes cum angustia præcordiorum, puerperam hortabantur. Sedulo moneo isthoc negotium non solis medicamentis absolvi, sed necesse esse, ut obstetrix provida manu, antequam uterus plane constrictus sit, placentam separet, hanc lente educat, atque in hunc finem etiam balneum vaporosum ex aqua tepida cum herba artemis. flor. chamomill. puerperæ paret. Simul autem præscribo potionem, ex aquis meliss. vinos. & sine vino, verben. cinnam. sin. vin. hirundin. pulv. succin. hep. anguill. borrace Veneta, & syr. cort. aurant. quavis hora ad unum vel alterum cochlear sumendam, & ut brevi certior fierem, quid ageretur, iubeo. Post xxiv. horas nuntius redit, atque nihil inde mutatum vel secutum, angustias autem maiores esse, refert. Ergo statim clysterem iniiciendum suasi, & nonnullas doses pilularum balsamicarum uterinarum misi, quarum una semper post sex horarum intervallum caperetur. Interea continuis anxietatibus, cum intercurrentibus lipothymiis, affligitur nostra, ut ipsam idcirco mortem expectarent adstantes. Quarto autem a partu die forte ad alium ægrotum eiusdem loci vocor, nec moror etiam, ut simul hanc ægrotam visitare possem. Hypocaustum ingrediens fætore teterrimo illud repletum deprehendo, ægrotaque fere exanimis & sudore perfusa, tremula voce refert, iamiam demum liberatam se esse a secundinis tam diu resistantibus, quæ frustatim iam & pessime fœtentes excretæ fuerint, ita ut, licet admodum debilis, levior sibi ipsi videretur. Sic itaque nostra, licet paulo post purpura accesserit, ex hoc vitæ discrimine tandem evasit, ac postea cum sanitate rediit in gratiam.

Habet quidem Medicus & ægrota, quo lætentur. Hæc de recuperata vita, ille de energia naturæ & felici medica-
men-

mentorū cooperatione. Ast cum non cuivis liceat adire Corinthum, fatius erit, agere & observare quæ necessaria atque supra iam monita sunt, neque ad universale a particulari illicite nectere consequentiam.

Observatio XXV.

DN. D. HENRICI FRIDERICI DELII.

Defluvium capillorum omniumque crinium universi corporis singulare.

Inter alios aliquando rusticos, auxilia pro ægrotis rogitantes, forte ad me accedit vir rustico more, sed satis bene vestitus, pinguis & bene nitidus, statura quadrata habituque eufarco gaudens, quadraginta forte annos natus. Hic pro uxore male se habente medicamenta flagitabat. Propius ad me accedentem curatius intueor. Capillamenta vix inter rusticos conspicimus. Noster tamen illo caput tegerat. Miratus ex eo quærebam, quare capillamentò uteretur? Ille autem confestim ipsum denudabat caput. Et ecce! ne ullum capillorum vestigium, sed potius cuticula adeo lævis, ac vola manus, comparebat. Faciem denuo accurate inspiciens, supercilia, palpebras omni crine orbatas exacteque læves animadverto. Neque barba, quæ virum decet, ornatus noster erat. Ille autem ipse addebat, nusquam in toto suo corpore crines inveniri, hinc pectus, alas, pubis regionem, perinæum, brachii, manus femorisque superficiem omnino pilis carere. Non autem ita se natum esse affirmabat, sed *incantationis effectum* hoc defluvium pilorum esse. Scilicet brevi post contractum matrimonium se graviore & diuturno morbo decubuisse, illoque superato omnes pilos pedetentim evanuisse. Huius autem morbi nullam aliam existisse causam, quam procum quendam, qui, cum uxoris suæ, tunc vir-

virginis, potiri non potuisset, Acheronta moverit, & cum suis adlaboraverit, ut noster diuturno morbo, si Deo placuisset, extingueretur. Durante hoc morbo se mentis competentem per aliquod tempus haud fuisse, ita ut, quid actum de eo sit, plane ignoret. Sit autem fides relationis huius penes auctorem.

Nobis, cum alius morbus, v. g. venereus, non pateat, neque noster ullo incommodo postea vexatus fuerit, vero simillimum videtur, ex quacunque demum causa tum nostrum laborasse febre acuta maligna, post cuius decursum alopecia non adeo rara est. Interim cum hæc depilatio universalis fuerit, nec unquam pili succreverint, materia forte noxia tantopere ad peripheriam corporis delata est, qua ipsi folliculi & bulbuli, in quibus pili radix hæret, quosque clariss. WIRHOEIVS noviter accuratius descripsit (z), penitus erosi fuerunt, cum subsequente sic ipsius pilorum originis plenaria destructione. Parallela fere exempla ergo confirmat casus noster, quorum mentio fit in *Ephemerid. Nat. Cur. Dec. III. Ann. III. Obs. 62.* HORSTII *Observ. sing. Lib. II. Obs. 28.* & *Annal. med. phys. Wratislav. Tentam. XI. p. 210. § XIII. p. 335.*

Observatio XXVI.

DN. D. HENRICI FRIDERICI DELII.

Febris epileptica.

Novum forte nomen, quo febrium tam vasta classis ampliari posset, si revera existeret! sed non adeo proni sumus, nova nomina adoptare, quibus entia præter necessitatem multiplicantur. Prior vox denotat morbum, qui vere adfuit,

(z) In *Anatome pili humani.* Vid. *Commentar. Societ. reg. Scient. Gættingenſ. Tom. II. p. 368. sq.*

adfuit, altera eum, pro quo habebatur. Scilicet miræ sæpiuscule sunt relationes morborum, quæ Medico obtruduntur. Hic, nisi examen morbi rite instituit, egregie fallitur & fallit. Quoties enim apoplexia vel catarrho suffocativo correptum ægrotum referunt, & extemporaneum & præsentissimum remedium flagitant, cum re accuratius perspecta, passio hysterica, hypochondriaca, suffocatio vel strangulatio uterina vel hæmorrhoidalis, in propatulo sint, in quibus certe medicamenta antapoplectica vel contra catarrhum suffocativum male adhiberentur.

Ita quoque nuper mihi repetita vice accidit cum ad juvenem quendam strictioris corporis habitus vocarer, quem subito epilepsia correptum esse nuntiabant. Ubi illuc venio, tremulum omnium membrorum motum in ægrotò animadverto. Extrema frigebant, oculi torvi, pulsus celer & parvus, ad quæsitam nulla responsio. Interim, licet etiam præ tremore ægroti ipsa sponda, in qua decumbebat, contremisceret; nulla tamen vera artuum convulsio, nulla ante os spuma, nulla pollicum in pugnum compressio, nullus dentium stridor, sed eorundem tantum collisio & tremula agitatio. Ex hisce itaque phænomenis ad epilepsiam præsentem concludere non licebat, præsertim cum nunquam ulla dispositio nostri ad hunc morbum observata fuerit. Iudicabam potius, statum præsentem involvere magis invasionem satis gravem febris cuiusdam intermittentis. Neque spes me fefellit. Cum enim post aliquot horarum intervallum eundem rogatus visitarem, & interea pulveris temperantis dosis cum theæ infuso exhibita esset, insigni æstu iam laborare ægrotum deprehendi, quem post sex horas sudor excipiebat. Altero die, præter artuum lassitudinem, nauseam, & vomendi conatus, nihil accusabat ægrotus. Tertio autem die eadem scena, ac pridie, ludebatur, quæ quoque quinto iterum in aprico erat, & sic febris tertianæ genium aperte monstrabat, quæ etiam

absque antepilepticis & absque chinatis per satis nota & tuta remedia, sub tertiæ hebdomadis initium, feliciter sublata est.

Licet abunde iam constet, quod sæpiuscule convulsiones febribus, præcipue acutis, accedant, invadentem tamen hanc febrem intermittentem stipatam convulsione fuisse minime putarem. Possset autem id declamitari, si quis vel signorum minus iustam rationem habere, vel febris indolem in solo spasmo, cuius transitus in convulsiones non adeo rarus est, quærere, vel demum, iuxta Machiavellissimum medicum, gloriolam vanam captare maluerit, ita ut iactabundus adserere possit, se periculosam epilepsiam in regularem tertianam præclare & sapienter mutasse. Sed cum his divortium faciendum merito est.

Magni autem viri & *apoplecticas febres* timent, tales, quæ ægrotos, nisi quantocyus ipsi motus febriles supprimantur, altero vel tertio paroxysmo iugulant. Febrem, si apoplexiæ superveniat, eandem solvere, prognosis est *Hippocratica*, plus vice simplici nostris temporibus exemplis comprobata. Tantum autem abest, ut omnes apoplectici accedentis febris ope evadant, ut potius experientia quoque tæstetur, ipsius apoplexiæ immediatam causam non semper per oppositos febriles motus expugnabilem esse, atque sic in ipso prælio naturam succumbere. Sub iudice ergo adhuc lis est, utrum veræ febres apoplecticæ dentur, an potius ipsi motus febriles ad imminentem apoplexiam solvendam in certis casibus minus sufficientes deprehensi fuerint, & inde febrium apoplecticarum appellitationi ansam dederint. Utinam non adeo præfractæ præconceptis opinionibus inhærere atque experientiæ fallacias evitare malint, quibus naturæ mystarum præclarum nomen arridet!

(Erlanga Halam missæ d. 3. Maii 1754.)

Observatio XXVII.

DN. D. CHRISTOPHORI FRIDERICI
KÜHN,

*Asthma, Icterus & Hæmoptysis tandem funesta,
ex gravi præcipuorum pectoris & abdominis
viscerum labe oborta.*

Vir triginta annorum, temperamenti sanguineo-cholericum, staturæ corporis mediocris, lauto vivendi generi adsuetus, in iuventutē iam inoliminibus hæmorrhoidalibus sæpe vexatus, ipse arti salutari incumbens, per tres fere annos valetudine minus prospera fruitur, cum antea sanus sanguineque plenus adparuerit. Ab initio tussi, mox humida, mox iterum sicca adfligebatur; non ita multo post oppressio pectoris & anxia difficilisque respiratio coniungebatur, quæ omnem medicamentorum pectoralium, ex proprio consilio in usum vocatorum, ipsiusque iisdem subiuncti fontis Selterani virtutem penitus eludebat, & adeo in dies increbescebat, ut in asthma verum degeneraverit, qui affectus, mox aliquamdiu remisit, mox iterum diversos gradus dyspnœæ, orthopnœæ, interdum etiam asthmatis convulsivi adsumsit. Sicuti autem alias semper ad iram proclivis erat, ita nunc inprimis levi obveniente causa incandescebat, statimque inde malum exacerbabatur, adeo ut tandem ira aliquando vehementiori prægressa, ut nulla calamitas sola esset, totum corpus flavo colore tingeretur, subsequente siti febrique lenta, deiectionibus albicantibus, tardius & difficiliter prodeuntibus, unde statim patescebat, icterum quoque se cum asthma coniunxisse, qui tamen mixturis aperientibus, visceralibus & salibus mediis frequenter exhibitis brevi iterum profligebatur, remanente tamen aliqua cutis flavedine, sub qua etiam tussis, cum re-

spiratione difficili & anhelosa, pristinam ludebat fabulam. Hac morbi facie in dies in peius ruente, non solum febris lenta ingravescerat, sed & pedes œdematosi reddebantur, hocque modo æger miseram trahebat vitam, donec tandem post aliquod tempus sanguinis floridi spumosi mensuras duas cum tussi eiiceret: quo facto, noctu vocatus illum in summa debilitate quasi suffocatum inveni, facies erat Hippocratica, lingua balbutiens, pulsus parvus, inæqualis, intermittens extremaque frigida. Cum igitur res ægri iam conclamata videretur, ipsi pulverem ex Corall. rubr. specieb. de Hyacintho ac nitro depurato, & potiunculam temperantem ex aquis flor. acac. rub. Idæi, scabios. tinct. corall. cum syr. de alth. præscripsi, simulque tranquillitatem animi & corporis etiam atque etiam commendavi. Horum ergo medicamentorum usu paulatim ad se rediit & per aliquot horas placide dormivit, dieque sequenti iterum in museo obambulavit; sed iam vespera incidente iterum accersor & ecce! sanguis adhuc maiori quantitate regurgitavit simulque suffocatione vitæ finem imposuit, quem in primo accessu adstantibus prædixeram. Quid enim aliud ex hac historia morbi admodum complicati & in labe viscerum præcipuorum iam diu radicati, accedente, in hac summa debilitate, hæmoptysi expectari poterat?

Ex causis igitur procatarcticis ad hanc viscerum corruptionem multum contulerunt temperamentum sanguineum, status plethoricus, vitæ genus lautum, & tamen sedentarium, vini atque tabaci abusus, præcipue verò ex causis præternaturalibus negotium hæmorrhoidale non rite succedens, malaque corporis conformatio, quæ in pueritiâ forte iam per incuriam inducta fuit, quæ omnia postea sectio huius cadaveris, a propinquis expetita & concessa, clarius manifestavit.

Externe primo post mortem die cadaver lividum valdeque putridum apparebat; abdomen, scrotum cum pene, admodum expansa & tumida deprehendebantur, uti alias in
vene-

veneno interemtis aut suffocatis observari solent. Aperto abdomine omentum plane consumtum, pinguedo mesenterii eliquata, ventriculus & intestina admodum inflata, hepar prægrande, sanguine valde infarctum, ex aliqua parte scirrhusum, offendebantur; vesicula fellea plane transparens erat, & cultro anatomico incisa ne guttulam quidem bilis, sed tantum aërem putridum emittebat; regio illa, ubi hepatis iuncta est, nullo flavo colore tincta erat, uti alias videre licet. Hinc facile erat iudicatu, unde icterus, pronitas ad iram, relictusque color faciei flavus suos sumserint natales; reliquæ infimi ventris partes in statu sano constitutæ deprehendebantur. Hinc, ad perlustranda pectoris viscera, sternum a costis separatatum reclinabatur & ecce! cor erat sanguine vacuum, pulmones vero collapsi quaquaversum parti posteriori pleuræ adeo firmiter accreti inveniebantur, ut non nisi per partes culter anatomicus illos separare potuerit, & ne minima quidem pars illorum adhuc libera aut pendula fuerit; substantia autem eorum nondum quidem erat exesa, vesiculæ vero & tubuli bronchiales materiã lenta, viscida, pure & sanguine mixta, scatebant. Denique, exemtis & suo loco repositis visceribus, observabatur singularis spinæ quarundam vertebrarum dorsi & lumborum curvatura in forma circumflexi, ita ut convexitas arcus latus magis dextrum respiceret. Exterius nulla gibbositas in hoc subiecto, dum in vivis erat, nec deformatio ideo notari potuit, quia spina tantum ad latus incurvata erat, adeoque incessus ad latus magis inclinans vix distingui poterat. Hinc igitur ex accretione non solum pulmonum firmiori, sed & ex ipsa illorum substantia, materiã viscida & purulenta repleta, facile huius status asthmatici causæ colligendæ erant, ad quæ ab incunabulis facta mala conformatio disposuit, cavitatem thoracis coarctando, viscera contenta comprimendo, situmque vasorum naturalem mutando, hincque omnino vita

semper existere debuit valetudinaria, quæ tantum ordinato vivendi genere, venæsectionibus non intermissis, medicamentis aperientibus, resolventibus, salinis mediis, lenibusque expectorantibus sublevanda erat, non vero radicitus tollenda. Ad augendum quoque hoc malum multum utique contulit hepatis compages maior, ex obstructione orta, quæ secretionem bilis per poros bilarios plane impedivit, & sic receptaculum illius vacuum reddidit; hinc illa in sanguine cumulata non potuit non icterum producere, simulque motus sanguinis per venas reflui retardatus, & ob copiosorem inde contingentem feri secessionem pedum tumor œdematosus subsecutus fuit. Similes eiusmodi morbi historiæ consignatæ prostant in *Act. Med. Berolinens. Decad. I. Vol. II. p. 76.* itemque in *Ephemer. N. C. Decur. II. Ann. IX. Obs. 10. & Dec. III. Ann. I. Append. p. 97.*

Observatio XXVIII.

DN. D. CHRISTOPHORI FRIDERICI
KÜHN.

Morbus a fascino malitiose simulatus.

Fœmina viginti quinque annorum, temperamenti sanguineo-phlegmatici, nondum maritata, cognomine *Bettenhausen*, extra muros habitans, conqueritur de inflatione ventriculi & frequentioribus animi deliquiis; petit ergo, pro tollendis his incommodis, consilium, ipsique ordinantur antihysterica & carminativa. His vero non contenta, ad medicamentum lotium pro more mittit, qui cum illa consentit, morbum oriri a fascino, expellique posse peregrina illa, si per aliquot dies nil, nisi decocta pruna & pulveres ex saccharo & semine pseudo-fumaricæ, quod vulgus hic *Walpurgis-Kær-*

ner appellat, confectos adsumeret. Hac medicina per 5. dies usa, corripitur horrore animique deliquio; deinde exoriuntur vomendi conatus vehementissimi, unde quædam feminæ vicinæ accurrunt, deque agræ commotionibus obstupescunt, & ecce! illis adhuc præsentibus per vomitum reiciuntur tres per vices fasciculi pilorum fuscorum conglomerati caudati, ex quibus statim superstitiosæ adstantes mures vivos denuo in eiusmodi glomeres mutatos imaginatæ sunt; paulo post iterum duo eiusmodi ridiculi mures evomuntur; diebus aliquot præterlapsis, præsentibus Confessionario, cum iisdem anxietatibus animique defectione, duo eiusmodi fasciculi, artificiose in forma muris colligati, eructantur. Quo facto rumor ubique percrebuit, resque ad iudicium, ut in veritatem inquirat, delata fuit, testesque oculati quinque de eadem deposuerunt coram iudicio. Interea illa iterum cum iisdem simulatis symptomatibus novem fasciculos, ex pannis laneis & linteis arte convolutos, præsentibus multis aliis spectatoribus evomit, inter quos corolla quædam ex lana nigra constructa erat. Hoc facto nefanda ista statim iudicio traditur, mandatoque Regiminis Ducalis custodes, iuramento prius obstricti, ipsi adiunguntur, ad patefaciendam veritatem, simulque vestimenta eius, stragulaque sedulo perlustrantur, nihilo tamen minus iterum, præsentibus custodibus aliisque adstantibus, aliquot eiusdem farinæ fasciculi eiiciuntur: Hinc vero a supræma curia duo Chirurghi, ad minima etiam observanda omnemque dolum avertendum a latere esse iubentur, qui ingruentibus iterum paroxysmis me quoque advocant, ubi illam, Medico aulico Dn. D. BERTRAM & Actuario Dn. RYPPERT, itemque Confessionario & alio quodam Iuris consulto, Dn. LAVFFER, præsentibus, summe anxiam invenio; conatus vomendi decies & plus repetebant, nihilque prodire videbatur; tandem conatu eiusmodi vehementiori prægresso in lectum recidebat cum summa animi defectione, quæ miris

con-

convulsionibus pectoris, quibus hoc ipsum vehementer attol-
 lebatur & abdomen reciproce retrahebatur, iterum sese ter-
 minabant. Durantibus etiam his paroxysmis pulsus sanus, co-
 lor faciei floridus, calorque extremorum, in paroxysmo non
 exagitorum, naturalis manebant, finitoque illo nihil præter-
 naturale relinquebatur. Ex hisce signis diligenter observatis
 simulatum hunc morbum consistere in præstigiis, more gesti-
 culatorum effectis, quilibet concludebat, hancque sceleratam
 fœminam ut dolum profiteatur, severe admonebat. Quo
 factò, etsi antea multoties de veritate rei per Deum & sa-
 cramenta iurasset, convicta se dolose egisse confitebatur, to-
 tamque rem coram iudicio sic enarravit: Facinus hoc se di-
 didicisse a vetula quadam, quæ ipsi dedisset globulum laneum,
 quo in ore detento omnium amor, præcipue superiorum,
 conciliari posset: illius iussu etiam eiusmodi fasciculos pilo-
 sos, propria manu complicatos, deglutire & iterum evome-
 re se tentasse, donec per repetitos actus res hæc facile suc-
 cessisset; in simulandis eiusmodi præstigiis, convulsionibus,
 animique deliquis se successive adeo exercitatum redditam
 esse, ut pro lubitu motus eiusmodi producere potuerit, om-
 niaque hæc lucri saltem causa ita perpetrata fuisse, unde
 sic convicta ad perpetuos carceres relegata fuit, hocque
 modo multi de vitanda superstitione credula admoniti, de-
 que fascini falsitate certiores redditi fuere.

(Jesaco Halam missæ d. 17. Maii, 1754.)

Observatio XXIX.

DN. D. IOANNIS HERMANNI FVR-
STENAV.

Hydrops tribus subiectis funestus.

Hydrops ideam & dubium medicamentorum effectum, *Vol. lum. VIII. Act. N. C. Obs. 78.* fusius enarratum, rerum usus confirmat, ut, si non pro scandalo Medicorum habendus sit morbus confirmatus, tamen HIPPOCRATIS elogio, pauci eundem effugiant, & casu potius aut singulari Numinis providentia, quam sollicita remediorum applicatione ab eodem liberentur. Neque vero inutile aut supervacaneum erit, plura eiusmodi & funesta quidem exempla enarrare, cum, si non aliud, illud certe commodum in lectores attentos exinde redundet, ut causarum occasionalium sollicita enarratione & Medici & ægroti malo e longinquo adventanti mature obviam ire, & quod confirmatum tollere impossibile, illud inter initia prudenter declinare, & in prima, quod dicitur, herba suffocare pro virili conentur. Hunc certe, nec alium in finem sequentia a paucis retro mensibus h. l. notata exempla cum B. L. communicanda duxi.

I. Fœmina XLIX. annorum, aliquot liberorum mater, mensium fluxum per sex fere annos non amplius experta, V. Snc & scarificatione identidem instituta vitam hætenus, rerum suarum satagens, satis bene & tranquille egit, donec, vehementi animi commotione percussa, symptomatibus primum catarrhalibus variis afflicta, consilio Chirurgi aliquamdiu vivens, hinc vero accedente ciborum fastidio, siti, tussi, & pedum demum & abdominis tumore sensim aucto, ad finem ætatis a Medico auxilium imploraret, qui, lato quidem dubio prognostico, nihil eorum intentatum reliquit, quæ ad profl-

gandum morbum desperatum non tam imminentem, quam præsentem, accommodata videbantur, diureticis & catharticis per vices sibi subordinatis hinc & roborantibus tonicis strenue pugnandum ratus, modo leniora, modo fortiora purgantia, interpositis ubivis salibus digestivis amaris, cum radice ari, vincetoxici, inque primis scillæ, hinc & baccis iuniperi, & arillis cynosbati, & similibus selectis diureticis alvus quidem citata est, urina vero nunquam inde, nisi pauca & lixiviosa, prodiit. Huius quidem loco & magno adstantium gaudio, nec minori ægotæ spe, sudor per aliquot ex ordine dies & stata hora prodiens, nec sine levamine per aliquot horas profluens, id, quod renum sudore fieri par est, per cutis poros eliminare visus est, sed nullo inde consequente morbi decremento, quin respiratione, cum splendescente demum genitalium tumore, indies difficiliori, accedente & postremo levi delirio, & anxietate præcordiali summa, ægra, medicamentorum aliquamdiu pertæsa, circa æquinoctium autumnale vitam cum morte commutavit.

II. Vir strenuus, LXXVIII. annorum, militiam quondam sectatus, ab anno ætatis sexagesimo vitam otiosam simul & victum plenum ex officii ratione, & ob rerum omnium affluentiam, tanquam præmium laborum quondam exantlatorum, nactus, valetudine plerumque integra, pro ætatis ratione, gavifus, non nisi semel gravissima tussi convulsiva aliquamdiu laboravit, semel & per omnem vitam hæmorrhoides apertas & fluentes vidit, V. Sine interim semestri contentus, præterita æstate in autumnum vergente affectu ascitico tympanitico laborare cœpit, malo indies aucto, & respiratione difficili, tussi, siti, ciborum fastidio, pedumque demum & scroti tumore complicato. Inito cum Medicis, exteris quoque, consilio, ob diarrhœam perpetuam & a levissimo quovis stimulo auctam, non nisi diureticis selectioribus & carminativis locum esse relictum videns, præ reliquis radicem scillæ, cum rad. ari & vincetoxici, hinc & salibus digestivis amaris, ipsisque
ni-

nitrosi, indeque & spec. diaspolit. Galeni remixtam, identidem exhibui, sed nausæam inde perpetuam, si non vomitum pituitosum & biliosum, cum virium prostratione cieri animadvertens, mature remedium istud heroicum seposui, & benignioribus deinceps magisque usitatis inhæsi. Acetum vero scilliticum, cum spiritu salis armoniaci fractum, aquis destillatis dilutum & syrupo edulcoratum, aliunde propositum, ad aliquot libras æger hausit absque incommodo, sed & absque levamine, æque ac spiritum carminat. de tribus; urina crassa, pauca, cum sedimento lateritio, eo usque excreta, donec æger, accedente sopore, sudore frigido, singultu, anxietate præcordiali, alvi obstructione, abdominis collapsu, pulsu intermittente, rhonchis, aliisque symptomatibus, d. xxii. Octobr. ann. præter. diem obiit supremum.

III. Vir litteratus XLV. annorum, cælebs, paternam & avitam nominis gloriam improbo labore & indefesso studio indies augens, neque a commestationibus & honestis amicorum conviviis abhorrens, viniq; præsertim gallici, potui quotidiano indulgens, neque a tristioribus animi pathematibus prorsus immunis, & crurifragio ante biennium misero fato obnoxius redditus, quieti invitus & maximo sui incommodo aliquamdiu deditus, ac acidulis Pymontanis, per quatuor fere lustra singulis annis maxima cum euphoria usurpatis, ultima vice haustis, insolitum quidem & revera nimium ciborum desiderium, hinc vero brevi deinceps sudores matutinos, ob labores consuetos subinde turbatos, porro dolores scapularum rheumaticos expertus est, quibus omnibus, &, quod hisce longe peius visum est, statim tumori abdominis ascitico-tympanitico, mature quidem, & circa medium mens. Oct. anni præter. venæsectione, cathartici & selectis carminativis & diureticis, tonicis quoque & roborantibus, varia forma per vices exhibitis obviam est itum eumque in finem, præter sal Anglicum catharticum, resina Jalappæ in spiritu vini soluta, spiritus carminat. de trib. tinctura antimonii tartarifata, suc-

cini, tartari, rad. scillæ, ari, vincetox. cum salibus amaris digestivis & nitrosis, demum & lixivium Mynsichti benedictum, &c. sunt usurpata & aliquamdiu sollicitè continuata, drastice quoque, v. c. cort. med. sambuci, clanculum simul suggestis, neque sine effectu, alvo, urina inde copiose soluta, flatibus sonoris cum levamine excretis, quin &, quod maximum spondere visum est solatium, hæmorrhoidum fluxu per 4. dies ad aliquot libras procedente, sed, quod maxime dolendum, nullum tumoris decrementum, nullum constans morbi levamen affulsit, quin accedente sensim tussi clangosa, respiratione difficillima, ad orthopnæam usque aucta, ciborum fastidio, sopore, pulsu intermittente, demum & penis, non item scroti, tumore, & urina vix guttatim stillante, anxietatibus præcordialibus summis, hæmorrhoidibus cæcis & ultra modum profusis, æger sedens, maximo suorum luctu, & rei litterariæ damno, spiritum Creatori d. xiv. Ian. a. c. redderet.

Ex hisce igitur

COROLLARIA

fluunt sequentia:

1) Motum sanguinis impeditum, & hæmorrhagias sive naturales, sive artificiales, non rite succedentes aut suppressas, malo huic fomitem præbere, aut certe maximum cum eodem alere commercium, id quod experimentum Lowerianum satis vulgatum & primum atque ultimum huius observationis exemplum satis manifesto prodit, ipso quoque secundo ægroto eidem neutiquam adverso existente. Quoad hæmorrhoides apertas, in casu secundo frustraneas, simile fere exemplum exhibent *Acta N. C. Vol. VI. Obs. 60.*

2) Inter remedia, hydropi debellando commoda, nullum facile reperitur radici scillæ comparandum, utpote quæ omnes eius indicationes adimplet, sero per alvum, urinam, quin & per œsophagum & asperam arteriam evacuando accommodatum;

tum; sed, quod summopere dolendum, sapor eiusdem nauseabundus, etiam in minima quantitate & aliis involutus, adeo vehemens & acris est, ut vel a cordatoribus ægrotis vinci nequeat. Hinc remedium illud a secundo ægroto sponte remotum, a primo & tertio constanter repudiatum ad ultimum est, quorum hic ab aceto scillitico, spiritu falis ammoniaci fracto, aquis diluto & syrupo edulcorato, aliquoties adsumto, singularem temulentiam quandam, quasi mero ebrius, expertus est, quin & a pilulis ab initio ab ægro deglutitis postridie nausea & pituitæ excretio secuta est molestissima.

3) Sudor quovis modo provocatus, quem *Thom. BARTHOLINVS Cent. IV. Ep. XIV.* omnibus diureticis præfert, in primo subiecto sponte licet proveniens, nullum post se relinquit levamen. Interea negandum non est, hydropicos ad unum omnes ad sudores difficillimos esse, indeque eosdem sponte occurrentes maximum ægris solatium polliceri, modo cetera paria, i. e. viscera fuerint integerrima, aut labis saltem enormis expertia.

Observatio XXX.

DN. D. IOANNIS HERMANNI FVR-
STENAV.

Febres soporosa.

Harum præterita hyeme, vere & æstate aliquot notare licuit exempla, digna præ ceteris visa, quæ hic curatius paulo describantur.

I. Puer XI. annorum ab itinere pedestri, tempore hyemali per copiosas nives instituto, brassica muriatica peregre affatim ingesta, cum aliis dyspeptis, domum redux, vomitu assumptorum perpetuo laborans, & a cathartico assumpto, frequenti licet deiectione nihil adiutus, xv. radice Ipecacuanhæ

granis & aliquot pulveris temperantis digestivi & nitrosi dosibus exhibitis, a vomitu quidem liberatus, languore tamen insolito, æstu ac inprimis sopore perpetuo, pulsu debili & frequenti, hinc & stupore universali & blæsitæ accedente, V. Sne, vesicatoriis, aliisque iuxta leges artis frustra adhibitis, æger die ab invasione morbi decimo quarto fati cessit.

II. Iuvenis XX. annorum, mercaturæ deditus, anno superiore vertigine caduca subito correptus, brevi tamen ab eadem, adiuvente divina gratia, liberatus, circa finem M. Aprilis corripitur doloribus acutis in hypochondrio dextro, cum diarrhœa, nausea & sopore perpetuo. Venæsectione iam administrata & sanguine limoso educto, ut & cathartico assumpto, ob voracitatem prægressam, & lumbricum quondam ingentem excretum, vermium suspitione enata, varia quidem ex præscripto Medici hausit pharmaca, emetica, laxantia, utraque blanda, interpositis temperantibus, digestivis, carminativis, paregoricis, internis & externis, varia sub forma exhibitis, doloribus exquisitis in hypochondrio dextro, cum lassitudine perpetua & summa virium prostratione persistentibus ad diem usque XXI. ab invasione morbi, quo æger motus convulsivos & mentis alienationem summamque virium prostrationem & soporem assiduum expertus; abhinc vero nervinis & analepticis medicamentis diligenter usurpatis sensim, licet tardius & M. Iunio demum adulto, vires cum appetitu recuperavit, doloribus acutis in hypochondrio sensim quoque evanescentibus, vermium vero nihil, quod constet, in conspectum prodiit.

III. Zythopæus 50. fere annorum, prævia refrigeratione corporis nocturna in ædibus cerevisiæ parandæ destinatis, a pane calido affatim comesto cardialgia & similibus symptomatibus dolorificis cum nausea afflictus, a medicamentis absorbentibus & digestivis, hinc & blande & fortius purgantibus, mense Iul. ann. præt. per vices exhibitis, parum adiutus,

ineunte mense Aug. febre lenta soporosa correptus, medicamentis alexipharmacis & diaphoreticis temperatis, cum simili regimine, hinc & pectoralibus & nervinis varia forma lege artis exhibitis, accedente motu musculorum abdominis manifesto, haud dubio mortis instantis indicio, rhonchis, pulsu debili, cum tendinum subfultu & delirio interpolato, æger die ab ultima invasione sexto diem suum obiit.

IV. Puer XI. annor. ex addephagia huic ætati familiari languere cœpit, & per octiduum febre soporosa, cum dolore capitis, alvi adstrictione, hinc & tussi & doloribus lateris punctoriis afflictus exhibitis paucis & blandis diaphoreticis, cum regimine simili iniuncto, & addito cathartico, paucorum spatii dierum promte & belle convaluit.

Notæ.

Hæc, si quid video, est vera febrium soporosarum idea, in ægroto in primis secundo & tertio conspicua, quam ab HIPPOCRATE *Coac. Prænot. I. 48.* his verbis notatam esse patet: *Febres ex hypochondriorum dolore malignæ, in his sopor profundus pessimum.* Ex hisce vero verbis, propitia experientia a divo Sene prolatis, qui præcipiti impetu eiusmodi eliciunt conclusionem: Ergo quantocyus, ob metum apoplexiæ proxime adfuturæ, corticis Peruviani potissimum usu sunt supprimendæ! hos alios plane ægrotos, alio morbo laborantes, indigitare, mihi saltem probabile videtur. In hisce certe ægrotis ubique causam antecedentem in primis viis quærendam, & repetito evacuantium & digerentium usu debellandam fuisse patet. Et licet morbus binis subiectis funestus fuerit, ipsa tamen morbi brevitatis & acuta periodus antifebrilium usum contraindicare est visa.

DN. D. IOANNIS HERMANNI FVR-
STENAV.

Sapor oris falsus.

Saporem in ore a saliva, primo ciborum menstruo, derivandum, hanc vero, ex undis sanguinis salientem, eiusdem indolem quoque referre, apud omnes constat, ita tamen, ut cum menstruo ventriculi proxima cognatione & vicinia sit iuncta, eiusdem quoque naturam referat, & primæ digestionis conditionem patefaciat. In cuius quidem indole curatius indaganda post SYLVIVM in *Praxi*, Theodorus ZWINGERVS diligenter præ ceteris versatus est, *Diff. de Saliva sana & ægra*, in Fasciculo *Differt. cui conferri merentur H. E. WEDELII Diff. de Saliva, Resp. H. F. TEICHMEIERO, & F. HOFFMANNI Diff. de necessaria Salivæ inspectione, Resp. I. BAIERO.* Singulare vero est, illustrem hunc virum saporem oris corruptum, & sigillatim falsum, a relaxatione glandularum salivalium derivare, eidemque balsamum suum vitæ interius exteriusque usurpandum opponere; vid. *Med. Consult. P. II. Dec. IV. Cas. I. & P. III. Dec. V. Cas. 6. p. 247.* Id quod ut suo loco merito relinquimus, ita virorum clarissimorum, I. C. GOETZII, L. G. HOYERI, inque primis MICHELOTTI, qui in his *Actis Vol. II. Obs. 184. Vol. V. Obs. 71. & Vol. IV. Obs. 59. 89.* saporem corruptum & dulcem sigillatim ad causas suas retulerunt, iisdemque convenientem medendi methodum superstruxerunt, vestigia secuti, consultum duximus, saporem oris falsum, pridem notatum, h. l. paulo plenius delineare. Nimirum

Vir LV. annorum, qui admodum juvenis Celsissimum S. R. I. Comitem in itinere per magnam Galliæ partem indivulso
nexu

nexu eques comitatus, parum pensi habuit, an cibo & potu iusto tempore assumtis, an somno & vigiliis debito se invicem intervallo excipientibus corpus tot tædiis fractum & delassatum reficeretur, genio interdum, vel potius rerum non-naturalium perverso usui & diætæ vinosæ indulgens, hinc eiusdem aliquamdiu cubicularius, nunc ob valetudinem adversam emeritus, per xv. annos sapore oris falso, acri, acido & caseum quasi putrescentem referente laborans, cum tussi ferina perpetua, maxime nocturna, appetitu tamen ciborum integro, sed torminibus ventris valde simul molestis, accedente, post levem pandiculationem & membrorum lassitudinem, horrore, cum insequente æstu, siti, capitis dolore & similibus symptomatibus febrilibus, a variis medicamentis, laxantibus, blandis emeticis, temperantibus, digestivis salinis, amaris, absorbentibus, alcalinis, inque primis fuliginis tinctura cum aquis odoratis & alcali sale parata, cuius forte præsentis iugem usum suasi, non omissis diluentibus & pectoralibus, sub infusi theiformis schemate exhibitis, ipsisque anodynis lege artis præscriptis, aliquot dierum lapsu non multum profecit, symptomatibus fere omnibus in eodem tramite persistentibus, donec tertia ab ultima invasione morbi elapsa septimana æger faciem multo quam antea alacriorem præ se tulit, cui deinceps ad saporem falsum penitus expugnandum magnesiæ albam, cum sale cathartico Anglico interpolandam, ut & aquas minerales propter Salinas Rotenbergenses scaturientes & terram calcariam manifesto foventes, identidem commendavi, ratus falsedinem salivæ ex acido occulto proficisci. Æger vero, licet dictis audiens fuerit, saporem tamen falsum & putridum, tussimque ferinam nocturnam usque retinuit, saltem per intervalla de iisdem conquestus est, & biennio abhinc elapso circa tempus autumnale obiit.

DN. D. IOANNIS HERMANNI FVR-
STENAV.

Prolapsus Vaginæ uteri in virgine.

Virgo annosa, fere sexagenaria, famæ, quantum constat, illibatæ, circa finem menstrui fluxus ingentes sæpe grumos sanguinis, molarum ad instar, excernere solita, & copioso sanguinis per muliebria profluvio, hinc & fluore albo identidem afflicta, vehementis occasione terroris, indeque concitati urinæ copiosi fluxus, tumorem in orificio pudendi animadvertit, quem ipsa quidem pro abscessu habet, sed vaginæ uteri prolapsum revera adesse, & circumstantiæ suadent, & eventus docuit. Præter interna enim congrua remedia, infusum nempe theiforme ex herb. matriflyv. millefol. flor. hyperic. &c. constans, pilulasque mercuriales purgantes & balsamicas aperientes assumtas, unde cum ingenti hæmorrhagia uterina notabilis vermium copia alvo excreta est, facculos ex floribus chamomill. & sambuc. in lacte primum, hinc & vino coquendos applicari, tumorem vero per XIV. fere dies propendentem, adeoque induratum, iisdem emollitum, manu obstetricis reponendum, idque aliquoties, malo nimirum repullulante, repetendum curavi, eo cum effectu, ut ægra sensim & accedente victu & situ corporis commodo, quieti animi & corporis indulgens, a molestissimo isto malo liberata nunc pro ratione vitæ generis pancratice ætatem transigat.

SCHOLIUM.

Prolapsum vaginæ uteri ipso uteri prolapsu longe esse frequentiore, & a partu difficili, & manuali in eadem obstetricis operatione, aut saltem quavis violentia externa, partibus

bus his delicatis vim inferre apta, proficisci, fœminasque ad eo partu non omnino laborioso, licet frequenti defunctas, tanto magis steriles, & præ reliquis haud maritatas virginesque ab eodem plerumque immunes degere, ipso rerum usu constat, neque vero præsentem in casu quod magnopere offendat, aut deterioris cuiusdam suspicionis ansam suggerat, reperiet quisquis ad hæmorrhagiam uteri & fluorem inprimis album antecedentem, & fibras vaginæ relaxantem, & vitæ genus otiosum, sedentarium, animique vim commotionum sollicitè attenderit. Equidem hac occasione innotuit, fœminam quandam maritatam, sed hæctenus improlem, ancillam quoque quandam annosam & non maritatam, honestæ satis aut illibatæ famæ, eodem malo aliquamdiu conflietam esse. Singularis vero excrementa in vagina uteri a prægresso diuturno fluore albo enata & infelici Chirurgi manu, una cum ægræ vita & sanguine, extirpata, quam D. Io. G. de BOETICHER in *Actis N. C. Volum. VIII. Obs. IV.* enarravit & *Vol. X. Obs. C.* totidem fere verbis repetiit, nostræ quidem quædamtenus analoga videtur, sed tamen, quia in maritata fœmina est notata, multum ab ipsa differt; nostræ autem ægrætæ tantum profuit, ut eandem fusiori eius enarratione a manuali operatione, ferro perficienda, quam tanto anhelavit opere, vix ac ne vix quidem coërcere licuerit.

DN. D. IOANNIS HERMANNI FVR-
STENAV.

*Trepanatio in osse tibiæ feliciter & cum fructu
administrata.*

Trepanationem operationem heroicam chirurgicam, & fo-
lis fere ossibus cranii hætenus destinatum omnes norunt,
aliis vero corporis humani ossibus aut fractis, aut alio modo
læsis eandem quoque applicari aut posse, aut debere, vix ac
ne vix quidem alicubi traditum occurrit. Equidem *Elias*
CAMERARIUS Syst. Cautel. med. p. 563., inquit, (de *DIONYSIO*
ipsi sermo est, quem introspicere nunc nec vacat nec licet,) se
vidisse trepanum sterno, at sine fructu admotum; cavebit
sane quisvis prudentior sibi a perforando hac ratione temere
sterno; eratque hæc non minus, quam costarum instituenda
per trepanum perforatio reiicienda. Præter hæc ne *ped*
quidem de trepano aliis præter cranium corporis humani ossi-
bus admovendo, in monumentis Chirurgorum, sedulo id-
circo evolutis, offendere licuit; quid vero rerum usus do-
cuerit, sequens loquitur casus.

Puer XII. annorum hyberno tempore, ut puerilibus mo-
ribus solenne est, in glacie & medias inter nives, lusum in-
ter & iocum crus dextrum contusione vehementer lædit, id
quod cum domum redux dissimulare studet, a patre, motus
impotentiam animadvertente, vehementer increpatus, quin
& verberibus & ictibus in loco affecto exceptus, ad cariem
usque tibiæ & ulcera tribus in locis aperta malum exacerba-
tum sensit, quod Chirurgis uno pluribus, artis suæ minus
gnaris, commissum, per aliquot annos varia fortuna tracta-
tum, nunquam vero in integrum restitutum est. Rogatus id-
circo, visitatione facta fragmentum vacillans in interiore &
poste-

posteriore ossis tibiæ parte animadvertens, orificium ulceris superioris cum inferiori, quibus invicem conspirantibus liquores siphone iniectione ex altero in alterum, transitum invenerunt, sectione longitudinali uniendum, hinc vero tibiæ, periostio denudatam, applicato trepano, id quod duabus vicibus factum, perforandam Chirurgis suasi, quæ quidem omnia me præsentibus pluribus, absque insigni incommodo, absque notabili hæmorrhagia, eo eventu sunt peracta, ut, facta altera trepanatione, ex foramine nunc satis aperto frustum ossis ex interiori ossis tibiæ lamina integrum, mediante forcipe depromi a Chirurgo potuerit, cui id, quod in illustris Præsidis *Miscellaneis physico-medico-mathematicis; Ann. 1729. p. 99.* icone expressum extat, tanquam ovum ovo simile est. Hoc vero facto ulcus illud rebelle lege artis tractatum sensim, licet tardius & non sine internorum ope remediorum, ad consolidationem perfectam perductum est.

Observatio XXXIV.

DN. D. IOANNIS HERMANNI FVR-
STENAV.

Abscessus in femore.

Miles XX. annorum, prævio dolore ischiadico & hinc exorto tuberculo in regione lumbari dextra, eoque mollioribus & discutientibus tractato, tandemque aperto, magna ichoris vi inde profuente, febre quoque tertiana aliquamdiu vexatus, cum valetudine in gratiam redire visus, mense Maio anni præter. ad exercitia militaria accedens, femora modo in dextrum, modo in sinistrum latus subito convertere coactus, omnia in deterius iterum vergere expertus est, & cavitatem insignem sinuosam sursum & deorsum in femoris sinistri parte

superiori postica formari deprehendit, accedente imprimis ex improvise & deligatione vix lege artis peracta, ingenti hæmorrhagia, nullis vasis maioribus læsis, adeoque pro excretionem vicariam hæmorrhoidalem, aut ei simili qualibet naturæ autocraticam merito habendam. Unde rogatus deinceps per aliquot menses deligationi quotidie interfui, & præter internam temperantiam, laxantia & vulneraria, exterius quoque aquam calcis vivæ, decocto vulnerario permixtam, iniiciendam curavi. Tumori quoque & dolori abdominis circa umbilicum, & difficili ac parviori urinæ excretioni & similis farinæ symptomatibus subinde intercurrentibus debitis remediis occurri. Ulcus vero ipsum modo dilatatum, modo compressum, modo carnis notabili parte adempta, hæmorrhagia etiam spontanea subinde revertente, tandem post sex mensium spatium coaluit, ut æger mense demum Octobri excubias iterum agere valuerit, in hunc usque diem vitam lætus sanusque, militum more, transigens.

SCHOLIUM.

Similem fere casum in Studioſo observavit, eleganter descripsit & locum affectum icone expressit, nostro ut ovum ovo simili, si paucorum digitorum distantiam excipias, moram etiam & tempus, quod duorum fere mensium spatio nostrum antevertit, illustris Medicus *Godofredus KLAUVNIGIUS*, in *Nosocomio Charitatis Historia XX.*

(*Rintelio Halam missæ d. 19. Jul. 1754.*)

Observatio XXXV.

DN. D. RVDOLPHI AVGVSTINI VOGEL.

Ex diarrhœa in variolosis quædam præfagia.

Succurrit mihi singularis eaque frequens admodum in variolosis observatio, quæ dum neminem adhuc eius rationem accurate habuisse puto, non plane indigna erit memoratu; præsertim, cum qualicumque mea experientia vindice, quantum ad præfagationem, multum omnino in ea sit positum. Scilicet, dum exitum variolarum, tam salubrium, quam infalubrium ponderavi, atque quidquid phænomenorum in utroque casu sese obtulit, mutuo comparavi, verissime mihi constitit, esse inter hæc aliquod, cuius indoles morbum recte determinaret. Atque hoc nomine mihi venit alvi deiectio. Non est, ut memorem, eam non semper variolis, præcipue ad integritatem ducere solitis, sese addere; etsi in omnium, inuita tamen mea experientia, initiis adesse eam complures contendunt. Hoc saltem moneo, eam, si adsit, modo statim a primis morbi diebus inde comparere, modo intra eius decursum, tuncque tantum non semper die undecimo accedere. Igitur, quoties exitum variolarum sub tali statu contemplatum, toties mihi semper compertum est, omnes variolosos, tam, qui nullis deiectionibus tentati, quam qui a primo inde morbi die ad undecimum usque illis laborarunt, evasisse; nisi quod priores, morbo superato, si ipsis confluentes scilicet vel copiosæ saltem fuerint pustulæ, metastasibus per abscessus suppuratorios, in articulis conspicuos, tentati fuerint: contra, quibus deiectiones ab undecimo inde die demum contigerint, omnes ac singulos internecioni esse datos; diebus quidem incertis, vel duodecimo, vel decimo tertio, vel quarto & decimo. Quid igitur præfagii de exitu variolarum in

ge-

genere formandum sit, id omne vel hoc unico signo, a deiectionibus, & quidem earundem, quo incidunt, tempore petito stabiliri posse censeo. Attendant ad hanc rem alii imposterum, me ingeniosiores, eamque, sive confirmata iis obvenierit, sive minus, nobiscum in *no-vis* his *Artis physico-medici* communicent. Iuvat enim quam maxime, ut *Prosperi ALPINI* dictione utar, Medicos, in morbis acutis exitiabilibusque, qui præcognitam futuram ægrotantium mortem, ubi adsidentibus prædixerint, mortis culpa plane vacare solent, ægrotosque audito prognostico, non Medicorum culpa, sed morborum vi intereuntos, adsidentes iudicant. Quodsi vero exitium non prædixerint, ipsorum aut ignorantia, aut negligentia mortem omnes adscribant, interiisseque Medicorum causa pro certo habent.

(*Gættinga Halam missa d. 20. August. 1754.*)

Observatio XXXVI.

DN. D. FRANCISCI LACROIX BOISSIER
de SAVVAGES.

Anatomico-hydraulicæ Observationes de arteriarum pulsatione.

Licet arteriarum diameter diversa sit pro ætatis, staturæ, imo temperamenti diversitate, attamen ut statura media inter adultos referri potest, ita & arteriæ aortæ iuxta cor media diameter pro adultis potest bono animo determinari, qua semel assignata cæterorum ramorum, huic proportionem satis accurate respondentium, capacitas ex anatomicis saltem respectiva facile deducitur.

Aorta vero nullam habet diametrum, nisi quam vires sanguinis, ipsam dilatando, possunt impertire; verum mire
di-

diversæ sunt cordis vires in statu debillimo, fortissimo & medio seu sano: ergo diversæ sunt in eodem homine, vel ægro, vel sano, arteriarum earundem sectiones. In cadavere aortæ ultra valvulas & citra subclaviam dextram mensuratæ circumferentia est ut plurimum 32. linearum, minor in junioribus & proceris, amplior in senibus & corpulentis; hinc lumen in cadavere 80. lineas quadratas adæquat. Verum in statu sano cum sanguis eam diducit eadem vi, ac diduceret si ex 16. pollicum altitudine in eam delaberetur, eius lumen 126. 6 lineas vel pollicem Anglicum attingit, eiusque diameter tunc temporis est 12. linearum & 7. decimal. seu 12. 7. ac circumferentia 40. lin. Circumferentiæ vero producuntur in ratione subduplicata virium eas extendentium, unde, iuxta experimenta sæpius instituta, possum asserere, lumina aortæ & aliorum vasorum intra limites vitæ crescere vel decrescere in ratione pressionis, quam eorum parietes a sanguine experiuntur.

Pulsatio est ea subitanea in arteriis dilatatio, quæ in explorantis digitos aut corpora vicina incurrit, & earum pulsationum series *pulsus* est. Arteria itaque non pulsatur plus vel minus pro ratione sui nativi luminis, sed pro incremento majori, vel minori suæ sectionis transversæ, quæ quidem diductio potest esse exigua, licet arteria magna sit, aut magna, in arteria licet minori.

Arteriæ non ideo pulsant, quia sanguis intra illas progreditur, siquidem dum nulla etiam in syncope percipitur pulsatio, datur tamen, debilis licet, quædam circulatio; sed ideo pulsant, quia impetus sanguinis in illas a corde projecti versus earum parietes reflectitur, quod non fieret in canali cylindrico, multo minus in conico extrorsum divergente, si nullæ forent antè oppositæ resistantiæ. Ergo impetus sanguinis a corde projecti in basin columnæ anterioris ideo extrorsum in parietes reflectitur, quia resistantiam ex parte illius experitur.

Sit receptaculum, cuius altitudo a . b , *Tab. III. Fig. 2.* aqua plenum usque ad a , in cuius fundo sit canalis m . n . o . cylindricus. Si huic canali aptetur tubulus vitreus n . x , quem aqua, per m . n . transfluens libere subire queat, tunc aqua, prout altius intra hunc tubulum ascendit, pressionem in parietes canalis maiorem repræsentat; si vero nullatenus tubulum subeat, liquido patet, aquam transluentem nullatenus agere saltem superne in canalis parietem, cum, qua proportionem in eum nititur, ipsum subire debeat.

Notum est ex hydraulicis, velocitatem fluidi per tubum m . prodeuntis, si nulla sit in tractu huius ductus retardatio, esse radici altitudinis prementis a . proportionalem; si vero in ductu m . o . quavis de causa ipsi resistatur, tunc fluidum in ingressu m . tubi positum eandem habere velocitatem *virtualem*, verum tanto minori velocitate *actuali* gaudere, quo resistentiæ radix maior fuerit.

Cum tubus m . n . sit cylindricus, velocitas fluidi per orificium eiusdem diametri o . effluentis omnino æqualis est velocitati virtuali in ingressu m . accedentis, adeoque cum pari passu procedat columna fluidi antecedens, ac potest procedere subsequens, velocitas virtualis nullatenus est impedita, nec in antecedentem columnam potest agere subsequens: duo siquidem corpora, utcunque contigua, non agunt in se invicem, si communi velocitate ferantur; agunt tantummodo quia velocitas virtualis subsequens est maior velocitati actuali antecedentis, seu quia datur, ut aiunt mechanici, *velocitas respectiva*, quæ est differentia velocitatum. Quantitas autem actionis æstimatur ex quadrato velocitatis respectivæ, seu quadrato excessus velocitatis virtualis supra actualem. Sit velocitas virtualis fluidi in m , qualis ex altitudine 15. pedum labendo acquiritur 30. pedum intra secundum temporis, velocitas vero actualis sit 8. pollicum, quæ debetur lapsui ex altitudine 1. 066. pollic. tunc quadratum velocitatis respectivæ

divæ est ut excessus altitudinis 15. pedum supra altitudinem 1. 066. pollic. nam illæ altitudines sunt ut velocitatum harum quadrata, ille excessus est 13934. decimal. ped.

Iam vero cum pressio in latera tubi tanto maior sit, quo quadratum velocitatis virtualis excedit quadratum velocitatis actualis, & ille excessus sit ad altitudinem aquæ in receptaculo ut 13. ped. & 0. 934. ad 15 pedes, altitudo, ad quam aqua ascendet intra tubulum *n. n.* erit ad altitudinem aquæ in receptaculo ut 13. ped. 934. ad 15. Si vero altitudo aquæ in receptaculo sit dimidio minor ut 7. 5. pedum, pressio vero in tubulo, qualis a penitus obturato orificio 0. totalis exsurgat, tunc altitudo aquæ in tubulo erit tanta, quanta est altitudo aquæ in receptaculo, pressioque licet dimidio minor quam in præcedenti casu, erit tamen respectu ad vires aquam urgentes, quantum fieri potest, maxima seu totalis.

Inde sequitur, pressionem lateralem vasorum 1) esse ceteris paribus tanto maiorem, quo maior est vis, qua cor sanguinem in arterias impellit, ut maior est in athletico corpore, quam in debili; 2) quo minor est quadrata velocitas actualis sanguinis in arteriis, sub eadem data velocitate virtuali; sic si sanguis ex arteria tusa possit exilire ad altitudinem septem pedum, seu fluere horizontaliter cum velocitate 20. pedum, & tamen actu intra arterias reconditus fluat tantum cum velocitate 5. pollicum, ut fluit in statu sano per aortam, eius velocitatis actualis quadratum est ut 1. 066. pollic. adeoque pressio lateralis est 82. 934. pollicum. Hinc sequitur, actionem sanguinis in latera vasorum crescere pari passu, ac crescunt vires cordis, ut in vigore febris acutæ, morbi inflammatorii, accessu iracundiæ, cursu violento; atque sub eadem vi cordis crescere, si ligentur arteriæ, si obstruantur a viscoso, si constringantur a spasmo; 3) at multo magis intendi, si utraque simul causa unitis viribus concurrat. Pressio vasorum a

sanguine alia est constans & continua, alia interpolata: constans est in venis, sed exigua, ita ut sanguis intra tubulum verticalem, adulti venæ crurali aptatum, vix ascenderet ad 7. pollices; maior in arteriis, ita ut ex hæmæstaticis experimentis duodecies altius sanguis ascenderet, seu ad 7. pedes gallicos.

Illæ autem pressio continua pendet ex eo, quod sanguinis columna, a sinistro corde protrusa, resistantiam experiatur ex parte columnæ antecedentis 1) ob eius longitudinem, adeoque inertiam & gravitatem; 2) ex eius continua ampliacione, aut successiva, quæ ipsi respondet, sanguinis in vasis, potissimum in ramis retardatione; 3) ex viscositate cruoris, quia eius moleculæ tam sibi invicem, quam ipsis vasis adhærent. Dum enim sibi invicem illæ adhærent, sic non sine dispendio virium cordis possunt scindi in minores columellas, quæ sigillatim arteriolarum ostia subeant; dum adhærent vasis istæ moleculæ, sic veluti crustæ vasorum cavitatem imminuunt, nec possunt velociter impelli, quin simul impellantur vasa, quibus agglutinantur, unde maius dispendium: atqui illa resistantia proportione respondet superficiebus internis vasorum, quæ superficies in truncis est omnium minima, in ramis minoribus sensim maior est, in minimis omnium maxima; in longioribus, seu a corde remotius procedentibus, maior, &c. Ex his itaque omnibus causis coniunctis retardatur cruor seu accidit ut velocitas actualis sit virtuali multoties minor, unde vasorum pressio maior evadit; nec a vero multum aberravero, si adferam, velocitatem actualem in aorta hominis robusti esse ad virtualem ut 8 pollices ad 20 pedes, ut 1 ad 30. Deficiente hac pressione, quæ cordis vi contractivæ debetur, deficiente, inquam, cum mortem obit animal, illico aorta antrosum complanatur vi elastici loramenti, quod eius partem anticam operit a curvatura ad iliacas; quod summa vi elastica præditum continuo nititur ad eam complanandam; unde post

mortem cruor in arteriolas expellitur, inde in venas, in quibus cumulat; interea vi adhæſionis, qua pollent omnes tubi capillares, ad attrahendâ fluida ſpecificè ſibi iſſis non graviora, cruor in arteriolis & venulis ex maiuſculis arteriis attractus retinetur.

Altera vero preſſio eſt alternata, quæ reſpondet alternis cordis in cruore expellendo niſibus: Cum enim eadem perſtet aut minuatur velocitas actualis ſanguinis in arteriis præexiſtentis, dum corde contracto nova columna cum impetu intra ipſas profertur, fit ut velocitas virtualis huius ſanguinis arterias ingredientis ſit multo maior velocitate actuali ſanguinis præexiſtentis, unde colluſio.

Ea eſt fluidorum omnium indoles, ut compreſſa quoquoſum æqualiter reagant, hinc a ſolidis diſcrepant; aſt cum cruor e corde proiectus velocitate debita totis cordis viribus impetit cruorem in arteriis ceſpitantem; neceſſum eſt ut agat in ipſum (reactio vero æqualis eſt actioni); ergo cruor in arteriis præexiſtens, totaque eius columna arterioſa, qua late patet, ſimul & in oculi nictu colluſa quoquoſum renititur: hæc quidem iſtantanea preſſionis propagatio non obtineret, ſi cruor foret fluidum compreſſibile, ſeu quod in minus ſpatium redigi ſe pateretur a preſſione mechanica; verum illud in cruore & aqua non obſervatur, unde omnino mechanice condenſari non poteſt, docente experimento a me aliquoties iſtituto. Arteriarum in ſyſtole conſtitutarum parietes iuxta axin ſunt eo magis rectilinei, quo magis contracti ſunt proprio elatere. Nam prius extrorſum flexi a ſanguine intruſo extrorſum curvam ſequebantur, cuius concavitas axin vaſis reſpiciebat, nunc fibræ longitudinales reſtitutæ, ſuique iuris factæ, lineam breviffimam, ſeu rectam affectant.

Verum, docente Dn. VARIGNON, in mechanicis vel minima viſ ſufficit ad inſectendam chordam, quantacumque potentia in rectum extenſam, preſſio vero lateralis ſanguinis

nititur ad fibras arteriæ longitudinales extrorsum flectendas, & finita est hæc vis, seu non infinite exigua: ergo a pressione laterali sanguinis a corde eiectioni & cum tota columna communicata, totam arteriam extrorsum & in quamvis peripheriæ differentiam diduci necessum est. Contracto denique corde clauditur sanguinis eiectioni rivulus, clauduntur valvulæ, unde cum nullatenus pone urgeatur columna, vi cordis in ipsam agere cessante, illico vis premens sanguinis in arteriæ parietes cessat aut minuitur; hinc cessat arteriarum diastole, quæ eo maior facta fuit, quo vis sanguinis eiectioni maior, adeoque maior eius moles, simulque maius velocitatis quadratum, (nam vires fluidorum vivæ sunt ut moles in velocitatum quadrata ductæ,) nec non quo maior erat ex parte antecedentis cruoris resistentia.

Arteriæ sunt admodum elasticæ, vidi enim arteriam, 3. pollices longam, auctis sensim ponderibus appensis eousque productam, ut duplo seipsa longior evaserit, dein sibi relictam pristinam omnino trium pollicum longitudinem recuperasse; tanta autem erat eius tenacitas, ut fibra lineam quadratam crassa ducentas libras appensas antequam rumpebatur, sustineret.

Arteriæ per diastolem extensionis numquam data eadem vi extendente restituerentur; ast statim atque vis extendens minuitur aut evanescit, in pristinum statum sese restituere illico nituntur; hinc arteriarum systole, diastolen protinus excipiens.

Ast hic non exigua sese offert difficultas, plurimis cognita, a nemine, quantum novi, hactenus resoluta, ex cuius tamen resolutione tota pendet pulsationis theoria: cur scilicet, dum arteriæ pulsant, venæ ipsis continuæ & quæ ab iis nomine & directione tenus tantum discrepant, non pulsant? Directio quidem nil facit discriminis, cum arteriæ mammariæ & epigastricæ versus cor reflecti videantur, ut minimæ venæ,
&

& tamen pulsant. Forte, aiet quispiam, id discriminis ab elasticitate, quæ maior est in arteriis, minor vero in venis, repetendum est. Verum minimæ etiam arteriæ pulsant, ut arteriolæ tunicæ retinæ, (quod ex rete parietem album & collustratum alternis vicibus obscurante, dum ipsum parietem oculis fixis inspicio & pulsus in carpo exploro, mihi innotuit,) præterea venæ in equo & bove non pulsant, dum arteriæ in agno & mure micant: ergo discrimen ab elasticitate repetendum non est.

Sunt, qui contendunt, pulsare venam cavam; verum præterquam quod in sectionibus vivorum animalium motus spasmodici cordis possunt sanguinem in cavam retropellere, unde quædam pulsatio anomala exurgeret, de qua hic non agitur, haud dubie illi non distinxerunt satis a pulsatione eam alternam venæ cavæ complanationem, quæ singulis inspirationibus accidit, quam sequitur nova distensio expirationi superveniens, & hi motus a pulsatione multum discrepant: ast, si aiunt, etiam venas, tum quæ in manibus, tum quæ in brachio sunt, insensibiliter pulsare, vanum est subterfugium, cum quod in sensus non cadit, nec abunde probatur, pro nullo in physicis habeatur, ac demum quæritur, cur nullo sensu venarum tum minorum, tum maiorum in statu sano percipiatur pulsatio?

Quod difficultatem auget, est, quod cum arteriæ diastolen patiuntur, sanguis maiori velocitate & maiori mole propter viam adauctam eas subeat, unde videtur ipsum in venulas continuas eo tempore uberius impellendum esse velociusque, quam tempore systoles, unde necessario sequeretur venarum pulsatio, quæ tamen nulla est. Ut autem dilucide exponam pro viribus, quare nulla sit in venis pulsatio, liceat præmittere principia ad phænomeni explicationem profutura.

Venæ quidem non pulsant, utcunque flexibiliores sint arteriis, hoc evincit autopsia; cum autem continuæ sint arteriis, do-

docente anatome, necessum est eas tempore, quo cor contrahitur, parem sanguinis copiam aut sanguinem eadem & uniformi velocitate recipere, sicuti dum cor dilatatur; nam si nunc velocius, nunc tardius in ipsas sanguis flueret, daretur collisio alternata sanguinis velocius injecti contra antecedentem tardius promotum, unde diductio parietum subita seu pulsatio.

Si itaque inveniri possit ratio mechanica, cur sanguis ultimas arteriolas præteriens uniformi velocitate, tum tempore systoles, tum tempore diastoles cordis, venulas subeat, dabitur evidenter ratio, cur venæ non pulsent. Nec enim sufficit ad pulsationem, ut velocitas diversis in locis successivis inæqualis sit; nam etiamsi canalis venosus eundo decreveret, adeoque velocitas antecedentis velocitatem subsequens superaret, nil tamen aliud exinde sequeretur, nisi quod nulla fieret subsequens in antecedentem actio, ut norunt mechanici; ergo nulla pulsatio. Ast si velocitas decreveret eundo in diversis successive locis, nulla inde pulsatio, quia hoc decrementum omni tempore constans est, non alternatum ut ad pulsationem requiritur. Fac enim, vas continuo distendi a velocius appellente fluido; tunc vas dilatatum constanter ibi loci remanebit & non pulsabit alternis vicibus, ut arteriæ.

Requiritur itaque ad pulsationem, ut in eodem loco, eodemque tempore alternis vicibus fluidum subsequens impetat antecedentem tardius properantem aut hærentem humorem, adeoque ipsum ad latera vasis diffluere cogat, iterumque remittat, & sic successive.

Itaque mihi demonstrandum incumbit, quod hæc alternata fluxus inæqualitas in eodem arteriæ loco & in singulis simul eius locis solum obtineat; ast statim, atque iuxta circulationis iter quam remotissime a corde discessit sanguis, ibi cessat omnis illa inæqualitas, & velocitas uniformis in quovis loco tum per diastolen, tum per systolen cordis evadit.

Arteriosus ductus, sive indivisus, sive ramosus spectetur, crescit eundo a cordis sinistro thalamo usque ad ultimos aortæ fines, docente anatomia. Si eius ductus ante primam divisionem lumen sit 10000 partium, illud post primam ramificationem, sumptis utriusque simul rami luminibus duobus, est partium 10274. hi duo rami ampliores sunt quatuor ramis tertii ordinis in eadem ratione, sicuti ramos octo quarti ordinis ipsi tantundem capacitate superant, & sic deinceps.

Cum autem a simultanea eius ductus dilatatione non eoque mutetur illius capacitas, ut via cylindrica aut in trunco æque ampla ac in ramis evadat, evidens est ex legibus hydraulices, & ex eo, quod æqualis in qualibet sectione transseat sanguinis copia, velocitatem etiam in diastole continuo decrescere, prout a corde receditur. Cum autem decrementa fiant in ratione diametrorum crescentium duplicata, patet inde illud velocitatis decrementum fieri secundum progressionem geometricam. Verum omnis progressio geometrica, cuius primus terminus sit a , denominator m , potest hac formula representari:

$$ma \quad m^2a, \quad m^3a, \quad m^4a, \quad \& \quad m^5a.$$

Sic itaque decrescit eundo per ipsam arteriæ diastolen velocitas sanguinis illam præterfluentis, ut si sit primus terminus 25. secundus 16. & dabitur sequens progressus

$$25. \quad 16. \quad 9. \quad 4. \quad 1.$$

Iam vero in systole velocitas sanguinis arterias præterfluentis eundo crescit pari passu, ac in diastole decrescit eundo, quod probandum incumbit. Sit canalis cylindricus *Tab. III. Fig. 3. abcd.* ita contractilis, ut fibris circularibus abbreviatis simul in tota longitudine tubus angustior evadat & mutetur in tubum *ebcf.* si canalis foret utrimque apertus, pars fluidi in loco evanescente *aefd.* partim per orificium arctatum *fc.* partim per orificium similiter arctatum *eb.* in partes oppositas elaberetur, residuum nulla vi pressum immotum remaneret.

Verum si alterutrum orificium ut $a b$. sit omnino clausum & tamen tubus ut antea angustetur, tunc temporis, cum tubus aqua plenus supponatur, necessum est molem aquæ in loco evanescente $a e i g$. per orificium $i b$. effluere, quod fieri non potest, cum aqua sit incompressibilis, nisi similis moles ipsi locum cedens ex tubo $g h c d$. coarctato simul per orificium $f c$. excedat. Verum cum supponamus tubum totum simul contrahi, quo tempore moles aquæ $a e f d$. effluit per $f c$, similis moles $g i f d$. ex eodem orificio $f c$. effluere cogitur, adeoque una moles per orificium seu sectionem $i b$. transfluit, cum dupla per sectionem ipsi æqualem $c f$. foras amandatur: ergo moles transfluens per sectiones tanto maior est, quo sectiones ab extremo obturato remotiores sunt; sed velocitates sunt ut moles fluidi transfluentes, cum sectiones æquales sunt, & tempora fluxuum eadem: ergo velocitates fluidi per diversas sectiones tubi cylindrici simul coarctati & inde clausi crescunt eundo, prout a loco clauso recedunt. Iam vero sit tubus conicus *Tab. III. Fig. 4.* divergens, pariter aqua plenus, in $A B$ obturatus, in $d c$. apertus, qui simul coarctetur in tota sua longitudine æqualiter vel inæqualiter, seu ita, ut contractio versus $A B$. sit profundior, quam versus $d c$. in ratione sectionum inversa, dico velocitatem etiam eundo auctum iri, modo diametri non crescant pari proportionem ac crescunt quadrata distantiarum e loco obturato, sed in minori ratione, ut arterias crescere notavimus.

Quod ut evincam, ostendendum est, quantitatem per orificium $c f$. eodem tempore transluentem crescere in maiori ratione respectu ipsius orificii, quam quantitas per sectionem $I H$. fluens respectu sui. Velocitates fluidorum, per diversas sectiones fluentium, sunt ut quantitates, quæ has sectiones eodem tempore transfluunt, divisæ per ipsas illas, quas prætereunt, sectiones; si itaque sectiones non increvant ita ac

illæ

illæ quantitates, velocitates crescere necessum est, quod ita probatur.

Pars conii *ABHe*. similis est parti conii *HECd*. ut pars conii arctati *eBHI*. similis est cono truncato *IHCf*. ergo cum æquales sint longitudines *BH*, *HC*. quantitas in priori contenta est ad quantitatem in posteriori ut sectio *HI*. ad sectionem *cf*. seu ut bases. Sit basis maior talis, quæ non superet duplo basin minorem, quantitas tamen fluidi, eodem tempore orificium *Cf*. maius transeuntis, erit dupla illius, quæ sectionem *HI*. minorem præterfluit; seu quantitas fluidi, orificium remotius a fundo clauso prætereuntis, erit maior respectu huius sectionis: ergo velocitas crescet eundo.

Cum autem arteriæ per systolen simul ubique contrahantur, nec ad duplam a corde distantiam dupla, ad triplam tripla sit ductus totius arteriosi sectio, sequitur, velocitatem sanguinis, clauso per valvulas cordis orificio arterioso, eundo crescere, quod probandum susceperam.

Iam vero incrementa velocitatum, quæ fiunt secundum diametrorum quadrata, sequuntur in vasis conicis progressionem geometricam; ergo velocitatis incrementa per arteriarum systolen possunt ea formula qua prius, sed inversa, repræsentari.

$$\begin{array}{ccccc} m^5a & m^4a & m^3a & m^2a & m^1a \\ m^1a & m^2a & m^3a & m^4a & m^5a \end{array}$$

Si sint duæ progressionēs, altera recta, altera inversa, cæterum eadem iuxta se positæ, quarum una velocitates crescentes, altera decrescentes referat, ubi termini erunt inæquales differentia erit velocitatum:

$$\begin{array}{ccccc} 25. & 16. & 9. & 4. & 1. \\ 1. & 4. & 9. & 16. & 25. \end{array}$$

Prima series repræsentat velocitatem sanguinis in initio aortæ, sed simul designat ibi velocitatem in diastole esse

omnium maximam; in systole secundæ seriei primus terminus designat ibi velocitatem esse minimam. Ast cum 16. minus differat a 4. quam 25. ab 1. ambæ series ostendunt, differentiam velocitatis sanguinis inter diastolen sensim minui, dum a corde receditur.

Sed in medio progressionis utriusque necessario idem hinc & inde terminus debet occurrere 9. & 9. ut ex progressionum essentia sequitur, & ductus sanguinei dimidium a corde ad partes intensi & a partibus ad cor revertentis est præcise in externis arteriis & venulis incipientibus; æqualiter etenim distant ab extremis progressionis, ductum sanguiferum arterioso-venosum referentis; ergo in extremis præcise arteriis, ubi ad cor redire incipiunt, desinit omnis inæqualitas inter velocitates sanguinis tempore diastoles & tempore systoles cordis prius observata. Verum ubi desinit differentia velocitatum, in eodem loco velocitas utroque tempore sibi similis est seu uniformis; cum autem alicubi eadem est velocitas tempore systoles, ac tempore diastoles, sanguis tempore systoles cordis procedens non potest agere in sanguinem obvium eadem velocitate præcedentem: & ubi nulla actio respectiva, nulla collisio, nullaque proinde in extremis arteriis potest esse pulsatio cum ad finem deventum est. Iam vero cum sanguis venas præterfluens pari velocitate feratur tempore diastoles & tempore systoles, nulla est ratio, cur alternis vicibus subsequens agat in antecedentem &, si non agat, venas pulsare iuxta rhythmum pulsationis cordis est impossibile. Ergo venas pulsare a vi sanguinis subsequens a corde proiecti, ut arteriæ pulsant, impossibile est, quod erat ostendendum.

Inde sequitur, quantitatem sanguinis, a corde singulis contractionibus eius eiectam in arteriam, in duas partes dividi posse æquales, quarum altera arteriis dilatandis impenditur, altera eodem tempore in venas transmittitur, modo ta-

men supponamus, tempus diaстоles esse æquale tempori systoles; cum enim uniformis sit in venis sanguinis velocitas, tantum sanguinis uno tempore, quantum altero, ipsas ingreditur; cumque earum diameter sit constans, hinc quantitas iniecta simili velocitate est ut tempus. Ergo si tempora sint æqualia, æquales sunt quantitates iniectæ. Sed si tempus diaстole arteriarum impensum sit tertia pars temporis inter duas pulsationes elapsi, tunc quantitas, quæ tempore systoles arteriarum, utpote duplo, in venas effunditur, dupla est illius, quæ per diaстolen ipsas subit. Sed quantitas, quæ tempore systoles arteriarum in venas immittitur, ea ipsa erat in arteriis dilatandis impensa: ergo in ea hypothesi Keilliana quantitas sanguinis arterias distendens dupla foret illius, quæ simul in venulas transmittitur.

(*Monspelio Halam missæ d. 24. Octobr. 1754.*)

Observatio XXXVII.

DN. D. CAROLI WILHELMI SACHSII.

Sectio anatomica phthifici mictum cruentum sæpius experti, tandem ischuria ex spasmiss & inflammatione mortui, cum brevi huius morbi epicrissi.

Mercator & Logographus vectigalium Vratislaviensis merittissimus, cognomine *Roll*, fœcundo vivens in matrimonio, per duodecim iam iam annos laboraverat phthisi, eoque temporis spatio materiam purulentam continuo cum tussi vehementi reiecerat, simul & per duos annos uniusque dimidiam partem mictu cruento cum dysuria afflictus fuerat. Sub his inprimis ultimis symptomatibus neque calculi, neque arenulæ, neque sabulum prodibant, sed interdum albus mucus,

sive pituita, cum lotio simul excernebatur. Nulla hactenus perceperat molimina hæmorrhoidalia, excepta levi aliquando vasorum talium inturgescencia, quæ tamen adhibitis congruis externis remediis brevi iterum discussa fuit. Hic ergo aliis vivens, vitæque variis fortunæ, diversorumque morborum telis exposita fruens, bina vice scarificatione, itidemque duplici per annum venæsectione fuit usus, ad quam speciatim multis persuasionibus, arduis precibus, solidisve commovebatur argumentis: ultima harum ex binis sectio ob cephalalgiam gravem ante quatuor & viginti, & quod excurrit, instituta fuit annos, sed hæc infausto peracta erat omine, dum ex terrore motus sequebantur convulsivi. Decembri mense anni huius seculi quinquagesimi in difficilem periculosumque incidebat morbum, cui in progressu accedens hæctica febris, & tumor genitalium ingens, Medici præsertim exposcebat consilium, cuius ope, idoneisque adhibitis medicamentis mitigabatur febris, tumor discussus profligabatur, ægerque ad tempus ex morbo convalescebat. Verum enim vero latebat anguis in herba, siquidem postea viribus exhaustus, hæcticaque superveniente consumtus, licet mane negotiis incumberet publicis, satisque adhuc tolerabilia essent symptomata, die tamen decimo sexto Februarii anni MDCCLI. horum omnium sequebatur exacerbatio, cuius pedissequa totalis lotii erat retentio, quæ ad nonum nychthemera, scilicet ad ultimum perdurabat vitæ halitum, pluries licet reiterata catheteris applicatione, observato pariter regimine convenientissimo, medicamentisque externis & internis optimis in auxilium vocatis. Ultimis huius morbi temporibus abdomen quadantenus, præsertim dextro in latere, tumefactum conspiciebatur cum duritie quadam admodum dolorifica, maxime sub levi etiam contrectatione. Scroti quoque superficies maius, quam alias exposcit natura, implebat spatium, ast hic tumor paucorum dierum intervallo, applicatis externis medica-

mentis, evanescebat, hæcque pars ad naturalem suam redibat magnitudinem. Tandem ultimis morbi diebus sopor simul continuus superveniebat, mens vero interim semper sana viresque animi integræ manebant, exceptis paucis ante beatam analysin horis, quibus mens vacillabat ægerque ex morbo delirabat, quam tragœdiam dein terminabant oris & artuum spasmi convulsivi, mortem ipsam die xxv. Februarii, anno ætatis sexagesimo octavo inferentes.

Quoniam ergo hic morbus, notatu satis dignus, penitiorum non immerito requirere videbatur indagationem, pro eruenda vera causâ dolorificorum illorum symptomatum; hinc, consensu cognatorum privata instituta fuit corporis obductio; quam operam suscipiebat Chirurgus peritissimus, Dn. SCHVLTZ, Assessor Collegii Medici Vratislaviensis, præsentibus cognatis, & Medico defuncti ordinario, Dn. D. EMME-RICH, meque ultimis morbi temporibus adhuc in auxilium vocato.

Externe itaque abdomen tumefactum & lividum deprehendebatur, totaque dorsi regio sanguine quasi suffusa comparebat; latus sinistrum abdominis molle erat, dextrum autem duritiem, in regione præsertim hypogastrica, monstrabat, quo in loco, ultimis morbi diebus, dolores sentiebant vehementes; mentulam sphacelus, scrotumque ingens occupabat inflammatio. Perlustratis partibus externis, abdomine aperto sequentia fuerunt observata:

Peritonæum ut & ipsa intestina flatibus admodum turgida, iam iam in putredinem vergebant. Omentum quoque corruptum & quibusdam in locis ita contritum comparebat, ut quasi in pulvem abiisse videretur: Eodem modo comparatum erat mesenterium, cuius omnes fere glandulæ admodum tumefactæ & scirrhosæ conspiciebantur, inprimis autem una illarum, in mesocolo sita, maxime indurata & in molem insignem, renis fere magnitudinem & figuram æquantem, expansa erat.

Ex

Ex intestinis præcipue colon una cum cæco insignem monstrabat inflammationem, singulaque in iisdem vasa sanguifera adeo turgida comparebant, ac si cera rubra artificiose essent repleta. Rectum intestinum nihil præternaturale monstrabat, præterquam quod duris repletum esset scybalis. Sic & ventriculus, una cum hepate, naturaliter erat constitutus; lien autem admodum parvus & exiguus deprehendebatur. Ren sinister eiusque ureter, quoad in- & externam substantiam rite erant comparati; dexter autem non solum illo minor, sed & prorsus exsanguis & albicans erat, adinstar carnis frequenti ablutione ab omni sanguine liberatæ. Ureter huius superiori in parte admodum dilatatus & amplificatus vacuus, & in infima parte circa vesicam secundum longitudinem contortus apparebat; vasa eius emulgentia omni sanguine destituta, tunicæque illorum inflammatae erant; de reliquo nec ulcus, nec pus, nec calculus, nec sabulum in eodem offendebantur, omnes autem partes ei vicinæ inflammatae, & quædam sphacelo corruptæ erant. Vesica urinaria admodum expansa, totaque lotio repleta erat, tunicæ autem eius deprehendebantur crassæ, duræ & quasi scirrhosæ, coloris tamen naturalis; vasa sanguifera, fundum perreptantia, summe erant turgida & infarcta, totumque collum inflammatum; interne, circa sphincterem, carnea occurrebat excrescentia fibrosa, quæ quasi mediante ligamento cohærebat cum vesica, huiusque beneficio ad integri pollicis magnitudinem in cavitatem vesicæ, versus eius fundum, absque ullo colli motu retrahi poterat; extrema huius excrescentiæ superficies mucosæ albo, tenaci & viscido obducta erat, qui & in substantiæ eius fibrosæ interstitia penetraverat. Tandem etiam aperiebatur pectus, in cuius dextro latere pulmonum lobus costis, cæterisque partibus vicinis undiquaque adhærebat, & una cum sinistro mollissimus & flaccidus, externeque multis punctis rubris notatus conspiciebatur. Facta in utroque lobo in-

incisione, materia profluebat purulenta; nullæ vero aderant vomicæ, sed pus undiquaque per totam diffusum erat substantiam.

Phthificum ergo fuisse hunc defunctum nemo negavit, cum sputum purulentum, ultimis vitæ annis cum tussi reiectum, ipsaque post mortem notata prava pulmonum constitutio abunde huius morbi præsentiam confirmaverit. Quod vero mictum cruentum & dolorificam lotii excretionem attinet, de his ipse æger & plerique in auxilium vocati Medici & Chirurgi unanimiter iudicarunt, quod a calculo, vel in renibus, vel in vesica; aut in utrisque simul hærente dependeat. Cum autem neque calculus, neque sabulum unquam fuerit excretum, neque catheter pluribus vicibus applicatus illius præsentiam ullo modo manifestaret, hinc alii mictum hunc cruentum pro vicaria habuerunt excretionem hæmorrhoidali, præsertim cum aliqua ad huncce fluxum tendentia olim in defuncto notata fuerint molimina, varioque iam prostent observationes, dicta hæc confirmantes, veluti apud *Philippum HOECHSTETTERVM* in *Observ. Dec. I. Cas. II. p. 8.* & in *Ephem. Nat. Cur. Dec. I. Ann. VIII. Obs. 23,* ut propriam meam non adducam experientiam. Culter autem anatomicus has coniecturas refutavit, & aperte demonstravit, mictum illum cruentum tanquam hæmorrhagiam renum considerandum esse, dum sanguinis copia nimium accumulata per vasa emulgentia cum impetu profluxit, quod tempestive instituta & repetita venæsectione si non præservari & tolli, tamen facile mitigari potuisset malum, ad quam vero repetendam, postquam binis illis recensitis vicibus celebrata fuit, nunquam persuadere quispiam defunctum potuit, quemadmodum etiam ultimis morbi temporibus, ob summam debilitatem & alias causas fonticas, nullo modo amplius commendanda erat.

Dysuriæ autem, & quæ ultimo hanc excepit, ischuriæ causam præcipuam haud dubie constituit excrecentia illa

carnea, in vesica reperta, orificium eiusdem occupans & plenarie tandem obturans, unde primo per hanc urina saltem lente percolata, tandemque, sub maiore illius incremento prorsus retenta fuit. Quod autem Chirurgus vocatus, de cuius dexteritate & industria nemo dubitat, facta licet accurata & legitima catheteris applicatione, urinæ excretionem provocare non potuerit, his maxime causis tribuendum erit, quod vel nulla tunc in vesica præsto fuerit urina, vel excrecentia e ligamento propendens, cum instrumento in cavitatem vesicæ absque effectu subsequenteris effluxus intrusa fuerit, quia orificium vesicæ ab ea fuit obturatum, vel etiam spasmi tunc vigentes partim secretionem urinæ in sinistro rene, naturaliter adhuc constituto impediverint, partim in dextro rene secretam diutius postmodum in superiori & ampliori ureteris regione retardaverint, unde demum, his remittentibus, illa liberius & copiosius in vesicam transiit, ibidemque ob prædictum impedimentum coacervata fuit.

(*Wratistavia Halam missa d. 10. Novemb. 1754.*)

Observatio XXXVIII.

DN. D. LVDOVICI GODOFREDI KLEIN.

Rhachitis congenita, atque Hermaphroditismus.

Mense nupero Augusti rustica, atrabilia, absoluto tempore parit gemellos feliciter. Alter corpore rite constructus, at debilis, adhuc superest: alter morbosæ conformationis, quam verbis depicturus iam sum, decem modo, inter vagitus, vivebat dies. Multo rogatu obtinui licentiam inspicendi saltim proxima noctu emortuum. Iudicavi corpusculum, a violentiæ vel putredinis vitio integrum, tres ulnæ

Fran-

Francofurtenſis quadras forte longitudine æquare, ceteroquinæ tenuæ, lanugine longa obſitum, maxime in facie, & vere rhachiticum: caput quippe in proportione ad reliquas partes juſto maius erat, & in occipite tuberoſum; facies veriſſime repræſentabat eam, quæ eſt decrepetis ſenibus (*wie ein ſtein-alt Mannen, oder Weibgen*); pectore a lateribus quaſi compreſſo, coſtæ, in cartilaginum locis nodosæ, ad collum emergabant prope, obliquo itinere, ita ut dextræ ſiniſtris eſſent altiores, ſterno ſimul prominentiore; abdomen adparebat inſigniter tumefactum; cuncti at corporis muſculi emaciati, laxa cincti cute; notabilis videbatur protuberantia epiphyſium ad iuncturas radii, ulnæ, genu, tibiæ, fibulæ, cum ſpinæ, dictorumque oſſium incurvatione, & latitudinis intuitu augmento; os iſchium ſiniſtrum dextro altius ſedebat, pedemque idcirco dextrum, lævo longiorem, metiebatur manus, absque femoris ſiniſtri noſcenda luxatione aut fractura, nec ulla ad hos locos inflammatione tumiditateque conſpicua. En! rhachitidem connatam. Extremum pedem dextrum ſimul animadvertere contigit, tribus modo inſtructum digitis, cum perone articulatum eſſe, tibia, integumentis munita communibus, mediam extorſum ab ea vergente unciam, ſupra cuius inferiorem extremitatem pollex pedis hærebat.

Præter cuncta hæc memorata, ſingulari caſu, umbilicus binos latoſ ſupra pubem figebatur digitos; mox infra hunc apertura erat ovalis, crucigeri magnitudine, qua lac caſeoſum, ex bile ſublutei ibat coloris; hanc protinus ſubſequebatur anus, ſeu recti finis, ex craſſitie ſeu carnoſitate præ aliis noſcendi inteſtiniſ, prolapſus atque inverſus; infra eundem (cuncta recta linea) ſtatim hærebat penis, impervius, una cum glande & præputio, in medio quaſi acutiſſimo cultello fiſſus, & ad latera reclinatus, cum hoc ſiniſtorſum ac dextrorſum pendulo, frenulum tamen habens tenſum, licet ſubtilius, nexum debite erat ſcrotum, bene magnum, ſed

testiculis vacuum; ani sedem minor quædam fovea supplebat cæca. Pereuriosus quum essem, rimandi interiora, obstabat interdictione, qua tamen seposita paullulum, festinantius & clanculum cultro experiebar iuuante: a) aperturam, qua lac ferebatur coagulatum, in ileum penetrare, peritonæo agglutinatum; b) hepar grandissimum, vesicula instructum debitæ magnitudinis, felleque repleta diluto, utrumque occupare hypochondrium; c) dextrum renem, bene magnum, arctius septo cohærere transverso: lævum autem, intestino recto adiacentem, vacuo quidem, uretere in idem finiri; d) nec vesicam adesse urinariam, nec testiculos in inguine latitare absconditos, e) ventriculum permagnum, cum intestinorum plurimo volumine, flatibus turgere; f) vasa sanguifera infimi ventris collapsa, parum habere purpuræ; g) rectum, quod superius ex structura tale agnoscebam, vere idem esse ipsissimum. Cupidus porro dum essem ulterius inquirendi, deponcebatur, proh dolor! corpusculum, laboreque, mihi iucundissimo, abstinere cogebatur. Pro hermaphrodito habebatur puellus a mulierculis & vulgo omni. Etiam iterumque doleo, quin indignor, ruri defuisse, qui delinearet observata, rusticamque superstitionem utiles ruditer denegasse ausus.

Observatio XXXIX.

DN. D. LVDOVICI GODOFREDI KLEIN.

Cervi atque ferini capri cornua exempli rarioris.

De Cervo singularium cornuum in *Tentaminis physicomedi-*
ci de Aëre, aqua & locis agri Erbacensis atque Breu-
bergensis, p. 66. inieci mentionem. Haud multo post inter-
 mebatur iste sclopeti globo a venatore, libras CCC. pondere
 habens Noricas. Erat, infrequenti casu, vere tricornis,
 his-

hisque armis speciosus & splendidus, prout icon *Tab. III. Fig. 5.* docet, & quodlibet cornu singulatim suam habebat originem, quam artis termino, *die Rose*, dicunt.

Proinde etiam occurrebat ferus, sive sylvaticus, caper, cuius binæ cornuum binorum origines, non cotidiano exemplo, propagines habebant octo, sermone venaturæ peritis sollempni aiunt: *ein Rehbock von acht Enden.* Illustrationis gratia figuram adicio *Tab. III. Fig. 6.*

(*Erbaco Halam missæ d. 22. Novemb. 1754.*)

Observatio XL.

DN. D. GOTTLIEB HENR. KANNE-
GIESSERI.

De

Uteri strangulatu.

Sequiores sexum vel propter peculiarem & nativam *διαθεσιον*, vel etiam organorum quorundam, ad conceptionem, gestationem, partum, atque lactationem facientium intuitu, non gravioribus solum, sed a virorum quoque ægritudinibus plane diversis Morbonæ divexari cruciatibus, propalam constat inter omnes.

Etenim egregia forma illud præcellens genus, extra graviditatis statum, vel propter mensium ataxias, vel propter liquoris genitalis turgescientiam, atque iterum prægnans, dira ista mala, ab hac operis gravitate prodeuntia, patitur omnia; unde etiam DEMOCRITVS, Abderitanus Philosophus, mulieris uterum, *των εν γυναικι μοχθων μοριων παραιτων*, *millenorum malorum* recte pronuntiavit *causam*, Epist. ad HIPPOCRATEM, *de natura humana.*

Inter fatalem istam malorum congeriem, in gravissimum & non infrequens illud symptoma, *uteri strangulatio* dictum, inquirere, curam infusimus.

Enimvero ut rem ipsam ab ovo, quod dicunt, exordiamur, in eiusque quidditate indaganda a notiore ad abstrusioris cognitionem provehamur, de vocis mali huius truculentissimi explicatione pauca prælibare, scientifica postulat scribendi methodus.

Quod igitur ad *ονοματολογιαν* attinet, fonticum illud malum, de quo impræsentiarum verba sumus facturi, sine dubio parti affectæ suam adscribit profapiam, atque latinis *uterina* dicitur *suffocatio*; quia nimirum, præter reliqua symptomata ex utero provenientia, spiritum vel summe difficilem, vel penitus habet præclusum, atque solo fere hoc impedito respirationis negotio, tanquam per præcipuum, & magis in sensus incurrens symptoma sæpe cognoscitur.

Circa vocis huius ambitum etiamnum adnotari poterit, quod adfectus noster, *απο της υστερας και πνευματις, πνιγυος υστερικος* Græcis solet insigniri. Etenim vocabulum *πνευμα* vel *πνιγος* *præfocatio*, *suffocatio* atque *suppressio* audit, & non raro de calore æstivo, nos veluti suffocante, usurpatur. Nomen vero *υστερας*, a voce *υστερος*, *posterus*, *sequens*, & *inferior*, habemus derivatum; quatenus nimirum uterus, sive matrix, inter reliqua abdominis viscera, si non accurate, tamen *κατα πλατος*, posterum atque ultimum occupat locum; conf. *Casp. ΒΑΥΗΝΙ, Institut. anatom. pag. 83.* item *SORINI elegantissimus de Utero liber.* Hinc ergo, inde desumpta denominatione, partim a symptomate principali, nimirum suffocatione, i. e. faucium præclusionione, partim a loco adfecto, utero scilicet, *hysterica*, seu *uterina* dicitur suffocatio.

Neotericorum quorundam opinionibus inhærentes, utrum hic culpa prorsus vacuum putant, atque a primaria parte adfecta, hypochondriis nimirum, *suffocationem* vocant *hypo-*
chon-

ehondriacam; conf. Paulus BARBETTE in *Prax. Lib. I. p. 215.* Synecdochica vero elocutione, genere posito pro specie, *uteri cruciatus*, Alexandro BENEDICTO, *Lib. 10. Pract. Cap. 10.* item *hysterica passio*, *anbelitus interceptio*, & HELMONTIO, *Lib. de asthma & tussi*, *asthma muliebre* nuncupatur; immo etiam spagyricis, quatenus videlicet *δυσιατον* malum non raro deprehenditur, *Herculeus*, atque iterum *matricis caducus morbus* dicitur; SENNERTVS *Prax. Lib. I. Cap. 31. pag. 2.*

Prælibata hac vocis enucleatione, ad ipsa etiam rei penètralia accedere, eiusque ideam tradere exactam, recepta exigit scribendi ratio. Uteri itaque strangulatus voce, convulsivam uteri membranarum contractionem, qua simul vicinæ corporis partes in consensum trahuntur, omnesque actiones animales & vitales graviter læduntur, acceptum volumus.

Utriusque sexus homines syncoptici, apoplectici & epileptici, iisdem fere casibus, hunc nostrum adfectum concomitantibus, iactantur iniquis; HOECHSTETTER *Dec. IV. Cas. 23. pag. 385.* BARTHOLINVS *Hist. anatom. 45. Cent. I. WIL- LISIVS de morbo convulsivo Cap. 5. Obs. 6. pag. 77.* atque hypochondriacum malum ab hysterica passione non multum discrepare, præter HIGHMORVM, de *Passione hysterica*, testantur auctores practici etiam alii. Tamen iisdem non obstantibus, ætatis & conditionis omnis virgines ac mulieres, gravidas & non gravidas, vetulas & iuniores, quas uteri strangulatu infestari, proprie possumus dicere, unicum & genuinum denominationis subiectum constituere arguimus.

Quemadmodum uterus, communis nostra hospita domus, HIPPOCRATE teste: τα γυναικεια νοσηματα τα καλειομενα αι υφαι παντων των νοσηματων αιτια εισιν, morborum mulieribus obvenientium plerorumque mater existit fœcunda; de *morb. mulier Lib. II. Cap. I.* ita etiam adfectus nostri primarium

rium inhæſionis, vel quod dicunt, radicationis ſubiectum, in utero collocandum eſſe cenſemus.

Uteri ſtrangulatum non ab utero, ſed a ſanguine nimis elatiſtico & flatulento, intra cordis ventriculos & vaſa pulmonalia, incarcerato, ſcaturiginem ſumere, primus effinxit HIGHMORVS *l. c. Cap. III.* Ab animalibus vero ſpiritibus, pravo conſortio coinquinatis, nervorum cerebralium principia prævertentibus, morbi huius cauſam deducere conatur WILLISIVS *de morb. convuſſ. Cap. IV. pag. 92. Cap. VI. pag. 195.* SENNERTVS, RIOLANI auctoritate deceptus, uteri teſtes, & tubas Fallopianas, quas partes hyſterica paſſione extinctarum, humore vitiato & corrupto turgidas deprehendit, primarium adfectus huius ſubiectum pronunciat. *Prax. L. IV. Part. 2. Sect. III. Cap. IV. RIOLANI Anthropograph. Lib. 2. Cap. 34.*

Aſt enim in circumſcribendo adfectus huius ſubiecto, ſi in ſchola Medicorum receptam illam diſiſionem, qua nimirum inter adfectum idiopathicum & ſymptomaticum ſolent diſtinguere, advertimus, primario & radicaliter ab utero (*Casp. a REIES Qu. 46. p. 562. ROLFINCCIUS Ord. & method. Med. conſult. Lib. IV. Conſ. 4. pag. 402.*) malum illud triſte, variisque ſymptomatibus ſtipatum, conſurgit; ſecundario vero non iſtæ partes tantum, ſecundum quas ſexu ignobilior a nobiliore diſcrepat, ad morbi hocce genus calamitoſum conſpirant, ſed, teſte HARVEO *Exercitat. de Partu, pag. 352.* partes etiam reliquæ corporis, cum utero conſenſum habentes aliqualem, inteſtina, ventriculus, diaphragma, pulmones, cor, fauces atque cerebrum eadem contractione ſpaſmodica peſſime afficiuntur.

Ex ipſa vero hac plerarumque corporis partium affectio-
ne conſenſuali, quam paſſim abunde teſtantur auctores pra-
ctici, (per mammarias enim & epigaſtricas venas *uteri cum
mammis conſenſum* oſtendit *Casp. a REIES Qu. 46. pag. 242.*

266. 268. 270. 271. *huiusque cum capite sympathiam indicat* BARTHOLINVS Cent. 3. Epist. 14. *ex uteri consensu insultus convulsivos* notat WELSHIVS Hecatost. II. Obs. 45. pag. 26. HORSTIVS Obs. singul. Part. 2. Lib. I. pag. 81. *cum faucibus & labiis consensum* adducit RIEDLINVS Cur. med. 170. 434. Lin. med. Ann. VI. m. Dec. Obs. 4. pag. 1001.) numerosa sæpiusque confusa symptomatum, paroxysmum antecedentium; concomitantium, vel transientem indicantium, turba enascitur.

Sic ita contractiones intestinorum spasmodicæ, & hinc inde a flatuum contentorum exagitatione producti borborygmi, dolores colici, (BINNINGER Cent. III. Obs. 52. GABELCHOVER Cent. Cur. 51.) oscitationes, pandiculationes, nausea, ructus, & interdum vomitus, pallor faciei, capitis dolor, cordis atque artuum tremor, animi angor, uteri denique cum sensu ponderis globosi ascensus ad superiora, iuxta FERNELIVM *Gæneanthr. Lib. IV. Tr. I. Cap. 10. pag. 434.* paroxysmum hystericum designat ingruentem.

Quo vero magis dicta ista symptomata ingravescent, atque alia acerbiora in consortium trahunt, hostem illum infensissimum non præ foris stare amplius, sed ad intima penetrabilia iamiam esse ingressum, habemus persuasum.

Hoc enim morbi stadio, actionum animalium & vitalium non modo torpor, (sic enim passionem hysterica cum stupore partium relatam legimus *Ephemer. N. C. Dec. II. Ann. II. Obs. 170.*) sed notabilis etiam læsio immo & abolitio observabitur. Motus uteri spastici, si in extremis sese exerunt, insultus epileptici, quos *epilepsiam* dicunt *uterinam*, haud raro exoriuntur, (sicuti ex uteri consensuali affectione convulsivos insultus observavit HORSTIVS, *Singul. Obs. Part. II. Lib. 14. pag. 81.*) atque oculi cum hac symptomatum ferocitate contorquentur; dentes strident, & cum partium vicinarum læsione graviter committuntur.

Ubi vero malum cursu petit superiora, viscerum, quæ infestat, actiones offendit, easdemque turbat. Ad præcordia ascendens, in perenni motu constitutæ musculosæ cordis machinæ obsistit, illamque prohibet, quo minus per reliqua corporis membra humorem purpureum, atque etiam calorem vitalem debite spargere queat; unde *asphyxia*, extremorum totiusque corporis refrigeratio, lipothymica & synoptica constitutio, sub qua sæpe mulieres tali morbo correptæ pro mortuis fuerunt habitæ, unice pendet.

Ad gulam denique superiorem si obrepserit, musculorum thoracis & diaphragmatis motus graviter læditur, facies, strangulorum instar tumens, colore suffunditur rubro, & respirationis negotium, a faucibus penitus interclusis, difficile maximeque turbatum redditur, atque illud symptoma morbi huius pathognomicum constituit signum.

Hactenus dictis symptomatibus paulatim & successive remittentibus, defatigatæ oculos iterum aperiunt, & e somno profundo quasi excusso suspiria edunt anxia; respiratio, cum intellectus, reliquarumque actionum recurru, iterum evadit libera; intestina sonitum concitant adhuc ventosum, & placatus denique uterus humorem plus minusve stillat copiosum.

Licet autem impotentia actiones naturales exercendi istæ recensitæ, in subiecto non semper præsto sint omni; tamen adfectum nostrum indefinitam symptomatum congeriem constituere, multisque aliis morbis cognatione esse coniunctum, liquido apparet. Atque ita in sanando, ne recti tramitis inscii, vel incerti aberremus, quænam inter morbum ipsum, & adfectus cum illo cognatos intercedat differentia, disquirere, operæ omnino erit pretium.

Equidem uterina suffocatio gravem vitalium actionum læsionem semper habet coniunctam; in eo tamen a syncope maxime differt, quod hæc derepente & ex improvise, illa vero

vero successive, atque aliis symptomatibus præcedentibus, suam ordinarie ludat tragediam. Proinde etiam syncope citiorem, vel ad salutem, vel ad mortem habet transitum, neque etiam notabilem servat typum; hystericae vero strangulationis paroxysmus longe diutius durat, atque intensiorem remissionemque exhibet magis conspicuas.

Porro etiam hystericam strangulationem sæpius convulsivis motibus stipatam deprehendimus; ab epilepsia ergo distinguitur, quod in illa, idiopathice invadente, statarium quid observetur, in hac vero, gradu multum vehementiore, & symptomatice ut plurimum infestante, instabili, vagum atque reciprocum quid sese manifestet. Licet autem negari non possit, morbum utrumque ita implicari & complicari sæpius, ut ita connexi etiam difficillime sint distinguendi; sola tamen hæc uteri suffocatio, absque convulsivorum motuum consortio, ægotantes fœminas haud ita graviter corripit; multo minus easdem actutum in terram prostermit; oculi non contorquentur; spuma, ut in epilepsia, non ante os apparet, neque etiam membrorum concussionem habet sociam.

In morbo sic dicto attonito, perinde ut in hystericâ passione, præter læsionem actionum animalium & vitalium gravissimam, etiam spiritus difficulter trahitur, immo plane interdum abolitus est. Enim vero apoplexia ab hystericâ suffocatione eo discernitur, quod illa derepente, hæc autem successive insultus suos formet. In apoplecticis sensus deficit omnis; hystericae vero excitatae percipiunt, manuum gesticulatione atque colli apprehensione vocis iter præclusum esse indignant, & cessante paroxysmo præteritorum facile recordantur.

Constitutione synoptica vehementius urgente, hystericas pro exanimatis & sepeliendis esse habitas, præter *Alexandrum BENEDICTVM de Curationibus morborum Lib. IV. Cap. 9. pag. 369, Diomed. CORNARVM Histor. admir. 15. p. 48,*

Ambrosium PARAEVM *Chirurg. Lib. 23. Cap. 46. pag. 530. Lib. 24. Cap. 19. pag. 569, Alb. BOTTON de morb. mulier. Cap. 44. Ioann. IONSTONVM Class. X. Therumatogr. Cap. 7. Artic. 7. pag. 492. observationum scriptores adhuc alii exempla recensent innumera.*

Propterea ne hystericas φαινομενως demortuas pro αληθως seu vere talibus habeamus, auctores practici varia inquirendi & explorandi auxilia commendata habent. Sic PRAEVOTIVS, Patavinus Medicus celeberrimus, vesicantia coxis applicare suadet, quæ si vesicam excitaverint, de vita superstitite spem sibi concipit. RIVERIUS tabaci fumum, naribus immissum, cito citius excitare posse, sibi imaginatur. Alii vero sternutatoria penetrantiora, ex pipere, rad. pyrethri, & hellebori albi parata, hystericarum naribus iubent insufflare. *Simon PAULI Quadrip. Botan. p. 201.* allium dissectum libidinis conchæ intrudere hortatur. Alii atque iterum alii, pilos e pudendis extrahendos esse volunt. *ZACUTUS Lusitanus Lib. II. Prax. admirand. Obs. 85. FORESTUS Lib. VIII. Obs. XXV. & XXVI. & FONSECA Lib. II. Conf. XXXIII.* hystericas forti præcipue vulvæ apprehensione a morte reducendas esse, affirmant; atque præter laudatos auctores, GABELCHOVERUS *Centur. IV. Curat. 95.* genitalium partium frictione resuscitatæ exemplum notatu dignissimum adducit. Quoniam vero hæcenus dicta omnia sæpius vanis successibus adhibentur, ob id *Ioannes VARANDAEUS*, Monspeliensis Professor, ex *AVINCENNA*, hystericas per 72. horarum spatium inhumatas servare præcipit, intra quam temporis intercapedinem omnium humorum motum, eumque reciprocum, a centro ad circumferentiam penitus absolvi, & si calor naturalis tunc cum vita omnino evanuerit, corporum aliqualem foetorem percipi posse opinatur, *Tract. de morb. mulier. Cap. VI. pag. 126.*

Probe igitur perspectis, tam imminentis, quam præsentis, & transientis morbi huius signis diagnosticis, etiam quæ adfectis futura soleant accidere, præcognoscamus. Uterque vero salutis & mortis eventus, pro ratione subiecti, symptomatum, atque etiam causarum differentia, variat, maximeque distinguitur.

Hic adfectus noster licet per se, suaque natura, neque ad mortem, neque ad salutem vergat semper, sed potius *evolutus* sit nuncupandus; tamen de illo generatim moneri poterit, quod uterus idiopathice divexatus plus periculi portendat, quam si ab aliis partibus malum illi fuerit communitatum.

Quo vero plures partes in consensum trahuntur, eo quoque graviora oriuntur symptomata, ex quorum pluralitate vel ferocitate, præcipue si a partium nobiliorum, & ad vitalitatem maxime necessariarum obsessio suborta fuerint, exitus ambiguus, & ut plurimum funestus præfagiri debet.

Gravioribus istis symptomatibus adscribuntur, in *epilepsiam* sic dictam *uterinam* metaschematismus, *asphyxia*, *lipothymia*, *syncope* & ex his *apoplexia* interdum confurgens; vid. FORESTUS *Lib. XXVIII. Obs. 29.* & PLATERVS *Observ. pag. 187.* immo etiam respiratio prope in totum cohibita; quæ singula, cum reliquarum actionum animalium depravatione, tam vehementer ita sæpius urgent, ut etiam vivæ pro mortuis habitæ ac sepultæ fuerint; cuius præter FORESTUM *Lib. VIII. Obs. 27 & 29,* atque SENNERTUM *Prax. Lib. IV. p. 289.* SALMUTHUS *Centur. II. Histor. 86 & 87.* exempla recenset plane peculiariora.

Quomodo vero uteri strangulatione decumbentes, per aliquot dierum spatium, absque ullo respirationis negotio, in vita persistere queant, SYLVIVS his indicat verbis: *Nulla, inquit, tunc est inspirati aëris necessitas, ob nullum in cordis ventriculo dextro excitatum notabile sanguinis incendium,*

nullam eiusdem contingentem rarefactionem notabilem: quocirca nulla indiget tunc sanguinis æstus temperatione, quia baud expanduntur valde, irritanturve aliter ad sui contractionem, in tali adfectu, cordis ventriculi; unde tunc deficit necessario pulsus ad sensum. Prax. med. Lib. I. Cap. 22. §. I.

Intuitu subiectorum, communiter fœminæ utero gerentes, propter abortus metum, itemque puerperæ, propter lochiorum suppressionem, virginibus multo periculosius hoc morbo premuntur. In iuvenili autem ætate adhuc constitutis hic adfectus non idem periculum quod ætate provectis, portendit; illis enim, utpote parere incipientibus, cum lochiorum profluvio sæpius malum evanescit; in his vero, præcipue si cacochymicam constitutionem habeant coniunctam, atque menstruorum fluxus iam emanserit, raro, vel saltem difficillime curatio perfecta obtinetur.

Diversas denique morbi huius causas si perpendimus, a liquoris genitalis regurgitatione, vel a diutina mensium suppressione pendens uteri strangulatio, teste *Duncan*o *LIDDELLIO Art. med. Lib. III. pag. 40.* longe deterior, gravioribusque symptomatibus stipata semper deprehenditur, quam quæ ab humorum corruptione, causisque producitur aliis.

Prisci temporis Medici vaporem malignum, ex utero ad reliquas corporis partes elevatum, & materiam in utero peculiari modo corruptam, ad adfectum nostrum proxime concurrere suspicabantur. *SYLVIVS*, eiusque sectatores, pancreatis acido præter naturam acescenti, effervescenti, atque sanguinis massam coagulanti, passionis huius natales adscribunt.

HIGHMORVS, & qui eum sequuntur, hunc nostrum adfectum, tot symptomatibus complicatum, a seroso & flatulento sanguine, intra cordis & pulmonum vasa incarcerato & effervescente, deducunt. Etenim pulmonibus, a sanguine coacervato nimium gravatis, septum etiam transversum munere

nere suo non rite perfungitur. Ab utriusque vero visceris huius motu intercepto, cordis sinus, a sanguinis irruentis copia, mala & difficilis depletio pendet.

Nos potius cum WILLISIO de *Morb. convuls.* Cap. IV. pag. 165. hunc nostrum morbum ad convulsivos & spasmodicos adfectus referimus, eumque ab uteri membranarum spastica contractione, vicinas partes in consensum trahente, immediate deducimus.

Itaque istam uteri membranarum, partiumque affinium, contractionem convulsivam, vitiosi humores in utero corrupti, liquor nimirum genitalis, vel sanguis etiam menstruus, non debito lunari tempore excretus, tanquam causæ mediatae proximiores, possunt producere. Conf. GABELCHOVERUS, *Cent. IV. Obs. 95.*

Etenim utrumque humidum, propter expultricem facultatem debiliorem, vel ex quacunque alia causa, intra vasa uterina remoratum, acorem facile contrahit; hinc vasa atque parietes uteri ad contractionem ita stimulat, ut regurgitare, atque sanguini reliquo iterum amandari cogatur.

In maiora vasa ita receptus humor, & a naturali sua constitutione admodum deflectens, rorem cruentum etiam reliquum sua contaminat pravitate; cuius corruptelæ viscera quoque nobiliora, & illa inter stomachum inprimis, partem capere haud mediocrem, ex necessitate sequitur.

Ventriculi fermento vitiatō & corrupto, visceris etiam huius actio læditur, alimentorum nimirum digestio non rite succedit; cibi vero indigesti, diutiusque in ventriculo retenti, acescunt, fermentescunt, hincque flatuum genesi præbent ansam; unde cardialgia, & quicquid fere symptomatum in abdomine procedit, exinde pendet unice.

Ast enim secundæ concoctionis vitia, primæ sequuntur depravationem; unde chyli massa pleniter deperdita eaque ad sanguinem translata, partes balsamicæ & sulphuræ leviores

ab acidi prædominio in arctius rediguntur spatium; consequenter maiorem adsumunt unionem & specificè graviores evadunt; hinc sanguinis unda acorem & lentorem adsciscit. Huius autem fluiditate deperdita, etiam seri massa magis magisque in coagulum abit; denique a serosarum partium cohæsiōne maiore cacochymicus & cachecticus habitus, haud raro cum nostro adfectu complicatus, enascitur.

Causas inter mediatas remotiores, easque *naturales*, præ reliquis temperamentum calidum & humidum, ad sanguinis & liquoris genitalis abundantiam producendam aptissimum, cuique sequior sexus, propter laxiorem corporis habitum, imprimis obnoxius est, huic passioni aditum præbet facillimum.

Sic quoque atas juvenilis pubescens, utpote quæ ad utriusque fluidi, sanguinis nimirum & genitalis liquoris, abundantiam aptissima deprehenditur, magnum imo præcipuum adiumentum huic morbo potest adferre. *Pubescente enim corpore, ac profluentibus statō tempore mensibus, semen augetur & sanguis, qui non amplius in corporis augmentum assumitur, redundans, rei venereæ imaginationem menti infert, quæ efficit, ut, aborta tentigine, atque intimarum partium titillatione, prurire incipiant, atque potentius ad concubitum invitari, quæ res, si non ex voto succedit, virulentiam quandam attrahit semen, huicque malo fenestras aperit patentissimas; sunt verba Le-vini LEMNII de occult. natur. miraculis Libr. IV. Cap. 24.*

Non solis tamen virginibus, illisque, quæ primas amoris delicias iamiam gustarunt, sed, teste GALENO *de loc. affect. Libr. VI. Cap. 5.* etiam viduis & vetulis, quibus illecebræ venereæ sunt interdictæ, malum illum haud raro solet accidere.

Ex causis *non-naturalibus*, aër immodeste calidus, sanguinis rarefactionem, spirituum atque seri dissipationem, hincque acrimoniæ augmentum producendo, infensissimo huic hosti,

hosti, manus porrigit auxiliatrices. Perinde aër frigidus, retinendo partes salino-sulphureas, per insensibilem transpirationem excernendas, ad adfectus huius productionem remote concurrunt. Damnum vero illud resultans, ubi vel frigoris inclementia corporis incalescentiam exceperit, vel immediate etiam uterum contigerit, eo erit præsentius.

Inter causas istas non-naturales victus præcipue acidus, & ad nutritionem ineptus; absurdorum nimirum, carbonum, cretæ, linteaminum, aliorumque ventriculi fermentum corruptentium esus, vehementes animi commotiones, odores suaveolenti, (sic enim HOEFERVS in *Hercule medico*, pag. 31. it. LANGIVS in *Misc. cur.* pag. 46. ex odore rosarum uteri strangulationem lethalem adducunt,) vel graveolenti, & nares fortiter ferientes, teste BARTHOLINO *Cent. III. Hist. anat.* 28. Horatio AUGEMIO *Epist. VII. Lib. 12.* virginæ status in uxorum mutatio, subinde feminis retentio iusto diuturnior, monente Gualtero CHARLETONIO, *Exercit. pathoi. VII.* locum non tenent infimum.

Sic ita minera in utero latens a causis naturalibus commota & in actum deducta, contractiones spasmodicæ ad partes tendunt superiores, uterus furias concipit immites, & cruditates intra ventriculum genitæ una cum hypochondriorum flatibus, exstimulantur, fortiusque impelluntur; unde nausea, ructus, & interdum vomitus, capitis dolor atque cordis oritur tremor.

Flatus ad superiora compulsi etiam diaphragma vehementer contorquent; hinc pulmones in arctius rediguntur spatium. Horum vero actione perturbata, etiam cor suos patitur manes, & tandem cerebro in consortium raptò, illud functionibus suis tamdiu prohibetur, donec hoste prostrato & profligato, defatigatæ ad sese iterum redeant.

Præmissis igitur iis, quæ ad fontici huius mali cognitionem facere videbantur, nunc ad ea etiam, quæ medendi

methodum sunt patefactura, animum devolvimus. Duabus vero medela, huic morbo dicata, fulcimentis nititur, videlicet *indicationibus & indicatis*: illæ *curatoria, præservatoria, & vitales* solent nuncupari; hæc autem vel ex fonte *chirurgico, vel pharmaceutico, vel diætetico* depromuntur.

Quoniam vero malum illud diuturniori duratione & frequentiori recurſu facile habituale redditur, idcirco in curatione duplex morbi viciffitudo, videlicet tempus intra paroxyſmum, vel extra illum, diſpiciendum erit. Uteri ſtranguſatio eſt adfectus maxime complicatus, graviffimisſque ſymptomatibus ſtipatus, propter quam ſymptomatum multitudinem & vehementiam, opem quoque expoſcit ſubitaneam. Ergo paroxyſmi tempore, magis ad ægrotantium excitatio- nem, quam ad cauſæ correctionem, erit reſpiciendum.

Pro obtinendo igitur iſto ſcopo, in ipſo morbi impetu, frictiones & ligaturæ dolorificæ in partibus adhibeantur inferioribus; naribus ſternutatoria, pro circumſtantiarum differentia, etiam fortiora ex radice hellebori albi, pyrethri & pipere parata inſufflentur. Similiter etiam, non neglecta tamen cuiuslibet ſubiecti idioſyncraſia ſpeciali, *ſua-veolentia & graveolentia*, prout videlicet illa iuuant, vel nocent, naribus admoveantur.

Eodem paroxyſmi tempore, pro excitandis & refocillandis ægrotantibus, clyſmata, ex penetrantioribus *carminati-vis & aromaticis* parata, vicibus iniiciantur repetitis; ipſis vero genitalibus, ſimul habito reſpectu ad idioſyncraſiam, *ſua-veolentia, vel male olentia* immittantur varia.

Ceſſante paroxyſmo, præmiſſis digeſtibus & incidentibus, inter remedia ex pharmacie armamentario deſumta, primas vias *repurgantia* temperatiora, & leniter per *επικραſιν* educentia, martialia, aliaque menſium fluxum provocandi potentia inſtructa, locum ſibi vindicant primum.

Post curatoriam medendi methodum, etiam *præservatoria* & *vitalis* non penitus erit prætermittenda, sed lunari potius tempore omni, *balnea* & *inseffus*, ex resolventibus parati, adhibeantur; neque etiam æquinoctialis venæsectio, in pede instituenda, negligatur, insimulque, ventriculum, atque uterum confortantia in usum trahantur frequentius.

Demum, quod ad auxilia attinet *diætetica*, victus non acidus, neque dulcis, vel flatulentus erit eligendus. Aër sit temperatus. Vigiliæ neque excedant, neque deficient. Alvus semper aperta conservetur, atque animi commotiones vehementes cave peius & angue fugiantur, insuperque inexplicabilis, cum hoc adfectu interdum consociati, coëundi desiderii, licita & non intra lupanaria peracta, extinctio, haud leves feret suppetias.

Observatio XLI.

DN. D. GOTTLIEB HENR. KANNE-
GIESSERI.

De

Carcino.

Humani corporis machina affabre ita deprehenditur structa, formæque suæ decore præstat egregio, ut non modo aliis corporibus naturalibus omnibus longe excellentior sit æstimanda; sed ipsius etiam divinæ Maiestatis, venusta splendidissimaque hac sua pulchritudine, simulacrum effingat superbum.

Quemadmodum vero rerum ferme omnium facies inconstans atque mutabilis existit; ita etiam hominem ad divini Numinis imaginem perfectissime creatum, fragilem, caducum, variisque vicibus habemus obnoxium. Huius enim

corporis nativum decus variis Morbonæ contumeliis ita sæpius divexatur, alteratur & corrumpitur, ut qui formæ imagine in aliorum pectore flammæ poterat accendere, nunc amoris subiectum cadaverosum, nauseabundum, maximeque evadat detestabile.

Inter catervam autem morborum hostilem, adfectus iste gravissimus & dolorificus, *Carcinus*, locum obtinet non postremum. Etenim genus illud morbi atrocissimum, licet hominem non statim morti tradat, tamen non aliorum adinstar quorundam morborum perfunctorie corripit; sed feritatis suæ sævitiam in corpus humanum sæpius tantam exercet, ut qui ab illo infestantur, propter doloris acerbicatem, detestabilem fœtorem, & horrendum eius adspectum, antiquiorem habeant mortem, quam vitam.

Antequam vero ad ipsius rei indagacionem nos propius accingamus, pauca quædam, ad ὀνοματολογίαν facientia, prælibasse, operæ omnino erit pretium. Quemadmodum enim cortice perfracto, nucleum labris possumus attingere melius; ita etiam vocis usu detecto, ad ipsius rei cognitionem facilius provehimur: de qua re disserte ita loquitur GALENUS de *Temperament. Lib. I. Cap. 7.* *χρη προτερον υπερ των ονοματων διελεσθαι των επιπτειν εξ αναγκης μιλλοντων εις τον εφεξης λογον.*

Quod itaque ad etymologicam nominis considerationem attinet, *Carcinus*, a Græcorum *καρκινος*, *cancro laboro*, suam traxit denominationem; unde etiam Latinis, *απο της καρκινος*, quæ vox *cancrum* significat, & *νεμω*, *depascendo consumo*, *Cancris*, sive *Carcinomatibus* nomine solet insigniri.

Vocabulum *καρκινος* vario usurpatur significatu; sumitur enim haud raro pro piscis specie, itemque pro sidere, ex Zodiaci signis duodenis; varia etiam instrumenta, usui chirurgico destinata, denotat; ac tandem pro fasciola, pedum cancrinorum formam æmulante, frequenter usurpatur. Nos
potius

potius vocem istam pro morbi specie, de qua & in præsentiarum nobis sermo est, fumimus.

Remotis itaque iis, quæ nobis offendiculo esse poterant, quorumque notitia, ad sanationem fontici huius mali rite discernendam, parum vel nihil prorsus confert, ad ipsa rei penetralia nunc propius accedimus, atque sub Carcini, Cancri, vel Carcinomatis denominatione, tumorem durum, livescentem, in principio parvum, ciceris magnitudinem vix exsuperantem, indolentem, in progressu vero cum doloris sensu pedetentim adauctum, vasa circum se turgida, pedes cancrinos referentia, unde etiam appellationem est fortitus, monstrantem, subsequuta denique exulceratione, sordidam, graviterque fœtentem illuviem fundentem, denotamus.

De morbi huius subiecto atque sede genuina inter auctores disceptatur. Etenim plerique Practicorum partes tantummodo glandulosas *Carcino* infestari, sibi habent persuasum; testantibus vero innumeris aliis Medicorum observationibus, calamitosam hancce luem, partes etiam reliquas carnosas, tendinosas, cartilaginosas, immo ipsas osseas occupare, easdemque depascendo consumere, facile comprobare possemus, modo latius hic evagari nobis fuerit permissum.

Enim vero tacite præterire non possumus exemplum illud, quod habet *Henr. ab HEER in Obs. med. Obs. 14. p. 180.* de uteri cancro notatu dignissimum; sic etiam *GOCKELIUS Cent. I. Conf. 58. & Cent. II. Confil. 60.* de femoris dextri cancro profert exemplum; brachii dextri Carcinus in insignem magnitudinem excretus, sistitur in *Ephemerid. N. C. Decur. III. Ann. 5. & 6. Obs. 5.* vesicæ carcinoma habet *TULPIUS Obs. Lib. IV. Cap. 38.* penis cancerum observavit *BLEGNY Zodiac. med. Gall. ann. 1689. m. Sept. Obser. v. 4. it. A. E. L. ann. 1716. m. April. p. 190.* linguæ, palati & gingivarum cancerum describit *PLATERUS Obs. Lib. II. pag. 369. 370 & 491.* Neque etiam partes internæ ab illo malo truculentissimo pro-

fus immunes sunt, sed, teste DODONÆO, & Ioanne SCUL-
TETO *Observ. med. Cap. 30. & Armament. Chirurg. Obs. 48.*
cancro arrosa, & escharoticæ sæpius deprehenduntur.

Non obstante tamen hoc, carcinum, istas corporis par-
tes, quæ aëris iniuriis maxime sunt expositæ, quorsum tota
facies, genæ, labia, canthus oculorum, colli latera, atque
inprimis etiam mammæ pertinent, sordida & cadaverosa sua
corruptela præ reliquis coinquinare, experientia docet quo-
tidiana.

Ab hac locorum disparitate, differentia etiam morbi hu-
ius diversa erit petenda. Ita *νεκρωσις* cadaverosa in parte con-
tingens ossea, *ερωσις*, *caries*, vel *ventosa* etiam *spina* sæpe
dicitur; in partibus vero corporis mollioribus, modo *sphaceli*,
modo *carcini* venit nomine.

Quæ vero inter carcinum & sphacelum intercedat diffe-
rentia, neque etiam tyrones potest fugere. Sphacelus enim
cito corripit partem atque plenarium sensus & vivificationis
extinctionem habet coniunctam. Carcinus autem habet par-
vum initium, lento incedit gressu atque dolores coniunctos
habet acerbissimos. Malum illud immedicabile faciem si oc-
cupaverit, *noli me tangere*; ad interiora tendens, atque cru-
ra vel tibias infestans, *lupus*; in reliquis vero corporis par-
tibus, *carcinus*, *cancer* vel *carcinoma* nuncupari solet.

Ast enim adfectus huius discrimen non a solo inhæSIONIS
subiecto proficiscitur, sed a morbi etiam progressu differentia
aliqua erit desumenda. Sic ergo tumores cancriosi sub cute
latentes fere omnes, in principio, absque doloris sensu, sub
Scleromatis ac *Scirrhomatis* larva incedunt, & quam primum
doloris furias concipiunt, venasque circum se turgidas nanci-
scuntur, *Cancris incipientis*, *primarii*, *obscuri* vel *occulti*
veniunt nomine. Ubi vero tumor durus, cutim perfringen-
do, exteriora rimatur, atque sordidam graviterque fœtentem
illuviem incipit proiicere, *Cancer apertus*, secundarius, vel
exul-

exulceratus, & quatenus cutem partesque subiacentes & adiacentes depascendo consumit, *phagedæna* sæpe dicitur.

AVICENNA, huiusque sectatores, carcinii nomen a vasculis sanguiferis nigricantibus, turgescantibus, atque pedum cancrinorum formam referentibus, vel etiam a vinculo, quo partibus, quas apprehendit, cancrorum instar, firmiter adhærescit, unice volunt derivatum. Nos potius adfectus huius denominationem ab eius progressu, quia nimirum non, morborum instar aliorum, incrementum capit subitaneum, sed temporis intercapedine haud exigua interposita adaugetur, atque, cancrorum more, gressu progreditur lento, desumendam esse arbitramur.

Perspecta morbi huius differentia, ut ad causæ considerationem, a qua, CELSI effato *Lib. I. Proœm.* in medendo faustus successus proficiscatur omnis, nos accingamus, omnino necessitas postulat. Atque ita ad adfectus huius productionem, ut in reliquis tumoribus, humores lymphatici stagnantes, iuxta WEDELII mentem, *Amœnit. mat. med.* acido corrosivo & caustico imprægnati, maxime concurrunt.

Neque tamen istam humorum acredinem unice semper a sanguinis fonte dimanare, vel iuxta SENNERTI aliorumque opinionem, in sexu sequiori specialiter ab utero ad mammas transferri, necessum est, licet negari non poterit, acidum causticæ indolis, quo copiosius vel parcius intra sanguinis massam hospitatur, malum istud citius vel tardius in scenam prodire; sed absque sanguinis inquinamento prægresso, causæ etiam aliæ externæ symbolum conferunt suum.

Causas inter remotas occasionales, aër borealis, frigidus, hybernus, terror, animi incandescencia, itemque constrictiones, pressiones, contusiones, & apprehensiones impetuosæ, potissimum sunt referendæ.

Ubi itaque aliqua talis præcesserit causa, humores intra vascula minora vel tantummodo remorantur, vel data etiam,

continui solutione, limites egrediuntur, atque motum derelinquant circulaem. Humidi vero cuiusdam transitu denegato, atque fluidorum reliquorum appulsu ad partem istam non penitus intercepto, tumor confurgit, qui tractu temporis discussionem & resolutionem admittens, vel iterum evanescit, vel partes subtilissimæ humidi incarcerati, si pedetentim intra vasa resorbentia recipiuntur, crassioribus tantummodo relictis, tumor durus, scirrhus vel scirrhoma dictus, enascitur.

Atque isti etiam tumores duri præcipue sunt, qui vel premendo partes vicinas, vel corruptionem assumendo, in *carcinum* sæpe transeunt fatalem. Quemadmodum vero tumores duri in *carcinum* non semper degenerant; ita etiam tumore alio prægrediente nullo, quando videlicet humidum stagnans, vel extravasatum, acorem contrahit fermentativum, atque corrosivæ & causticæ evadit indolis, malum illud truculentissimum haud raro procedit.

Non autem, hostem præ foris stare, nosse sufficit, sed necesse etiam est, ut quis sub iuga mittendus constet. Quoad signa igitur diagnostica, hic noster adfectus oculis expositus, sive per se obortus sit, sive etiam tumoribus supervenerit aliis, in principio ægrius communiter dignoscitur.

Etenim morbus per se incipiens, sub initium valde exiguus, ciceris magnitudinem haud adæquans, absque notabili doloris sensatione, mobilis & æqualis deprehenditur, quem etiam *primum Carcini gradum* vocare solent. Malo paullatim increfcente, tuberculum inæquale & nodosum evadit, atque dolor, in principio obscurus, exasperationem consequitur notabilem; color autem cutis naturalis in præternaturalem, lividum & plumbeum mutatus, atque tumor venas subcutaneas, sanguine obscuro & nigricante, pedum cancri-norum instar, circum se turgidas nanciscitur, qui gradus pro-

lixa indagatiōne non habet opus, sed larva iam detracta subdolum suam prodit malitiam.

Cancrum mammas mulierum invadentem, tumoribusque duris supervenientem, præter hæc dicta HIPPOCRATES verbis indicat sequentibus: *Advenientibus cancris, prius os amarefcit, & quæ commederint omnia amara esse videntur &c. Si quis plura exhibuerit, sumere recusant, & cohibenda faciunt, mente alienantur, oculi clari sunt, neque acute cernunt, ex mammis dolores ad iugulum & scapulas percurrunt, sitis detinet, papillæ aridæ, ipsæque toto corpore extenuatæ sunt.*

Quemadmodum vero carcinus in sexu sequiori, menstruis lunari tempore non semper rite succedentibus, teste BARTHO-LINO, *Act. Hafn. med. Vol. II, p. 195.* mammas sæpenumero aggreditur; ita in viris, in quibus hæmorrhoides consuetum haud servarunt ordinem, inter humeros occupat locum.

Exulceratione denique subsequente, tumor speciem carnis putredine corruptæ exhibet, cum fœtore acidum spirante, adspectu horrido, labris inversis & induratis; sanies vero ex hocce ulcere promanans, nigra, tenuis, vel etiam, volente Roderico a CASTRO, *de Morb. mulier. Lib. I. Cap. 22.* fulva existit.

Signis diagnosticis & distinctivis hæctenus expositis, de prognosi etiam pauca erunt subiungenda, quæ tamen, sive ipsam morbi speciem, sive causarum & symptomatum vehementiam consideraverimus, semper periculum minatur inextricabile, aut minimum sanandi difficultatem indicat maximam; ut itaque HIPPOCRATIS consilio eos, *quibus cancri occulti oriuntur, non suscipere*, prudentiæ magis consentaneum sit; siquidem iuxta eiusdem effatum, *curati cito pereunt, non curati vero diutius perdurant*, Aphorism. 38. Sect. VI.

Methodus medendi plebeia, plerumque præsidia, quæ reliquis tumoribus induratis solent applicari, emollientia, at-

que humores incarceratos in pus convertentia, subministrat. Enim vero istis emollientibus vasa infusum dilatarum & laxari solent, unde facilius humorum adfluxus fit, atque humor corruptus in partes dispergitur vicinas, nec non succos reliquos fermenti instar inficit atque corrumpit, SENNERTO sic differte pronunciante, *Lib. IV. Pract. med. Part. III. Sect. I. Cap. VII. p. 498.*

Propterea *carcinus* confirmatus, non nisi ferro & igne radicitus extirpatus atque a parte sana remotus, medelam admittit. Quæ tamen medicationis species, quum acidum volatile fermentativum iam reliquo sanguini haud raro intimius impactum hæreat, atque, una cancrofa parte destructa, alio in loco iterum prodeat, non semper ex voto succedit; immo propter graviorum symptomatum, manulem operationem concomitantium, multitudinem, periculo non profus vacat.

Insuper etiam augurium pessimum ex ipsa desumitur exulceratione; ubi enim morbus iam ad illum pervenerit *ακμῆ*, nihil omnino reliquum est, quam curatio palliativa, qua hostis infensissimi cursum tantummodo citatiorem cohibere, eiusque insidias, ne videlicet malitiam suam in partes vicinas proxime queat diffundere, provida cum circumspectione præcavere allaboramus.

Quandoquidem vero, plenius perspecta hac morbi natura, nobis cum hoste dimicandum esse pervicacissimo, liquido apparet; ideo ut recta medendi ratio, tuto atque mora non longa interposita instituat, omnino requiritur.

Atque ita *carcinus*, quamdiu cæcis sese occultat latebris, neque latius serpendo evagatur, potius HIPPOCRATIS consilio, *Aphorism. 38. Sect. VI.* intactus relinquendus, quam præsidiiis valentioribus oppugnandus, adeoque saltim palliative, ratione tantummodo habita causarum internarum antecedentium, per remedia humorum qualitatem nocivam invertentia & materiam corruptam evacuantia, exterius simul adhibitis
acido

acido contrariis, edulcorantibus, mitigantibus & defensivis, tractandus erit.

Huic indicationi, ad materiam nimirum hostilem corrigendam directæ, quæcunque *martialia*, *antimonialia*, & *mercurialia* optime satisfaciunt. Quoniam vero humores depravati quam facillime regenerantur, propterea carcini curatio, primario & præcipue, exacta victus ratione observata (a), aërem nimirum vitando immodeste frigidum, omnia falsa & acria, & quæcunque e sex rebus non-naturalibus humores gignere pravos, hincque fomitem materialem largiri possunt, sedulo fugiendo, instituitur.

Quoniam vero præparata & correctæ materia infensa, cum reliquo sanguine in gratiam iterum redire nequit; ideo congruis, sæpiusque iteratis evacuantibus huic malo simul subveniendum est. Deinde si vel hæmorrhoides, vel menstrua suppressa, morbo huic præbuerint ansam, tunc sanguis ad venas inferiores derivetur, & ex iisdem copia detrahatur sufficiente. *De venarum delectu in earum sectione conf. Ephemerid. N. C. Dec. III. Ann. V. & VI. Obs. 61.*

Post hæc remedia topica quoque, humorem impactum discutientia, in subsidium sunt vocanda; evitatis tamen emollientibus atque calidis attenuantibus, ne videlicet status concitetur inflammatorius, vel materia nimium humectata &

Y 2

dissol-

(a) Si antiquissimorum, & qui methodice inprimis Sectæ addicti fuerunt, Medicorum monumenta consulimus, hos ipsos suas curationes ex diætetico fonte petitis remediis maximam partem instruxisse deprehendimus, abstinentia nempe, frictionibus, motu, quiete, balneis, cœli & aëris mutatione, victu conveniente, aquarum atque vini potu, quibus contra graves morbos & chronicas passiones non sine successu pugnabant, rariusque medicamentis, & rarissime validioribus utebantur.

diffoluta, putrilaginem concipiat fœtidam (b), multo minus applicatione calefacientium & exsiccantium hac improvida, humidi stagnantis pars subtilissima resolvatur & reprimatur, crassior vero superstes, magis magisque indurescat.

Proinde etiam alcalium & saturninorum usus legitimus non penitus est negligendus; inprimis autem mox sub initium & progressum acerbissimi huius mali ad id unum vires intendamus omnes, ut immutantibus, edulcorantibus & acido contrariis, humoris impacti acidi volatilis effervescentiam, adeoque in *carcinum apertum* pronam commutationem, præcaveamus.

Ea propter ad specifica confugiendum est, inter quæ maxime omnium celebratur *herba* sic dicta *Ruperti*, ob eximiam & excellentem suam virtutem alias *Gratia Dei*, vel etiam *Cancrosanum* nuncupata; pariterque folia *solani*, *agrimoniae*, *semper-vivi*, *persicariae*, *beccabungæ*, quarum herbarum succus recenter expressus, linteaminibus mediantibus, vel in mortario plumbeo, cum pauca pompholygis portione subactus, atque linimenti forma mammis applicatus, efficacitatem exhibet plane singularem.

Sic similiter in numerum specificorum referuntur *Emplastrum saturninum* MYSICHTI, *unguentum saturninum* DECKERI, qualia remedia in modo nominati DECKERI *Animadversionibus in Praxin Barbettianam* describuntur; & celebratissimum illud *alcali primateriale* KORTHOLTI, nec non *alcali sulphuratum* Dn. D. ALLIOTH, Ducalis quondam Archiatri Lotharingici, atque etiam SPIGELII linimentum, ad mammarum cancrös magnis præconiis elatum, liquor nempe salis Fuliginis per deliquium, præparatus; uno verbo, remedia

(b) Ex eodem fundamento GALENVS remedia mixta, utramque facultatem, emollientem & discutientem, possidentia, adhibere suadet.

dia ista omnia, quæ de copioso sale alcalino, plus minusve saturato, acido volatili cancroso contrario, participant, carcino specificè medentur. Conf. WELSCIUS *Hecatost. I. Obs. 73. pag. 95.*

Auxiliis hæcenus recensitis tam particularibus, quam universalibus, per notabilem temporis intercapedinem casso eventu adhibitis, malum illud ferinum, iuxta HIPPOCRATIS præceptum, *Aphorism. 38. Sect. VI.* veluti immedicabile, vel intactum derelinquendum, vel etiam igne atque ferro radicitus est extirpandum.

Ast enim licet iam vicina sub morte animam trahentes, etiam in extrema hac medicationis specie salutis suæ expectationem & fiduciam ponant fere omnem; tamen miseris succurrendi urentium & secantium ingeminatum illud conamen non semper alite succedit secundo, sed pericula sæpius diraminatur, propterea manus auxiliatrices festinas, maximeque circumspèctas omnino requirit.

Quibus vero sub cautelis carcinus sectione removendus, præter *Adrianum* SPIGELIUM, *Petrum* de MARCHETTIS, *Fabriculum* ab *Aquapendente*, *Antonium* MOLINETTI, *Fr.* ARCAEUS mira ostendit sagacitate, *de curand. Vulner. Lib. II. Cap. 3.* Quas inter cautiones illam, qua AVICENNA non nisi in superficie hærentem, atque venas habentem exteriores, quæ vna cum illo debent separari, ressecandum suadet, æque utilem ac necessariam esse iudicamus.

Loci itaque delectu provide fatis instituto, atque resectione secundum ARCAEI methodum feliciter peracta, sanguis, quem maxima Practicorum caterva olim atrabilarium iudicavit, ne morbus vehementius recrudescat, atque ita defatigatos ad mortis fauces brevi dimittat, undecunque e venis proximioribus naviter exprimatur, nihilque profus de parte relinquatur cancrosa; post hæc vero enormis sanguinis profusio,

fusio, haud raro metuenda, prudenti ratione avertatur, atque vulnus hiulcum roboretur & consolidetur.

Quanquam præter HIPPOCRATEM etiam ARCAEUS *l. c. Lib. II. cap. 3.* cancri exulcerati curationem non nisi palliativam velit admittere; tamen SCULTETUS, *Armament. chirurg. Obs. 33. & 34. Guil.* FABRICIUS *Cent. III. Obser. v. 87.* BARTHOLINUS *At. Hafn. Vol. I. Obs. 72.* atque auctores practici multi alii, exempla proferunt haud pauca, quibus carcinus exulceratus, successu non infelici fuit sublatus.

Rei huius ratio, quare nimirum ab hac cancri exulcerati resectione periculum eventurum sæpius metuant, dubio procul in eo fundata est, quod exulceratus non amplius in superficie hæreat, sed iam altas egerit radices, haud ita facile, ut in carcino superficiali, extirpandas.

Nihilo tamen minus carcini exulcerati sanatio æque feliciter, atque uno eodemque suscipitur modo, solo hoc excepto, quod propter vasorum profunditatem & magnitudinem, præter resectionem, simul exustionem postulet, qua non solum stillicidium sanguinis excessivum facilius prohiberi, sed eo etiam melius reliquæ cancrisæ absumi, penitusque extinguï poterunt, ut ita infortunio semel perpeffo, feliciterque superato, deinde ab omni recurfu libera degere queant talia subiecta.

Sequior vero sexus, propriam mollitiem sibi pudori sæpe ducens, vel ex rubore subrustico, vel ex ancipite doloris formidine, auxilia chirurgica, præcipue generosiora, haud raro solet declinare. Neutiquam vero tremebundum illud fœmineum genus eapropter omnibus subsidiis destitutum erit derelinquendum; sed alium potius in modum suppetiæ, nimirum prophylacticæ, atque symptomatum furias refrenantes, eidem sunt ferendæ.

Tandem cancri resectione successu haud infelici peracta, operi manum nunc adhibeamus extremam, atque usum remedium,

diorum, nocivam massæ sanguineæ qualitatem invertentium, continuando, eundemque per intervalla repetendo, pariterque hæmorrhoidum, atque mensium fluxum ordinatum promovendo, morbi recidivam sedulo prævertamus.

(Kilonio Halam missa d. 8. Decemb. 1754.)

Observatio XLII.

DN. D. DANIEL GOTTLÖB THEBESII.

Annotationes pathologico-præcticæ in Hydrophobiam, eiusque curationem, cum Regia Societate Scientiarum Londinensi a Medicis Anglis communicatam.

Terribile exitialis mali genus est aquæ metus, ex animalis, ut plurimum canis rabidi, morsu natus, quem græco idiomate *Hydrophobiam* vocamus, in qua aquæ metus est insuperabilis, horror omnium liquidorum maximus, multa præcordiorum anxietas, febris acuta, tandem cum delirio acutissima, & læsus intra tres vel quinque dies fame & siti miserandum in modum enecatur. A quibusdam, ut ZWINGERO in *Theatro Praxeos med.* pro gradu mali, sine ratione sufficiente, hydrophobia a rabie canina, fatius in incompletam atque completam distinguitur; illa mali erumpentis aut imminentis primum, hæc iam furentis summum gradum denotat. Notatu quoque quam maxime dignum est de hoc malo, quod neque recenti, neque semper consolidato vulnere prætinus succedat, sed per aliquot menses, immo annos quandoque, occultatam virulentiam prodat & perniciem inferat præsentissimam: deinde, quod hydrophobus in eundem corporis morbosum statum, quo rabiosus canis laboravit, incidat ita, ut, si canis ille fuerit paralyticus, quem *labm-toll*

vocant, homo eadem corporis parte, qua virulentum morsum exceperit, simul, & toto quidem corporis latere, paralyticus evadat; sin minus, vegetis ceteroquin membris delirium patiatur, aut quandoque, sine delirio inevitabilem mortem brevi subeat, cuiusmodi casus ipse data opera observavi.

Varii auctores varia & mira monumentis suis consignarunt de hac rabie, ut videre est in *Caspari a RAIES Camp. Elys. iucund. Quæst. num. 162.* verum hic locorum, ubi haud raro illa accidit, neminem hydrophoborum hominum latrantem vel morsu adstantes petentem, aut plane instar canis venatici sagacem vidi, neque talem unquam existisse percepi: hinc non vane cum TULPIO *Obs. med. Lib. I. Cap. 20.* auguror, plerosque relatione aliorum falsa & a maioribus per manus tradita deceptos fuisse, cuius nimiae credulitatis evidentia specimina edidit *Petr. BORELLUS Obs. phys. med. Cent. I. Obs. 74. Cent. 3. Obs. 38. §. 68.* quod eius vitium dudum iure notavit *Ioh. Bapt. de LAMZWEERDE in Molarum uteri historia Cap. 14.* Nec inter signa huius mali diagnostica locum meretur vox fracta & tremula, aut more canum ululantium prolata, quam raucam quidem, sed fatis volubilem atque articulatam, percepi; ægros vero aut taciturnos, aut nimis loquaces vidi, & quod propter insignem dyspnœam verba cum impetu quodam, non secus ac irati, enunciaverint. Prodeuntis hydrophobiæ signum essentiale seu pathognomonicum est ab omnibus liquidis, siti licet urgente, horror, &, malo iam aucto, summa abstinentia, contra CRAANIUM in *Praxi reformata*, quæ malo ad extremum gradum deveniente tanta est, ut quoties vel conspectui offerretur quodvis potulentum, vel sui ipsius ægri urina, erecto ut plurimum pene altius missa, toties ægrotrans graviter inhorrescat & convulsionibus torqueatur. In quo deplorando ægri statu continetur ratio, ob quam hoc malum insanabile & mortiferum existit, quoniam neque medicamentum, neque potulentum, illius vehiculum, aut ali-

mentum ullo modo faucibus ingeri possunt, quibus nihilominus, ut quidam periculum fecerunt, vi intrusis æger illico gravissimis convulsionibus prehensus & suffocatus perit; cuiusmodi triste exemplum & mihi aliquando innotuit, pariterque testes de eo eventu sunt fide digni observatores, quos inter sunt LOMMIUS in *Obs. med. Libr. II. pag. 79.* BLANCARDUS in *Collectan. med. phys. Part. I. Cent. 3. Obs. 45.* ZWINGERUS *loc. cit.* sub tit. *de Canis rabidi morsu & de hydrophobia.* Iidem modo memorati Autores unanimi cum aliis, quorum omnium instar sit TULPIUS *loc. cit.* & in *Cap. 21.* suffragio confirmant, quod neminem unquam vere aut complete hydrophobum curatum, sed raro potius in diem vel tertium vel quartum superstitem fuisse viderint aut resciverint.

Quæ cum ita sint, ut sunt, experientiæ testimonio abunde confirmata, non possum non mirari, qui, quæso! dentur Medici, qui de curata hydrophobia vane non solum gloriantur, sed & ei completæ medendi methodum in homine solidis ac liquidis internis remediis publice tradere sustinent, quippe ex natura mali nullus ore recipiendæ medicinæ hic est locus. Ita enim Medicus Londinensis, Carl PETERS, cum celeberrima Societate Regia Anglicana communicavit experimentum Chirurgi RANBY, quod Hamburgense Diarium (vulgo *Magazin*) in *Fascic. I. Part. 2. Artic. 2.* ex Actis eiusdem Societatis in teutonicam linguam translatum continet, atque in homine ex morsu canis rabiosi ægrotante feliciter cessit, cuius ceu curatæ hydrophobiæ mentionem facit novissimus quidam Pathologiæ auctor celebris. Verum, si omnes ac singulæ istius casus circumstantiæ attentè animi lance ponderantur, minime vera & completa, sed imminens tantum ac incompleta adfuit hydrophobia; nam a cane mordicus læsus mentis atque omnium actionum fuit compos, potuit bibere & plus vice simplici esculenta æque, ac medicamenta, licet multo cum suffocationis periculo, deglutire.

Curacionem eiusdem quod attinet, illa potius admiranda est, quam imitanda, nullo non extremo remedio, eoque aliquoties, tentato; sed ne hoc quidem ille integræ sanitati restitutus, quin potius in singulis lunæ phasibus residui mali insultus mitiores iterato expertus.

Aliud ingeniose & in canibus rabiosis quidem feliciter adhibitum, at fide, quæ penes auctorem sit, indignum experimentum in hominibus curandi hydrophobiam eidem Societati Scientiarum Anglicanæ proposuit D. Robert IAMES, qui in homine præmissò vomitorio e vino medicato, tres bolos ex Turpethi mineralis granis XII, rad. Contrayerv. drachma & theriacæ Andromachi q. s. parandos & vesperi per tres dies cum vehiculo iulepi cuiusdam infundendos, curaque hac peracta balneum aquæ frigidæ adhibendum commendat, id quod fulius recensetur in *Lipsiensi uni-versali promptuario naturæ, artium & scientiarum Part. I. Artic. XXV.*

Si quando tentamen hoc in canibus vere rabidis voto responderit, homines tamen a cane rabioso demorsi, quos eidem curacioni ille subiecit, neutiquam fuerunt imminente, nedum completa, qua canes, hydrophobia correpti, ideoque a metuendo hydrophobiæ insultu, ex illo morsu, quidem iuxta eius mentem liberati, sed non a morbo hydrophobiæ verè restituti, ut adeo non habeat auctor, quo remedium hydrophobiam completam in homine tollens se invenisse sibi aliisque persuadere possit; mali enim huius specifica qualitas & præscripta medendi methodus, utpote quæ sibi invicem contrariæ, certo certius huic experimento in homine fidem derogant omnem; namque hydrophobus prius suffocatus exspiraret, quam bolus aut mediante illo vehiculo, aut, si, ut in canibus, fieri possit, bacillo per gulam mitteretur & gravissimæ inde excitatæ convulsiones irritam certo redderent omnem nimis officiosi artificis operam, ut superius adductis iam evictum est.

An quoque hoc remedium in curatione humanæ hydrophobiæ fidum ac optimum foret, merito dubitandum, eo quod hydrophobia febre quadam, indolis acutæ, semper comitata invadat, atque acutissima demum febre sæviens, tertio vel ad summum quinto die nunquam non lethalis evadat, cui tam violentum remedium, Turbethum nempe minerale, quod & in partes solidas acriter stimulando ac per utrumque os evacuando, & in humores colliquando atque salivam largiter fundendo impetuose agit, opponere idem foret, ac ægrum in maius discrimen accelerata morte adducere; nam spasmo & stasi inflammatoria iam affectas faucium pulmonumque partes gravius afficeret. In hunc usque diem neminem, iam vere & complete hydrophobum, unquam externis, nedum internis, sanatum fuisse remediis, Observatores uno ore profitentur. Dantur quidem casus, ubi ex corrupta phantasia levis hydrophobiæ quædam species, aut potius simulata hydrophobia subnascitur, quæ pariter non nisi proiciendo ægrum in aquam funditus tollenda, de qua prorsus singularem casum, de virgine eodem modo curata, annotavit *I. B. de LAMZWEERDE loc. cit. Cap. 22. p. 230*; verum non fuit vere hydrophoba, licet per aliquot annos bis terve de die latraverit, variosque animalium sonos confuse æmulata sit, quid, quod ab aqua adpersa inhorruerit; nam, teste *BAGLIVIO in Prax. med. Lib. I. de Phrenitide*, multi dementes & maniaci eadem methodo, qua hydrophobi, sanati fuerunt, demersi nempe in aquam. Est itaque huiusmodi hydrophobiæ species cognomine *spuriæ* merito insignienda. Deinde longe alia ratio est hydrophobiam e morsu animalis rabidi metuendam præcavendi, alia iam præsentem atque furentem tollendi, in qua docta plus valet arte malum.

Ad abigendum vero hydrophobiæ humanæ periculum immimens, multa utique interna atque externa prostant remedia usu probata, a variis Autoribus sparsim annotata.

Vetustissimum eorum atque omnium princeps habitum est, quod suadet CELSUS de *Medicina Lib. V. Cap. 27*, læsum scilicet, antequam aquam metuit nec opinantem in piscinam proiicere, alias foret spe^s in angusto. Experientissimus in hoc malo TULPIUS simul testis est, quod nemini, licet plurimos viderit, tempestive in mare proiecto quicquam finistri postmodum ex morfu rabioso evenerit, sed salutari hoc remedio vel flocci facto, vel tarde ac timide adhibito, multi irreparabiles incuriæ suæ pœnas dederint, quod memorabili admodum casu de sene rabioso *cit. loc. Cap. 21*. illustrat, cui blandius ob ætatem balneum tantum profuit, ut potuerit interdum parum, licet admodum moleste, bibere, sed sine reconvalescentia. Nihilominus porculis, quos catulus momorderat rabiosus, pluriumque iam interitum improvisum paraverat, eodem pariter, quo ille, modo paralyticis, lavacrum in piscina aliquoties repetitum ultimo saluti fuisse certo memini. An vero a porculis ad hominem argumentum sive idem experimentum valeat, ambigo, ac experientia erit magistra. Auxilii itaque huius summa in eo versatur, ut malo huic ante opponatur, quam aquæ formido accessit.

E specificis mali huius antidotis excellit Electuarium de ovo, ob nucem imprimis vomicam, quæ ipsius compositionem ingreditur; de qua nuce notatu dignus is est effectus, quod canibus pluribusque animalibus sit venenum, homini vero medicina, qua in delirio hypochondriaco. eoque periodico, quendam cum præsentis levamine usum fuisse memini. Eadem ratio est in amygdalis amaris, quæ teste WEPFERO de *Cicuta aquatica*, pariter animalia enecant. Quibus rationibus sine dubio commotus STAHLIUS in *Collegio practico*, quod notis illustratum edidit PELARGUS, ubi de Hydrophobia agit, has amygdalas nuci vomicæ in dicto Electuario substituendas pari iure autumat, atque usui commendat. Quam ob analogiam cum reliquis specificis ego, data mihi sæpius

occasione, in illis adhibendis auspiciatum feci periculum; præmissa enim illico partis læsæ scarificatione & cucurbitularum appositione, aliquot amygdalas singulo mane per unam alteramve septimanam comedendas, atque interposito, si ætatis & tempestatis ratio tulit, quandoque aquæ balneo, bono animo esse suasi; ita duodecim a cane rabioso morsos ab omni hydrophobiæ periculo prorsus liberatos fuisse, non sine voluptate in memoriam revoco, quos inter quidam nullo balneo sunt usi.

Notabiles præ reliquis sunt duo casus novissimi, quorum primus de rustica quadam, cuius brachium molossus rabiosus ante dies bene multos graviter morsu dilaceraverat, vulneribus nondum coalitis, & quæ pariter, ac in illo, quem *Carl PETERS loc. cit.* refert, casu, tanta agrypnia animique perturbatione iam correpta erat, ut hydrophobiæ malum instare nullus inquilinorum dubitaret, cuius tamen periculum usu laudato amygdalarum amararum, nec non pulveris temperantis circa vesperam adhibiti, prorsus evanuit, neque in hunc usque diem, quo anni duo iam sunt exacti, ne minimo quidem sui indicio apparuit. Alter casus accidit in nobili quodam, qui a cane venatico præter opinionem rabioso in dorso manus læsus, incurie nimis cruorem illico e vulnere exsugit atque expuit, ac usu earundem amygdalarum & balnei aquæ tepidæ ab illo horrendi mali insultu ultra anni dimidium immunis vixit, cum contra eiusdem canis vulnera in diversis animalibus brevi post rabiem & mortem attulerant subitam. Quam maxime autem deploranda est plurimorum incuria, qui ab ignotis canibus mordicus læsi levia ut plurimum vulnuscula flocci faciunt, ceu Medici consilio indigna, adeoque calamitatis suæ feralis ipsi autores existunt.

Multum igitur refert & canum rabiosorum notas, & an morsus canis venenatus fuerit, nosse, quod utrumque elegans limati iudicii scriptor, *LOMMIUS loc. cit. pag. 80. seq.* scite docuit,

docuit, si nimirum ex eius consilio panis frustum recenti vulnere aliquamdiu impositum, alteri sano cani ad devorandum obiicitur; quod si hic a rabie immunis maneat, testetur, eum, qui momordit, non fuisse rabiosum. Quod experimentum cum iuglande aut nuce trita & vulnere imposita primum fecisse fertur ORIBASIVS, teste FORESTO in *Obs. Lib. X. Obs. 28. in Schol.* Verum cum experientia doceat, nec canes a morsu alius rabiosi protinus, sed elapsis aliquot septimanis vel mensibus, rabiem conceptam prodere, in hoc quoque experimento haud nimium fiducia collocandum, sed consultius est, nisi de cane mordaci certo constet corporis integritas, in tempore opportuna opponere remedia, antequam virus corpori eiusque humoribus altius se insinuat damno irreparabili. Notatu sane digna est observatio SPINDLERI in *Obs. med. 98.* de morsu canis nondum rabidi post consolidatum iam a quatuordecim diebus vulnus intra quatrimum lethali, de quo in annexo Scholio docte non minus, ac perite commentatus est RAYGERUS. Convenit hæc omnibus fere & præcipuis quidem modis cum illa observatione, quam Excellent. D. Ferd. Iac. BAIERUS *Astor. Nat. Curios. Vol. X. Obs. 90.* inseruit, ubi vulnuscule furæ levibus, in tertia demum septimana coalitis, vigesimo tertio die mors octennis pueri successit præcipitata: venenati enim morsus indicia evidentia præbuit & pedis morsu afflicti & colli eiusdem lateris rediens spasmus. Et hoc ipsum quoque nullam insignem parit admirationem, quoniam, licet canis, qui in priore casu a rabiosis dudum morsus ferebatur, nondum, ut & in ultimo casu, actu rabiosus, sed tantum qualicumque modo irritatus morsum intulerit, plurima tamen animalium ira percitorum ictu aut morsu illata vulnera suspectæ malignitatis, atque ideo haud raro lethalia animadvertuntur, (conf. ETTMÜLLERI *Opera med. de morsu viperæ punct. s.*) idque eo citius & gravius accidit, si cacochymicus læsi status, quem in illo puero exenterato quinque lum-

lumbrici teretes prægrandes indicarunt, accesserit. Ira autem non modo excandescentium horum animalium, verum & piscium innocuorum, multa tortura internecioni datorum, salivam venenosam & lethiferam fore, experimento anguillæ egregie confirmarunt Medici Angli, ut videre est in supra allegato *Hamburgensi Diario Artic. VII.* Casus vero isti providos Chirugos admonent, ne suspecta & morsu quidem inflicta vulnera, licet levia & cuticularia, cito nimis coire permittant, sed suppuratione uberiore, solito diutius protrahenda, aut, ut consilii quandoque in morsibus venenatis est, vesicatorio ipsi vulnere applicato virulentiaæ facilem & patulam emigrandi viam concedant, id quod consilium puellæ a fele rabido aliquando morsæ salutare deprehendi.

(*Treptoa Halam missæ d. 20. Decemb. 1754.*)

Observatio XLIII.

DN. D. CAROLI PHILIPPI GESNERI.

Dentium dolor epispastica cedens.

Remedium *ελπερινο* tentare necessitas fuasit, cum in Illustrissima matrona neque dentem cariosum evellere integrum esset, neque alia, ex omni apparatu chirurgico atque medico petita, quidquam proficerent, medelam tamen diri & diuturnioris iam doloris, officii ratio a me exposceret. Felix supra expectationem, fateor, successus fecit, ut sæpius adhiberem idem medendi genus, eodem ut plurimum eventû, nisi vel pus in alveolo ad radicem dentis collectum evellere illum cogeret, vel arthriticæ labis decubitus spem eluderet. Nunquam vero allium adhibui, cuius odorem difficulter ferunt delicatæ nares. Substitui illi Sinapi cum aceti pauculo tritum, & fermento panis ea ratione mixtum, ut commode in placentulam, nummum uncialem argenteum magnitudine æquan-

æquantem, efformari posset. Apponi volui, ea, qua modo dixi, forma, in brachio lateris affecti, antea leni frictione irritata o, ipsæ bicipitis musculi aponeurosi, ita ut inferior ora, plicæ cutis, ex flexura brachii natæ, responderet; superior ventrem bicipitis attingeret. Retineri iussi tamdiu, donec rubor intensus, vel pustulæ subnatæ, aut cessans dentium dolor, auferendum indicarent. In delicatioribus, minus patientibus, ter aut quater etiam repetendum suasi sinapismum leviozem. Plerumque ad dolorem sopiendum suffecit, ut profunde ruberet cutis. Venæsectionem & pharmaca alvum ducentia pro re nata interdum præmissi, sæpius abstinui, ubi minus indicari videbantur. Vesperi adplicatum epispasticum, somnum, quem pluribus interdum noctibus dolor interceperat, plerumque suavem invitavit, ut mirarentur ægri evigilantes se dormivisse, vix crederent sibi ipsi dolorem esse discussum. Inter plurima experimenta, in differentis sexus, ætatis, habitus hominibus capta, quibus dubius semper & anceps laudabam effectum, cuius causam nec dum assequi eam possum, quæ mihi satisfaciât, multum me confirmavit, quod viderim, in iuvene nobili, deinde iterum in fœmina ætatis satis provectæ, brachio lateris oppositi per errorem applicato epithemate, doluisse sanissimos dentes illius lateris, cessasse dolorem dentis cariosi, adhibitum demum epithema illi brachio, cui primum debuerat, dolorem plane discussisse. Molestum fuit aliquoties dolentia & difficilia medicatu ulcera, in loco cui Sinapi apponi iusseram, esse suborta. Hoc vero solum in cacochymicis corporibus evenit. Cesserunt tamen dentium dolores, & ulcera remediis desiccantibus, minus pinguibus, sensim persanata sunt. Porro inter sexaginta & amplius tentamina, decem certis & indubiis experimentis confirmatum est, plurium annorum intervallo, post usum huius medelæ, dentibus magis etiam carie exesis, dolorem non rediisse. Vereretur horum experimentorum in his ipsis Ephemeridibus, iteratam

men-

mentionem facere, nisi fuisset occasio illa sæpius repetendi, & spes esset, ad obstruissimam in natura corporis humani historiam nervorum & doloris, ea aliquid, licet exiguum, posse conferre.

Observatio XLIV.

DN. D. CAROLI PHILIPPI GESNERI.

Lingua tumens, suppurata, cum enormi salivæ fluxu.

Vir mediæ ætatis, habitus corporis non adeo pleni, neque tamen sicci omnino, potui spirituosorum assuetus, sanus tamen, mediæ ætate subito linguæ dolore acuto, prunæ ardentis inpositæ sensum æquante, correptus est. Accessit salivæ fluxus copia, odore etiam mercurii humoribus corporis admixti suspicionem inducens, cuius tamen nullum vestigium sedula inquisitione ægri & adstantium reperiri potuit. Intra tres dies adeo tumuit lingua, ut nihil deglutire posset, & vix nisi per nares respiraret æger, plenæ vero linguæ fauces omnem inspectum prohiberent. Intra hoc intervallum data lenia laxantia, clysmata, fomenta, potus emollientissimi, copia qua potuit maxima. Accesserat statim febris satis acuta. Ruptum quinta die in medio dorso apostema, puris circiter unciam dimidiam fudit, e fovea ad lineas quinque in corpus linguæ cavata. Salivæ copia, quæ intra nycthemeron ad libras plus quam duodecim ascenderat, sensim diminuta est, cessit febris, vorax ciborum appetitus successit, ulcus linguæ brevi est perlanatum. Insectum aliquod se fœnum curruæ imponentem pupugisse, cum primum apostemate rupto loqui posset æger narravit; Chirurgus se aculeum in pure, quod expressit, reperisse arbitratur. Irritabilitatis harum corporis nostri partium, & exinde impetus humorum ad vicina aucti,

hic ingens salivæ fluxus documentum est. Quid enim? Ex opiato, forte acriore, denti dolenti adhibito, in Domina, magis etiam virtutibus, quam summa nascendi forte, supra communem hominum dignitatem posita, tumuisse linguam, & largum salivæ fluxum esse subsecutum constat; qui cum quibusdam hydrargyri effectus videretur, docuit tamen eventus, cum ulcus, ad latus linguæ denti affecto respondens, sponte ruptum esset, non aliam fuisse causam huius secretionis auctæ, quam irritationem in corpore & loco acute sentiente, facile ad vicinas linguæ glandulas salivales propagatam, quod etiam in angina contingere norunt naturæ consulti.

Observatio XLV.

DN. D. CAROLI PHILIPPI GESNERI.

Delirium pertinax post febrim acutam.

Iuvenis nobilis prosapiæ, habitus florentis, non mediocris ingenii, viginti & duos annos natus, feбри acuta vernali corripitur. Deferbuit impetus febris, sanguine misso, & administratis, quæ debebant, intra dies septem. Remansit delirium, quod a primo momento febris cæperat, ut etiam nunc cum omnibus perfectæ sanitatis signis, dies noctesque terribili voce cantando, quæ in vita sua egerat omnia exigeret, adiceret singulis periodis, se ideo damnatum pœnas inferni ferre, ceterum sibi constans, noscens adstantes, quin unicuique, qui invifendi causa venerat, cantans, si quare cogitando etiam de illo peccaverit. Repetita venæ incisio, levissima diæta, clysmata, pediluvia, epithemata capiti admota, quæ obediens patiebatur omnia, sermones amicorum ne hilum profuerunt. Denique in fronte largissima sanguinis missio, die decima octava morbi administrata, menti sanæ restituit, & ita restituit, ut viribus intra paucos dies recuperatis,

præteritorum in morbo immemor, ingenii nullo omnino detrimento facto, octo iam annos sine ulla labe degat.

(Dresda Halam missæ d. 10. Ianuar. 1755.)

Observatio XLVI.

DN. D. CAROLI AVGVSTI de BERGEN.

De

Imagine unius eiusdemque obiecti a diversis hominibus in eadem distantia sub diversa magnitudine visa.

Accidit semper mihi & amicis una congregatis, quoties per tubum Gregorianum planetas contemplati sumus, quod area sive orbita unius eiusdemque planetæ cuius nostrum sub diversa sese repræsentaret magnitudine. Differentia tanti erat, ut qui minimam Iovis videbant imaginem, eam obulo vel ternario, qui maiorem, floreno vel imperiali, qui maximam, orbis stannei depressæ areæ æquarent.

Omnes porro istos, quibus minima erant obiecta cœlestia, ex eorum numero deprehendi, qui quævis obiecta remota minus distincte vident.

Oriuntur hinc quæstiones merito enodandæ:

- 1) Anne cuius individuo diversa repræsentandorum obiectorum mensura?
- 2) Quænam sit causa physica differentis huius repræsentationis in remotis adeo obiectis?
- 3) An hæc discrepans repræsentatio diversæ magnitudinis imaginem in variarum personarum retinis pingat; an vero hæc sensatio errorem ratiocinii contemplantis pro fundamento habeat?

Quidquid sit, suppeditat hoc phænomenon problema, cuius solutionem a rerum opticarum perito tanto magis expectarem, quo certius est, huius phænomeni in scriptis Opticorum nullam, quantum scio, mentionem fieri.

Forte etiam per hæc, & similia experimenta, requisita visus pro Astronomo necessaria determinari possent; qui enim cuncta obiecta videt maiora & simul distincta, melius quoque res minutissimas, in his obiectis occurrentes, discernere potis est.

Observatio XLVII.

DN. D. CAROLI AVGVSTI de BERGEN.

De

Maculis & faculis a Solis aspectu in oculo residuis.

Illustris & immortalis famæ Vir, *Isaacus NEWTONVS*, in egregio Optices opere (c), & quidem in præfatione, monuit, se coronas colorum, quæ circa Solem & Lunam nonnunquam apparent, quadantenus explicuisse, in cuius phænomeni lectione cum non sine animi delectatione versarer, rediit in memoriam aliud simile phænomenon, quod in iuvenilibus annis sæpe miratus sum, & cuius explicationem ex legibus diversæ refrangibilitatis radiorum primigeniorum reddere conabor. Ipsum phænomenon ita se habet.

Si quis, cui nulla organi visus labes est, quique remota æque ac propinqua obiecta distincte videt, quales iuvenum & puerorum oculi sunt, qui lucubrationibus aut experimentis opticis visus aciem nondum debilitarunt, splendentem Phæbum ad momentum tantum intuetur, declinatis mox oculis videt maculam nigram in opposito pariete, quæ sensim decre-

(c) quod *Lausanna & Geneva* prodiit 1740. in 4to.

decrefcens intra quadrantem horæ penitus difparet. Aut fi oculos ab aspectu Solis removens ftatim immoto capite claudit, putat fe videre iubar aliquod rotundum ad inftar Solis imaginis, quod fucceffive in orbitas coloratas mutatur, primo rubram, poftea auream, flavam, viridem, cœruleam & tandem violaceam, fub quo colore, femper magis magisque obfcurato, tota Solis imago difparet; apertis rurfus oculis nullas amplius maculas fentit.

Puer quondam hanc experientiam inftitui, & noxas inde orituras ignorans, fæpius repetii in lectulo orienti Soli expofito, Sole horizontem aliquod gradibus fuperante & adhuc debili. Facie poft aspectum pulvinari impofita, vidi hos coloratos circulos, & transmutationem unius coloris in alium cum certa quadam ofcillatione & partium motu intrinfeco fieri, nec infra quadrantem horæ penitus difparere. De caufa parum follicitus, non prius de hoc phænomeno cogitavi, nifi lectis demonftratis, de varia radiorum folarium fimplicium refrangibilitate, Newtonianis. Demonftravit fcilicet vir incomparabilis, feptem iftos radios per prifma productos plus minus refringi, ita ut ruber omnium minime, violaceus & Indicus omnium maxime refringatur: quare phænomeni formalitatem fic explico:

Radiantis Solis radii per tunicam corneam, aqueum, cryftallinum & vitreum humorem tranfeuntes & in medio vitrei focum formantes (*d*), in fuperficie retinæ pingunt Solis, tanquam vividi & lucidiffimi iubaris, imaginem. Pulpofa & mol-

A a 3

lis

- (*d*) Per experimenta cum lentibus vitreis ex ipfo cryftallino humore capta didici, focum, quem cryftallinus per luminis tranfeuntis radios format, non cadere in fuperficiem retinæ, qualis multorum Opticorum fententia eft, fed ante retinam ad $\frac{2}{3}$ longitudinis axeos vitrei humoris; fuma enim convexitas cryftallini a parte poftica prohibet, quo minus focus fuperficiem retinæ attingat.

lis retinae tunicae substantia adeo hanc imaginem sibi imprimi patitur, ut averfa a Sole facie & clausis oculis hoc iubar, apertis vero, nigra macula superfit. Communis autem luminis solaris proprietas dudum evicit eius ad tempus adhæfionem ad superficiem corporum, & nuper adhuc clarissimus *lac. Barthol.* BECCARI (e) hanc luminis proprietatem fere universalem fecit. Cur vero apertis oculis post aspectum Solis nigra appareat macula, hæc mihi videtur ratio: Imago Solis generari non potest, nisi collectis & densatis radiorum solarium igneis particulis, quæ violenter adeo in sensiles retinae medullosæ fibras agunt, ut inde in motum tremulum & oscillatorium ruant, naturalis oscillationis sphaeram superantem, qui longe abest, ut visus aciem acuet, ut potius hebetet turbetque. Apertis ergo oculis in loco, ubi infixæ hæret iubaris imago, debiles luminis reflexi radii haud agunt, imo nimis tremulæ & lumine saturæ fibræ non sentiunt, sed partem retinae occæcatam relinquunt, pariter ac demonstratum est a BOERHAAVIO (f), varicosa retinae sanguinea & lymphatica vascula, contiguas medullosæ retinae fibras separantia, constantes istas maculas nigras, in quibus nulla obiectorum representatio est, formare. Oculis vero post aspectum Solis clausis ideo apparet Solis imago sub specie iubaris, quia particulae igneæ, formantes imaginem, satis densæ & copiosæ sunt, ut in obscurato bulbo & in tenebris sensum luminis excitare possint. Hoc lumen ex radiis compositis, seu dissimulabilibus constat; quamprimum vero colores oriuntur, successive sese excipientes, indicium est igneas has particulas dissipari ac compositos radios in simplices mutari, & quidem legibus refrangibilitatis conformiter, quæ in generatione radiorum colorato-

(e) In *Commentario de quamplurimis Phosphoris.* Bononia 1744.
4to.

(f) *Lib. de Morbis oculorum.* Gætting. 8vo.

ratorum ex radio composito observantur. Radii nempe colorati minoris refrangibilitatis minus distant a linea coniunctionis, in qua lumen compositum emergit, & hinc quoque minori temporis intervallo ad eandem lineam vergunt; radii maioris refrangibilitatis magis distant ab hac linea & plus temporis impendunt, antequam ad communem axin accedant. Quare ratio in promptu est, cur disparente iubare ruber prius in orbita colorata, postea successione naturali sequentes colores oriantur; & evanescente postremo, scilicet violaceo & Indico, tota dispareat orbita colorata. Quis ergo negabit, hoc phænomenon theoriam NEWTONI mirum in modum confirmare? In iuniorum hominum oculis hæ imagines breviori temporis intervallo dilabuntur, forte ob pellucidos & intemeratos magis oculorum humores, cui adscribendum, quod celeberr. de BUFFON (g) retulit, sese multosque alios ab inspectione Solis talium macularum vestigia ad aliquot septimanas retinuisse. Imo protractus eiusmodi iubaris, luminis, vel splendentis & albi obiecti, focique caustici & culinaris adpectus pertinaces adeo maculas gignit, quæ tandem persistunt & in speciem amaurosis vel guttæ serenæ degenerant. Hinc Arabes, Persæ, Ægyptii, per campos arenosos, solis splendore corruscantes, vel nivosa montium cacumina, lucem vividam reflectentia, iter facientes, primo has maculas & vestigia, postremo sæpe amavrosin reportant. Recordor pariter, quanto cum visus detrimento instituantur experimenta cum Speculis causticis, quæ nisi oculi rica vel sidonia chlamyde sint tecti, diurnas post se trahunt maculas. Idem contingere necesse est hominibus fulguri frequenter sese exponentibus, quales instar eorum, qui lucubrationes in seram noctem protrahunt, visum adeo debilem sibi conciliant, ut etiam obiectorum luce duntaxat reflexa illuminantium imagines ad
tem-

(g) *Memoires de l'Academie Royale des Sciences.* 1743. pag. 147.

tempus retineant, quale exemplum GASSENDVS (b) de illustri PEIRESCIO refert, qui millies expertus, cum respexisset per momentum in fenestram clathris ligneis, quadratulisque papyraceis interstinctam, circumferre sese illius formam in oculis, ita ut si clausos contineret, tunc clathros obscuros & quadratula candida detexerit, sin autem apertos in parietem coniecerit, tum obscura quadratula, clathra vero eiusdem candoris cum pariete contueretur.

Observatio XLVIII.

DN. D. CAROLI AVGVSTI de BERGEN.

De

Effectu deleterio, causaque sphericitatis globulorum minorum plumbeorum (vulgo Schrodt.)

In Volumine X. *Actorum Naturæ Curiosorum* sub num. V. p. 22. legi nuper observationem Celeberrimi D. MATERNI de CILANO. de morte a deglutitâ globulis plumbeis (*Hægel*) in intestinis hærentibus, in femina subsecuta, ubi Clarissimus observationis Auctor necrosin & siderationem intestinorum ex deficiente horum vi expultrice deducit. Etiam si vero non negem, peristalsin intestinorum debilitatam utique accelerare posse noxios effectus ex aliis causis pendentes, nihilo tamen secius persuadere mihi non possum, relati casus tragicum effectum ex allegata causa inductum fuisse. Liceat igitur mihi, cum ab omni contradicendi pruritu abhorream, pace & venia doctissimi observatoris, cuius merita in rem medicam semper magni facio, meas qualescunque de vera lethiferi huius effectus causa meditationes in medium proferre, eruditorumque censuræ subiicere.

Sci-

(b) In vita PEIRESCII, *Operum* Tom. IV. Lugd. fol. 1658. p. 316.

Scilicet existimo, memoratum effectum unice in virulenta qualitate horum globulorum plumbeorum quærendum esse: quod sequentibus argumentis probatum eo. Parantur istiusmodi grandines plumbei ex liquato plumbo, cui inspergitur auripigmentum pulveratum, quod calore bullientis plumbi solvitur & parte sua arsenicali sese partim cum plumbo miscet, partim in scorias vertitur, quæ sub forma spumæ apparent & cochleari separantur. Repetito aliquoties hoc labore præparatum & denuo liquatum plumbum infunditur cribro cupreo vel ferreo, foramina diversæ magnitudinis habenti, & guttæ liquati plumbi aqua frigida supposita excipiuntur, qua una encheiresi artifex globulos diversæ magnitudinis accipit, quos diversis iterum cribris separat & sub suis numeris venum exponit.

Auripigmentum autem est concretum mireale, quod, licet Chymicorum consensu constet ex arsenico & sulphure invicem superficialiter mistis, quamdiu in sua naturali syncrifi subsistit, inter deleteria venena non refertur. Sed superficialis mixtio supponit facilem decompositionem, quæ super liquatum plumbum contingit & partem sui arsenicalem plumbo communicat. Quod vero virulentam horum globulorum qualitatem eminenter auget, ab artificum encheiresi dependet, qui, inprimis in Germania, arsenici patria, una cum auripigmento certam portionem arsenici albi super plumbum deflagrare sinunt, qua manipulatione plumbum arsenico imprægnatur; his ergo circumstantiis deleterius horum globulorum effectus adscribendus erit. Simile quid videre est in cupro per arsenicum dealbato, & ad varia utensilia culinaria perquam apto, sed quibus sine periculo utendum non est. Ex aliorum experientia accedit, homines quandoque unum vel alterum maiorum globulorum, sclopetis inservientium, & simplici fusione in forma ferrea paratorum, deglutiisse, eosque salvos suo tempore reddidisse; aut alios tales globos, quibus percussi

fuere, in cavitate venarum vel intra lacertorum interstitia cellularia per omnem vitam citra sanitatis dispendium circum portasse. Tandem ex his concludo, vulnera his globulis minoribus facta, & satis profunde impressa, cæteris paribus periculosiora & generandis gravibus symptomatibus aptiora fore istis, quæ maioribus infliguntur. Non tamen ideo carnis venaticæ delicatioris amatoribus terrorem incutere volo, quasi simile quid ab harum esu metuendum esset; quæ enim animalia inde cito moriuntur, vel semimortua enecantur, circulantibus tantam moram humoribus non concedunt, ut bibulæ venæ venenum absorbere & sanguinis oceano communicare possint.

Alterum huius meæ observationis membrum concernit phænomenon, quod Physicorum ingenia exercere valet, quodque problematis loco subiungam. Omissis scilicet auripigmento & arsenico æque facile, imo facilius liquatum plumbum cribra transit, sed eius guttæ in aquam cadentes nunquam fiunt sphericæ, sed elongantur in cylindros, vermiculos æmulantes. Quænam igitur existit ratio, quod addito auripigmento & arsenico hæ guttulæ, iam cadendo in ellipses mutatæ, sphericam figuram recuperent in aqua? Respondeo, nondum meliora edoctus, ex legibus attractionis constare, cur fluida corpora, in guttas divisa, globosam induant figuram; forte ergo plumbum addito arsenico & auripigmento induratur, ut particulæ metallicam guttam constituentes maiori nisu cohæreant & pressione æquali ambientis frigidæ velocius coadunentur in sphæricas; purum enim plumbum liquatum propter mollitudinem summam minus cohæret, hinc aquæ instillarum ex insita gravitate, & fluxilitate, cadendo elongatur. Forte etiam arsenicum & auripigmentum aliquid continet, quod reciprocam aquæ in plumbum & huius in illam attractionem immittit, ex phænomenis enim guttularum aquearum, diversis corporibus instillarum, diversa resultat attractio, exemplo sim-

simplicis guttæ aqueæ, quæ fortius attrahitur a superficie mar-
moris, quam ligni aut folii plantæ. Sed parem perfecte ex-
plicando huic phænomeno me non invenio, limites cognitio-
nis physicæ ditabunt, quibus animus est hoc problema solide
resolvendi.

Observatio XLIX.

DN. D. CAROLI AVGVSTI de BERGEN.

*Camphoræ in aqua solubilis quædam phæ-
nomena.*

Ante plures annos aliquando experiebar, quomodo Cam-
phora accensa super aquam deflagraret, & postquam hoc
experimentum verum deprehendi, experiri etiam volui, an
Camphora in pulverem redacta pari ratione accenderetur, in
quo experimento irriti vidi ramenta & particulas Camphoræ
aquæ insperfas motu gyratorio in orbem ferri, atque hunc
motum tamdiu continuari, donec integra particula nudis ocu-
lis visa sit penitus evanuisse, aut si forte hoc motu lateribus
vasculi appulsa fuerit, ibidem immotam & adhærentem re-
mansisse.

Quo frigidior aqua est, eo magis hic motus gyratorius est
sensibilis; quo calidior, eo minus.

In aquæ temperie ad sanguinis temperiem calida nullus se
exerit motus, sed particula in superficie aquæ immota iacet.

In aquæ temperie 20. grad. Thermom. Fahrenheit. supra
punctum congelationis calida, hic motus superstes erat, licet
debilis.

In aqua 20. grad. Thermom. Fahrenheit. infra punctum
congelationis frigida; hic motus vehementissimus erat, nec
nisi evanescente particula cessabat.

Cum de paradoxo solutionis Camphoræ in aqua phænomeno adhuc dubitarem, oculis armatis, scilicet microscopio composito D. NORD, ad exploranda fluida aptato, has particulas consideravi, & vidi hæc ramenta seorsim in gyrum acta, modo rapide sese attraxisse & plura coniunctim motum rotatorium continuasse.

Quamlibet particulam, præter motum rotatorium, peculiarem oscillatorium habuisse observavi. Omnium porro margines laceros & angulosos, quo diutius motu agitantur, vidi æquales fieri, & æqualem peripheriam acquirere.

Ex peripheria uniuscuiusque particulæ sese moventis cum admiratione vidi plures penicillos effluentis tenuissimæ materiæ, fere tales, quales pro electrica sua materia pinxit NOLLETUS, qui a refractione multiplici horum microscopiorum omnes iridis colores habebant. Profluvium huius materiæ continuavit, donec omnis particulæ motus cessaverit, non tamen ideo, quod nudis oculis videbatur, tota particula in aquæ superficie dissipata est, sed reliquit quasdam quasi exuvias, quiete iacentes, non amplius solubiles, nec penicillos emittentes.

Quo maiora erant Camphoræ ramenta, eo minus sensibiles erant gyri, ita ut frustulum, seminis cannabis magnitudine, nullum amplius motum manifestaverit.

Unius horæ spatio ramenta & atomi Camphoræ in descriptas scorias sunt redactæ, aqua tunc saporem & odorem Camphoræ monstrante, qui tamen uterque intra aliquot horas evanescit & aquam inspidam & inodoram relinquit.

Cum spiritu Nitri acido debili, oleo Tartari per deliquium, aceto destillato, urina frigida, idem reiteravi experimentum, sed ramenta immota iacebant in superficie, nec conquassato vase fundum petebant.

In spiritu vini rectificatissimo fundum petebant particulæ & momento citius solvebantur.

Confectaria, quæ ex his observatis formo, sequentia sunt:

- 1) Solutionem Camphoræ in aqua non esse impossibilem, sed perfectam non dari.
- 2) Imperfectam esse, quia non omnem Camphoram solvit, sed recrementa relinquit.
- 3) Fallum esse quorundam scriptorum assertum, Camphoram adeo perfecte in auras avolare, ut nulla profus recrementa vel scorias relinquat.
- 4) Solutionem hic fieri, qualis nunquam alibi; rarefactum enim phlogiston, quod Camphoram sub forma penicillorum continuo derelinquit, non diu moram necit intra aquam, sed brevi in auras avolat, longe promptioris dissipationis, quam est phlogiston spiritus ardentis rectificatissimi, qui integros requirit dies, antequam auræ liberæ expositus, deflagrandi qualitatem amittit.
- 5) Forsitan pauculum aquosum, quod in Camphoræ miscela hæret, in mutuam attractionem cum aqua ambiente niti, undè atomorum motus oscillatorius & gyrotorius.
- 6) Forsitan etiam phlogisti concentrati vim expansivam; quam penicilli materiæ effluentis tenuissimæ comprobant, a medio densiore circumdante intendi & hos motus producere.
- 7) Fortiorem motum particularum volatilium ab ambiente medio frigido, volatilium menstruorum actionem augere magis frigore, quam calore, quod dudum iam credidi, toties expertus, me nunquam saturatiorem & meliorem essentiam aurantium ex vini spiritu obtinuisse, quam sub summo frigore.

Colophonem his Observationibus impono, alterius notatu non minus dignæ qualitatis Camphoræ recensione. Camphora nullum novi volatilius & inflammabilius subiectum ex regno stirpium; interim igne vitri vel speculi caustici ægerrime

accenditur; parvo tali vitro, cuius segmenti radius \equiv erat 6. pollic. Camphoram non accendi, licet subiecta papyrus & tabula lignea ignem conciperet. Finem dictis impono, commemoratione symboli Antagonistæ SALMASII: *Quantum est quod ignoramus:*

(*Francofurto ad Viadrum Halam missæ
d. 18. Ianuar. 1755.*)

* * *

Notum est mihi quarundam muliercularum ad dentium dolores sedandos remedium euporistum, quod parant ex aqua fervida camphoræ particulæ rasæ vel. conquassatæ adfusa, probe tecta, & super fornace calefacta asservata. Huius infusi adhuc calidi portionem largam ore aliquamdiu tenent, deinde exspuunt, idque aliquoties repetunt, haud raro cum effectu optato. Aqua hac methodo camphoræ quidem parum solvit, eius tamen odorem atque saporem gravem insigniter recipit eiusque ope vires laudatas exferit.

C. I. TREW.

Observatio L.

DN. D. IOANN. WOLFG. FRIEDER.
BOENNEKEN.

De

*Vitiligine, & quidem illa specie, quæ a CELSO
ἡ λεύκη vocatur.*

Medicorum, in describendis multorum morborum signis diagnosticis discrepantia per sæpe tanta est, ut nonnunquam admodum difficile sit Medico, eorum scripta legenti, distincte cognoscere, qualis hic vel ille proprie sit morbus, qui

qui ipsi in praxi clinica obviam venit, cuiusque curationem suscipere debet. Exempli causa illos tantum nominare sufficiet affectus, qui sub titulis *ulcerum serpiginosorum, impetiginis, herpetis, vitiliginisque* occurrunt, quorum unus cum altero in Medicorum scriptis ut plurimum confundi solet. Ea propter Medicum praxiam facientem omnem quam maxime decet adhibere industriam, ut tam in diiudicandis, quam literis consignandis morbis specificam horum indicet differentiam; qua in ardua sane nec tamen minus præclarissima arte, perantiquus noster Cicero Medicus, CELSVS nimirum, ceteris fere palmam præripit. Ex innumeris autem, quos cum insigni perspicuitate in Libris suis de Medicina descripsit, corporis humani affectibus, *Vitiliginem* huc in medium proferre lubet. Hæc enim cum impetigine sæpe confunditur, ita ut a nonnullis Medicis pro uno eodemque affectu habeatur. CELSVS autem supralaudatus, pro more suo differentiam horum adfectuum perquam distincte *Lib. V. Cap. XXVIII. Art. 17. 18. & 19.* indicavit. Conveniunt quidem quodammodo inter se, cum uterque affectus sit cutis quædam defædatio magis vel minus ulcerosa, sub qua squamulæ albidæ ex cute decidunt, & quæ in cute, inde simul asperiori reddita, terpendo progreditur. Specifica vero horum affectuum differentia in eo consistit, quod ulcera superficialia, quæ Medicis *serpigo, lichen, impetigo, & herpes* audiunt, cum cutis desquamatione insimul 1) eius inæqualitatem habeant coniunctam, & 2) in illa profundius hæreant, quam in vitiligine eiusque speciebus, quarum prior a CELSO vocatur *ἀλφος*, ubi color cutis albus est. & fere subasper, ac non continuus, ut quædam quasi guttæ dispersæ videantur, ideoque propter similitudinem a germanis vocantur: *Mehl-Flecken, Weißer Aufsatz*; altera vero *λευκη*, alphi quidem exacte similis, sed magis albida, altiusque descendens, in qua pili sunt albi, & lanugini similes. Et hæc ultima species

cies ea est, quam observare ac peculiari hucusque non admodum frequenti remedio sanare mihi contigit.

Pistor quidam civitatis Svinfurtensis, ætate quinquagenarius, vir quadratus, carnosus, sanguineo-cholericus, laboriosus, optima sanitate fruens, diætæ tamen vinosæ minusque ordinatæ indulgens, mihi anno 1749. d. 30. Decembr. monstrabat maculas albas latas, cutem eius obsidentes, præcipue in nucha, collo, humeris, dorso, brachiisque ad flexuram usque cubiti longe lateque descendentes, absque ulla tamen cutis inæqualitate, cum aliquali pruritu inprimis noctu eum torquentes, qui scalpendo quoque exacerbabatur, indeque squamulæ albæ farinacæ decidebant, absque notabili inflammatione, serique acris in magna quantitate effluxu subsequente, sed cutis tantummodo reddebatur madida & maculæ ulterius serpebant. Ab hoc itaque adfectu magis fædo, quam periculoso, liberari optabat æger, metuens, ne malum hoc ultiores progressus caperet, brachium scilicet anterius & manum utriusque lateris occupando, quippe quod panem ab illo ementibus nauseam movere, & negotio suo damnum inferre valeret. Rebus igitur sic stantibus, affectum hunc paucorum dierum spatio tolli posse negabam; quodsi vero decenti cum patientia & assiduitate convenientia medicamenta, sub strictissimo regiminis & diætæ ordine, adsumere vellet, tunc me non dubitare adferebam, quin intra sex septimanas ab hoc malo liberari pristinusque cutis nitor & integritas restitui possit.

His ergo conditionibus cum se lubentissime obtemperatum polliceretur, sequentem in modum curationem sum aggressus. Præscripsi nimirum d. 30. Decembr. 1749. sequentem potiunculam: Rec. Aquæ lax. Vienn. unc. j. & dimid. Elect. Caryocost. drachm. j. & dimid. Resin. Ialapp. ppt. gr. iij. Syr. Ros. solut. drachm. ij. M. D. S. Sumatur mane ieiuno stomacho; eamque altera vice, elapsis tribus diebus, denuo adsumebat, cum effectû desiderato. Postea ordinavi d. 8.

Ian. 1750. sequentes Pilulas: Rec. Panac. Edimburg. scrup. ij. (i) Gumm. Guaiac. drachm. dimid. Resin. Guaiac. scrup. dimid. Balf. Copaiv. q. s. M. F. Pilul. ex drachm. j. num. xij. de quibus mane & vesperi sex sumendæ. Rec. rad. farsæparill. unc. ij. chin. bardan. scrophul. polypod. ana unc. j. glycyrrhiz. unc. dimid. ras. lign. guaiac. unc. ij. sassafr. unc. dimid. passul. mai. & min. ana drachm. V. sem. fœnic. drachm. ij. antimon. crud. in pet. lig. unc. dimid. M. divid. in IV. p. æqu. D. S. Species pro potu, quarum una portio in 3. Mens. aquæ font. decoquenda ad remanent. mens. ij. de Colatura bibatur mane, post merid. & vesperi quarta pars Mensuræ tepide. Externe laventur maculæ bis de die sequenti lotionè: Rec. Vitriol. alb Alum. rup. ana drachm. ij. Mercur. sublim. corros. drachm. dimid. Sacchar. saturni drachm. iij. Sal. tart. scrup. IV. F. pulv. eique affunde aquæ font. bull. libr. ij. stent in infus. per xij. horas & postea filtretur. Adsumtis modo dictis pilulis, illas reiterare curavi, ac saltem tres illarum mane & vesperi deglutire iussi, & semper post octo dierum intervallum potiunculam supra descriptam laxantem interposui. Hac ergo methodo ad diem usque xx. Januarii sedulo continuata, evitando simul cibos salitos, fumo exsiccatos, acidos, carnem suillam, spirituosa, aromatibusque nimium condita, optima tandem recuperandæ sanitatis spes adfulgebat; hinc æger noster, plenariam sanationem anxie quærens, facillime ad ulteriorem medicamentorum adsumtionem persuaderi poterat, iisque ad Februarii finem usque dicto modo continuatis, omnis cutis defœdatio evanuit, & sic sub benedictione divina a malo nonnunquam valde pertinaci fuit liberatus, & in hunc usque diem pancreaticæ viivit, nec unquam post hæc præteriti mali vestigium qualecunque observavit.

Obser-

(i) Vid. Acta Edimburg. Volum. IV. p. 222.

Observatio LI.

DN. D. IOANN. WOLFGANG FRIDER.
BOENNEKEN.

De

Exulceratione tonsillarum pertinaci.

Vir quidam perhonestus Civitatis Suinfurtensis, temperamenti cholero-sanguinei, annum ætatis trigessimum sextum, vitamque sedentariam, pro officii sui ratione, agens, affligebatur anno 1745. mense Aprili tonsillarum inflammatione, quæ tandem in suppurationem abiit, unde utraque tonsilla reddebatur ulcerosa, quam dolorificam earum conditionem Chirurgus quidam satis prudens inque rebus suis expertus, multis licet hunc in finem adhibitis mediis, tollere non valebat. Cum ergo insimul præcipue circa vesperam febriles accederent commotiones, hinc, ut & his, & acrimoniæ bilio-sæ, quam in suo ventriculo hæere non sine prægnante causâ suspicabatur æger, congruis resisterem remediis, me adiit, statimque ipsi die 21. April. sequentem præscripsi potiunculam: Rec. aqu. card. ben. flor. til. fœnic. ana unc. ij. Pulv. temperant. ordin. m. magnes. alb. cryst. mont. ppt. ana scrup. ij. Syr. acetos. Citri drachm. iij. M. sumantur quolibet trihorio cochlearia duo. Die 23. April. Rec. syr. viol. mell. ros. ana unc. dimid. ess. myrrh. sine alcali drachm. dimid. bals. peruv. scrup. j. M. F. Eclegma, post gargarisationem cum penicillo applicandum. Die 24. April. Rec. resin. lal. ppt. sacchar. canar. ana gr. xij. Ol. de Cedro gt. j. M. F. pulv. pro una dosi mane ieiuno stomacho sumendus. Æstui febrili & siti urgenti sequentem opposui Tincturam d. 25. April. Rec. tinct. flor. papav. err. unc. dimid. Liquor. mineral. anod. Hoffin. drachm. ij. M. & quolibet quadrihorio sumantur quinquaginta guttulæ.

Ad

Adhibitis vero his aliisque auxiliis chirurgicis, cum ad sanationem rebellia hæc tonsillarum ulcera non potuerint perducī, merito hinc interna sanguinem depurantia medicamenta coniungenda esse iudicavi, & idcirco die 29. Apr. pilulas præscripsi laxantes: Rec. mass. pilul. Beccher. gr. xv. Resin. Ialapp. ppt. gr. iij. Mercur. dalc. rit. ppt. gr. v. Ol. de Cedro gt. j. M. F. Pilul. num. xi. D. vesperi pro una dosi. Die 1. Maii: Rec. rad. sarsæpar. unc. iv. chin. gramin. lapath. acut. ana unc. ij. cichor. polypod. glycyrrh. ras. lign. sassafr. guaiac. ana unc. j. cort. aurant. unc. dimid. conc. & cont. M. div. in iv. p. æqu. D. ad chart. coqu. una portio in tribus mens. aquæ font. ad reman. mens. ij. bibatur mane, pomeridie & vesperi quarta pars mensuræ unius. Die 3. Maii ordinaui Gargarisma paulo acrius: Rec. Aquæ prunell. unc. viij. Syr. diamor. dianuc. ana unc. j. Mell. ros. unc. dimid. ol. vitrioli gtt. ij. Ess. myrrh. sine alcali drachm. j. M.

Hæc vero omnia cum speratum effectum haud ederent, motusque febriles magis increbescerent, pulveres æstum febrilem moderantes biliosamque saburram e ventriculo & intestinis successively educentes, ex pulv. temper. drachm. iij. & pulv. Rhabarb. orient. drachm. j. compositos die 6. Maii cum sequenti vehiculo sumendos exhibui: Rec. rad. chelid. mai. unc. j. cichor. unc. dimid. herb. veron. beton. ana Manip. j. sem. anis. drachm. ij. Conc. & cont. M. F. Species pro infuso theiformi, more solito ter de die præparando, qualibetque vice 4. vel 5. vascula bibendo; itemque sequens Eclegma: Rec. mell. ros. drachm. iij. ciner. cent. min. alb. græc. ana drachm. j. M. applicetur ter de die post gargarisationem cum penicillo.

Licet vero hæc omnia usque ad decimum tertium diem sub strictè observato regimine, convenientique diætâ fuerint adhibita, ulcera tamen perseverabant rebellia, & fere cacœthea, impura; unde fortiora abstergentia, aquam nempe viridem *Hartmanni* bis de die cum penicillo applicari, faucesque

paulo post cum sequenti decocto eluere iussi: Rec. herb. malv. hort. man. j. prunell. ver n. salv. plantag. flor. ros. r. ana manip. dimid. rad. polypod. querc. drachm. ij. Conc. & cont. M. decoqu. c. aquæ font. mens. ij. & aceti vini unc. vj. per horam, Colat. D. pro gargarismate; interne vero sequentem pulverem purgantem exhibui: Rec. Diagryd. gr. viij. Mercur. dulc. rit. præp. scrup. dimid. Ol. de Cedro gr. j. M. D. mane ex aqua pura. Tandem die 15. Maii sequentes præscripsi pilulas: Rec. Æthiop. min. iuxta meth. Celeb. *Schulzii* parati drachm. j. Extr. cent. min. scrup. j. M. f. c. f. q. tereb. venet. pil. num. xxxvj. consperg. fem. lycopod. & quolibet die matutinis horis novem illarum sumantur. Die 17. Maii interposui pilulas laxantes, ex Massæ pilular. polychrest. gr. xvij. diagryd. gr. v. Ol. de Cedro gr. j. M. D. vesp. pro dosi. Die 20. Maii iterum has pilulas laxantes cum Troch. Alhandal gr. ij. acuatâs exhibui, & supra dictas purificantes reiteravi pro 4. dosibus; sicque continuavi usque ad finem mens. Maii, quarto semper die vespertinis horis sumendo pilulas laxantes, & hac ratione atque medendi methodo ulcera hæc admodum refractaria penitus ita sunt consolidata, ut ne vestigium quidem illorum amplius superfit.

Observatio LII.

DN. D. IOANN. WOLFGANG. FRIDER.
BOENNEKEN.

De

*Carcinomate faucium, velum palatinum, tonsillas
atque uvulam obsidente, cum plenaria hu-
ius consumptione.*

Vir quidam honestus, Cantoris officio in civitate libera Imperiali Suinfurtensi fungens, vitæque sedentariæ & studiis assidue addictus, ætatis 44. annorum, proceræ staturæ, temperamenti cholericæ - melancholici, adeo gracilis, ut quoad externum aspectum hæctico similis videretur, humorum falsa acredine, hinc crebrioribus catarrhis, coryza, tussis acris, raucedine, cum perpetua fere pectoris oppressione diu multumque vexatus, post improvide admissum refrigerium afflicebatur levi faucium, præcipue veli palatini, tonsillarum & uvulæ inflammatione; cui licet eius ordinarius barbitonfor varia, pro virium suarum modulo, opponeret adminicula, dictarum tamen partium erosionem ulcerosam, in ulcus depascens tandem degenerantem, non poterat præcavere, multoque minus eius consolidationem obtinere, ita ut ægrotus per aliquot septimanas immanes dolores & cruciatus sustinuerit, & malum de die in diem increbescere sentiret, priusquam die 6 Octobr. 1749. adiret, auxiliumque anxie effligeret; quo vero tandem facto, salivationem per hydrargyrum excitandam, quam amicorum suorum nonnulli suaserant, mihi proponebat, ad eamque patienter sustinendam promptum se paratumque esse adseverabat. Fauces eius inspiciens, ulcus magnum impurum, fœtidum, dictas partes depascens, verbo, carcinoma detexi, & uvulam iamiam deperditam deprehendi,

Cc 3

ita ut, si potum aut cibos tenues adsumeret, fere omnia per nares effluerent. In hisce igitur rerum circumstantiis salivationem instituere ego quidem haud hæsitassem, modo 1) subiectum non nimis siccum, sed magis succulentum fuisset, & 2) miasma quoddam venereum eius humorum massæ inhærere ex sufficientibus rationibus suspicari potuissem, probe gnarus, eiusmodi mali moris ulcera salivatione mercuriali, nonnunquam esse sanata; conf. e. g. *Acta Academ. nostræ Vol. I. Obs. CX. p. 225.* Dissuasi ergo salivationem, & blandiori, nec tot tantisque symptomatibus exposita methodo sanationem sub summi Numinis auspiciis ipsi promittens, insimul indicavi, quod uvulæ iamianî consumptæ, cuius vestigium vix ac ne vix quidem adesset, restitutionem præstare non possem. Tum recordabar casus præcedentis eiusque felicitis curationis, quam & in hoc subiecto pari methodo suscipere mecum constitui. Iniuncto itaque convenienti regimine & diætâ, præscripsi die 6. Octobr. 1749. sequentes formulas: 1) Rec. M. Pil. balsam. D. *Goblii* scrup. IV. (k), formentur pilulæ num. XXXVI. obduc. arg. D. S. Pilulæ laxantes, de quibus novem fumantur quarto semper die vespertinis horis. 2) Rec. Aethiop. miner. iuxta method. D. *Schulzii* parat. drachm. iij. (l), extr. cochlear. q. f. F. Pilulæ num. LXXXIV. exacte æquales, consperg. pulvere cinnab. nat. ppt. D. S. Pilulæ purificantes, de quibus quolibet die, matutinis horis, fumantur num. VII. excepto illo die, qui operationi Pilularum laxantium est destinatus, superbibendo successive quadrantem mensuræ de sequenti decocto: 3) Rec. rad. sarsæpar. unc. ij. chin. bardan. scrophular. polypod. querc. ana unc. j. glycyrrh. unc. dimid. passul. mai. & min. ana drachm. V. sem. sænic. drachm. ij. Conc. & cont. M. div. in iv. p. æqu. quarum quælibet successive decoqu. cum aquæ font. mens. ij. & dimid. usque ad

(k) Eius Compend. Prax. chin. p. m. 84.

(l) Vid. Eius Dissert. de Auribus manantibus.

remanentiam mens. ij. indeque bibatur ter de die horis medicis quarta Mensuræ pars, sive quantum lubet, tepide. 4) Aqua viridi *Hartmanni* partes exesas bis de die ope penicilli illinire, & paulo post fauces gargarismate sequenti eluere iussi: Rec. Aquæ flor. papav. errat. malv. heder. terrestr. salv. flor. samb. vuln. gall. (*l'eau d'arquebuse*) ana unc. ij. ess. myrrh. sine alcali drachm. ij. pimpin. alb. drachm. j. alb. græc. drachm. ij. lap. prunell. scrup. j. syr. diamor. viol. ana unc. dimid. mell. ros. drachm. ij. M. D. in Fictili. Ufu horum medicamentorum per mensem continuato, ulterior quidem progressus ulceris multum impediabatur, citra tamen subsequentem consolidationem, unde cuncta die 7. Novembr. reiterari iussi, addendo simul unciam dimidiam Antimonii crudi, in petia ligati, cuiuslibet portioni decocti, & Eclegma tenue ordinavi, ex succi limon. unc. j. aquæ rut. unc. ij. mell. ros. syr. moror. ana unc. i. spiritus nitri dulc. drachm. dimid. Ulcere autem circa finem huius mensis repurgato, eius sanationem sequenti essentia balsamica promovere contendi: Rec. ess. myrrh. sin. alcali unc. dimid. bals. peruv. drachm. j. syr. viol. drachm. ij. illinatur ter quaterve de die cum penicillo. Totam denique curationem sequentibus exoptato cum successu absolvi: Præscripsi nimirum die 5. Decembr. dosin unam pilul. bals. *Goblii*, & die 8. Decemb. sequentes pilulas: Rec. pulv. alterant. Edimb. drachm. ij. gum. Guaiac. drachm. j. & dimid. resin. eiusd. drachm. dimid. bals. Copaiv. q. s. M. form. ex drachm. j. Massæ pilulæ num. xij. consperg. sem. Lycopod. quarum tres quotidie mane & vesperi adsumantur, continuando simul usum decocti supra descripti & essent. balsamicæ, cui spiritus Cochlear. drachm. dimid. addidi, tandemque reiteratis die 16. & 22. Decembris pilulis balsamicis *Goblii*, curationi felicem imposui finem, siquidem ægrotus nunc pristinam penitus recuperavit sanitatem, uvula tamen deperdita, cuius iactura effecit, ut vox eius non nisi cum aliquali stre-

strepitu vel sibilo per nares audiretur, insimulque cibi tenues & potulenta, nisi cum summo moderamine parvaque dosi simul deglutirentur, per nares regurgitarent, quibus tamen non obstantibus ab eo tempore prædictus ille vir officium suum debite, & cum illibata sanitate, (si dicere de eo licet, quod unquam antea illa gavissus fuerit,) administravit, usque ad hunc quinquagesimum quintum annum, qui ipsi fuit fatalis, siquidem d. 22. Febr. in febrem incidit catarrhalem, cum tussi & sreatu materiæ purulentæ e pulmone dextro, quæ, optimis licet adhibitis remediis, eundem nono morbi die e vivis eripuit. Eventus hic satis superque testatur, virum hunc a multis iamiam annis vomitum in pulmone absconditam gestasse, quæ sub ultimo morbo per vehementem tussiculosam commotionem disrupta fuit mortemque acceleravit. Ob eandem quoque rationem nunquam vere sanus fuit, sed diu iamiam dispositionem corporis heciticodem externo adpectu prodidit. Similem curationem carcinomatis faucium ante aliquot dies, evolvens Volumina Actorum Academiae nostræ in *Vol. V. Obs. CXXXVI. p. 451.* deprehendi, præcipue vero illud ab usu pilul. istarum, ex Panacea Edimburgensi confectarum perfanatum fuisse multa cum delectatione animadverti.

Suinfurto Halam missæ d. 9. Mart. 1755.)

Observatio LIII.

DN. D. IOANN. SEBAST. ALBRECHT.

Oculi vulnus, cum graviori contusione, lethale.

Ob concursum plurimum nervorum in & circa bulbum oculi, qui neminem Medicorum latet, post graviores contusiones huius visorii organi gravissima sæpe oriuntur symptomata & inter hæc etiam spasmus oris, quæ nonnunquam perversæ tractationi seu male institutæ curationi attribui solent. Orta hinc novissime illa lis est inter *Iosephum Rocchi & Herculem Bartelli in Italia (m)*. Non lubet iam huic me immiscere controversiæ, sed historica fide tantum referam ea, quæ circa hanc rem anno 1754. observare mihi licuit, iudicium cuivis cordatori rerum gnaro & æquo æstimatori relicturns.

Modo indicato anno d. XIX. mens. Octobr. vir iuvenis, rusticola, celebs adhuc, ætatis XXX. annorum, habitus corporis macilenti, evocatus ad exercitia militaria, vespertino tempore domum redux, obscuriori cælo, a quibusdam iunioribus eiusdem pagi incolis, scomatibus & iocis impetebatur, num pulvere pyrio sit instructus? num adeo audax sit, ut conaretur bombardam suam explodere? & quæ sunt alia. His ludibriis & fannis excitatus in tenebris, nescius quandam ex his sibi stare proximum, explodit hoc instrumentum bellicum & infeliciter charta compacta huius oculum sinistrum petit. Inopinato hoc casu perterritus læsus, cum terrore adstantium, maxime vero lædentis, statim humum antrorsum prostratus sine sensu iacebat, sed brevi tempore ad se rediente animo domum ad parentes adhuc vivos a comitibus reducebatur.

(m) vid. Relationum curiosar. de rebus eruditis Göttingensium (*Göttin-
gischer Anzeigen von gelehrten Sachen*) 1755. num. 147. d. 2.
Decemb. pag. 1355. sub artic. *Pesaro*.

batur. Per totam noctem negligentem, nulla cura adhibita, simplici splenio & fascia oculo læso deligato, inquietus erat æger. Crescente tandem tumore, auctis doloribus, altero die circa meridiem advocatus Chirurgus eiusdem loci invenit palpebras huius oculi rubentes & adeo tumentes, ut ad explorandum statum ipsius bulbi oculi plane nullum potuerit acquirere accessum. Rebus sic stantibus Chirurgus prima cura fuit, resolventibus herbis in vino coctis tumorem discutendi. Interne simul in subsidium vocabantur medicamenta temperantia, antispasmodica, cum diapnoicis mixta, quibus subsidente tumore tranquillus æger vixit usque ad diem huius mensis XXVIum, morbi vero septimum, quo ipso circa vesperam, ex facta Chirurgi relatione, gravissima accessere subitò symptomata.

Postulantibus sic officii mei rationibus, illustris nostri Regiminis Ducalis mandato munitus, statim proximo die, nempe XXVIIto ad ægrum sum profectus. Inveni eundem aphonum, os eius spasmo vehementissimo ad latus dextrum detortum simulque firmissime clausum, ut nulla ratione ingeri potuerint medicamenta & alimenta, ob dentes utriusque maxillæ arctissime sibi insidentes. Musculi inferiorem maxillam sursum moventes, temporalis æque ac masseter, utriusque lateris erant tumidi & durissimi, a quorum & aliorum huius loci vehementi pressione ex declinato oris dextro latere ingens copia salivæ effluebat. Per vices periodicas etiam musculi thoracis, eodem spasmo contracti, maxime difficilem & anxiam reddebant respirationem, illoque remittente, notabilis copia salivæ, ad duorum pedum distantiam, citra voluntatem ægroti, cum sibilo explodebatur per clausos dentes. Neque in his subsistebat actionum tragoedia, sed etiam artus tam superiores, quam inferiores, convulsivis motibus agitabantur, quibus remittentibus æger aphonos manu alterutra indicabat doloris sensum in nucha, applicata vero medicamenta externa morosus

ius & quasi demens removebat. Facta nuchæ exploratione nihil præternaturale ibi observari poterat, neque etiam, ut ex superioribus constat, retrorsum, sed antrorsum, perpeffa confusione, humi prostratus repertus erat. Interea omnis palpebrarum tumor & rubor per continuam calidam resolventium herbarum cum vino decoctarum applicationem disparuerat & liber erat ad statum bulbi ipsius explorandum accessus, in quo plane collapsio nullum supererat pupillæ & iridis vestigium conspiciendum.

Dextri oculi non læsi bulbus per musculorum spasmodum ad canthum externum erat distortus, cui propior erat pupilla cum iride. Sub hoc ergo tristi rerum statu, pro officii ratione, & a præsentem Chirurgo & ab adstantibus per quæstiones nihil poteram percipere, quod accusare potuissem desideratum. Neque enim frigore, neque iræ excandescencia, neque alio quocumque accidente ex diætæ erroribus prægressis statum hunc subito mutatum esse, omnes asserabant. Alvus modo per tres dies non successerat. Ideoque necessario iudicavi, eam clystere emolliente & oleoso, cum nervinis mixto, solvere. Effectus respondebat votis, hocque facto venæsectionem derivatoriam in pede instituere iussi; ast æger 27mo die huius mensis fato concedebat.

Die ergo 29. iudiciali inspectione & sectione, præsentibus personis forensibus, ex mandato illustris Regiminis legaliter suscepta, præter læsum oculum, in toto corpore nihil præternaturale poterat deprehendi, quin potius retractum ante mortem os, nunc iterum ad statum seu figuram plane naturalem redierat. Remotis capitis integumentis communibus, sub illis ne minimum quidem læsionis apparebat indicium, sed saltem musculi temporales utriusque lateris, sine tumore, lividiores erant. Cranium ipsum itaque nunc separandum erat, ut aditus esset ad contenta in eodem contemplanda. Sed neque intra cranium & duram matrem, neque inter hanc &

ipsa hemisphæria cerebri & cerebelli aderant signa vel sigillationis vel effusi sanguinis, saltem vasa venosa, in piæ matris tortuosis anfractibus ob aliquam turgescientiam magis, quam in statu naturali, erant conspicua. Diametraliter dissecto cerebro usque ad ventriculos eiusdem anteriores, in his utrisque plexus choroideus, in statu naturali alæ instar expansus, retractus, corrugatus & quasi complicatus in conspectum veniebat, salva utraque cerebri substantia, quo exempto neque in eius basi & medulla oblongata, sive substantiam, sive situm partium, inprimis nervorum ad oculos tendentium, consideres, neque in cranio ipso circa orbitas peregrini quicquam poterat detegi. Neque nucham inexploratam dimisimus, quoniam hic doloris sensum manibus crebrius indicaverat defunctus: sed nec in ea læsionis perpeßæ se manifestabant indicia. Reliquum nunc erat, bulbum læsum ipsum, debita cura ac diligentia a sua orbita separatum, eximere & exemptum omni industria adhibita explorare. Tunicam corneam perforatam & pertusam invenimus vulnere, magnitudinis duarum linearum in diametro conspicuo, per quod, data via, adigebatur cultellus, supposito vasculo aqua tepida repleto; sed omnibus humoribus, aqueo, crystallino & vitreo vacuus reperiebatur. De humore vitreo, utpote tenaciore, mirum hoc mihi videbatur; sed Chirurgus, qui præsens defuncti curam habuerat, asserebat, se observasse, quod spleniis remotis sæpius adhæserit materia tenax, corrupta, grisei coloris, fœtida, quam hunc humorem, extravasato sanguine conspurcatum, fuisse, merito suspicari licebit. De aqueo vero & crystallino humore nullum superest dubium, quin sub ipso vulnerationis actu, concurrente vehementiori pressione, statim eorum iactura facta sit. Uvea tunica, ob defectum humoris aquei, adhærebat corneæ læsæ. Choroidea una cum suis vasculis, sanguine turgentibus, nullo superstitite pure, separari poterat facile a sclerotica, contra vero retina firmiori nexu adha-

adhærebat fundo bulbi, quam in naturali statu id fieri assolent.

Lethalem fuisse gravem hanc cum vulnere contusionem, eventus docuit: num vero ad absolute lethales casus sit referenda, difficile erit iudicatu. Non sum ignarus, læsionem in nucha, simili fere casu a bombardâ explosâ, cui papyrum loco globuli erat intrusum, alteri inflictam, pro per se & absolute lethali esse pronunciatam, etiamsi cerebrum illæsum fuerit repertum (n): sed ibi statim apoplexia tactus concidit læsus, quum e contrario noster ad initium usque noni diei vitam protraxerit, in initio neglectus a suis, ipse vero morose sæpius applicata externa remedia reiecit, hinc de absoluta lethalitate iudicium suspendere magis, illudque sagacioribus in iudicando relinquere malui, ubi de corio humano luditur fabula. Interim ex hoc casu, si cum lite proxime mota, cuius sub initium huius observationis mentionem feci, conferatur, apparet: spasmus oris, oculis graviter læsis, symptoma esse sæpius contingens, tunc etiam, ubi spiritus vini non fuit applicatus. His iam consignatis forte fortuna mihi obvenerunt, quæ RICHARD, MEAD, celeberrimus quondam apud Anglos Medicus,

D d 3

in

(n) Illustris b. m. G. W. WEDELIVS, in *Pathologia medica dogmatica*, Sect. III. Cap. X. p. 634. illam sequentibus exponit verbis: *Reconscribimus hic mirum casum, quem anno 1671. observavimus. Cum rustici exercerentur in armis & quidem, qui papyrum loco globuli bombardæ intruserat, ioco se alterum petiturum simularet, alius accedens fune ignito accendit pulverem pyrium: inde cum vi erumpens charta compacta, dictum factum alterum occidit. Iussi illum aperire & vulnus inspicere, deprehendimus, præter minora, pertigisse ictum per collum e consinio quartæ vertebræ usque ad cervicem: unde principio spinalis medullæ tam vehementer impulsæ & læsæ subitanea apoplexia & mors illata, adeoque vulnus lethale per se & absolute pronunciatum fuit, etiamsi cerebrum esset illæsum.*

in Introduct. ad Expositionem venenorum mechanicam, operum medicor. edit. Gœttingensis Tom. II. p. 15. recenset his verbis: *Chirurgus bene meritus & multa expertus*, RANBY, in utilissimo libro nuper edito (on gun-shot wounds) p. 72. *observavit, interdum in vulneribus sclopetariis cum membranarum laceratione lata, etsi satis bene aliquot dies procedere ægri res videantur, repente tamen convulsionibus corripì faciem, quæ ita figunt maxillas, ut loquela non restet locus, etsi nondum obfuscatis sensibus, atque eum ægrum certissime mori.* Illud tandem sub finem huius observationis optarim, ut choroidei plexus usus proximius determinaretur ab Anatomicis physiologicis, cum & alias in læsionibus capitis lethali- bus eum valde mutatum, & nuper demum in milite malitiose in via publica occiso, accepta gravissima contusione capitis, & cranii fractura, cum longa hæmorrhagia, vasa alias tenuissima, tamen ad dimidiam lineam in diametro, quibusdam in plexus choroidei locis, expansa reperire mihi contigerit.

Observatio LIV.

DN. D. IOANN. SEBAST. ALBRECHT.

*Omphalocelotomia a Chirurgo imperito temerario
ausu suscepta in duobus infantibus, germanis
eiusdem parentis liberis, lethali
successu funesta.*

Circa umbilicum varios conspici tumores molestos, qui generali *Exomphali* seu *Omphalocetes* nomine veniunt, specialiter vero, pro rei in hoc tumore contentæ varietate, diversa fortiuntur nomina, notior res est, quam quæ hoc loco debeat repeti. Ex his vero *Enteromphale* & *Enteroepiplomphale* frequentiora sunt vitia, inprimis in tenellis infantibus,

ob

ob clamores & vagitus, neglectam sæpe diætam, &, præciso funiculo umbilicali, non satis strictam per splenia & fascias umbilici deligationem. Interim satis multi, si repositis contentis, strictior atque huic loco apta cum piliolo seu hemisphærio ex cera aliisque, debitæ magnitudinis, applicata fascia diutius retinetur & diligenter cum moderamine constringitur, in ætate adhuc teneriore constituti feliciter curantur (o), adeo ut vix meminerim, quemquam prudentiorum Chirurgorum operationem cultello suscepisse in tenera ætate, præter omnem necessitatem, immo potius illam argumentis gravioribus convictos dissuasisse.

Operationem hanc *Hieronymus FABRICIVS ab Aquapendente* (p), vir, qui, testante celeberrimo & eruditissimo *Hermanno CONRINGIO* (q), magno ingenio iudicioque scripsit, plane illam dissuadet his verbis: *Quando exigua est prominentia, & recens, propositæ CELSI & PAULI Chirurgiæ non sunt necessariae, & abstinendum ab illis est, tum quia illæ non omnino tutæ sunt, quod expresse CELSVS dixit in ultima capitis parte, his verbis: Sed ante chirurgiam quædam visenda sunt, ne ex vinculo periculum sit. Nam curationi neque infans, neque debilis annis, aut senex aptus est. Levibus tumoribus facile subvenitur: At in eorum, qui nimis magni, curatione periculum est. -- Altera causa est, quia in exiguis prominentiis, tum intestinum, tum omentum exiguum excidit, quod etiam facile compressum conditur. &c.*

Ex recentioribus vero artis chirurgicæ scriptoribus celebrioribus *Petrus DIONISIVS* (r) etiam in adultis periculosam eam

(o) Modum vide commodissimum in celeberr. quondam nunc b. Viri, I. Z. PLATNERI *Institution. Chirurg. rational.* p. 510. §. 806. seqq.

(p) De operationibus Chirurgicis, Edit. Patavin. in Fol. 1641. p. 62.

(q) Introduct. in art. medic. Cap. XII. §. 2.

(r) Operat. Chirurgic. Demonstr. II. Germanic. vers. p. m. 124.

eam pronunciat, semel tantum a se felici successu peractam, Iure ergo meritoque censura non solum, sed supplicio digni sunt temerarii illi homines, qui, anatomes æque ac rerum eventus ignari, imprudenter imo temeritate maxima eiusmodi quid suscipiunt in tenella ætate, inepta, sub doloribus continendi spiritum in operationis actu, & consilii accipiendi, unde, audacter talia molientes, non salutem afflictorum promonent, sed defunctorum numerum augent. Triste huius rei exemplum superiori anno 1754. in urbe nostra vidimus, ubi Chirurgum se professus quidam, Petropoli, ut dixit, veniens, hospes in civitate receptus, mox, qui mos est horum nebulonum, diversis domibus ac familiis clandestine se ingessit, non licentia Magistratus munitus, sed vestitus ornatu & vaniloquentia empiricis propria commendatus. Hic die VI. Novembr. in futoris, civis huius loci, venit domicilium; hora ante meridiem nona, non quæsitus, non vocatus, se audiisse asserens, habere hos parentes duos liberos hernia umbilicali laborantes, mire simul iactans, se habere artificium medendorum horum vitiorum. Annuebant parentes, si quidem id commode *sine sectione* fieri posset. Ille sibi ut permittatur explorare vitia, rogat. Parentes securi, quoniam promiserat se filo tantum circumducto adempturum esse tumores in umbilico prominentes, afferunt infantes secure adhuc dormientes, alterum sexus sequioris, annorum duorum, alterum nobilioris, octo & decem septimanarum, adhuc lactantem. Sed vix solutis circumductis fasciis, nulla præmissa præparatione, nullo præsentem in re dubia necessario apparatu, contra datam parentibus fidem, temerario ausu primum puellæ, deinde etiam lactanti tenello puello partem prominentiæ cultello resecat. Sed in hoc data per vulnus porta, clamoribus & motibus inde ortis, pressa lubrica intestina tenuia maximam partem prodeunt & extra abdomen in conspectum statim veniunt. Videns hæc temerarius operator, inopinato eventu perterritus, cito laxe

laxe circumducta fascia abit, sub prætextu, opus sibi esse, ut aliqua medicamenta spirituosa ex pharmacopolio petat, se statim rediturum, ut tranquillo sint parentes animo, hortatur. Sed non tantum abit, sed excessit & statim ex urbe erupit, parentibus triste hoc spectaculum, læsos miseros, quemque suo fato relinquens. Interim evasione nescii, perterriti parentes per tres fere horas reditum anxie expectant, sed frustra, de fraude nebulonis eiusque fuga certiores interim facti circa horam XII. meridianam ad me mittunt, ut succurrerem.

Advolo sine mora & ex parentibus sub larga lacrymarum profusione acta percipio. Interim donec Chirurgus noster iuratus, ex meo mandato advocatus, accedere potuit, a parentibus demonstrabantur mihi particulæ utrique infantum cuticello de umbilico resectæ. Illa, quam puellæ duorum annorum resecaverat, erat figuræ globosæ, magnitudinis vix uncie unius, baseos, qua adhæserat, angustioris, vix trium linearum, cuticula continebat substantiam membranoso-cellulosam. Altera particula puelli octodecim septimanarum umbilico adempta saltem membranosa erat expansio, magnitudinis in diametro unius cum dimidio uncie, ipsius peritonæi particula. Sine mora nunc præsentem Chirurgo, & iis allatis, quæ necessaria visa erant, ut pro rei exigentia in promptu quævis essent, remota per chirurgum laxè inducta fascia, statim oculis nostris se offerebat prominens omenti pars, frigidior iam & vasculis venosis, sanguine stagnante turgidis, tumens. Difficile valde & laboriosum erat, ob continuos infantis clamores & eiulatus, partem hanc reponere; ast industria Chirurgi vicit impedimenta, factaque tandem repositione, applicatis splenis & facculis, ex herbis resolventibus & nervinis in vino coctis & bene expressis, strictiori ligatura facta hanc dimisimus, ad miserum tenellum properantes. In hoc, remota æque laxè circumducta fascia, statim in conspectum veniebant intestina tenuia protrusa, magnitudine, in tenello hoc corpore, duorum pu-

gnorum, pariter iam refrigerata, livida, flatibus distenta. Quamvis autem omnem operam impenderit Chirurgus, præfente nunc Collega meo honoratissimo, Dno Consiliario & Archiatro SOMMERFELD, Physico urbis nostræ ordinario, aliis quoque præsentibus Chirurgis, qui, casu tali percepto, aderant non vocati, omnes tamen reponendorum intestinorum conatus, ob perpetuos vagitus & clamores læsi infantis, erant irriti. Exhibitis igitur utrisque infantum interne medicamentis analepticis, antispasmodicis, diapnoicis, in forma potuiunculæ crebrius repetendæ, externe autem applicatis fomentationibus calidis, ex resolventibus, nervinis, carminativis, rei dare moram consultius esse iudicatum est, quam ad mortem usque, quæ, in utroque infantum intervallo paucarum horarum evenit, dolores augere sine spe felicioris successus. Interim ex temerario æque ac tristi hoc casu discant optarim imperiti & temerarii homines, qui chirurgos aut operatores se profitentur, cautius imposterum agere, nec quicquam moliri arduum, nisi re bene pensitata & in consilium vocatis viris prudentioribus ex anatomica corporis humani sufficiente cognitione & observationum copia doctis, qui in rebus arduis eventus & causas æstimare solent provide, & sic conscientiæ suæ consulere, nec per homicidia eiusmodi Dei & Magistratus iustam vindictam in se concitarent, nec denique in ignominiam artis adeo salutaris, qualis rationalis est chirurgia, anatomicæ cognitioni superstructa, adeo imprudenter & proterve agerent.

(Coburgo Halam missæ d. 12. Maii 1755.)

Observatio LV.

DN. D. CHRISTOPH. FRIDER. KVHN.

Casus aliquot variores rabiei caninæ indeque ortæ hydrophobiæ.

I. **A**d viduam, matronam honestam septuaginta & sex annorum, sanam antea & vegetam, ante annos quatuor, ineunte mense Julio, vocatus, illam fere suffocatione oppressam & trementem, si quid de præscripta potiuncula porrigebatur, deprehendebam. Quem pavorem fluidi miratus, ex eius famula sciscitabar, an a cane rabido forsitan demoriam esset? quæ a catulo quodam, per multos annos familiari & propter rabiem necato, ante tres menses in sinistro brachio quam levissime eandem morsu fuisse læsam, retulit. Tantus hic hydrophobiæ gradus observabatur, nullo vestigio fere vulneris apparente, ut omne fluidum summo cum horore fugeret, & quando invitæ illi quid intrudebatur, illud statim cum multa saliva exspueret. Facies erat horrida, oculi feroces, minaces, vox tremula, rauca, lingua arida, pulsus parvus, calor externus ferme nullus, somnusque interruptus. Die sequenti cœpit delirare, vestimenta aliaque parietibus appensa tanquam horrenda spectra pavere, propriaque lacerare; verba dein absona exclamavit, lectoque ob virium defectum frustra exsilire tentavit. Hoc in statu inflammatorio summe deplorato tantum emulsio leniter camphorata eidem oblata fuit; vesicatoria autem & applicanda clysmata, ut & venæsectionem, manibus pedibusque recusavit. Matutino tandem tempore diei tertii sub diris convulsionibus animam miserrime efflavit.

II. Virgo quædam trigessimum sextum annum ægens, sanguineo-cholerica, a cane venatico in mala sinistri lateris die nono mensis Maii 1752. quam levissime læsa erat; vulnuscum

lum erat tanquam acu factum, pollicis dimidii longitudinem æquans, quod consilio meo aqua falsa elutum scarificabatur, cucurbitulaque admota multum sanguinis ferofi effundebat & per quatuordecim dies apertum servabatur, balneis etiam, sale communi acuat, in principio usa fuit, ac interne pulverem *Palmarii* cum bezoardico mixtum & infusum theeforme ex anagallide punicea adhibuit: hæc vero nihil mali metuens, laboribusque domesticis in exsuccandis linteis sub magno calore solis vacans, medicamenta aliaque prophylactica neglexit, vulnusque intempestive sanari passa fuit, quia non nisi de lassitudine, timiditate & insomniis queri poterat. Quo facto mensis sequentis Iunii die octavo, quum illa manus lavare & infusum thee bibere vellet, se catarrho suffocari putans, auxilium meum, huius rei nescia, imploravit. Huc veniens, illam tanta hydrophobia laborantem deprehendi, ut omnia fluida cum summo horrore quasi attonita aversaretur; cicatrix vulneris livida & paululum elevata videbatur. Hinc ipsi bolum ex olei animalis *Dippelii* aliquot guttulis, cinnabari & moscho adsumere iussi, quo sumto iterum se lavare & aliquot cochlearia infusi thee bibere poterat, clyisma vero alvo obstructa iniiciendum eo, quo alia fluida, horrore expavescebat. Nocte vigiliis, anxietatibus, obambulationibus miserrime transacta, pulsum celerem & parvum, calorem internum cum frigore extremorum, delirium per intervalla, desperationem de salute æterna, oculos turbatos, vocem raucam, linguam siccam, deglutitionem vero meliorem observavi; potiunculam ergo pectoralem & emulsionem camphoratam cum seminibus melon. papav. alb. & card. mar. fumendam, & externe collum & pectus oleo Lini & pinguedine castor. inungendum curavi, nihilo minus hoc die magis meticulosa, delira, insidiosa, & anxiosa videbatur, quemvis aëris motum, ianua aperta vel voce sonora factum, magis quam antea aquam horrebat, mox sedebat quietam, mox iterum exsiliabat, ianuam fenestrasque petens,

tens, iam desperata anxie de salute, iam iterum patrem mœstum oratione gravi consolabatur, quæ intervalla per noctem durabant, donec misera, mane in terram prostrata, motibus convulsivis accedentibus, animam tandem efflaret.

III. Die decimo sequente eiusdem mensis mater cum infelici filia, annos XV. nata, auxilium meum petebat, quæ ab eodem cane venatico in fronte dextri lateris leviori adhuc modo demorsa erat, cuius vulneris vix vestigium conspiciendum erat. Quam ob levitatem ex incuria consuetis laboribus domesticis operam dedit, de nullo ad præservandum remedio sollicita, excepto illo superstizioso, quod venator quidam sub pane butyro illito hisque litteris inscripto:

I.	N.	R.	I.
	P.	I.	X.
	P.	A.	X.
	I.	N.	A.
			X.

sumendum persuaserat. Ad aspectum aquæ, quam miseræ offerebam, gula quasi præclusa attonita fiebat, illiusque potum plane pavefcebat, solidiora vero, uti pruna cocta, libere deglutire poterat, quæ etiam alvum laxiorem reddiderant, cum quibus infimul tres pulveres ex moscho & cinnab. nat. meo consilio adumsit, venæsectionem vero & clysmata admittere noluit. Dira tamèn & horrenda huius mali tymptomata, vigiliæ, inquietudo summa, delirium per intervalla recurrens, animus mox sibi constans, mox desperabundus, oculorum ferocitas, respirandi & deglutendi uti aliorum fluidorum, ita propriæ salivæ summa difficultas, hincque frequens sputum & spuma ante os, horror etiam cuiusvis aëris motus, observabantur. Ob impeditam deglutionem salivæ parentes aliosque adstantes illa conspurcavit illisque etiam multa oscula dedit, absque consequuto huc usque detrimento. Noctu magis delirare incepit & furibunda effugere tentavit, mox iterum quieta sedebat & non inepte loquebatur, oculi feroces, splen-

dentes, pulsus frequens, urina alba, cruda, calor internus, extrema frigida, subsultus tendinum, tandemque convulsiones, cum spuma oris sanguinolenta, observabantur, quæ deplorandæ huic sociæ malorum circa horam fere eandem vitæ finem determinabant.

IV. Eodem anno, mense Augusto, fœmina pastoris e vicino pago tremebunda ad me confugiebat, quæ ante quatuordecim dies a cane rabido in utroque pede vehementer demorsa erat. Hæc vulnera, quorum quinque ostendebat, erant fere unius pollicis longa & adhuc aperta, pusque coctum præbebant; faciem illa præ se ferebat horridam, oculosque turbatos, liquida, in primo gradu hydrophobiæ constituta, aliquo modo pavebat, multaque absona loquebatur meum auxilium implorans. Rustici cuiusdam suasu aliquot portiones rasuræ aheni cuprei sumserat & sæpius in fluvio sine effectû balneaverat. Ante omnia igitur venam pedis dextri cum larga effusione sanguinis secare, vulneraque, quam diu fieri posset, unguento digestivo cum theriaca & mercur. præcip. rubr. aperta servare, & Turpethi mineralis gr. iv. cum rob Sambuci per tres dies sumere suasi, ipsamque dimisi. Post aliquot menses illa redit ex improvîso sana, & mihi gratias infinitas agens retulit, se post assumptum medicamentum multum sudasse, alvumque sæpius deposuisse, omnem timorem fluidorum, anxietatem, omnemque morbum statim amisisse.

V. Hic ipse canis etiam rabie sua totam gregem vaccarum infestavit ac decem earum morsu, unamque in extrema aure vulneravit, quæ omnes post spatium duorum mensium in furorem actæ manu carnificis interfectæ sunt, qui exta earum inspicere iussus, se fauces pulmonesque totos inflammatos sanguineque grumoso infarctos deprehendisse, retulit. Antequam venenum activitatem & vim suam exercuit, complures familiæ lacte vaccarum sine noxa usæ sunt, hæctenusque sanæ man-

manserunt, quod mihi etiam ex alia observatione ante decem annos innotuit.

Multi quidem de abominando rabiei caninæ morbo veterum & recentiorum satis erudite commentati sunt, quorum principes viri celeberrimi, Dn. de SAUVAGES in peculiari Dissertatione, & Perillustr. L. B. van SWIETEN in *Comment. in Aphor. BOERHAAVII Tom. III.* naturam huius veneni, uti aliorum huius originis, non satis exploratam, verumque eius antidotum adhuc desiderari, ingenue docuerunt. Sicut igitur aliorum fideliter consignatæ observationes, sic etiam iam præmissæ historiæ veritates sequentes confirmare & eruere poterunt:

a) Virus hoc animale consistere in sale quodam alcalino-volatili, causticæ indolis, quod, activum factum, ex gravitate specifica in organa præcipue deglutitionis hisque vicina respirationis, acrimonia sua partes eorum nervosas, musculosas, irritando, crispando, inflammationem inducendo, pessimam suam efficaciam exerit. Ad eundem fere modum cantharides, tum interne sumtos, tum externe sine circumspectione applicatos, in partes urinarias nervosas, & ob viciniam etiam genitales agere, mictum cruentum & priapismum excitando, omnibus abunde iam notum est. Hinc etiam facilius, quomodo ex spasmo & constrictione musculorum pharyngis & laryngis hydrophobia & respirationis difficultas oriatur, explicari potest. Ex eadem quoque ratione, quia salia soluta in aquis fortius agunt, solidiora liquidis liberius adsumi posse (vid. Casus III.) & in ultimo conclamatoque rabiei statu etiam hydrophobiæ symptoma, ob supervenientem sphacelationem, remittere, fluida iterum sine metu deglutiri, hocque signum instantis mortis præbere (vid. Casus II.) iudicatu non admodum difficile est.

b) Ve-

- b) Venenum hocce, viscido irretitum & partibus terrestribus tenaciter adhærens, per menses imo annos, pro temperie ægri & gradu veneni, latere posse; idem venenum eodem tempore communicatum, determinato etiam tempore eadem symptomata producere (vid. Casus II. & III.); id quoque, pro casuum similitudine, miasma venereum, variolosum cancrique occulti virus corrosivum clarissime demonstrant.
- c) Nullam ætatem ab hoc diro veneno exemptam esse, illudque adhuc occultum & iners tempore calidiori aëreque sicciore excitari, & sic sanguinis motu interno aucto citius activum reddi, biliosis & sicciore subiectis magis infensum esse, vulnera capitis, eaque leviora & minora periculosiora esse (vid. Cas. I. II. & III.), nullum signum plane inversi & eradicati veneni suppetere, ideoque incertum eventum & ut plurimum tristem & fatalem existere, præcipue si ex ignorantia & incuria prophylactica cura neglecta fuerit (vid. Cas. I. & III.), & iam primus aut secundus gradus hydrophobiæ accesserit, quo facto intra tres plerumque dies mors acceleratur.
- d) Multa quidem a Medicis contra rabiem remedia, tam prophylactica, quam curativa tradi; sed illa partim sunt superstitiosa, partim non satis per experientiam comprobata. Ad prophylaxin & subitanam communicati veneni eradicationem profundam vulneris scarificationem una cum impositis cucurbitulis, cauterii actualis applicationem, longiorem vulneris suppurationem, per unguentum digestivum cum mercurio præcipit. rubro efficiendam, repetitam ægri immersionem in aquam marinam, purgationem & emesin, itemque diaphoresin maiorem, optimi Auctores merito commendant, præsentem vero iam hydrophobiæ primo & secundo gradu hunc morbum ut maxime inflammatorium tractandum esse, hinc largam
- venæ-

venæsectionem adminiftrandam, clysmata acriora, fi fieri potest, sæpius iniicienda, balneationem non intermittendam esse, verum autem antidotum certumque remedium hocce viruſ plane immutans, ut nocere nequeat, a Medicis equidem quam maxime adhuc desiderari, non tamen omnem spem de inveniendò illo, præcipue ex genere mercurialium, amiffam esse, autumamus, præcipue si consideramus, quid iam ad venenum rabidum exterminandum unguenta mercurialia (vid. DESAULT *Diss. sur la Rage*), turbith minerale (vid. *Casus IV. & celeberr. de SAUVAGES Diss. sur la Rage pag. 53. & 54.*), & iam laudatus pulvis Sinicus, ex cinnabari & moscho (vid. *Transact. Anglic. Num. 474. ann. 1745. p. 212. & Diss. Dn. D. GMELIN de Specif. antidot. nov. ad versus morsus canis rabidi*) præstitierint. Denique quilibet Medicorum, cui occasio tristis contra hunc morbum militandi obtigerit, eo maiorem operam & curam in huius indole magis indaganda, remediisque per experientiam confirmandis & novis detegendis procul dubio collocabit, quo rebellior, calamitosior magisque horrendus hic morbus semper reputandus est.

Observatio LVI.

DN. D. CHRISTOPH. FRIDER. KVHN.

Puella mirandæ corpulentia.

Iſenacensis illa ob nimiam corpulentiam fatis famosa puella, *Eva Christina Fischer* dicta, in hac civitate anno 1750. mense Martio a patre opilione fatis robusto, matre vero debiliori, adeo infirma nata fuit, ut idcirco ab obstetrice baptis- mate initiari debuerit, post duos vero menses melius se habuit & propter penuriam lactis materni ovillo sæpius nutrita in

Nov. Act. Med. Ph. Tom. I. F f tan-

tantam molem excrevit, ut nondum uno superato anno sexaginta fere librarum pondus acquisiverit, ob nimiam obesitatem iam omnium oculos in se convertens. Post ablactationem cerevisiam nostram admodum saturatam & decoctum fabarum Coffee cum cremore lactis libenter bibebat, cibos autem non admodum copiosos adsumebat. Tertium nunc annum agens centum librarum pondus æquabat, & iuxta mensuram nostram quatuor pedes & sex pollices in ambitu crassa erat, longitudo erat fere eadem, insimulque facie proportionata florida, ingenio non indocili & sermonis affabilitate gaudebat. Parentes lucri cupidi cum hac admiratione non plane indigna puella per celebriores urbes Bataviæ migrarunt, dein Francofurtenses & postea Lipsienses nundinas frequentarunt, ibique spectaculo puellæ mirabilis multum pecuniæ lucrati sunt. Lipsiæ vero quum nimium decocti fabarum Coffee & vini dulcis ingurgitasset, inter lusus & cachinnos catarrho suffocativo oppressa anno 1753. mense Maio diem obiit supremum. Celeberrimus Dn. KAESTNERVS dimensionem geometricam curiosam huius puellæ mortuæ omnium membrorum instituit, illamque in Diario Hamburgensi (*Hamburgisch Magazin*) Tom. XI. p. 336. communicavit, quæ vero singularia sectio anatomica ibi administrata detexerit, nondum, prout mihi quidem constat, innotuit.

Observatio LVII.

DN. D. CHRISTOPH. FRIDER. KÜHN.

De

Electricitate medicamentosa.

Seculi nostri novissimis temporibus phænomena & experimenta electrica scientiæ naturali & medicæ deditos curiosos & attentos reddiderunt, eorumque ingenia tam in expli-

cando modo agendi ignis electrici, quam in applicandis his experimentis ad communes usus hactenus vehementer exercuerunt. Maxima inde incrementa scientia naturalis capiet, si secundum celeberr. FRANCKLINI principia, in Epist. suis tradita, doctrina de fulgure, magnetismo, & aurora boreali eius ope explicari & demonstrari queat; non minores quoque progressus faciet Medicina, si electricitas medicamentosa experientia magis confirmata, hincque illi maior fides habenda foret. Ceberr. Vir, Abbas NOLLETVS, operationes illas tuborum electricorum Dn. VERATTI & PIVATI tantopere deprædicatas, quibus pro facultatibus medicamentorum communicatorum mox emesin aut purgationem, mox diaphoresin & diuresin excitare se posse gloriati sunt, curiosius examinavit, illasque fallaces vanasque esse ingenue detexit; pari attentione & iudicio ipse cum celeb. MORANDO ad confirmandam medicamentosam vim electricitatis varia experimenta cum paralyticis & hemiplecticis, adhibita consueta circumspectione, tentavit, effectusque eius incertos ac dubios adhuc expertus est (vid. *Histoire de l'Academie Royale des Sciences l'ann. 1749.*). Veritatis quoque cupidus, machina mea electrica cum quodam sene, fabro vasorum cupreorum, tremore artuum per duodecim annos laborante, tentamina institui, qui primis statim diebus, forsitan novitate & prodigio rei captus, melius se habere gaudebat, hinc quotidie per totum mensem scintillas & succussiones electricas secundum experimentum Muschenbroeckianum patienter sustinuit. Agente hoc igne electrico vehementius maculæ rubræ statim, ad instar exanthematum urticariorum in parte affecta comparebant, membrumque etiam aliquo madore perfundebatur, pulsus vero non mutabatur, muscoli metallo electrico tacti quasi convulsi, non sine eleganti spectaculo, involuntarie flectebantur & extendebantur. Durabat quidem per aliquot menses aridens melior valetudo, ægro de minori tremore artuum

firmiorique eorum motu persuaso; recrudescente vero malo hæc medicina frustra per longum tempus reiterata fuit, & æger per annum pristino tremore anxie iam laborat. Ex affectu podagrico arthritico vir quidam XLVIII. annorum tanta debilitate totius sinistri pedis & iuncturarum rigiditate affectus erat, ut vix solus incedere posset, qui audiens multa de hac nova medicina, non solum simplici electricitate, sed & interdum per experimentum Leydense aucta, ante & post meridiem per quatuordecim dies utebatur, unde is toto pede quotidie agilior factus pristinam recuperavit sanitatem. Hic igitur historiam electricitatis abrumpo & cum aliis iudico, illam non prorsus reiiciendam, sed loco rubefacientis & revellentis medicamenti interdum apte in usum vocandam, non vero omnibus prodigiosis de ea iactationibus statim fidem adhibendam esse.

(*Isenaco Halam missæ d. 20. Iulii 1755.*)

Observatio LVIII.

DN. D. IOANN. CHRISTIAN. IACOBI,

De

Mercurio salivationem non ciente.

Mirum in modum nostri ævi desudant Medici in reperiendis remediis luem Veneream sine salivatione tollentibus. Non evitanda subiectisque delicatulis molestissima symptomata in salivatione conspicua, peiorisque indolis morbi, heroicam hanc evacuationem sæpenumero comitantes, moliminibus hisce ansam præbuere. Inter ceteros, Medici, quos Gallia fovet, eminent, qui de possessione arcani, Mercurio scilicet vim salivatoriam adimendi, magnopere gloriantur, siquidem novissime Dn. D. TORIES Mercurium suum salivationem non cientem summis ornat elogiis; RAVLINVS mercurio Campho-

ræ nupto easdem vires tribuit, Doctorque Louis in peculiari Epistola, cui titulus: *Lettre sur les maladies veneriennes, dans la quelle on publie la maniere de preparer de mercure, dont la plus forte dose n'excite point de salivation.* Paris, 1754. eiusdem artificii promum se sistit condum. Attamen modo dicti LOUISII integritas in eo laudem meretur, quod exteris etiam Medicis eandem inventionis gloriam tribuat, asseverans, Perillustr. L. B. van SWIETEN iisdem dotibus instructum mercuriale medicamentum invenisse. Binæ litteræ Perillustris huius Viri, quæ in Tractatu Medici cuiusdam Lucensis, Dn. D. Iosephi BENVENUTO, ann. 1754. in lucem emisso, extant, de arcano hocce nos reddunt certiores, Dicitus Tractatus inscribitur: *Dissertatio historica epistolaris ad Clar. Iac. Barth. BECCARIVM, qua epidemica febres in Lucensis domini quibusdam pagis grassantes describuntur &c.* In binis ergo illis ibidem occurrentibus litteris Perillustris van SWIETEN certo affirmat, pondus grani dimidii mercurii sublimati corrosivi in uncia una simplicis spiritus frumenti soluti, si vesperi pariter & mane unum aut 2. cochlearia huius spiritus adsumantur, illud esse, quod luem Veneream cancrumque ipsum, exulante omni salivatione, certissime debellet. Si vero artificium hocce æqua lance ponderare velimus, ne minimum causæ nobis certe suppetit, illud novis nunquam auditis lectisque annumerare, æque minus ac decoctum antivenericum Medici cuiusdam Groningensis, Dn. D. Tvo GAVKES, quod consistit, ut in transitu commemorem, ex rasuræ ligni guaiaci unc. iij. Raf. lign. sassifr. unc. ij. rad. chin. unc. j. quibus in aqua coctis Mercurii vivi & Antimonii crudi in petia ligatorum ana libra una additur & tamdiu coctura continuatur, donec libræ vj. remaneant, ultimo vero radicis Liquirit. unc. ij. adiciantur.

Notone notius est, iam pridem celeberr. BOERHAAVIUM de decocto Guaiaci, quod in Gaukesiano quoque Decocto

præcipuum ingrediens est, affirmasse, quod, si ægro tanta dosi illud exhibeatur, ut totus eius sanguis in decoctum quasi abeat, luem Veneream radicitus extirpari? Nonne Celeberr. KRAMERVS, Proto-Medicus castrensis Cæsareus, eiusmodi decocta in *Commercio litter. Norico* dudum iam communicavit, ibidemque Celeberr. WERLHOFIVS Electuarium e solis vegetabilibus constans descripsit, quod huic etiam usui apprime inservit? Simili verò ratione per longum iam temporis spatium eadem intentione mercurius dulcis in refractissima dosi exhibitus est, sæpiusque laxantia, ad illum versus glandulas intestinales determinandum salivationemque inhibendam, interposita fuere; iam diu etiam est, quod mercurium dulcem millepedis in pulverem redactis nuptum videmus, eum in finem, ut illarum vi diuretica mercurius versus renes magis, quam glandulas salivales determinetur. Doctissimus ASTRUC mercurium suum diaphoreticum iampridem hac mente nobis commendatum ivit, celeberrimique HOFFMANNI mercurius diaphoreticus Iovialis, præcipue verò Solaris, iisdem virtutibus pollent, dolendumque sane, necessariam mercurii huius Solaris præparationem nimis operosam processumque a Dno Autore obscuritatis peplo involutum esse, alias enim reliquis omnibus, quorum in præsentia mentionem fecimus, palmam omnino erepturus esset. Huic classi etiam assignandum est celebratum hodie remedium alterans PLUMIERI, quod etiam *Æthiopem* suum nominare suevit, e partibus æqualibus sulphuris aurati antimon. ultim. præcipit. & Mercurii dulcis quatuor vicibus sublimati constans, de quo in *Actis Edimburgensibus* nostrisque pariter Actis Nat. Curios. præstantissimi effectus, nulla stipati salivatione, memorantur. Quoniam vero observationes extra dubitationis aleam posuere, omnia iam dicta remedia mercurialia, excepto mercurio diaphoretico Solari, nimia aut sæpius repetita dosi exhibita, subinde tamen salivationem quodammodo excitasse, & Dn. D. Louis in Dissertat. epi-

epistolari methodum tradit, mercurium ita exhibendi, ut vel maxima eiusdem dosis nullam salivationem cieat, haud abs re erit, eius generis remedium mercuriale detegere, quod iisdem qualitatibus, quæ de Louisiano prædicantur, polleat. Hoc ne minimum quidem corrosivæ indolis prodit, præcipueque inprimis hac dote gaudet, quod in lue venerea intolerandos plane capitis dolores iucundo modo statim in principio leniat, morboque nondum licet penitus in fugam verso, omnem tamen molesti huius symptomatis sensationem e medio tollat.

Non est, ut exactum adeo vitæ regimen sectentur ægri; sufficit abstinencia a duris farinaceisque cibis, minimeque necesse est, ut lecto vel conclavi affixi teneantur, siquidem plane insensibili modo deleteriam miasmatis qualitatem demit, nullo subiecti & temperamentum discrimine habito.

Componitur autem medicamentum istud secundum hanc normam. Recipiuntur libræ duæ Mercurii currentis, cui aqua pluvia recens collecta ad trium digitorum eminentiam adfunditur, ambo hæc per aliquot dies terantur fortiter sine intermissione, & quamprimum aqua dicta grysea turbidaque apparet, decantetur nouaque adfundatur, continenturque hæc operationes, donec sufficiens copia dictæ aquæ fuerit collecta. Hæc in loco securo reponitur, ut per aliquot dies quiescat ad perfectam pulveris fusci subsidentiam, qui siccandus & ab adherentibus globulis mercurii currentis sollicitè liberandus est. Pulveris huius una pars sumitur, & hypnotici mercurialis remedii, in Schediasmate nostro, *de viribus hypnoticis a regno minerali haud alienis*, Appendici huius Tomi Actorum inserto, descripti, partes X. Preparatum vero hocce nondum in pulverem redactum sit necesse est, sed frustula, qualia exsiccatio exhibet, sumi debent. Hocce vitreo lapideove mortario indatur, & durante trituratione sensim descripti pulveris grysei pars una addatur, sic enim bina hæc præparata mercurialia

eo

eo melius confociantur. Huius pulveris pro re nata adultis dimidium scrupuli pro dosi, per diem ter aut quater, infantibus vero pro ætatis ratione 2. 3. ad summum 4 grana pro dosi exhibentur. Simplex decoctum rad. scorzon. vel gramin. sub remedii huius usu sufficit, omissis prolixè compositis decoctis lignorum. Ante & post usam huius remedii adhibitum laxans optime simul conducit.

Exulat hic noxium illud acidum salis, usam Mercurii dulcis infecurum reddens, siquidem a quibusdam funesta symptomata, luen veneream sæpe, salivatione peracta, comitantia, huic acido tribuuntur. Veremur, ne farraginem complurium observationum recensendo, aliis notatu dignis locus præripiatur. Remedium perspicue descriptum est, experientaque itidem imitatu facilia quemvis de veritate reddent convictissimum. Unicum tantum de gryseo pulvere, quod medicamentum hoc ingreditur, accuratiori certe scrutinio dignum, monendum mihi restat; si nempe congrua pulveris grysei quantitas, oleo lini, in crucibulo bullienti, indita, per aliquot temporis spatium coquatur, & tunc, aucto ignis gradu, oleum combustioni permittatur, in eo, quod combustione absoluta remansit, manifesta admodum complurium granulorum argenteorum vestigia relinqui. Quoniam vero hæc sphæram Alchymistarum ingrediuntur, illud *αἰ ἐν παρόδῳ* hic delibasse suffecerit.

Observatio LIX.

DN. D. IOANN. CHRISTIAN. IACOBI.

De

novo remedio ulcerum cancroforum & cancri aperti.

Quod si unquam corporis humani morbus, præter nota adhuc vulgataque, præstantiora pluribusque experimentis magis corroborata exposcit remedia, certe *Cancer exulceratus ulceraque* cancrofa hunc in censum veniant necesse est. Quam multis quæso remediis heroicis adhuc destituimur, quo diro huic malo obviam ire queamus? Laude digna equidem recentiorum Medicorum diligentia, Cancris occulti respectu, quædam, quibus tuto fidere liceat, detexit, inventis nimirum remediis; quibus occultum hocce malum in genuinum scirrhum indolentem transmutari potest, quo ipso occasio in Cancrum ulceratum unquam degenerandi præscinditur; aperto vero ulceri cancrofo cognitio huc usque remediis obviam ire, funditusque illud extirpare, paucissimis in casibus licuit, quippe maxima ex parte auxilium chirurgicum, amputatio nempe partis affectæ, in usum vocari debuit.

At enim vero incassum hanc operationem sæpissime institui, minimeque ubivis eandem applicabilem esse, quis non perspicit? Etsi magnis laudibus putredini resistentia salia effe-runtur, quæ inter spiritus salis, sufficienti aquæ copia ad tantum usque dilutus gradum, ut oculorum summa sensibilitas ægre haud amplius ferat eius applicationem, reliquis palmam præripit, levissimum tamen & palliativum potius ab illis expectandum est auxilium; acrimoniæ enim cancrofæ ob nimiam dilutionem perfecte resistere non valent, & in concentrata dosi applicata plus damni, quam auxilii afferunt, corrosioneque eo citius ac facilius viam pandunt. Neque etiam

decoctum Belladonnæ malo huic debellando semper par est, internusque eius usus, quem *Tiberius LAMBERGER* commendat in Tractatu quodam 1754. ab eo sequenti sub rubro publicam in lucem emisso: *Lectio inauguralis, sistens ephemeridem persanati carcinomatis*, varias insimul adfert molestias, siccitatem nempe oris, vertiginem visusque hebetudinem, quæ omnino imitatores suspensos tenent.

Dictus huius decocti internus usus brevi in hoc consistit. Recipiuntur pro dosi 2. grana Belladonnæ, coquuntur cum aqua & hocce decoctum dein assumitur, singulisque diebus eadem dosi continuatur, hoc tantummodo observato, ut, elapso aliquo temporis spatio, duobus granis pro dosi tertium adiciatur. Methodus illa pervulgata, applicatione corrosivorum, e. gr. butyri antimon. lapid. infernal. Boerhaav. &c. hostem profligandi, nimios dolores ciet, & haud exiguam requirit circumspectionem, quid? quod sæpius oleum igni adde-
dere solet.

Ad internum Mercurii sublimati corrosivi usum, haud ita pridem a Perillustri L. B. *van SWIETEN* commendatum, quod spectat, cuius in Observatione præced. de *Mercurio salivationem non ciente*, mentionem iniecimus, eundem ut examini ulteriori relinquamus, remedii conditio omnino postulat.

Quis itaque nobis vitio vertet, si de remedio inveniendis solliciti sumus, quod in malo hocce permolesto effectum magis desideratum producere possit? Optanda utique esset detectio remedii per tot experimenta confirmati, quod Clariss. *KORTHOLDVM* inventorem agnoscit, quippe quod, quantum de eo resciscere nobis licuit, ingredientium ratione butyro auripigmenti haud parum respondere videtur, de quo alio tempore fusius, quid de eo compertum habeamus, exposituri sumus. Sed quoniam tunc, quum opus dicto remedio nobis fuisset, illo destituebamur, omnem adhibuimus operam,

unguento de lithargyrio, quod a Perillustri L. B. van SWIETEN hocce in malo valde commendatur, lenem vim septicam largiendi, quo pacto omnes hocce in malo occurrentes indicationes adimplere potest. Quodsi enim quævis hoc malum comitantia symptomata consideramus, coniectu facile est, remedium huius mali sequentibus debere instructum esse qualitatibus:

1) Ut affluentis copiosi icheris corrosivam qualitatem leniendo sopiat, id quod, absorbendo & obducendo acrimoniam, fieri potest: cessante enim rosione, faciliori negotio semel corruptæ partis separatio obtinetur.

2) Sufficiente, leni licet vi, gaudeat necesse est, solidas ab ichore hoc cancroso corrosas corruptasque partes separandi, quo recens idque sanum fundamentum in vulnere obtineatur.

3) Affluentis etiam ichoris qualitates perfecte emendet, nullo acrimoniæ vestigio relicto, quo ipso ceu genuinum balsamicum & sarcoticum remedium se gerit. Quum enim Perillustri van SWIETEN l. c. evidenter admodum demonstratum dederit, humores in parte affecta secretos tempore secretionis nondum macula cancrofæ constitutionis deturpatos esse, sed ibidem eiusmodi qualitatem depravatam denuum induere, utique hinc ichoris huius correctio externi eiusmodi remedii beneficio obtinenda erit. Iam, cum in *Curru triumphali Antimonii* Basilii VALENTINI remedium antimoniale deprehenderimus, quod eius Commentator, KERCKRINGIUS, in Cancro aperto insigni cum successu in usum vocavit, siquidem huius ope corrupta cancrofa massa perfecte remota vulnusque consolidatum fuit, occasionem exinde arripuimus, prævia quadam mutatione, illud sequentem in modum huic scopo adaptandi. In usum nimirum vocavimus vitrum Antimonii in pulverem subtilissimum redactum, cui optimi olei vitrioli fumantis, quantum ad consistentiam pultis obtinendam sufficit,

adiecimus, acetumque vini, ope frigoris hiberni concentratum, ad eminentiam trium digitorum infudimus; peracta digestionem cum hoc liquore filtrato acetum Litharg. confecimus, postea sulphur auratum antimonii primæ & secundæ præcipitationis cum ol. Papaveris recenter expresso, simili, ut in Balsami sulphuris confectione fieri solet, modo, ad sufficientem solutionem usque, coximus, posteaque a remanentia separavimus, quam cum Empl. diapomphol. sufficiente quantitate miscelam subire coëginus. Ex Balsamo hocce sulphuris aurati antimonii & supra dicta extractione lithargyrii lege artis unguentum nutritum paravimus.

Unguento hocce mollissima plumaceola leniter tepesfacta imbuimus, hisque non ulceris basin solum, sed totum quoque ulcus contexamus, superimposito emplastro laudato, foraminulis in tota superficie instructo: sic aëris liber contactus impeditur, ichor unguento contemperatur, & superfluum eius plumaceola penetrans denuo Emplastri ope a rosione detinetur, & si quid forsitan de ichore emplastri foramina penetret, huic linteo carpto, eodem unguento imprægnato, obviam ivimus, hac ratione rosioni & corruptioni ulteriori frena injecta fuere, massa corrupta, ichorem cancrum plorans, separata, basisque vulneris colorem sanum induebat, suppuratio novaque appositio sanæ carnis ex voto cessit, omnibus in perfectam medelam conspirantibus, nulloque amplius carcinomatis vestigio deprehensò. Interne arcanum Tartari antimoniale, in *Chymia* ROTHII descriptum, exhibuimus. Licet igitur unicus tantummodo hic casus sit, in quo hæc curandi methodus expectationi satisfecit, animadversione tamen non solum, sed etiam imitatione dignus est, cum omnes indicationes ex asse impleverit, adeoque imitantes de simili eventu fausto securos reddere valeat.

Observatio LX.

DN. D. IOANN. CHRISTIAN. IACOBI.

De

tutissima paroxysmorum febrilium abbreviatione.

Quodsi præiudiciis auctoritatis & introductæ semel consuetudini insistere vellemus, de abbreviatione paroxysmi plane cogitandum non esset, sed ægro consueta remedia anti-febrilia tamdiu porrigenda forent, donec natura, ob perpeffos sæpe insultus maxime debilitata, exterminium febris extorqueret. Verum enim vero, quum Medici partes sint, tuto non minus, quam cito morbos profligare, concedendum omnino erit, citam eamque tutam febris curationem tardiori, æque licet tutæ, longe esse anteponendam. Sed aliæ quoque haud levis ponderis circumstantiæ suppetunt, quæ abbreviationem paroxysmorum necessario postulant. Si nempe perpendamus, negari non posse, nimiam paroxysmi durationem ex observationibus BOERHAAVII (§. 753. *Aphorismor. Practic.*) binis funestis comitibus, laxitate scilicet partium solidarum & spissitudine acrimoniaque liquidarum stipari, ex quibus pessimæ notæ morbi chronici, veluti scorbutus, hydrops, icterus, concreciones scirrhosæ, propullulant, utique hæ circumstantiæ paroxysmi in fugam conversionem exigunt. Præterea in confesso est, eius notæ vehementiam nimiamque durationem insultuum in diversis febrium generibus dari, quæ ægris paucarum horarum intervalla concedunt, adeoque brevi maximam virium prostrationem inducunt, ne de febribus duplicatis & apoplecticis quidquam dicamus, quæ simpliciter interceptionem paroxysmorum necessario requirunt. Eiusdem necessitatis quoque est talis abbreviatio in febribus continuis paroxyzantibus, quarum paroxysmi ægros paucorum dierum intervallo Libitinæ tradere valent. Nec est, quod dubii quid-

quam hic nobis oboriatur. Perillustriſ L. B. *van SWIETEN* in *Com-mentar. in Aphoriſm. Boerhaav. §. 757.* pronunciat, productionem paroxyſmi nullo modo ſordibus in corpore morboſo hærentibus temporeque apyrexias accumulatis, per paroxyſmum forte evacuandis, originem debere ſordesque dictas inter cauſas occaſionales referendas eſſe, primariam vero paroxyſmi cauſam peculiari characteri nerviſ impreſſo i. e. diſpoſitioni ad irritabilitatem præternaturali, tribuendam eſſe. Qua ratione genuinus Medici ſcopus eo tendit, ut irritabilitatem ſyſtematiſ nervoſi præternaturalem lenientibus ſpasmusque nervorum abigentibus remediis, prævia ſaburræ in primis viis hærentiſ evacuatione, corrigat. Dubio æquidem caret, corticem Peruvianum, adhibitiſ neceſſariis cauteliſ, quas Perilluſtris *van SWIETEN* æque ac Excellentiff. *WERLHOFIVS* in Scriptiſ ſuiſ indicarunt, id efficere, ut funeſti nihil exinde pertimeſcendum ſit; quum vero hic Cortex modo plane inſenſibili, ſine ulla evacuatione, febrem profligare ſoleat, adhæc ob nimiam doſin, in febribus præfertim ardentibus paroxyzantibus, minus iucunde intra corpus aſſumatur, hinc alia remedia magiſ grata, tantam circumſpectionem non exigentia & ſenſibileſ evacuationeſ comiteſ habentia, in apicum hic proferre iuvabit.

Duorum nempe remediorum mentionem facturur ſum, quæ quidem in vulgus nota ſunt, quorum vero nullam a plerisque ea, qua a nobiſ præſcribitur, doſi, ad abigendam febrem exhiberi conſuevit. Primo igitur loco nominandum venit *Sal Ammoniacum*, cuiuſ laudeſ febrifugaſ *W. W. MUYſIVS* iam Ann. 1716. in peculiari Diſſert. *de Salis Ammoniaci præclaro ad febreſ intermittenteſ uſu*, graviter cecinit, quod vero non ultra ſcrupulum pro doſi, prætereaque aliis ingredientibuſ iunctum, exhibitum fuit, quum e diverſo, ad paroxyſmoſ ex mente noſtra abigendos, drachma ad minimum pro doſi,

dosi, tribus vicibus de die, præmissæ vomitorio vel laxante, in intermittentibus febribus exhibenda veniat.

Experientissimus Dn. D. LOESEKE asseverat, se maiorem febrium intermittencium numerum beneficio salis Ammoniaci, quam corticis Peruviani, curasse, & quartanam per annum durantem exhibita salis huius drachma profligatam esse (vid. Eiusd. *Abhandlung der auserlesenen Arzeney-Mittel. Berlin, 1755. p. 94.*) Sal hocce ne miculam quidem particulæ adstringentium exhibet, tenaces autem humores rarefacit, eosque leni quidem, sed admodum sensibili modo educit, nervos etiam, ob copiose in eo latitans subtile principium tertium BECHERI, quod *terræ mercurialis* nomine cognitum est, mirum in modum corroborat, quo ipso febrili etiam irritationi cohibendæ par est.

Sal dictum in substantiâ, aut subiectis delicatioribus in aqua Cinnamomi solutum præberi potest, præsertim in ipsa die paroxysmi febrilis binis vicibus dicta salis huius dosis porrigenda erit, quæ observata methodo, ægros a multis pertinacibus febribus intermittentibus, Deo assistente, liberavimus. Quum vero haud difficile perspectu sit, sal Ammoniacum in febribus continuis paroxyzantibus minus commode in usum vocari posse, aliud quoque iam cognitum hoc in casu substituendum est, Cortex nimirum Cascarillæ, remedium, quod celeberrimi Medici, quos inter STAHLIVM tantummodo & HOFFMANNVM laudasse sufficiet, magno quidem opere commendarunt, illoque in substantia, refracta tantum dosi, aliisque remediis iuncto, adeoque methodo a nostra alienissima, usi sunt.

Nititur vero nostra exhibendi ratio imprimis experientia APINI, Professoris Academiæ Altorfiæ famigeratissimi, qui, grassante ibidem quadam epidemiarum febrium specie, ab Anglis id edoctus, insigni cum emolumento Cascarillam adhibuit, deinde quoque Gallici Medici, FAGONIUS & BOULDUC, in iisdem morbis Chaccarillæ usui calculum adiciunt.

Vide-

Videtur equidem circa corticem hunc exorta controversia, cuius *Commercium litterarium Noricum* mentionem facit, nec non diversæ plane a cortice Peruviano partes Cascarillæ constituentes, ceu valde volatiles, aromaticæ, principioque vaporoso turgidæ, nullis aut paucioribus adstringentibus particulis præditæ, nostratibus Medicis, APINI methodum adoptandi, remoram iniecit. Sed vaporosæ hæ particulæ irritationes febriles optime sopire valent, eamque ob causam adstringenti Cortici Peruviano longe prior ille præferendus est. Exhibere illum solemus non quidem in substantia, sed forma decocti vel infusi; calore enim, ad hancce formam obtinendam necessario, dissipatur paululum vaporosum principium, ut ebullitio sanguinis concitari nequeat. In eiusmodi igitur casibus ex duabus unciis Cascarillæ, cum mensura dimidia aquæ nitrosæ, succo citri imprægnatæ, decoctum, interdum quoque infusum paravimus, cui syrupo Granatorum vel acetositis Citri gratum conciliavimus saporem, horisque intercalaribus, & quidem singulis dimidiis cochlear pro dosi exhibuimus, talique modo accessum in nihilum redigimus, quod alias adhibitis compluribus unciis Corticis Peruviani obtineri debuisset.

Quod restat, in votis habemus, ut idem iucundus effectus imitatoribus, observata a nobis commendata methodo, felici fidere contingat.

(*Vinaria Halam missæ d. 10. Octobr. 1755.*)

Observatio LXI.

DN. D. GODOFREDI GVILIELMI MÜLLER-
LERI.

De

Singulari concreto osseo per anum eiecto.

Ex illo felici tempore, quo corpora humana secandi ars, illorumque structuram demonstrandi scientia, quæ vulgo *Anatomia* audit, ad altius fastigium perfectionis suæ, experientia duce, provehebatur, indurationes & mutationes membranarum, cartilaginum, vasorum sanguiferorum, adipis, nec non partium tendinosarum corporis animalis, in substantiam osseam, quæ præter naturæ cursum acciderunt, omni dubio carent, earumque possibilitas sole meridiano clarior est (s).

Tales

(s) Confer, præter multa exempla, apud SCHENCKIUM, aliosque rararum observationum collectores, prolata, D. BRAUSERI Dissertationem, de *Induratione corporum, in specie vero ossium*; Celeberr. *Abrahami VATERI*, Dissertationem, de *Osteogenia naturali & præternaturali*; nec non D. *Ioannis SALZMANNI* Dissertationem, de *Ossificatione præternaturali, & Programma Illustris de HALLER*, Dissertationi inaugurali D. *SPYELI* præmissum, in quo notatu omnino dignissimos casus, e penu lux experientiæ, cum cœtu medico communicavit. Maiorem insuper attentionem meretur Observatio XXXI. Decuriæ III. Anni IX. & X. *Ephemeridum* Academiæ nostræ, *Anatomen Lithiasi laborantis* sistens, in qua, de membranaceo corpore, in *vesica urinaria* reperto, *calloso*, principia ossificationis futuræ, instar granorum milii in isto dispersorum, binaque ossa, promonteriorum adinstar prorepentia, monstrante, fit mentio. Nec minus *Observatio LXXXIX.* Centur. IX. *Ephemeridum* harum erit lectu digna, de calculo videlicet, crusta duriore, cornea quasi, investito.

Tales *indurationes* & *mutationes ossium* parum, ratione suæ originis, a naturali generatione & incremento aliorum ossium distant. Plerumque vero ibi frequentius observantur, ubi crassiores series tendinosarum, nervosarum & vasis inter se iacentibus præditarum fibrarum, postquam obstructæ, obliteratæ & suo nutrimento orbatæ sunt, pedetentim & proxime sibi iunguntur, densius compinguntur, & per quoddam temporis spatium naturali calore penitus exsiccescunt, sed tamen pristino in nexu, cum aliis fibris primæ suæ substantiæ, manent.

Quamvis vero pauca dubia & difficultates, si ideam talium generationum spectamus, occurrant, negare tamen non lubet, posse forsitan, hoc in nostro præsentis casu, ansam sequenti quæstioni præberi: *An talis ossi similis induratio membranaceæ substantiæ, in loco semper humido & madido, nec non absque omni communicatione & nexu aliis cum fibris primæ suæ substantiæ, oriri queat? Vel, ut in antecessum, quod res est, dicam: An magna conglomeratio membranacearum partium, quæ certo in loco canalibus intestinorum, qui præ aliis humidior est, qualem locum, verbi gratia, fundus globosus cæci repræsentat, fuit retenta, in densam & duritie ossi similem substantiam ibi possit mutari?*

Observationes & relationes de his *Osteogeniis* fide haud indignæ, & a viris optimæ famæ communicatæ, quæstioni huic clarissimam affundere lucem & harum possibilitatem, nec non veritatem demonstrare possent. Verum enim vero, cum tam antiquos, quam recentiores evolverem observatores, & ex eorum scriptis similes *Osteogeniæ* casus colligere vellem, hosce in classem raro accidentium omnino esse referendos, edoctus fui.

Quam ob causam pauca saltem proferre possum exempla, & quidem talia, quæ possibilitatem *Osteogeniæ in intestinis* affirmant. *Iacobus CARPVS in Isagoge anatomica, de*
inte-

intestino colo scripsit: In colo intestino generantur lapides & coria a pituita exsiccata &c. RONDELETIVS in *Methodo curandi morbos, Libro III. Capite XXXIV. de Calculo*, contra FERNELII sententiam, refert: *Lapis a colo intestino reiectus, vesicæ calculis similis est. At qui ab abscessu redduntur, OSSIBVS similes esse solent, colore fusco. Tales ab abscessu intestinorum mulieris Montisbani redditos fuisse &c.*

EX choro recentiorum Medicorum Ioannes Theophilus BAVERVS in *Epistola ad Ioannem Godofredum HAHN, Dresdæ, ann. MDCCXLVII. de Molis intestinorum*, data, observavit, in ægroto, molis intestinorum laborante, quod membranacei globi, diversarum indurationum, imo, quod *pars cartilaginosa, figuræ coni & extraordinariæ magnitudinis*, per sedes fuerint reiecta & inde æger pristinæ saluti restitutus fuerit.

Plures & clariores, *ossificationis* in canali intestinorum factæ, observationes, sectandi inveniendique, mihi non data fuit facultas. Dubius tamen haud sum, fore, ut hic, cuius relationem sequentibus in lineis communicabo, casus, tam possibilitatem, quam etiam existentiam talium concretorum osseorum in apricum proferre possit.

Vir quidam, procera corporis statura, carnisque & virium magno vigore instructus, quinquaginta tres agens annos, prima a pueritia labori semper gravi & concatenato adsuffectus, nullisque aliis, nisi *intermittentibus*, quas in *vere & autumnum*, ex continua irregulari diæta & nimis potulentorum haustibus, tanquam harum, ut ipse fassus est, causa primaria, plerumque experiebatur, *febris*, & quod a iuventute ad vomitionem facilis sit, ad annum usque MDCCXLIII. obnoxius fuit morbis.

Eodem anno noster *Dysenteria*, hisce in regionibus furiose tunc temporis grassante, infestabatur. Quo morbo tam graviter laborabat, ut in fine paralyticus & tabidus fieret.

Studio conservandi se ipsum, propriaque auctoritate ductus, iter faciebat ad *Thermas Wisbadenses*, illisque tam externe, quam etiam interne utebatur, & cum mox exoptatum auxilium, restitutione virium amissarum & artuum potentia experiretur, *per duos integros menses*, & quidem ex die in diem, *balneum* in usum vocare pergebat, quo facto tandem pristina sanitas, vigore carnis & virium redeunte, omnibus ex partibus illi restituta fuit.

Proximo autem, post hancce sui medelam, elapso tempore, pedetentim incrementa sumens, incommodum, quando nimirum sinistro volebat incumbere lateri, passus fuit, hocque dolore ita affligebatur, ut, si aliquando vi quadam ad hunc se ipsum adigeret decubitum, ructibus ad vomitum usque divexaretur.

Interea mores pristinos, quod & labores diurnos, quos pro mercede exercebat, graves, & diætam spectat, observabat: sæpius tamen ordinis, imo modi, potando oblitus fuit. Vnde mirari haud licet, quod iisdem, ut diu antea, morbis obnoxius fuerit. Cruciabatur nempe *febris intermittentibus*, quæ illum *singulis annis*, & *vere*, & *autumno*, sub diverso tamen typo, affligebant.

Eadem febris, typum *tertianæ* servante, noster verno tempore anni MDCCLIII. tentatus fuit, qua profligata, gravibus, qui mox dorsum, mox lumbos, mox umbilicum exercebant, cruciatibus, pro *colicis* ab ipso ægro reputatis, torquebatur. Hisce varia, e classe *medicamentorum domesticorum*, exhibita remedia, levamen quidem attulerunt, alvinæ vero obstructioni ludibrio fuerunt; quin imo, nec officinalia selecta & solventia præstantissima desideratum ferre valebant opem, adeo, ut ista ad diem usque *decimum quartum* perseveraret pertinacissima.

Nihil itaque omnibus & maximis nixibus efficere valuit; attamen sub iisdem sentiebat ac si aliquid in *summo intestini recti*

reſi ſedem ſuam fixiſſet, quod, omnibus reſiſtendo nixibus, remoram iniiceret. Tandem digitorum auxilium adhibebat, iisdemque explorando, rimando & terebrando, non ſine maximo ſtupore, corpus quoddam excrementis durius, aſperum & inæquale, nec non arctis vinculis incluſum, tangendo invenit.

Tunc conſilii obtinendi gratia me adibat: ſuaſi ergo, pro uſu interno, oleoſa, iuſcula pingua, utque per inſeſſus calidos, per enemata, cataplaſinata emollientia, ſuppoſitoriaque pingua & aëria, inteſtini, ad exturbandum ſævum & moleſtiſſimum hôteſitem, adiuveret potentiam.

Exoptatiſſimum hæcce quoque præſtiterunt auxilium; maiori enim & facilitato niſu, quamquam duplicato conatu, & ſecur, & corporis durioris excretionem de novo molitus eſt, nec prius inde remiſit, donec cum interruptis, quaſi doloribus ad partum, excluſerit illud *Concretum osſeum*, cuius externa forma *Fig. 1. & 2. Tab. IV.* hic oculis ſiſtitur, & denique ſine omni materia purulenta, ſanguine, vel membranaea ſubſtantia, ex alvo nunc ſoluta, ordinaria etiam excrementa redderet.

Cum hoece *concretum*, adhuc crudum, libra examinaſſem, eius *gravitas ſextunci* reſpondebat. Nunc autem, poſtquam illud ultra menſem, ob peſſimi odoris ſœditatem & purgationis cauſa, aquæ iniectum foverem, multam craſſamque, in qua latebat, pituitam abluerem, nec non aëri optime exſiccandum traderem, eius *pondus* adhuc drachmis IX. conſtare deprehendi.

Sic ergo valetudinis ſalutem hoc periculo ſtatim naſtus hic Vir, paucis poſtea præterlapſis diebus, ruruſ in publicum prodibat. nihilque ratione ſanitatſ in votis amplius habebat, quam reſtitutionem hoc morbo amiſſarum virium. Quod ſupererat, maximo afficiebatur gaudio, quod dolores, quos per *decem annos*, cum ſiniſtro lateri incumbere conaretur,

pati coactus fuerat, mali nunc causa sublata, ipsum non amplius excruciant, nec etiam in dorso & reliquo corpore pristinas molestias sentiret, & ipse alvo non adstricta laboraret, sed soluta, iusto ordine, & absque omni molestia gauderet.

Relationem ut uno verbo absolvam meam: ad hunc usque diem optime valet, insimulque maiore animi & corporis integritate pristina sua pensa, circumagendo magnam rotam apud Stannarium, absolvere potest.

Conspectu morbi ad umbilicum, hisce præmissis, perducto, ad *demonstrationem causæ*, videlicet *concreti ossei*, progredior, de qua fusius mentis sensa explicare nunc mihi animus est.

Imaginem, nec non propriam & iustam eius *magnitudinem*, solerti *Chalco-graphi* manu ad amussim *prima & secunda Figura* Tab. IV. delineandam curavi. Externe *colorem* clarum fuscumque, intermixtis candidis maculis, exhibet. *Similitudo* eius æquat particulam clavæ, vel partem inferiorem cornu cervi, quod nimirum asperitates, germinationes & gibbos ostendit. Quamquam figura eius *Cono* similior sit, quam *Triangulo*, de qua *Fig. 1.* apicem, & *Fig. 2.* basin repræsentat, *tres* tamen, easque decumanas excelsasque, hic oculis sistit, *protuberantias*. Harum *duæ* in *basi*, sicut *Fig. 1. a. c. c.* cum *Fig. 2. c. c.*, demonstrat, & *una* in *apice*, *Fig. 1. b.* conspicuntur. Tota externa *superficies*, uti illam *Fig. 1. & 2.* oculis sistunt, est aspera & inæqualis, insimulque tam maiores, quam etiam minores *protuberantias*, eminentiasque politas, ac inter has *incisuras*, foveasque atque anfractus, ex una eademque dura massa, ossi simili, conflatas, ostendit; quæ tamen omnes non prius, quam post absolutam operosam huius *concreti* expulsionem, abluitionem, amotionemque pituitosi & glutinosi, cui involutum erat, integumentum, sese manifestarunt.

Eminentia modo indicatæ satis quoque notatu digna monstrant. Nonnullæ scilicet sunt rotundæ, aut oblongæ, aliæ vero dentatæ, nec non ramosæ & turbinatæ, altiusque magis & minus protuberantes, omnes tamen uno ex trunco progeneratæ, & invicem sibi ramos fibrasque communicantes.

Ingentem quoque *incisuræ* & *anfractus*, istis interiecti eminentiis, ratione magnitudinis & proportionis suæ, monstrabant differentiam; ampliores enim & longiores sunt istæ duæ incisuræ, quas in *Figura 1.* per *d. d.* & in *Figura 2.* per *a. a. b.* indicavimus. Inprimis adnotandam duximus illam *incisuram magnam*, quæ supra, pene in medio incipit, valde in profundum penetrat, & plus quam per mediam partem totius longitudinis, altero in latere, producit, (*Vid. Figura 2. a. a.*) & ut in reliquis minoribus quoque monendum est, cuius *superficies* haud tota ex parte est lævis, sed *parvis gibbis* obsita.

Vt me denique evidentissimis argumentis, de perfecta ossificatione huius concreti, absque omni dubio convictum redderem, ferrulam subtilem per *basin* & *verticem* illius ad situm *horizontalem* ducebam. duasque in partes, istas nempe, quas *Figura 3. & 4.* ostendunt, dividebam. Hoc facto, quum postea partim *colorem* & *duritiem* concreti huius dissecti, partim *odorem empyreumaticum*, dum scobem collectam carbonibus candentibus iniiciebam, exactius indagarem, certior inde evadebam, substantiam huius *concreti ossei*, quoad *duritiem* & *albedinem*, *Ebori*, omnibus ex partibus, æquiparandam esse.

Vno eodemque tempore, hacce dissectione, veritas opinionis, antea iam mente mea conceptæ, quod nimirum primum huius *concreti ossei* fundamentum *conglomeratio portionum membranacearum* præbere potuerit, firmiori incipiebat stare talo.

Hæc meditatio novo insuper corroborabatur argumento, quum inter hanc *Ebori candido* similem *glabram superficiem*, *ramorum* brachia sparsa, (*Videas, si lubet, Figuram 3. S. 4. a. b. b.*) haud perfecte ossea, pene tamen substantiæ *corio* duriori simili, æquiparanda, eaque dispanfa, observarem. *Maior* horum *ramus*, ferra in longitudinem sectus, manifesto ostendebat, quod antea *canalis*, & quidem cuiusdam *venæ* fuerit; dum tam libero, quam etiam oculo microscopio armato, eoque perfectius & penitius, *valvula* vera & conspicua (*vid. Fig. 3. a.*) cognitu & inspectione facilis erat; quæ etiam, quum eam separarem, insuper adhuc brevem *canalem* monstrabat, qui vero in duro ac fixo osse mox absorbebatur.

Reliqui *minores racemi b. b.* tantum umbræ primæ suæ substantiæ erant, attamen *maiores* ramos *a*, omnibus ex partibus æquabant, itidemque ab osse absorpti fuerunt.

Liceat ob has animadversiones, ut quæstionem ventilem: *Aberrone multis parasangis a tramite veritatis? vel iudicii calculum minus scite pono, si, duce præsentē hacce observatione, nunc argumentis sententiam sequentem adseverare vellem?*

Hoc videlicet *concretum osseum conglomerationi* haud *exiguarum portionum tunicæ villosæ S. nervæ*, *intestini*, scilicet *ilei*, seu *ieiuni*, in corpore huius viri, eodem temporis tractu, quo ille ante decennium atrocissima laboravit *Dysenteria*, huiusque morbi *vi S. iniuria laceffitarum, abrasarum S. adentarum, ortum omnino debere suum?*

Id sane omni cum ratione autumo. Modo dictæ enim *intestinatorum tunicæ*; ex stratis fibrarum nervosarum, & ex innumeris *vasculis* sunt conflatae, quin imo, *villosa* dat *gluten* & *gelatinam*, ac propter hanc texturam ambæ minus corruptioni & destructioni sunt subiectæ. Non miror ergo, quod harum tunicarum direptæ portiones, exsanguis & liquido suo orbatae, eademque arctissime compactæ & contortæ, nec non

in quiete ac in calore perpetuo sibi relictae, ad promovendam & absolvendam *ossificationem* fuerint aptissimae.

Pro affirmanda hacce mea sententia, ad nubem testium provocare me necessitas haud cogit. Saltem benevolos Lectores pro nostro casu, eiusque explicationis luce, ad limatissimas, tanquam testes omni exceptione maiores, aliorum Observationes remittam, quibus adseveratur, *quod portiones membranaceae, praegressa inflammatione & gangraena, ab adhaesione sua, salva & illaesa manente parte, seu viscere, cui adnatæ fuere, recedere & divelli possint.*

Tales fide dignissimorum virorum non raro, sed satis frequenter adnotatae deprehenduntur observationes, de *tunica externa Pulmonis, Hepatis, Lienis; de interna Oesophagi, ipsiusque Ventriculi, de Peritonæo, de Vesica urinaria, de Testiculis, &c. in Pseudomembranas induratis, hinc & inde excretis & eliminatis.* Eodem modo, non semel, sed iterum ac saepius, de membranis intestinorum a dysentericis per alvum deiectis, obveniunt casus. Quin imo, de ingentibus & *tunica villosa, & nervæ* portionibus, ægro tamen in vivis superstitite manente, pristinamque sanitatem recuperante, excretis, in aprico sunt relationes (t). Et id quidem haud absonum est, quum superstitite adhuc *musculosa & communi tunica*

(t) Videatur SCHENCKIUS, *Libro III.* sub titulo: *De variis per alvum excretis*, simulque huc conferatur *Observatio CXXIX. Decuria III. Anni III.* Ephemeridum Academiae nostrae, quae frustum fistulae intestinalis, spithamæ longitudinem æquans, & in altera extremitate membranam illam circularem, quam *valvulam BAVHINI* vocant, sistens, per alvum reiectum exhibet. Non minus etiam varia eiusmodi exempla recenset M. GVRISCH in Tractatu de *Chylo humano*, Capite X. §. V. quemadmodum quoque VALENTINUS iunior observationem admirandam, de eiectionis membranarum per secessum, formam viperæ referentium, olim communicavit.

nica intestinum in sua forma manere & canalis vice fungi possit.

Præmissis hisce, hoc in nostro casu denique PRIMO, in quo loco, tanquam receptaculo, globulus iste abrasarum tunicarum tamdiu latere, et in osseam substantiam mutari? SECUNDO vero, qua ratione, quo instituto & modo idem successively induratus, suo habitaculo deturbari potuerit? scrutandum & investigandum venit.

Quod primam spectat questionem, commodissimum, qui pro suo hospitio excogitari potuerit, locum, fundum globosum esse intestini cæci, sequentibus evincere audeam argumentis. Ideo nempe ille aptissimus est, quia omnia, quæ ex intestino ileo in colon vergere conantur, ab illo cæci globo prius recipi debent, quando eiusdem fundus non antea iam repletus est (u).

In nostro ægro dysenterico, ob vim morbi & ob peristalticum motum, durante illo auctiorem redditum, generandique excrementa dura impotentiam, minime repletus esse po-

(u) Alexander BENEDICTVS Libro XIX. Capite V. Evenit interdum, ut cæco alimento repleto, cætera alimenta in colon præterlabantur ad alvum. Vidimus post quadragesimum diem, omenti frustum, quod devoraverat, per inferna demisisse; hic enim lazuerat; nam & vermes magna ex parte in eo, (scilicet in fundo cæci globoso) generantur. Plures casus de intestino cæco SCHENCKIUS in Observationum medicarum Libro III. sub Titulo: Intestinorum lapides, exhibet, sub quo titulo etiam de variis et monstrosis per alvum excretis concretionibus membranaccis mentio iniicitur. Conferantur quoque BONETI Sepulchretum anatom. Libr. III. Sect. XIII. Observat. VII. & VIII. & Illustris de HALLEER in Praelect. BOERHAAVII in propr. Institut. pag. 423. itemque Iobi a MEEKREN Observat. medico-chirurgic. Obs. 53.

potuit fundus ille globosus, quin potius vacuus & supra modum emunctus esse debuit.

Ex tenuibus nunc ad colon tendente globo, seu, convoluto illo membranaceo, aut simul & semel, aut etiam frustillatim collecto, vacuum ingredi debuit cæci fundum, eundem totum sua mole occupare, supraque modum expandere, et admodum gravare.

Sub isto conatu extensionis nostri globi commoratio tuebatur. Tanta enim moles non solum superabat vim elasticitatis tunicarum, sed etiam eiusdem intestini tria ligamenta, alias fortiora, consueta actionis suæ potentia privabat, imo vero hæc etiam ligamenta, per nixum & reactionem suam arctius se comprimebant, & inclusum complicando maiori retinebant vi. Nequaquam autem liquidum istud, quod glandulæ folliculosæ & in processu vermiculari, & in fundo cæci stillant, hocce incarcerationum solvere, aut diluere potuit, quod alias in excrementis præstat, quin potius illud idem, utpote nature saline, ad ossificationem accelerandam, si non simpliciter x), quoad magnam tamen partem facere potuit; inprimis quum post exantlatum morbum, per crebriorem potum aquarum Wisbadensium, ista falsedo quotidie magis aucta fuerit. Nobis vero dubium nullum superest, quin harum calor intensior ossificationis & indurationis maximum fuit adiutorium (y).

A figura & forma nostri concreti ossei firmissimum quoque desumi potest argumentum, demonstrans, ad quod aptum sibi domicilium & stabile fundus ille globosus fuerit, quia inter huius formam & illius figuram, nullum omnino discrimen

I i 2

inter-

(x) FERNELIUS in *Pathologia*, Libr. VI. Cap. IX. multa de pituita ista lenta, crassum & viscosum de se excrementum proferente, imo, in calculos concrecente, notatu perquam digna adfert.

(y) Hieronymus CAPIVACCIVS, in *Practica* Libro III. Capite XIII.

intercedit. Iste enim, *fundus* nimirum *globosus intestini cæci*, in corporibus plurium hominum irregularem repræsentat *conum*, aut *saccum*, ex tribus quasi conglutinatum, qui, vi nexus *trium* suorum *ligamentorum* in *tria* agentia *puncta*, *cæci verticem* hoc modo attrahunt, ductaque recto ascensu secundum *coli* longitudinem, usque ad *cæci principium* sic formati videntur. Horum *ligamentorum* unum potentia, a *ligamento mesocolico* abscedens, posteriorem *cæci*, duo vero reliqua priorem, & quidem unum supra, alterum vero infra, ambit & tegit parietem.

Quando itaque ex icone huius *concreti ossei protuberantiam primæ Figuræ b.* ad implendum maiorem *saccum* in vertice; & duas minores a latere, quas *Fig. 1. & 2.* ope *c. c.* oculis hic sistunt, in subsidium supplementi duorum minorum *saccorum* in *basi*, assumo; si porro *incisuram magnam*, quam *Figura 1. d.* itemque *Fig. 2. a. a.* ostendunt, in *basi* tanquam effectum constrictionis potentioris *ligamenti posterioris parietis cæci & arteriæ cæcalis* pulsus; *minorem vero incisuram*, quam *Fig. 1. per d. d.* in latere sinistro, & *Fig. 2. per b.* demonstrat, tanquam ab efficacitate & attractione unius ex duobus *ligamentis anterioris partis cæci*, & forsan superioris productam, confidero: nullus sane melior exprimens, similiorque referens, ipsique omnibus ex partibus convenientior *iconismus* delinearipotest, quam huius *concreti ossei*, quod *fundum globosum intestini cæci* exactissima repræsentatione hic in *Figura 1. & 2.* exprimit.

Quando porro *fibras (z)* tunicæ musculosæ & nervæ huius fundi, tanquam orbiculares ac longitudinales, & hæc fortiores, congregatas, immediate se contingentes, imoque funium in modum conglutinatas, utrarumque vero post impul-

(z) Vid. Dissertat. Dn. D. Gosse, de *Intestino cæco eiusque appendice vermiformi*. Gotting. 1749.

pulsam dictorum trium ligamentorum (quod tamen alia ratione se habet in fœtu, qui non indiget illis, indeque cæci fundum non ex tribus constantem habet saccis) intorsiones, mox elongationes, mox abbreviationes, mixtamque & sibi implicatam directionem adeptas, mihi ante oculos pono; si quoque ad structuram glandularum, aliter hoc in fundo, quam in aliis crassis intestinis comparatam, cum magis sint planæ, distinctæ, & supra tunicam internam, villosam dictam, ibidem planiorem, quam alias observatur, eminentes, animum refero, tunc delineatio quoque superficiei inæqualis externæ huius concreti ossei, plura, quæ illi quasi propria & supra iam recensita sunt, tanquam typus fundi globosi cæci, monstrare poterit. Quæ vero singula hic, pro ulteriori demonstratione recensere, nostri haud est instituti.

Sequitur nunc responsio ad secundam supra propositam quæstionem: Qua nimirum ratione, quo instituto & quo modo, concretum nostrum osseum ex suo habitaculo, fundo scilicet globoso intestini cæci, deturbatum sit?

Nullus morbus, nullaque vis naturæ, (quæ alias artificiose & ultra hominis prudentiam corpus sæpissime conservare solet,) ad propriam suam destructionem vergens, concreti huius expulsionem produxerunt, sed alius casus, qui iure meritoque attentione dignus est, & qui ad oculum demonstrabit, quo modo & instinctu illud concretum osseum, suo quasi ex carcere eiectum fuerit, salutarem istam eius elisionem accelerabat (a).

I i 3

Erat

(a) Similem fere casum exhibet *Observatio CXCVII. Decur. II. Ann. V. Ephemer. Nat. Cur.* ubi mulier quædam, trahendo & retrahendo machinam, lapidibus, pro lævigandis linteaminibus, onustam, violenter nimis & incaute corpus extendens, per album egressit corpus quoddam, pugnum fere æquans, duræ consistentiæ, ut nec malleo fortiter percussum confringi potuerit, coloris
cine-

Erat scilicet huius *concreti* genitor & parens, brevi ante partum, suis tanquam quotidianis pensis, Stannario cuidam a circumagenda magna rota, qua ad polienda vasa huius generis opifices utuntur, hocque nunquam alias familiari labore vitæ sibi parabat alimenta.

Quando itaque vehementius, sub violento hoc labore succedens respirationis negotium auctamque abdominis muscutorum actionem considero, & quidem, quod hæc ultima sub ista corporis agitatione mox explicationem, mox coarctationem *thoracis* & *abdominis* cavi, & in huius viscera intensiorem impetum & torsiones, concitare valeat; sique naturalem simul *intestini cæci* in dextra *ilei* regione, inter eius lateris *renem* & *ilium os*, his duobus simul incumbentis, respicio situm; si porro ad *tertiam coli curvaturam*, *fundum globosum cæci* tegentem & alia molimina, quæ sub dicta corporis agitatione hunc ipsum contorquere, & in illum impingere valebant, attendo, facili negotio concipere possum, quo modo huius fundi *basis* versus *valvulam coli* dirigi, & eius *vertex*, mole prægnans deorsumque magis pendens, in altum & in lineam horizontalem disponi, atque in hoc situ (quo alias evacuat feces,) naturali quasi restituto istud, quo repletus erat, in *colon* potuerit effundi. Ad hoc negotium, quin huius *funduli ligamenta*, aliorum moliminum ope fulcra, ad retinendum illum in situ horizontali multum insimul contulerint, nullum omnino restat dubium. Illorum scilicet actio intensior evaderebat, quum breviores eo reddebantur *fibræ*, & faciliori modo,

cineritii, cum intermixtis albicantibus striis. Sic quoque *Observatio XXI. Decur. III. Anni III.* casum recenset, de calculo per *alvum excluso*, post vehementiorem corporis inclinati agitationem, quum ægrotus in furno purgando occupatus fuisset; quorsum etiam referri meretur *Observatio CLXXXIV. Decur. II. Ann. VIII.* de curvatura corporis & situ erecto, simili in casu.

do, dum *gravitas* & *pondus concreti ossei* in hoc situ simul accedebat, & versus *colon* in *basin* potuit propelli. Hac ergo ratione, dictis *ligamentis* tandem liberatis, a quibus in *incisuris*, *Fig. 1. d. d.* & *Fig. 2. a. a. b.* delineatis, hactenus retentum fuit *concretum* hoc *osseum*, quasi ex tot laqueis sese extricavit, suoque pondere profundius descendit, inprimis cum insuper etiam humor ille mucilaginosus, quem glandulæ, quarum supra facta est mentio, continuo in magna quantitate plorant, & qui procul dubio post crebriorem spasmodicam constrictionem tam *fundi*, quam etiam *appendicis intestini cæci vermiformis*, in maiori adhuc copia expressus fuit, lubricando vias, multum adminiculi insimul huc contulerit.

Postquam ergo *concretum* hoc tali modo prædictum *fundum* deseruit, nihil omnino eius progressum in *intestino colo*, eiusque excretionem per *rectum*, remorari poterat, quia inprimis tam eiusdem *gravitas*, quam etiam *figura spherica*, quin imo *pituitosum eius involucrum* viam ipsi aptiorem in libertatem erumpendi sternebant.

In fine quidem angustia *intestini recti* quodammodo obstabat; quoniam vero illud ingentem expansionem admittit, hinc modo indicato, fores aperiendo, una cum *alvum* moventibus simul adhibitis, tandem felicissimo cum successu, quamquam sub dirissimis ad partum doloribus, non a *foemina*, sed a *viro*, *foetus iste decennis osseus* expulsus fuit.

EXPLICATIO TABVLÆ IV.

Figura 1. & 2. *Concretum* sistit *osseum*, cuius *Historia* hactenus relata fuit; huiusque externam superficiem, asperitates, germinationes, gibbos, sinus, & anfractus, nec non figuram *Coni* irregularis, tres habentes protuberantias, duas nimirum in basi, unam vero in apice. Speciatim autem notat

Figura 1. idem illud concretum ita situm, ut eius vertex, seu apex, oculis præcipue obvertatur.

a. indicat basin.

b. Verticem, qui tertiam protuberantiam, ex qua eius forma constat, efficit.

c. c. Duæ reliquæ protuberantiæ, in basi *a.*

d. d. Duæ incisuræ. Superior, quæ in basi medium locum occupat, est maior, & in *Figur. 2. a.* exacte conspicitur. Altera est minor, in sinistra protuberantia lit. *c.* & in *Fig. 2. lit. b.* notata.

Figura 2. idem hoc ita exhibet, ut eius basis integra conspici possit.

a. a. notat incisuram maiorem, basin in medio profunde incidentem & quasi in duas partes dividentem.

b. Incisuram minorem, protuberantiam sinistri lateris in longitudinem dividentem.

c. c. Duas laterales indicat protuberantias.

Figura 3. & 4. Concretum hoc in medio per basin & verticem ad situm horizontalem ferrula dissectum monstrant, prout substantia rigidissimi ossis, Ebori similis, interspersis brachiis ramorum coriaceæ naturæ, apparuit.

a. a. est maior ramus dissectus, *canalem* ostendens, in quo membranula in *forma valvulæ*, alias in venis exstantis, reperta fuit, quam *Fig. 4.* exactius sistit.

b. b. Reliqui rami sub *ossificatione* superstites.

Appendicis loco Figuras 5. 6. & 7. adiecimus, exhibentes *tres calculos*, raritate mirabiles, quarum *historias* ideo adicere non lubet, quoniam complures eius indolis in *Ephemeridibus* & *Actis* huius *Academiæ* existant.

Figura 5. ex communicatione *Amici honoratissimi*, re-
 præsentat *calculum*, qui ex uteri & vesicæ urinariæ prolapsu
 exsectus fuit. Historia eius coincidit cum illo casu, quem
Excellentissimus Dn. D. Ioannes Philippus BVRGGRAVIUS,
Collegii Medici in libera & Imperiali hac Civitate iam *Senior*,
 itemque *Consiliarius aulicus et Archiater Electoris Mogun-*
tini, in prolixè descripta *Observatione*, quæ sub numero
 CXXVI. in *Volumine IV. Actorum physico-medicorum Aca-*
demie nostræ prostat, anno MDCCXXXVII. cum publico
 communicavit. Differt tamen præsens hic tam *mole*, eaque
maiori, quam *forma* ab illo iam olim descripto, qui post
 mortem inventus fuit, quum hic vivente adhuc ægrota viam
 sibi ipse ad exitum paraverit et absque difficultate extractus
 fuerit. Prolapsus, in quo per satis notabile temporis inter-
 vallum delituit, *bursa* erat, seu *vagina uteri*, quæ a pon-
 dere *calculi*, in *hernia vesicæ* latentis, una cum ipsa *hernia*
 in grandioris *sacci* speciem successive dilatata & extensa erat,
 ita ut longitudine novem, et latitudine sex pollices æqua-
 ret.

Plura *vesicæ urinariæ herniarum* exempla prostant in
Ioannis SALTZMANNI elegantissima *Dissertatione*, de eodem
 argumento *Argentorati* anno MDCCXXXII. ventilata.

Figura 6. monstrat *calculum vesicæ urinariæ*, ponderis
 quatuor unciarum, a vetula per urethram excretum, quæ
 dein, ab hoste illo liberata, per plures adhuc annos in vivis
 mansit, nihilque incommodi, præter urinæ incontinentiam,
 inde perpeffa fuit.

Similes casus de calculis absque sectione excretis, occur-
 runt in *Ephemerid. Academ. Nat. Cur. Dec. II. Ann. IX, et X.*
Nov. Art. Med. Ph. Tom. I. K k *Ob-*

Observ. XC. Decur. III. Ann. IX. et X. Observ. CCLII. et apud TVLPIVM, Observatio. medic. Lib. III. Observat. VII.

Figura 7. exhibet Cholelithum ab ægroto quodam vivente excretum, pondere unciam dimidiam æquantem. Forma eius externa convenit cum lagenæ obturamento subereo, quod, patrio idiomate, ein Flaschen-Stöpfel, audit. In externa superficie fuscum monstrat colorem cum striis & circulis croceis distinctum; in medio vero circularum, in extremitatibus conspicuorum, nucleus profundior flavus conspicitur.

Conferantur *Ioannis Georgii BEZOLDI Dissertatio de Cholelitho, Argentorati, anno MDCCXXV. habita, & Abrahami VATERI Observatio rarissima Calculorum in corpore humano generationem illustrans. Wittenb. 1726.*

Utrosque ultimos hos calculos iam Academia nostra possidet & adservat in Collectione illa *raviorum Naturæ*, quam cum *Bibliotheca* sua coniunxit, illosque cum fatis numerosa supellectile meorum *Præparatorum anatomicorum & variorum Calculorum*, ex corporibus hominum et brutorum defamtorum, a me, Saxoniz anno MDCCXXXVIII. valedicente, sibi comparavit.

(*Francofurto ad Mœnum Halam missæ
d. 12. Novemb. 1755.*)

Observatio LXII.

DN. D. HENRICI NEPOM. CRANTZII.

De

Infante recens nato, ex palati defectu mortuo.

Viennæ in Nosocomio St. Marci hoc ipso anno MDCCLV. d. xxv. April. infanti recens nato, ceteroquin omnibus numeris perfecto, totum deficiebat palatum. Desiderabantur nempe apophyses palatinæ ossium maxillarium, utriusque ossis palati pars palatina proprie dicta (b), adeoque tota fornix ossea palati. Aperto ore, mox conspiciabantur, internus maxillæ superioris, sine palati enascentis vestigio (c), paries, medias nares dividens sine fulcimento vomer, ossa spongiosa superiora & inferiora, totumque cavum narium, quod saltem recta via a naribus externis in os & in fauces hiabat, naturaliter constitutum & membrana pituitaria convestitum.

Ceterum erant, quoad externum adspectum, satis bene convallatæ nares, interne vero ita, ut modo descripsi, comparatæ, & ad os cribrosum perviæ. Velum pendulum palatinum, seu valvula mobilis, alias cavitatem oris & faucium horizontali suo situ dividens, & medias conspectui fauces subripiens, hic in duas fimbrias, ingenti in medio relicto hiatu, divisum, totam concameratam faucium caveam intuenti oculo liberam permiserat. Fimbriæ vero hæ, veli penduli rudera, ex processibus alaribus palatinis, ut & tuberositate molari posteriori dependentes, utrimque in apicem conoideum, reliqua parte musculosiores, concesserant, & sic in parte laterali

Kk 2

rali

(b) Traité d'Osteologie par Mfr. BERTIN, a Paris 1754. Chap. XIX. Tom. 2.

(c) Alio ac in iunioribus embryonibus modo, in quibus palatum, ab initio fissum, dein sensim conascitur,

rali radice linguæ divisa uvula stetit, vel nullo functura officio, vel errore partium decepta præpostero.

Hac difformitate mulctatum a natura infantem, ceterum sanum, post aliquot a partu septimanas invenio; atque dum in incommoda deficientis structuræ, huic ætati tamen vel maxime necessariæ, inquiri, suctionem nec facilem, nec felicem (*d*), suctum lac, in deglutitionis opere, partim per nares, partim in cavitatem infralingualem se subducere, minimam vero quantitatem in œsophagum, idque adhuc cum tussicula, devehit, animadverto, quæ omnia phænomena, ut & præsentem iamiam totius corporis contabescientiam, tum ex legibus mechanicis, tum ex præternaturali fornicis ossei palatini conformatione, ut & nutritionis defectu intelligens, infantem hunc diu in vivis manere superstitem haud posse, statim prædixi, id quod etiam lethalis brevi post insecutus confirmavit eventus. Neque enim quidquam emolumenti attulit illud, quod natura matri statim ab initio suggestit, adminiculum, narium nempe sub lactatu occlusio, ut et horizontalis infantis situs, quoniam cavum supralinguale, ex defectu palati magis sublime & vastum, lingua nec debite implere, nec captam lactis portionem in illo coërcere potuit, sed in summas nares pressam, postea in cavum infralinguale et buccarum, tandemque subterfugientem in carinam revocare sæpius debuit, ut ultimo in gulam transmitti illa posset.

Quod

- (*d*) Notum enim est ex physicis, infantum suctionem ad antliarum leges flecti: Labia enim, in rotundum foramen contracta, aperturam, genæ, maxillæ, palatum, corpus, lingua embolum antliæ effingunt, ut præclare docuit Dn. PETIT, in *Commentariis Academicæ Reg. Scient. Parisin.* ann. 1715. p. m. 189. minus autem vere exposuerunt Auctores novi illius Operis, quod sub titulo: *Encyclopediæ* prodit, Tom. I. artic. *Air*, circa finem secundæ columnæ,

Quod vero in universo hoc exiguæ cuiusdam portionis lactis transmittendæ labore vel maxime mireris, erat, quod nunquam strangulationis aut convulsionum periculum, ex guttula quadam intra glottidem descendente, subierit infans, licet tussiret sæpius, & in eodem ipsissimo molimine lac in summas nares ope linguæ pressum, dein partim decidere, partim iuxta latera depluere debuerit.

Ceterum tussicula illa lactationi sæpe infesta, quæ pultibus ex farina & lacte confectis communiter mitigatur, nullam hic opem pro deglutitione facilitanda attulit, quoniam & pultes per nares redibant, ni mater digito bolum in fauces profundius adigeret detruderetque.

Vixit infans hic per sex septimanas, caputque eius, debite anatomico more præparatum, adhuc seruo. Dolui mortem infantis, & cogitavi sæpius, quid, si similis iterum sese offerret casus, agerem, atque tum hoc proficuum fore iudicarem consilium, esse nimirum ex eburnea aut aurea lamina, dimensionibus prius sumtis, arte effingendum palatum, quod pro lactatu appositum, in externa ossium maxillarium superficie firmaretur, ut prima illa nutritio, quantum possibile, adiuvetur felicius; interim paulo spissioribus alimentis magis esse insistendum, quam liquidis. Forte etiam fœcundior imaginatio quondam aliud cuidam, nec infelix, nec natura indignum suggeret pro hoc vitio medium. Casus enim talis, licet rarissimus, attentionem tamen meretur, ne, quem servare forsitan per aliquod tempus adhuc possemus, infelicem eiusmodi, frivole sic & præmature fame perire patiamur.

Observatio LXIII.

DN. D. HENRICI NEPOM. CRANTZII.

De

*Hernia abdominali, ab exeso per gangrænosum an-
thracem abdomine nata.*

In eodem Nosocomio nuper adferebatur mihi adspiciendus a quatuor & decem diebus natus infans, totus extenuatus, abdomen autem tumidum gerens; soluta, qua hoc stringebatur, fascia, & arido iam, ob diuturnam moram, fomento remoto, herniam abdominalem mire fœtentem, abdominisque musculos cum integumentis undique absultos deprehendi. Tumor erat in circulum extensus, cuius centrum umbilicus constituebat, radius vero ad pubem usque extendebatur, superius convexus, & crassitie inæqualis in parietibus suis, hic arrosis & laceris stratis carnis adhuc musculosus, illic iam ad peritonæum exesus, undique autem coloris ex livido viridescens.

Ipsum autem hoc malum adeo grave tali modo enatum erat. Prima a partu septimana in ipso umbilico infantis ceteroquin satis sani, prodit tuberculum durum et rubrum, quod colore statim mutato crustaceum & serpens evadit, omnesque has partes, ut modo descripsi, exedit. Irrita hinc fuerunt omnia in usum vocata remedia, elapsoque vix octiduo satis cessit misellus, accedente alvi segnitie, nullo vero vomitu.

In cadavere eiusdem, quod Dn. *Rechberger*, nunc Nosocomii ad St. Marcum Chirurgus ordinarius, in Theatro anatomico publice dissecut, observavimus sequentia: Facta ovali, a cartilagine xiphoide utrimque incepta, & in genitalibus

bus finita, abdominis in sana parte sectione, & sublato, ab eadem cartilagine incipiendo, abdominis operculo,

1) protrusum in herniam peritonæum;

2) omentum in illam receptum, ibidemque accretum, & gangrænofum offendimus. Quoniam autem, sub elevatione integumentorum & musculorum, omentum fere corruptum dilacerabatur, facileque sub ulteriori partium illarum allevatione universus herniæ status immutari potuisset; idcirco iussi, ut viscera abdominalia, in hernia hærentia, a suis solverentur vinculis, quibus dissectis pronusolvebatur infans, tuncqueprehendimus

3) intestina quoad maximam partem in cavitate herniæ protrusa, eique multis in locis accreta, inflammata & maculis gangrænosis hinc inde conspersa.

4) Peritonæum obscure rubro & livido colore inquinatum & ob musculos abdominales erosos totum fere denudatum, nullo vero in loco, quantumvis tenue & quasi chartaceum, ruptum, nec etiam per anulum egressa intestina, nec in ipso umbilici annulo herniam observavimus, utpote quipotius a vena umbilicali ope ligamenti plani (e) exacte obfirmabatur.

Ceterum ipsa cavitas herniæ, quæ hic mitrulam presbyterialem, Gallis *Calotte* dictam, referebat, latitudine tres cum dimidia pollices, profunditate autem unum cum dimidio æquabat, & præter tenuia intestina etiam colon, itemque omentum

(e) Satis bene hoc descripsit in *Commentariis Academ. Reg. Scient. Parisin.* anno 1716. pag. 180. Clariss. MERY, licet in eo a vero recedat, quod a vena umbilicali peritonæum perforari velit; optime vero Celeberr. GÜNZIUS, in *Observ. anatom. chirurg. de Herniis Cap. XV.* ubi ligamentum hoc *tendineam fasciolam* vocat.

tum & anteriorem hepatis prorsus sani partem, ubi ligamentum suspensorium (quod undiquaque saturato flavo colore tinctum erat,) annexum est, continebat.

Externe vero, infra & supra umbilicum magna pars musculi recti, itemque oblique ascendentium, & paulo minor transversorum, erosa erat; extrema autem horum margo herniam ita cingebat, ut in fibrarum superstitium vicinia evanescere videretur protrusus peritonæi saccus.

Hæc ergo de dira hac externa herniæ causa sufficient; de illa vero, quæ ab eiulatu pluribus infantibus contingit, umbilici hernia id monere tantum lubet, præcaveri eandem facile posse, si ploratus iste, sub mundatione & fasciarum mutatione plerumque eveniens, exhibitis dulcibus leniatur, & fascia applicata umbilicus probe firmetur.

Observatio LXIV.

DN. D. HENRICI NEPOM. CRANTZII.

De

Rara & ingenti musculorum pectoris erosione feliciter tandem sanata.

Infanti ante quatuordecim dies nato, in eodem Nosocomio, tuberculum durum rubrum, sine evidenti causa, in papilla mamæ sinistra succrescit. Mater ad mitigandos dolores, ex continuo eiulatu coniciendos, farinam fabarum leniter calefactam imponit, sed irritato cum effectu, siquidem elapso vix quadriduo durus ille tumor in suppurationem adeo malignam degeneravit, ut, toto glanduloso mamæ corpore exeso, cum superincumbente cute, panniculus adiposus per totum ambitum musculorum pectoralium & dentatarum insertionum superiorum musculi obliqui superioris abdominis, ichore fœtido consumeretur.

In

In tali statu primum ego infantem vidi, prorsus nempe, ut modo dixi, iuxta pectus & abdomen carnibus denudatum; ulceris margo ex flavo cinereus, musculi quasi docto scalpello praeparati, vividissimo colore rubri, tunica vero cellulosa, quae muscularem fibram investit, musculi tendo, intacta. Ad hæc musculi pectoralis actionem, fibrarum motum, contractionem, relaxationem, pro brachii ad pectus adductione, vel abductione, iucundissimo sane spectaculo oculus intueri poterat. Aqua calcis vivæ cum mercurii sublimati exigua portione applicabatur.

Quum elapso hinc octiduo ob alios ægrotos accitus in idem Nosocomium pergerem, observavi

1) regenerata, cum panniculo adiposo, toto pectorali dextro, omnibusque dentatis insertionibus musculorum abdominis, integumenta, adeo eleganti & æquali appositione, ut nunquam exesa fuisse credidisses; etenim nec regenerationis principium, nec appositionis callus, nec adunationis cicatrix ulla ratione conspici poterant, quod in hoc negotio sane est maximum.

2) Novis etiam pectoralem sinistrum integumentis tectum, at non in integrum, et dispari longe forma deprehendi; in media enim distantia e sterno et illo loco, ubi quondam mamma sinistra fuit, erat adhuc nudus illius musculi hiatus, magnitudine aureum Gallicum, quem *Louis d'or* vocant, referens. Ad hunc obtegendum accedentia integumenta duplicabantur in aggerem eadem ratione, sicuti videmus duplicari purpuream labiorum partem ad sibilandum corrugatam. Inter summæ vero corrugatorum integumentorum plicas, apparebant duræ vulneris sanati crustæ, caput maioris aciculæ æquantes, ita ut primo intuitu suturam ibi filo undique factam esse iurasses, qua exulceratorum integumentorum margines adductæ fuissent; naturali vero hac tensorum integumentorum sutura id factum est, ut sinistri lateris thorax, in anteri-

riori parte, dextro magis depressus, in laterali magis acutus et extrorsum pulsus, continuam infanti tussiculam moveret. De reliquo fatis bene is se habuit, tandemque perfecte sanatum fuisse audivi, siquidem mater ex Nosocomio brevi discessit.

Casus hic magnam cum præcedenti affinitatem habet, et nemo erit, qui hic inflammationis causticæ, quam diversis exemplis in egregio *de Gangræna* Tractatu Clariss. QVENAY confirmat, effectum non intelligat; sed quæ causa fuit? an iam in adeo tenellis corporibus ex recenti & novo sanguine tanta malignitas possibilis? an ex communicato a parentibus miasmate venereo, aut potius præpostera infantum his in locis nutritione hæc mala propullularunt?

(*Vienna Hålam missæ d. 18. Decemb. 1755.*)

Observatio LXV.

DN. D. FRIDER. LVDOV. CHRISTIAN.
CROPPII.

*Hæmorrhagia uteri gravidæ, a præternaturali
situ placenti, parte quadam ab utero soluti,
orta, matri et proli funesta.*

Quam misera sit mulierum, partim in urbibus, partim vero & præcipue ruri degentium, conditio, quæ corpus suum, vitam & prolem imperitis sæpe & imprudentibus ac non fatis doctis obstetricibus committere coguntur, fatis superque inter omnes ubique constat. Sæpius enim adeo perverso & periculoso modo cum parturientibus miseris rem suam agunt, ut, nisi plurimi partus naturales facillime & sua sponte rite procederent, vix dimidia pars et matrum et prolium a partu superstes conservaretur. Summo igitur iure Medici, quorum

curæ

curæ sanitas hominum a Deo concedita est, arti etiam obstetriciæ operam suam iam diu navarunt, omnique modo eo allaborarunt, ut innumeras gravissimasque sæpe in ea occurrentes difficultates convenientibus modis & aptis hunc in finem ex cogitatis variis instrumentis feliciter tollerent, licet in eo desideratum non semper assequi valeant (copum, unde tanto minus mirari licet, si obstetrices, sæpe satis rudes, aut ad minimum non sufficienter instructæ, partim ex eiusmodi difficultatibus tanto minus eluctari possunt, partim autem temerario etiam modo in corporibus miserarum eiusmodi parturientium fœminarum funesta faciunt experimenta.

Optimo idcirco consilio iamiam, iuxta votum BOHNI (f) & DEVENTERI (g), ex mandato Regum, Principum & Magistratum, in civitatibus præsertim maioribus, artis obstetriciæ Magistri, iuramento & salario obstricti, eumque maxime in finem constituti sunt, ut obstetrices non solum ex eorum ore artis suæ principia haurire, sed et in casibus gravioribus & periculosioribus, auxilium illorum implorare queant, id quod tamen, prout tristis loquitur experientia, frivole sæpius negligunt aut spernunt, eoque ipso supervenientibus variis tragicis ansam præbent casibus, prout hoc, novo quasi documento, ex sequenti luculenter patebit exemplo.

Virgo quædam, temperamenti cholero-sanguinei, sæpius varias mensium turbas, variaque exinde evenientia incommoda experta, anno ætatis suæ xxxmo matrimonium inivit cum factore, & biennio circiter elapso gravida reddita, consueto tempore filiolam vegetam sanamque partu satis facili in lucem edit, quæ vero, lacte materno nutrita, decimo tertio mense præmature iterum decessit ex febre ob dentitionem difficilem oborta, gravissimisque spastico-convulsivis motibus stipata.

L I 2

Licet

(f) de Officio Med. dupl. Part. II. Cap. III. p. 574.

(g) in Operat. Chirurg. novum lumen exhib. obstetricant. p. 3.

Licet autem ab eo tempore parcius & irregularis, cum decoloratione, successerit menstruus fluxus, altera tamen vice anno MDCCLIV. imprægnatur, iterumque filiolam per septem priores menses absque incommodo quodam notabili in utero gerit.

Ad finem autem properante hoc anno leve quoddam sentit sanguinis e genitalibus profluvium, sæpius per intervalla recurrens, pluraque semper incommoda sub cessatione, in primis autem maximas præcordiales anxietates cum phlogosis, inferens, quam sub recurso & successu suo. Varia equidem a variis, tam domestica, quam ab agyrtis & medicastris petita, interna æque ac externa, adhibita fuerunt remedia, sed omnia incassum. Adpropinquante ergo tempore partus, Calendis Februarii MDCCLV. horis statim matutinis magna sanguinis grumosi quantitas, cum vehementissimis doloribus & intercurrentibus animi deliquiis, e genitalibus prodit. In consilium idcirco vocatus, & ab obstetrice iam vetula satisque perita intelligens os uteri internum firmiter adhuc esse clausum, venæsectionem in brachio instituere iussi et temperantia remedia interne assumenda præscripsi, irritum tamen cum effectu. Licet enim excretio illa sanguinea & grumosa quadantenus remitteret, per intervalla tamen redibat, & speciatim die IV. Februar. gravioribus stipata erat anxietatibus præcordialibus & veris doloribus ad partum tendentibus. Accersita itaque denuo obstetrix, prævia consueta per tactum facta exploratione, audacter adseveravit, partum plane adhuc impossibilem esse, quoniam uteri orificium arctissime adhuc clausum deprehenderet, nulloque modo ab hac dimoveri potuit sententia, licet a me, tunc absente, per litteras, & ab adstantibus aliis mulierculis contrarium sustineretur. Frustra enim tangendo orificii uteri aperturam sæpius indagavit, in errorem seducta a placenta uterina, quæ intra orificium matricis internum detrusa ibidemque coarctata erat. Inde ergo factum est,

est, ut misera gravida, viribus exhausta & sanguine orbata, hora undecima antemeridiana diei IV. Februar. vitam cum morte sub gravissimis commutaret doloribus, fœtu interim ultra dimidiam horam adhuc in vivis superstite & manifestos motus exferente, qui idcirco sectione tempestitiva forsitan fervari adhuc potuisset, si modo citius adesse potuisssem. Percepto interim tristi hoc eventu, rem istam Prætori Civitatis huius denunciandam esse duxi, indeque factum est, ut raram anatomen fœminæ gravidæ & partui proximæ d. V. Februarii dicti anni instituendi, causamque præmaturæ & inopinatæ mortis indagandi nactus fuerim occasionem, dum ex decreto Amplissimi nostri senatus Collegæ meo amantissimo, Dn. D. *Bolten*, Physico civitatis primario, mihi que id negotii committebatur, sub cuius executione sequentia a nobis notata fuerunt.

Corpus fœminæ gravidæ macilentum & tenue, nulla læsione externa notatum deprehendebatur; pudenda autem externa multo sanguine grumoso inquinata adparebant. Mammæ turgidæ post compressionem colostrum e papillis præbebant. Abdomen consueto gravidarum more valde extensum erat & elatum; integumenta autem communia, una cum musculis, tenuia & fere exsanguia comparebant. Aperto abdomine viscera omnia salva rite quidem se habebant, sanguine autem privata & pallida erant, ne hepate quidem excepto, quod in aliis cadaveribus rutilo suo colore eminent, & statim in conspectum prodit. Vterus porro in abdomine extra pelvim prominebat cum fundo suo antrorsum, & sic, intestinis ad superiora propulsis, repræsentabat fere figuram cordis, cuius apex pelvim, basis autem, seu fundus, pectus respiciebat. Diameter latitudinis uteri circa ilia decem pollices, a superiori autem regione ad inferiorem usque, a fundo nempe uteri ad os pubis usque, octo pollices æquabat. Proinde etiam profus fere exsanguis & præter morem pallidus erat, crassities

autem ejusdem quinque lineas referebat. Interdum quidem sub eius dissectione hic illic guttæ sanguineæ occurrebant, sed rarius & longe minori copia, quam in aliis gravidis (*b*). Aperto dein utero mira notabatur adhæsiō tunicarum fœtū ambientium, utpote quæ glutine quasi cum matrice coniunctæ, & a meconio, liquori amnii mixto, colore subviridi transparente tinctæ conspiciēbantur. Leniter itaque separatis tunicis a substantia uteri, & sacco earum dissecto, liquor amnii, a meconio tinctus, in forma pituitæ ex nigro viridis effluxit. Hoc factō fœtus maturus & sanus, fœminini generis, in conspectum prodibat, sed in præternaturali situ constitutus; dorso enim suo uteri orificio incumbēbat, capite dextrorsum & pedibus sinistrorsum spectantibus. Circa brachium eius sinistrum funiculus umbilicalis semel contortus erat. Fœtu sic ex utero excepto & ad latus matris deposito, placenta uterina non fundo uteri, uti solet (*i*), affixa, sed præter morem parieti posteriori uteri interno & orificio ejusdem adnata visa est, sanguine fere omni suo destituta. Pars porro ejusdem inferior, antrorsum spectans, a matrice avulsa, orificio uteri incumbens, in illud cunei instar coarctata erat. Quum enim tunicas fœtus utero adglutinas, & placentam leniter a matrice cultro separarem, pars placentæ inferior uteri orificio ita infixā deprehensa fuit, ut tota illius forma in ea descripta & quasi expressa conspiceretur. Et sic causa mortis insolita & rarior magis apparebat. Orificio enim matricis per dolores partus aperto, placenta uteri avulsa, & ab inferiori huius parte soluta fuit. Quocirca vasa placentæ nudæ dilacerata sanguinem profuderunt ad extremum usque vitæ halitum, placenta autem a doloribus ex nixibus partus in orificium internum detrusa fuit, quod constrictione sua repetita formam suam parti placentæ molliori impressit. Quoniam enim placenta

(*b*) ROEDERER Elem. art. obstetric. §. 64. p. 27.

(*i*) Idem l. c. §. 51. 54. & 69. p. 21. 23. 31.

centa tōta ab utero soluta erat, hinc orificium uteri internum non clausum, sed apertum offendimus ad tres & dimidium pollicem usque. Sic itaque obstetrix præsens turpis erroris convicta, facile eum agnovit, & se per placentam orificio uteri interno infixam seductam fuisse libere profitebatur. Non opus enim est, ut causam mortis miseræ matris & fœtus, post mortem illius adhuc se moventis, operose indagemus, dum hæmorrhagia uteri & placentæ utrisque absolute funesta fuit, cui per convenientem & debitam encheiresin, placentam nempe semovendo vel pertundendo, & fœtus pedes arripiendo eumque sic educendo (k), obstetrix improvida opem ferre debuisset.

Observatio LXVI.

DN. D. FRIDER. LVDOV. CHRISTIAN.
CROPPII.

*Miasma venereum per salivam & sudorem mire
diffeminatum & propagatum, feliciterque
iterum sublatum.*

Quamquam complures Medicorum, inprimis IÜNGENIUS (l) aliique luem veneream seminum suum fœtidissimum nullo alio modo dispergere autument, quam per coitum impurum & contrectationem pudendorum infectorum veneream: fummos tamen & in Praxi maxime exercitatos mecum habeo consentientes Medicos, qui frequenti satis superque edocti & persuasi sunt experientia, luem hanc, merito *scortatorum flagellum* dictam, in infantes etiam vario & miro modo transferri

(k) Vid. ROEDERERI Elem. art. obstetric. Cap. XX. p. 310. & BOESSEL Grundlegung zur Hebammen-Kunst, §. 490. p. 172.

(l) Chym. experiment. Part. II. Cap. 27. p. m. 741.

ferri posse. Sic enim contagium ab ægroto in sanum transmittitur sub generatione, ab infectis parentibus in prolem suam (*m*); sub lactatione, ab impura nutrice in infantem sanum, & ab infante infecto in nutricem sanam (*n*); per salivam, sub mammarum suctione & osculis (*o*); per computationem cum infectis e communi poculo; per sudorem (*p*) in cubitu solo (*q*); per lintea, chirothecas, vestes & conversationem intimiorem, præcipue in infantibus (*r*); per obstetricem (*s*), variisque aliis modis. Iam vero de familia Vigilis cuiusdam huius urbis ea saltem referam, quæ autumnali tempore anni MDCCLIII. dum auxilium meum ab illa implorabatur, observare mihi licuit. Hic vir egenus quidem, sed probus, VI. liberorum parens est, quorum V. fœdissimo hoc morbo laborarunt, & quidem IV. minores a sore suu
natu

- (*m*) IOANN. ASTRUC in Libro suo eleganti de Lue venerea p. m. 96. & BOERHAAVE Aphor. §. 1441.
- (*n*) ASTRUC l. c. p. 99. BOERHAAVE in Prælect. Acad. de Lue venerea Edit. Franeg. 1751. p. m. 6.
- (*o*) ASTRUC l. c. p. 99. *Georg.* BAGLIVII Oper. p. m. 98. BOERHAAVE l. l. c. c. HOFFMANN Med. rat. syst. Tom. IV. Part. V. p. 151. DAN. TURNER Siphyl. p. m. 71.
- (*p*) Illustr. G. G. RICHTER, Præceptor meus æternum colendus, in Commentario suo doctissimo Miscro in Aphor. summi BOERHAAVII §. 1441. p. m. 1318. notabile exemplum Venetorum affert, quod nimirum in publicorum Nosocomiorum æstuariis, per fornicem calefactis, vapor tam virulentus sit, ut sanissimi per horulam ibi commorantes, os pustulis plenum ex illo loco reportent.
- (*q*) ASTRUC l. c. p. m. 100. BAGLIVIVS l. c. & Illustr. G. G. RICHTER l. c.
- (*r*) G. W. WEDELI Exercit. Semiot. patholog. p. 213. & HOFFMANNVS l. c. p. 151.
- (*s*) ASTRUC l. c. p. 100. it. *Salent. Ern. Eugen.* COHAUSEN in Act. Nat. Curios. Vol. VII. p. 251. & *Ioann. Herm.* FÜRSTENAV in iisdem Actis Vol. IX. p. 372.

natu maiore per contagium infecti fuerunt. Hæc enim tunc temporis annorum XXIII. in servitio suo luem veneream sibi conscivit modo quodam mihi prorsus incognito; si autem fides ipsi habenda est, virus hoc concepit mammam sugendo heræ suæ, quæ antea a fœmina infecta lac sibi e manibus suctu detrahi & evocari curavit, sicque sibi ipsi & infanti infanti fœdissimam illam luem conciliavit. Interim misera illa serva morbo hocce diro mense Sept. MDCCLIII. infestatur, ignara qualis ille & quomodo ortus sit, primumque eius vestigium in illa parte sentit, quæ primo contagium suscepit, in ore nempe & faucibus, per tumores & pustulas ulcerosas, quæ sensim ulterius semper serpunt, & sanguinis massam ita inquinant, ut brevi post diros, per integram hyemem fere durantes, capitis & mediorum artuum dolores nocturnos, cum variis ulceribus malignis faucium, pudendorum & circa anum experta fuerit, ad quæ incommoda gravissima abigenda inopes parentes, impurissimi huius morbi inscii, varia quidem, ast irrito plane cum successu, adhibent, nec a morbo hoc fœdissimo reliquos liberos immunes servant. Factum enim inde est, ut filia hæc natu maior, parentes invisens, cum sorore sua annor. XV. in eodem lecto semel cubuerit & frequentibus osculis eam complectens, perniciosissimam luem, in hanc, & hoc modo in reliquas sorores & fratrem infontem quasi transplantaverit.

Dum itaque pro scorbuto & sanguinis impuritate & corruptione parentes morbum liberorum suorum habent, variaque ulterius, licet pariter incassum, adhibent remedia, binæ interim hæc filiæ impurum morbum propagant in fratrem natu minorem, annorum V., qui inprimis blandiendo & osculando, non solum aliorum hominum, sed inprimis etiam sororum suarum animum sibi conciliavit, simul vero hac ipsa ratione virus gravis huius & exfecrabilis morbi in se ipsum transtulit, dum labiis ori infectarum sororum adplicatis contagium hausit.

Hinc pariter in ea parte, quam pessimum illud miasma primo occupavit, prima etiam morbi initia sese manifestarunt (t). Ab initio enim de tumoribus & gravi exulceratione oris externa, & postea de interna cancrofa inflammatione faucium & genitalium, cum variis excrescentiis circa anum, conque- rebatur. Postquam dein verno tempore anni MDCCLIV, filia natu maxima e famulitio suo domum reversa, & omnis a miseris parentibus adhibita medela frustranea fuit, suspicio tandem de maligno isto morbo exinde oritur, & idcirco Chirurgus in auxilium vocatur, e cuius ore certiores tandem red- duntur de sœda & impurissima liberorum suorum lue, hoc- que factò, dum omni ope destituti sunt, auxilium implorant Patronorum & Antistitum Nosocomii publici, quod maiores nostri religiosi in gratiam lue venerea laborantium variis sti- pendiiis in hac civitate fundarunt, & quod vulgo *das Pocken- Haus* dicitur, ubi inopes gratis, alii autem pro levi sostro a pessimo hoc morbo restituendi, recipiuntur. Optimi hi viri, Antistites & Provisores, inopia parentum & miseria agrorum ducti, tres hos ægrotos curæ Chirurgi, qui his morbis curan- dis in Nosocomio illo præest, tradiderunt, & sic binæ filiæ natu maiores ope mercurii interne exhibiti, indeque excitatæ salivationis, a malo isto liberati sunt, quod vero in filiolo, ob deficientem exspuitionem, non penitus eradicatum erat, un- de brevi post e Nosocomio domum rediens, ob novam obor- tam inflammationem faucium & genitalium, & ob verrucas & condylomata circa anum prodeuntia, iterata vice curatio- nem pristinam mercurialem sustinere debuit, quam ipse ego debite adornatam optimo cum successu absolvi. Durante au- tem hoc tempore miseri parentes de filioli sui morbo non perfecte sublato dubii, & Chirurgi vel scientiæ, vel dexterit- atis, licet immerito, diffidentes, multo cum ploratu ingentem suam mihi exposuerunt calamitatem, auxiliumque meum anxie im-

(t) Vid. BOERHAAVIE Aphor. §. 1442. p. m. 36r.

implorarunt. Aliud enim ex alio iam malum illis impendit, & virus hoc malignum latius paullatim serpens, in binis reliquis filiabus innocentibus, quarum una annorum VIII. altera vero unius & dimidii anni erat, per varia sese prodidit ulcera faucium, pudendorum, itemque per ficus circa anum & pudenta, & per dolores capitis & artuum nocturnos. Lacrymis itaque parentum, ac innocentium infantum miseriis commotus, opem quoque his ferre annisus sum. Digni enim non tantum commiseratione, sed validiore etiam medico præsidio ii sunt, qui citra suam culpam in nefandum hunc morbum innocenter incidunt. Hinc, præmissa corporum præparatione, mercurium dulcem cum decocto lignorum, debito modo & sub accurata diæta, tribus his ægrotis felici cum effectu præbui, siquidem remedium hoc absque salivatione (u), per alvum inprimis, itemque sudorem (x) & diuresin (y), diri huius morbi fomitem ita sustulit, ut nunc omnes athleticè valeant. Ceterum mirandum omnino est, quod unicus ex omnibus his superstes filius, annorum VII. truculentum hunc effugerit morbum, & adhuc ab eodem immunis sit, licet fratri suo annorum V. accubuerit, & in eodem lecto, non ita diu quidem, cum eo dormiverit; simulac enim morbus parentibus innotuit, statim infantes, quantum fieri potuit, separarunt. Vel enim miasma adhuc in corpore delitescit, de quo tamen dubito, vel temperamentum huius pueri melancholicum & tardum illud non ita cito suscepit, inprimis cum postea præservationis gratia eidem laxationes mercuriales exhibuerim.

M m 2

Pro

- (u) Eiusmodi exemplum exhibet FICKENS in Act. Nat. Cur. Vol. V. p. 66.
- (x) Conf. Illustr. ELLERI *Medicinische und chirurgische Anmerkungen*, p. m. 236. & seqq.
- (y) Huius salutarem effectum exponit CELEBERT, SCHLICHTINGIUS in Act. Nat. Cur. Vol. VIII. p. 25.

Pro ratione enim constitutionis corporis miasmata excipiendo unum subiectum præ altero magis minusque, iuxta SYDENHAMII observationem (z), est idoneum. Facile ergo patet, vi-
 ras venereum varie a corpore excipi. & in corpus agere, in unum citius, in aliud tardius, ac in alio nullam demum vim exferere (a), nec solo coitu impuro, vel contactu pudendorum venereo, nec generatione solum & lactatione, vel confortio in eodem lecto, sed saliva etiam & sudore per oscula, consuetudinem, & ludum puerilem in corpus occulte deferri, longe lateque dispergi, & infontibus subiectis, præsertim infantibus, communicari, quod pluribus confirmari posset exemplis, si per temporis & loci angustiam liceret.

(Hamburgo Halam missæ, d. 12. Februar. 1756.)

Observatio LXVII.

DN. D. IOANNIS FRIDERICI WEISMAN-
 NI. Sen.

De

Specifico quodam antepileptico.

Quandoquidem aliud hominum genus vitam sectatur placidam atque tranquillam, aliud vero turbulentam bellicosamque; aliud litterarum se addicit studiis, aliud vero mercaturis faciendis aliisque officiis honeste rem quærit. Vt adeo verum illud sit, quam quod verissimum, VIRGILII effatum, dicentis:

Trahit sua quemque voluptas.

Ego

(z) Epistol. Responf. II. ad Henr. PAMAN, p. in. 86.

(a) Confirmat hoc experientia edoctus Celeberr. KNIPHOFIVS, in Act. Nat. Cur. Vol. V. p. 76.

Ego vero a teneris, quod aiunt, unguiculis omnes cogitationes curasque diligentissime contuli ad studium medicum, & singulariter ad eam huius doctrinæ partem, quæ in chemicis versatur; cuius multiplex variaque amœnitas animum meum magis, quam credi potest, delectavit. Hoc consilio in parentis mei officina Neostadiensi incubui primo pharmacæ, postea vero, ex Gymnasio Rotenburgensi ad Musas Altorfinas studiorum causa digressus, ibidem in laboratorio chemicò, sub auspiciis Excellentissimi Domini Doctoris *Iohannis Maurittii* HOFFMANNI, Professoris Medicinæ, & Archiatri Onoldini celeberrimi, per triennium, & quod excurrit, omnes labores chemicos diligentissime exantlavi. Hinc vero ad Salanas Musas concedens, & in hospitio Excellentissimi Medici, *Iohannis Hadriani* SLEVOGTII, exoptatissimam hoc excolendi studium occasionem nactus, omnes huius generis labores, duplici prælectionum academicarum cursu, quem dicunt, propositos, maximo cum ardore peregi. Denique vero Lugduni Batavorum in Laboratorio chemicò strenue operantem vidi Excellentissimum D. *Iacobum le* MORT, Professore Chemiæ indefessum celeberrimumque, ex cuius lectionibus selectis maximum percepi usum. Hinc tandem lenam redux, studium medicum absolvi, simulque ex illo tempore, quam ex chemicis semel conceperam laboribus, nunquam deposui delectationem.

Inter hæc quum in scriptorum chemicorum lectione assidue versarer, forte fortuna incidi in librum, qui inscribitur: *Specimen Laboratorii chemici Andreae* STISSERI, in Academia Julia Professoris Chemiæ celeberrimi; qui multis elogiis aliquod extulit medicamentum, ex Venere parandum & in morbo epileptico aliisque soporosis affectibus adprime fructuosum. Cuius remedii parandi modum clarissimus hic auctor pæne totum describit, illud solum, quod hanc præparationem ingreditur, & præcipitando, ut Chemicis loquuntur, eandem

absolvit, silentio prætermittens. Quod cuius generis fit menstruum præcipitans, & multos irritò conatu consului Chemicos, & multiplicium experimentorum spe fructuque excidi. Tandem vero quum eodem consilio forte fortuna *Offæ Helmontianæ*, ex commixtione salis ammoniaci & spiritus vini rectificatissimi parandæ, confectionem hilari animo susciperem, eandem quoque felici absolvi successu. Antequam vero totum, quem dicunt, processum describam, ipsa verba clarissimi STISSERI ex *Laboratorii Chemici Specimine secundo*, apponam. *Dubius hinc*, dicit p. 5. Auctor, *factus sum, utrum liquor coeruleus in crystallos similis coloris cogi posset, & certe eiusmodi lapillorum vitriolaceorum egregii coloris parandorum spem abieci, donec post longam dierum seriem, nescio quo casu, tincturæ huic aut liquori demum parato, liquorem quendam nec acido-corrosivum, nec alcalicum lixiviosum affunderem; cuius miscela totus liquor turbidus primo, mox tamen colore cœruleo longe intensiori cernebatur, subsidentibus paulo post ad fundum vitri, in quo continebantur ambo mixti liquores, particulis quibusdam splendentibus salinis, saturate cœrulei & violacei coloris: has quum chartæ bibulæ imponerem, cum stupore crystalli minores innumera micantes & incredibili amœnitate visum delectantes, apparuerunt, quibus elegantius hæctenus ex vitriolo nihil vidi. Servo eas in vitro exacte clauso, quum aëris accessu earum structuras nonnihil lædi observarem. His autem crystallis postmodum in epilepsia, vertigine, capitis doloribus chronicis, ictero, mensium obstructionibus, gonorrhœa, fluore mulierum albo, felicissimo cum successu usus sum, & obtinui donum, pro quo Deo omnipotenti immortales debeo gratias.*

Ne vero te diutius detineam, lector benevole, en! communicabo tecum iam totam præparandi huius medicamenti methodum, quam sæpenumero in hoc ipso labore chemico magna cum animi hilaritate felicique successu secutus sum.

Recipe nimirum Vitrioli Cyprini, quantum placet, solve in aqua pluviali, ex toto solutum postea filtra per chartam bibulam; huic liquori filtrato & puro infunde primo spiritum falis ammoniaci aquosum concentratum, cum sale tartari factum, ad punctum saturationis. Temporis momento fit ebullitio, & color cyaneus elegantissimus in vitro apparet; relictis his parumper in quiete tandem affunde spiritum vini rectificatissimum, seu alcohol vini, quantum satis est, & videbis liquorem turbidum & ferme obscurum, e quo postea præcipitantur crysalli elegantissimo colore superbientes, quas separabis omnium optime mediante charta bibula. Sic in filtro remanent crysalli elegantes, oculis animoque gratissimæ, quæ exsiccare & in vitro bene obturato conservari debent; quoniam ab aëris accessu color sapphirinus in viridem mutatur.

Vt vero intelligas, benevole lector, quam proficius huius remedii antepileptici fuerit usus, ecce! duas epistolas, luculentissime hæc confirmantes, ab Excellentissimo Dn. D. WINTERO, Medico Stutgardiensis, Onokdum ad Socerum meum, D. HEROLDVM, Consiliarium Baruthinum, iam pridem transmissas; in quarum altera prælaudatus vir clarissimus: *Specificum, inquit, antepilepticum dedi puero gravissimis insultibus epilepticis laboranti, & quidem ad grana quatuor, quod aliquos vomitus excitavit, ægrotusque multum materiæ peccantis eiaculavit; ab illo vero tempore sanus & vegetus vivit, nihilque de insultibus epilepticis sentit.* In altera vero epistola: *Adulto, scribit, epileptico, ætatis triginta quinque annorum, dedi novem grana specifici epileptici, ast nullum vomitum habuit, sed tantummodo aliquoties operationem per alvum passus est. ab illo vero tempore æger sanus & incolumis vivit. Militem, qui per multos annos insultibus epilepticis laboravit, unica dosi, ad grana quinque adhibita, a gravissimo morbo liberavi.*

(Erlanga Norimbergam missa d. 9. April. 1756.)

Observatio LXVIII.

DN. LIC. CHRISTIAN. FRIDER. IOER-
DENS.

De

Morbis nervinis eorumque remediis.

Cognitas ex Anatomia quidem habemus omnes humani corporis partes, sed ratione intimioris earum structuræ non omnes satis investigatæ sunt. Has inter præcipue numerandum est cerebrum, mole magnum & ex substantia vasculosa, subtilissimis tubulis tortuoso ordine compositis, conflatum. Ipsa hæc eius tenerrima & mollis textura impedimento est, quo minus indagatio exquisitior & perlustratio sufficiens in eo locum habere possit, quamvis celeberrimi Anatomici maximam in eius disquisitione diligentiam adhibuerint. Facta artificiosa & apta dissectione diversas & colore distinctas substantias conspiciamus, quæ, quod etiam diversis usibus destinatæ sint, produnt, sed quale præsertim cuilibet officium competat, de eo præter varias coniecturas, nil certi nobis constat. Diversas equidem cavitates, & protuberantia in his corpuscula observamus, forma & magnitudine differentia, serosumque humorem vehentia, ac inde coniecimus, quod in cerebro separatio huius humiditatis contingat; unde autem illa præcise affluat, & quo tendat, sicque circulum suum perficiat, & quibus usibus destinata sit, demonstrare minime valemus. Certi sumus & experimentis quibusdam satis evidenter demonstrare possumus, quod nervi, qui a cerebro & cerebello eiusque continuatione, medulla oblongata, ortum ducunt, & ad omnes corporis partes progrediuntur, sint sensus & motus instrumenta, & quod in his, utpote canalibus perviis, vehatur liquor subtilissimus summèque mobilis & elasticus; sed demonstrare

strare non possumus, utrum humiditas, quae in nervis occurrit, sit ille ipse liquor, qui motus tam repentinos in corpore nostro praestat, aut, an haec potius vehiculum tantum sit substantiae cuiusdam longe subtilioris & spirituosioris, quae, a sanguine in cerebro & cerebello secreta, nervorum canales permeat? Interim omni dubio caret, quod, quo subtiliores & mobiliores sunt huius liquidi partes, eo facilius quodlibet etiam summe exiguum heterogeneousum, in canalibus cerebri aut nervorum praesens, & vel interius obstructionem minitans, vel exterius irritans aut comprimens, motum liquidi nervei vel imminuere, aut sistere vel accelerare, et eo usque augere possit, ut vel totum corpus, vel partes eius in inordinatas & efferatas actiones rapiantur, & mentis facultates vel deprimant, vel nimium excitent, vel perturbent & ita pervertant, ut tali modo afflicti sana ratione uti non valeant, prout hoc in affectibus apoplecticis, paralyticis, deliriis melancholicis, maniacis, in epilepsia, motibusque convulsivis & spasmodicis, satis superque adparet. Ex his etiam liquet, quam difficulter nervorum morbi medelam admittant & quam arduum sit negotium, eiusmodi aegros in integrum sanitatis pristinae statum restituere. Meo quidem iudicio hic remedia maxime activa, volatilibus particulis praedita, & ad subtilitatem spirituosam fluidi nervei accedentia, requiruntur, quae vel ex primis viis facile cum chylo ad sanguinis massam, & sic ad cerebrum & nervos transeunt, vel instar aurae, uti ad reliquas corporis partes, ita ad cerebrum & nervos transire, & heterogenea aut corrigere, aut solvere & discutere valent. Manet quidem etiam fixioribus nervinis sua laus, in primis, si materia peccans, nervos & cerebrum afficiens, in primis viis haereat, & obstructions vasorum hypochondriacorum & viscerum abdominis simul concurrant, ad quas tollendas cum fructu adhiberi, & ad curationem facilitandam praemitti possunt, & potissimum tunc, si imminens non nimium urget peri-

culum. Si vero morbus nervinus acceleratam exigit medellam, utique supra dictis activioribus, spirituosis & nervinis, e. g. salibus volatilibus, C. C. viperarum, salis ammoniaci, spiritu C. C., eboris, salis ammoniaci, liqu. miner. anod., liqu. Corn. cerv. succin., oleo rectificato C. C., camphora, oleo Caieput, &c. statim initium curationis faciendum est.

Confirmavit haec meam sententiam experientia, & nullus dubito, quin & alii Medici practici mecum horum nervinorum effectum felicem in eiusmodi affectibus deprehenderint. Salutaris etiam fuit illorum usus in morbo illo spasmodico vago, quem Germani *die Kriebel-Kranckheit* appellant, forsitan a vellicante & formicante sensatione, de qua ægri interdum ante morbi invasionem hinc inde in artubus conquerruntur. Raro quidem ipsum hunc morbum in Praxi mea, quam per XL. annos sub divina benedictione, felicem fati exercui, videre licuit; anno vero MDCCLI. quinque ægri, eodem illo afflicti, curæ meæ concrediti fuerunt, quumque nuperrime, elapsis vix aliquot septimanis, iterum pro ægra, tali nervino malo laborante, consilium meum desideratum fuerit, hoc priores casus in mentem mihi reuocavit simulque stimulum admovit, ut notatam morbi historiam hac occasione communicarem.

Corripuit hic morbus spasmodicus homines tam puerilis, quam virilis ætatis, cum, vel sine prægressis animi motibus gravioribus, terrore, iracundia, &c. Incipiebat semper cum spasms, qui aut hoc, aut illud membrum occupabant, e. g. manus, brachia, pedes, oculum, os, linguam, &c. eaque vel involuntarie movebant, vel nimium extendebant, vel contrahebant, aut plura simul membra, aut corpus totum infestabant. Quandoque ægroti, in gaudium rapti, vociferati sunt, cantarunt, saltarunt, gesticulati sunt, hominum & brutorum voces imitarunt, quadrupedum instar manibus & pedibus ingressi sunt, saltus super mensas, scamna & sellas fecerunt, in
gyrum

gyrum volutati sunt (*haben sich über den Kopf gestürzt*) plus quam centies, corpusque in circulum multoties egerunt; quandoque benignos & placidos se exhibuerunt; quandoque in lacrymas soluti & summa tristitia afflicti fuerunt; interdum in delirium rapti & variis phantasticis imaginationibus detenti sunt; quandoque maniaci apparuerunt, alios verberarunt, & adeo vehementer ira commoti sunt, ut ad eos compescendos vix plurium virorum robur suffecerit; ante paroxysmum, itemque eo durante & declinante, vaus alterve anxietates præcordiales, palpitationes cordis, cardialgiam, insultus suffocatorios, lipothymiam expertus est; cessante paroxysmo ægri plerumque maxima debilitate correpti, nec manibus, nec pedibus libere uti posse videbantur, & sic lassii iacuerunt, donec vires denuo redirent, & tunc usque ad novi paroxysmi recursum, qui nullum certum tempus observabat, sibi constantes manebant, talesque se gerebant, quales ante morbum fuerunt. Non vero in omnibus hoc morbo afflictiis ægris adeo gravia observata sunt symptomata. Fuerunt, quorum paroxysmi in unius, aut alterius, aut plurium membrorum spasms tantum consistebant, illæsa phantasia, qui etiam curationem facilius admiserunt. Observavi aliquando, quod puella IX. annorum, quæ aliam sibi ætate parem visitatum venit, & hanc in paroxysmo conspexit, eo ipso malo & iisdem symptomatibus correpta fuerit. In his ægris omnibus, sive levius, sive vehementius hoc malo afflictiis, expertus asseverare possum, curationem omnem potissimum me supra dictis nervinis activioribus & spirituosis absolvisse, utpote quæ nervos penetrare & peregrina in eis detenta solvere, dissipare, aut apta reddere valent, ut, auctis intensioribus corporis motibus, per excretoria ordinaria tandem eliminari queant. Non defuerunt quidem, qui, litteris consulti a parentibus sub malo pertinaciori, responderunt, a volatilibus prorsus abstinendum, & eorum in locum, ad acrimoniam nervos irritantem involvendam, substituenda esse mucilaginosâ, oleosâ, inviscantia; alii anthelmintica commenda-

runt, quia causam mali vermibus intestina vellicantibus & arrodentibus tribuerunt; sed his me movere non passus sum, & firmiter inhærens prædictæ methodo, Deo benedicente, modo enarratis remediis scopum desideratum feliciter obtinui.

(Curia Variscorum Halam missa d. 26.

Februar. 1756.)

Observatio LXIX.

DN. D. IOANN. BERNHARDI de FISCHER.

De

Pelecano.

Quicumque falsâ illa, quæ in historiam naturalem irrepresentant, emendare & resarcire tentant, tantum illi lucis affundunt, quantum tenebrarum errores ipsi dederunt. Quod itaque de *Karakatiza* in Vol. IX. horum Actorum præstiti, id nunc de *Pelecano* conabor.

Inveni nuper in Volum. V. Actorum huius Academiæ p. 251. Observationem FRISCHII, historiæ naturalis non gregarii amplificatoris, in qua descriptionem avis, lato rostro instructæ, in agro Berolinensi repertæ, exhibet, quem *Pelecanum* nuncupat, nominis originem a *πελεκάω*, *seco*, & *πέλεκυς*, *securis*, recte quidem deducens, sed pro mea opinione, incompetenter, addit, hanc avem appellari Anglis *Schofler*, a germanico *Schauffel*, quod spatam significat, cum qua rostrum eius aliquam habet similitudinem; Germanos autem aves has vocare *Löffler*, sive *Löffel-Gans*, ob similitudinem nostri cum cochleari: rectius autem putat Autor, avem hanc, quam describit, esse nuncupandam *Löffel-Reiber*, i. e. ardea nostro cochleario, imprimis quia tota eius structura ardeam refert. Interim nomini *Pelecani* inhærens FRISCHIVS, rostrum secu-

securi æquiparat, qua cum fabri lignarii aliquid transversim incidere & secare solent. Quia autem illius figura maiori, vel simili iure cochleari & spathæ competit, quo securi adsimilatur, insuperque etiam nomen Pelecani aliis quoque avibus, tali rostro non instructis, ab Ornithologis impositum est; hinc ipsum illud nomen præ aliis avibus huic inprimis, quæ & *Onocrotalos* vocatur, vi fabulæ competere iudico. Notat laudatus FRISCHIVS l. c. inter alia ibi prolata monita, hanc, quam descripsit, avem, in Magnatum & Principum aulis asfervari, e. g. Petroburgi. Recordabar, hæc legens, protinus vivarii Imperialis Petropolitani, & errorem hic latitare facile deprehendebam: evolvebam simul mox in subsidium WILLVGBEII *Ornithologiam*, & in illa non solum etiam erroneam cum *Platea* & *Pelecano* synonymicam denominationem inveni, sed etiam, quod duo Pelecani, quos & recte, addito nomine *Onocrotali*, determinat, suo tempore, ab Imperatore Moscovitico Regi Angliæ fuerint dono missi, & quod maxime mihi arrisit, figuram addit, vero Pelecano, qualis & Petropoli, meo tempore, alebatur, iuste competentem. Ad anserinum enim genus est referenda avis, Pelecanus, Onocrotalus. Cygnum corpore superat, non vero altitudine, nec collum habet adeo arcuatum, rostrum autem longum, in extremitate acutum & uncinatum, & sub illo saccum plicatilem, ingluviem nempe, quæ magnam quantitatem piscium, quibus vescitur, capit; hinc est, quod WILLVGBEY l. c. recte asserit, gulæ initium viri caput abscondere posse; cum autem hæc gula versus pectus maioris adhuc sit capacitatis, hinc sacci huius amplitudinem exinde facile diiudicare licet: coloris est grysei, fere asinini, maxime circa caput, & cum frondem habeat præter avium modum elevatam, simulque cum rostro interdum crepitet, ceu aliæ aves longo rostro instructæ, ideo *asini crepitantis*, seu *Onocrotali* nomine Græci eundem saluta-

runt. Russis audit *Baba*, i. e. *vetula*, ob imaginariam collectionem linearum seu rugarum frontis quasi senilis.

Avis hæc incola est Ponti Euxini, & fluminum in illum decurrentium, lacuumque vicinorum; forsan etiam maris Caspii; hinc Russorum Imperator perquam facile ex ditione sua eiusmodi aves Regi Angliæ dono mittere potuit: ad Danubium etiam in Bavaria, Pelecanos seu Onocrotalos enecatos olim fuisse, WILLVGBEY refert. Accolæ dictarum illarum undarum asserunt, Pelecanos gregatim piscatum ire, superficiem lacus commodi semicirculo natatu occupando, & tunc pisces, undas magnis suis alis pulsando, in angulum cogere, quo factò facili negotio saccos suos piscibus replent, pro penù ad certum tempus sufficiente. Non recordor amplius quantitatis piscium, quæ Pelecano quotidie porrigebatur. Cur autem Pelecani nomen gerat Onocrotalus, ex fabula petendum est; securis enim figuram rostrum revera non habet; carpere potius & pertundere cum illo valet, quam secare & findere, prout multæ aves cum rostro suo acuto id præstare possunt. Antiquitas illum pectus suum findere, pro nutriendis pullis, temere finxit: ansam vero pro formanda hac fabula ex eo desumptam esse firmiter credo, quoniam hæc avis rostrum suum acutum plerumque pectori contiguum tenet, cumque viderint quidam vel finxerint, pullos ex matris rostro, pectori contiguo, cibum capere, inde ex vulnerato eius pectore cibum illos obtinuisse sibi aliisque persuaserunt, & idcirco *Pelecanum* illam nominarunt. Mitto simul ex WILLVGBEII Ornithologia desumptam Pelecani delineationem, si forte eandem uberioris illustrationis gratia huic descriptioni addere placuerit (vid. *Tab. V. Fig. 1.*): quantum autem adhuc recordor, rostri apicem semper pectori propius admotum tenet Pelecanus, quam quidem in hac figura deprehendi.

Absoluta iam erat hæc observatio, cum inquirere in Ephemeridum nostrarum priores annos adhuc statuerem: evol-

evolvi itaque in hunc finem *Indicem* olim editum, *Wurfbai-
nianum*, & ecce! inveni loco debito, ad complendum Indi-
cem (quia tantum duabus primis Decuriis repertorii loco est,) a me adscripta verba: *Pellicani vera descriptio, Dec. III. Ann. IV. Obser. v. 119.* Revolvi itaque avidus locum citatum, & a celeberrimo VOLCAMERO datam de hac ave descriptio-
nem inveni, dubius an lectorem eo relegen, vel observatio-
nis potiora hic repetam. Iudicavi autem optimum fore, ver-
ba observationis hic repetere, quia forsan in omnium mani-
bus non sunt priores *Ephemerides*, & vero perquam simile
est, laudatum *LRISCHIVM* illis caruisse, alioquin sine dubio
eius mentionem fecisset. Continetur autem sequentibus, l. c.
pag. 247. Anno 1690. contigit mihi *Lugduni Bata-v. degen-
ti, nundinis Lugdunensibus, Pellicanum, (ut Nutritor refe-
rebat 50. annorum) videre, aquila multo maiorem & robu-
stiorem, figura & colore simillimum, nisi quod a capite ad
alas usque ex senectute canescebat, reliquis partibus natu-
rali colore gaudentibus. Hic præ cæteris volucribus ma-
xime longævus, & aquila instar reiuvenescens, 100. ali-
quando, ut referunt, annos superans, singulare, quod curio-
sissimum, & notatu dignum, præ aliis habet, quodque de nullo
alio volucrium genere unquam observatum legi, est, quod
spatium inter duas clavículas non continuum, & cute ob-
ductum, sed potius contiguum sit, magnumque satis efficiens
foramen, orificium præbens ductui seu potius pseudo œsopha-
go, inde immediate & recta via in ventriculum tendenti,
tam amplo, ut commode manum meam immittere, alimenta-
que in ventriculo semidigesta & calidissima, manus fere exu-
rentia, palpare & explorare potuerim. Via hæc est, per
quam pulli nutrimentum suum capiunt: Pellicanus enim pro-
prio rostro, dicto foramini immisso, cibum iam præparatum,
vixque alias a pullis digerendum, tanquam ex promptuario
extrahit, eoque pullos reficit & nutrit. Hinc forsan sub-
orta*

orta fabula, Pelicanum rostro pertundere pectus, eoque vulnerato sanguineque effluente nutrire pullos. Avis hæc optimus est œconomus, parcissimo contentus victu; toto enim hebdomadali spatio frustulo radicis arboris oleæ, latitudine digitali vix duplo longiore contentus vivit, nullo alio utens alimento, quam dictis radicibus. Animalis autem hæcce œconomia rationi perquam est consentanea; calor enim & acrimonia lymphæ gastricæ, utpote rodentis qualitatis, facile ventriculo, reliquisque partibus nociva esset, ni acrimonia hæcce a corpore quodam duro temperaretur, spiculaque salina infringenterentur, ut inde laudabile, individuoque conveniens nutrimentum elaborari queat.

Positiva hæc assertio viri celebris, fabulam apertissime quasi detegens, & πελεκῶν, sectam avem, digito fere monstrans, me commovit, ut olim, absque sufficiente pensitatione, eidem assensum meum præbuerim, idque ita Indici inseruerim. Nunc autem meliora edoctus, illudum fuisse bonum VOLCAMERVM, & plures sine dubio, a circumforaneo, mediante factitio quodam pseudo-œsophago, firmiter credo. Qualis enim in ipsum ventriculum via! quantus ventriculus avis, manus insertionem admittens! quale ex frustulo radicis per septimanam alimentum! Suboleo quidem ex *Commentariis Academ. Scient. Parisiens.* Ann. 1693. & 1713. artificium, quo mediante hic pseudo-œsophagus fuerit fabricatus: demonstratur enim ibi, Pelecanum sub plumis circumdatum esse membrana, per innumeras cellulas dilatabili, qua opitulante volucris hæc, pondus viginti librarum communiter superans, devorata magna quantitate piscium longe ponderosior reddita, admisso per totam membranam aëre, specificè levior inde facta, in altum evolare possit. Facili enim negotio impostor ille dolosus membranam hanc incidere, illamque pro lubitu excavatam certis horis materia quadam calida, naturalem avis calorem non nimium exsuperante, replere potuit.

Remanet nihilominus magna falsi suspicio, quia hic Lugdunensis aquiliaræ fuit figuræ, cum verus Pelecanus anserini sit generis.

Quoniam de reliquo Pelecanus, cuius figuram dedi, curari facile potest, merito hinc optandum esset, ut aptis vivariis Principum mares & femellæ simul alerentur, quo ex illorum ovis pulli aliquando producerentur, totam historiam fabulosam definitive decidentem. Notum enim est quam quod notissimum, anserini generis aves pullos suos non ex rostro cibare, sed illos ad convenientia deducere loca, ut ipsi sibi ordinariam suam quærant escam.

(*Riga Halam missa d. 12. April. 1756.*)

Observatio LXX.

DN. D. IOANN. CHRISTIANI REIN-
MANNI.

Singularis & præternaturalis intestini coli conformatio, una cum liene ingentis magnitudinis & ponderis, causa tumoris abdominis, graviditatem per novem menses mentientis, post mortem sectione cadaveris detecta.

Femina rustica, triginta quinque annos nata, statura corporis elatiori, habitu carnosio & temperamento gaudens sanguineo-cholericò, quæ tres iamiam liberos felici partu edidit, febris per aliquot menses laboravit tertiana intermittente, quam ut profligaret, inconcinnis remediis variis, & circumforanei tandem cuiusdam usa est auxilio. Hic methodo minus curatori atque legitima brevi temporis spatio illam suppressit, a quo tempore fluxus mensium, alias semper, imò durante febre legitime fluens, substitit, quod autem neuti-

quam pro signo adversæ valetudinis, suppressione febris contractæ, habuit, sed potius novam eamque iucundam imprægnationem factam esse, sibi persuasit, atque illam ob causam virium prostrationem, respirationem difficilem, vomitum cruentum, quem quarto mense post tributi lunaris emanationem fuit experta, pro consequentiis graviditatis reputavit. Conceptam hanc opinionem confirmavit ventris intumescencia adparens, quæ augeri videbatur, simulque motum, perquam tamen debilem, mentiebatur. Nihil certius itaque, quam, sub fine adpropinquantis noni mensis, partus tempus expectavit, eaque propter maritus omnia, pro consueto convivio baptismali necessaria, comparavit. Ultimo autem die noni mensis, calculo dierum absoluto, tristi casu hæc scena subito fuit mutata. Filiolus enim natus minimus, trium annorum, in flumen, *Schwarze* dictum, quod per totum pagum eiusdem nominis permeat, ponticulum non circumseptum transiens, incidit, et licet exinde statim a transeuntibus incolumis extraheretur, nihilominus tamen vehementi terrore perculsa fuit mater. Superato hoc, animoque iterum composito, ad refocillandas vires, adsumta cæna, in lectum se contulit atque obdormivit. Vnius horæ spatio elapso, subito expergefacta, loquendi facultatem amissam sentit; signis igitur mandatis maritum accersit, qui sanguinem ex ore fluere tristi spectaculo animadvertit, quod illi magis fuit terrificum, cum videret mulierem ad interrogata respondere non posse. Terro- ris & mæroris hinc plenus, media nocte omni festinatione ad me properat, mihi ea, quæ coniugi, ex sua opinione partui proximæ, accidissent, refert, meumque anxie efflagitat auxilium. Ego morbum pro insultu reputans apoplectico, statim venam secare iussi, & medicamenta huic malo convenientia dedi. Aegrotam die sequenti cum visitarem, linguæ paraly- sin esse sublatam, eamque ad interrogata paucis verbis negando vel affirmando respondere, minime autem cogitata
ordi-

ordine proferre, & multo minus præterita in memoriam revocare posse, cognovi. Abdominis tumor, quem ob verecundiam mulieris nimiam vestibus tectum explorare mihi licebat, magis in sinistra hærebat regione, insimulque nec tantæ molis erat, nec, ut plerumque tempore graviditatis notari solet, undique æqualiter acuminatus prominebat. Adpetitus simul deficiebat, calor corporis naturali maior, cum siti aucta, accedebat, & maximam temporis partem ægrota dormiendo consumebat. Primis diebus exhibita medicamenta cum exoptatum non ferrent auxilium, alius Medici, artis suæ peritissimi, Dn. D. PERTHES, Consilarii & Archiatri Ducalis Rudolphopolitani, Soceri mei honoratissimi, consilio fuit usa, brevi autem post medicamentorum pertæsa, ab iis plane abstinuit, & fato sese commisit. Trium hebdomadam spatio elapso, insultu apoplectico novo iterum fuit correpta, qui, cum linguæ artuumque paralyti coniunctus, vitæ tandem finem imposuit. Dubia mihi varia circa uteri gestationem, cum irregularem abdominis formam conspicerem, statim sunt oborta, & fortassis conceptionem tubæ Fallopii sinistrae factam esse (cuius exempla ab Auctoribus fide dignis relata leguntur,) existimavi. Corpus itaque defunctæ ut incidendum mihi permetteretur, optavi, multisque tandem pollicitationibus a marito, ut abdomen saltem aperire & perlustrare concederet, impetravi, cui sectioni Socer honoratissimus supra nominatus simul interesse voluit.

Integumentis abdominis, vulgo communibus dictis, una cum peritonæo dissectis & remotis, statim in conspectum veniebat intestinum colon, quoad situm & formam mutatum. Cum enim secundum ordinem naturæ ab hypochondrio dextro per abdomen transversim transeat usque ad hypochondrium sinistrum, ubi inflecti solet, iam in medio fere abdominis deorsum versus umbilicum descenderat. Diameter eiusdem, qui plerumque per totum intestini tractum æqualis

esse solet, in medio intestini valde augebatur, & brevi post ad triplum minor contractiorque adparebat, eiusque capacitas adeo coarctata erat, ut intestina tenuia vix æquaret, quæ usque ad intestinum rectum quoque continuabat. Vid. *Fig. 2. Tab. V.* ubi *A.* partem huius intestini in naturali adhuc magnitudine constitutam; *B. B.* partem eius contra ordinem naturæ distensam ac in medio abdominis hærentem, & *C. C.* partem nimis iterum coarctatam denotat.

Reliqua intestina, una cum ventriculo, structura & forma decenti & regulari gaudebant, eorum saltim vasa sanguifera, ne minimis quidem exceptis, sanguine valde referta adparebant. Mesenterii inprimis vasa sanguifera usque adeo sanguine repleta atque expansa erant, ut calami scriptorii maioris crassitiem superarent, arcusque vasorum, mirum in modum intertextorum, elegantissimam iniectionem artificiosam vincere viderentur.

Hepar, in dextro hypochondrio situm, solito erat paulo maius. Lien vero tantæ magnitudinis & crassitiæ erat, qualem nunquam in alio corpore animadverti. Magnitudine splenem bovis, & pondere quatuor libras superabat. Vasa splenica, brevia dicta, cum ventriculo communicantia, sanguine valde erant distensa.

Uterus, cuius vasa sanguifera, ut & ovariorum, tubarum & ligamentorum, calamo scriptorio adparebant crassiora, non erat gravidus, nec in Fallopii tuba aliquid præternaturale deprehendebatur. Reliqua viscera, pancreas nempe & renes, integra erant & sana.

Pectoris & capitis cavitates cultro aperire anatomico maritus non concedebat; quodsi vero id obtinuissim, fortassis vitia pulmonum, aut polyposas concretiones in cordis thalamis, aut rupturam vasorum plexus choroidei in ventriculis cerebri anterioribus factam, tanquam causam apoplexiæ, detegere potuissim.

Sectionem hanc si omissem, falso quilibet sibi persuasisset, demortuam mulierem gravidam fuisse sepultam, cum de eiusmodi extraordinaria conformatione intestini coli, causam tumoris, graviditatem mentientis, constituyente, forte ne per somnium quidem quispiam cogitasset.

SCHOLIUM.

Structuram hanc vitiatam intestini coli a nativitate rependendam minime duco, causam potius eius esse partim descensum huius intestini in medium abdominis, partim molem & magnitudinem auctam lineis, antrorsum prominentis atque dictum illud intestinum prementis, admodum probabile mihi videtur; iudicio tamen sagaciorum virorum relinquo, an hæc, vel alia, veritati magis consentanea, accusanda sit causa. Interim coarctatio hæc intestini coli, motum eius peristalticum impediendo & retardando, ansam præbuit diuturniori fecum retentioni & copiosiori illarum accumulationi, unde illud sensim eum in modum fuit extensum, ut tumorem abdominis adeo insignem & manifestum formaverit. Lienis infarctui, eiusque ingenti magnitudini & ponderi, itemque mensium obstructioni, suppressionem tertianæ febris ansam præbuisse, extra omnem dubitationis aleam positum est. Fieri itaque aliter non potuit, quin, vasis sanguiferis meseraicis, splenicis, & sic dictis brevibus, cum ventriculo communicationem habentibus, ob repletionem nimiam apertis, vomitus cruentus, & vasis sanguiferis plexus choroidei ruptis, apoplexia lethalis tandem sequeretur.

Observatio LXXI.

DN. D. IOANN. CHRISTIANI REIN-
MANNI.

Processus Vermiformis, sex pollicum transversorum longitudinem atque unius crassitiam superans, in senili corpore repertus.

Vir senex septuaginta quinque annorum, corpus statura magnum & membra valida valdeque robusta habens, militiæ in iuvenili ætate addictus, deinde vero ad agri culturam rediens, prædiique equestris conductorem agens, exoptata semper gavifus est sanitate. Per aliquot annorum autem spatium ante obitum de dolore insigni colico, quem in dextro hypochondrio sentiebat, & quidem semper in uno loco, frequenter admodum conquestus est. Dolor hic, quantumvis medicamentorum usu sopiretur, sæpius tamen, si præcipue corpus vehementer moveret, aut ira excandesceret, recruduit, & interdum eo usque increbuit, ut lectum petere fuerit coactus. Hic ex pago in urbem tendens, animadvertit iuvenem rusticum eiusdem loci in pratis vicini cuiusdam, pariter a se conductis, iumenta pascentem; ira itaque accensus, sub cœlo ventoso accurrit, cum illo iuvene altercatur, & pileum eius, pignoris loco, ad resarciendum damnum, capiti detrahere studet, id quod ut impediret iuvenis, cum senem manus confert eumque in terram prosternit. Hic fremebundus domum revertitur, centum autem & quinquaginta gressibus absolutis, prona facie in terram procidens, vitam cum halitu amittit. Huncce conflictum quem nonnemo, in vicina præsens, viderit, Iudicem de eo fecit certiozem, unde fieri aliter non potuit, quin sectio iudicialis decerneretur, quæ peragenda mihi, utpote Physico provinciali, demandata fuit.

Externam corporis superficiem cum inspicerem, nulla signa violentiæ notatæ digna, & leviores saltem fugillationes cum separatione cuticulæ, in supercilio, bucca, & mento dextri lateris animadverti.

Sectione instituta, in capite, remoto cranio, dura piaque matre dissectis, lympha rutilans in conspectum veniebat, quæ, ventriculis cerebri anterioribus apertis, maiori in copia, albidioris tamen coloris, exinde profluebat. In pectoris cavitate, præter polypum minorem, in sinistro cordis ventriculo hærentem, nihil præternaturale notabatur.

Abdominis autem cavitate aperta, intestinum cæcum ab initio, ubi intestinum ileum inseritur & valvula Bauhini collocata est, inflammatum deprehendebatur, quæ inflammatio ad ulnæ quadrantem in intestino colo progrediebatur. Quod vero in hac cavitate attentione & admiratione summa dignum mihi videbatur, id erat processus vulgo dictus vermiformis, cuius constitutionem ut paulo accuratius exponam, operæ esse pretium existimo. Hic processus, qui ordinarie, uti ex anatomicis constat, intestino cæco est adnatus, eiusque appendicem constituit, & ob figuram & parvitatem, vermi non dissimilem, *vermiformis* vocatur, cuiusque interna substantia glandulis, Brunnerianis dictis, obsita est, quæ uti glandulæ intestini cæci, secundum recentiorum Physiologorum sententiam (b), liquorem, humectationi fecum, lubricationi intestinorum eorumque motui peristaltico inservientem, secernunt, quoad figuram valde mutatus erat, & cum ordinarie exiguus sit & crassitie calami scriptorii sæpius æqualis, ad longitudinem sex pollicum transversorum erat in linea recta extensus, diameter autem eius undique æqualis, pollicem superabat. Vid. Fig. 3. Tab. V. ubi *A.* intestinum cæcum; *B.* partem intestini ilei; *C.* processum vermiformem præternaturaliter distensum & elongatum, *D.* vero eiusdem naturalem conforma-

(b) Vid. Illustr. *HAMBERGERI* Physiolog. med. §. DCCCV.

mationem monstrat. Tunica eius exterior rubens & leviter inflammata adparebat. Dissectis huius processus tunicis, materia quædam viscida, ovi vitellæ quoad colorem & consistentiam similis, nullius autem adversi odoris, illum replens & distendens, promanabat.

Conformationem hanc singularem & irregularem processus vermiformis unicam fuisse causam doloris sæpius revertentis fereque continui, de quo senex, dum viveret, conquestus est, liquido nunc patere existimo, indeque hic dolor, partim sub vehementiori corporis motu, partim si intestina crassa fecibus aut flatibus nimis repleta fuerunt, adeoque processus vermiformis premebatur, aut fibræ tunicarum eiusdem distendebantur, semper exacerbari debuit. Materia, in processus vermiformis cavitate contenta, pro ulcerosa & purulenta haberi commode non potest, dum omnis ingrati odoris expers fuit, quin potius vero simile magis est, prognatam eam fuisse a liquore ex huius processus glandulis secreto, qui, via ad intestinum cæcum præclusa, accumulatus, maiorem spissitudinis gradum acquisivit, partemque illam ad tantam usque magnitudinem extendit.

Rebus ita comparatis, tanta nempe lymphæ extravasatæ copia in capite præsentem, & tali statu præternaturali morbofo intestinorum reperto, iudicavi senem partim colica spasmodica, partim, & quidem præcipue, apoplexia serosa, quibus altercatio & levior conflictus ansam dedere, esse enectum, mortemque, ob inflammationis initium iam propinquam, casu esse acceleratam. Illustre ergo Dicasterium provinciale, cuius arbitrio res maioris momenti hic loci geruntur, meo iudicio innitens, iuvenem, ob imputatum homicidium in carceres coniectum, quum nullum habuerit occidendi animum, nulloque usus sit instrumento lethifero, extraordinaria pœna mulctandum esse putavit, atque ad labores ergastuli per anni quadrantem, cum expensarum restitutione, condemnavit.

Observatio LXXII.

DN. D. IOANN. CHRISTIANI REIN-
MANNI.

*Infanticidium violentum, ex ossibus capitis, per
integrum annum sub terra defossis, diu-
dicatum & declaratum.*

Inter casus illos singulares, de quibus Medici forensis postu-
latur iudicium, infanticidia sæpius quidem occurrunt, quæ
tamen iudicatu aliis interdum sunt difficiliora, quo plures ex
parte infantis & matris circumstantiæ adesse solent, quæ ob-
scura & dubia illa reddunt. Hunc quoque in finem multas
dubitaciones contra ea movere, & partim vitam infantis, par-
tim matris animum occidendi negare causarum patroni co-
nantur.

Cum variis modis infanticidia possint committi, vel neg-
lectu solutionis & separationis recens nati infantis a placenta,
& debitæ eius curæ, vel omiſſa deligatione funiculi umbilica-
lis discissi, vel suffocatione, vel cranii depressione, vel læsio-
nibus aliis violentis; eo curatori res indiget investigatione,
ut corpus delicti firmum & certum stabiliatur.

Summa cum iam cautione opus sit in ferendo iudicio de
vita & morte infantis, quando corpus integrum & nondum
putredine corruptum inspiciendum est, merito hinc longe
maiores requiri attentionem iudicii que adplicationem, si ex
ossibus, sub terra per integrum annum defossis, infanticidium
indagandum fuerit, nemo forte unquam negabit. Casum ita-
que hunc prorsus singularem, quem, Physici munere fungens,
explorandum habui, communicatione non plane censui in-
dignum.

Fœmina vidua, quæ viri vidui senis, in urbe Kœnigsee habitantis, res domesticas gerebat, cum eo autem simul commercium illicitum libidinosum exercebat, ob ventris auctam molem in suspicionem graviditatis incidit, illam autem cum constanter negaret, & venter iterum detumesceret, a se removit. Anno autem integro & fere dimidio ab eo tempore elapso, cum fene turpi contentionem habens, verba nonnulla, suspicionem pristinam resuscitantia, in medium protulit, & Iudici novam inquirendi dedit occasionem. Omnibus itaque locis & angulis domus, qua utebantur, lustratis, in cella tandem ossa infantis, folliculo stupæ lini involuta, sepulta inveniebantur. Carnem & vasa putredo iam consumserat; a foribus itaque mundata, cum Physicus eiusdem loci de iis ferre iudicium non auderet, a Præfecturæ administratore huc ad illustre Dicafterium provinciale sunt transmissa, a quo mihi examinanda & diiudicanda tradebantur. Ego rem satis arduam intrepide adgressus, ex decenti ossium magnitudine & firmiori illorum compage, nec non ex unguibus perfectis & capillis a Physico adhuc visis, fœtum fuisse maturum intellexi, & cum in osse occipitis & bregmatis sinistro maculam atrobentem, ad floreni magnitudinem extensam atque ossis diploën penetrantem, una cum ossis bregmatis fractura, animadverterem, *fœtum maturum non solum sed & vivum fuisse natum, sed etiam post partum manibus violentis esse occisum, adfirmavi.*

Ad probandam meam sententiam sequentes adduxi rationes, quarum prima erat: Maculam fuscam atrobentem, in osse bregmatis conspicuam, necessario vitam fœtus exclusi & circulum sanguinis præsupponere, cum in nullo osse infantis aut hominis demortui, si contundantur aut frangantur, unquam macula oriatur; eo maiori itaque vi illam esse indurctam, cum ossis bregmatis fractura simul coniuncta fuerit. Ratio secunda, qua nitebatur mea sententia erat: Tantam

violentiam, quæ tam notabiles maculas imo fracturas efficiat, fœtui utero incluso, tunicis & liquoribus circumdato, atque integumentis matris munito, vix unquam, & non sine insigni læsione matris simul inferri posse, adeoque manifesto exinde sequi, fœtui vivo atque in lucem iam edito, læsionem hanc inflictam esse, eamque ob cerebri insignem commotionem, & sanguinis in eo extravasationem pro simpliciter & absolute lethali esse reputandam.

Acta iudicialia de hoc casu consignata, cum ad Scabinos venirent Ienenses, illi cum Ordine Medicorum de eo communicarunt, eiusque de certitudine corporis delicti petierunt iudicium. Dissentiebant inter se membra huius Collegii, atque illustri HAMBERGERO, reipublicæ litterariæ medicæ præmatura morte erepto, Præceptori & patrono meo æternum devenerando, sententia mea in re tam incerta nimis rigorosa videbatur, nihilominus responsum Facultatis ex votis plurimis datum, sententiæ meæ rationibusque adductis suffragabatur. Scabini itaque hoc freti responso, veritatem & criminis confessionem tortura eliciendam esse decreverunt. Ante autem, quam tormenta adplicarentur, femina sponte professa est, se fœtum felici partu vivum edidisse, illumque pugni inflictu (*durch einen Faust-Schlag*) occidisse. Quo facto ab Ordine Iurisconsultorum capitis fuit damnata, caputque eius detruncatum, aliasque ut vetulas meretriculas a crimine hoc scelestissimo patrandi deterreat, palo est impositum, tristi spectaculo adhuc conspiciendum.

Observatio LXXIII.

DN. D. IOANN. CHRISTIANI REIN-
MANNI.

Singularis renum figura in pueri corpore reperta.

Lanionis cuiusdam filius, elegantis corporis forma & textura teneriori gaudens, duos annos natus, improvide aëri frigido & humido expositus, feбри peripneumonica fuit correptus, cui, cum nec medicamenta oblata ægrotus sumeret, nec expectoratio rite succederet, mederi non potui, sed, cellulis pulmonum, & bronchiorum ramis materia purulenta re-fertis, suffocatione fuit extinctus. Parentes afflicti infantis mortem non morbo, sed lapsui in terram, ancillæ negligentia, brevi ante morbum facto, adscribendam esse putabant, me-que ut corpus inciderem, instanter rogabant. Pectoris cavi-tate cultro aperta, sternoque remoto, externa pulmonum superficies inflaminata atque exulcerata deprehendebatur. Lobi pulmonum cum disseccarentur, eorum cellulæ plurimæ, una cum ramis bronchiorum, materia purulenta erant refer-tæ. Inter viscera abdominis renes mirabilem ostendebant structuram, dum non solum ordinariam magnitudinem longe exsuperabant, sed etiam figuram boum renibus simillimam præ se ferebant, quarum superficies externa, alias æqualis & lævis, inæqualis & in lobos fere divisa erat, uti ex forma de-picta adparet. Vid. *Fig. 1. & 2. Tab. VI.*

Sectione hac parentes edocti, mortem infantis a morbo esse inductam, inde ceperunt solatium, culpæque suspicio, quam ancillæ imputaverant, simul fuit sublata. Ceterum ta-lem renum figuram ego nunquam vidi, quamvis plures infan-tes, duorum, sex & decem annorum, lustrarim, imo quin-que recens natos, ob violentæ mortis suspicionem, legali sub-

subiecerim sectioni. Veram equidem huius lusus naturæ causam addere non possum, ea tamen mihi admodum videtur probabilis, matrem tempore graviditatis forte marito, bovem cum mactaverit, adstuisse, & renes exemptos intentis oculis acrius contemplatam fuisse, eorum figuram animo firmiter impressisse, indeque ideam constantem & fixam natam, huic formationi irregulari, uti aliis nævis maternis, modo tamen incognito & nondum satis ab eruditis exposito, ansam supeditasse.

SCHOLIUM.

Renem sinistrum ingentis magnitudinis, per fissuras quatuor insignes quasi divisum, retenta tamen phaseoli figura, nisi quod lobus superior, elatior, longior & crassior exstitit, in puella XIII. annorum notavit *Ioann. Iacobus HARDERVS*, simulque refert, *BAVHINVM* figuram exhibuisse renis pueri in octo lobos divisibilis, qui vitulinos æmulatus esse videtur, & hinc iudicat e re fore, ut in renum structuram in fœtibus immaturioribus & recens natis, data occasione inquiratur, imprimis cum *ARISTOTELES Lib. III. de Part. animal. Cap. IX.* inquit: *Hominum etiam renes bubulis similes sunt, quippe qui tanquam compositi, ex multis renibus exiguis constant.*

A. E. Büchner.

Observatio LXXIV.

DN. D. IOANN. CHRISTIANI REIN-
MANNI.

*Canalis arteriosus sinistrae subclaviae arteriae
insertus.*

Quum in Theatro anatomico, hic loci in usum chirurgo-
rum atque obstetricum, ex voluntate Principis sapien-
tissimi & de civium salute summe solliciti, exstructo, cuius
memoria *Lipsiensibus Commentariis de rebus in Scientia na-
turali & Medicina gestis, Volum. I. Part. II. pag. 336.* item-
que Novellis litterariis Ienensibus, Gœttingensibus aliisque
inserta legitur, varia hætenus cadavera, diversi sexus atque
ætatis consuetis subiecerim sectionibus, eaque rara simul mihi
obtigerit felicitas, ut Serenissimus Princeps, physicarum re-
rum curiosissimus, duorum corporum demonstrationibus, qua-
rum unaquæque per octo dies duravit, ab initio ad finem
usque interesse voluerit clementissime, varios naturæ lusus
in structura viscerum & vasorum animadverti, ex quibus hunc
æque, ac binos subsequentes notatu digniores, commemora-
tione non plane indignos fore iudico.

Ex principiis tam anatomicis, quam physiologicis, omni-
bus medicæ artis peritis sufficienter iam constat, canalem ar-
teriosum a summo Creatore pro conservatione circuli sangui-
nis, in fœtu utero adhuc incluso, esse constitutum, perque
illum sanguinis copiam haud exiguam, in arteria pulmonali
hærentem, ex parte in arteriam aortam, & quidem eius trun-
cum descendantem, ordinarie deferri, ne pulmones, ob res-
pirationis, ac exinde dependentis refrigerationis & qualis-
cunque condensationis sanguinis defectum, plus iusto replean-
tur, aut violenter disrumpantur, & sanguinis circulus suffla-
mine-

minetur. Canalis hic arteriosus ordinarie arteriæ pulmonalis atque aortæ cavitatem connectit, & inter truncorum utriusque arteriæ parietes decurrit, brevis quidem est, ast capacitatem fere dimidio arteriæ pulmonalis æqualis deprehenditur(c). Fungitur is tam diu saltem vasis communicantis officio, quam diu fœtus utero hæret inclusus; simul ac vero in lucem editus respirare incipit, & sanguis per pulmones rite progreditur, ac rarefactus ibi condensatur, tunc eadem ratione, ut foramen ovale, coalescit.

In cadavere mendici cuiusdam, catarrho suffocativo in via extincti & pro instituenda publica sectione in Theatrum anatomicum delati, deprehendi, canalem hunc arteriosum ab arteria pulmonali sursum ascendisse, atque arteriæ subclaviæ sinistrae fuisse insertum, quam plane singularem structuram & connexionem, nondum hactenus ullibi notatam, animadvertere mihi licuit.

Observatio LXXV.

DN. D. IOANN. CHRISTIANI REIN-
MANNI.

Hepar per totum abdomen transversim se extendens.

Hepar, tanquam viscus maximum, rubicundum, bilisque secretioni destinatum, cuius integritas sanitatis conservationem insigniter adjuvat, vitata autem constitutio complures parere solet morbos, ordinarie in hypochondrio dextro situm est, & minor saltem pars extremitatis sinistrae ventriculo incumbit. Mihi vero, cum corpus ancillæ, viginti duos annos natæ, quæ ob infanticidium, nulla quidem violentia, sed

(c) Vid. Illustr. HAMBERGERI *Physiolog. medica* §. MDI. num. 8.

sed saltem neglectu deligationis funiculi umbilicalis & debita curæ recens nati commissum, capitis pœna fuit mulctata, in Theatro anatomico publice secarem & demonstrarem, hepar per totum abdominis cavum usque in hypochondrium sinistrum transversim extensum, ventriculumque integrum tegens, licuit animadvertere, colore eius ex rubro in plumbeum atque ex parte in flavum simul mutato.

Figura hæc irregularis, & aucta hepatis magnitudo, an a nativitate originem iam duxerit, an vero durante illo tempore, quo in carcere fuit custodita, demum sit producta, affirmare non audeo. Admodum probabile tamen mihi videtur, incremento huic insigni hepatis partim lochiorum suppressionem, terrore inductam, ex qua febris acuta & purpura alba nata fuit, partim mensum obstructionem, quæ febrim superatam excepit, nullisque medicamentis, licet optimis & satis efficacibus, removeri potuit, præbuisse occasionem. Ceterum vitæ genus ex laborioso in sedentarium mutatum, victus penuria, animi afflictio, cachexiam & tumores œdematosos simul produxerunt, ut vix omni adhibito studio vita illius ad horam usque decretoriam adhuc conservari potuerit.

Observatio LXXVI.

DN. D. IOANN. CHRISTIANI REIN-
MANNI.

Ventriculi mala conformatio, thoracis abusu inducta.

In eodem cadavere observavi & auditoribus demonstravi damnum, quod corpori humano nimia constrictio per illud vestimenti genus, quod thorax vocatur, (*eine Schnürbrust*) inferri solet. Hæc enim ancilla, vilioris quamquam esset

esset conditionis, tantæ tamen erat ambitionis, ut thorace nimis angusto semper uteretur, quem per dies noctesque, in carcere etiam detenta, non deposuit, eoque induta ultimum quoque tulit supplicium. Huius ventriculus a coarctatione nimia per assulam illam ferream, gallico nomine vulgo *Planchette* dictam, in externa corporis superficie iam conspicua, vitiatam obtinuerat conformationem, ita ut margo anterior extremitatis dextræ introrsum fuerit incurvatus, et ventriculi capacitas summe coarctata, uti Fig. 3. Tab. VI. docet, qua compressione ciborum digestio valde fuit impedita, quæ prima origo aliorum malorum esse solet, dum vitia primæ concoctionis non corriguntur in altera & tertia.

Dolendum de reliquo est, complura sexus sequioris subiecta hoc malum, quod ex abusu thoracum nasci solet, perspicere nec posse, nec velle, fictitiamque corporis elegantiam sanitati præferre, nec considerare quod viscera abdominis, per thoracem nimis compressa, mille imbecillitatibus & morborum insulribus occasionem præbeant.

(*Rudolfstadio Halam missæ d. 27. April. 1756.*)

Observatio LXXVII.

DN. D. IOANNIS PHILIPPI BVRGGRAVII.

De

Monstroso funiculo umbilicali.

Honestâ mulier K. annorum 40. putabat se decimum, & quidem a XXII. septimanis gravidam, & citra manifestam causam, prævia hæmorrhagia uteri, die X. Febr. 1755. abortu embryonem excludebat, mea sententia vix trimestrem. Hic non nisi parum ultra sex pollices erat longus; latus iuxta humeros vix 1½ pollicem. Seorsim caput a vertice ad collum

sub mento $2\frac{1}{2}$ pollicem referebat. Sexum distinguere non potui, utut in aliis minoribus, sive iunioribus, saepius id licuerit. A parva, terete, oblonga prominentia, masculinum futurum, opinatus sum. Anus erat imperforatus. Forfan ut anus, ita & genitalia, structuræ erant præternaturalis. Palpebras distinguere licebat, suis commissuris cavum quoddam signantes, ab oculorum rudimentis occupandum. Lamellæ etiam parvæ futuram externam aurem præmonstrabant. Oris hiatus lingulam iam satis formatam continebat. Manuum pedumque digiti satis manifesto iam formati. Sed umbilicalis funiculus profus extraordinariæ erat conditionis. Pende-
 bat nempe more solito funiculus, vix, ac ne vix quidem lineam crassus, vagina destitutus, leviter intortus, ita tamen, ut tria eius vasa haud distinguere potuerim. Emensa circiter longitudine duorum meorum pollicum, quasi in nodum ligatus, surgebat exinde duplo fere crassior, ex uno pluribus, (sed quot, distinguere satis non potui) nunc filis aut fistulis, non tam invicem contortis, quam potius implicatis sibi & intertextis, constans: & hac structura pergebat longitudine circiter trium pollicum, ut sic totus esset quinque pollicum. Sed ultimum huius crassioris portionis dicti funiculi, non placetæ uterinæ, sed dextro proprii thoracis embryonis lateri inferebatur singulari structura, et imperfectum ortu suo ex umbilico, & insertione hac in proprium thoracem, liberum & mobilem circulum describebat. Duo nempe, ex quibus implicatis prope dictam insertionem constabat funiculus, tubuli, ita a sexta costa vera usque ad infimam spuriam, supra embryonis cutem in sinbriam quasi contorti, mox a se secedentes inferebantur alter superne, inter sextam & septimam veram, alter inferne, inter ultimam & penultimam spuriam costam. Tandem ex illo huius funiculi nodo, ex quibus illum crassescere cœpisse dixi, exhibat alius valde tenuis, vix lineam crassus funiculus, sesqui pollicem circiter longus, altero

altero suo extremo liber et fluctuans, quo illum cum placenta cohæsisse puto.

Quo vero huius funiculi geminam cum embryonis corpusculo connexionem modo descriptam, & interiora ipsius embryonis perspicerem, hunc caute, acutissimo cultello & suspensa manu dissecabam. Totam fere anteriorem abdominis cavitatem, a diaphragmate usque ad umbilicum, occupabat hepar flavescens, quo molliter elevato, non solum insertionem venæ umbilicalis in cavum hepatis, sed et surgentes binas arterias umbilicales, & ex fundo vesicæ urachum, ad umbilicum tendentes, distincte cernebam. Non minus & intestinula iam formata, sed obscure rubentia, iucunde conspiciebam. Inciso thorace, binos lobulos pulmonales attente intuebar, vesicularem autem & vasculosam structuram nondum dignoscere potui, sed tanquam duo tenerrimæ carnis lobuli apparebant. Cor perfecte formatum se conspectui exhibebat: sed, quod præcipuum huius mei scutunii erat, luci obverso toto dextro thoracis latere, eoque diu & attente undique considerato, non potui perspicere, externe insertum & accretum funiculum umbilicalem profundius intrasse, aut cum vasis intercostalibus commercium habuisse. Id autem mox mihi certo constabat, cum hunc embryonem per aliquot dies in aqua frigida asservassem, ut pluries illum lustrare possem, & ille, quamvis aqua esset frigida, propter sui teneritudinem inde maceratus esset, ego vero non satis caute aliquando funiculum, ubi thoraci insertus hærebat, traherem, ille a thorace secedebat integer: ubi patuit, illum integumentis tantum inhæsisse communibus. Videtur igitur casu quodam accidisse, ut formando huic embryoni, proprius suus funiculus fortius apprimeretur illi thoracis sui parti, cui illum inhæsisse dixi; & embryo in illa modo dicta sui thoracis dextri parte, & vicissim funiculus in illa sui parte, qua thoraci inhæsisse illum descripsi, leviter fauciarentur, indeque ambo concre-

rent. Patuit præterea in illo nodo, ex quo hunc funiculum crassescere cœpisse dixeram, vasa eius, antea paulo arctius contorta, laxiorem nexum indepta fuisse. Quomodo vero sibi invicem implicata & quasi intertextata videri potuerint, hanc inveni rationem. Ille tractus funiculi, quem duplo crassiorum factum fuisse notaveram, circa semetipsum se convolverat: explicatus igitur duplo longior apparebat. Convoluti vero reflexum & cœcum extremum thoraci inhæserat, recurrens vero & ostiis patens extremum, ex nodo seorsim pendebat placentæ insertum. Totus igitur hic funiculus umbilicalis explicatus, præter naturam longior fuisset; maximam partem vero duplicatus, & thoraci adcretus iusto brevior factus fuit. In priore enim casu ultra novem pollices longus fuisset: duos nempe ab umbilico ad nodum: a nodo ad præternaturalem insertionem in thorace tres, sed quod duplicatus fuerit, sex: & ex nodo fluctuans ultra unum. In posteriore casu vero non nisi quid ultra sex pollices longus fuit, & ex nodo dependens extremum vix ad embryonis genua pertingebat. Si igitur embryo hic intra uterum perfectus fuisset, illa geminati funiculi umbilicalis portio, quæ thoraci iam inhæserat, arctius & tenacius cum thoracis integumentis coaluisset, difficillimumque hinc partum effecisset, quod fœtus exitum moliens, placentam ab utero detraxisset, & hæmorrhagiam periculosissimam excitasset. Quodsi & vivus hic fœtus prodiiisset, propter anum imperforatum & male formata genitalia, vix brevi & miserrime supervixisset.

Observatio LXXVIII.

DN. D. IOANNIS PHILIPPI BVRGGRAVII,

De

Cute capitis totius capillata adolescenti evulsa feliciterque restituta.

Adolescens XV. annorum, in pago *Hausen*, ditionis *Francofurtanæ*, Præfecti operis ibidem hydraulici, quo feramenta poliuntur, filius, mediocris, pro ratione suæ ætatis, staturæ, sed robustæ & torosæ compagis, vivax, versatilis, satis prolixam comam, posticè in fasciculum collectam & contortam, gerebat, cum die XVIII. Novembris anni 1754. prope rotam dicti Operis hydraulici dentatam, alii intentus negotio, incautus occipitio ad præfatam rotam ita accederet, ut huius dentes fasciculum comæ contortum & oblique ad humerum dependentem, prehenderent. Illo ipso brevissimo temporis momento, quo adolescens contortum comæ suæ fasciculum sibi prehendi sentiebat, simul, & animi & corporis heroico robore, proximam trabem ambabus ulnis ita fortiter & tenaciter amplectebatur, ut ingens & rapida celerissime gyrantis rotæ vis totam capillatam capitis cutem, quod singulorum capillorum, in unum fasciculum contortorum, unita vis longe robustior facta fuerit, uno impetu ita detraheret evelleretve, ut nonnisi corona capillata breviorum capillorum, qui ex ambitu in fasciculum illum posticum colligi nequiverant, restaret. Adeo violentus hic detractionis impetus fuit, ut in parte bregmatis dextri anteriore & superiore, prope coronalem futuram, pollicis distantia a futura longitudinali, & ex ipso tendine musculi frontalis dextri, quin & ex pericranio ibidem, orbiculum, diametri quatuor circiter linearum, abriperet, & cranium denudaret. Non minus &

in bregmatis sinistri parte postica, prope angulum, quem futura longitudinalis cum lambdoide format, & portionem musculi occipitalis sinistri, cum subiacente pericranio, ultra sesqui pollicis latitudinem auferret. Mœsti & solliciti parentes, ludicro primum experimento sympathetico filium curare suscipiebant, detractam nempe cutem capillatam in fumi ductu culinæ suspendentes; accersebant & mox vicinum Chirur- gum. Ex gratia vero illustris Magistratus nostræ, in Xenodochium nostræ urbis publicum suscipiebatur, ubi illum invisit, semper alacrem & hilarem obambulare deprehendi, ita ut tandem a Chirurgo Xenodochii feliciter curatus fuerit.

Observatio LXXIX.

DN. D. IOANNIS PHILIPPI BVRGGRAVII.

Sistens

Historiam transmutati hydrargyri in aurum.

Inclutus quondam medicamentorum simplicium Mercator nostras, *Ioann. Michael KOCH*, integræ & probatæ fidei senex, amicus meus sincerus, aliquoties, & brevi tempore adhuc, antequam superiore anno mortalitati eriperetur, dum de rebus chemicis verba faceremus, sub fide Viri honesti, & amici sine fuco, sequentem historiam mihi retulit:

Venisse ad illum ante plusculos annos non neminem, qui se Marchionem Gallicum profitebatur, & tum Offenbachii, prope Francofurtum, degebat, ac varia emisse mineralia simplicia, cumque in eundem finem sæpius rediisset, ambo familiares invicem factos fuisse. Colloquia sæpius ad processus chymicos, quin & alchymicos devoluta fuisse, & KOCHIVM veritatem artis transmutando metalla, quam iste assererat, strenue negasse. Gallum tandem promississe, se proxime sequen-

quente die ad KOCHIVM venturum, ipsique specimen exhibiturum. Hinc promissum arripuisse & invitasse Gallum, ut dein secum pranderet. Venisse postero mane post decimam Gallum, & postquam varios miscuissent sermones, KOCHIVM iussisse, crucibulum furno imponere, & hydrargyri uncias duas eidem inmittere. KOCHIVM, ut erat vir circumspectus, prudens, & ita dictis Alchemicis summopere diffidens, ipsum, non per famulum, crucibulum, quorum ingentem copiam in promptu habuerit, apto furnulo imposuisse, & quidem in culina, ubi uxor eius ciborum apparationem dirigebat; sumfisse & ipsum hydrargyrum, cuius maximam habebat copiam, cum ipse fodinas hydrargyrum in Ducatu Bipontino largientes, colat, & crucibulo immisisset, dum interea Gallus in atrio ante culinam obambulaverit, nec limen culinæ attigerit, multo minus hanc ingressus fuerit.

His præmissis, Gallum ex capsula quadam, quam secum gestabat, parvam chartam ceratam complicatam exemisse, eamque explicatam, KOCHIO non solum monstrasse, quod in illa exilis, croco cuidam martiali similis pulvisculus contineatur, pondere trium assium, quarum LXIV. unum Ducatum pondere æquant, sed & ipsam illam chartulam ceratam cum dicto pulvisculo KOCHIO tradidisse, hydrargyro intra crucibulum contento iniiciendum; quod idcirco KOCHIVS voluerit pulvisculum hunc ex charta in crucibulum excutere, Gallus vero iusserit chartulam hanc iterum cum contento pulvere complicare, & tum demum crucibulo iniicere, quod per illam excussionem facile aliquid de isto pulvere perdat, vel etiam chartæ cohæreat. KOCHIVM, postquam & pulvisculum & chartulam, attentissime inspexerit, utrumque hydrargyro intra crucibulum immisisset, præterea, ex voluntate Galli, reliquum crucibuli spatium vacuum cineribus clavellatis siccissimis, quorum itidem magna instructus erat copia, replevisse; crucibulum tegula, quam ipse KOCHIVS iterum in promptu habe-

habebat, dehinc obtegit; tunc furnulum carbonibus, iterum propriis, ita replevit, ut totum etiam crucibulum obtegerent, tandemque carbones, imposito igne, superne se ipsum incendisse, & ad Gallum extra culinam se recepisse; ambo in atrio ante culinam, minime obscuram, sed lucidam, cuius fores apertæ erant, obambulasse, ita ut omnia, quæ in culina, maxime cum dicto furnulo agebantur observare potuerint.

Postquam omnia probe incanduerint, strepitumque intra crucibulum ambo exaudire cœperint talem, qualis est bullientis aquæ, sed fortioris: tum Gallum dixisse, inchoari iam transmutationem. Interea KOCHII uxorem utrumque, mensæ ut accumberent, rogasse: sed cum ambo istius operationis eventum expectare & cernere prius optaverint, quam cibum caperent, suas hinc deambulationes, & circa furnulum & crucibulum observationes continuasse. Servata omnia in eodem ignis gradu fuisse, tandemque post horæ circiter spatium strepitum illum cessasse. Effusam igitur materiam, intra crucibulum liquefactam, exhibuisse optimum aurum, puritatis $23\frac{1}{2}$ Carat, pondere drachmas sex cum quindecim granis æquantem. Secefferunt igitur hydrargyri uncia duæ in drachmas novem & quadraginta quinque grana scoriarum, & drachmas sex cum quindecim granis auri; vel 960. grana hydrargyri, per hanc operationem secefferunt in 375. grana auri optimi, & 585. grana scoriarum.

Redemit KOCHIVS hoc aurum chymicum pari pondere Ducatorum, & illud in rei memoriam asservavit. Dignus eius gener & in negotiis successor, Dn. LEONHARDI, illud iam possidet.

*(Francofurto ad Moenum Halam missæ
d. 6. Maii 1756.)*

Observatio LXXX.

DN. REMON de VERMALE.

Vulnus pugione pectori inflitum lethale, situsque viscerum in huius & abdominis cavitate singularis, postea detectus.

Pectoris vulnera, externas eius partes lædentia, ordinariè omni destituta sunt periculo; si vero in ipsam eius penetrant cavitatem, funesta evadere possunt, tam ob læsionem visceris cuiusdam in ea contenti, quam ob hæmorrhagiam admodum subitanèam & largam, itemque aërem tanta quandoque in copia in hanc cavitatem irruentem & penetrantem, ut liberam dictarum partium expansionem intercipiat. Tunc enim pulmonum præcipue motus sufflamatur, dumque ordinaria sua actione destitutum est hoc viscus, brevi plerumque temporis intervallo vita privatur vulneratus, quoniam tamdiu vivimus, quam diu spiramus.

Quum anno MDCCXXII. Smyrnam, celebrem illam Asiæ civitatem, lustrarem, fungens tunc officio Chirurghi primarii classis & nationis Gallicæ in Tripolitana urbe, casu quodam fortuito contentioni cuidam, inter Turcam quendam & Græcum Oenopolam obortæ, intereram, sub qua prior pugionem suum in pectus posterioris, qui annorum circiter XXXV. erat, magna vi intorsit. Vulnus, quod cavitatem ipsam satis profunde penetraverat, dextro lateri erat inflitum, unicumque superius distabat pollicem a papilla, duos vero a cartilagine xiphoide. Hæmorrhagia satis erat ingens & copiosa, sanguisque prodibat spumofus, floridus, seu coccinei coloris, cum alio tamen humore, magis obscuri & fulci coloris, ex parte mixtus. Non permittebatur mihi exploratio vulneris, mediante specillo, ante adventum Chirurghi huius loci & natio-

nis; qui tandem circa quintam vespertinam horam accedens, solito quidem more illud investigavit, directionem autem eius invenire non potuit, quoniam admodum angustum erat vulnus, & specillum in recta linea, a fronte versus tergum in illud immittebat, secundum flexuram costarum, putans procul dubio, ictum pugionis ita in hunc locum fuisse delatum, quum insuper etiam vulneratus in illam non facile posset restitui corporis positionem, quam sub illo servabat momento, in quo vulnus ipsi fuit inflictum.

Artis ergo chirurgicæ me pariter gnarum esse declarabam, & ut specilli directio mihi concederetur, postulabam, illudque dein aliquo modo oblique intra quintam & sextam costam veram, vel potius extremitates cartilagosas, quibus mediantibus illæ cum sterno connectuntur, demittebam, illoque dein per interiacentem aliquam pinguedinem in pectoris cavitatem adacto, corpus quoddam peregrinum circa dextrum pulmonum lobum offendi, quod suspicionem mihi movebat de præternaturali quodam situ partium in hac cavitate contentarum; quare, pro maiori obtinenda certitudine, manum sinistrae pectoris regioni imponebam, cordis systolen ibidem exploraturus, quam tamen nullo modo percipere potui. Ceterum summe difficilis respiratio, tremor totius corporis, sudor frigidus, frequentes lipothymix, pulsusque debilis & parvus, instantem denunciabant mortem, unde auctor saltem suasor-que fui, ut vulnerato potio aliqua cordialis & traumatica porrigeretur, vulnusque interim turunda quadam complanata, solutione Chalcanthi imprægnata, & superimposito emplastro stiptico muniretur, exactior autem eius investigatio in sequentem usque diem differretur, illaque facta paracentesis pectoris, iuxta indicationes iamiam præsentis, si necessaria & possibilis foret, institueretur; ast mors, elapso quinque vel sex horarum, post primam deligationem, intervallo superveniens, ab hacce nos liberavit sollicitudine.

Quum dein anatomicam cadaveris sectionem proponerem, statim illa probata, mihi que eius administratio concessa fuit. Aperto igitur infimo ventre, deprehendi hepar in sinistro, lien vero cum superiori ventriculi orificio, quod nonnisi œsophagi est continuatio, in dextro, pylorumque iterum in sinistro hypochondrio, ac renem sinistram elatiorem dextro. Pectoris dein cavitatem lustrans, dextrum pulmonum lobum offendi inflammatum, sinistro longe minorem & costis arctissime adhærentem. Cor fere totum transverse incubuit diaphragmati, ita ut basis eius sinistram, apex vero dextrum respiceret latus; pericardium oblique cohærebat cum hoc musculo; aortæ arcus versus dextrum, & venæ cavæ truncus ascendens & descendens versus sinistram spectabat latus; vena autem azygos; in eodem hoc latere sita, amplior adhuc & capacior deprehendebatur, quam alias ordinarie truncus venæ cavæ descendens solet esse, qui in hoc cadavere, a diaphragmate usque ad locum ingressus venarum emulgentium, admodum angustus & coarctatus comparebat. Sic ergo situs naturalis omnium, in pectoris æque ac abdominis cavitate contentorum viscerum, insigniter erat mutatus, adeoque mirum haud videbitur, quod cor utrinque fuerit perforatum, licet vulnus in dextro latere fuerit inflictum. Ob gravissimam autem hanc læsionem tota pectoris cavitas sanguine erat repleta, nec maior aliqua partium confusio sub hoc statu requirebatur, pro acceleranda vulnerati morte.

SCHOLIUM.

Mutatio hæc situs viscerum licet admodum sit memorabilis, non tamen adeo rara est, prout vulgo æstimari posset, unde illos, qui in primo artis exercitio constituti sunt, monendos esse duco, ut probe semper attendant ad variationes,

quæ in œconomia animali contingere possunt, hisque forte obvenientibus, insimul recordentur, quod præcipuum prognoscos fundamentum præbeat constitutio partium naturalis vel præternaturalis, quoniam ex illarum dispositione exactius iudicari potest de statu earum, quæ forte sunt læsæ, inprimis si circumstantiæ occurrentes denotare videntur eiusmodi mutationem, quæ cognitu tanto est difficilior, quo pauciora adhuc fida ac certa prostant signa, eius præsentiam debite manifestantia..

Exinde vero, quod eiusmodi aberrationes Naturæ in talibus maxime subiectis, quale fuit illud, de quo præsens agit observatio, occurrerint, manifesto patet, illas ut plurimum iisdem esse congenitas. Dantur tamen etiam morbi, qui visceribus quibusdam ex sede sua dimovendis occasionem præbere possunt, prout hoc variæ confirmant observationes, passim a compluribus celeberrimis Medicis adnotatæ. Quod ad cor, transverse diaphragmati incumbens, & pericardium, oblique huic musculo adhærens, attinet, verum & ordinarium hunc eius esse situm, sub naturali viscerum constitutione, asserit WINSLOVIVS in *Expositione sua anatomica*, quum Anatomicorum plurimi saltem referant, basin eius superius & in medio pectoris collocaram esse, apicem vero, seu mucronem, deorsum & simul versus sinistram partem vergere, quod tamen coincidit cum WINSLOVII assertione & propriis meis sæpius in hac causa factis & iteratis observationibus. Interim tamen hic situs insigniter quandoque mutatur, siquidem dissecta fuerunt cadavera, in quibus cor ita inversum fuit deprehensum, ut superior pars inferiorem occupaverit locum, quale exemplum exhibet Diarium eruditorum (*Journal des Savans*) in muliere quadam in Saxonia suspensa, cui simile mihi etiam olim

olim occurrit Parisiis, in viro, qui idem illud subiit supplicium (d).

Varia interim symptomata cor ipsum vulneratum esse nobis indicant, veluti locus vulneris, si nempe hoc illam penetrat regionem, sub qua immediate interius situm suum habet viscus hoc musculosum; hæmorrhagia ingens & copiosa (non tamen semper); sanguis cum impetu & motu quodam reciproco exsiliens; tremor totius corporis; pallor aut plumbeus etiam color faciei; pulsus parvus & debilis; superveniens tandem sudor frigidus universalis, frequentes lipothymia & frigus extremitatum inferiorum, quæ simul proxime instantem denotant mortem. Observatum equidem fuit, vulnera in cordis ventriculos penetrasse; & tamen læsos per quatuor adhuc vel quinque horas in vivis superstites mansisse; sed rariores sunt eiusmodi casus, & tunc demum forte evenire possunt, si vel vulnus admodum exiguum, vel grumo quodam sanguinis, aut alio corpore peregrino ad tempus obturatum fuerit.

Nullam proinde in defuncto illo subiecto suscepi vulneris externi dilatationem, quoniam sufficiens erat eius capacitas. Interim hoc nequaquam negligere debet Chirurgus, si vulnera, in pectoris præcipue inferiori parte inflicta, per totam eius cavitatem penetrant, parum autem sanguinis ex iisdem prodiit, & ingens notatur respirandi difficultas, quoniam hac ratione plerumque evitari & præcaveri potest instituenda alias pectoris paracentesis. Interim, licet eiusmodi vulnera ordinarie magno stipata sint periculo, per experientiam tamen constat, quod non raro etiam sub tali conditione sanationem

Rr 3.

ad.

(d) Conferri etiam huc meretur *Friderici HOFFMANNI Cardianastrophæ admiranda; seu cordis inversio mirabilis, observata a Collegio medico civitatis Hallensis in anatomia cadaveris sexus feminei.* Lips. 1671. 4to.

admittant, si modo non negliguntur, sed debita cum circumsp̄ctione tractantur, sicque suspectæ omnes, alias inde metuendæ, consecutiones tempestive avertuntur.

Sic anno 1743. vidi Studiosum quendam Iuris, qui a perfido aliquo proditore gladio, a tergo, oblique per pectus, ab inferiori regione versus superiorem, transfixus erat; absque tamen ulla quadam læsione viscerum in hac cavitate contentorum. Vulnus posticum, quod ingressum formabat, dimidium pollicem lateraliter & inferius distabat ab angulo inferiore scapulæ sinistrae, unumque pollicem cum dimidio a transversali & obliqua apophysi octavæ vertebræ dorsi; exitus autem eius erat fere sub axilla, & infra marginem inferiorem quartæ costæ veræ, duosque pollices distabat a sinistra papilla, ut ita obliqua hæc directio utrorumque hiatus manifeste monstraret, transiisse ictum illum per thoracis cavitatem, simulque exinde appareret, musculos, sacrolumbarem, ferratum posticum & inferiorem, intercostales & infracostales, una cum aliis quibusdam musculis & pleura, hac ratione læsos fuisse. Interim tamen dubium oriebatur de transitu huius vulneris per pectoris cavitatem, quoniam flamma spiræ cereæ, aperturis eiusdem utrinque admota, non commovebatur. Ast signum hoc eo magis est æquivocum, quo minus plerumque necessariæ simul observantur cautelæ, pro certitudine quadam obtinenda necessariæ. Vidi enim Chirurgos in eo acquievisse, quod candelam ceream vulneri admoverint, non vero labia eius leni pressione quadantenus coarctasse, nec vulnerato iniunxisse, ut expirationem cohibeat. Interim verum omnino est, non semper exacte tali ratione indagari posse, an aër qualiscunque per vulnus prodeat, nec ne? siquidem, dum vulneratus in pristina non amplius constitutus est corporis positione, vulnus a circumiacente pinguedine ita potest obturari, ut aër per illud, si imprimis angustius fuerit, prodire nequeat.

Certius vero indicium, penetrationis in cavitatem pectoris factæ, præbet laboriosa & summe difficilis respiratio, brevi post acceptam læsionem accedens; non tamen absolute certum & infallibile id esse iudico, quoniam pro diversitate constitutionis specialioris, modo maior, modo minor est subiectorum sensibilitas, indeque etiam varia evadit symptomatum conditio, ita ut vulneri etiam simpliciori, in cavitate pectoris non penetranti, interdum perquam difficilis iungatur respiratio. Hæmorrhagia in subiecto hoc vulnerato non admodum magna erat, & quoniam de facta vulneris in ipsam cavitatem penetratione nihil certi adhuc constabat, hinc omnis eo saltem dirigebatur cura, ut uterque eius hiatus apertus conservaretur. At aër externus, per utramque aperturam sub deligatione ingrediens, sæpius in suffocationis periculum coniiciebat vulneratum, qui etiam animo interdum linquebatur, unde, post complurium dierum ab accepto vulnere intervallum, ego quoque in auxilium vocatus fui. Omnibus ergo probe examinatis, & cum simplicem saltem deprehenderem partium continentium solutionem, suasi ut removerentur turundæ, & coalitus anterioris & superioris vulneris nullo modo impediretur, posterius autem & inferius simplici modo tantum deligaretur, dum ex illo nonnisi portio quædam lymphæ quadantenus purulentæ prædibat, quam ex læsa quadam parte pleuræ, & poris membranacæ portionis, internam cavitatis pectoris partem respicientis, originem suam ducere iudicabam. Hæc autem lymp̄ha, modo in maiori, modo in minori copia ex hoc loco profluens, siccitatem quandam inferebat partibus contentis, cui maius adhuc augmentum conciliabat aër externus ambiens.

His autem non obstantibus, consilium illud, a me suppeditatum, tamdiu negligebatur, donec vulneratus manifesto contabescere inciperet; unde, pro evitando funesto evenu clanculum ad parentes suos redire decrevit, ibique remedia

quæ-

quædam a me commendata in usum vocavit, reliquum autem Deo & Naturæ commisit, sicque brevi post de gravioribus illis infirmitatibus victoriosus triumphavit. Negandum equidem non est, quod per aliquot annos pallore ingenti, tabidis alias familiari, deformatam habuerit faciem; ast, quum exeunte anno 1748. me ipsum conveniret, vivido iterum colore habituque carnosiore præditum deprehendi, quod diætæ inprimis, ante biennium, quum parentes suos inviserem, a me præscriptæ seduloque observatæ, in acceptis ferendum esse existimavit.

Observatio LXXXI.

DN. REMON de VERMALE.

Ex simplici contusione mors.

Maxima semper opus est circumspectione & prudentia, in consignandis relationibus, Iudici exhibendis, de conditione & statu læsionum violentarum, corpori cuidam quocunque modo inflictarum. Idcirco Chirurgus nunquam perfunctorie, nec nimium confidenter & certo, de natura vulneris cuiusdam, aut causa mortis probabili, iudicium ferre debet, quum is quandoque ab alio occisus videatur, qui moritur ex morbo cum læsione inflictâ nullam plane connexionem monstrante, nisi illa tanquam secundaria aut accidentalis saltem causa respiciatur, prout hoc sequens confirmabit casus.

Anno 1743. die 1. Novemb. in nosocomium Romanum, in Tripolitana civitate exstructum, servus quidam captivus Genuens, triginta duorum circiter annorum, deportabatur, cui ab equo calcitrante in abdomine inflictâ erat plaga, paulo infra umbilicum, a latere lineæ albæ. Licet autem exinde levis saltem aliqua sugillatio integumentorum externorum

inducta esse videretur, statim tamen accedebant gravissimi dolores colici, cum horripilationibus per totum corpus sese diffundentibus, nullaque ratione mitigationem aliqualem admittentibus. Pulsus equidem erat debilis & tardus; hoc tamen non obstante, præmissa clysteris paregorici iniectione, venæsectionem statim subiunxi, & loco fugillato imponere iussi folia Parietariæ, Betonicæ & Petroselini, sacco inclusa spirituque matricali irrorata, sperans, hoc topicum sufficere posse pro discutienda exigua portione sanguinis in tali loco extravasati, ubi non adeo magna facta fuit resistentia. Libere interim profiteor, me dolorum colicorum exiguam tantum habuisse rationem, quoniam relatum mihi erat, quod ab aliquot iam annis frequentius iisdem excruciatu fuerit æger (e), & quod eodem illo die, quo læsionem acceperat, tantam lactis hauserit copiam, superingerendo simul eidem Melones, ut, ebrii adinstar, post acceptam plagam omnia assumta vomitu reddiderit, & speciatim lac prorsus fere immutatum, sicuti illud ingurgitatum erat, iterum eructaverit. Interim prædicta illa symptomata subito adeo ingravescebant, ut vix elapsis quadraginta & octo horis vita functus fuerit.

Mors hæc subitanea & improvisa tanto magis perturbatum me reddidit, quo minus evidentiozem aliquam eius perspi-

- (e) Non iam fusius negligentia istius suspicionem a me remove conabor, sed hoc potius monendum esse duco, quod nunquam vilipendenda sint ægotantium querimoniam de doloribus colicis, & quod provido inprimis Chirurgo semper incumbat in veras illorum causas sedulo inquirere, quoniam sæpius sunt symptomata aut effectus hernia cuiusdam, quam ex intempestivo pudore occultare conantur ægri, eoque ipso occasionem facile præbent subsequenti eius incarcerationi & supervenientibus gravissimis symptomatibus, mortem certissime accelerantibus, nisi tempestive efficacia in auxilium vocantur remedia.

spicere licuit causam, siquidem etiam in initio cognoscere non potui, unde universalis illa horripilatio, eventum hunc funestum prænuncians, fuerit oborta. In dubio ergo constitutus, sollicita cum festinatione anatomicam cadaveris instituebam sectionem, obscura & incognita optime nobis manifestantem, sæpius vero inconsiderate neglectam. Instituto hinc accuratiori examine, totam abdominis cavitatem magna quantitate albicantis cuiusdam materiæ repletam deprehendi, quam primo intuitu purulentam esse autumavi, licet nullum fœtorem, sed saltem acidulum spargeret odorem. Veram eius originem non statim indagare potui, frustra que abscessum quærebam in hepate, liene, mesenterio & pancreate. Intestinorum tandem canalem attentius pervestigans, circa principium ilei foramen quoddam oblongum & fistulosum offendi, quatuor pollices a primis valvulis conniventibus inferius distans, cuius diameter quinque referebat lineas, totaque circumferentia penitus callosa erat, ex quo, sub leni intestini compressione, materia quædam, illi, quam in abdominis cavitate deprehendi, simillima, scaturiebat. Proinde etiam insimul in peritonæo deprehendi vestigium seu impressionem ambitus callosi, eiusdem figuræ cum foramine intestini, quod ibi probabiliter antea fuit adnatum, eoque ipso nunc omnis mihi eximebatur scrupulus de vera causa efficiente mortis tam repentinae & inopinatae, dum nempe plaga illa ab equo calcitrante recta & immediate in illum locum erat inflicta, ubi verisimiliter simplici saltem modo & ita laxè cum peritonæo cohæsit intestinum, ut sub qualicunque vehementiori impulsu facile iterum inde divelli potuerit: admodum enim difficulter intestinum quoddam cum peritonæo adeo arcte & exquisite uniri solet, ut unum quasi corpus cum eodem constituat, aut tale ad minimum, quod variis illis concussionibus, quibus abdomen expositum est, sufficienter resistere posset.

S C H O L I U M.

Vulnera intestinorum tenuium summe sunt periculosa, sæpiusque lethalia, ac difficillime communiter consolidantur, partim ob continuum motum peristalticum, partim etiam ob teneritudinem vasculosæ & musculosæ tunicæ. Negandum equidem non est, quod harum textura paulo crassior & firmitior sit in duodeno, quodque ieiunum & colon interdum cicatrices monstraverit, a vulneribus, antea iisdem inflictis, superstites (*f*); ast, si tenue quoddam intestinum penitus discissum aut transfixum est, inprimis in vicinia pylori, tunc corpus ordinario & conveniente suo destituitur nutrimento, læsusque perit sub tabida illius consumptione, citius aut tardius invalescente, prout nimirum maior vel minor quantitas materiæ chylosæ per vulneris aperturam transit, & vel in cavitate abdominis colligitur, vel extra eandem eliminatur.

Nulla ergo alia ratione vita huius hominis prolongari potuit, quam obturatione foraminis fistulosi in ileo intestino, mediante coalitione eiusdem cum peritonæo, qua chyli prohibita fuit excretio. Modus autem talis coalitionis facili concipi potest negotio, dum per experientiam iam constat, quod ex partibus inflammatis liquor aliquis transfudet mucilaginosus, qui illas inter se coniungit, & adeo arcte sæpe connectit, ut unum quasi corpus, plus minusve contiguum, forment. Eiusmodi exempla satis frequentia occurrunt post inflammationes pulmonum, hepatis, & uteri, ubi viscera hæc vicinis partibus, eadem ambientibus, adhærent. Sic ergo inflammatio, in parte quadam intestini ilei oborta, eandemque excipiens suppuratio, causa fuit erosionis tunicarum eiusdem & subsequæ illarum cohæsionis cum vicino peritonæo. Præmeditate autem dico cohæsionem saltem factam fuisse, quoniam

S s 2

S s 2

(*f*) Vid. Commentarii Academ. Reg. Scient. Parisinæ, ann. 1705. pag. 35. fqq.

niam intestinum adeo arcte nondum adhærebat peritonæo, ut in unum quasi cum illo transferit corpus.

Si distinctionem quandam hic constituo inter *cohesionem* & *adhesionem*, licet hi termini in uno eodemque possint accipi significatu, eam ob rationem id factum est, ut tanto exactius simplicem conglutinationem partium & unionem seu coalitionem illarum magis immediatam tali modo indicare & denotare queam. Per *cohesionem* ergo intelligo partium contiguitatem, & per *adhesionem* coniunctionem illarum intimiorem, quæ speciem continuitatis cuiusdam sistere videtur. Gradualē autem hanc differentiam inprimis necessariam reputavi pro formanda exquisitiore præsentis casus declaratione.

Ex his enim, & circumstantiis supra recensitis, concludere licet, quod vehementia plagæ calcitratu inflictæ, saltem succussionem quandam peritonæi concitaverit, & cutis, ob minorem resistendi potentiam, inde fugillata fuerit; quod porro sub concussione ita intestinum, leviter saltem membranæ ambienti adglutinatum, ab eadem secesserit, & quod tandem violentam hanc separationem immediate exceperit chylosæ materiæ excretio & transitus in ipsam abdominis cavitatem, ubi dein in acidulam degeneravit indolem, partesque membranaceas, & præcipue nervosas, irritando ac stimulando, non solum graviores & acutos illos colicos dolores, unacum horrore universali, concitavit, sed ipsam etiam mortem insimul acceleravit, ut idcirco, si læsio hæc a socio quodam inflictæ fuisset huic defuncto, illi nequaquam culpa mortis absoluta imputari potuisset.

Dolores illi colici, quibus per plures annos subinde vexatus fuit, originem suam duxerunt ex coarctatione magis vel minus sese diffundente circa locum læsionis intestini, atque tunc inprimis absque dubio excitati fuerunt, quando per hunc canalem transibat materia plus minusve acris, aut densior & in maius volumen, diametrum illius exsuperans, compacta.

Licet

Licet autem de reliquo in historica huius casus enarratione sponte fuerim professus, me ignorasse causam horroris illius universalis, brevi post acceptam læsionem oboti, monendum tamen esse duco, confessionem hanc unice in simplici & prima saltem comparatione status subiecti læsi, & effectus ex plaga inflictæ apparentis, fundatam fuisse. Sufficienter enim mihi constat, quod irritatio partium lætarum simul producere potuerit certum quendam gradum constrictionis nervorum & sanguineorum vasorum, sub qua progressus sanguinis & fluidi nervei tunc retardatus, & exinde horror magis vel minus sensibilis concitatus fuit, quoniam calor nostri corporis insimul quoque a motu progressivo fluidorum & reactione systaltica solidorum dependet.

(*Mannhemio Halam missæ d. 20. Maii, 1756.*)

Observatio LXXXII.

DN. D. BALTHAS. LVDOV. TRALLES.

*Vteri hæmorrhagia enormis, præceps exitium
minitans, sanata.*

Teneriore corporis habitu, sensibilioreque nervorum syntaxi prædita fœmina, filium & filiam, maturos fœtus & adhuc superstites sanissimos infantes, iam enixa, iterumque gravida reddita, ex terrore cum subsequente animi iracunda commotione, sub tertii mensis finem abortum patiebatur. Antecedebat eum & comitabatur, cum intensissimis lumborum & imi ventris doloribus, immanis hæmorrhagia, excluso tamen cum sua placentula embryone, ut fieri consuevit, statim multum remittens, & brevi cessans prorsus, profluentibus saltem per aliquot dies aquosioribus & mucidis purgamentis uterinis, lochiis æmulis, nilque polyposi secum ferentibus. Nihil

amplius heterogenei restare, quantum manus ministerio indagare licebat, consulta obstetrix plus simplici vice asseverabat. Ægra quoque, etsi summe debilis, quiete tamen corporis & iusculorum nutrientium usu, vires dilapidatas eousque recuperabat, ut decimo die lectum relinqueret, atque acu fila ducere & tempus aliquibus negotiis, sexui sequiori familiaribus, fallere inciperet. Lætabatur mensæ suæ assidentem iterum videns, quam ardentissimo amore prosequeretur, uxorem, ipse sibi redditus maritus, atque in eius salutem vinimeraci poculum ad fundum evacuans, persuadebat ipsi blandis verborum lenociniis, ut in uno & altero prandio, ad robur ventriculi & totius corporis instaurandum, mediocrem quantitatem quoque ebiberet.

Accidebat interim, ut solertem matrem familias actura in famulitii labores curiosius inquireret, damnaque œconomiam turbantia & negligentia specimina hinc inde offendens, graviore iracundia commoveretur. Vix vero elapsæ erant aliquot horæ, cum sanguinem utero elabentem animadverteret, qui statim tanto impetu, tantaque copia rapidi torrentis ad instar effundebatur, ut lectulo illatam gravissimisque lipothymiis adfectam, animam agere adstantes crederent omnes. Vocatus illico accurro, sed eheu! optimam fœminam, quam sospitem & salvam habueram, semimortuam invenio, tristi pallore vultus, glacie artuum, pulsuque deficiente profus, fatalem instare terminum vitæ post tantam sanguinis iacturam mihi nunciantibus. Quomocunque Commentatoribus interpretari placuerit dogma HIPPOCRATIS Patris, Sect. V. Aphor. 56. *Si fluxui muliebri convulsio & animi deliquium superveniat, malum;* hic certe fonticas subesse causas coniectu facile erat, non nisi tragicum eventum expectandum fore ab illo fluore vitalis purpuræ, qui largus & pertinax perdurabat, mortisque imaginem syncopticis debilitatibus iam inferebat. Neque vanum esse convulsionum ab inanitione
metum

metum satis docebat gelidorum artuum rigor, tendinumque in carpis tremor & subsultus, qui, pulsus penitus depressi loco, digito inquirenti sese manifestabant.

Quantum possibile erat, ego suadebam in his angustiis, ut, omnibus spirituosis excitantibus, quibuscunque demum titulis sese commendare illa videbantur, prorsus valere iussis, ad quietem perpetuam vergens vitalis sanguinis circuitus frictionibus artuum sine intermissione adhibitis sustentaretur; quibus quidem cum aceti rosacei, quod præsto erat, naribus continuo adhibiti usu efficiebatur, ut subinde a limine æternitatis revocari videretur in hanc vitam, abitum, moveri desinente sibi iuncta machina, parans anima. Tristissimum spectaculum mihi præbebant supremi amplexus, quibus rebus terrestribus præter omnem expectationem valedicturam amatissimam uxorem morari moliebatur inter gemitus & clamores mœstissimus maritus. Neque minus tragicum erat videre eam ad incitas redactam, & frictionum vi interdum ad momenta aliquantis per reviviscentem, maritoque & adstanti ad alterum lectuli latus ecsticæ sorori, oculis, qui in morte natabant, utrinque deflexis, atque suspiriis tristem avulsionis sensum significantem, dum summa debilitas vocem inhibebat. Advocata simul accesserat obstetrix, quæ tota terroribus & anxietatibus perculsa, experientia diuturna magis per rerum externam faciem edocta, quam ratiociniis adiuta, in aurem mihi infusurrabat, vix per pauca momenta, adeo immani sanguinis iacturæ, longiori vita dignam & suis omnibus desideratissimam fœminam supervicturam. Non indigebam quidem notitia huius prognoseos, cum lugens satis acerbam iam formassem ipse; attamen non inutilis mihi erat fida relatio, nil polyposi, nil membranacei, neque concretos grumos utero eiici, sed purissimum & floridissimum sanguinem per brevia intervalla incredibili copia profundi.

Sane si unquam alibi, hic certe non licebat Fabium Cunctatorem agere, atque expendere maturefcente consilio quid agendum esset; sed una indicatione urgentissima, de quantocyus sistendo, si fieri posset, sanguine, stabilita, uno intuitu adspiciendus erat omnis illi serviens medicinalis apparatus, atque ex eodem fidissimum & promptissimum remedium celerrime seligi debebat. Imo vero ut & tale adhuc locum suum invenire posset, minutissima vita, quæ superstes erat, conservari utcunque & sustentari debebat; quare, frictionibus perpetuis imperatis, excitanteque aceto, nil habente quod humores exagitaret, improbo labore naribus admoto, ut toties, quoties conditiones ægræ pernittebant, lac tepidum cum pauco saccharo ori cochlearis ministerio instillaretur, suasor existebam. Huic fini postquam prospexeram, unice de sanguine sistendo cogitans, satisque gnarus, nec copiam, nec impetum humorum, nec orgasmum eorum in hoc casu, sed unam nimiam dilatationem osculorum peccare, quibus extremi arteriarum apices in uteri & vaginæ cavum hiant, de his protinus adducendis & ocludendis festinanter cogitandum esse intelligebam.

Igitur omnem alium apparatus remedium, quo alioquin convenienter hæmorrhagiis obicem ponere molimur Medici, iam nequaquam indicari, sed sola adstringentia salutem, si ulla alia, promittere, inspecta directo obtutu morbi facie clarum reddebatur. Num vero ea propter præscribere fas erat celebratam illam Potionem SYLVII, ex aquis bursæ pastor. equiset. plantaginis, vere nil adstringentis secum super alembicum evehentibus, corallisque, lapide hæmatite, laudano opiato, & aceto constantem, LENTILIO, HOFFMANNO, HEISTERO, HELWIGIO nostro & aliis toties laudatam? Num HEVRNII pulverem stypticum, quem speciatim uteri hæmorrhagiis coercendis destinavit Auctor, semen hyoscyami, lapidem hæmatitem & corallia itidem recipientem? Num pulve-

rem HELVETII, ex alumine & sanguine Draconis conflatum & ab eodem, *Traité de pertes de sang*, in omnibus profluviis sanguinis sine exceptione commendatum? Num pulveres ex speciebus de Hyacintho, Croco martis aperitivo STAHLII & MP. de Cynogl. qui recentioribus placuere, hic in usum vocare expediebat? Sane opiata in tanta prostratione virium tantum non Practici unanimi consensu vetant, atque, ut nil dissimulem, mihi quidem firma animo, licet opinioni communi prorsus adversans, hæret sententia, publico scripto, si DEVS vitam & vires concefferit, inter alia olim liquido demonstranda, Opium in se & solum spectatum potius iuvare sanguinis e vasis suis eruptionem, quam eandem vere sua actione refrænare & cohibere. Adstringentia vero cuiuscunque generis quod attinet, turpiter falli eos existimo, qui eadem, ore assumta, nisi dilutissima fuerint, & largissimo aquoso comeatu instructa, pergere ad remotiora ab intestinis loca, atque ibidem, ex nutu medentis, suo contactu constringere & occludere patula nimis vasculorum ostiola, sibi imaginantur, cum potius ipsa sibi introitum in lactea vasa & resorbentes venulas adstringendo intercludant. Non dicam, omnia adstringentia, vasa, quibus applicantur, angustiora reddendo, affluxum ad affectam partem, utpote reliquis debiliorem, mechanica & hydraulica necessitate potius augere debere. Verum enim vero si occulta agendi ratione id efficerent omne, quod ipsis tribuitur in hæmorrhagiis sanandis, interne sumta adstringentia, saltem in præsentī casu sine præiudicio æstimata, segnia nimis, ob longum, quod emetiri debuissent, iter, habita merito fuissent & ab iis, qui ceteroquin multum fiduciæ in iis collocare solent.

Flagitabat, opinor, præceps periculum, brevique calva futura & per pauca saltem momenta fronte sese capillatam præbens occasio, ut propius utero destinarentur topica adstringentia; horum igitur supellectilem, hæc applicandi modos

velocissima pensitatione animo contuebar. Bene reminiscebatur epithematis, cuius quidem vim pro mensibus nimis sistendis semper fere efficacissimam sese observasse affirmat FREINDIVS, *Emmenol. Cap. XIII. Hist. III. ex cort. Granat. rad. torment. flor. rosarum rubrarum, & balaustiorum, in aqua ferriariorum coctis, colaturam pro fomentatione abdomini & pubi applicando.* Verum nec eousque differenda erat medela, donec hoc pararetur. Menti quoque statim obversabatur evporiston acetum vini, quod cum variis Auctoribus RIVERIVS *Operum in Fol. pag. 374.* laudat, spongiæque ope regioni pubis applicari iussit TIMÆVS *Operum p. 188,* quodque in forma fatus adhibitum maximopere commendavit HARRISIVS, *in Observationibus, calci Tractatus de morbis acutis infantum adiectis, Obs. X.* Id vero mulierculis nostris usitatum remedium cum linteis multiplicatis pubi & toti abdomini, ex quo sanguis profluere cœperat, iam domestico consilio fuerat admotum. Neque etiam dememineram epithematis, cuius cum encomio mentionem facit HILSCHERVS, *Dissert. de Fluxu mensium immodico, ex aqua rosarum, aceto rosar. nitro & sacch. Saturni parandi & subfrigide pubi & lumbis applicandi, quod & LENTILIVS, teste Eteodromo eius, adhibere solitus est.* Non minus revocabantur mihi in memoriam ea, quæ legeram apud laudatum HARRISIVM loc. cit. fotum nempe ex spiritu vini rectificato, calide cum pannis laneis admotum & reiteratum, sistere posse pertinacem mensium fluxum, quando nulla medicamenta interna scopum destinatum attingunt, atque adstringentia & narcotica non ita tuto adhiberi possunt. Multa fiducia, fateor, recurrissem, ut alio tempore non sine magno fructu recurrerem, vel ad lithargyrii acetum, vel ad spiritum vini, qui adeo quando ex vasis, vulnere dissectis, cruor confertim erumpit, ut norunt periti Chirurgi, extemplo erumpenti coagulum inducit, villosque vasorum hiantium adducit & stringit, meritoque, licet bona tum præ-

præstet malis aliquibus mixta, pro potentissimo styptico declaratur a BOERHAAVIO, in *Chem. Tom. II.* Verum enim vero licet omnium horum topicorum vim haud mediocrem expertus nossem ipse, in tanta tamen rerum angustia dubitabam non sine ratione, an satis celeri efficacia per omnia abdominis integumenta externa penetratura sit ad ipsa interna uteri & vaginæ ostiola.

Omniū autem remediorum, quæ evporista hic habere decebat, summe evporiston sine dubio erat aqua frigida, quam Veterum & Recentiorum haud pauci ut aliis ægritudinibus, ita & profluviis cruentis intus & foris adhibendam commendant. Mihi quidem apud ægram meam quo minus frigida abdomen perfundi & ablui facerem, obstabat emortuali frigore iam perfusum corpus, extincto fere omni calore vitali; firmiterque mihi persuadeo, accidere interdum, & sæpius forte, ut aqua gelida, extus admota, introrsum urgeat appulsum humorum, & fluxum minime sistat, nisi stricturæ potentiores ad partem affectam, ab exterioribus, aquæ frigore constrictis, propagentur. Sane ut in hæmorrhagia narium graviore, quando ad topica adstringentia, multa cum cautione administranda, iure confugimus, potentissima quævis, fronti, temporibus, nuchæ imposita, nil tamen iuvant, nilque etiam iuvarent, si nasi ipsius omnis externa superficies iisdem humectaretur iugiter; ita & hic adstringentia abdomini applicanda nil laudabilis effectura firmiter credebam. Quemadmodum vero diutius & impetuosius ex naribus erumpente sanguine, naribus ipsis induntur turundæ, solutione aluminis, Vitrioli, sacchari Saturni madidæ, aut liquores adstringere apti ipsis naribus inspiratu attrahuntur, aut iis iniiciuntur, tumque, quando immediato contactu agunt in apices arteriosos, sanguinem plorantes, eius eruptionem protinus sistunt; ita & hic immediatam actionem adstringentis remedii & arteriolarum uterinarum, plus

iusto hiāntium, unice cohibere posse cruoris rapidam effusionem mihi persuadebam.

Penfitabam igitur perniciosissima cogitationum successione quale ex notis mihi convenientissimum haberi promereretur. Sanavit fœminas, hæmorrhagia uteri diuturna fere consumtas, pessariis ex adstringentibus vegetabilibus maximam partem paratis, liquorique styptico intinctis, Decus olim Academiæ huius Cæsareæ, celeberrimus ALBRECHTVS, *Ephemer. N. C. Dec. II. Ann. IX. Obs. 29.* Hic vero minus opportunum erat expectare, donec hæc remedia Pharmacopœus præparasset. Nil ergo magis hic indicari mihi credebatur, quam iniectio in uterum, seu clyisma uterinum, non quidem diffuso & composito adstringentium apparatu confectum, quale est illud, quod ex foliis polygoni, plantag. millefol. burs. pastor. coctis cum aqua, addito succo acaciæ, sanguine draconis, lap. hæmat. & bolo Armen. collaudavit RIVERIVS *Operum pag. 374.* sed extempore & simplicissima & celerrima arte præparandum. At vero quod magnum erat nostrum infortunium, non ad manus erat siphon ad hoc negotium requisitus, qualem ex MAURICEAV delineat illustr. HEISTERVS, *Chirurg. lat. Tab. VI. fig. 12. & 13.* Non recordabar, affectibus & cogitationibus distractus, lecti olim consilii, quod fœminæ ex uteri hæmorrhagia agonizanti dederat clariss. GERHARDVS, Medicus Numburgensis, *Annal. phys. med. Wratislaviens. Tentam. XIII. pag. 216.* nempe ut mediante tubulo clysmatico ipsa sibi, quo & pudori intempestivo satisfaceret, tepidam iniiceret solutionem Gummi arabici, tragacanthi, ichthyocollæ & sarcocollæ, quod & illo cum fructu factum, ut post quartam iniectionem sanguis sisteretur. Verum & glutinantibus talibus confidere dubitasset in hoc casu, fortioribus omnino, citissimam adstrictionem ciere aptis, opus esse ratus.

Bona fortuna in mentem veniebat lapis medicamentosus CROLLII, cuius solutionem mediantibus linteaminibus in vaginam

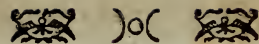
nam immittendam in eiusmodi urgentibus casibus esse dixit NEVMANNVS, *Chym. p. 508*. Neque minus animo obversabatur caput mortuum Vitrioli, cuius solutione imbutum linteum, apte contortum, in sinum uteri, quousque fieri potest, intrudi iussit HOFFMANNVS *Med. rat. system. Tom. IV. Part. II. p. 120*. voti sui, de cohibendo sanguine, feliciter damnatus. Sperabam unum vel alterum & meæ ægræ, si possibile foret, profuturum; sed utroque remedio adhuc præstantius habebam Vitriolum martis, in quo, ob saturatum prorsus acidum, ne tantillum quidem irritantis superesse sciebam, quod ulla ratione sensibilem & delicatulam ægram offendere posset. Illico igitur ex Pharmacopolio, non multum ab ædibus eius remoto, afferebatur martis vitriolum, quod ea quantitate in aqua simplici dissolvebam ipse, ut hæc linguæ meæ sufficientem adstrictionis sensum imprimeret, hacque aqua probe humectatum, formatum ex linteo, aliquem pessum obstetrix blanda encheresi vaginæ, ad orificium uteri internum usque, immittebat. Vix dici potest quam promptam opem, omnibus adstantibus plusquam semimortua & fere exanimis habita ægra inde experiebatur; namque ex lipothymia gravissima, ipsam mortem referente, frictionibus & spirituosis, naribus admotis, adiuta, post aliquot minuta ad se redibat, ac quid secum ageretur depressa & interrupta voce sciscitabatur. Præsto erat tenue puli iusculum, quod crebro, sed parcius, ipsi forbillandum offerri curabam, nondumque horula erat elapsa, cum, silente penitus cruoris effluxu, eousque vires, adeo antea collapsas, colligeret, ut monitis meis indigeret, ne nimis colloquens & movere incipiens corpus, quod in summa quiete conservandum erat, eruptionem denuo invitaret. Hoc regimine serio iniuncto discedebam, alteroque mane ipsam, post noctem somno blandissimo transactam, erecto animo, viribusque magis, quam credidissem, relictis, magna mea voluptate inveniebam.

Continuabatur lacticiniorum iusculorumque nutrientium varii generis usus, cumque omne periculum vitæ longius abactum existimaret pusillanimitatis vitio nunquam laborans fœmina, me fere inconsulto linteum vaginæ eximebat, quod tamen indere denuo cogebatur, cum sanguis, quanquam sine impetu, guttatim tamen exstillare iterum inciperet. Verum eadem hac arte, quæ iam adhibita erat, ipsi statim ponebatur obex, eiusdemque aliquoties adhuc in usum vocatæ beneficio, omne profluvium sanguineum in totum feliciter cohibebatur, redeuntibus sensim cum appetitu, integerrimis viribus, ita ut saltem de roborando tono uteri, mirum quantum debilitati, & arcenda hac ratione recidiva, mihi cogitandum esset. Demandabatur hoc munus cortici Peruviano, cuius quidem in morbis quibusdam uterinis efficaciam a SYDENHAMO debilitati hystericæ rectissime destinatam, plus simplici vice me præstantissimam observasse recordor. Capiebat quater de die scrupulum unum selectissimi corticis, quem ad omnes hæmorrhagias instar arcani olim laudavit Academiæ nostræ Socius, clariss. HELDIVS, *Ephemer. N. C. Cent. III. § IV. Obs. 170.* atque extra nimii orgasmi tempus mira præstare testatus est Illustr. WERLHOFFVS *Obs. de Febr. p. 53.* Pergebat in usu, qui roties non fœmellis saltem, sed & delicatulo virorum palatò displicet, strenue per tres hebdomadas, milleque encomiis deinde in publicis conventibus nobile hoc remedium amicis mulierculis commendabat.

Tanto vero magis anno elapso patefcebat huius energia & solutionis martialis innocens utero virtus, cum graviditatis iteratæ mensibus sine graviore incommodo superatis, filium sanissimum in lucem ederet, quem subsequente anno alius iterum sequebatur, cum suo fratre adhuc superstes. Mater autem ipsa satis bona ad hunc diem, pro corporis sui fabrica, valetudine fruitur, nisi quod mensium largiorem fluxum & in puerperio profusiora lochia semper experiatur, hæreditario,
opi-

opinor, a sua genetrice in se derivato vitio, quæ, ut mihi relatum est, Medico olim suo eapropter multum negotii faceſſere ſolita fuit. Noſtram quod attinet, illa quidem ſubinde paulo diuturniore corticis aut Spadanarum uſu teneritudini & debilitati vaſorum conſulit, docetque ſuo exemplo, tum, quando cum ſanguine ipſam vitam ex utero brevi effluxuram conditiones loquuntur, potentiffime & certiffime reprimi poſſe vitrioli martis ſolutione fluxum, maxime ſi eadem per metrenchyten iniiciatur, cum hac ratione feliciter in ipſius uteri cavum uſque penetrare queat. Neque tantillum infauſti functioni huius viſceris metuendum ab iniecto hoc liquore adſtringente, qui ventriculo totique corpori amicus eſt, multosque morbos a laxitate & alios, BOERHAAVIO, in *Chemia*, teſte, per dies continuos mane epotus ſanat. Quare ſi ſola laxitas ſubeſt, atque vere hæmorrhagiæ indoles iubet, ut reprimatur fluxus, etiam nondum inſtante vitæ periculo mature adhiberi & multis remediis aliis præferri meretur, immediate tamen oſtiola uterina, in damnum ſanitatæ & fœcunditatæ, nimis oclufurus. Cavendum ſaltem, ne tum, quando fruſta laceratæ placentæ, vel concrementa polypoſa, aut grumi ſanguinis in utero hærent, intempèſtively iniiciatur. Namque rebus ita ſeſe habentibus nil proderit iniectio, quia non niſi excluſo heterogeneo omnique cauſa irritante ablata, demum ora tubulorum arterioſorum nimis aperta, cum tota ſubſtantia uteri, ſeſe contrahere poſſunt. Inſuper vero etiam eiſmodi iniectio nocebit, dum in utero moratur & detinetur id, quod avulſum ab eiſ parietibus vaſisque eiſ non amplius nexum, ſuam indolem, naturali calori uteri expoſitum, ſequens, corrumpitur & putreſcere incipit, labemque tum facile ipſi utero affricare valet.

(*Wratſlavia Halam miſſa d. 6. Jun. 1756.*)

Observatio LXXXIII.

DN. D. CAROLI AVGVSTI de BERGEN.

Historia anginæ apostematodes, anno 1755. ab æstate ad finem autumnii in Rampizensi præfectura, Neomarchiæ tractu, prope Francofurtum ad Viadrum grassantis.

Non sine honorifica nominis Dn. I. G. O. *Richieri*, verbi divini ministri Rampizensis, & viri in republica litteraria edito suæ Ichthyo-Theologiæ specimine clari, commemoratone, sequentis morbi historiam communico, cuius rumor cum ad nostram pervenerit urbem, effecit, ut prælaudatum Virum, ocularem grassantis morbi testem, rogaverim, ut eius descriptionem benevole mecum communicaret. Quod ipsum cum libenter fecerit, relationem eius, in latinam duntaxat a me versam linguam, sicuti accepi, fideliter illustris nostræ Societatis Actis reddo & insertam cupio.

Per integros quinque menses, a Iulio ad Novembrem usque a. p. hac in nostra diœcesi, quæ centum ultra mille homines numerat, infantes fere omnes, paucis exceptis, diversæ ætatis, bimuli, trimuli, decem ad tredecim annorum, cum hoc morbo conflictati, quinquaginta quatuor vero eodem defuncti sunt.

Morbi noviter ingruentis hæc fuerunt symptomata: Aegroti conqueruntur de faucium & abdominis doloribus g), posteriores tamen transitorii sunt, & paucis remediis facile auscultant, cum e contrario si deglutiendi difficultas & faucium dolor

g) Eiusmodi angina epidemica, quæ non tam apostematodes, quam *parapneumonicæ* indolis fuit, Parisiis grassata est 1748. Vid. *Dissertation historique sur l'espece de mal de gorge gangreneux, à Paris* 1749.

dolor increfcit, dolori fuccedit tumor inflammatorius uvulae, tonfillarum & totius veli penduli palatini, aucta vero in dies inflammatione, fuffocantur miferi. Opletio pectoris, cum refpiratione difficili & fonora, ceffante iam cibum & potum deglutiendi facultate, potuque per nares redeunte, certiffimum iuumentis, & intra fex horas fubfequentis mortis iudicium erat. Teneris infantibus, hoc malo correptis, nulla erat fuccurrendi potestas, adultioribus vero, quibus tempeftive convenientia exhibita fuerunt remedia, fuperato nono die, natum ex inflammatione rumpebat apoftema, ficque eluctabantur. Non dubito plures confervari in vita potuiffe, fi medicaftorum loco experti in auxilium vocati fuiffent Medici, gentisque ruficae praedudicium de fingulari quodam fato tolli potuiffet. Aegroti, qui cura, regimine & diaeta congrua falvabantur, fuperato morbo, per fequentes fex vel octo feptimanas, aut fonum loquelae nafalem, aut aphoniam quafi retinebant, aut parotidibus colli laborabant, aut per quatuor feptimanas diftincte videre non poterant, haecque fymptomata in tanto maiori gradu aderant, quo liberalius infantes durante morbo frigidam biberint, vel aurae frigidiori feffe expofuerint. In quibusdam infantibus, qui de dolore faucium non adeo conquefti funt, ingentes prodibant tumores, in locis obfcenis, pueris in fcroto, & puellis in labiis pudendorum, qui tandem fuppurati & rupti largiter pus fundebant. Vnus, quantum recordor, puerulus, qui fuma fcroti inflammatione laborabat, fatis cedebat, dum interea eius foror eadem hora ex angina fuffocabatur. Omnes iuvenes & puellae, vix tribus exceptis, tumore & dolore pedum laborabant. Ex adultis vero, vicesimum annum iamiam fupergreffis, pauci erant, quos angina vexabat, unica tamen iunior foemina, hecticae difpofitionis, angina correpta animam reddidit, & duo coniuges eundem fuperarunt morbum, quorum bini infantes moriebantur. Verum cum morbus hic terrorem Panicum, & non immerito,

incufferit omnibus, parentesque de liberis salvandis admodum solliciti essent, de eius causa toties quæsitum est. Tu, mi lector, quid sentiam hac super re, paucis habe: A sex vere septimanis continua deditur pluvia, ut aquarum undique succederet inundatio; concludo itaque, cum infantes nil nisi hanc aquam biberint, inde hunc morbum illos contraxisse, qui, licet populariter grassaretur, minime tamen contagiosus fuit *b*). Aliquando vespertinis horis, cum uxor mea pulverem antispasmodicum ex aqua frigida fumeret, in vasculo, frigidam continente, quicquam observo, quod se movet & agit. Seposito & obturato per noctem vasculo, sequenti mane hanc aquam microscopio simplici contemplor, & in ea non solum vermiculum anguilliformem, sed & aliud longe minus insectum, pulici aquatico simile, observo, unde concludo, hæc insecta proximam huius mali popularis causam constituere, & forte maiores vermiculos, sub potu aquarum deglutitos, intestinorum dolores, minores vero, in faucium anfractibus remanentes, ipsam anginam progenerasse. Omnibus hic loci senibus in confesso est, præcedentis anni messem utramque, & camporum, & pratorum, adeo pluviosa turbatam esse tempestate, ut post hominum memoriam simile quid accidisse haud recordentur; stagnantes hinc inde aquæ putrescebant, & nullibi pura reperiebatur scaturigo, hinc & frequentissime laborabant, quibus hæc lymphæ pro potu erat.

In curatione multi multa tentabant, sed irritò successu; sequens tamen methodus præ ceteris sese probavit. Parabantur

- b*) Dudum docuit experientia, morbos populariter grassantes esse vel contagiosos, vel minus; priorum minora in ipsa atmosphæra hospitatur, & nulli sexui, nulli ætati parcat. Posteriores non nisi alimenta & potulenta noxia pro causa agnoscunt, quales sunt, præsens affectus, & morbi populares a fecali ustilagine corrupto provenientes.

tur gargarismata ex melle in aqua cocto, quibus os sæpius eluere iubebantur tenelli; aut melli substituebant rob sambuci. Optimum effectum exerebat lac cum floribus chamæmeli coctum & siringa iniectum, aut instar gargarismatis adhibitum. Idem vere prædicandum est de floribus malvæ. Natu maiores ex usu gargarismatum magis proficiebant quam teneri infantes. Externe simul adhibebantur fofus & epithemata ex melle, floribus sambuci, radice symphyti maioris cum aqua coctis. Decoctum salviæ non minus salutarem præstabat effectum. Commendabatur ceteroquin potus calidus, ex infuso theæ vel decocto avenæ excorticatæ; caput & collum ab accessione auræ frigidioris studiose muniebatur, sicque leni transpiratione sæpe discussio huius tumoris obtinebatur. Tandem iis, qui eluctabantur, exhibebatur lene laxans. Pedes tumidi & morbofi ab eadem causa curabantur mundatis foribus, iteratis balneis, iniunctaque lege, ne amplius nudis incederent pedibus, sed tibialibus & fasciis bene tectis, & quovis modo aërem arcentibus. Rampitii, die XII. Februar. 1756.

I. G. O. Richter.

(*Francofurto ad Viadrum Halam missa
d. 13. Iun. 1756.*)

Observatio LXXXIV.

DN. D. IOANN. DANIEL SCHLICH-
TINGII.

De

*Lapidis porcini famosi inertia, impostura ac vi
imaginaria.*

Porcinum lapidem, *Pedra del porco* vulgo dictum, magnam
exerere posse vim iatricam, in febribus præsertim qui-

buscunque, tradiderunt olim & adhuc Medici, specie formosi admodum globuli forsitan, aut mercatorum fide vel furto decepti; at, re rite perquisita, nil nisi superstitionem, opinionem, ipsumque lapidem fallacem comperii. Vidi enim, curiose satis scrutatus, toties naturæ effectum remedii efficaciam perpetim esse attributum, in quo manifeste inerratur. Nunquam quoque olim juvenis credere potui, in tam parvulo lapide tot centenas medicas potiunculas parandi vim inesse, aut magicam merito eam credendam statui; unde omnino id absurdum putamus, qui hunc lapidem novimus ex bile cum glutine esse concretum, neque idcirco immensam illum habere vim aut imperceptibilem, aut magicam, censemus, quem admodum multi de eo, ut de Rhinocerote, fabulose tradunt. Impostura mercantium procul dubio primum imposuit incautis nimiumque credulis Medicis. Rite rem, experientia nixus, exploravi sæpius, detecta protinus & vanitate & falsitate, nec me seducere unquam potuit Sepiasiariorum superba ostentatio ac temeraria venditatio, qui inepte satis de hoc suo idolo parvo, rotundo, doloso, cingulo licet aureo ac catena, qua suspenditur, exornato ac ligato, iactitant, quod illum, quem propriis viribus natura sustulit, morbum levaverit, folaque sœnoris cupidine summis id exornant elogiis, quod medicamenti nomine prorsus est indignum. En dolum!

Impostor grandis, huius loci Pharmacopola, per annos plures vendidit meo tempore Cardui benedicti foliorum infusionem ex aqua frigida confectam, quoties Medici præclari lapidis porcini infusionem præscriberent; benignæ naturæ operes ita successit, verus ac si lapis adhibitus fuisset. Nemo inter Medicos, per illud tempus, dolum detexerat, quum præsidium hoc ex opinione auxilium attulerit, donec, cognita fraude ac mulcta Pharmacopœo irrogata, hoc adeo inepte laudatum cardiacum ac febrifugum, olim ingenti in pretio constitutum, penitus evanesceret. Ecce imposturam veram & erratum

tum commune, tum Medicorum, tum ægrotantium, tum impostoris!

Alii seplasiarii idem experti sunt, vendentes infusionem fabarum St. Ignatii, aut Ligni Colubrini aliorumve, quæ amarum præbent saporem. Hi æque felices autem in sua arte fuerunt, atque ii, qui genuinum adhibuerunt lapidem, manifestata pariter quoque tandem fallacia. Vt vero rite expiscarer inanem globuli virtutem, accidit, ut periculum facere potuerim, graviter tertiana febre decumbente septuagenaria quadam matrona, corticis Peruviani usum prorsus renuente. Hæc, duas accessiones passa, desiderat ac anxie poscit porcinum, quem possidebat ipsa, lapidem, qui, vel mille minimum florenis belgicis valens tunc temporis, genuinus a quovis perito atque a me iudicatus est. Eo certius experiri nunc potui, virtusne aliqualis febrifuga & cardiaca in eo delitescat, an nulla. Quare facta mihi agendi potestate, eius infusionem, cum decem unciis aquæ calidæ ad flavedinem usque factam, una nocte, qualibet hora uncias duas præbendo, hauriendam curavi. Putatitium remedium per quatrimum dosi satis magna adhibitum, (ut pretium vel ultra ducentos florenos intra exiguum hoc tempus imminutum fuerit,) recusavit tum demum respuitque ægra ut vanum vel inefficax, nullum plane sentiens febris levamen, nullam virium refectioem, nullam catharsin, vel diuresin, aut sudorem, uti vulgo quidem fingitur, talia contingere debere. Post quintum paroxysmum degeneravit intermittens febris in acutam continuam, quumque cortex Peruvianus in usum vocari non posset, accessit delirium ac undecimo die mors. Fuit vero hæc febris vere primum intermittens, quæ per modo dictum corticem tuto ac certo tolli potuisset, teste multiplici experientia. Quid igitur sentiendum de iis, qui per hoc commentum adeo pretiose simul ac periculose hoc mali genus curare nituntur? Ad hæc adiicio, quam primum Amstelodamum accessi, subito agnovisse

me numerosas illas, quæ quotidie & communiter committentur, fraudes, dum Medicis & doctis & expertis communis erat pretiosorum, tam lapidum, quam aliorum medicamentorum usus penitus vanus & iners. Incredulus igitur periclitatus scrutando diu, vidi tandem vana esse & fuisse eiusmodi imaginaria præsidia, nullamque habere virtutem vel fugandi febrem, etiamsi levissimam, vel vires reficiendi, neque eadem movere alvum, neque sudorem aut diuresin provocare, sive in principio, sive sub incremento aut statu febris fuerint exhibita. Quando autem hæc ad finem inclinabat, naturaque medicatrix motus ciebat salutare & excretiones restituebat, tunc cum admiratione audivi ineptas exclamationes: quantum auxilium! quam excellens remedium! Idem autem toties adverti, quoties non hoc solum, sed etiam vulgaria adhibita fuisse, male sic inerti remedio id adscribendo, quod viribus naturæ tribuendum fuisset.

Lapidem bezoar, qui ex utraque India huc adfertur, æque inefficacem deprehendi, tam ad mitigandas febres, quam vires roborandas, sicuti de porcino iam monui. Abunde factis centena me id docuerunt exempla, in hac celebri & copiosa civitate occurrentia & sedulo a me animadversa. Christiani quidem Medici vix amplius quicquam fidei habent hisce lapidibus, credulitatis nimix pudore suffusi; neque etiam margaritis aliisque huius generis crepundiis singularem aliquam concedunt virtutem. Ast Ebræi, haud minus eruditi huius loci Medici, utrumque Bezoar magnis adhuc extollunt laudibus, & quasi sacramento singulares eius virtutes in febribus confirmant. Sed credat Iudæus Apella, non ego, qui non omnibus fidem temere præbeo deierationibus.

Quod de reliquo porcinum attinet lapidem, iis, qui præiudicio de eximiis eius virtutibus irretiti sunt, ulterius illuditur, dum persuadere illis conantur mercatores, quod speciali, utut perquam ridiculo, quodam caractere genuini tales gaudeant

deant lapilli, eiusque ope a spuriiis distinguantur. Sancte enim mihi adseveravit mercator quidam pius magis quam callidus, ex Indiis redux, permultos ibidem se coëmisse lapides porcinos, semperque certiorum redditum fuisse de genuina illorum conditione, si siccum talem lapidem eousque intra volam manus compressum detinuerit, donec incaluerit, & prævia dein suctione, in dorso manus instituta, saporem amarum diu in ore perceperit, omnesque illos, qui hunc non monstrassent characterem, spurios & artefactos fuisse. Quis autem est, qui credat, siccum lapidem ita calefactum per totam manum, intus humidam, amarum saporem ad os usque fugens transferre posse? Resipiscimus ergo & superstitionem æque ac dolum in hoc errore multum valuisse agnoscimus; vitare autem utrumque, nostrum est.

Observatio LXXXV.

DN. D. IOANN. DANIEL SCHLICH-
TINGII.

*Hymen prorsus impervium, menstruum fluxum
diu retardans.*

Virgo quædam nobilis, nondum hactenus menstruum fluxum experta, circa duodevicesimum ætatis annum debilis, pallida & macilenta evadit, menstruisque periodis doloribus lumborum & abdominis molestissimis frequenter affligitur, superveniente tandem & e genitalibus protuberante prægrandi tumore, livido, dolorifico & æstuante. Medicis illius loci hoc mali genus insolitum ignorantibus, peregrinus quidam, aliunde accersitus, hymen non perforatum iudicans, id incidendum statim curavit. Ex vulnere illico cum aliquo impetu sanguis copiosus effluxit, aliquo modo nigricans, non tamen patris, ad tres usque libras vulgares. Menstruum dein fluxum suo

suo tempore regulariter experta, nupsit viro seni, perfecte sana ac valens, atque intra quatuor annorum spatium aliquoties foetus satis robustos in lucem edidit. Sic ergo, quod medicamina haud efficere potuerunt, Chirurgia efficax praestitit.

Observatio LXXXVI.

DN. D. IOANN. DANIEL SCHLICH-
TINGII.

Hymenis coalitus insolitus, diu etiam post operationem factam recurrens.

Virgo quaedam Ebraea, nondum vigesimum annum agens, menstruam purgationem haecenus legitime & saepius experta, simili termino adpropinquante, subito acutum quendam intra genitalia sentit dolorem ac tumorem mediocris magnitudinis, cum febre, lassitudine corporis, aliisque suspectis symptomatibus. Chirurgus Ebraeus in auxilium vocatus & genitalia inspiciens animadvertit admodum exiguum hymenis foramen, tenuissimum vix admittens specillum, poneque illud tumorem deprehendit. Facta ergo protinus incisione satis ampla, coagulati sanguinis magna prodiit moles, cessantibus mox doloribus, ac recurrente fluxu ordinario, ut iam valeat laeta ac nubilis virgo. Alio tempore contigit, ut foemina quaedam recens nupta, quum maritum admittere non posset, iussu Magistratus inspectioni Chirurgi & obstetricis submitteretur. Hymen prorsus fere clausum & impervium deprehenditur. Discinditur ergo, foemina hinc sanescit, admittit virum, grava fit, foetumque partu excludit. Cum marito more consueto libere iterum concumbit, at post sex mensium intervallum iterum mariti ingressum ferre non potuit, tuncque hymen, denuo coalitum ac prorsus fere impervium inventum,

tum, scalpello rursus dissectum fuit, ab eoque tempore nullum amplius incommodum notatum fuit.

Observatio LXXXVII.

DN. D. IOANN. DANIEL SCHLICH-
TINGII.

*Tumor abdominis stupendus in gravida, Hydro-
pem ascitem mentiens, partu feliciter
sublatus.*

Vxor Chirurgi huius loci, ultra dimidium gravida & bene huc usque valens, ultimis mensibus insolito prorsus modo abdomen elevari & intumescere sentit, cum ingenti coniuncta duritie, ita ut gravi insimul laborare hydrope ascite omnibus videretur. Accedebant huic tumori segnities alvi, urinæ imminutio, vehementes & fere continui colici dolores, commotiones febriles, defectus somni, cum intercurrentibus deliriis & perpetuo eiulatu. Clysteres lenientes, cum sapone parati & frequentius iniecti, itemque præscripta a me laxantia, temperantia, nitrosa, hisque interposita anodyna, una cum fomentationibus tam siccis, quam humidis, nihil plane levaminis attulerunt, unde tandem ipsa mulier, dolorum pertæsa, præmissa Venæsectione in brachio, pulverem radiceis Ialappæ sponte sumsit, satisque valide per alvum purgata fuit. Sequente die ex improvise profluxit e genitalibus ingens copia aquæ limpidissimæ, viginti libras pondere superans. Detumuit hinc venter, prorsusque conquieverunt & abdominis & lumborum dolores. Tertio autem die partu edidit puellam, ut videbatur, sanam, quæ vero brevi post vitam iterum amisit. Facile ergo patet, aquam hanc intra amnion, præter consuetudinem fuisse collectam, solamque eius excretionem, per

assumptum purgans fortuito promotam, ab omnibus illis gravibus incommodis & prorsus stupendo hocce tumore, rupturam continuo minitante, liberasse, quæ dein, peracto puerperio, cito ac feliciter convaluit.

Observatio LXXXVIII.

DN. D. IOANN. DANIEL SCHLICH-
TINGII.

Mania chronica & rebellis, ptyalismo sublata.

Anno 1752. verbi divini Minister, 30. annorum, qui in India Occidentali maniaco correptus & diu iam afflictus fuit delirio, huc tandem transferebatur. Postquam ergo varia eidem, sed pariter incassum & absque ullo emolumento exhibita fuerunt medicamenta, tandem frater meus germanus, Medicus satis audax, in consilium vocatus, per intervalla octodecim vicibus sanguinem misit, qualibet vice ad uncias xvj & xvij. purgantia validiora præbuit, & complura vesicatoria furis, nuchæ & capitis vertici imposuit, subiunctis simul & interpositis anodynis, sed irritò pariter cum effectu. Hinc, raso prius capite, universæ eius regioni capillatæ unguentum mercuriale bis de die sat fortiter affricare iussit, unde tertio die facilis subsequēbatur salivatio, sub cuius ulteriori successu, irridentibus licet aliis Medicis inauditam hanc medendi rationem, post aliquot dierum intervallum, præter spem & expectationem illorum respuit & mentis iterum compos factus fuit vir tam diu olim demens & insanus, continuatoque dein per integrum mensem prædicti unguenti usu paulo remissione, & perseverante, in modica quantitate, ptyalismo, pristinam tandem corporis sanitatem & rationis integritatem recuperavit, hætenusque illibatam feliciter conservavit. Similiter quoque
recor-

recordor, Iudæum quendam medicastrum, hominem alias indoctum, multos maniacos ab inveterato & chronico tali delirio solius mercurii usu, ad dentium usque vacillationem continuato, absque tamen subsequuto perfecto ptyalifino, penitus cum magna aliorum admiratione, liberasse. Non minus quoque de me ipso testari possum, quod in chronico delirio maniaco sæpius vel ad salivationem, vel sine ea ad mercurialia unguenta, aut internum mercurii dulcis usum, interpositis subinde catharticis, confugerim, semperque spei optatus responderit eventus. Quodsi autem delirium maniacum adhuc recens occurrit, tunc sanguis illico mittendus est ad unam imo duas libras, repetendo id aliquoties, ter, quater, quinque & ultra, immo, ut sæpe vidi, decies quandoque, habita tamen ratione constitutionis corporis, ætatis & virium subiecti. Venæsectioni statim subiungatur purgatio, eumque in finem non mitiora, sed fortiora feligantur remedia, Helleborus niger, Scammoneum, Gummi gutta, resina Gialappæ, similiaque. Externe applicentur vesicatoria aut rubefaciencia, coniuncto simul largo usu internorum remediorum temperantium, maxime nitrosorum & spirituum acidorum, ac interpositis quandoque mitioribus anodynis, tandemque insuper inediã, quantum fieri potest, maximam imperando, & copiosam frigidam aquam pro potu porrigendo. Si autem febris aliqua, ex intermittentium classe, forsitan delirio tali fomitem præbere videatur, tunc in cortice Peruviano, sub divino præsidio, quærendum erit auxilium. Hæc qui provide observat & tempestive adhibet, cunctis feliciter subvenire poterit maniacis, nec ullum illorum ut ergastulo tradat, opus habebit.

(*Amstelodamo Halam missæ*
d. 20. Iun. 1756.)

Observatio LXXXIX.

DN. D. IOANN. ERNESTI STIEFF.

Descriptio Globi igniti Wratislaviæ observati.

Doctrina de fulmine, de globis ignitis & lucentibus, deque aliis meteoris igneis, cum observationibus nitatur accuratioribus inque earum insufficiente copia, cur naturam illorum insufficienter adhuc cognoscamus, ratio quæri debeat, hanc meam aliqualem eiusmodi globi ignei, Wratislaviæ observati, descriptionem naturalis scientiæ scrutatoribus non ingrati fore firmiter spero.

Die IX. Februarii ann. MDCCL. elapso tertio quadrante post decimam nocturnam, globus, consuetam alias magnitudinem superans & ignitus, per atmosphæram nostram ruebat, & sub cælo ceterum sereno incensus, crassitiem duorum vel trium pollicum habere videbatur. Quo propius ipse terram versus descendebat, eo maior erat eius diameter, ita ut ultimo illo temporis momento, antequam globus dissiluit, ad pedem usque unum & dimidium increverit. Duplici motu, circa axem nempe & simul progressivo, in linea oblique declinante, ex regione africo-austrica orientem versus ita velocissime ruens per atmosphæram se movebat, ut tempus cursu suo consumptum vix unum minutum primum æquaret. Color eius in principio pallidus & postea ex rubro tinctus erat.

Lumen semper magis increscens, ad instar splendoris, maxime penetrantis fulguris, oculos afficiebat; hinc civium plerique istud meteoron fulgur fuisse putarunt, quam opinionem fortissimus insequens fragor tanto magis illis confirmabat. Globus iste, oculis nostris sub sex vel octo pollicum magnitudine
 appa-

apparens, lumine suo terras nostras eodem modo, sicuti sub plenilunio observamus, illuminare incepit, siquidem quo magis descendebat, eo plures efficacioresve lucis radios ad nos demittebat. Maximam denique suam adeptus magnitudinem, in spatio aëris quadraginta circiter pedum supra terram, prope pagum *Scheitnig*, ultra mille passus ab urbe nostra distitum, in quatuor frustra candentia, inque Oderam fluvium decidentia, dissiluit.

Quilibet eorum, quibuscum de hoc globo igneo postea collocutus sum, alium semper mihi notabat locum, ubi globum decidisse credidit. Illorum relationes, qui ex aëdibus suis in urbe globum conspexerunt, cum altitudo domiciliorum variis sensuum deceptionibus ansam præbeat, statim reieci. Amico cuidam Nobili, tunc temporis in via publica & in viciniis commoranti, globum in sylvam prope *Scheitnig* decidisse visum est. Ast nec in his sylvis ulla vestigia relicta deprehendebantur, immo & incolæ illius tractus, qui globum candentem viderunt, contrarium perhibuerunt. Præter alios, qui globum in Oderam decidisse observarunt, etiam miles quidam præfidiarius, tunc in vicinia, in vallo admodum elevato, excubias agens, idem affirmavit; cuius relationi in his quoque, quod lumen, splendor, ignis & fumus in uno eodemque temporis momento evanuerit, cum aliis consentienti, eo magis credendum est, quum frustra globi disrupti, nisi in Oderam cecidissent, vel in sylva, vel in domiciliis, vel alibi, quocunque pertingentia, torrere, ustulare, adurere & fumum spargere debuissent. Quamvis enim eiusmodi globi tecta ex lateribus coctis constantia nec incendere, nec conquassare possint, quoniam illa non ad instar fulminis, igne in acumen quoddam collecto, attingere solent; sæpius tamen cum tectis scandaribus & stramineis, aliisque materiis facile inflammabilibus, ignem suum communicare solent, prout complura id con-

firmant exempla. Hinc etiam illis non simpliciter fidem adhibendam esse censeo relationibus, quibus nunciatur, quod corpora quædam a fulmine, sub cælo sereno erumpente, aut accensa, aut igne consumpta fuerint, quum id maiori omnino iure globo eiusmodi igneo, ab imperitis pro fulmine reputato, tribuendum esse videatur, siquidem fulmen ad nostram usque terram pertingens sub cælo sereno rarissime, frequentius autem globus igneus notari solet,

Disrupto autem globo tres statim fragores, tonitruï valde similes, audiebantur, qui nobis admodum videbantur propinqui, siquidem in compluribus domiciliis, tam in urbe nostra, quam extra illam, etiam ad 1500. passus distitis, tres leves sentiebantur succussiones, quibus præcipue fenestræ commovebantur, unde etiam incolæ, fragores hos solummodo audientes, nec globum videntes, tormentum quoddam nimio pulvere nitrato onustum, ad significandam desertionem quandam militarem, tribus vicibus explosum fuisse autumarunt.

Sphæricam equidem figuram oculis meis exhibuit hic globus, dum illum e loco quodam elatiore conspexi; an autem hanc vere, vel aliam habuerit, ob motum nimis rapidum certo asserere non possum, siquidem corpora, quæ in distantia valde remota velociter moventur, oculis nostris semper sub alia figura apparent, quam si proximius eadem, aut in quiete constituta, intueri licet. Ceterum in illa regione aëris, quam globus percurrerat, ad minutum temporis radium quandam oblongum, ex vaporibus sulphureis fumoque materiæ combustæ productum, reliquit.

Vt autem plenior evadat historia huius globi, sequentes insimul observationes meteorologicæ merito eidem adhuc erunt subiungendæ.

Menſis
Februar.

Tempeſtates.

Conſtitutio
Cali.

Altitudo
Mercurii.

Gradus
Thermometri.

3.	Nubes. Circa meridiem cœlum ferenum & nubilum. Gelu inopinatum.	Libanotus.	30. 16.	52.
4.	Cœlum ferenum. Frigus intenſum. Aurora borealis valde rubra.	Caurus.	30. 18.	54.
5.	Serenum. Frigus adhuc intenſius. Aurora borealis pallidi coloris.	Eurus.	31. 22.	56.
6.	Cœlum ferenum poſtea cum vaporibus. Gelu. — — —	Eurus.	31. 22.	51.
7.	Idem. — — —	Aquilo.	31. 21.	47.
8.	Nubes. Serenum & nubilum. Gelu continuans. —	Caurus.	30. 19.	39.
9.	Serenum & nubilum. Ex toto ferenum. Gelu —	Favonius.	30. 17.	30.
10.	Cœlum nubilum. Gelu. —	Eurus.	29. 15.	31.
11.	Nubes. Gelu. — —	Vulturnus.	29. 13.	30.
12.	Serenum. Frigus mitius. Regelari incipit. — —	Auſter.	30. 20.	25.
13.	Cœlum ferenum. Tempeſtas temperatior. Gelu ex improviſo ſolvitur. —	Vulturnus.	30. 20.	20.

Altitu-

Altitudinem mercurii ex tubo Torricelliano & frigus ex duobus Thermometris, 80. gradus caloris & 100. gradus frigoris monstrantibus, annotavi. Vnum horum, observationibus præsertim hiemalibus destinatum, in camera versus septentrionem sita, proxime ad fenestras apertas suspensum est; alterum in camera meridiem versus spectante adservatur, ubi, ob hypocaustum vicinum calefactum, frigus, apertis etiam fenestris, paulo semper mitius est. Diversitas locorum in his duobus Thermometris, licet in ambobus in uno loco suspensis ad pares gradus liquor moveatur, semper differentiam 10. vel 11. graduum producit. Obiter hic adnotabo, quod in his Thermometris frigus huius anni MDCCL. hiemale, etiam intensius, non ultra 62. gradus, ac sæpius saltem ad 40. 45. 48. 50. 52. 54. 56. gradus liquorem descendere coëgerit, id quod quamvis relationibus in nostris novellis communicatis contrarietur, cum omnibus tamen aliis observationibus diligentius institutis consentit.

Subsequente mox die loca, ubi globum probabiliter decidisse plurimi crediderunt, sedulo, & quidem ea intentione perquisivi, an aliquid de materia forsitan relicta, pro investiganda eius indole, adhuc invenire possem, insuperque etiam ipsius loci conditionem quomocumque mutatam sedulo examinare mecum constitui, sperans me hac occasione de eo quandam obtenturum esse confirmationem, quod a celeberrimo BOERHAAVIO relatum habemus *i)*, quippe qui in Iamaica eiusmodi globum igneum, pyroboli magnitudine, e cælo ruentem aliquando vidit, & eo in loco, in quem delapsus erat globus, fossam parvam, cum multis foraminibus invenit, quorum profunditatem adstantes baculis metiri non poterant; sed omnis spes mea, de ulterius continuandis observationibus concepta, cum ipso globo igneo evanescens in Oderam cecidit.

Interim

i) Philosophical Transactions Num. 357. p. 148.

Interim hunc globum nil aliud, quam exhalationum sulphureo-salino-nitrosarum massam coagmentatam fuisse, & cum materia fulminis aut aliquam conformitatem, aut proximam fere similitudinem habuisse, nullo modo dubitari potest. Disruptus autem fuit hic globus cum fragore satis manifesto, in quatuor quasi frustra, ob resolutionem & disiunctionem particularum antea coniunctarum vi ignis productam, sub qua inprimis nitrosæ partes accensæ, aliis intermixtæ, fragorem istum concitarunt.

Quamvis autem plurimæ observarint, hunc globum in quatuor tantum disruptum fuisse frustra, in plura tamen illum abisse admodum probabile est. Sic etiam, præter exacte observatos ternos illos fragores, plures omnino productos fuisse, suspicari licet, quoniam dum velocissime se invicem excipiunt, non facile distincte percipi possunt.

Antequam hoc meteoron apparuit, per aliquot dies, ut adiecta monstrat tabula, cælum mox serenum, mox vaporibus obscurum erat, manifesto indicio, quod in atmosphæra nostra multæ particulæ sulphuræ, salinæ atque nitrosæ collectæ & coacervatæ fuerint, quæ dein tam pro igneis eiusmodi globis, quam fulminibus generandis, materialem suppetitare possunt causam. Exinde etiam facile cognosci potest, cur primis huius anni mensibus, Februario nempe & Martio, non solum in Silesia, sed & in diversis aliis provinciis, ob austos frequentius spirantes, tonitrua, his temporibus alias perquam rara, tunc multo frequentiora fuerint. Rationem vero, cur exhalationes illæ in hac massa concentratæ non sub specie fulguris, in angustiorem radium depressi, incendantur & deflagrent, in compressione particularum a frigore facta præcipue collocandam esse arbitror, quum, meo quidem iudicio, æstivo tempore globi tales, e particulis sulphureis, salinis & nitrosis compositi, magis expandantur, & in maiori, quam hiberno tempore, quantitate hinc & inde in atmo-

sphæra dispersi existant, qui dein, si frigore accedente arctius inter se coëunt atque cohærent, sicque maiorem demum formant globum, aut sensim pedetentimque, aut in forma radii cuiusdam continui subito accenduntur atque deflagrant & varia eiusmodi ignea meteora tali modo fiunt.

Nonnulli horum globorum sine fragore etiam dissiliunt, quale quid nuperrime, testantibus relationibus publicis, in castello Regio Hafniensi observatum fuit. Fulgidum in principio erat corpus, maximum Planetarum magnitudine duplicata superans; quum vero ex alto descenderet, figuram globi lucentis, quatuor circiter pedes crassitie referentis, exhibebat, qui pedetentim dissolutus dein evanescebat. Hunc autem globum ex particulis tantum sulphureis compositum fuisse, pallidus eius color & dispersio sine subsequente fragore facta, sufficienter docent *k*). Noster interim globus igneus ex valida frictione & agitatione particularum coagmentatarum ignem concepit, quod etiam circa fulminis succensionem valet, utpote quam simili ratione fieri alibi iam demonstravi *l*).

Sedulo insuper percontatus sum, an idem ille globus eodem tempore in reliquis Silesiæ circulis remotis apparuerit, quale exemplum globi ignei, anno MDCCXVII. die X. Augusti in universa Silesia, Lusatia, Polonia & Hungaria observati, clarissimi adnotarunt Physici *m*); sed omnes relationes
in

- A*) Singulare quoddam meteoron lucens & sine fragore evanescens ab Illustri conterraneo nostro, L. B. de WOLFF, Halæ anno MDCCVIII. observatum fuit, cuius descriptio exstat in Act. Erudit. Lipsiens. ann. MDCCVIII. p. 526-528.
- l*) Vid. *Historische und physysche Betrachtungen über die Wirkung des in einen allhiefigen Pulverthurm eingedrungenen Blizstrahl.* Breslau 1749.
- m*) Vid. *Annales physico-medici Wratislavienses, ann. 1717. Mens. August. Class. IV. Artic. 2.* in cuius egregii Operis continuationibus passim adhuc plura eiusmodi exempla occurrunt.

in eo conveniunt, quod globus in circumferentia duorum tantum milliarium conspiciendum se præbuerit, unde illum vix ultra dimidii milliarii altitudinem supra terram elevatum fuisse suspicor, quoniam exiguum hocce spatium in linea oblique declinante intra unius minuti primi spatium motu multo lentiore, quam ille globus a celeberrimo MONTANARIO anno MDCLXXVI. Bononiæ visus, percurrerat, quippe qui in uno minuto primo CLX. milliaria Italica, iuxta Muschenbræckii relationem n), cursu suo absolvit.

Observatio XC.

DN. D. IOANN. ERNESTI STIEFF.

Dolor acutus, vagus, sub deglutitione, citra causam manifestam in pectore sese exserens, feliciter tandem sublatus.

Infirmittatum ab ægris nobis descriptarum causæ adeo interdum absconditæ latent, ut difficillimè medentes, in tenebris tunc quasi oberrantes, morbi genium debite indagare, convenientes indicationes formare, aptaque pro iisdem impetrandis remedia feligere queant, eaque propter contenti esse debeant, si illa demum ipsis uti liceat felicitate, ut, quæ prudenti saltem coniectura investigata sunt, speratum præstent effectum salutarem, id quod inter complures alios, sequens etiam luculenter confirmabit casus.

Amicus quidam litteratus, meditationibus nimium additus, mediæ inter macilentam & obesam corporis constitutionis, quartum supra quadragesimum ætatis suæ annum agens, sobrie semper vivens, & in diætâ nullos fere, nisi in nimis vigiliis, errores committens, corpus a prima iam iuventute

Y y 2

satis

n) in Element. Phys. §. 991.

fatis validum gerens, & infirmitatibus haud frequenter afflictus, nisi quod rheumaticis doloribus in superiore humero & circa scapulam, ex aëre gravi, crasso, humido, ac frigido oborientibus, aliquando vexetur, a quibus vero, adhibitis per unum alterumve diem aptis remediis resolventibus & discutientibus, feliciter semper liberatus fuit; hic, inquam, die XXI. Ianuar. a. c. bene tunc valens, sine ulla causa manifesta occasionali, de difficultate deglutiendi conquerebatur, quam vero, utpote adhuc minus molestam, non statim multis pharmacis levare volui. Altero die melius quidem deglutire potuit, mox tamen post deglutionem dolorem quemdam spurium ac pungentem, ac praecipue post usum calidorum increbescens, sensit. Fauces hinc inspiciens, nec in illis, nec in uvula ac epiglottide ullum aut praesentis, aut futurae inflammationis indicium, nullasve in iisdem pustulas deprehendi, nulla etiam in his partibus aderat pituitae collectio, nec ullum aliud signum, ex quo causam dolorosae deglutionis deducere potuissem. Calor totius corporis semper erat naturalis, & sicuti aequalis ac moderatus persistebat sanguinis motus progressivus, ita etiam reliquae functiones libere & ordinate succedebant. Infusum igitur saltem leniter calidum, ex herbis Veron. Tussilaginis, Consolidae, floribus Malvae atro rubentibus & Papaveris, cum Syrupo Violarum, de Althaea & Capillorum Veneris loco sacchari edulcoratum, frequentius forbillandum, praescripsi.

Referebat proinde mihi aeger, quod tertio aut quarto die, antequam primum sensit dolorem, pisces comederit, & hinc suspicabatur, se forte non advertentem exiguam & acutam quandam spinam, quae oesophagum laedere potuisset, cum carne piscis deglutiisse; sed statim hic evanuit metus, quoniam non immediate post piscium esum dolor iste obortus fuit. Restabant equidem nonnulla vitia oesophagi, rariora aequae ac funesta, in celeberrimi BONETI *Sepulchreto anatomico*,

Tom. II. Lib. III. Sect. IV. pag. 745. sqq. recensita; omnibus autem his solertius perlustratis, ne unicum, quod ad statum præsentis morbi adplicari potuisset, inveni. Non minus quoque hac occasione recordabar casus illius funesti, ab Illustri BOERHAAVIO exacte descripti; evolvens autem eius Historiam atrocis, nec descripti prius morbi, Lugd. Batav. 1724. editam, omnem suspicionem de disrupto oesophago statim dimittebam, quum symptomata minime inter se convenirent.

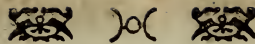
Tertio die æger, neutiquam decumbens, nec a laboribus suis ordinariis deficiens, narrabat mihi, quod dolor, mox post deglutitionem perceptus, locum suum pristinum mutaverit, & paulo magis deorsum descenderit, ita ut illum nunc præsertim circa regionem istam, ubi sternum in processum xiphoidem desinit, persentisceret, quando ingesta, per oesophagum transeuntia ad hunc locum, uti opinabatur, devenirent. Externe nullus rubor, nulla macula nullaque protuberantia causam mali manifestabant. Si vero in mediastino, aut pericardio, vel in pleura, aut ipsa pulmonum substantia vasorum quorundam infarctus vel disruptio præternaturalis, aut apostemata quædam oborientia in culpa fuissent, tunc, neglectis etiam aliis signis, dolor nunquam remittens maiora circa respirationem & liberum sanguinis progressivum motum, quam circa deglutitionem ingestorum, produxisset incommoda. Ast quoniam sub illibata & integra respiratione motuque cordis æquali dolor, nunc magis punctorius, non continuus erat, sed per intervalla cessabat & tunc saltem redibat, quando vel cibos, vel fluidum quoddam calidum æger assumebat; hinc nulla etiam neque de his, neque de aliis singularibus causis, moveri poterat suspicio, veluti de casu ex alto, concussione pectoris, fractura aut luxatione costarum, equitatione impetuosiore, everfione rhedæ, vomituque aut singultu vehementiore, dum nullius ex his conscius erat ægrotus, quod unquam præcesserit. Sic etiam porro nulla diaphragmati tribui poterat culpa,

quoniam vitales, quibus illud inservit, functiones, respiratio nempe & circulatio, in sua perseverabant integritate. Neque tandem cardia, seu orificium ventriculi sinistrum, hic accusari poterat, dum in illa regione non perseverabat dolor, sed ex eadem in latus dextrum migrabat.

Quo carior autem mihi erat æger, quoque rarior videbatur eius morbus, eo solertius in eundem inquirens, an certior tandem pleniorve quædam indicatio aptiora mihi suppeditaret remedia, complurium celeberrimorum Medicorum observationes de morbis rarioribus evolvi, seduloque & attente perlustravi, sed pariter frustraneo cum eventu. Lubentissime equidem venæsectionem instituissem in brachio, nisi ægri obstitisset averfatio, qui non nisi sub extrema eandem admittere volebat necessitate.

Variis ergo incassum præscriptis & adhibitis remediis, vaga tandem doloris indoles eiusque transitus ex uno loco in alium diaphoreticorum usum magis postulare mihi videbatur. Mixturem ergo simplicem rectificatam, cum sexta tantum parte liquoris mineralis anodynæ Hoffmanni mixtam, ad 50. guttulas præscripsi, cuius binas tresve doses pomeridianis & vespertinis horis sumsit æger, posteroque die eodem modo & gradu quidem recurrentem, sed magis nunc se se diffundentem sensit dolorem, unde non immerito suspicabar, obstructionem quandam, in minimis aut serosis, aut lymphaticis vasis factam, dolores hos excitasse, quam idcirco, leniter augendo transpirationem, & resolventia ac discutientia in- et externa subiungendo, successive remove decrevi, eumque in finem infusum pugillare ex similibus speciebus paratum, mixturamque concentratam, largius cum essentia Pimpinellæ albæ remixtam, frequentius exhibui, ac insimul externe emplastrum de Meliloto cum diaphoretico Mynsichti coniunctum, regioni, quam scrobiculum cordis vocamus, imponere iussi.

Licet autem interim ægro, de eventu huius morbi perquam sollicito & hinc frequentiore meam visitationem sibi expetenti, metum omnem eximere allaborarem, adfectumque hunc dolorificum, nisi maiora forsitan caperet incrementa levior saltem ista & superficialis interna inflammatio, omni destitutum esse periculo declararem; tamen circa secundam matutinam sexti diei horam æger, postquam insomnem huc usque hanc transegerat noctem, gravi corripiebatur horrore, quem mox ingens excipiebat æstus febrilis; ex quo inopinato eventu imminentis febris inflammatoriæ maiorisve periculi indicia colligebat, statimque nova mea consilia efflagitabat. Sepositis ergo interim remediis hæctenus adhibitis, alia in illorum locum substitui, circumstantiis præsentibus, satis omnino fonticis, accommodata, quibus etiam febris non solum mitigabatur, sed & ægri vires restituebantur. Dolori autem, more solito eodemque vigore post deglutitionem semper redienti, emplastro iam descripto, bis quotidie renovato, ulterius non solum resistere allaboravit æger, sed &, feliciter sic a periculo febris inflammatoriæ sine venæsectione liberatus, vespertinis horis prioris infusi & mixturæ iam allegatæ resolventis usum continuavit, unde tandem die septima dolor pristinum suum reliquit locum, quem circa processum xiphoidem pertinaciter hæctenus sustinuit, & in remissiori gradu versus dextrum latus, secundum longitudinem, infra costas spurias se extendit. Exoptatum igitur ab usu remediorum internorum ac emplastri superimpositi, in discutienda hac stasi inflammatoria, deprehendens effectum, iisdem ulterius insistendum esse iudicavi, sicque die X. tandem omnis dolor plenarie sublatus & amicissimus æger in integrum restitutus fuit.

Observatio XCI.

DN. D. IOANN. ERNESTI STIEFF.

Ulcera glandis venerea cum tumore magno inflammatorio & phimosi enormi coniuncta, feliciter sanata.

Vir iuvenis, temperamentis sanguineo-cholericis, in ætate vegeta constitutus, vel ex coitu impuro, vel alio quodam casu infelici, lue venerea infectus, huiusque mercedis a Venere acceptæ nescius, in eodem illo libidinoso vitæ genere pergit, donec miasma venereum, per fluidorum massam disseminatum, labe sua varias corporis partes contaminavit, & in utroque inguine bubones ingentes apparuerunt. Eventu hoc perterrefactus, & subito improviso hoc malo nunc vehementer attonitus, salutis suæ melius prospicere statim decrevit, ac ab amicis, quos pariter olim a malo venereo liberavi, admonitus ut meum peteret consilium & auxilium, Wratislaviam venit. Ex circumstantiis vitæ ante actæ mihi declaratis & ex morbi statu præsentis sedulo pervestigato rem vere iam desperatam inveni.

Bubo inguinis dextræ erat durus, inflammatus, & grandior, quam ut resolutioni sine suppuratione obediret; alter vero minor molliorve, ad resolutionem non plane frustra tentandam spem adhuc dabat, unde iisdem mox emplastrum Vigonis cum quadruplo Mercurii, cum diaphoretico Mynsichti & oleo Guaiaci mixtum, imposui, coniunctis simul sacculis ex speciebus discutientibus & emollientibus paratis. Ægrum lue venerea infectum iam esse, præter reliqua signa, Medicis iam cognita, facies pallida & livida, atque sanguis ex vena incisa missus, clarius docuerunt. Vnicum, quod nempe lues nec uvulam & epiglottidem, nec fauces per totum morbi decur-

decursum corripuerit, valde mirabar, quum hæc loca frequentius alias & citius ab hoc miasmate erodantur.

Quoniam miser hic urinam parcius & sub intensissimis simul doloribus reddebat, hinc penem, retracto præputio, curatius inspiciebam. Non solum in corona glandis varia ulcuscula, sed etiam non procul ab orificio, ex quo urina emittitur, duo maiora, variasque insuper vesiculas, livida, acri, & rodente lymphâ repletas, ob compagem subtiliorem nervorum ibi tanto periculosiores, inveniebam; quorum malorum causam in id reiicio, quod æger glandem præputio perfecte tectam haberet. In coitu enim cum femina impura denudatæ glandi multæ impuritates acres ac rodentes ex vagina muliebri adhærent, quæ, quando in eiusmodi hominibus statim præputio glans iterum obvolvitur, nec indusio abstergi, nec commode transpirare possunt. Hinc irritant roduntque non solum subtilissimam glandis cuticulam, sed carnosam etiam eius substantiam corrodunt & inflammant, ac putrescentia dein & introrsum serpentina ulcuscula producant. In compluribus ægris, ubi similia occurrebant ulcera venerea, licet corpus ipsa lue non fuerit infectum, idem observavi, & certe minime ab impuro & acri ichore, (quo semper madet vagina uteri fluore albo maligno laborantium,) cum glande in coitu communicato, illa fuissent excitata, nisi glans præputio semper arctius obvoluta, & ablutio penis statim post coitum suscipienda, neglecta fuisset. Ulceribus his unguentum digestivum & Basilicum, cum Essentia Myrrhæ mixtum, frequentius imposui, & glandem cum Decocto Lignorum bene saturato, iuncta simul Tinctura Antimonii acri, sæpius ablucere iussi. Ipsa glans ingenti tumore inflammatorio deformata erat, & quoniam sub illo cuticula nimium expanditur, nervi vero vasaque advehentia & abducentia plus iusto partim extenduntur, partim premuntur, hinc ingens dolorum augmentum hac ratione concitabatur.

In scroto valde tumido venæ spermaticæ supra testiculos ad crassitiem fere calami scriptorii dilatatæ simulque nodosæ aut varicosæ comparebant, quam ultimam horum vasorum conditionem mutatam CELSVS recte *varices vasorum spermaticorum* vocat, minus autem apte recentiores quidam Medici herniis adnumerant & sub *Varicoceles* titulo comprehendunt. Tandem etiam uterque testiculus a stagnante corrupto semine valde distensus, & imprimis dexter ultra dimidium naturalis suæ magnitudinis tumore auctus erat.

Primo ergo die curationem cum emulsione laxante, temperamentis sanguineo-cholericis in casu nostro præ pilulis aloëticis magis semper proficua, inchoabam. Postero die, quum suspensorium pro pene & scroto applicare, atque cataplasmata resolventia & emollientia ex farinis quibusdam, cum aqua ad consistentiam pultis coctis, admixto oleo Lumbricorum terrestrium diurno tempore, nocturno autem emplastrum de spermate Ceti scroto imponere vellem, glandem præputio, ob ingentem phimosin admodum tumido, adeo arcte tectam inveni, ut illud nullo modo retrahi potuerit; unde statim lintheola, lacte tepido, cum floribus Chamomillæ, Sambuci & foliis Hyosciami cocto, madefacta, singulis horis super imponere, atque simul in urethram lac tepidum, cum mucilagine feminis Pfyllii & vitello ovorum mixtum, intra præputium vero & glandem Essentiam Myrrhæ, Lignorum & Pimpinellæ, cum guttulis aliquot olei Hyosciami, quantum fieri potuit, sæpius iniicere iussi.

Tertio die ægrum, quem præcedente vespera absque ullo metu aut signo imminentis cuiusdam febris reliqueram, misere decumbentem deprehendi. Inquietus per totam noctem somnoque carens, summo mane gravissimo febrili corripiebatur paroxysmo, subito ita invalescente, ut in summo vitæ versari videretur periculo. Statim igitur seponebam decocta & alia antivenerea, pro interno usu iam præparata, quæ hoc ipso

ipso die prima vice adsumere debebat, æger, dum pulsus durus, celer & quandoque intermittens aliaque concurrentia symptomata Venæsectionem potius aliaque febrem mitigantia postulabant remedia. His autem statim licet in usum vocatis, quum post meridiem omnia non solum in eodem gradu vehementiæ perseverarent, sed & insuper leve quoddam accederet delirium, ægro iterum sex uncias sanguinis ex mediana detraxi, atque remedia præscripta per semihoras in maiori dosi exhibere iussi; quo factò post nonam vespertinam morbum multò remissiorem, ægrumque in tranquilliori statu, spem restitutionis haud vanam promittente, inveniebam. Nihil ergo circa remediorum usum mutavi, nisi quod emulsioni præscriptæ Diacodium addiderim. Sequentè die, quoniam febrilis ille insultus iterum cessavit, pulveres & potiunculæ alterantes ac temperantes in minori dosi exhibebantur.

De causis horum symptomatum interim ipse sollicitus, ex ægri tandem relatione cognovi, me in suspitione mea non errasse, scilicet quod terror vehemens, quem exinde concepit, quoniam amicus quidam ipsi nunciavit, absolute necessariam fore testiculi venerei exsectionem, & phimosis non aliter, nisi mediante scalpello, sanari posse, ita repente & inopinato febrem istam excitaverit. Hinc etiam, quum ipsi adseverarem, eiusmodi testiculos venereos & phimoses me læpius iam sine scalpello sanasse, simulque, quantum fieri potuit, maiorem spem obtinendæ perfectæ restitutionis offerrem, sublato hac ratione anxio illo metu, tanto facilius prædictis remediis vehementes inde obortas commotiones febriles lenire, & postero die ad ipsam luem debellandam me accingere potui.

Non lubet iam fusius singula hunc in finem præscripta enarrare remedia, sed sufficet paucis monuisse, quod primo consueta in usum vocaverim decocta, ex radicibus & lignis antivenereis, sine tamen antimoniò, parata, utpote cuius

etiam Tincturam, non in omnibus eiusmodi subiectis proficuum, omisi, eiusque in locum Essentiam Lignorum bene saturatam, cum Essentia Pimpinellæ albæ concentrata remixtam, substitui. Matutinis ergo & pomeridianis horis æger, sudoris proliciendi causa in lecto decumbens, mensuram unam decocti lignorum primarii cum LXXX. guttulis prædictarum Essentiarum, hauriebat, reliquo autem tempore duas mensuras decocti secundarii, loco potus ordinarii, subiungebat. Ante introitum lecti quotidie pulverem sumebat, ex absorbente quodam, antimonio diaphoretico & Aethiope minerali, paulo largius admixto, paratum; post quartum vero semper diem pilulas mercuriales sine aloë paratas interposui, hisque remediis internis per XXIV. dies sine interruptione continuavit æger.

Interim durante hocce tempore omnem adhibui industriam, ut salivationem averterem, in qua alias complures medentium unicam restitutionis spem, non sine ægrorum damno, sæpius ponunt. Non equidem indiscretim in lue venerea salivationem reiicio aut omitto; in hoc autem subiecto si eandem more consueto excitassem, certe fauces, uvula & epiglottis, ob nimiam humorum acrimoniam, periculo gravissimæ inflammationis & exulcerationis expositæ fuissent, cum subsequente simul claræ & sonoræ vocis iactura. Proinde etiam cum remediis illis exquisitam & strictam coniunxi diætam, concedendo saltem ægro in prandio modicam carnis bubulæ assatæ portionem, & in cœna panem bis coctum, omnes autem alios cibos, una cum iusculis, penitus proscribendo, ferioque simul eidem iniungendo, ut finita curatione saltem gradatim & successive ad pristinam rediret diætam, in quibus omnibus etiam exacte morem mihi gessit.

Sub his autem circumstantiis vix aliquot ab inchoata curatione elapsi erant dies, quum phimosis, nescio qua de causa, subito adeo ingravesceret, ut in sphacelum abire videretur,

tur, pro quo tempestive avertendo admodum omnino fuisset scalpellum, nisi ingens ægri obstitisset metus, cuius anxiis precibus commotus, omnia alia potius adhuc tentare decrevi remedia, ne forte nova iterum, ob gravem animi perturbationem, accenderetur febris. Hinc fomentum ex aqua calcis vivæ aliisque discutientibus paratum & per aliquot iam dies cum linteaminibus adplicatum, quum minus nunc illud sufficere iudicarem, mutavi, aliudque, cui saccharum Saturni admixtum erat, substitui, & cum linteaminibus, tepido illi intinctis iterumque expressis, qualibet semihora totum penem involvere iussi. Res optime successit, & hoc remedio per quatuor dies adplicato, periculosissima inflammatio tandem mitigata fuit, per quatuordecim autem dies adhuc, sed non ita frequenter, continuato, phimosis, tumor glandis, & ulcera, in parte huius anteriore oborta, feliciter sublata fuerunt. Enormis equidem hæc phimosis & tumor inflammatorius glandis omnem ulcusculorum, coronam eius obsidentium, sanationem, ob impossibilem præputii retractionem, durante hoc tempore prohibuit, dum ab illo momento, quo phimosis adeo enormiter aucta fuit, nullum remedium intra præputium & glandem ulterius iniici potuit, unde etiam, quum, abactis fonticis his symptomatibus, præputium iterum retraherem, in denudata glande peiorem longe statum illorum ulcusculorum me inventurum esse metuebam; ast præter opinionem & summam cum admiratione deprehendi, quod prædicto illo fomento, cum linteaminibus applicato, optime repurgata & maxima ex parte iam consolidata fuerint.

Quod de reliquo bubones venereos, in utroque inguine simul præsentem, attinet, sinister resolventibus adplicatis promte auscultabat, & intra breve temporis spatium feliciter iterum disparebat, id quod etiam intuitu scroti prætumidi & testiculi venerei itidem feliciter eveniebat; dexter autem bubo, niuium iam induratus, omnem respuebat discussionem, unde

illum emollientibus & maturantibus ad suppurationem deduxi, factaque sufficiente mundificatione, brevi temporis intervallo eius consolidationem obtinui, ac tandem, postquam, continuato per XXIV. dies prædictorum remediorum usu, miasma venereum penitus e corpore ægroti eliminatum esse deprehendi, venæsectionem in brachio subiunxi, sub qua sanguis ad VIII. uncias emissus, optime mixtus & bene depuratus comparebat. Dein, ad fordes a sudoribus copiosis forte in cute relictas abstergendas, balneum ex aqua saltem simplici, ac demum, ad tonum vasorum cutaneorum, itidem sub sudore nimium debilitatorum, restituendum, aliud, ex herbis nervinis & sapone Veneto paratum, aliquoties, prosperrimo cum successu, adhibitum fuit, sicque ægrum, ab omnibus suis malis sine scalpello nunc liberatum, quinque hebdomadam spatio ita restitui, ut in quartum iam annum optima fruatur sanitate.

(*Wratistlarvia Halam missa d. 3. Jul. 1756.*)

Observatio XCII.

DN. D. GOTTLIEB CAROLI SPRINGS-
FELD.

De

*Permagno Steatomate abdominis, XL. fere libras
æquante.*

In Dissertatione mea inaugurali, quam sub Præsidio Excellentiss. HEBENSTREITHI, de *Partium coalescentia morbosa*, Lipsiæ 1738. defendi, permagni p. 29. mentionem feci Steatomatis, quod in abdomine militis cuiusdam, qui, ob ingentem infimæ huius cavitatis expansionem, & coniunctum oedematolum pedum tumorem, pro ascitico habebatur, post mor-

mortem inventum fuit. Spem ibi feceram, me alio tempore huius omnino rarissimi casus exactiorem daturum esse historiam. Datam liberare nunc conabor fidem, eaque expromam, quæ restant, ex supra memorati anni adversariis meis, quibus illa tunc temporis inserueram.

Fuit autem defunctus e numero militum, qui in cohorte prima Serenissimi nostri Principis gloriosæ memoriæ stipendia merebantur, quinquaginta septem annos natus, statura longus, cholericomelancholico temperamento præditus. Iuvenis quidem sarcinatoris opera exercuit, castra deinde secutus est, sex quoque præliis ipse adstitit, incolumis tamen ex omnibus rediit, & satis tranquillam, pro illorum hominum more, tandem egit vitam. Quamdiu illum novi, novi autem per decem fere annos, cachecticam habebat faciem, abdomenque semper tumidius, quam natura esse debuisset: quod eo magis in oculos irruebat, quia quoad reliquas corporis partes magis emaciatus erat. Abdominis ille tumor tandem adeo increvit, ut æger lecto teneretur, nec se ipsum levare posset. Quo facto uxor, & cognati, usitato vulgi more, in principio talia adhibebant remedia, quæ vel a maioribus didicerant, vel a circumforaneis & medicastris variis, aut ipsis etiam vetulis acceperant. Quum vero pedes magis intumescerent & respiratio difficilior evaderet, meum tandem implorarunt auxilium. Rite ergo instituto examine, in causas morbi inquirere studeo, quas tamen e longinquo repetendas esse cognovi. Interim amara, salia fixa, & quæ morbo convenientia credidi, præscribo medicamenta. Incassum autem omnia adhibebantur: nil enim his, uti exitus docuit, efficiebatur. Suasor itaque fui, ut Archiater nostri Principis, Dn. D. MATTHIÆ O),
simul

*) Is quoque fuit, qui brevem huius Casus historiam Berolinum ad clariss. SCHAARSCHMIDIVM misit, qui eam Diario suo inseruit. Vid. Eiusd. *Medicinische und chirurgische Berlinische wöchentliche Nachrichten, Erster Jahrgang, 1738. Woche 39. p. m. 308-*

simul in consilium vocaretur, qui tamen brevi temporis intervallo quoque experiebatur, morbum hunc nullis cedere remediis, eaque idcirco ulterius porrigere volebat.

Aderant autem tantum non omnia signa asciten cum anasarca coniunctum denotantia. Totum abdomen ultra modum distentum tumidumque erat, vix enim lino, duas ulnas cum dimidia longitudine referente, poterat comprehendi: cuticula splendorem monstrabat, & vestigium impressi retinebat digiti. Quando æger ex uno in alterum movebatur latus, magnus in abdomine audiebatur sonitus, qualis ab utre, aqua non penitus repleto, dum illa exinde effunditur, reddi solet. Minime vero hic tumor solum occupabat abdominis cavum, sed & ad scrotum usque, femora & pedes sese extendebat. Scrotum inprimis erat vesicæ ad instar inflatum, & adeo turgidum, ut magnitudine infantis recens nati caput æquaret: qui ultimus tamen tumor, adhibitis remediis convenientibus externis, aliquantum tandem subsidebat. Quo magis autem inferiores partes tumore illo distendebantur, eo magis superiores extenuabantur. Sub hypochondrio dextro durities quædam insolita notabatur, quam quidam ab indurato hepate proficisci autumabant. Respiratio valde erat difficilis: urina reddebatur perpauca, rufa, quasi oleosa, & nubeculas quasi ex furfuribus coalitas monstrabat: pulsus observabatur parvus, inæqualis & frequens: febricula lenta in hecticam proclivis: fitis interdum vehemens, sudor fere nullus: alvus adstricta. Ad hæc accedebat in pede dextro, ubi femur incipit, dolor ingens ac perquam vehemens, alias nunquam in hydrope occurrens, & idcirco mihi semper maxime suspectus.

Rebus ergo ita comparatis, quum nihil internis effici posset remediis, continuis nos fatigavit æger precibus, ut ultima adhuc experiremur, & paracentesin adhiberemus. Cedimus eius efflagitationibus, remque eo dirigimus, ut exercitissimus nostri Principis primarius Chirurgus, Dn. GÜNTHERUS,

RVS, cuius in superiore VII. huius Tomi observatione iam cum laude mentionem feci, illam perageret. Notatu autem perquam dignum erat, quod, quum modo dictus Chirurgus sinistram manum abdomini imponeret, dextra vero in plaga opposita idem illud percuteret, percontaturus, num sensum quendam perciperet fluctuationis, sonus prorsus singularis auditus fuerit, quasi nempe tympanum, cuius corium madafactum est, pulsaret. Quo facto Chirurgus, dubius omnino redditus, puncturam ægro denegabat, illique ancipitem prædicebat eventum. Tandem precibus continuis & cum lacrymis coniunctis, ægroti pariter ac cognatorum, commotus, acutriquetra, quam antea oleo illiniit, abdomen illo in loco, qui inter anteriorem ossis ilei spinam & umbilicum medius est, in sinistro latere perforavit, quod æger quoque animo bene constituto sustinuit. Ast, acu extracta, ne guttula quidem aquæ per cannulam, in abdomine relictam, effluxit. Hinc stilo per illam immisso, atque compressione externa subiuncta, parum aquæ, loturam carnis colore & consistentia referentis, per intervalla promanavit. Ipse ego vulnus stilo, per cannulam inducto, exploro, & resistentiam, stilo non superandam, sentio. Quam ob rem, quum intra duarum horarum spatium, omni licet adhibita opera, non nisi duæ circiter libræ eiusmodi aquæ educi potuerint, monitione ipsius ægri cannula fuit extracta, vulnusque debito modo deligatum.

Varie deinde, ut plerumque solet, disputatum fuit, quæ causa sit, cur aqua non effluerit? Alii putabant hydropem adesse anasarca, serumque hæere potius inter cutem & musculos abdominis, hinc acum triquetram non penetrasse in cavum abdominis. Alii iudicabant, aquam contineri quidem in abdomine, sed folliculo peculiari membranaceo inclusam hæere, hancque sententiam observatione comprobare conabantur Illustr. HEISTERI, qui, facta in uno latere punctura, nullam educere potuit aquam, quæ tamen, perforato oppo-

sito latere, sâtis abunde effluxit. Alii denique, aliis experiētiis commoti, adfirmabant, omentum sine dubio esse scirrhosum, hinc eiusdem pondere ac duritie impediri effluxum aquæ: & quæ aliæ erant circa hunc eventum opiniones, ob levitatem tamen minus recensendæ.

Æger tunc in lecto tranquille se continebat: quum vero circa vesperam alvum exonerare vellet, & idcirco e lecto efferretur, plus quam duæ libræ lymphæ puræ, dum in sella perforata confidebat, e vulnere effluerunt; quoniam vero animo linqvi videbatur, hinc adstantes perterriti illum in lectum rursus deportarunt, quo factò aqua fluere desiit. Sequenti die de debilitate quidem corporis, minime vero de aliquo circa vulnus dolore querebatur æger: quare nos, & præsertim Chirurgum rogabat, ut in altero latere punctura institueretur. Has preces per quatuor dies iterabat; sed prævidentes irritum huius operationis chirurgicæ effectum, placavimus tantummodo eius animum, promittendo nos precibus suis satisfacturos, si vires recuperasset. Interim signa adpropinquantis comparebant mortis. Æger enim sicca tussi vexabatur, quæ si hydropicis supervenit, tunc, teste HIPPOCRATE *p*) & CELSO *q*), mors semper metuenda est. Quarto igitur die, post puncturam, æger moriebatur & quinto sectio instituebatur anatomica. Antequam vero ad illam progrediebamur, paracentesis in dextro præmittebatur latere, & quidem binis in locis, ut nempe partim experiremur, num in hoc latere educi potuisset aqua, partim etiam, si forte aliqua eius adestet copia, illam prius removendo, sectionem sine impedimento peragere possemus. Ast idem, ac in vivo adparuit eventus, dum nulla plane eius guttula prodibat.

Cute

p) Sect. VII. Aphor. 47. *Hydropicum, si tussis habeat, desperatus est.*
 Confer. Sect. VI. Aphor. 35. *Hydropicis tussis superveniens, malum.*
q) De Medicina Libr. II. Cap. 8. *In hydrope tussis spem tollit.*

Cute igitur rite separata, in latere sinistro vulnus acu factum exploravimus, quod nullam monstrabat inflammationem, & iam collapsum erat. Offerebat nunc se oculis nostris sic dicta membrana adiposa. Hæc omni pinguedine destituebatur, solæque cellulæ restabant, nec tanten in his, quod omnes mirabamur, lympha effusa reperiebatur, sed tantum pauca flavescens liquoris guttulæ. Remotis his, muscoli abdominis dissecebantur, tuncque in regione epigastrica ventriculus & maxima intestinorum pars in conspectum prodibant, quæ a vi quadam sursum versus premi videbantur, eodem modo ac in gravidis dissectis, ab utero tumido atque expanso viscera abdominis, & inprimis intestina, sursum pelli deprehendimus. Omentum valde emaciatum, non super intestinis, ut alias solet, expansum erat, sed quasi retroactum & contortum incumbibat ventriculo. Sub umbilico vero & in hypochondriis peregrinum quoddam corpus ex luteo albicans, adparebat, totumque eius cavum replebat, & intestina una cum omento e loco suo versus superiora elevaverat. Quod ad huius tumoris figuram & magnitudinem attinet, duas perfecte referebat vesicas bovinas, flatu distentas, quæ, parte laterali paululum compressæ, arcte inter se coaluerunt. Substantia illius erat sevo simillima, quasi pingue quoddam subesset, dura, renitens, uno verbo, qualis in steatomatibus observatur. His vero duobus corporibus maioribus multa inhærebant minora, plurima nucis avellanæ, nonnulla iuglandis figuram referentia, quorum omnium licet eadem esset substantia, tamen color in minoribus erat magis fuscus & nigricans.

Quum dein connexio huius corporis examinaretur, deprehendebamus illud intra duplicem membranam mesenterii hæere. Dum enim, ligato intestino duodeno, eoque abscisso, reliqua intestina tenuia a mesenterio separabantur, & portio intestini ilei, duas circiter spithamas longitudine æquans, adhuc restabat, tunc plane disperibat mesenterium, eiusque

& operis cellulosi loco tumor hic intra mesenterii membranas offendebatur, ita ut intestinum ileum illa in parte, qua adhærere solet mesenterio, huic tumori adnatum esset. Communis autem illa membrana externa, a peritonæo orta, bina hæc corpora ab utroque latere includebat, & facile ab illis separabatur. Propria enim tunica quodlibet corpus adhuc cinctum erat. Minime vero solum mesenterium, sed etiam mesocoli partem hic occupaverat tumor. Nam eadem ratione, qua ileum cum tumore connectebatur, etiam cæcum intestinum, & coli quædam pars cum eodem cohærebat. Processus autem vermiformis secundum longitudinem erat extensus, atque apici tumoris superincumbebat, ita tamen, ut inferior & externa eius pars, versus renes intra unum alterumve Steatomatis corpus valide adnexa videretur. Separatis igitur nunc intestinis, tam tenuibus, quam crassis, tumor ille adhuc arcte adhærebat spinæ dorsæ, præsertim primæ, secundæ & tertiæ lumbari vertebræ: quin adeo firmiter quasi comprehendebat atque ambibat musculus psoas, ut non, nisi summa vi atque prævia disruptione fibrarum, ab illo & iliaco separari potuerit; imo musculus illum & vasa cruralia, arteriam nempe & venam dextri lateris, substantia sua sebacea, sub ligamento POVPARTIE usque ad femur comitabatur, ibique suas quasi agebat radices, unde procul dubio dolor ille acerbus atque molestus in femore dextro, cuius supra mentionem fecimus, ortum traxit, ægroque interdum imposuit, ut herniam ibi time-ret. Nusquam, nisi in hac regione lumbari, visa fuit inflammatio. Quadratus enim lumborum gangræna vix non correptus deprehendebatur. Notatu dignum erat, quod vasa sanguifera, quæ superincumbebant huic tumori, mesaraicis fuerint similia. Sub membrana enim communi prorepentia intrabant ipsum tumorem, illique sine dubio materiam nutritivam advehebant.

His ita sedulo indagatis, totum hoc eximebatur corpus præternaturale, & quum, uti ex superioribus constat, in duas sub prima sua origine divisum fuerit partes, quæ circa latera tantum mediante tela cellulosa quadam leviter inter se cohærebant, hinc absque ulla fere vi divellebantur. Bilanci dein impositæ, quælibet illarum seorsim fere viginti, ambæ autem coniunctim ultra triginta novem libras pondere æquabant. Hac occasione simul beneficium quoddam mechanicum cognovi, quod, sub tanta peregrini illius corporis mole, ægroto, dum viveret, magno utique fuit commodo. Situm nempe suum ingens ille tumor occupaverat in medio abdominis, ita quidem, ut, quoniam in duas æquales dividebatur partes, æquilibrium in corpore conservaret, neque permetteret, illud in unum magis, quam in alterum, urgeri latus. Centrum enim gravitatis huius tumoris, ob partes æqualiter divisas, ibi erat, ubi inter se cohærebant. Linea vero verticalis, a vertice cadaveris per umbilicum ad basin ducta, transibat per cohæssionem, sive centrum gravitatis tumoris, unde corpus semper in æquilibrio servari poterat.

Remotis igitur duobus his corporibus, tandem partes genitales examinavimus, animadvertimusque in latere dextro anulum illum, sub limbo muscoli oblique descendentis occurrentem, adeo extensum atque dilatatum, ut tres digitos facile admitteret. Per hanc vero aperturam testiculus dexter in cavum abdominis, ope funiculi spermatici, Steatomati accreti atque incumbentis, sensim sensimque retractus erat, firmiterque corpori illi steatomatico, in superficie eius externa, regionem iliacam spectante, adhærebat. Alter autem testiculus bursa sua continebatur. Totum præterea scrotum sero illo, quod præcipue intra eiusdem membranas uberrime stagnare solet, distentum, hydrocelen referebat, leviterque inflammatum erat. Itaque, licet testiculus dexter in cavum abdominis re vera intraverit, minime tamen ruptura qualis-

cunque in peritonæo idcirco facta fuit, sed is saltem sub eius lamina interna, in tela illa cellulosa, quam alii externam, & hinc *duplicaturam peritonæi* vocant, latitavit.

In cavo autem abdominis exigua occurrebat quantitas aquæ, quæ vix quatuor libras pondere superabat. Vesicam statim detegere non potuimus; exempto vero Steatomate, factaque prius in ureterem incisione, ac flatu dein, mediante tubulo, in illum immisso, in conspectum tandem ita prodibat, ut corpus steatomicum locum suum intra vesicam, & intestinum rectum occupasse deprehenderemus. Et hac ipsa occasione simul observavimus, ureteres, dum e renibus egrediuntur, & infundibulum seu pelvim formant, ultra modum naturalem fuisse dilatatos, cuius phænomeni causam merito in nimia compressione Steatomatis ponendam esse, quilibet facili perspiciet negotio. Urina enim, in renibus secreta, per ureteres libere in vesicam descendere non potuit, sed in superiore ureterum parte stagnavit, illosque extendit, unde ratio patet, cur æger sub incremento symptomatum parum semper urinæ reddiderit.

Tandem transversim dissecta fuere corpora illa steatomatica, tuncque in illo, quod sinistrum abdominis latus occupaverat, deprehendimus similem quidem & æqualem per totum corpus substantiam, ast color a centro usque ad dimidium reliquæ substantiæ paulo obscurior erat, eum fere in modum, sicuti substantia corticalis cerebri a medullari se distinguere solet. Alterum vero horum corporum, quod in dextro latere collocatum fuerat, cavitate quadam, duas fere libras aquæ lividæ continente, instructum erat, cui quatuor aliæ minores, seu cellulæ, simili aqua repletæ, respondebant. Ex his omnibus simul sumtis colligi potest, hoc Steatoma omnino ortum suum duxisse ex glandula quadam mesenterii obstructa, scirrhusaque facta, cui vitæ genus militare primam forsan dedit ansam. Quoniam vero adeo facile dirimi potuit tumor, valde pro-

probabile est, duas glandulas vicinas fundamentum eius possuisse & successive ita coaluisse.

Fuit igitur obstructio glandularum & inde natum Steatoma morbus primarius; tumor vero pedum oedematosus atque scroti, effusaque lymphæ, tantummodo effectus, quem alii symptoma vocant. Pondus enim Steatomatis compressit venam cavam vasaque lymphatica: hinc circulus impeditus sanguinis, hinc stasis in vasis lymphaticis, hinc effusio, hinc oedema.

Postremo dissectuimus quoque hepar atque lienem, nullam vero in his animadvertere potuimus obstructionem. Cystis fellea autem copiosa bile repleta erat, duoque continebat lapides, qui aurantii erant coloris, rubis grandibus similes, æqualisque magnitudinis & ponderis, quod, dum coniuncti bilanci imponebantur, duarum erat drachmarum cum dimidia. In thoracis cavo aliquam effusæ lymphæ offendimus copiam: in pulmonibus vero nil, quod præter naturam fuisset, observavimus. De reliquo conferri huc merentur casus, de Scirrhis mesenterii, iam olim a LEHELIO & BEHRENS communicati, in *Ephemerid. Nat. Cur. Decur. II. Ann. II. Observ. 159.* & *Annalibus phys. med. Wratislaviensibus Ann. 1722. M. Jun. Class. IV. Artic. 12.*

(*Weissenfelsa Halam missa d. 20. Jul. 1756.*)

Observatio XCIII.

DN. D. FRIDERICI SIMONIS MORGEN-
STERN.

Descriptio cancri marini, vulgo Eremitæ.

Quamvis historia naturalis a celeberrimis Viris, nostris temporibus diligenter satis excolta sit, novas tamen accessiones,

fiones, ob rerum suarum copiam, quam pertractat, admittit quotidie, ut quilibet rerum naturalium studiosus, & ipsius studii amœnitate, & tantorum virorum exemplis allicitus, se obstrictum putet, iis tantum addere, quantum ipsi occasio præbet. Iisdem rationibus incitatus, sequentem elaboravi descriptionem cancri cuiusdam marini, vulgo *Eremita* dicti, quem exigua rerum naturalium suppellex mea mihi subministravit, adiecta icone, singula exactius, monstrante. Quicquid in præsentî subiecto observare potui, annotavi accurate, sed cum per longum temporis spatium, quo adservatum fuit, partes quædam forte mutata, & internæ plane consumptæ sint, brevem hanc atque mutilam descriptionem benevoli lectores mihi non vitio vertent. Interim conatus meos non plane frustraneos esse, eo ex fundamento credidi, quod icon, quam varii Auctores de cancro isto dedere, a naturali figura plane recedit, & quod in eo, quod de illo commentati sunt, nimis breves fuerunt, ita ut tantum indicaverint, *Eremitam* cancellum mollioris corticis esse, qui, ut se ab iniuriis externis defenderet, conchylii cuiusdam habitaculum intraret, idque rursus cum alio mutaret, si illud eundem ob corporis sui augmentum non ulterius capere posset. Neque solertissimus naturæ perscrutator Clariss. Dn. LESSER, in sua *Testaceo-theologia*, neque Auctor libri, qui gallice inscribitur: *spectacle de la nature*, neque Philipp. Jac. SACHSIVS a *Lewenhaimb*, in *Gammarologia*, quæ Francof. 1665. prodiit, plura indicant.

Concham turbinatam, quam noster *Eremita* inhabitat, inter marinæ referendam esse, solus ipsius aspectus, & satis firma compages, confirmant. Ex quo per se patet, *Eremitam* inter maris incolas referri. Accurate quidem indicare mihi non licet, num mari ubique insit; hoc tamen coniectura colligere possum, præsentem ex mari septentrionali esse, & in littore prope *Ieveram* fuisse repertum; alia enim vix datur via, qua ad amicum, a quo hunc *Eremitam* accepi, pervenerit.

Gallis dicitur *Eremite*, vel *Bernard Eremite*. Cur nomen *Bernhardi* ei fingant Galli, non perspicio. Ratio huius cognominis, quam *SACHSIVS a Leuwenhaimb* inde derivat, quod, quia, crusta licet tectus, aliud tamen latibulum quærat, idcirco fatuus sit, seu *Bernhardus*, iniuriose ac falso excogitata mihi videtur; cum cancellus noster ob molle, quo gaudet, integumentum aliorum conchyliorum firmo tegmine se provide muniat. Germanis audit *Pilger-Krebs*, *Eremite*, *Cumann*, *Soldat*.

Ex conchæ apertura, seu ore, eminent extrema membra chelarum, quatuorve pedum anteriorum maiorum (vid. *Tab. VII. Fig. 1.*) Horum figura, nec non ipsorum color ad colorem & figuram cancerorum nostratium fere accedit. Et chelæ, & reliqui pedes satis firmo gaudent integumento, & vix augurari quis posset, formam reliquarum partium a structura & duritie cancerorum communium multum differre.

Sepositis ac remotis parietibus conchæ turbinatæ, *Eremita* ita in conspectum venit, uti *Fig. 2.* delineatus sistitur.

Caput & dorsum, germanice *die Krebs-Nase*, plus ad planum, quam convexum structum est. Pars anterior quatuor gaudet excavationibus semicircularibus, seu incisuris, quibus margo extremus cinctus est (vid. *Fig. 2.*), in cuius medio apice, in utroque latere, corpora duo semilunaria posita sunt, iuxta quæ & paululum inferius oculi eminent. His proxime adjacent duæ eminentiæ seu apophyses, quibus in inferiore parte antennæ duæ adnatæ sunt, quæ, ut in canceris nostratibus, ex circulis sensim decreescentibus constant. Antennæ hæc ad dentes sitæ exsurgunt (vid. *Fig. 3.*) Dentes duo externe convexi, in margine, quo se tangunt, ferrati, interne concavi, conspiciuntur; in basi seu radice cuiusvis oblonga invenitur eminentia, quæ dentium molarium vices æmulari videtur. Dorsum ad dimidiam partem testa tenui tectum, quod reliquum est, membrana seu tunica admodum

tenuis claudere videtur. Corpus quinque septis in cellulas quasi dividitur, ita tamen, ut in medio liber transitus maneat, qui inferius angustior est, & quidem eo angustior, quo caudæ propior (vid. *Fig. 5.*). Septa hæc externe in ventre instar costarum posita apparent, quæ inter se in medio ventris coniunguntur (vid. *Fig. 4.*). Cavitates, quas formant, ultimum membrum cuiuslibet pedis claudit, membranis & tendinibus adnatum.

Miror sane, quod ne ullum quidem vestigium ventriculi invenerim, qui in cancellis nostratibus ex satis firma compage & ossibus, si ita loqui fas est, constat, firmisque circa orificium inferius instructus est dentibus. Vix credere possum, ventriculo cancellum nostrum destitui. Si ventriculo non destituitur, est iste sine dubio singularis & mollioris structuræ, qui cum reliquis mollioribus partibus internis tractu temporis consumi potuit. Abdominis & caudæ cavitatem vacuum inveni.

Secundum Illustr. LINNÆVM quilibet cancer duodecim instructus est pedibus, hinc & Eremita *r*). Ego decem tantum in nostro cancro observavi, inclusis chelis, quem numerum & spatia in trunco pedibus privato distincte determinant (vid. *Fig. 4.*). Quodsi vero appendices circa os, quibus cancer id retinet, quod chelis ori admovetur, pedibus adnumerantur, ubique eorum numerus ad duodecim accedit.

Chelæ ex quinque articulis constant (vid. *Fig. 6.*). Ultimus, qui proprie chela dicitur, iterum ex duobus, fixo nempe & mobili. Chela dextra grandior sinistra erat; id quod sæpe in aliis canceris observatur. Et chelæ, & quatuor pedes anteriores pro corporis reliqui conditione prægrandes sunt.

Quilibet pedum anteriorum ex sex articulis plano-rotundis componitur, qui quo propiores trunco, eo pressiores sunt.

Ex-

r) Vid. eius *Systema naturæ* a I. I. LANGIO edit. Halæ 1740. p. 64.

Extremum cuiuslibet pedis fere ensiforme est, externe magis convexum, interne planum & pressum, in cuius medio linea usque ad apicem transit. Ultima extremitas huius articuli acuta, pellucida & dura est, instar unguis. Pars anterior pedum convexa in margine serrata est (vid. *Fig. 7.*). Quatuor pedes posteriores, minuti, compressi & politi sunt, absque incisuris ferratis; in articulatione crinibus obsessi conspiciuntur, (vid. *Fig. 8.*).

Cauda extendebatur usque ad tertium gyrum conchæ turbinatæ. caret circulis seu articulis, quos in cancris communibus observamus. Exterior ipsius tunica ad papyri crassitiam accedit, & mollis est. Diameter caudæ fit successive minor. In fine curvata est & testacea.

In utroque latere duo apophyses seu cornua observantur, quorum superius inferiore grandius est; istis crines nonnulli adnati sunt; externe hirsuta, interne vero polita apparent vid. (*Fig. 9.*).

Observatio XCIV.

DN. D. FRIDERICI SIMONIS MORGEN-
STERN.

De

Seri destillatione ex umbilico.

Vir triginta annorum, temperamenti paululum seignioris, strictioris habitus corporis, vitæ sedentariæ adstrictus, variis animi pathematibus, & præcipue, ob tristem rerum suarum faciem, mœrori gravi indulgens, duobus abhinc annis imbecillitate corporis tentatur. Quæ cum ipsi non satis curæ esset, & cum ex pessimo multorum hominum more animum unacum corporis viribus nimio potulentorum spirituoso-

rum usu reficere studeret, factum est, ut quartana febris successively ortum exinde traxerit. Hæc ineptis artificiis, præsertim adstringentibus tractata, evanuit quidem, sed extremitatum inferiorum tumor oedematosus subssecutus est, reliquis totius corporis partibus fere emaciatis. Accesserunt durities abdominis, brevis & impedita respiratio, nocturno tempore multo difficilior, dolores varii, modo pectus, modo abdominis cavitatem occupantes, nec non irregulares motus febriles, fauces aridæ & noctes insomnes, quæ omnia satis grave damnum & haud levem viscerum obstructionem indicabant. Ita constituto & mea auxilia die 24. Ian. a. c. imploranti eiusmodi ordinavi remedia, quæ, nisi febrem quartanam revocarent, viscerum tamen obstructioni referendæ conducerent. *Loweri* decoctum avenaceum cum Cichorio, tincturæ alcalinæ temperatæ, pulveres salini, repetitus usus pilularum polychrestarum ad BECCHERI methodum præparatarum, omnia hæc mihi videbantur morbo superando accommodata. Nec spes me fefellit; primo enim mensis Februarii die extremitatum inferiorum tumor infra genu descenderat, atque reliqua morbi symptomata mitiora se ostendebant, ut usum horum medicaminum continuari, haud abs re esse crederem; excepto *Loweri* decocto, quod, quia non ad palatum erat, æger recusabat, & cuius in locum aliud decoctum resolvens & temperans præscribatur. Propter tumorem pedum vel sacculos tepidos ex fursure in usum vocavi, vel pedes tabulæ quernæ calefactæ imponi iussi. Tertio eiusdem mensis die de exquisito dolore umbilici ægrotus conquerebatur, tumor vero nullus conspicuus erat. Ad illum mitigandum, nec non ad resolutionem obstructionis viscerum facilitandam, Emplastrum saponatum *Barbette* camphoratum regioni dolenti noctu imponebatur. Quod etiam sine dubio auxilium tulisset, nisi officii genus, ad quod æger requirebatur, eum coëgisset, locum mutare. Vestimentis ergo probe munitus, rheda urbem

quan-

quandam vicinam petiit, de qua undecimo die Februar. per litteras mihi nunciavit, oedema pedum sub usu remediorum evanuisse & satis bene se valere, dolorem vero umbilici itinere finito vix sustinere se potuisse, ut levaminis gratia asserem querneum siccum & calefactum nudo ventri imposuerit, post cuius vero applicationem ex umbilico serum exstillasset. Stillicidium hoc die XXVI. Februar. adhuc observatum est, quo die cum huius symptomatis ulteriorem descriptionem desiderassem, litteræ ad me datæ sunt, quæ indicabant, aperturam umbilici adhuc patulam esse, & ut ipsa ægroti verba adducam: *man könne in den Nabel hineinfegen*; id, quod exstillat, circa umbilicum, exsiccatum pallide rubere; quantitatem huius feri accurate determinari non posse, alio enim die maiorem, alio minorem quantitatem excerni; imposita lintea plerumque madida esse, & durante hoc stillicidio dolorem nullum sentiri. Læso umbilico decerpta linteamina & emplastrum saponatum *Barbette* imponi iussi, coniunctis medicamentis internis, non quidem huic affectui, sed potius morbo primario ac robori viscerum destinatis. Vulnusculum brevi post consolidatum, & æger de nullis incommodis ulterius conquestus est.

Excretiones feri ex umbilico interdum occurrunt, & plerumque plethoræ & cacoehymix, speciatim vero relaxatis umbilici poris adscribuntur, iisque hominibus præsertim accidunt, qui habitus sunt spongiosi. Illustr. b. m. *Frid. Hoffmannus*, in *Consultat. med. Tom. XI. pag. 387.* eiusmodi casum recenset, excretionem feri impuri visceri ex umbilico sistentem, & profitetur, se vel infantes, vel adultos hoc affectu laborantes aliquoties observasse. Casum vero, quem enarravi, ab eo, quem Illustr. *Hoffmannus* loco citato proponit, in multis differre, & hinc communicatione non plane indignum credidi. Dubium quidem nullum est, massam humorum subiecti præsentis, & per diætæ vitia, & per ineptam
B b b 3 febris

febris quartanæ curationem quam maxime fuisse depravatam; interim tamen stillicidium subsecutum impuro duntaxat sero, vel relaxatis umbilici tubulis deberi, affirmare non audeo. Absentia enim tumoris frigidi in regione umbilicali, nec non ipse dolor exquisitus, huic sententiæ contradicunt. Stillicidium hoc ita potius enatum esse existimo: Obstructiones viscerum, & sine dubio etiam hepatis, humorum circulum naturalem in illis retardarunt; impeditus humorum transitus spasmos facile excitare, & simul umbilicum, per ligamentum rotundum hepati connexum, afficere & in consensum trahere potuit. Inde ergo dolor umbilici. Dolor iste per iter institutum auctus fuit, quo factum est, ut & simul humorum directio versus umbilicum promota sit; nulla enim corporis nostri pars dolore afficitur, ubi non eandem simul maior versus partem illam humorum excipit affluxus. Accedit denique impositio asseris quernei sicci & calefacti nudo ventri, qui humores eo fortius attraxit, ita quidem, ut pori umbilici angusti, propter nimiam fluidorum serosorum directionem versus tubulorum istorum extremitatem, tandem disrupti fuerint.

(*Magdeburgo Halam missa d. 28. Jul. 1756.*)

Observatio XCV.

DN. D. CAROLI WILHELMI SACHSII.

Hæmatocele.

Iuvenis 34. circiter annorum, macilentus, per aliquot annos castra secutus, intemperantiæ maxime deditus, ægroto red-
 uxor corpore in patriam, post varia alia perpeffa militiæ incommoda tumorem scroti monstrosæ magnitudinis circumferens, tandem huius intuitu lectum petere & Medici pariter ac Chirurgi auxilium quærere coactus fuit. Quum prima vice
 hi

hi ad illum accederent, & alvinam, & urinæ excretionem liberè succedere, nullumque circa appetitum & digestionem vitium aut defectum adesse deprehendebant; pulsus saltem erat plenus & paulo celerior, ægerque simul conquerebatur de anxietatibus præcordialibus, ex animi forte pathemate aut flatulentia oriundis, itemque de borborygmis & vagis doloribus spasticis, tam in medio abdominis, quam in hypochondriis & lumbis se se exserentibus. Scrotum ipsum, omnis doloris expers, nullam naturalis coloris in cute monstrabat mutationem, tumorque nec splendens erat, nec transparent, digitoque pressus nullam retinebat foveam, & licet sub qualicumque eius compressione testiculi tactu explorari haud potuerint, nulla tamen aderat durities, nec ullum intestinorum prolapsorum, aut flatuum incarcerationum indicium. Sub his ergo circumstantiis statim instituta fuit venæsectio, ad præcavendam forte adhuc superventuram inflammationem, illaque peracta sacculi, ex vegetabilibus resolventibus & carminativis, addito sale ammoniaco, parati & cum aceto & aqua cocti, scroto imponebantur, clyster ex carminativis & emollientibus, iniiciebatur, simulque interne blanda resolventia, diaphnoica, digestiva, laxantia carminativa & temperantia successive exhibebantur, sed absque ullo salutari effectu, unde tandem chirurgica instituebatur operatio, perforando nempe scrotum in sinistro latere cum acu triquetra, vulgo *Trocar* dicta, quod cum absque ullo dolore inde percepto factum esset, statim ingens quantitas, integram circiter mensuram constituens, sanguinis crassioris nigricantis effluebat, quam ultimo, sub leni compressione scroti, aliquot guttulæ materiæ cuiusdam albæ & quasi purulentæ, verum tamen pus non referentis, excipiebant. Hoc ergo facto ingens ille & fere stupendus subsidebat tumor, continuatoque in- et externorum hætenus præscriptorum remediorum usu, intra breve temporis intervallum vulnus, simplici quodam emplastro hætenus tetum,

Etum, feliciter fuit consolidatum, agerque pristinam ex voto recuperavit sanitatem.

Observatio XCVI.

DN. D. CAROLI WILHELMI SACHSII.

Hydrops anasarca, ex corrupta febre quartana, in gravida, cum subsecuto sphacelo circa genitalia, cortice Peruviano sublatus.

Fœmina 36. annorum, quarta vice, & mense quidem tertio, gravida bona alias corporis prædita constitutione, varias post rixas & offensiones, victumque pravi succi, & minus excuratum, assumtum, cruditatibus ac bile corrupta onustum gerebat ventriculum, quas cum quotidie fere, novis semper in diætâ commissis erroribus, adaugeret, pessimo illo vulgi præiudicio capta, gravidas absque noxa gulæ quomodocunque luxurianti indulgere posse, universam tandem humorum massam adeo inquinatam reddidit, ut prorsus tandem cacochemica evaderet. Accidit inde, ut ineunte Martio mense ann. 1750. aliquando gravi corripereetur horrore, quem vehemens excepit æstus, per totum corpus sese diffundens, isque siccus & absque ullo sudore per XIV. dies indefinenter continuans, tandem vero, instituta statim in principio Venæsectione, & subiunctis seduloque continuatis temperantibus, successive remittens, ac supervenientē spontaneo sudore penitus iterum cessans. Licet autem critica hæc excretio spem recuperandæ sanitatis haud exiguam ostenderet, admodum tamen fallax hæc erat, siquidem, elapso vix aliquot hebdomadum spatio, quartana subsequabatur intermittens, illaque satis regularis. Exhibebantur quidem & eidem opponebantur consueta remedia incidentia, resolventia, digestiva, laxantia & robe-

roborantia, subiuncto demum provido corticis Peruviani usu in forma semi-vinosi infusi; quum vero usum illorum speratus non statim exciperet effectus, aliarumque muliercularum accederent persuasiones, de spontanea huius febris cessatione exantlato partu certo subsequutura, ab omni prorsus abstinuit medicatione, pravam autem non immutavit, sed potius pristino more continuavit diætam, hacque ratione brevi temporis intervallo plura alia graviora & periculosiora proterve sibi contraxit mala. Non solum enim universum externum corporis habitum tumor successive occupavit serosus, seu hydrops anasarca, sed quartana etiam in quotidianam intermittentem mutata fuit, insimulque circa genitalia ingens primo oedematosus obortus fuit tumor, qui brevi post, superveniente inflammatione, ipsam gangrænam ibidem & sphacelum comites sibi adiunxit, unde, ob indies invalescentem virium prostrationem metumque mortis facile subsequituræ, accedentibus insimul amicorum persuasionibus, denuo Medici Chirurgique imploravit auxilium. Statim ergo & interna remedia, æstum præcipue mitigantia, viresque deficientes restaurantia, & externa discutientia, balsamica, digestiva aliaque, præscripta & adhibita fuere, assiduoque illorum usu, favente imprimis divina gratia, sphacelosæ tandem corruptionis reprimebatur progressus, partesque corruptæ mediante suppuratione feliciter procurata a sanis separari incipiebant. Hæc autem dum ita agebantur, ultimus adpropinquabat graviditatis terminus, ægraque nostra, febre licet & hydrope anasarca adhuc laborans maximeque debilis, non obstante gravi adhuc præsentente genitalium læsione, præter omnium spem & opinionem felici partu, legitimo tempore, absque dolore enixa est fœtum, admodum quidem imbecillum, vitam tamen in quintum usque mensem continuantem. Exantlato dein partu nimioque febris impetu aliquo modo defervescente, prioribus remediis non solum subiungebantur resolventia, incidentia,

digestiva & diuretica blandiora, sed ipse etiam cortex Peruvianus in electuario exhibebatur, hacque ratione, & diligentissime simul operam suam conferente Chirurgo, intra quadrimestre fere spatium ab ingenti hac truculentorum morborum caterva feliciter liberata fuit hæc fœmina, pristinasque vires una cum sanitate adeo perfecte recuperavit, ut postea duabus iterum vicibus gravida reddita, viventes adhuc & pariter sanos partu enixa sit liberos.

Observatio XCVII.

DN. D. CAROLI WILHELMI SACHSII.

*Maculæ scorbuticæ singularis indolis in vetula
& puero.*

Mulier quædam sexagenaria, egena, civis cuiusdam huius loci res domesticas curans, integra hæctenus gaudens valetudine, nisi quod ab aliquot annis insolitam quandam in artubus lassitudinem, cum molesto aliquo in toto externo corporis habitu subinde sese exerente pruritu, perceperit, conjuncto simul colore faciei aliquo modo lurido & quasi cachectico, mense Martio a. c. mane e lecto surgens, copiosas hinc & illinc in variis corporis partibus observat maculas, petechiis quoad roseum colorem simillimas, magnitudine vero easdem quadantenus exsuperantes, & successive ita undiquaque sese diffundentes, ut ipsa etiam labia orisque cavum unacum faucibus occuparent. Harum quædam circa meridiem primi diei, dehiscente cuticula, sincerum plorabant sanguinem, escharaque dein obtegebantur; aliæ stagnantem sub cuticula & transparentem monstrabant cruorem; aliæ tandem, sensim evanescente rubore, colorem induebant flavescentem, adinstar equillationum ex contusionibus ortarum. Nulla equidem
gravia

gravia aderant symptomata, præter lassitudinem quandam gravativam membrorum, cuius intuitu lectum tandem petere coacta fuit. Implorato dein auxilio medico, conveniens statim & paulo strictior imperabatur diæta, temperataque præscribebantur antiscorbutica, videlicet mixtura ex tinctura antimonii tartarifata & essentia lignorum cum spiritu cochleariæ parata; infusum ex herbis recentibus cochleariæ, nasturtii, beccabungæ & semine fœniculi cum sero lactis; decoctum pro potu ordinario, ex rad. fœniculi, graminis, cichorii, lappathi acuti, sarsaparillæ, rasura cornu cervi, ligno sassafras, sem. dauci Cretici & cassia lignea; linctus ex mucilagine sem. cydon. cum aqua rosarum extracta, & syrupo florum papaverat. melleque rosarum, sub quorum usu, interpositis simul laxantibus, & subiunctis diapnoicis, intra trium circiter septimanarum spatium maculæ istæ penitus evanuerunt, pristinaque feliciter restituta fuit sanitas.

Paucis dehinc elapsis diebus ad puerum XI. annorum, integra huc usque sanitate gaudentem, vocabar, illumque in lecto decumbentem, & in tota corporis superficie maculis fuscis æque ac rubris deformatum inveniebam. Erant hæ prioribus modo descriptis exacte similes, hoc unico excepto, quod cuticula in omnibus permaneret integra, nullusque ex iisdem prodierit sanguis. Nullus aderat æstus febrilis, nullaque alia notabantur symptomata, præter anxietatem quandam præcordialem & intensiores capitis dolores. Hinc eadem fere cum prioribus præscribebantur remedia, sicque successive maculæ colorem induebant flavum, ac tandem intra XIV. dies omnes iterum disperebant.

Observatio XCVIII.

DN. D. CAROLI WILHELMI SACHSII.

*Febris continua in quintanam intermittentem
mutata.*

Vir quidam macilenti habitus, sed robustioribus simul fibris instructus, ex itinere in Silesiam superiorem, nundinarum causa, suscepto redux, post varios in diversoriis male instructis, cogente necessitate, circa diætam commissos errores, de gravi primo conquerebatur dolore capitis, lassitudine totius corporis & spasticis circa lumbos sese exferentibus doloribus. Elapsis sic aliquot diebus, inopinato vehementem sentit horrorem, per integram horam durantem, tandemque in æstum insignem siccum desinentem, qui eodem fere in gradu, cum levi saltem quandoque intercurrente remissione, per quinque indefinenter ægrum excruciat dies, tandemque, præmissa statim in initio Venæsectione, & subiunctis temperantibus variis, præcipue autem nitrosis, penitus iterum auferebatur & compefcebatur, ita ut per quatuor dein subsequentes dies nulla amplius incommoda, præter universalem quandam debilitatem, restarent. Ast quinto die post meridiem ex improvviso novus recurrebat horror, ægrum per integram iterum affligens horam, simulque doloribus cardialgicis, nausea & vomitibus stipatus, quibus copiosa extrudebatur saburra viscida, subsequente dein æstu admodum intenso, per duodecim horas continuante, & cum largo tandem sudore successively desinente. Per quatuor dein dies integra iterum fruebatur valetudine, quinto autem die similis recurrebat paroxysmus, hacque ratione, elapso semper quadriduo, sexies repetebat, sensim tamen mitescens symptomatibus, donec tandem, exhibitis interim digestivis, laxantibus, stomachicis ac dia-

pnoi-

pnoicis, subiunctoque corticis Peruviani usu, felici eventu tota hæc clauderetur scena.

Observatio XCIX.

DN. D. CAROLI WILHELMI SACHSII.

Catalepsis triduana febrili continuæ superveniens.

Virgo triginta annorum, vitæ sedentariæ addicta, ad animi adfectus valde prona, strictioris corporis habitus, ineunte Martio mense a. c. hora tertia maturina gravi corripiebatur horrore universali, per horæ dimidium durante, quem vehemens statim excipiebat æstus, cum pulsu celeri ac debili, cute arida, dolore capitis, præsertim circa cervicem, anxietatibus præcordialibus linguaque quasi retorrida, quibus, sub ulteriori progressu, iungebantur, artuum summa lassitudo, virium languor, somnus inquietus, ciborum fastidium, respiratio accelerata, sitis intensa & spasmodici per dorsum excurrentes dolores, una cum deliriis subinde saltem, tam diurno, quam nocturno tempore intercurrentibus, quæ prodeunte & quadantenus continuante sudore notabiliter semper minuebantur, vel penitus etiam cessabant. Instituta ergo primo statim die Venæsectione, ad sitim restringendam aqua fontana, cum succo & Ess. sicca citri, addito simul nitro, mixta, & ad æstum mitigandum singulis ternis horis LXXX. guttulæ tincturæ flor. papav. rhœad. cum nitro & syrupo dictorum florum coniunctæ, versusque noctem pulveres, ex absorbentibus cum succo citri saturatis & nitro compositi, per intervalla exhibebantur. Dum hæc ita fiebant, legitimo tempore erumpebant catamenia in largiori quantitate, sed absque ullo levamine, siquidem singula illa prædicta symptomata in eodem tenore & gradu, modo remissiori, modo acerbiori, ad decimum usque perseverabant

bant diem, tuncque demum successive evanescere incipiebant, simulque certiolem quandam spem successuræ plenariæ restitutionis faciebant. Ast duodecimo die inopinato nunciabatur mihi, ægram prorsus immobilem in lecto iacere, omnique sensu & sermonis usu plane destitutam, adeoque procul dubio forti apoplexia tactam esse. Statim ergo accurrens, eandem rigidam gelidamque & quasi in ecstasi constitutam, in lecto decumbentem invenio, apertis, immobilibus & in unum locum defixis oculis, nihilque ad interrogata respondentem. Pulsus interim erat naturalis, respiratio libera & æqualis, deglutitio autem impedita, ut porrecta potulenta statim iterum ex ore effluerent. De reliquo vultum monstrabat hilarem, sique brachium aut pedem attollerent adstantes, moveri quidem poterat, sed statim pristinum suum iterum occupabat locum & immobilis permanebat, unde facile ex singulis his conjunctim sumtis symptomatibus concludi poterat, non apoplectico, sed potius cataleptico affectu correptam esse hanc ægram, quæ dein ita rigida & lecto quasi affixa per triduum mansit, nullaque arte, nec vesicatoriis acrioribus brachiis & suris impositis, nec clysteribus stimulantibus iniectis, nec spiritibus volatilibus, naribus creberrime admotis, nec denique frictionibus artuum fortioribus, aliisque huius generis tentaminibus susceptis, excitari poterat. Tandem, finito tertio die, emissis aliquot suspiriis sponte ad se redibat ægra, sensumque unicum motu recuperabat, rogantibus respondebat, potum desiderabat, omnium vero, quæ interim secum acta essent, ob plenarium singulorum sensuum defectum, se prorsus ignarâ profitebatur. Feliciter autem sic superato gravi & raro hocce paroxysmo febris, quæ hæctenus quasi suspensa videbatur, denuo redibat, & sub priori facie ad diem usque vigesimum octavum continuabat, soloque prædictorum remediorum, iisdemque interpositorum diapnoicorum ac moderate resolventium,

tium, & in declinatione subiunctorum roborantium usu feliciter tandem profligata fuit.

(*Wratistavia Halam missæ d. 12. Aug. 1756.*)

Observatio C.

DN. D. SALENTINI ERN. EVGEN. CO-
HAVSEN.

*Sectio anatomica, post fata suprema Eminentiss. ac
Celsiss. Principis, Domini FRANCISCI GEOR-
GII, Archiepiscopi & Electoris Trevirensis, reli-
qua, ann. MDCCLVI. d. XVIII. Ianuar. pie de-
functi, iuncta simul prægressorum
morborum historia.*

Annus iam elapsus erat, ex quo Eminentissimus gloriosæ
memoriæ Archiepiscopus & Elector languescere & ener-
vari, successive quoad externum corporis habitum, satis alias
carnosum, contabescere, & appetitu, ceteroquin vegeto, sen-
sim deficere inceperat; de stomachi quadam debilitate & sub-
inde intercurrente nausea frequentes erant querelæ, quæ ma-
la sensim adaugebantur, donec ipsis Calendis Ianuarii a. c.
omnes cibos nausearet, & indies magis magisque viribus de-
stitui deprehenderetur. Varia quidem satis tempestive incom-
modis his opponebantur remedia, absque tamen optato effe-
ctu; accedebat enim clandestinus febrilis calor, cum nocturna
oris siccitate, & a secundo usque ad sextum diem Ianuarii
omnia deteriora reddebantur, viresque magis imminuebantur,
ita ut interdum sæpius, ob debilitatem, lectum præter consue-
tudinem premere cogeretur. A sexto die frequentes succe-
debant vomitus, iique ut plurimum biliosi; septimo accedebat
tussis

tussis, qua mediante ex imo pectore pituitam reiiciebat tenacissimam, crassam pultaceam, purulentam materiam similem, fitis autem non erat intensior, sed saltem de oris & linguæ siccitate, imo plenaria interdum ariditate conquerebatur. Appetitus nunc omnis prorsus evanuit, ita ut per totum morbi decursum, a sexto nempe usque ad decimum octavum diem Ianuarii, nulla plane alimenta sumferit, sed tantummodo iusculum frequentius sorbillaverit, interponendo eidem per intervalla gelatinam cum succo citri aut cerasis paratam. Die decimo Ianuarii omnia ita in deterius ruebant, ut admonendus censeretur de sacramentali confessione, & sumendo viatico sacrosanctæ Synaxeos, quod utrumque in plenaria erga Deum fiducia suscepit. Matutino tempore ut plurimum peius habebat, & de viribus admodum deficientibus conquerebatur; interdum autem & noctu somnus satis erat tranquillus, sed semper laborem adferens. Decimo quarto die, quum mane surgere vellet e lecto, usque adeo viribus destituebatur, ut animo linqui videretur, unde extrema applicata fuit sacramentalis unctio, qua peracta paulo melius habere & refocillari credebatur; ast breves saltem hæ erant induciæ; licet enim die XV. tussis, antea adeo molesta, imminueretur, rariorque contingeret materiam mucidam reiectio, absque tamen ulla respirationis difficultate, & idcirco quibusdam spes aliqua restitutionis adfulgere videretur, die tamen XVI. maior notabatur inquietudo, & capiti pulvinaria supponi iubebat, erectoque, præter morem, corpore iacere peroptabat, ob laboriosorem iterum redditam respirationem, unde hoc ipso die gravis omnium animos occupavit metus de funesto exitu iam adpropinquante; verum circa vesperam liberior reddebatur respiratio, reiectaque per vomitum copiosa bile, admodum tranquillum per totam hanc noctem capiebat somnum, simulque per intervalla, si forte evigilabat, iusculum, gelatinam & mixturam antiphlogistico cordialem fumebat. Die XVII. mane nulla
amplius

amplius notabatur oris & linguæ siccitas, neque sitiebat, interim loquela erat difficilis, ut vix intelligi potuerit, & ingruente vespera omnia repente in deterius vergebant, lingua penitus deficiebat, circa horam septimam somno opprimebatur, sub quo vires sensim sensimque magis frangi atque circa duodecimam respiratio profundior, & magis anhelosa fieri paulatimque imminui notabatur. Clausis, instar profunde dormientis, decumbebat oculis, brachia, quæ non ita multo ante adhuc inquiete iactitaverat, nunc immota iacebant, sicque inter constantes adstantium preces & tristissima plurimum suspiria usque ad tertiam matutinam decimi octavi diei continuabat, tuncque quasi placide obdormiscens animam Deo reddebat.

Postquam ergo funestus hic discessus Reverendissimo & Eminentissimo Successori, Domino nostro clementissimo, a nobis infra signatis Medicis significatus fuit, non solum quæ ad funeris solennia spectabant disponebantur, sed & insimul nobis Medicis clementissime demandabatur, ut exanimatum gloriosæ memoriæ Principis Electoris corpus anatomice perlustrarem; hinc tertia pomeridiana, præsentibus, illustrissimo Comite *de Wertheren*, Camerariorum supremo præfecto, Dn. Consiliario intimo *Wvst*, Dn. Cameræ Consiliario seniore *Speicher*, ad hunc actum specialiter deputatis, per experientissimum Dominum *D. Iacobum Foelix*, Præsidii huius Electoralis Medicum ordinarium & Dominos Chirurgos assistentes, *Rosbach*, *Riekling*, *Pannacker* & *Grawert* facta est dissectio anatomica, initium in abdomine faciendo. Licet autem corpus externe perquam macilentum, extenuatum, partibusque musculosis & carnosis penitus fere destitutum deprehenderetur, integumenta tamen multa adhuc pinguedine referta erant, intestina vero partim collapsa, vacua, & colore ex rufo nigricante quasi inflammatorio tincta comparebant; ventriculus, satis magnus, valde flaccidus & fere va-

Nov. Act. Med. Ph. Tom. I. D d d cuus,

cuus, liquamen biliosum, iusculo sumto mixtum, continebat; Lien valde erat exiguus, sed naturaliter constitutus; hepar in gibbosa parte sanum, in sima vero, & præcipue illa, quæ incumbit ventriculo & vesicæ felleæ (quæ, prorsus vacua, omni carebat bile,) proxima est, nigricantem monstrabat colorem, incipientis sphacelosæ corruptionis testem; ren uterque omni carebat vitio; vesica autem urinaria valde carnosâ, contracta & angustata deprehendebatur. His ita lustratis, ad pectus progrediebamur. Elevato sterno, quod magnum & firmum erat, cartilaginosa, quæ in costarum connexionem esse solet, substantia tota ossea comparebat. Cor cum suis arteriis & venis in statu erat naturali; lobus pulmonum dexter costis firmiter erat annexus, sinister autem liber, uterque tamen minus sanus, siquidem sanguine copiosius, quam par erat, infarcti & ad corruptionem gangrenosoputredinosam dispositi comparebant. Ceterum notari omnino adhuc meretur, quod, durante hac dissectione anatomica, tam ex arteriis, quam venis discissis parum promanaverit sanguinis & utraque hæc vasa admodum collapsa adparuerint. Aperto tandem & detecto cranio, omnia in cerebro naturaliter constituta inveniebantur. Actum d. 18. Ianuar. 1756.

Franciscus Antonius Leodarius de Saylor, gloriosæ memoriæ Archiepiscopi & Electoris Archiepiscopi & Consiliarius intimus.

Salentinus Ernestus Eugenius Cobausen, gloriosæ memoriæ Archiepiscopi & Electoris Archiepiscopi & Consiliarius aulicus.

Ex antiquissima & illustrissima, Viris principibus, Heroibus, Equitibus, Toga Sagoque, domi forisque omni seculo inclytis, summe celebrata *Schoenborniana* Familia, anno seculi præteriti octuagesimo secundo, XVII. Calendas Iulii originem suam duxit noster FRANCISCVS GEORGIVS, ac post emensos omnes heroicarum virtutum & dignitatum gradus ex
Præ-

Præposito Ecclesiæ Metropolitanæ Trevirensis, cõcordibus suffragiis membrorum Reverendissimi Capituli, Archiepiscopus & Elector VI. Nonar. Maii MDCCXXIX, renunciatus, V. Id. Iunii MDCCXXXII. in Episcopum Wormatiensem & XV. Calend. Iulii eiusdem anni in Præpositum Principem Elwangensem postulatus fuit. Temperamentum ei dederat Natura sanguineo-cholericum, quod Heroibus & ad magna natis sæpius familiare esse solet, cuiusque intuitu blanda copiosioris sanguinis diathesis efferam ceteroquin bilem ita temperabat, ut non excederet, sed necessariam ad ardua expedienda negotia adderet alacritatem. Statura sicuti non excedebat in giganteam molem, ita nec parvitate deformis erat, sed medios habebat bene compositi corporis artus. Habitus non solum torosus, sed etiam floridus erat; color faciei vividus, oculus igneus, ingenium, iudicium & magnanimitatem Principi convenientem prodens. Placido fulgebat in ore decor; in alloquio erat affabilis, in reprehensione vero terribilis. Corpus equidem paulo magis videbatur obesum, ita tamen, ut neque pinguedinea moles ad desidiam & torporem cogeret, neque a continuo Regiminis labore detineret. Vi constitutionis connatæ in iram præceps videbatur, eam tamen prudentia & morali philosophia moderare & compefcere didicerat, ita ut limites transgredi eandem nunquam sineret.

In virili ætate ad morbos minus proclivis fuit, si dolorosam Nephritidem calculosam, sæpius cum copiosi sabuli & calculorum excretionem recurrentem, excipias, quæ multis stipata tum colicis, tum gravibus aliis symptomatibus, primis Regiminis sui annis crudelissimos concitavit cruciatus. Huic ante viginti annos iungebantur, frequens vesicæ spasmus, mistus cruentus admodum dolorosus, sensusque ponderis in vesica gravioris, ex quibus collective sumtis signis calculum in eadem latitare tanto certius concludere licuit, quo magis idem etiam a duobus peritis Chirurgis, facta catheteris applicatione,

& ab ipso Archiatro, Dn. *de Saylern*, tactu eius præsentiam explorante, confirmatum fuit. Eodem autem fere tempore, quum fama publica, de novo illo calculum dissolvente remedio virginis Anglicanæ, undique magis magisque dispergeretur, continuus dolor, mali ipsius non immerito metuendum ulterius incrementum, amicorum consilia, exterorum persuasiones, variæ de felici effectu acceptæ relationes, & insignia in publicis scriptis decantata encomia Eminentissimi animum eo inclinarunt, ut cum singulari fiducia remedium illud maxime nauseosum in usum trahere constitueret, licet non omnium de eo esset consensus, quibusdam nempe maiora potius exinde incommoda metuentibus, aliis autem irritum plane & frustraneum eius effectum prænunciantibus; & calculi vesicæ dissolutionem per interna remedia plane negantibus. His tamen non obstantibus generoso animo periculum cum illo facere decrevit, & idcirco clementissime iniunctum fuit dexterrimo huius Pharmacopoeo aulico, Dn. *Cornelio Bender*, ut sollicitè omnia pro hoc arcano necessaria præpararet. Sumsit ergo aquæ fontanæ levioris mensuras duas, addiditque iisdem rad. bardan. drachm. vj. rad. sœnic. petroselin. ana unc. j. saponis Alicantini bolum integrum, coxit hæc leni igne, semper spatula lignea agitando, ad remanentiam partis dimidiæ, illamque in sex doses divisit, de quibus tempore matutino circa nonam, pomeridiano circa quartam, & nocturno circa nonam, semper unam hausit, postquam prius integram circiter drachmam sequentis pulveris in vino Toccaviensi sumserat: Rec. Testar. ovar. calcinat. unc. vj. Limac. calcinat. unc. unam & dimid. M. F. Pulvis. Pasta saponacea sequentem in modum præparabatur: Rec. saponis Alicantini opt. unc. xv. pulv. Nasturt. verrucosi, in crucibulo tecto ad nigredinem combusti, drachm. vj. cum dimid. mell. despumat. unc. ij. M. F. Globuli, pond. unciarum sex. Ad corrigendum autem & moderandum prioris decocti nauseosum saporem,

uni-

unicuique dosi cochlear mellis despumati admixtum fuit. Medicationem hanc, divino favente Numine, die secundo Novembris 1740, inchoavit, & non interrupta serie continuavit usque ad diem vigesimum Novembris 1745. neque ullum incommodum a tanta saponis quantitate, successive assumta, sensit, neque unquam appetitus ullo modo læsus vel diminutus fuit, sed sobriam semper exquisite observando diætam, durante hoc tempore pancreaticæ valuit, indeque concludere licuit, nullam exulcerationis vel corruptionis labem interne delituisse, prout fusius a me expositum, & observatis confirmatum est *in Commercio litterar. Norimb. ann. 1743. Mens. Jul. Hebd. XXX. sq. p. 233. sqq.*

Anno vero 1746. post superatum Venationis laboriosæ exercitium Trevirim discessit, ubi ex causa quadam incognita, (licet aliqui saponaceum decoctum accusare, eidemque effectum adscribere annisi fuerint,) Eminentissimus subito gravi corripiebatur diarrhœa, nullis quidem torminibus stipata, sed vires penitus quasi exhauriente, siquidem sub illa copiosissima amurca fœtida tanta in copia tantoque cum impetu exturbata fuit, ut tandem sub ipso excretionis actu vehementi oppressus fuerit animi deliquio, metusque proxime instantis mortis totam invaserit aulam; verum cardiacis fragrantioribus tam externis, quam internis excitatus & in quiete detentus, ad se paulatim rediit, fluxus imminutus fuit, & mitioribus adhibitis tonicis, successive penitus cessavit, appetitus una cum viribus restituebatur, sospesque postea, inter communes plausus a civibus Confluentinis, ad sua redux, susceptus & introductus est. Vividus denuo redditus faciei color, membrorumque pro ætatis ratione maior fere agilitas, ingeniique constans prompta activitas, in omnibus etiam arduis negotiis, ex omni parte sanam indicabant constitutionem, & de nullo conquerebatur incommodo, si catarrhales interdum occurrentes defluxiones illasque comitantem excipias tussim, quam tamen

facile mitigabat sequente pulvere: Rec. rad. liquirit. ʒiij . Sperm. ceti ʒij . Sacchar. citrati, seu cum flavedine corticum Citri recentium deradendo mixti ʒj . de quo omni bihorio dimidiam drachmam vel scrupulos duos capiebat, & ad involvendam feri acrimoniam de Pasta cum glycyrrhiza parata, particulam quandam, in ore leniter dissolutam, lente deglutiebat: Rec. rad. liquirit. libr. j. Concisa coquatur in f. q. aquæ fontan. dissolvantur dein in hoc decocto Gumm. arab. libr. iiß . colaturæ addatur Sacchar. alb. libr. j. coqv. l. a. ad consistentiam Marmeladæ, quæ non modo gratum & iucundum præbet remedium, sed etiam tussim siccam, ab humorum acrimonia irritante & stimulante ortam, mirifice lenit.

Anno 1750. mense Augusto urinæ excretio nimium immixtæ videbatur; licet enim hæctenus interdum per unum aut alterum nycthemerum parcius prodierit, tertio tamen plerumque die copiosius reddebatur, quod nunc non amplius contingebat. Causa quidem huius imminutionis primo in sudores hæctenus paulo largiores coniciebatur; cum vero pedes, imo crura usque ad femora oedematosis occuparet tumor, ita quidem, ut incessus redderetur molestus, simulque calcei & caligæ dilatationem postularent, metus oboriebatur non plane vanus de imminente hydrope, pro quo avertendo sequens præscriptum fuit infusum: Rec. herbar. recent. linar. genist. ebuli cum toto, ononidis, sambuci, absynth. ana manip. IX. cort. tamarisci manip. vij. comburantur lento igne & in cineres redigantur, dein Rec. horum cinerum ʒvj . rad. iunip. ʒj . baccar. iunip. ʒß . femin. fœnic. petroselini, apii, ana ʒj . niri antimoniæ. rad. squill. ana ʒij . M. includantur sacco, adfundatur vini Rhénani mensura una cum dimid. de quo infuso dein bis de die scyphum hausit, adeo felici cum effectu, ut lotium non solum copiosius flueret, sed oedematosis quoque pedum tumor brevi evanesceret. Ne vero copiosius quam par esset redderetur hic humor, & forte spuria quædam

dam concitaretur diabetes, ulteriorem huius infusi usum omisimus, eiusque in locum lene quoddam tonicum, ex Tinctura martis tartarifat. cum Elixir. balsam. Hoffmanni substituimus, quo per paucos dies sumto ita convaluit, ac si nunquam ægrotaffet.

Anno 1751. die 23. Aprilis, spirante aquilone, Eminentissimus Montaburo redux, incautius se frigido vento exposuerat, hinc horripilatione corripiebatur, cui succedebat intensus in ischio dolor rodens & continuo torquens, omnemque quietem prorsus adimens, cumque eodem tempore Moguntia commorarer, ob adversam valetudinem Eminentissimi Electoris, hinc celeri nuntio inde avocabar, ac circa decimam vespertinam rediens, nostrum Eminentissimum sub intensissimis doloribus in lecto decumbentem, & non nisi illorum levamen anhelantem inveni. Protinus ergo linimento illo spirituoso & paregorico, ab illustri *Frid. Hoffmanno* in *Medicin. ration. systemat. Tom. IV. Part. II. Sect. II. Cap. VIII. §. 12. p. m. 444.* commendato, partem affectam illiniri iussi, simulque mixturam diapnoicam exhibui, quibus paulatim effectum fuit, ut, conquiescentibus aliquantum doloribus, sedendo extra lectum commorari potuerit. Ad penitus autem profligandum molestissimum hoc malum, & pristinum partibus debilitatis restituendum tonum, Thermæ Emsenses (quæ perquam commode & absque magnis sumtibus non solum calidæ, sed ita etiam fervidæ Confluentiam vehuntur, ut ante ægroantium introitum, pro caloris & fervoris dissipatione, adhuc moveri debeant,) in usum vocabantur, quibus mediante Geranio Eminentissimus imponebatur, ac indies per horam ibidem relinquebatur, indeque intra quindecim dierum spatium ita levatus fuit, ut consueto more obambulare, quin etiam venationi deinceps iterum vacare potuerit.

Anno 1755. mense Augusto Eminentissimus citra manifestam causam, aut qualemcunque datam occasionem, inopinato

nato tussi adfligebatur molestissima, cui iungebantur ardens gulæ dolor, cum uvulæ relaxatione, & deglutione difficili. Catarrhalis quidem saltem subesse videbatur & credebatur defluxio, verum comes erat materiæ mucido-viscidæ vere purulentæ copiosissima reiectio, illi non absimilis, quæ phthificos exhaurit; febris lenta insimul non admodum obscure gliscebat, appetitus profusus erat deiectus, urina intense rubebat, frangebantur vires, somnusque parvus & inquietior concurrebat. In usum ergo trahebat sibi familiare, ad inflammationem anginodem præcavendam & avertendam, gargarisma, quod ex aliquot cochlearibus aceti vini & spiritus vini, cum pauxillo sacchari, & aliquot cyathis infusi Theæ paratur, cui dein subiungebantur iniectiones demulcentes ex decoctis talium specierum cum lacte & nitro factis; interne vero exhibebantur remedia acrimoniam humorum temperantia, involventia, antiphlogistica, ac tandem lenia tonica & antifebrilia, quibus ultra mensem sedulo continuatis materiæ mucido-pituitoso-purulentæ reiectio sensim imminuebatur, ac profusus tandem cessabat; stimulus vero ad orexin, alias semper adhuc rite constitutam, plane deficiebat, nec ullis stomachicis resuscitari poterat. Præ omnibus autem cibus carnes inprimis continuo nauseabat, ita quidem, ut unice saltem pisces appeteret, comederet, & quod multis fuit admirationi, bene ferret, promte digereret, opportune egereret, nec ullam inde molestiam sentiret, licet a multis retro annis nunquam illos degustaverat, firma ductus persuasione, quod usum illorum, citra grave sanitatis incommodum & damnum, ferre non posset. Proinde etiam per intervalla appetitus devolvebatur ad lacticinia & pulciculas, maxime vero tales, quæ pro pueris in nostris oris ex farina triticea purissima & lacte parantur, nequaquam tamen hæc alimenta sufficiebant ad debitum corpori præstandum nutrimentum, nedum qualecunque augmentum; substantiam enim musculofo-carnosam sensim evanescere atque

atque consumi tam in manibus, brachiis, suris & femoribus, quam in universo reliquo corporis trunco, ipse notabat, qui- que non ita multo ante de nimia in hydropem proclivi intumescencia follicitus erat, nunc tabem pertimescebat. Ipse ego quoque affectum hunc nunquam pro simplici catarrhali habui (licet probe sciam, quod levis quoque morbus senibus gravem adferat laborem, insimulque nec inusitata nec absona sit assertio, quod & senibus fatales reddantur catarrhi,) sed vomicas vel tubercula exulcerata latitare semper opinatus sum, measque eo potissimum direxi indicationes therapeuticas, etiamsi postea sub anatomica corporis dissectione nullum illorum detectum fuerit vestigium, quale tamen fortassis reperiri potuisset, nisi usitato plerumque more eiusmodi scrupinia furtivo oculo, & nimis celeri manu instituerentur.

Mense Decembri 1755. ardua varia negotia crebriorem præbuerunt occasionem vehementioribus iracundis animi commotionibus, quæ præcipue quoque in ventriculum vicinasque partes nervoso-membranaceas vim suam exserere, & debili senescenti corpori grave ut plurimum inferre solent damnum. Constat enim per experientiam, quod iracundiæ affectus in universam fluidi in cerebro & nervis contenti massam agat, illoque mediante universam nervorum & membranarum compagem gravissime afficiat, & omnes motus vitales insigniter turbet ac pervertat; hinc etiam factum procul dubio est, ut ob spasticos motus ad vesicam felleam pariter transeuntes illamque constringentes, bilis subinde in auctiori quantitate fuerit exturbata, motu peristaltico inverso in ventriculum propulsa indeque dein sub crebrioribus vomitibus adeo copiose reiecta, quemadmodum, ob auctiorem & inordinatum tam sanguinis, quam fluidi nervei progressum, somnus sub morbi augmento deficere, totumque corpus sensim, accedente artuum tremore, debilitari & fatiscere debuit. Licet autem de

reliquo animi esset vividioris ac sensibilibioris, atque ob temperamentum cholericum-sanguineum ad iracundas commotiones admodum proni, ita ut, inconsultis etiam Medicis, si forte illæ maiori in gradu fuerint concitatæ, ad temperandam effectum bilem, de pulvere antispasmodico Hallensi integram sæpe drachmam assumeret; nunquam tamen, etiam sub gravissima dolorum exacerbatione, indignationem aut impatientiam qualemcunque monstravit, sed potius insignem mentis suæ tranquillitatem his verbis plus simplici vice monstravit: *Finem expectare confidenter oportet; Deo relinquenda sunt omnia, hic enim Rector vitæ est.* Cum denique mature a Medicis monitus esset de periculoso morbi sui statu, hos intrantes erecto, generoso & imperterritio animo allocutus est: *Laudo & approbo, quod me ob imminens periculum moneri feceritis; gratias ago pro sollicitudine, quam vos tum pro corpore, tum anima mea gerere lætus experior;* hæcque ad eum serena protulit fronte, ut nec mortem timere, nec vitam amare visus fuerit, taliterque beatam analysin expectans, placide obiit Germaniæ Nestor, postquam optime vixit & regnavit, a mundo nil maius acquirere potuit, præter id, quod sua religione orthodoxa, virtute & munificentia obtinuit.

Vix excesserat e vivis Eminentissimus, quum lugubre hoc fatum in Relationibus publicis non solum annunciaretur, sed insimul quoque perperam adderetur, omnia viscera absque ulla labe sanissima reperta fuisse, quod malevolus quidam suggestisse videtur, qui ad hunc exenterationis actum neque pertinuit, nec fortassis requisitus fuit. Vesicula fellea omnino quidem vacua deprehendebatur, indeque concludebatur, omnem bilem per frequentes vomitus reiectam fuisse; verum subsuit fallacia causæ non causæ, siquidem, ut mihi serius innouit, Chirurgus, minus tunc temporis sobrius, improvide scalpello vesiculam vulneraverat, & dein, reprehensionem promeri-

meritam & opprobriationem metuens, magis dextre commissum solœcisum celare, quam sectionem instituere didicerat. Venas autem & arterias cruore prorsus fere vacuas fuisse, mirum haud videbitur, quum ex præmissa ultimi morbi historia constet, per integrum iam annum, & ultra, appetitum fuisse languidum, nec exquisitissimis stomachicis excitari potuisse, omnes carneos, gelatinosos & nutrientes cibos nauisæ fuisse, sicque in primis ita dictis viis exiguam copiam utilium ac nutrientium humorum, & consequenter etiam sanguinis, elaboratam fuisse. Calculi vero nec in renibus, nec in vesica ullum amplius apparuisse vestigium tanto magis omnes mirabantur, quo certius ipsis aulæ Proceribus innotuit, quantis quondam ex calculo (cuius complura specimina, pisibus imo fabis maiora, vidi,) cruciatibus afflictus fuerit, insuperque his adhuc accedit, quod hospitem talem adversum satis magnum periti non solum Lithotomi & Chirurgi, sed ipse quoque experientissimus Archiater *de Saylor* distincte & aperte, ope catheteris, se deprehendisse & explorasse constanter asserant, quorum scrutinio & relationi sicuti fidem denegare minime licet, ita, sepositis aliis contrariis ratiociniis, unicum hoc experimentum nondum exacte satis demonstrare & confirmare videtur, quod grandior & durior in vesica latens calculus per Lithonriptici Anglicani usum, utut satis diu continuatum, penitus fuerit dissolutus. Merito proinde anceps hæreo, aliorumque potius diiudicationi relinquo, an vesica carnosæ, parvæ, contracta minusque dilatabilis, a calculo quondam in ea latitante in præternaturalem hunc redacta fuerit statum, annoque carnosæ hæc constitutio exploratoribus imposuerit, illosque seduxerit, ut duriores huius partis substantiam pro calculo habuerint. Hoc interim certum omnino est, quod ex mutata hac vesicæ conditione dolorosus ille ad mingendum & sub mictione perseverans stimulus, Eminentissimum creberrime affligens, quoties exigua saltem & vix aliquot coch-

learia excedens urinæ quantitas in illa collecta erat, originem suam duxerit, cuius molestissimi symptomatis intuitu etiam publicos conventus, comestationes, lusus ac longiora colloquia (iniquè licet id interpretantibus compluribus, quibus vera causa erat incognita,) evitare non modo studuit, sed debuit, ne, dum stimulo huic resistere conaretur, graviora inde sibi concitaret incommoda. De sana tandem conveniente cerebri conditione satis exquisitum & infallibile testimonium præbuit constans magni ingenii, eminentis iudicii & generosi animi ad ultimum fere terminum perseverans vigor.

Ipsam de reliquo exenterationem promptè, ingeniosè & aptè peregit Clariss. Dn. *Jacobus FOELIX*, Medicinæ Doctor, Militiæ Electoralis Medicus ordinarius & Poliater Confluentinus, qui etiam funeris condituram, me simul dirigente, ita exactè adornavit, ut, licet non omnis carnosa & musculosa ablata fuerit substantia, per trimestre tamen spatium absque omni fœtore illud conservari potuerit, & in sacello apud R. R. P. P. Capucinos expositum steterit, usque dum xij. Calend. Maii pompa lugubri ad navem deductum atque inter septuaginta tormentorum bellicorum, ex arce Ehrenbreitsteiniana ultimum honorem præstantium, boatus, ascendendo Mosellam, Trevirim translatum, & debito cum splendore in Metropolitana Ecclesia depositum & curatum fuit. Balsamationis autem formulæ fuerunt sequentes:

Rec. Cerae albæ part. iv. olei iunip. part. j. Obducatur his Linteum oblongum, cum quo, ad instar fasciæ, peracta conditura, totum corpus involvatur.

Rec. Rad. angelic. enul. petasit. valerian. aristoloch. rotund. zedoar. herb. rut. absinth. baccar. iunip. ana ʒvj. colocyath. myrrh. elect. aloes hepat. camphor. ana ʒiij. Concil. & contus. coqy. in aceti fortissimi mensuris vij. Colat. adde
spi-

spirit. vini libr. iv. D. S. *Effig den Leib inwendig und auswendig damit zu waschen und zu beitzen.*

Rec. Rad. tormentill. zedoar. diptamn. alb. ana ʒij. Herb. scord. C. B. rutæ, menth. crisp. abrotan. absinth. centaur. min. ana ʒij. Cort. aurant. citr. piperis albi, longi, nuc. moschat. caryophyll. arom. macis, cinnamom. ana ʒiij. sem. anis. fœnic. baccar. iunip. laur. styrac. calamit. gumm. benzoës, camphor. ana ʒviij. gumm. oliban. myrrh. aloës, boli Armen. ana ʒviii. M. F. Pulvis subtilis, D. S. *Pulver nach dem abwaschen den Körper, so wohl äusserlich, als innerlich damit zu bestreuen.*

Rec. Herb. absinth. rutæ, menth. salv. artemis. ror. marin. organ. serpill. centaur. minor. hyssop. puleg. scord. maioran. matricar. thymi, agrimon. aneth. betonic. ana ʒvj. flor. lavend. rosar. rubr. stœchad. arab. spicæ Indicæ, fol. lauri, asari ana ʒiij. sem. carvi, coriandr. baccar. iunip. granor. paradis. rad. cyperi rotund. zedoar. gentian. pyrethr. calam. aromat. ana ʒiv. nuc. mosch. maciris, cinnamom. santal. citrin. caryoph. aloës, myrrh. mastich. ana ʒiv. sal. commun. libr. dimid. M. concis. & contus. gr. m. D. S. *Species pro abdominis cavitate effarcienda.*

Rec. Olei spicæ, terebint. rosar. coct. ana ʒviii. ol. iunip. styrac. liquid. gumm. benzoës, styrac. calamit. ana ʒvj. terebint. Venet. libr. unam, ol. nuc. moschat. express. ʒiv. M. lento igne liquefiant & refrigeratis adde ol. destill. lavend. citri, caryophyll. arom. cort. aurant. chamomill. myrrh. ana ʒj. M. F. Balsamum, quocum corpus in et externe undique inungatur.

Rec. Myrrh. elect. aloës hepat. ana ʒvj. styrac. calam. gumm. benzoës costi dulcis, amari, caryophyllor. aromat. nuc. moschat. santal. citrin. cinnamom. ligni aloës, flor. rosar.

rubrar. balauft. lavendul. anthos, herb. maioran. ror. marin. cent. min. absinth. ana ʒʒ. sem. basilic. carv. ana ʒvj. moschi & ambr. cum sacchar. trit. ʒj. M. F. Pulvis, prævia inunctione cum prædicto balsamo toti corpori inspergendus.

Rec. Ol. nucist. caryophyll. cinnamom. de cedro, de bergamott. ana ʒiij. iunip. succin. ana ʒj. pulv. myrrh. rubr. ʒj. zibeth. mosch. ana ʒj. ambr. gr. x. D. ad Pyxid. S. Balsamum pro corde condiendo.

Rec. Ol. lavend. ʒʒ. ol. cort. aurant. spirit. rosar. ana ʒij. Zibet. mosch. ana ʒj. ambr. gr. x. M. D. ad Pyxid. S. Balsamum pro inungendis cavitatibus oris & aurium. Denique iisdem, quibus abdominis cavitas, etiam culcitæ repletæ fuerunt speciebus.

His propter affinitatem adnectere placet in Archivo repertam descriptionem (ut æternitati vindicetur,) observatorum in Eminentissimo quondam Trevirorum gloriosæ memoriæ Archiepiscopo, *Ioanne Hugone*, cuius memoria legi poterit in *NUNNINGII & COHAUSENII Commerc. litterar. Tom. II. Epist. 14. pag. 267.* Sentiebat Eminentissimus, senio & laboribus exhaustus, xv. mensis Decembris an. 1710. mane, cum pridie frigori hyemali in templo se diutius exposuisset, virium deiectionem, cum coryza successive graviori, mucoque multo, narium interiora lædente, quem coacervatum sufficienter emungere, etiam admonitus, renuit, liberiorique aëri nimium se exponens catarrhum auxit.

Die quinto morbi febris accessit, unde experientissimus Dominus Archiater Palatinus, *BRUNNERS*, in consilium Duffeldorpio advocatus fuit, ante cuius adventum die septimo ab hora octava vespertina ad sextam matutinam cum vehe-

men-

mentissima tussi & febris exacerbatione magnam quantitatem materiæ sanguine tinctæ Eminentissimus reiecit, tanta cum vehementia & stertore, ut de vita dubitaretur, cumque omnia respueret medicamenta, remediis spiritualibus res tota fuit commissa. Mane præter omnium fere opinionem Eminentissimus adeo fuit levatus, ut oratorium suum more hucusque consueto iterum ingrederetur, cum spe reconvalescentiæ. Hoc die præmemoratus Dn. Archiater BRVNNERVS advenit.

Communi igitur consilio tam ex oris siccitate, siti & pulsu inæquali, quam urina flammea, iustam de inflammatione interna, & quidem in pulmonibus, cum metu gangrænæ, suspicionem capientes, necessaria quæque proposuimus suasimusque omni sollicitudine remedia, & quidem assumtu faciliora, gratiora, mixturam antipleuriticam omni bihorio cochleatim repetendam, cum decocto pectorali, aliisque potulentis gratioribus; dissuasimus sollicite aëris liberioris usum, quibus tamen persuadere non potuimus Eminentissimo, quin quotidie infirmus vicinum adiret oratorium, æterna potius, quam mundana meditati; nec magni fecit medicamentorum usum, etiam liquidorum, quæ tamen ipsa natura sollicitare videbatur, siti & invincibili oris siccitate.

Decimo quarto die erupit pus ex aurium dextra, postquam pridie de dolore eiusdem conquestus fuerat; sputamina, hætenus cruenta, in albicantia cocta mutata fuerunt, non citra spem subsecuturæ alicuius mitigationis febris, quæ tamen pertinaciter perseveravit, accedente simul dolore acuto in latere sinistro.

Vigesimo primo die increbuit febris, cum pulsu semper inæquali, virium tanta prostratione, ut e lecto surgere non potuerit, qui alias etiam, contra monita Medicorum, per totum morbi decursum singulis diebus, ad audiendum missæ sacrum,

facrum, non cessaverat oratorium suum frequentare. Subsequente vicesimo secundo die tranquillior fuit, somnumque habuit placidum; vigesimo tertio die, qui fatalis fuit, plane exaruerunt fauces, potum tamen abhorruit, vires penitus fuerunt attritæ, & respiratio sonora evasit, mente tamen constabat, usque dum hora undecima vespertina placidissime expiravit.

Vigesimo quarto die, qui erat septimus Ianuarii ann. 1711. instituta fuit cadaveris sectio, & condigna eius conditura. Aperto abdomine mesenterium flavescens ac intestina hinc inde nigricantia comparuere; separatis leviter intestinis ventriculus in conspectum venit, cuius pars superior, diaphragmati contermina, computruit gangræna, & extremitate digiti vix tacta diffluxit. Remoto sternò, dexter pulmonum lobus salvus adhuc fuit, nullibi costis adnatus, sinister vero undique costis accretus deprehendebatur; ea præcipue in parte, qua doluit Eminentissimus durante morbo supra diaphragma; separato dein a costis hoc lobo ingens scissura sive lacuna, instar vomicæ satis amplæ, detecta fuit, mucilage subflavescente, consistentiam albuminis ovi referente, repleta & incrustata. In ventriculo dissecto & duodeno sanguis nigricans comparuit; lien mollis erat, cum incisuris, hepar autem vitii expers, itemque renes & vesica; cor, præter polypum circa valvulas semilunares hærentem, osseas habuit prominentias, quales etiam in aorta hinc inde notatæ fuerunt; in cerebro serum copiosum occurrebat, de reliquo autem satis firmum erat.

Hæc ita observata fuisse attestor,
BRUNNER, Archiater Palatinus.

Ioannes Crafftò HIEGEL, Eminen-
tissimi piæ memoriæ Principis Ele-
ctoris Archiater.

(*Confluentia Halam missa d. 26. Aug. 1756.*)

Obser.

Observatio Cl.

DN. D. CHRISTOPH. IAC. TREW

*Sistens Cedri montis Libani characteres cum illis
Laricis, Abietis Pinique comparatos.*

Omnī ævo prædicata & decantata Cedrus arbor, a duobus
 iam sæculis sæpius quidem a præstantissimis viris descri-
 pta & depicta in publicum producta est; quum vero eandem
 in loco natali observare eorum paucissimis contigit, & horum
 præterea plerique nec de omnibus, quæ hodie ad caracte-
 rem rite definiendum requiruntur, instructi fuerunt, nec vel
 ipsi artem pingendi perfecte calluerunt, vel alios in his peri-
 tiores ad manus habuerunt: actum haud agunt illi, qui iam
 cognita denuo ad examen vocant, eaque vel confirmant vel
 emendant. Quum ergo mihi singularis occasio enata est,
 licet non ex propria, alius tamen ex fida observatione, omnium
 partium huc pertinentium naturalem faciem depictam obti-
 nendi, curiosis gratum fore duxi, earum publicationem hoc
 quoque in opere reperire,

In Anglia namque iam sub finem præteriti sæculi satæ &
 ad ipsum usque fructum perficiendum nunc feliciter educatæ
 sunt harum arborum plures. Hac occasione data, celebris
 doctusque stirpium pictor, Dom. IO. DIONYSIVS EHRET,
 alibi sæpius iam laudatus, non intermisit, ramulum eiusmodi
 arboris, tribus iulis totidemque conis perfectis onustum &
 more suo elegantissime accuratissimeque secundum magnitudi-
 nem naturalem depictum a. 1744. mecum communicare, cu-
 ius imaginem omni studio repræsentatam in prima tabula ac
 decade Plantarum selectarum, quæ opitulante Dom. IO. IAC.
 HAIDIO, pictore & chalcographo Augustano præstantissimo,
 ab anno 1751. ibidem in publicum prodire cœperunt, iam

exhibui. Hac vero imagine sola non contentus petii ex laudato EHRETO, ut non solum totius arboris faciei, verum etiam omnium fructificationis partium imagines pari industria elaboratas superadderet; id quod etiam, pro amicitia nostra per aliquot iam lustra confirmata pedetentim ex voto obtinui, & quidem totius arboris picturam a. 1748. paullo post coni ex maturitate dissoluti seminumque perfectorum, a. 1754. vero reliquarum fructificationis partium, quibus eodem ferme tempore accessit conus maturus a Dom. COLLINSONO, Regiæ ut & Antiquariorum Societatis membro celeberrimo, benevole ad me missus.

Antequam autem easdem imagines producam & explicem, maioris illustrationis gratia præmitto ea, quæ circa harum arborum in Anglia cultarum historiam, tum ex Dom. IO. PHIL. MILLERI, Regiæ Societatis Londinensis & Botanicae Florentinae membri nec non Pharmacopæorum Londinensium in horto Chelseano Hortulani clarissimi Dictionario hortulanorum sextæ editionis, tum ex epistolis EHRETI hausi.

In horto Chelseano aluntur quatuor Cedri circa alveum plantatæ, quarum & totius horti ichnographiam elegantem IO. HEYNES chalcographus a. 1751. in folio regio cum publico communicavit. Harum earundem Cedrorum historiam fusius exhibuit laudatus MILLERVS l. c., ex qua, peregrino idiomate consignata, notatu maxime digna excerpere supervacaneum haud censeo hisque sisto. Satis celeriter incrementum capit hæc arbor: tres enim pedes altæ tantum erant quatuor illæ plantæ, quæ a. 1683. horto Chelseano inferebantur, nihilominus a. 1736. duæ ex his caudicis sui ad 2. pedes supra humum elevati peripheria 10. pedes iam æquabant, ramique a trunco ad extremitatem usque ultra 20. pedes sese extendebant. Arbor est amœnissima: non solum enim ad aliquam distantiam frondium externa seu superior superficies,

cies, ex densissimis & virore perenni præditis foliolis elegantissimi peristromatis instar contexta visui obiicitur, dum rami omnes deorsum inclinant; verum etiam rami inferiores, caudicem 8. vel 10. pedum ab humo distantia ambientes, eoque reflectuntur, ut humum ferme attingant hincque æstivo tempore gratissimum umbraculum præbeant. A. 1750. eadem indicantur mensuræ, si excipias caudicis peripheriam ad unum pedem eiusque longitudinem, ab humo ad ramos usque nudam, ad quatuor pedes auctam. Ramorum amputationes absque incrementi impedimento haud suffert hæc arbor, id quod exemplo duarum reliquarum harum arborum Chelseanarum probat, quæ minus provide prope caldarium hortense quoddam plantatæ & ampliores factæ (ne solis radios huic ædificio necessarios intercipient) excisæ, hinc vero reliquarum magnitudinem non multum supra dimidium consequutæ sunt; sibi autem relictæ hæc arbores non solum in gelidissimis regionibus, quemadmodum in ipso monte Libano perpetua ferme nive tecto, verum etiam in solo exili macro & glareoso, quid? quod faxoso, adeoque etiam in montibus sterilibus calvisque lætius, quam in solo magis lutofo aut pingui, procrefcunt atque augmentum capiunt, quare Auctor miratur, eas in Anglia hucusque haud copiosius esse cultas, pro uti etiam P. BELLONIVS dudum iam in libello de neglecta stirpium cultura probl. XVII. docuit, non fore difficile, cedros aliis quoque in regionibus educare. Illæ, quas alit hortus Chelseanus, ab aliquot iam annis iulos seu flores masculinos, sed earum duæ tantum hucusque (a. 1750.) conos prodixerunt, nec hi prius quam ante 16. vel 18. annos ad seminis usque perfectionem maturuerunt, idque altero demum vere, & quidem perfectius prægressa hieme sæviori. Pro arboribus his in Anglia ferendis coni olim ex ipso Libano allati sunt, utpote quorum semina vim vegetativam ad aliquot annos conservant & ad plantationem magis idonea redduntur, quando

coni maximam resinæ suæ partem iam exsudarunt; nunc autem sufficiunt illi coni, quos Anglia ipsa magna in copia suppeditat. Quæ curæ circa semina ex conis eximenda eorumque sationem pariter, ac plantarum inde enatarum culturam, observandæ sunt, sollicite etiam adnotavit idem A. quas vero utpote a scopo alienas, sicco pede transeo, eaque nunc, quæ EHRETVS mihi retulit, subiungo. Teneros conos Tab. IX. fig. 10-15. reperit 1753. sub finem mensis Aprilis in horto Proceris (*Lord*) PORTMORES in *Waybridge* provinciæ *Surrey* 15. milliaria Londino distante. Eodem tempore in arbore eadem deprehendit etiam iulos fig. 3-9. præteriti anni, quorum capsulæ seu antheræ adhuc clausæ & farina repletæ erant: recentes iuli fig. 1. 2. addebat, proveniunt mense Julio. Excelsam cedrum observavit porro in horto cuiusdam privati in *Hillington* provinciæ *Middlesex* prope *Oxbridge*, cuius basis 13. pedes & 8. pollices circumferentia sua tunc æquabat, arboris vero totius amplitudo secundum ramorum extensionem transverse sumpta 72. pedibus respondebat. In horto Ducis ab ARGYLE in *Hounslow-Heath*, 12. milliaria Londino distante, magna harum arborum e seminibus educatarum copia a 30. annis colitur, quarum aliæ 15, aliæ 20. pedes altæ sunt, nulla vero hucusque conos produxit. In horto regio *Kinsington* aliquot insuper tales reperiuntur arbores, iam fructiferæ, & in omnibus seminariis quotannis nunc seminum magna feritur copia, quam coni vel ex monte Libano allati vel in ipsa Anglia maturitatem consequuti suppeditant.

Ex his præmissis facile intelligitur, qua fide gaudeant figuræ nunc explicandæ: repræsentantur autem

Tab. VIII. Cedri Libaniticæ totus habitus secundum unam ex Chelseanis maioribus delineatus;

Tab. IX. eiusdem partes fructificationis, & quidem fig. 1. iulus seu amentum flores masculinos seu steriles continens cum calyce

calyce suo imbricato ex foliorum fasciculi gremio pronascens; 2. idem per longitudinem dissectus; 3. *a.* idem perfectus cum calyce polyphyllo *b.* persistente; 4. calyx separatus; 5. *c.* iulus separatus & per longitudinem dissectus, ut squamarum seu staminum axis *d.* pateat; 6. quatuor squamæ iuli separatæ; 7. eiusmodi squama a facie laterali in magnitudine aucta, quæ nil aliud est, quam pars illa, quæ dicitur stamen, cuius filamentum *e.* perbreve est, maxima pars *f.* antheram didymam seu capsulam bilocularem constituit farina seu polline masculino refertam, & reliqua *g.* in expansionem membranaceam abit, quæ membranæ antherarum apices claudunt & in iuli superficie imbricatim squamarum instar dispositæ comparent; 8. eiusmodi capsula seu anthera aucta transversim dissecta cavitatem suam polline refertam manifestans; 9. anthera in magnitudine naturali & aucta a facie inferiori, cuius loculi ex maturitate sponte sua dehiscebant & pollinem explodebant; 10. conus partes femineas seu fecundas continens iunior *b.* cum calyce suo polyphyllo *i.* pariter imbricato, sed ad conii perfectionem non persistente: conus hic non ex foliorum fasciculi gremio uti iulus, sed separatim ex proprio petiolo provenit; 11. calyx a cono separatus; 12. conus idem per longitudinem dissectus, squamarum nexum cum axi *k.* repræsentans; 13. idem conus cum axi *l.* a squamulis ex parte denudato; 14. squamula separata *m.* a facie inferiori, *n.* superiori cum seminum binorum rudimentis; 15. *o.* conus paullo adultior, *p. p.* foliorum fasciculi sigillatim provenientes; 16. conus maturus integer in magnitudine naturali, cuius vertex *q.* umbilicatus est, petiolus *r.* conum erectum sustinet, conii vero maculæ resinam exsudantem indicant; 17. eiusdem conii per axem verticaliter dissecti dimidium, ubi mira & densissima firmissimæque squamarum compages, aliquot seminum loculi, & axis petiolique continuïtas (cuius ope ambo

simul persistunt & sine læsione a stirpe separari nequeunt) comparent; 18. eiusmodi conus sponte sua dissolutus, cadentibus squamis axem nudum s, relinquens; 19. harum squamarum una separata, quarum singulæ semina duo alata in superiori superficie fovent; 20. ex his seminibus unum separatum. Hæ partes omnes naturali suo colore repræsentatæ D. v. in plantar. selectar. dec. VI. comparebunt,

His characteribus addenda sunt folia plurima confertim ex tuberculo quodam hinc inde per ramos prodeuntia, acuminata, rigida atque perennia seu hieme non cadentia, quibus characteribus instructa arbor a variis auctoribus, præsertim recentioribus systematicis, varia obtinuit nomina. Est namque

Cedrus Bellon. Itin. 162. cum f. Matth. Comment. in Diosc. Ven. 1570. p. 108. cum fig. Epit. 44. cum fig. Camer. Epit. 57. cum f. Tabern. Kreuterb. (Herb.) 1352. cum fig. Icon. 942.

- - Phœnicea *Renalm. Spec. hist. pl. 27.*
- - Phœnicia nostra & Matthioli *Lugd. 36. cum f.*
- - Libani *Ger. 1454. Camer. Kreuterb. (Herbar.) 33. b. cum fig. Barrel. ic. 499. le Brun Voy. (itin.) 306. t. 155-157. Edward Hist. of Birds (Ornithol.) P. IV. p. 6 t. 188.*
- - Libani, ex qua templum Salomonis *Rauwolf. Reisebesch. (itinerar.) P. II. p. 280. IV. p. 33. fig.*
- - magna *Dod. 867. c. f. Portæ phytognom. L. IV. c. VII.*
- - magna conifera Libani *Park. 1532. c. f.*
- - magna sive Libani conifera *I. B. T. I. libr. IX. p. 277. c. fig.*
- - conifera foliis Laricis *C. B. pin. 490. Rai. T. II. 1404.*

Cedrus maior montis Libani *Matth. comment. in Dioscor. Venet. 1565. p. 126. c. f.*

- - Libani & Palestinæ præcella *Lob. obs. 630. c. f. Advers. 443. c. f. Icon. 225.*

- - foliis rigidis acuminatis non deciduis conis subrotundis erectis *N. plant. select. tab. I.*

Cedre du Liban de la Roque Voy. de Syrie & du Mont-Liban p. 68. c. figg.

Cedro dagli Hebrei & nelle sacre lettere *Anguill. 43.*

Larix orientalis fructu rotundiori obtuso *Tournef. I. R. H. 586.*

Abies foliis fasciculatis acuminatis *Linn. H. Cliff. 449. Wachend. H. Ultraj. 279. Gronov. Fl. or. n. 295.*

Pinus foliis fasciculatis acutis *Linn. Sp. pl. 1001. n. 6.*

Aeres S. Scripturæ *Hiller. Hierophyt. P. I. c. XLI. p. 377. aliorumque.*

Beroth & Berofch S. Scripturæ *Ol. Cels. Hierobot. 74.*

Horum auctorum figuras citatas qui confert cum illis EHRETI, facile deprehendit, earum nullam, nequidem illas BARRELIERI & de la ROQVE, ut ut reliquis præstantiores, & totius arboris & eius partium habitum perfecte, plurimas præterea conos deorsum flexos representare.

Vt certior fierem, quo iure hæc arbor a recentioribus vel ad Laricis, vel Abietis vel denique Pini genus referatur, singulorum horum generum speciem aliquam, dudum iisdem adscriptam, studiose examinavi & fructificationis partes accurate depingendas curavi, quas figuras omnes illis cedri hic subiungere mecum quidem constitui, sed temporis angustiae aliæque rationes id prohibuerunt: sufficiat ergo, nunc ea tantum brevibus exponere, quæ circa earundem convenientiam & differentiam observavi. Examinavi autem I. *Laricem folio deciduo coniferam* I. B. I. 265. *Tournef. I. R. H. 586.* seu

Pinum

Pinum foliis fasciculatis obtusis Linn. Sp. 1001. n. 7. II. *Abietem Taxi folio fructu sursum spectante* Tourn. l. c. 585. seu *Pinum foliis solitariis emarginatis*, Linn. l. c. n. 8. III. *Abietem tenuiore folio fructu deorsum inflexo* Tourn. l. c. seu *Pinum foliis subulatis mucronatis lævibus bifariam versis* Linn. l. c. 1002. n. 10. IV. *Pinum sylvestrem, vulgarem, Genevensem* l. B. I. 253. *Tournes.* l. c. 586. seu *Pinum foliis geminis, primordialibus solitariis glabris* Linn. H. Cliff. 450. *Spec. pl.* 1000. n. 1. Hoc examen me docuit sequentia:

I. Omnium specierum recensitarum æque, ac Cedri, iuli & coni in eadem stirpe, locis tamen distinctis, excluduntur. Omnium porro iuli seu amenta eadem gaudent figura & structura: figura namque in singulis cylindrico-ovata est & componitur ex plurimis staminibus, ordinibus regularibus, simplici axi transverse per totum ambitum affixis; singulum stamen (longe aliter, quam a TOVRNEF. t. 353. 355. 357. delineantur, exacte enim respondent staminibus Cedri tab. IX. f. 6-9.) perbrevis tantum gaudet filamentis, anthera vero maximam eius partem format, oblonga & ex duobus loculis composita est, qui loculi in extremitate externa muniti seu cooperti sunt productione membranacea sursum scuti triangularis in modum prominente & squamæ instar totam iuli superficiem imbricatim investiente, maturi vero inferius sponte sua dehiscunt & pollinem subtilissimum explodunt. Eiusmodi præterea iulus in Cedro, Larice atque Abiete sigillatim ex gemma sua pronascitur & proprio calyce, vel, si mavis, gemmæ involucro persistente instructus est; in Pinu vero plures tales iuli, eodem tamen modo constructi, acervatim (conf. Camer. Epit. p. 40.) communi petiolo (quandoque ramoso, qualem Tournes. tab. 355. A. A. delineat) copulantur, proprio calyce carent & ante perfectionem communi tantum involvuntur.

II. Omnium conii ex squamis (quas LINNÆVS floribus femininis calyces proprios vocat) componuntur uni axi per gradus affixis, & singularum bini scrobiculi ad unguem earum superficiei superiori seu interiori impressi fovent duo semina, ala multo maiore, squamis tamen minore, instructa; sed conus Cedri ovata & in vertice umbilicata se sistit figura, squamæque omnes tam arcte inter se iunctæ sunt, ut superficiem ferme æqualem efficiant, nec unquam dehiscant, nisi in summa demum maturitate, qua ab axi secedunt caduntque. Conus Laricis pariter quidem ovatus est, sed non umbilicatus, & squamæ mox ab invicem valde recedunt extrorsumque flectuntur ita, ut superficiem valde inæqualem atque hiulcam reddant. Abietis utriusque conus cylindricus ferme est & in maturo squamæ paullulum a se invicem recedunt superficiemque asperam formant. Pini conus tener pariter quidem ovatus est, eamque figuram in alterum usque annum servat; sed ætate provectior vere conicus atque præterea tuberosus fit, quæ tubera formantur ab apice singularum squamarum exterius prominente & quadrangulo: huius porro squamæ in summa maturitate amplissime a se invicem recedunt ita, ut semina ipsa excutiant. Quemadmodum autem in aliis generibus formandis fructus figuram attentionem vix meretur, quando reliqui characteres inter se conveniunt: ita in his quoque eam solum pro characterem potius speciei, quam generis, agnoscent illi, qui in fructificationis partium convenientia acquiescunt. Adest vero alius character ex his ipsis petitus notatu magis dignus. Cedri namque & Pini squama ad singulos flores femineos seu seminum embryones binos simplex tantum est, Laricis vero atque Abietis duplex, altera interna & amplior, quæ semina immediate ambit ac tegit; altera externa & angustior, quæ interiori proxime adstat, ea tamen differentia, ut in Laricis & Abietis prioris seu n. II. tenero cono multum promineat & tunc fructificationis partes ab aeris iniuriis de-

fendere videatur; in Abietis verò posterioris seu n. III. cono tenero multo minor sit, quam interior squama ideoque valde exigua & usum hinc reddat obscuriorem. Porro, hæ squamæ exteriores, uti interiores, equidem in omnibus ad conusque maturitatem persistunt, & rigidæ fiunt; sed in Larice atque Abiete n. III. vix notabile incrementum capiunt, unde in huius Abietis cono maturo difficulter reperiuntur, dum utriusque interiores squamæ crescendo illas multum superant; in Abiete vero n. II. & interiores & exteriores ad eandem longitudinem extenduntur; hæ tamen apicem suum reflectunt, Eiusmodi squamam Abietis n. II. exteriorem TOVRNEFORTIVS quidem delineavit tab. 353. fig. Q. &, obscurius tamen, indicavit fig. P. dudum vero ante illum accuratiusque C. GESNERVS in *Camer. Epit.* p. 49. Kreuterb. p. 24. b. lit. D. F. ubi lingula vocatur; ceterum autem nec hi nec alii, quantum scio, ulterius exposuerunt. Ut hæc observata melius intelligantur, ea aliquot figuris illustrare necesse est. Sistit ergo tab IX. f. 21. Laricis squamam interiorem *a.* & exteriorem *b.* in nexu a facie interna, 22. exteriorem separatam ex cono tenero, 23. 24. ex cono adulto, a facie externa; 25. interiorem a facie interna cum binis feminibus alatis; Abietis n. II. 26. 27. 28. 29. 30. (ubi *c. d.* sunt semina internæ superficiei in externa quoque huius speciei in conspectum venientia) & Abietis n. III. 31. 32. 33. 34. 35. pari ratione, quibus accedit Pini n. IV. simplex squama 36. a facie externa cum apicis tuberculo *e.* 37. a facie interna cum binis feminibus alatis. Hic squamarum character illi a coni figura petendo maius iam conciliat robur & ambo magis adhuc firmanentur, si non solum cum TOVRNEFORTIO, verum etiam cum LVDWIGIO atque HALLERO, foliorum dispositio varia iungitur. Si flores feminei seu embryonum rudimenta cum tubis seu stylis suis pariter accurate examinantur (quod mihi hucusque nondum licuit

cuit nec ab aliis factum obviam venit) plures forsan reperiuntur differentia characteres.

Qui ergo sententia haud favent illorum, qui ex nimio systema naturale condendi studio genera satis distincta miscent, proptereaque antiquissimas nominum notiones, saepissime sine urgente necessitate, delere minime dubitant, ex indicatis iam characteribus facile tot colligere poterunt, quot ad singula genera distinguenda sufficiunt. TOVRNEFORTIVS, qui primus Cedrum & Laricem coniunxit, solam foliorum dispositionem consuluit; quando vero coni eiusque squamarum figura atque structura numerusque in illo simplex, in hoc duplex simul examinatur, inter utramque pariter haud levis intercedit differentia, de quibus omnibus alia occasione D. V. plura.

SCHOLIUM.

Auctorum, qui Cedros in monte Libano adhucdum reperiundas ipsi observarunt, relationes valde variant. Quas ego evolvi, ordine chronologico, quo montem laudatum conscenderunt, sunt sequentes: A. 1575. LEONH. RAVWOLFIUS (Germanus & M. D. Augustanus) *Raiff-Beschreib. &c. Lauingæ 1582. 4. P. II. p. 280.* A. 1647. de MONCONYS (Nobilis Gallus) *Voyages &c. a Paris 1695. 12. T. I. P. II. p. 106.* A. 1660. LAVR. d'ARVIEVX (Eques Provincialis) *Merckv. Nachrichten &c. Gallice ed. a D. LABAT, & Germanice edit. Hafn. & Lips. 1753. 8. P. II. p. 333.* A. 1667. FRANC. FERD. de TROILO (Eques Silesius) *Oriental. Reisbesch. Lips. & Francof. 1717. 8. p. 67* A. 1682. CORN. le BRUYN (Batavus) *Voyage au Levant. a Paris 1714. fol. p. 305.* A. 1689. de la ROQVE Nobilis Gallus (s)

G g g 2

Voya-

(s) Auctor notarum, quæ adiectæ sunt Germanicæ editioni Univer-

lis

Voyage de Syrie & du Mont-Liban a Amsterd. 1723. 12. T. I. p. 67. A. 1696. M. HENR. MAVNDRELL (Anglus, Ecclesiæ Anglicanæ Alepi Antistes) *Reise-Beschreib. nach dem Gelobten Lande ex Anglica lingua in Germanicam translata Hamb. 1706. 8. p. 196.* His addenda est relatio illius Anonymi, cuius sæpius supra laudatus MILLERVS in Diction. Hortulanor. sub finem Laricis s. Cedri huius historiæ mentionem fecit, & qui A. 1720. in monte Libano suas observationes instituit. Horum præcipue auctorum ex relationibus hauriuntur, quæ nostro ævo de Cedrorum & quidem vetustissimarum maximarumque in monte Libano adhuc dum superstitem historia constant, quibus adhuc subiungere possum ea, quæ mihi ipsi anno superiori retulit D. STEPH. SCHVITZE, clarissimus ille instituti Hallensis, ad Iudæorum conversionem destinati, Missionarius, qui hunc in finem Asiam quoque peragravit & A. 1755. Libanum pariter visitavit. Horum relationes inter se collatæ parum inter se conveniunt. Libanum semper nive esse tectum, communis est opinio, & quando hæc traditio de summo eius cacumine intelligitur, id plures etiam asserunt; sed Schulz. mihi retulit, se, cui e longinquo id verum fuit visum, postero die ibidem nil, nisi sabulum candicans (*la Roqu. p. 71.* addit lapides duros ardesiamque albam), nullibi vero nivem mensè Oct. reperisse, quemadmodum etiam *Ar-vieux p. 333.* mens. Iunio. *La Roqu. p. 73. seq.* (qui sub finem Augusti pariter nullam vidit nivem, nec sub Cedris, ubi pernoctabat,

his Historiæ Orbis a quadam eruditorum Societate in Anglia concinnatæ (*Übersetzung der allgemeinen Weltgeschichte &c.*) Halæ 1745. 4. T. II. p. 152. docet, Equ. d' ARVIEVX, non de la ROQUE, esse auctorem, & hunc tantum editorem huius aliorumque operum, quibus insolito more nomen suum præfixit. Moneo autem, huius & illius auctoris relationes multum inter se differre, quod vel etiam hinc inde ex sequentibus patebit.

Et abbat, ullum sensit frigus, utut nullis stragulis tectus) ex relatione incolarum affirmat, ordinarie Decembri demum mense nivem cadere & ab Aprili in Iulium usque solvi, postea vero eandem non amplius reperiri, nisi in quibusdam montis cavernis, quas solis radii penetrare nequeunt. *Le Bruyn p. 306.* & seq. expertus est, ipso iam Ianuario nivem copiosissimam post meridiem liquefieri indeque peregrinatores huius accidentis ignaros sæpius in summum vitæ periculum incurrere. *Moncon. p. 107.* mense Dec. in summitate tantum paucam reperit nivem, *Rauv. v. p. 281.* e contrario Maio adhuc atmosphæram & nivofam & ventosam frigidamque sensit. Cedros in unica tantum montis huius regione reperiti, omnes indicant, & quidem paullulum infra summum eius cacumen, addit *Rauv. v. p. 280.* *Monc. l. c.* *Ar. v. p. 238.* *la Roq. p. 67.* & *Schulz.* Eandem porro planam esse, refert *Ar. v. l. c.* & directe meridiem versus sitam addit *la Roq. p. 71.* Ad unum circiter miliare illam se extendere, memorat *Ar. v. l. c.* cui accedit relatio *Schulz.* qui eam cum spatio amplioris urbis, v. gr. Norimbergæ, comparavit. Hanc regionem, præter vetustas maximasque Cedros, magno iuniorum copia consitam esse, indicant *Ar. v. p. 337.* *le Bruyn p. 306. b.* *la Roq. p. 69.* & *Maandr. p. 196.* confirmavitque *Schulz.* qui addidit, ex his haud paucas ad 80. ped. altitudinem iam pervenisse, easque, & adhuc iuniores, conos iam ferre; *Rauv. v. p. 280.* vero, qui huius loci circuitum definit exiguum, omni adhibita inquisitione, nullas invenire potuit harum arborum soboles: unde colligendum esset, annorum circiter 80. spatio eas succrevisse, quod minus incredibile est ex eo, quia Cedri Chelseanæ pari intervallo ad parem ferme magnitudinem pervenerunt. Quod autem ad vetustarum Cedrorum numerum attinet, earum XVI. tantum numeravit *Maandr. p. 196.* XX. *la Roque p. 68.* cum quo *Schulz.* convenit, XXIII. *Ar. v. p. 333.* seq. XXIV. & II. vetustissimas ramis iam orbatas *Rauv. v. p. 280.* XXV-XXX.

Monc. p. 107, XXXV, vel XXXVI. le Bruyn p. 306. b. Altitudinem eiusmodi arboris nullus ex citatis auctoribus mensuravit, omnes autem eam declarant insignem, & sigillatim *Rauv. l. c.* cum altissimis Abietibus comparat, *la Roq. l. c.* vero affirmat, cum tali Cedro nullam comparisonem obtinere Platanum, Sycomorum aliamve grandiore[m] arborem ab ipso unquam visam. In caudicis crassitudine & ad ramos usque longitudine definienda quam maxime differunt hi auctores: longitudinem comparat 12. ulnis *Troilo p. 67, 15. vel 18. ped. (5. vel 6. yards) Maandr. l. c. 10-20. ped. Schulz. 6. vel 7. tantum ped. la Roq. p. 70. (t)*; crassitudinis vero peripheriam deprehendit æqualem sex virorum amplexibus i. e. 30. vel 36. circiter ped. *Arv. p. 334, 36. ped. & 6. dig. Maandr. l. c. 37. ped. ord. Schulz., aliquot orgiis Rauv. l. c., 4. virorum amplexibus i. e. 20. vel 24. circiter ped. Troilo l. c. (quam mensuram IO. BAVH. T. I. L. IX. p. 278. b. ex relatione MELCH. LVSSY ulterius adhuc extendit), unius arboris 47. alterius 57. palmis (paumes) le Bruyn l. c., & 7. ped. minus 2. dig. la Roque p. 72. seq.* Hunc caudicem deinde mox abire in 3. vel 4. valde crassos truncos adeo confertos, ut simplicem tantum forment arborem, narrat *Monc. l. c., Maandr. l. c.* vero eorum 5. describit & singulos cum crassa arbore comparat, cum quibus etiam convenit *Schulz. ut & la Roq.* secundum suam figuram (quam IO. IAC. SCHEVCHZERVUS *Phys. sacr. tab. CCCCXVIII.* repetiit) quæ etiam non solum hos truncos, verum etiam eorum ramos maxime diffusos atque omnes præterea erectos repræsentat. Descriptio eorundem apud *la Roq.* valde obscura est: refert

(t) Quam hæc mensura a reliquis quam maxime differat, hinc A. notarum Vnivers. Orbis Historiæ l. c. p. 153. nota 119. coniicit, ponendos esse 17. ped., hanc mensuram vero *la Roque* non indicat numeris, sed verbis.

refert enim p. 69. seq. hos ramos extremitatibus suis formare ambitum perfecte rotundum (*un rond tres-perfait*) seu rotæ quandam speciem artis operi similem (*une espece de roue, qui semble être un ouvrage de l'art*) & ex litteris, quas Maronitarum Patriarchæ Secretarius ad ipsum latina lingua dedit, quasque p. 74. inseruit, recenset, ramos extendi in gyrum solo parallelis umbellam ferme solarem conficientes; dum vero omnes truncos & ramos erectos pingit, hoc nonnisi de summo cacumine intelligi potest. Quæ ceterum ex iisdem litteris aliorumque relationibus addit, hos ramos nempe hieme superveniente nivis copia, cuius ponderi sine diffractione resistere haud possent, statim in altum assurgere & secum invicem iunctos conum quasi constituere, ut melius sese ab adveniente hoste tueantur, fabulam sapit & ex ipsa huius arboris structura lignoque durissimo facile refelli potest. *Monconys* p. 107. caudicis divisionem in truncos, sed arctissime inter se coniunctos, pariter indicavit, ramos etiam umbellæ in formam, sed per diversos ordines seu contignationes dispositos describit. Longe aliter caudicis continuationem observavit *Arvieux*: hic enim p. 338. tradit, omnes ramos ex caudice prodire, se in orbem, unum supra alterum, umbellæ figura expandere, & gradatim superiora versus ita imminui, ut singulorum diameter tanto minor fiat, quanto inagis vertici accedunt. *Troilo* (cuius relatio etiam legitur apud WALPVRGERVM *Cosmotheologische Betracht. P. I. p. 433.*) hanc dispositionem distinctius adhuc definit, dum p. 67. docet, primum ramorum ordinem, post 12. caudicis ulnas prominentem, corollæ instar circumcirca se extendere, deinde caudicem iterum ad 6. ulnar. spatium nudum apparere, postea alium similem ramorum ordinem sed priori densiorem provenire, huncque iterum aliud sed brevius caudicis spatium excipere, & postea novum ramorum ordinem sequi, atque sic porro hanc dispositionem continuari usque ad cacumen arboris,

ris, quæ hac ratione elegantem pyramidem repræsentat, id quod etiam ex *Rauvv.* p. 280. descriptione colligi potest, qui vero hanc singularem observationem addit, caudicem secundum ramorum augmentum se flectere, indeque ipsos ramos a rectitudine sua recedere. Hanc ramorum per gradus dispositionem confirmant quoque ea, quæ MATTHIOLVS *Comment. in Diosc. lib. I. c. 89.* ex relatione amicorum, qui universam fere Syriam peragrarunt, dudum iam annotavit & affirmavit, eundem crescendi modum annosiores quoque Libani Cedros tenere, & ramos ab imo usque ad cacumen fere in rotæ modum per intervalla caudicem cingere & spatari, eosque tanto minores apparere, quanto superius erumpant. Ex eodem forsitan fonte eadem referunt DODONÆVS p. 867. atque DAPPERVS *Descr. Syriae & Palestinae p. mihi 38. b.*, qui addunt, ramos tali ordine alterno dispositos esse, ut per hos ad cacumen usque, veluti per scalas, ascendere quis posset: conf. MATTHÆI HILLERI *Hierophyt. P. I. c. 41. p. 378.* Iuniores cedros hunc indicatum per ramorum contignationes pyramidis forma crescendi modum semper servare, nullus contradixit, sigillatim vero non solum ipse *la Roq. p. 69.* sed etiam *Arv. p. 338.* & *Schulz.* confirmavit. Quod ad ramorum longitudinem attinet, huius quoque mensura a variis varie indicatur: eam insignem esse, generalibus tantum terminis declarat *Rauvv.* p. 280; & *le Bruyn p. 307.* plura de eadem non affert, quam quod ramorum sub umbra magna hominum caterva sedere possit. *Maandr. p. 196.* eorum amplitudinem cum III. ped. (37 yards) comparat: an vero diameter, an circumferentia intelligenda sit, dubium reddit *Anonymus* apud *Millerum*; qui maximæ cuiusdam cedri ramorum diametrum 22. ulnis (yards i. e. 66. ped.) æqualem invenit, & *Millerus* addit, hanc mensuram non respondere modo indicatæ, sive de diametro sive de circumferentia assumatur; *la Roque p. 73.* circumferentiæ 120. pedes adscribit, quæ mensuræ adeo diffe-

differentes nullo modo inter se comparari possunt. Denique ramos infimos ad humum ferme usque reflecti, iterum tacent omnes, si excipias *Troilo* p. 68; dum vero hic addit, eosdem non solum ad humum ipsam usque descendere, verum etiam ibidem radices agere & novos truncos formare (unde communem illam fabulam explicare conatus est, cedrorum harum numerum nunquam exactum reperiri posse) fidem superat, quia eiusmodi multiplicatio in hoc arborum genere contra naturam est. Ceterum frondes Cedri ambitum ferme æqualem & artis quasi opus perfecte tonsuræ referre, annotavit quoque *Maandr. l. c.*, hanc arborem vero, præter conos, iulos quoque proferre, nemo ex citatis auctoribus indicavit, præter *Arvieux* p. 337, ubi eosdem vocat flores, eosque steriles esse addit. Qua cura nunc Libani cedri a Maronitis custodiantur, refert *idem* p. 338. & *la Roque* p. 71.

Hæc sunt primaria momenta, quæ ex itinerariorum citatorum relationibus colligi possunt; quoniam vero una alteri contradicit, optandum est, ut data occasione quispiam de his omnibus curiosos reddat certiores, simulque certam mensuram pedis vel Rhinlandici vel Anglici aut Gallici adhibeat & qua usus sit, indicet.

Arborem hanc esse eandem, quæ in sacro codice ob amplitudinem & altitudinem excellentem præ reliquis sæpissime laudatur & *Aeres* vocatur, communis est sententia, quam **MATTH. HILLERVS** in *Hierophytico Trai. ad Rh. 1725. edito P. I. c. 41. p. 377.* confirmare admissus est; aliis vero recentioribus, quos facies nonnullarum cedrorum nostro ævo examinatorum (quarum caudex altitudini decantatæ haud respondet) seduxit, probabilius visum est, *Berosch* significare hanc cedrum, *Aeres* vero Pinum; quam opinionem multæ lectionis variæque doctrinæ apparatus tuendam præcipue in se suscepit **OLAVS CELSIVS** in *Hierobotanico Vpsal. 1745. in*

870 mai. p. 74 - 134. Argumenta eius primaria sunt sequentia:

1) Cedri libaniticæ caudici rectitudo & proceritas omnis denegatur p. 132.

2) eandem ergo arborem, ob caudicis humilitatem (p. 94. 120. 123.) crassitudinem (p. 94. 95. 123.) ob verticis porro incurvationem (97.) ramosque parva ab humo distantia ex caudice circumcirca copiose excrecentes (94 - 96. 123.) ad opera, quæ ex *Aeres*, testantibus sacris paginis, fabrefacta sunt, (scilicet, præter templum Hierosolymitanum & palatia regia, columnas, turres, & navium ingentium rates, carinas malosque, quod multis locis ex scriptoribus tam sacris quam profanis citatis p. 97. 122. probat) minime aptam esse concluditur p. 99. 122. 125.

3) Ex quantitate materiæ, quam ædificiis & structuris SALOMONIS (*Paralip. II. 18.*) Libani silva suppeditavit & ad quam cædendam octoginta millia, transferendam autem septuaginta millia virorum ille selegit, p. 125. colligitur, tantam cedrorum copiam in Libano inveniri & cædi potuisse, non facile eum credere, qui scit, in universo terrarum orbe non dari cedrorum silvas, pineta autem ubique per immensa terrarum spatia longe lateque extendi.

4) Quum ante annos CC nonnisi paucæ supra viginti in Libano Cedri visæ sunt peregrinatoribus; inde patere, additur, temporibus antiquissimis quoque ibidem id genus arborum rarum fuisse.

5) Arboris *Aeres* frequentem usum fuisse in sacris per MOSEN institutis *Levit. XIV. 4. 5. 6. Num. XIX. 6.* adducitur p. 126, sed simul adstruitur, hæc loca ad Cedrum magnam vulgo dictam, sive Laricem orientalem restringi, necesse non esse, neque Iudæos id postulare, qui, quum plures nu-
merent

merent *Arasim* species, unam duntaxat, quæ proprio & omnibus noto nomine *Aeres* (Pinus) dicta sit, nec in Libano tantum, sed ubique locorum reperiatur, in lege voluisse intelligi, id quod ex ABEN ESRA & MAIMONIDE ibidem probatur additurque, hanc extra patriam & uno solo loco ludæis in sacros usus acquirendam semper fuisse, quam absonum sit, neminem non intelligere;

6) Quando ESAIAS c. XLIV. 14. 15. indicat, τὸν *Aeres* homini ad comburendum esse, p. 127. monetur, Pinum usque adeo inter cremiales arbores usurpari, ut faces quæcunque vocentur tædæ seu pini.

Quanticunque autem roboris omnino sint hæc doctissimi CELSII argumenta, ea tamen, quod pace tanti Viri dictum sit, omne dubium, quod nullibi sacri codicis locorum sub *Aeres* nomine intelligenda sit Cedrus Libani hodie adhuc sic dicta, sed semper Pinus, nondum tollere, mihi saltem videtur. Ipse laudatus Vir no. 5. concedit, & ex Iudæorum scriptis probat, eos plures numerasse *Arasim* species, quarum Rabinos septem fingere, eisque Pinum, Piceam, Abietem & Cupressum adnumerare, docet HILLERVS l. c. p. 379, qui præterea p. 378. nomen hebraicum *Aeres* & arabicum *Araza* vel *Azara* ut & *Arzon* ab uno eodemque etymo derivat, & addit, hoc nomen quamlibet denotare arborem coniferam, Cedrum videlicet, Pinum & Piceam. Mirum hinc non est, sacri codicis LXX. interpretes in vertendo τὸν *Aeres* atque *Berosch* nomine sæpius variasse: nam I. Reg. VI. 15. EZECH. XXXI. 3. 8. τὸν *Aeres*, & II. Reg. XIX. 23. Ps. CIV. 17. ES. XXXVII. 24. LV. 13. LX. 13. τὸν *Berosch* verterunt in κυπαρισσον, quemadmodum iidem *Berosch* ES. XIV. 8. ξύλον λιβάνου, ZACH. XI. 2. πίτυν, ES. XLI. 19. ελάτην, & HOS. XIV. 9. Ἀρκευθον. Supra laudatus SCHVLZIVS me certiore reddidit, Cedrum Libani ab eius regionis incolis hodie adhuc

appellari *Aeres*, quemadmodum *Abies*, quæ ab Eurôpæis non differt, *Berosch*, cui relationi addidit, ibidem aliam adhuc arborum coniferarum speciem (cuius vero characterem, stirpium notitia haud instructus, indicare non potuit, & quæ forsitan est *Pinus*, cuius ad *Libani* radicem copiose obviæ mentionem facit *MONCONYS* p. 109.) & quidem copiosius crescere, quæ plerumque ad conclavium tabulata adhibetur & pariter *Aeres* vocatur, sed simpliciter, quum e contrario altera species nomine *Aeres Libani* distinguatur, monens simul, eandem distinctionem semper etiam in sacro codice observari. Si ullibi *Aeres* de alia arbore, quam de *Libani Cedro*, explicari potest, id certe *EZECH.* c. XXXI. nequit: ibi enim propheta, Pharaonis maiestatem adumbrans, eam arboris cuiusdam præ reliquis excellentis imagine repræsentat, quacum nulla alia arbor, certe ex coniferis hucusque cognitis, ramorum copia, crassitudine & inprimis longitudine, ut & frondium densitate pulchritudineque, nec non umbra amœnissima æque ac amplissima convenit, quam *Libani Cedrus*, quæ omnibus his attributis *l. c. v. 3-7.* decantatis uberrime gaudet, cuius habitus hic recensitus tam peculiaris est, ut ab omnibus stirpibus, ipsisque aliis coniferis, absque ulla hæsitatione distingui queat. Ab illo autem Propheta *v. 3. 8.* vocatur hæc arbor *Aeres montis Libani*, & *v. 8.* maioris illustrationis causa additur, nec ramos τὸν *Berosch* cum illius ramis comparari potuisse, quare laudati *CELSII* assertionis (p. 97.) rationem assequi haud possum, Prophetam hunc *l. c. v. 8.* *Beroschim* ab ramorum amplitudine commendare, *Ara-sim* vero ab altitudine potissimum celebrare, quum potius expressis verbis ibidem declaret, ramos τὸν *Beroschim* cum ramis τὸν *Aeres* comparari haud potuisse. Id contra ex huius descriptione colligo, eundem *v. 3-7.* huic arbori tum amplitudinem incomparabilem, tum altitudinem insignem, quid? quod præ omnibus arboribus agrestibus superiorem tribuere.

Si nunquam ulla Libani cedrus alia sub forma crevisset, quam illa a MONCONYS, de la ROQVE & SCHVLZIO observata: hæc opinio vana esset; ut autem taceam eam formam, quam MATTHIOLVS, ARVIEVX & TROILO annotarunt, omnes consentiunt in eo, quod hæ cedri iuniores semper in metam rectam assurgant, (quales etiam delineat *le BRUYN t. 155. 156.* sed, uti etiam adultas, valde ieiune) qui crescendi modus, quum omnibus arboribus coniferis communis sit, aurem vellicat, eundem Cedris quoque esse naturalem, nec harum ullam, nisi ex accidente præternaturali, ab eo recedere: quis enim sibi fingere poterit modum quo caudex ad 80 pedes (quam mēsuram SCHVLZ. ut supra iam indicavi, in eiusmodi caudice iuniori observavit) recto tramite iam elevatus ad tam brevem usque altitudinem, qualem nonnulli autores supra citati indicarunt, in plures truncos divelli vel primarius perire possit, nisi hoc ex causis accidentalibus in prima iam ætate factum fuisset. Neque vero hæc theoria tantum est speculativa, ipsa potius experientia probari potest. Reperiuntur apud nos plures Pinorum (eius speciei, quam supra indicavi, quamque nostrates *Foren & Feren* appellant) silvæ & amplissimæ & densissimæ. Hæ Pini, ubi confertim nascuntur, caudices generant non solum graciliores, rectissimos & tam celsos, ut sæpius iam a Batavis ad navium malos struendos ex nostris oris petitæ fuerint, verum etiam ramos sæpissime ad verticem seu cacumen ferme usque semper incurvatum deiiciunt: ubi vero sigillatim vel saltem sparsiores proveniunt, earum caudices deprehenduntur multo & humiliores & crassiores, qui præterea ramos inferiores perpetuo servant magis magisque cum trunci crassitudine augmentum capientes, in tot quasi truncos degenerantes, alienumque plane habitum induentes, quæ monstrosa mutatio procul dubio derivanda est ab agitationibus & concussionibus ventorum aliisque iniuriis, quibus solitariae arbores magis expositæ sunt, in pri-

ma ætate supervenientibus. Sæpius laudatus CELSIVS argumenta sua maximam partem superstruxit binis illis Cedri figuris, quas de la ROQVE exhibuit. Etsi autem hic auctor illis adscripsit, eas in loco natali secundum naturam fuisse delineatas, facile tamen probari potest, debitam accuratorem minime esse adhibitam: non solum enim, quod supra iam monui, rami, seu potius ramorum trunci, recta ferme linea ascendentes repræsentati, (quum tamen naturalis eorum character sit, ut deorsum reflectantur, quod etiam nostra tab. VIII. ostendit, vel saltem parallelo situ excurrant, id quod omnes reliqui observatores annotarunt, & SCHVLZIVS quoque confirmavit, quæ conditio ob ligni compagem solidissimam spississimamque postea mutari nequit), verum etiam conorum situs obliquus atque haud raro ramorum extremitatibus adpictus, & denique foliorum dispositio formaque tum arboris integræ, tum eius rami sigillatim exhibiti plane contra naturam repræsentata, auctoris incuriam satis manifestant. Hæ ergo figuræ ne quidem pro norma Cedrorum adhuc superstium assumi possunt, multo minus earum, quæ SALOMONIS tempore extiterunt. Quis enim de magnitudine reliquorum earum habitu certum quid pronunciarè poterit; quum, si non primævæ, certe vetustissimæ, aliis plane sub conditionibus ad perfectionem venerunt? (u) His ergo bene re-

cteque

(u) Eiusmodi arbor, secundum de la BOULLAYE de GOUZ p. 358, quem CELSIVS ipse p. 95. nota u. citat, ante ætatis annum 2000. ad suam perfectionem haud venit. Hanc ætatis epocham approbare equidem haud auderem, certum tamen est, omnium arborum resinifarum incrementum primis quidem annis sat celeriter, deinde vero, quando annosiores fiunt, tardissime procedere, idque ipsarum cedrorum Chelseanarum ab a. 1736. ad 1750. mutatione valde exigua supra notata probari, magisque hunc crescendi modum illustrari posse, si comparemus, quot annis opus habeant

steque ponderatis, satis probatum esse, opinor, in statu cedrorum naturali caudicis primarii ad summam usque altitudinem, continuationem & rectitudinem sufficiente ratione negari haud posse. Verticis incurvatio nullum præbet indicium impectæ extensionis in longum: non solum Pini superius iam citatæ verum etiam Larices, id satis testantur. Ita namque se præsentavit non solum illa, quæ hortum medicum Altorfinum ultra C. annos ornavit & a. 1734. repentina tempestate prostrata caudicis altitudine aliquot supra octoginta pedes Norimb. (qui pede Rhinländico $\frac{1}{2}$. dig. inferior est) & crassitudine sesquiorgias æquabat; ita etiam adhuc conspiciendam se sistit illa, quæ hic Norimbergæ in horto suburbano Generosissimæ Gentis HOLZSCHVERIANÆ adhuc vegeta prostat & caudicem ad altitudinem unius pedis 110, sex pedum ab humo 7. pedes 1. dig. crassum, ad primos ramos eodem modo ac in cedro dispositos 37. ped. & ad verticem 58. ped. longum nutrit, cuius vertex aliquot pedes longus arcus quasi in modum curvus semper est. Crassitudo caudicis cedrini, vel etiam maxima, non obstat, quo minus ad opificia magnifica, ad quæ a SALOMONE adhibitæ fuerunt cedri, idonea, ut potius propterea reliquis arboribus præstantior fuerit. Quando vero urgetur, eas propter hanc crassitudinem eximiam ramorumque copiam ad malos struendos adhiberi haud potuisse, considerandum est, hunc earum usum tanquam frequentem, haud inveniri annotatum, & EZECHIELEM XXVII, ubi huius usus v. 5. mentio fit, ubique de rebus selectissimis pretiosissimisque a Tyriis in usum vocatis sermonem instituisse: quando autem de operibus excellentibus struendis agitur, superflui ablatio, etiam cum damno, haud animadvertitur. Et quis certus reddi pote-

habeant Pini nostrates, antequam ad malos conficiendos idoneæ redduntur, quum tamen harum compages non tanta soliditate gaudeat.

poterit, numne etiam caudices graciliores cedrorum mediæ ætatis, an Pinorum (ubi non expresse cedrorum ex Libano mentio fit) intelligi debeant? Ramorum porro copia, si vel etiam in senescentibus caudicibus rami omnes remanent (RAVW. *l. c.* certe cedros II. vetustissimas invenit omnibus ramis destitutas) ipsum trunci lignum, præcipue interius, minime pessundant: si hoc observatum haud fuisset, cur a THEOPHRASTO *Pl. Hist. L. V. c. 9.* CLAUDIANO *de raptu Proserpinæ L. III. v. 360.* HIERONIMO *in Hof. c. XIV. v. 6.* (quem ipse CELSIVS *p. 133.* citat, & quibus *p. 96. nota p.* duos alios addit auctores) Cedrus potuisset dici enodis? Cedros olim haud copiosiores fuisse in Libano, quam nostris temporibus, nunquam probari poterit. Copiam earum, quam SALOMO ex hoc monte vicinisque regionibus petiit, numerum valde imminuisse, quis dubitat? renascentes etiam superioribus sæculis alios & præcipue Saracenos devastasse, plus quam probabile est. Ex Cypro venisse maximam illam cedrum 130. pedum altam & ad trium hominum complexum crassam, quæ ad undecimem Demetrii succisa fuit, tradit PLINIVS *Hist. nat. L. XVI. cap. XL.* La ROQVE *p. 71.* refert, se in itinere, quod bis in insulam Cyprum instituit, neminem invenisse, qui unquam in hac regione ullam vidit cedrum; quis autem verosimiliter concludere poterit, ergo olim quoque nullam ibidem crevisse, quum traditiones de earum copia ibidem obvia testentur. Cedri usus in sacris per MOSEN institutis nullum movet dubium, quia CELSIVS ipse concessit, ibi locorum per *Aeres* intelligi quoque Pinum, id quod de illo loco ex *ES. c. XLIV.* citato pariter valet, quum ibidem etiam non de *Aeres Libani*, sed simpliciter sic dicto, sermo est. Ex his, opinor, patet, quam infirma sit argumentatio de Cedrorum nostro ævo in Libano incertæ ætatis superstitem habitu ad illum, quem prisca ætas sub aliis prorsus conditionibus genuit. Ceterum eos, qui affirmant, hanc arbo-

arborem nullibi, nisi in monte Libano reperiri, iterum CELSIVS ipse p. 89. seq. recenset, nempe de Cedris Amoni & Tauri, Syriae & Ciliciae montium BELLONIVM *obs. singul. L. II. c. 107.* § 110, § de neglect. stirp. cultura probl. XVII. p. 66; Ciliciae THEOPHRASTVM *Hist. pl. L. III. c. 3.* & STRABONEM *L. XIV. p. 669;* Ciliciae & Galatiae DIOSCORIDEM *L. III. c. 1. de Agarico;* Cypri THEOPHRASTVM *l. c. L. V. c. 9.* & PLINIVM *Hist. nat. L. XVI. c. 40.* quibus porro annectit catalogum eorum auctorum, qui de Cedris Cretensibus & Graecis, Arabicis, Indicis, Tartaricis, Africanis, Americanis, immo Sibericis, loquuti sunt (quibus adhuc addendus est M. MARGGRAVIUS *Hist. de l' Acad. Roy. des Sc. & bell. lettres 1753. à Berlin 1755. p. 73.* ubi simul examen Cedri ligni chemicum reperitur, de Cedris Africanis regni Congo, insularum Tercerae, Novae Hispaniae, Virginiae & Floridae). Sed merito addit CELSIVS, se, num hae omnes Libaniticæ Cedri genuinae sint, ab aliis edoceri cupere. Atque omnino facile probari potest, plures ex memoratis cedris pertinere ad illud stirpium genus, quod Graeci vulgo Cedrum vocarunt (de quo mox plura), quæ confusio manifeste colligi potest ex historia cedrorum, quam IO. EVELYN *Silva, or a discourse of Forest-Trees Edit. V. p. 135.* & ex hoc IO. HOUGHTON *Husbandry published by RICH. BRADLEY Lond. 1727. p. 205.* exhibuit, collata cum Cedri Barbadosis descriptione a GRIFF. HUGHES *natural history of Barbados p. 115.* Taceo illam arborem insignis proceritatis & amplitudinis, quam Americani Acajou (quod nomen TOVRNEF. *I. R. H. p. 658.* retinuit, LINNÆVS vero *Gen. Pl. edit. V. n. 467, Spec. pl. p. 383.* in *Anacardium* mutavit) ab Hispanis pariter vocari Cedrum, ut docet ARVIEVX *p. 335,* itemque *Histoire generale de Voyages &c. edit. Paris. T. XII. p. 612,* § *edit. Germ. sub tit. Allgemeine Historie der Reisen &c. T. XIII. p. 649.* LINNÆVS *Spec. pl. Nov. Act. Med. Ph. Tom. I. p. 1001.*

p. 1001. n. 6. de Cedri genuinæ seu coniferæ patria tantum annotat, eam in Syria, Libani, Amani Taurique montibus habitare, ut loqui amat.

Græcorum & PLINII Cedrus communis baccas fert, Junipero similis & stirps diœcia est, i. e. floribus masculis & femineis in distincta stirpe positis gaudet, & plerumque Oxycedrus vocatur. TOVRNEFORT, primus homonymorum debellator, *I. R. H. p. 588.* hoc stirpium genus solum appellavit Cedrum, dum illam Cedrum coniferam nuncupavit Laricem orientalem, & cum Larice Europæa ad unum genus reduxit. LINNÆVS Cedri nomen hucusque penitus delevit, illam coniferam primo cum Abiete deinde cum Pinu, hanc vero bacciferam, ob fructificationis partes communes, cum Junipero coniunxit *Gen. pl. Edit. II. n. 917. § Edit. V. n. 1005. Spec. pl. p. 1039. seq. n. 2. 3. 9.* Num Cedrum coniferam montis Libani noverint & hoc nomine descripserint Græci, dudum iam disputarunt botanici: cui lubet, evolvat IO. BAVHINVM *Hist. T. I. L. IX. c. XIV. p. 263,* & præcipue *c. XV. p. 277,* quocum conferat quoque BODDÆVM a STAPEL *Comment. in Theophr. Eres. hist. pl. p. 196. a. seqq.* ubi affirmantium & negantium argumenta potiora in epitomen redacta inveniet. Quod ad THEOPHRASTVM attinet, negari nequit, eum duo Cedrorum genera recensuisse, sed unum tantum, nempe minus bacciferum & Junipero simile, a Libanica cedro omnibus characteribus distinctum, *L. III. c. XII.* descripsisse & *Oxycedrum* appellasse, hoc nomine vero a Junipero, quam alios etiam Cedrum nominasse addit, distinxisse; eundem tamen novisse & alterum genus, nempe maius i. e. coniferum, probari potest ex eiusdem *L. V. c. IX,* ubi cedri altitudinem & crassitudinem talem definit, qualis de Cedro baccifera explicari nequit: conf. BODD. *l. c. p. 197. a. 599. a.* Quum vero, præter hanc altitudinis & crassitudinis notam specificam, nullam aliam (quarum præcipua est fructus coniformis)

mis) addit, plusquam probabile est, illi hoc genus non ex propria observatione, sed ex aliorum tantum relatione vel fama communi imperfecta notum fuisse factum, quam sententiam quoque tulit IO. MARTYN in splendida VIRGILII MAR. *Georgicor. editione Lond. 1741. 4. L. II. v. 443. in nota subiecta*: conf. CELSIVS p. 82. DIOSCORIDES secundum editionem IANI ANT. SARAZENI *L. I. cap. CV.* describit non solum Cedrum parvam, spinosam Iuniperi modo, fructum ferentem Myrti baccarum magnitudine rotundum: verum etiam alteram, quam arborem magnam dicit & quæ fructum præfert uti Cupressus, at multo grandiolem, ex qua comparatione BODD. *l. c. p. 198. b.* iam probavit, non aliam, quam ipsius Cedri Libaniticæ coni figuram inde fingi posse. Prostant quidem nonnulli codices, qui maioris Cedri descriptionem silentio plane prætereunt, qualis est ille, quem MATTHIOLVS in primis suis editionibus sequutus est, alique, qui eam quidem addunt, sed fructum Cupressi fructu multo minorem tradunt, quali usus est SERAPIO *de simpl. medicinis cap. CCCLIX. p. m. 245*, ubi arabice *Serbin* vocatur (unde procul dubio eandem lectionem hauserunt SIM. IANVENSIS *Clav. sanat. edit. 1486. custod. lit. d. 1514. p. 17. b.* itemque MATTH. SILVATICVS *Pandect. edit. 1473, cap. CLII. 1541. cap. CXLV.*) eiusmodi vero codices corruptos esse, BODDÆVS p. 197. *b.*, ut & MATTHIOLVS *edit. Venet. 1565. p. 126. § 1570. p. 109.* probat ex codice vetustissimo, quem AVGER. BVSBEQVIVS a CATACVZENO accepit & Constantinopoli in Europam attulit, ad quem etiam provocat CÆSALPINVS *de Pl. L. III. c. LVIII. p. 137.* & SARAZENVVS *l. c. in notis p. 17. a.* GALENVS *de simpl. medic. facult. L. VII.* distinguit Cedri species ita, ut altera sit fruticosa Iuniperò adsimilis, altera arbor non exigua. Addo his PLINIVM, cuius *L. III. c. V. edit. HARDVINI in fol. T. I. S. XI. p. 686. L. XXIV. c. V. T. II, S. XI. p. 328.* *Cedrela-*

drelaten (i. e. Cedro-Abietem, quam vocem sequentibus sæculis barbari interpretes SILVATICVS & IANVENSIS l. c. Iepide mutarunt in *Cedrum latam*) esse Cedrum maiorem seu Libani, omnes, & CELSIVS ipse p. 83. 84. concedunt: atque omnino hoc nomen nunquam indicabit fruticem, qualis est Cedrus baccifera. Graviter autem, uti sæpius in stirpium descriptione, erravit PLINIVS, quando L. III. l. c. idem, quod THEOPHRASTVS de Iunipero tantum tradidit, & de Cedro baccifera pariter valet, de hac *Cedro-Abiete* quoque asserit, eam nempe duplicis esse generis, quorum unum floret sed fructum non fert, alterum fructiferum est, sed non floret, quem errorem quoque erravit BODDÆVS l. c. p. 116. b. Hæc Cedri explicatio LXXII. Interpretum τῶν *Aeres* versionem in κέδρον satis superque probat.

Nemo mirabitur ieiunam & densissima caligine involutam stirpium historiam ex veterum monumentis ad nostra usque tempora conservatis petendam, qui perpendit, in scriptis eorum auctorum, qui singulari studio de stirpibus egerunt, nominum usum atque significatum reperiri tam varium, ut omnes, qui sufficiente descriptione propriisque characteribus haud illustrantur, adhuc dum incogniti sint. Facile ergo ex his concluditur, ea nomina, quorum apud alios quasi obiter tantum mentio fit, minori adhuc cura definita esse. Accedit ipsos botanicos eius ævi auctores complurium stirpium nomina ex vulgi tantum ore accepisse sæpissime ab eiusmodi qualitatibus, quæ pluribus communes sunt stirpibus ceterum diversissimis, petita, (quæ nomina secundum certos characteres mutanda esse, tunc nemo cogitabat) unde tot confusiones & homonymiæ in stirpium historia obortæ sunt nunquam tollendæ, de quibus e. c. THEOPHRASTI, DIOSCORIDIS, PLINII, AVICENNÆ, SERAPIONIS &c. interpretes vel commentatores (ex quibus ROB. CONSTANTINVM, IVL. CÆS. SCALIGERVM, BODDÆVM, FAB. COLVMNAM, SA-
RA-

RAZENVM, BOCHARTVM, SALMASIVM, HARDVINVM, ipsumque HILLERVM & CELSIVM, nominasse sufficit) satis testantur. Quid? quod hic pravus nominum usus tam diu continuavit, usque dum de certis stirpium characteribus definiendis sub finem prioris demum sæculi inter se convenerunt & secundum hos characteres peculiaria systemata condere cœperunt cordatiores viri, cuius asserti probationem vel soli BAVHINI satis superque suppeditant. Hanc ob causam ne quidem primi systematum conditores, CÆSALPINVS, MORISONVS & RAVIS, homonymias ubique evitarunt, quarum tamen emendationes propriorum characterum descriptiones additæ propius iam indicarunt.

Observatio CII.

DN. D. CHRISTOPH. IAC. TREW

*De femellæ per marem fœcundatione in plantis,
Napææ exemplo confirmata.*

Stirpium floris partes essentielles a recentissimis botanicis in masculinas & femininas distingui, harumque nomine tubas seu stylos cum feminum embryonibus, seu uno verbo sic dictos pistillos; illarum vero nomine stamina seu filamenta cum suis antheris intelligi, noto notius est. Neque ullum, botanosophiæ hodiernæ fundamentis vel leviter tantum imbutum amplius fugit, hæc utriusque sexus organa reperiunda esse vel in uno eodemque flore coniuncta, vel in floribus distinctis ita, ut plurimæ stirpes flores excludant & his & illis organis instructos, quos androgynos aut hermaphroditos appellant; multæ vero flores foveant, quorum alii masculinis, alii femininis tantum gaudent organis, & propterea vel masculini, vel feminini dicuntur flores; ut præterea eiusmodi flores & feminini & masculini proveniant in nonnullis stirpibus copulati, in

aliis invicem ita separati, ut vel in eadem stirpe, locis tamen remotis, vel in stirpibus unius generis ita plane distinctis, ut unum individuum, quod flores masculinos tantum profert & sterile est, propterea marem, alterum quod femininis floribus tantum onustum & fœcundum est, femellam appellent; quibus addendæ sunt illæ stirpes unius generis, in quarum uno individuo flores masculini, in altero hermaphroditi, itemque illæ, in quarum uno individuo feminini, in altero hermaphroditi occurrunt. Qui pleniorē huius distinctionis notitiam desiderat, evolvat LINNÆI genera plantarum eorumque classes, quibus syngenesiæ, monœciæ, diœciæ & polygamix titulum inscripsit. Utisque his floris organis ad fœcundationem seu seminis prolifici generationem opus esse, multa iam experimenta confirmarunt; quo tempore autem & modo utrorumque copulatio peragatur, altioris adhuc est indaginis. In stirpibus, quarum individuum unum masculinos, alterum femininos tantum flores fert, hoc negotium exemplo *Palme dactyliferae folio flabelliformi* luculenter comprobavit GLEDITSCHIVS (x). Quum idem in alio stirpium genere, quod *Napææ* nomine nunc notum est, observare mihi contigit, haud supervacaneum duxi, huius observationis circumstantias publicas facere. Stirps hæc Virginiae indigena, haud ita pridem in Europam delata ibidemque culta est. Primus, qui eius mentionem fecit, est, quantum ex LINNÆO *Spec. plant.* p. 686. constat, IO. BANISTERVS Anglus, cuius herbarium siccum Londini asservatur, catalogus autem plantarum a se ipso in Virginia observatarum Londinum 1680. transmissus exstat in RAI *Hist. Pl. T. II. p. 1926*, ubi vocatur *Althæa magna, Aceris folio, cortice cannabino, floribus parvis, semina rotatim in summitate caulium, singula singulis cuticulis rostra-*

(x) Histoire de l'Acad. Roy. des sc. & belles lettres a. 1749. à Berlin 1751. p. 103. seqq.

rostratis cooperta, ferens. An sit *Abutilon foliis palmatis laciniatis, mas & femina* MILLERI *Dist. Hort. n. 15*, ex solo hoc nomine affirmare nequeo. EHRETUS utriusque plantæ, feminæ & maris, primus figuram coloribus nativis illustratam exhibuit in opere illo chartæ regiæ a. 1748. seqq. publicato, cuius titulus tab. I. adscriptus est, *Plantæ & Papilionæ variores &c.* ubi tab. VII. fig. I. feminæ pedunculus florifer in magnitudine naturali, & tab. VIII. maris integer habitus cum floribus partium analysi in magnitudine imminuta sistitur & vocatur *Abutilon folio profunde dissecto, pedunculis multifloris*. Hanc stirpem, ut propriis characteribus gaudens genus, *Napææ* nomine distinxisse CLAITONVM, docuit LINNÆVS *Gen. pl. no. 748*, ubi huius generis character definitur, hæc species autem n. 2. vocatur *Napææ pedunculis involucriatis angulatis, foliis scabris, floribus dioicis*.

Huius ergo plantæ semina a. 1748. accepi ex liberali manu iterum laudandi COLLINSONII, quæ sata aliquot produxerunt plantulas, quas in vasis fictilibus colui & hiemali tempore a frigore in caldario conservavi. Quum in tertium usque annum, perennarunt hæc plantæ, nulla vero pedunculum florigerum protrudit: unam ex illis 1751. aëri soloque libero commisi, periculum faciens, an lætius cresceret, hiemeque salva maneret; quam quum feliciter sustinuit, a. 1752. reliquas plantas omnes pariter in horti areolas transplantavi. Anno 1753. primum transplantata aliquot pedunculos exclusit copiosissimis floribus onustos. Flore examinato statim deprehendi, eum ad classem malvaceorum pertinere, mœstus autem expertus sum, omnes & singulos flores cecidisse sine fructus vestigio relicto. EHRETI figuris de distinctione in marem & feminam iam quidem certior factus sum; dubium autem me reddidit accuratius floribus examen, quo inveni, præter stylos ex cylindrico tubo huic classi communi prominentes,
exi-

exiguos globulos quasi pellucidos huius cylindri orificium superius cingere eodem ferme modo, quo stamina in aliis huius classis generibus memoratum cylindrum superius ambiunt, sed hac differentia, quod hi globuli marcescerent sine pollinis explosione. Altero anno eadem stirps eodem modo pereuntes flores exclusit; quum vero a. 1754. etiam reliquæ plantæ florere cœperunt, forte fortuna inter illas se manifestabant duo masculi, unde non solum femellæ tertium iam florentis, verum & reliquarum femellarum flores omnes fructus rudimentum reliquerunt, quod deinde in capsulas abiit semina ad perfectionem usque perducentes. His observatis a. 1755. curavi, ut hortulanus superfluas femellas extirparet, & duos tantum mares cum totidem femellis servaret; quum vero me absente hoc fecit, ex incuria duos mares simul eradicavit. Vesperi demum rediens & factum examinans, errorem statim detexi & propterea iussi, ut hos masculos ex abiectis selectos iuxta femellas denuo plantaret. A. 1755. hi transplantati masculi nullum produxerunt scapum florentem, hinc vero & duæ femellæ relictæ flores nunc æque, ac prius, una cum fructus rudimentis deiecerunt. Anno denique superiori 1756. masculi iterum florebant & hinc femellarum flores gravidas reddebant, quibus, ut antea, fructus perfecte maturus successit. Ex his ergo observatis certo colligi posse puto, ad femellæ imprægnationem in plantis æque, ac in animalibus, requiri maris accessum (y), & femellam semel fœcundam redditam non servare hanc facultatem, sed quotannis maris cooperatione opus habere. Ceterum, quum naturæ mystæ nunc etiam hoc exploratum tradunt, quod stirpes congenere se invicem miscere &

(y) Hoc argumentum sigillatim prolixè pertractavit, & plurium sententias studiosissime collegit sæpius laudatus MILLERVS in suo Dictionario hortulanorum, editionis Anglicæ titulo *Generation*, & germanicæ titulo *Zeugung*.

& varietates producere valeant (z), id adhuc addo, in meo horto, ubi Napææ femellæ plantatæ sunt, eodem anno, quo steriles relictae fuerunt, simul floruisse aliquot malvaceorum generum species, e. gr. Malvæ proprie sic dictæ, Althææ, Alceæ &c. quarum tamen nulla vis fuit in Napæam, quæ propterea, ex principiis allegatis, genus singulare constituit.

Quoniam hæc Napæa nondum, quantum scio, descripta, neque secundum omnes fructificationis partes delineata proficit, haud supervacaneum duxi, eius accuratam delineationem & brevem descriptionem hisce simul in publicum producere. Tabula X. fig. i. repræsentat maris pedunculum florentem, secundum scalam pedis Norimbergensis dimidii additam, imminutam: *a. a. a. a.* sunt folia caulina suprema; *b. b. b.* unum ex inferioribus cum petiolo suo *c.* resecto; *d. d. d.* petioli florigeri, fasciculis florum in summitate onusti; *e.* eiusmodi fasciculus in magnitudine naturali cum floribus apertis & adhuc clausis; *f. f.* flos in magnitudine naturali a facie superiori & laterali cum quinque corollæ segmentis; *g.* calyx ad oram quinquepartitus in magnitudine aucta; *h.* staminum columna cum calycis & corollæ segmento *i. i.* in magnitudine aucta; *k.* eadem columna magis aucta, cuius summitati adhærent stamina in capitulum oblongum collecta; *l.* eadem columna verticaliter dissecta, ubi comparent staminum dispositio, horumque filamenta & antheræ; *m. n. o. p.* stamen, i. e. filamentum & anthera magis aucta, ubi *m.* antheram a facie laterali, *n.* a facie antica in duo loculamenta divisam, *o.* eandem, cuius unum loculamentum iam dissiluit & pollinem explosit, *p.* a facie postica, ubi filamentum insertio apparet; *q.* corol-

(z) De quo evolvatur D. D. MITCHEL dissertatio de principiis botanicorum & zoologorum &c. quæ nostræ Academiæ Actor. vol. VIII. app. p. 187 inserta reperitur, præcipue p. 200. §. XI. & conferantur auctores ibidem citati.

corollæ segmentum resectum a staminum columna, cum qua continuum est, & hinc florem monopetalum constituit, a facie externa in magnitudine valde aucta. Tab. eiusdem fig. 2. sistit pedunculum feminæ florigerum secundum eandem mensuram imminutam: *a. a. a. a. b. b. b., c. d. d. d. e. f. f. f.* eadem indicant, ac in fig. 1; *g.* involucrum herbaceo-membranosum, quo, uti in mare, vestiuntur foliorum caulinarum petioli, ab his prorumpentibus fissum; *h.* calyx, qui longior est quam in floribus masculinis, in magnitudine naturali, *i.* aucta; *k.* columna cylindracea corollæ, verticaliter dissecta, ubi *l. l.* indicant globulos antheras mentientes, *m.* aliquot stylos, columnæ huius cavitate comprehensos, & extra eius oram prominentes; *n. n.* corollæ & calycis segmenta; *o.* fructus rudimentum; *p.* columna cylindracea separata, a facie externa, *q.* ab interna; *r.* dimidius numerus stylosum, intra columnam collectorum, unacum fructus rudimento *s.* verticaliter secto, omnia in magnitudine aucta; *t.* unius styli extremitas cum stigmate suo in magnitudine valde aucta; *u.* fructus rudimentum denudatum in magnitudine aucta; *w.* idem cum 7. styli eius verticem coronantibus studio disiunctis; *x.* fasciculus fructuum seu vasculorum maturorum cum calycibus persistentibus reflexis in magnit. naturali; *y.* eiusmodi fructus orbiculatus & ex 7. loculis compositus a facie superiori cum apicibus, singulos loculos terminantibus in magn. aucta; *z.* idem transverse dissectus cum 7. loculis distinctis, singulis unum semen continentibus; * semen exemptum in magnitudine naturali.

Ex his character huius generis facile formari potest: est namque l. masculini floris *calyx* seu *perianthium g. i.* monophyllum, urceolatum, patens, quinquefidum, limbo reflexo, persistens. *Corolla f. i.* monopetala ad cylindrum usque quinquefida, patens; *segmenta q.* oblonga, inferius ex angusta basi mox lateſcentia & in orbiculum interius concavum cum margine

gine ferme integro expansa; *staminum columna* cylindracea *h. k. l.* solida, erecta, calyce longior, cuius summitatem capituli globosi in modum circum circa obsident stamina multa, quorum *filamenta* brevia, subulata, *antheræ* exiguæ, oblongæ, compressæ, didymæ *n. o.*, versatiles *p.*, *styli* nulli, *germen* seu fructus rudimentum nullum. II. Feminini floris *calyx h. i. n. n.* ut in mare, magis tamen oblongus; *corolla f.* ut in mare, paullo maior tamen; *staminum columna* cylindracea, inferius pro condendis feminum embryonibus seu ovario ampla, superius angusta, calyce longior *p.* intus cava *q*; *antheræ* spuria columnæ oram ambientes, globosæ sine filamentis *l. l.*; genuina stamina nulla; *ovarium* seu germen conicum *u*, cum 7. stylis *w*; stylorum *stigmata* simplicia *t*; fructus orbiculatus, compressus, umbilicatus ex 7. & 8. loculis compositus *x. y. z.*, *capsulæ* seu loculi membranacei superius cristati *x. y*; *semina* solitaria reniformia.

Hic character in multis quidem differt ab illo, quem LINNÆVS *Gen. Pl. n. 748.* exposuit: notandum autem est, illum desumptum esse ab alia prorsus specie, quæ non dioecia sed androgyna, dudum iam cognita, & ab HERMANNO *Ind. Pl. H. Lugd. Bat. p. 22. 23.* *Althæa Virginiana* *Kicini folio*, a LINNÆO *H. Cliff. p. 346.* primum *Sida foliis palmatis, laciniis lanceolato-attenuatis*, deinde vero *Spec. pl. p. 686.* ad Napææ genus relata, *Napæa pedunculis nudis levibus, foliis glabris, floribus hermaphroditis* appellata. De hac planta ex relatione diligentissimi & experti hortulani Academici Altorfini addere possum, quod in horto medico per multos annos iam culta nunquam fructum protulit, neque alterius speciei femellam imprægnavit, quæ ante 3. iam annos ex meo horto illuc transplantata est & bis iam floruit.

Quod ad Napææ hactenus descriptæ habitum reliquum attinet, *radices* sunt longæ, maximæ digitum crassæ, carnosæ, & ut in malvis maioribus mucilaginosæ, foris flavæ, intus can-

didæ. Radices hæc coeunt in unum caput, ex quo primo vere prodeunt *folia radicalia*, singula proprio pediculo striato & subhirsuto suffulta, qui pediculi ad trium quatuorve pedum altitudinem pedetentim erecti exsurgunt, & in summitate sustinent folium amplum, digitatum, horizontaliter ferme expansum, superius late virens, inferius pallidum, ubique scabrum, ad pediculum ferme usque, ubi umbilicum quasi format, octies noviesque divisum, quarum divisionum maxima in folio maximo 10. pollices ped. Norimb. æquabat, singulæ autem ad latera in lacinias nunc maiores, nunc minores, latiores angustioresque magis minusque acutas subdivisæ, & in medio nervo simplici albicante ab umbilico ad extremum usque cuiusvis diuisionis apicem excurrente & nervulis, pariter albicantibus, ad singulas lacinias lateraliter excurrentibus, instructæ sunt. Post hæc folia radicalia prodeunt *caules* floriferi membranaceo velamine tecti, quorum in adultiori femella ultima ætate ultra 30, in iuniori 4. tantum numeravi, quorumque altissimus 9, humillimus 7. pedes æquabat; maximus horum caulium digitum minorem crassus erat, omnes striati & subhirsuti. Hi caules per intervalla, inferius maiora, præditi sunt *foliis*, pedunculis pariter instructis pedetentim brevioribus, quæ ceterum radicalibus similia, sed per gradus multo minora sunt, & ante exclusionem iterum sub novo involucri membranaceo latent, quod postea dehiscit, attamen remanet. Ex alis horum foliorum seu potius eorum pedunculorum surgunt *pedunculi* floriferi, a quibus caulis redditur ramosus. Hos ramos denique claudit florum copiosorum umbella. Inter marem & feminam vix manifestam detegere potui differentiam ex habitu externo cognoscendam. Aliquando quidem visum mihi fuit, foliorum & radicalium & caulinorum segmenta in mare esse angustiora, eorumque lacinias & angustiores & acutiores; sed hanc differentiam postea non inveni constantem; caules vero maris ultra 6. ped. non ascendebant. A. 1756.

alter masculus florere cœpit d. 6. Iulii & d. 17. utriusque flores marcescere cœperunt, quo tempore ex femellarum floribus vix unus aut alter apertus erat. Paradoxum quidem videtur hoc phænomenon & fœcundationis theoriæ contrarium; observatur vero hic ordo in pluribus aliis generibus atque etiam in stirpibus amentaceis, ubi amenta seu flores masculini diu ante, quam styli florum femineorum ex gemmis suis prodeunt, pollinem suum explodunt. Neque etiam in coniferis arboribus contrarium occurrit, si excipias Cedrum, secundum EHRETI observationem: hic enim teneros conos iam invenit sub finem Aprilis, & amenta seu iulos Iulio mense demum provenire tradit, vid. anteced. pag. 412. In Ricino flores feminini iam sunt perfecti, dum masculini se aperiunt. In Musa spathæ inferiores, quæ flores androgynos continent, abscedunt & flores contentos denudant, ante quam superiores floribus masculinis gravidæ aperiuntur. Hic ordo varius in pluribus generibus observatu & notatu dignus est.

Observatio CIII.

DN. D. CHRISTOPH. IAC. TREW

Sistens plura exempla palati deficientis.

Observatione LXII. p. 259. superiori Cl. D. D. CRANTZIVS accurate describit palati totius defectum, deprehensum in infante recens nato, qui post sex septimanas miserando fato periit, quia nutrimentum sufficiens ob hanc pravam palati conformationem capere haud valuit. Quum in theatro huius loci anatomico asservatur sceleton corpusculi infantis aliquot a partu dierum, quod ante plures iam annos a Perillustri Magistratu nostro examinandum mihi tradebatur & eadem labe una cum labio leporino bis fisso laborabat; operæ pretium duxi, maioris illustrationis gratia eius imagi-

nem laudatæ descriptioni superaddere. Quo fato vitam suam brevem finiverit hic infans, aliquot milliarium distantia huc delatus, ceterumque optime conformatus, comperire haud potui. Ipsam palati deficientis imaginem sistit Tab. XI. fig. i. & partes in ea conspicuæ sunt sequentes: *a. a.* Nasi eiusque septi pars cartilaginosa; *b. b.* ossis frontis pars supra orbitas; *c. c.* orbitæ; *d. d.* pars ossis maxillaris, *e. e.* iugalis; *f. f.* fossa temporalis; *g. g.* processus pterygoideus, quatenus iam osseus fuit, *b. b.* maxillæ inferioris reclinatæ processus; *i. i.* pars marginis alveolorum tota ossea, anterioribus dentibus incisivis locandis destinata, quæ inter duas labii fissuras largas *k. k.* intercapedinem valde prominentem formabat; *l.* alius alveoli paullulum excavati vestigium; *m. m.* alveolorum margo reliquus etiam totus osseus; *n. n. n. n.* pars processus palatini ossis maxillaris ad narium cavitatem perparum se extendens; *o. o.* ossa spongiosa inferiora; *p. p.* processus spongiosi ossis ethmoidei, qui ossa spongiosa superiora dicuntur; *q. q.* septum narium internum s. vomer, quæ partes *o. p. q.* ob palati defectum in oris cavitate sese conspiciendas præbebant.

His iungo historiam labii leporini & palati defectus hæreditarii valde notabilem. Opifex huius civitatis nunc 40. annorum ex uxore sua 34. annor. septem genuit liberos: tres priores, duo nempe pueri & una puella, integræ erant conformationis; infans ordine quartus vero, iterum puella, non solum labio leporino, verum etiam omnis palati defectu deformata erat & trigesima secunda ætatis hebdomade vitam finivit, ex reliquis tribus liberis, feminini generis, vita adhuc gaudentibus, ordine quintus iterum sine hoc vitio nascebatur, quo duo postremi, prior nunc quindecim mensium, posterior 10. hebdomadam, denuo corripiebantur: ergo ex septem his liberis tres, omnes puellæ, nævo hoc notatæ nascebantur. Mater earum ab hoc nævo libera est, pater etiam: huius

ius tamen palatum, integram quidem, sed valde inæquale & quasi ex labe quadam prægressa (cuius vero inscius est) consolidatum & tuberosum apparet, quare etiam de nare loquitur. Eius vero materteræ adhuc vivæ labium bis divisum est, quo vitio etiam nascebantur quinque eius filii, sine illo autem duæ filiæ: huius ergo omnes filii tantum, pronepotes vero ex sorore, integræ conformationis, tres filiæ eodem nævo & hæ simul palati defectu nascebantur. Huius denique materteræ pater & genitoris primum memorati avus maternus fissura labii simplici iam deformatus erat.

Hi casus nuper admodum annotati in memoriam revocarunt adhuc alium. Nascebatur namque ante 20. iam annos puella, cuius labia quidem integra erant, sed palatum penitus deficiebat. Hoc vitio non obstante adhuc vivit, ceterum sana. Obscure quidem loquitur, & difficulter cibum potumque deglutit, nil tamen eorum per nares reddit. Hanc haud ita pridem adii orisque conformationem præsentem studiose examinavi & deprehendi palati hiatus largi pollicis spatio ad nares usque ab uno extremo ad alterum patentem cum uvula duplici margini utriusque adhærente. Quod maxime miratus sum, inveni nunc ossis maxillaris processum palatinum undique ultra lineam extensum adeoque marginem quendam formantem, qui antea penitus deficiebat: huius enim nævi conformationem in prima eius iuventute sæpius exploravi. Hac mutatione observata meditor nunc, annon instrumentum quoddam excogitare queam ad hunc defectum supplendum, quia memoratus margo, ut ut exiguus, aliquem locum suppeditat, ubi tale instrumentum figi queat.

Observatio CIV.

DN. D. CHRISTOPH. IAC. TREW.

*Continens quædam ad Pelecani seu Onocrotali
avis historiam pertinentia.*

Observatione LXIX. pagina 284. superiori ill. D. de FISCHER historiam atque descriptionem Pelecani seu Onocrotali ex propria observatione fufius tradidit. Quum vero figura, quam ex WILLVGHBEII Ornithologia addidit, in multis differt ab illis, quas alii cum publico communicarunt, & mea naturalium rerum collectio continet eiusdem avis caput cum rostro huiusque sacco peculiari conservatum; haud profus supervacaneum duxi, si laudatæ descriptioni quædam adderem. Avem ipsam egomet equidem ipse haud vidi, sed evolvi auctores, qui eius descriptionem imaginemque secundum propriam observationem cum publico communicarunt, quotquot eorum mea collectio continet. Sunt illi PIERRE BELON (PETR. BELLONIVS) du Mans (a), VLYSS. ALDROVANDVS (b), CONR. GESNERVS (c), AD, LONI-

(a) Histoire de la Nature des Oyseaux a Paris 1555. fol. p. 153, cum fig. ligno excisa p. 154. cum descriptione valde manca.

(b) Ornithologiæ T. III. Bonon. 1603. fol. mai. libr. XIX. p. 42. cum fig. pictorum ficta p. 47. maris p. 48. femina p. 49, pariter ligno excisis.

(c) Historiæ animal. liber III. qui est de avium natura, Francof. 1604. fol. mai. p. 630. cum fig. integræ avis secundum propriam observationem, alia ex tabula septentrionali OL. MAGNI, aliaque capitis cum rostro eiusque sacco a pictore quodam communicata, omnibus iterum ligno excisis.

LONICERVS (d), IO. IONSTONVS (e), FRANC. W. LLVGHBEIVS (f), PERRAVLT (g), P. LOVIS FEVILLE (h), ALOYS. FERD. Comes MARSIGLI (i), & GE. EDWARD (k). Hi autem haud levem in huius avis de-

(d) Naturalis historiæ opus novum. Francof. f. a. fol. p. 393. a. Eiusd. Kræuterbuchs Pars IV. de avibus Vlnæ 1737. fol. p. 669. cum fig. ex GESN. sed imminuta, ligno iterum excisa: hic autor nil novi addidit, sed omnia, & quidem paucissima tantum, ex eodem GESN. repetiit.

(e) Historiæ nat. de avibus libri VI. Francof. 1650. fol. libr. IV. c. 1. p. 126. cum fig. maris & femina tab. 46. aeri incisæ ex ALDR. sed multum imminutis, ex quo etiam descriptio brevis compilata est.

(f) Ornithologiæ libri III. Lond. 1676. fol. p. 246. cum fig. tab. LXIII. aeri incisæ eadem magnitudine, qua a D. de FISCHER t. V. fig. 1. representata est.

(g) Histoire de l' Acad. Roy. des sc. depuis 1666. iusqu' a 1699. Tom. III. troisieme partie à Paris 1723. 4. mai. p. 186. cum fig. alis expansis aeri elegantissime insculpta tab. 26. eiusque viscerum tab. 27. In præfatione notatur huius observationis Auctoris nomen indicatum. Idem opus prodiit etiam hoc titulo: Memoires pour servir à l' histoire naturelle des animaux & des plantes par Messieurs de l' Academie Roy. des sc. à Amsterdam 1736. 4. mai. sed in hac editione tota pars tertia citata deficit.

(h) Journal des observations physiques mathematiques & botaniques &c. à Paris 1725. 4. mai. p. 257. sine figura.

(i) Danubius Pannonico-Myfcus. Hagæ Com. & Amstel. 1726. fol. max. T. V. p. 74. cum figura an. tab. 35. & T. VI. p. 10. tab. 7. & 8. ubi caput cum ingluvie, trachea, œsophagus, ventriculus & intestina, itemque cruris os in magnitudine naturali sifuntur.

(k) Natural history of Birds. Part. II. London 1747. 4. mai. cum Nov. Act. Med. Ph. Tom. I. LI I figg.

descriptione & delineatione tradiderunt differentiam, quam tamen sigillatim recensere, nimis prolixum foret. **Cl. IAC. THEOD. KLEIN** nonnulla ex primariis momentis iam collegit (1), quibus pauca adhuc adiecisse sufficiat. Longævitatē confirmant plerique: ad 80. annos annotatam recensent *Gesn. & Aldr. ex Culmanni relatione*. Pondus & magnitudo indicatur varia. *Bel.* eam inter aves aquaticas post cygnum æstimat corpore maximam; *Turn.* apud *Aldr.* cygno maiorem; alii anserē maiorem minoremve declarant: *Edw.* priorem seu illam ex capite bonæ spei cygno maximo duplo maiorem, posteriorem seu americanam hoc dimidio minorem fuisse asserit. Pondus 24. lb. (unc. 12. s. pond. offic.) invenit *Gesn.*; 18. & 25. lb. *Aldr.* Figura cygno similis dicitur; propius autem accedit ad anserem ob collum brevius, quod vero etiam extendere & abbreviare potest, unde magis minusve inflexum in figuris citatis comparet, ab utroque autem potissimum differt rostro eiusque sacco seu ingluvie peculiari. Rostrum iusto brevius & angustius pingit *Gesn. & Willughby*; iusto brevius & ad extremitatem latius *Aldr.*, longissimum *Edw.* in specie priori. Eiusdem color varius describitur, nempe cæruleus, subflavus, rubens, fuscus; mandibulæ superioris margines non, uti in cygno, esse dentatos, sed secantes, (quod

figg. colore naturali illustratis pag. 5 tab. 92. & 93. duplicis speciei. Idem opus in gallicam linguam translatum adest quoque hoc titulo: Histoire naturelle de divers Oiseaux. II. Partie à Londres 1748. 4. mai. Eiusdem operis figura naturalibus coloribus eadem magnitudine representata, earumque descriptiones Germanice reddita reperiuntur in illo opere, quod hic Norimbergæ excudit IO. MICH. SELIGMANN hoc titulo: CATESBY und EDWARDS Sammlung seltener Vægel P. IV. tab. 97. & 81.

(1) *Historiæ avium prodromius &c. Lubecæ 1750. 4. mai. p. 142. §. 74.*

(quod etiam *Gesn.* iam annotavit) contra *Bell.* monet *Perr.* Saccum seu ingluviem mirabilis amplitudinis describunt omnes; valde exiguam & retractam eius mensuram sistit figura *Bel.* & *Willughby*; antèrius multo ampliorem, quam postèrius figura *Marsf.*, antèrius vero angustiorem, postèrius multo ampliorem & in satis amplum ipsius colli spatium hiantem reliquæ. Eius structuram singulari studio examinatam describit *Perr.* Caput undique plumosum pingunt *Bell.* & *Aldr.*, reliqui circa orbitas ad rostrum usque, & largius infra orbitas, repræsentant nudum, *Willughb.* ad spatium omnium minimum. Huius partis cutis præterea in *Edw.* priori specie eleganter rosea, in postèriori, (quam tamen secundum exemplar iam siccatum tantum pinxit) fusco nigricans. Verticem plumis, cristæ instar erectis, ornatum repræsentat figura *Ol. Magni* apud *Gesn.*, in occipite vero tantum similes & sursum reflexas pinxit *Gesn.*; in occipite & magna colli parte superiori erectas tantum & quidem confertim *Aldr.* in mare, magis sparsas & paullulum sursum flexas in femina *idem*; per totum verticem collumque iubæ in modum prominentes *Willughb.*; per collum totum simili modo dispositas pictor apud *Gesn.*, in peculiarem quasi fasciculum collectas & satis longas *Edw.* in figura priori, breviores & rariores in postèriori; ad colli initium paucas, raras & parum prominentes *Marsf.*; paucas, tenues, erectas & setarum quasi figura prominentes *Bel.*, nullas prorsus *Perr.*, id quod hic in descriptione quoque contra communem sententiam notavit. Corporis plumas albas esse, omnes tradiderunt, easdem vero in fundo rubescere addidit *Turn.* ap. *Aldr.*; in alis remiges præcipue reperiri nigricantes annotat *idem*, fuscas *Gesn.*, in collo cinereas *idem*, flavas *Willughb.* dorsalium vero scapos nigricare retulit *idem*. Pedum cutis color nunc plumbeus, nunc cæruleus & subflavus, nunc rubeus observatus est. Digitorum quatuor, membranis uti in

cunctis palmipedibus, inter se coniunctos numerant omnes, præter *Gesn.*, qui quatuor anteriores palmatos & posteriorem quintum, solitarium delineat, *Ol. Magn., Bel.*, (uti *Aldr.* etiam, sed tantum in femina) quatuor quidem repræsentant, ita tamen ut posterior cum tribus anterioribus membrana non coniunctus, sed solitarius sistatur, cui tamen conformationem idem *Aldr.* in feminae descriptione contradicit. Hunc digitum posteriorem solitarium negat *Willughb.*, errorem omnium optime detexit *Perr.*, dum monet, quartum posterius retractum tantum esse, & ex figuris *Marsf. & Edw.* cognoscimus, hunc quartum digitum posterius situm ad internum tantum eius latus cum tertio anteriori coniunctum, ad exterius vero liberum esse, unde illis, qui eum ab externo latere tantum considerant, solitarius apparet. Quod ad huius avis magnitudinem, plumarum, rostri pedumque colorem attinet, vero simillimum videtur, eum tum ex ætate varia, tum ex aliis causis variare posse, & propterea species constantes seu non mutabiles haud denotare; binos tamen *Onocrotalos*, quos *Edw.* sollicitè descripsit & depinxit, distinctas species vel saltem varietates constantes constituere, vix negari potest, præcipue quum posterioris seu americani in colore similem in alia regione etiam observavit **HANS SLOANE** (m). Qui interiora noscere avet, adeat *Aldrovandum & Gesnerum*, addatque *Marsigli & Perrault*, qui duo posteriores præcipuarum partium delineationes simul exhibuerunt, & quidem *Marsigli* omnium in magnitudine naturali. Linguam prorsus deficere, asseruerunt *Aldr. & Gesn.*; eam adeste, sed valde exiguam, monuit *Feuille*, qualem etiam invenit & simul delineavit *Perrault*. Miranda est ventriculi exigua proportio ad ingluviem, cuius capacitas, referente

(m) Voyage to the Islands Madera, Barbados, Nieves, St. Christophers and Iamaica. Lond. 1725. fol. vol. II. p. 322.

rente *Marsigli*, 10. vel 12. piscium libras servare potest: ventriculus ex crassioribus membranis structum, oblongum, scil. 12. digitos tantum longum, 2. latum observavit *Aldr.* duplicem *Perr.*, minorem nempe prope intestinorum principium. Copiam glandularum, quibus ventriculus refertus est, describunt *Marsig.* & *Perr.*, quas prior in magnitudine tum naturali, tum aucta delineat, interius minores, exterius maiores & succo quodam acidissimo repletas invenit, unde ciborum celere dissolutionem deducit. Cutis & membranæ cellulosæ examèn singulare in se suscepit **MERY** (n).

Hunc Onocrotalum & Pelecanum esse avem unam eandemque, sententia est communis, eius synonymum porro esse Plateam vel Plataleam auctor est *Bel.*, Pelecanum vero seu Plateam ab Onocrotalo distinxit *Gesn. l. c. p. 666.* unde procul dubio **FRISCHIVS** (o) eo deductus est, ut hanc Plateolam (quam rostri icon l. c. tab. V. fig. 2. (p) satis declarat) & Pelecanum pro synonymis haberet, quam sententiam etiam tenet **KLEINIVS** (q) cui Onocrotalus audit Plancus Gulo (r). Relationes, quas veteres de hac ave reliquerunt, ut & nomina & synonyma variarum gentium, itemque regiones, ubi reperta est, studiose collegerunt *Bellon. Aldrovandus*

L 1 1 3

dus

(n) Hist. de l'Ac. roy. des sc. T. II. depuis 1686. jusqu' 1699. à Paris 1723. 4. mai. p. 145. Memoires T. X. à Paris 1730. p. 433.

(o) Acta Acad. Cxf. N. C. vol. v. p. 251.

(p) de hac plateola Pelicani nomine etiam agunt *Collect. Vratislaviensia (Sammlung Natur und Medicin. Geschichte 9te Versuch. a. 1719. Lipsf. & Budiss. 1721. 4. p. 245. art. XVI.*

(q) l. c. p. 126. §. CXIV.

(r) l. c. p. 142.

du, *Gesnerus*, *Willughby* & *Perrault*. Ceterum cum *Onocrotalo* valde convenit illa avis, qua *Indi* ad piscandum utuntur, quamque delineavit *STRADANVS* (s): certe mandibulæ inferiori adpingitur saccus, paullo tamen minor, sed copia piscium, quam una ex his avibus evomit, largiori capacitati satis respondet: tota huius avis figura etiam anseri maiori per omnia similis est, & digitos quatuor palmatos pariter ostendit. Eam distinguendam esse a *Corvo* aquatico, qui *Cormorant* dicitur, (quem *Willughby* l. c. p. 248. describit & tab. 63. f. 1. delineat, quemque *Indi* pariter ad piscandum adhibent) docet idem *STRADANVS* tab. 20, qui huius avis ope piscandi modus eadem ferme ratione describitur & delineatur a *P. I. B. du HALDE* (t).

His hætenus ex aliis excerptis addo nunc I. sciagraphiam *Onocrotali* (*vid. Tab. V. fig. 4.*) talem, qualem olim iam *Amicus* curiosissimus mecum communicavit, quamque ipse ad naturale exemplar delineavit, cuius insignem copiam vidit super *Archipelagum Græciæ* volitantem, dum insulam *Chium* peteret. Secundum hanc figuram avis hæc situm tenet erectum, quem reliqui, uti etiam *Willughby*, pronom pingunt: sine dubio hæc avis eum mutare potest. *Digitus* quartus posterior hic etiam solitarius indicatur, sed iterum a latere exter-

(s) Venationes ferarum, avium, piscium. Pugnæ bestiariorum & mutæ bestiarum depictæ a *IO. STRADANO*, editæ a *PHIL. GALLÆO*, carmine illustratæ a *C. KILIANO DVFFLÆO* fol. min. f. loco & anno tab. 23.

(t) Description de l'Empire de la Chine & de la Tartarie chinoise. a Paris 1735. fol. mai. & Hagæ Com. 1736. 4. mai. conf. Commerc. litt. Norimb. a. 1737. p. 209. & a. 1738. p. 167. & 174. tab. IV. f. 11. 13.

externo, ubi membrana reliquos, & hunc etiam a latere interno, colligans deficit. II. Caput huius avis cum sacco exsiccatum in magnitudine ad mensuram exacte dimidiam (*vid. tab. XI.*) Figura 2. sistit, caput cum mandibula superiori a facie suprema, ubi *a.* cranium cute sua adhuc tectum, *b. b.* duæ orbitæ vacuæ; *c. c.* mandibulæ superioris pars angustissima; *d. d.* latissima; *e. e.* pars media valde elevata & convexa, ad extremum in apicem aduncum *f.* abiens. Fig. 3. repræsentat caput, rostrum & cum hoc connexum saccum, post exsiccationem iterum aqua maceratum & absque ulla vi denuo dilatatum, ubi *g.* parvus hiatus inter elevatam & lateralem planam superioris mandibulæ partem utroque in latere ad orbitæ cavum tendens; *b.* foramen inter osseam orbitæ & rostri partem in sola cute hians & pariter orbitæ cavum petens: videtur autem hoc casu factum esse, quia in altero latere haud apparet; *i.* apicis uncus; *k.* margo inferior acutus; *l. l.* mandibula inferior; *m.* eius pars dextra, *n.* sinistra; hæ partes utræque interne sulco quodam excavatæ sunt pro recipiendo mandibulæ superioris margine acuto; *o.* ingluvies seu saccus cum inferiori mandibula firmiter concretus, ex membrana valde tenaci constructus; *p.* pars huius sacci postrema crassior, quæ cutis colli pars esse videtur; *q.* os quoddam bifurcatum inter saccum & cutis partem nominatam repertum, & ipsis membranis inhærens: an hoc sit os hyoides, cuius; etiam *Perrault* tum in descriptione, tum in figura mentionem fecit, certo affirmare nequeo. Fig. 4. repræsentat hoc os separatum a facie laterali in eadem magnitudine dimidia, & fig. 5. a facie recta inferiori in magnitudine naturali, sed cornuum maxima parte truncum: est autem *r.* basis; *s. s.* appendix inter basin & cornu; *t. t.* cornu utrumque; *v.* apophysis peculiaris. Hæ partes omnes nunc ubique ferme inter se coalitæ sunt; eas tamen olim separatas fuisse, testantur vestigia.

NOTA.

NOTA.

Tab. II. fig. 2. repræsentat Lunariam ramosam. Vt ramorum lateralium a scapo primario naturalis separatio magis pateat, post descriptionem typis iam excusam huic tabulæ addendam curavi fig. 14. quæ utriusque rami lateralis, remoto scapo primario, ex sinu folii ortum repræsentat.

APPENDIX
AD
TOMVM PRIMVM
NOVORVM
ACTORVM
MEDICO-PHYSICORVM
ACADEMIÆ CÆSAREÆ - LEOPOL-
DINO-CAROLINÆ NATVRÆ CVRIO-
SORVM IN GERMANIA.

APPENDIX

AD

TOMVM PRIMVM

NOVORVM

ACTORVM

MEDICO-PHYSICORVM

ACADEMIAE CAESARIS LEOPOL-

DINO CAROLINAE NATURAE CURI-

SORVM IN GERMANIA

CONTENTA APPENDICIS.

- I. Commentatio de Thermometris mensuræ constantis, quondam seorsum publicata, nunc secundis curis revisa & reformata Auctore *Carolo Augusto* de BERGEN, Med. Doct. & Professore Publ. Ord. in Vniversitate Francofurtana, Acad. Beroliensis Scientiarum sodali, Hæreditario in Rosengarten. pag. 1. seqq.
- II. Commentatio de Scarificatione Gingivarum, *Wolffgangi Thomæ* RAV, Med. D. Sereniss. Elect. Bavar. in Comitatu Wiesensteig & Perillustr. Reipubl. Ulmens. in oppido & territorio Geislingensi Phys. Provincialis. pag. 49. seqq.
- III. Brevis Commentatio de Instrumentorum in arte obstetricia historia, utilitate, & recta ac præpostera applicatione, *Henrici Ioannis Nepomuceni* CRANTZ, Medicin. & Philos. Doct. Vindeb. pag. 73. seqq.
- IV. Dissertatio, in qua sententia de differenda hydropicorum morte per efficacissimam Scillæ virtutem tribus observationibus evincitur, con-

conscripta per D. *Gottvaldum* SCHVSTER,
Regium Physicum in Provincia Chemnitienfi.
pag. 139. seqq.

V. Meditationes de Viribus hypnoticis a minerali
regno haud alienis, *Ioannis Christiani* IACO-
BI, Philos. & Med. Doctoris, Militum Præ-
fidiariorum Vinariensium Medici ordinarii.
pag. 163. seqq.

VI. Mercurii sophici delarvati ex Philalethæ in-
troitu aperto ad oclusum Regis Palatium in
conspectum Chymicorum prodeuntis, sive
Commentarii decem prima obscurissima il-
lius Auctoris capita de Mercurii Sophici præ-
paratione perspicue per ignem dilucidantis
liber IV. & ultimus Auctore *Ioanne Henrico*
COHAVSEN, Hildesio-Saxone, Medicinæ
Doctore. pag. 189. seqq.

VII. Memoria VATERIANA. pag. 207. seqq.

VIII. Memoria SCHWARZIANA. pag. 229. seqq.

IX. Memoria KOELERIANA. pag. 247. seqq.

X. Memoria LESSERIANA. pag. 261. seqq.

XI. Memoria HAMBERGERIANA. pag. 281.
seqq.

COMMENTATIO

DE

THERMOMETRIS

MENSURAE CONSTANTIS

QUONDAM

SEORSUM PUBLICATA

NUNC

SECUNDIS CURIS

REVISA ET REFORMATA

AUCTORE

CAROLO AVGVSTO de BERGEN

MED. DOCT. ET PROFESSORE PVBL. ORDINARIO

IN VNIVERSITATE FRANCOFURTANA, ACAD.

CAESAREAE NATVRAE CVRIOSORVM ET REGIAE

BEROLINENSIS SCIENTIARVM SODALI,

Hereditario in Rosengarten.

COMMITTEE

THE

THE

AND

THE

THE

THE

THE

THE

THE

THE

THE

THE

THE

THE

L. B. S.

Quam a decem, & quod excurrit, annis de Thermometris mensuræ constantis Commentationem publicavi, tantum abest, ut omnibus numeris absolutam & perfectam judicaverim, ut eandem potius iterata lectione mancam, concinno ordine, & ultima lima destitutam deprehenderim. Anglicæ quippe Societatis Regiæ Acta tum temporis nondum videram, opinabarque FAHRENHEITUM, genuinæ constructionis Thermometrorum inventorem, nihil prorsus suo de invento litteris mandasse, & Viros in Chemia & Physica summos, BOERHAAVIUM & MUSCHENBROECKIUM, quidquid sparsim in scriptis suis de arte thermometra conficiendi habent, ex consuetudine huius prælaudati artificis, diu Amstelodami quondam viventis, didicisse: nihilque me superflui suscepturum, si ex eorum virorum scriptis, quod Thermometrologiam concernit, colligerem, & in aliqualem ordinem redactum cum publico communicarem. Neque querendi causam habeo, adeo tum temporis invisum & ingratum fuisse hoc meum Opusculum conterraneis meis, cum, quæ in Supplementis nov. Act. erud. & Commercio litterario Norimbergensi leguntur hujus scripti recensiones, honorificæ sint, & conatibus meis quali-

buscunque calcar potius addere, quam detrabere videantur. Ast cum ex eo tempore tota hæc doctrina de Thermometris sua passim incrementa ceperit, Illustrisque de REALIUM methodus, quam tunc ob apparatus necessarii amplitudinem, dicamne difficultatem, proponere non audebam, studio Celeberrimi NOLLET ad elegantem concinnitatem sit redacta, neque tamen, quod novi, ipsum hunc Virum promissum de Thermometris opus evulgasse, Dominum autem MARTINE doctæ quidem, ut Angli solent, sed admodum diffuse hac super re commentatum esse, de mea qualicunque ulteriori decennali experientia consultans, gratum fore existimaui, si pristinum meum Opusculum, omissis superfluis, additis magis necessariis, refunderem, & nova forma indutum publico eruditorum examini submitterem. Huic meo consilio stimulos addidit Illustris Academia Cæsareæ Naturæ Curiosorum Præses, Dn. Consiliarius intimus de BUCHNER, qui, ut Appendici novi hujus tomi Actorum physico-medicorum infereretur hoc meum Opusculum, & in consortio scriptorum à Viris omnigena eruditione claris collectorum, novum quasi splendorem mutuaretur, gratiose concessit.

Rem itaque aggrediens, quæ de methodo consiendi hæc instrumenta eorumque usu scitu necessaria sunt paucis thesibus involvo, quas etiam ubi necessitas exigit, adjectis notulis & commentariis illustro.

COMMENTATIO
DE
THERMOMETRIS.

§. I.

Thermometrum (a) est instrumentum, quo frigoris & caloris in corporibus vicissitudines, ope fluidi ad calorem & frigus mutabilis, quovis tempore & loco per certos & definitos gradus metimur.

a 3

§. II.

(a) *Illustris de WOLFF* in *Lexico mathematico* distinguit inter *thermometrum* & *thermoscopium*, posterius vocans instrumentum, differentias quidem, non vero rationes caloris praesentis ad praeteritum determinans, atque recte pronunciat, omnia thermometra Florentina, licet ab experto artifice fabrefacta, mera esse *thermoscopia*. Nomen autem *thermometri* illi demum competere instrumento, in quo rationes caloris hodierni ad hesternum, vel praeteritum ope termini fixi à quo, & ad quem, & quidem non arbitrarii, sed in natura fundati, determinari possint.

§. II.

Ut rerum inventoribus evenire solet, quod primæ eorundem productiones (b) rudes, imperfectæ & multis aberratio-

- (b) Non ῥότως foret hic disquirere in inventorem huius instrumenti, ARCHIMEDE sane digni, in cuius persona designanda inter auctores non convenit, nec facile est dirimere hanc controversiam, cum plurimi horum virorum, quibus adscribitur egregium hoc inventum, coevi fuerint. Præter Fr. de LANIS in *Magisterio natura & artis T. II. p. 380.* & Cel. BRUCKERUM *Hist. Crit. Philos. T. IV. p. alt.* plerique ex Germanis Rob. FLUD à FLUCTIBUS, eathusiastem istum medicum, instrumenti agnoscunt auctorem, cum in *Historia utriusque Cosmi* æque ac in *Integro morborum mysterio* eandem machinam depictam exhibeat, quam DREBELIUS descripsit, cum hac differentia, quod eius effectus non adscribat calori & frigori, sed nescio, quibus arcanis, macrocosmi in microcosmum influxibus. Italorum plerique gloriam huius inventionis tribuunt SANCTORIO a SANCTORIO Justinopolitano, in cuius rei fidem Marc. MALPIGHIUM allegant qui *Oper. posth. Lond. 1697. fol. p. 30.* testatur: SANCTORIUM *inter cætera gloriosa ipsius inventa nobis reliquisse instrumentum thermometer vocatum.* Eiusdem opinionis est D. de la HIRE filius in *Dissertatione de barometris & thermometris. Mem. de l'Academie Royale des sciences 1706. p. 561.* adiecta simul figura instrumenti Sanctoriani, quam tamen certo novius posteriorem esse machina Drebbeliana. Unicus Vincentius VIVIANI GALILAEUM in *Vita* eius thermometri auctorem profitetur, cum BOERHAAVIUS in *Chemia*, MUSCHENBROECK in versione *Tentaminum Academia del Cimento*, & NOLLET *Leçons de Physique T. IV.* à partibus DREBELII omnino stent. Ego sane, si tuto fides adhiberi posset viro depravata imaginatione lectoribus suis imponenti, nec pro Robert. FLUDDIO, nec pro aliis suis coætaneis decernerem, sed antiquioris ævi hoc inventum declararem; indidem enim refert, sese *illud instrumentum in quingentorum annorum manuscripto graphice specificatum, adeoque geometricè delineatum, invenisse.* Formam huius primi thermometri sequentium annorum Philolophi correxerunt, manente tamen principio

rationibus subiectæ sint, idem pariter thermometris contigisse in vulgus notum est; successive enim ita emendata sunt hæc instrumenta, ut Drebbelianos nævos correxerit Academia Florentina, huius vero prætervisa præsens addiderit seculum, adeoque perfecta reddiderit, ut, quid amplius desiderari possit, vix habeant aut inveniant severi censores.

§. III.

Quatuor sunt potissimum momenta, quæ artificem, thermometra construentem, respicere oportet: *Vitrum thermometricum, liquor thermometri, replendi modus, & methodus scalam adornandi (c).*

§. IV.

Vitrum thermometricum (§. III.) constat ex tubo vitreo, cui ad extremitatem afferruminatur globus, ex eodem vitro paratus. Alii ejus loco interdum substituunt cylindrum ex eodem vitro paratum, sphaera tamen ob præponderantes rationes (d) præferenda est cylindro, vel cuivis alii figuræ.

§. V.

cipio actionis in fluidum eodem, donec Academia Florentina id perfectius reddiderit, atque a confociatis hæctenus pressioniis aëris effectibus liberaverit. Sed quæ tum temporis adhuc desiderabatur Florentinorum thermometrorum comparatio per fixos gradus, hodie studio FAHRENHEITII eruta est.

- (c) Quarti hujus momenti ceu annexum considero sustentaculum thermometri, quod vel asserculum, vel lamina metallica est, eiusdemque theca, de quibus infra dicendi locus erit.
- (d) Rationes, quæ pro & contra sunt, hic reticere nefas est. Qui cylindrum vel lentem (quæ applicatione duorum æqualium segmentorum sphaeræ formatur) præferunt, iure perhibent, hæc corpora ad idem cum sphaera magnitudinis datæ volumen reducta maiorem superficiem obtinere, atque ideo propter maiorem punctorum

con-

§. V.

Hæc sphæra (§. IV.) quæ ex portione tubi ad flammam liquescentis flatu oris per alteram extremitatem impulsio formatur,

contactus numerum liquorem ad vicissitudines ambientis caloris & frigoris sensibiliorem reddere. Idem docuit magnus B O E R H A A V I U S in *Chemia T. I.* & D E S A G U L I E R S *Cours de Physique T. II. p. 328.* qui posterior peculiari experimento probat, duo thermometra unius eiusdemque scalæ, quorum alterum sphæra, alterum cylindro instructum est, si fervidæ simul immittuntur aquæ, illud, quod sphæram habet, momento immersionis non sursum sed deorsum, pellere liquorem, ex eo, quod globus calore spatiosior factus, ante ascensum, primo descendere faciat liquorem, hoc autem inconueniens vix observari posse in instrumento cylindro instructo,

Adæo prægnantes videntur hæ rationes, ut mirari quis posset, cur ego sphæra primas dederim. En ergo meas, quas habui, rationes pro sphæra decernentes.

1.) Thermometra, quorum constructionem hic potissimum exhibeo, tam parvâ sphæram obtinent, ut eius diameter vix excedat dimidium pollicem, ergo sensibilis vitri rarefactio, quæ à subitaneo calore pendet, non facile metuenda est. 2.) Frequentissime hæ sphærulæ flatu efformantur ex portione tubi ad flammam liquati, atque hinc parietes harum tenuiores sunt, ac alterius figuræ receptacula eiusdem cum tubo crassitie; ergo nec talis sphæra multum rarefieri potest. 3.) Sphærica figura prævalet, utpote externis iniuriis magis resistens, nec tam fragilis ut lens vel cylindrus. 4.) Et licet vel maxime quis urgeat, hæc argumenta tanti non esse, quæ prioribus opponantur, hoc tamen indubitatum & certum est, has sphærulas minori pretio & labore parabiles esse; quis enim facile, nisi talis thermometræ opifex & mundinator, tam Æolias buccas, & Plutonicas folles in pectore gerit, ut flatu non interrupto, vitra diversæ crassitie & molis ad flammam glutinare possit, & si possit, certus esse, ane ex levissima causa continui solutio sequatur? Huius mex suspicionis testem adduco *Cel. C. F. LUDOLFF*, qui in *Miscel. Berolin. T. VI. p. 225.* conqueritur, quoties thermometra cylindro prædita aquæ ferventi immergeret, se

matur, metum incutit, ne halitus suam humiditatem ad parietes tubi & globi deponat, quod quippe mercurium tenacem reddit; quare satius est, semper vitrum thermometricum, globo formato, ad calidum fornacem, sursum spectante sphaera, suspendere & perfecte siccare.

§. VI.

Antequam globus thermometri flatu efformatur, dispicere oportet artificem, an tubi cavitas ubique æqualis sit; quamprimum enim paulisper inæqualis aut conoidea fuerit, nunquam sperandum, scalam in æquales gradus divisum iri. Quare non postremum requisitum est, ut artifex pauxillum hydrargyri intra tubum trahat, longitudinem huius parvæ columnæ mercurialis circino capiat, postea vero, leni inclinatione tubi, mercurium per fistulam lente decurrere sinat, quæ in tentamine, si mercurii cylindrus ubique respondet circini aperturæ, certior fit, capacitatem tubi ubique esse æqualem, adeoque perfecte cylindricam (e).

§. VII.

se hæc ipsa in commissura tubi cum cylindro diffracta extraxisse, vel quia artifices vitra diversæ compositionis iunxerant, vel quia lampadis flamma pro perfecta adunatione haud sufficientem liquefactionem produxerat. *Petr. TABARRANI Act. Inst. Bonon. T. II. P. III. p. 233.* loco globi & cylindri hæmisphærium duplicatum substituit, ad formam quorundam vasorum chemicorum, quæ quidem mercurio latissimam conciliavit superficiem; sed cum talia vasa difficillimæ sint præparationis, & in ea proportione, qua superficiem augent, quantitatem mercurii in vasculo imminuunt, prævalent semper vascula sphaericæ figuræ.

- (e) Si dicendum, quod res est, piis fere desideriiis adnumerandum esse fateor, tales perfecte cylindricos tubos ex officinis vitrariis expectare velle: quotquot ego inquisivi hac ratione tubos, nullum inveni perfecte cylindricum, & præstat hic uti consilio Dn. MUSCHENBROECK *Tent. Acad. del Cimento p. 10.* ut nempe mediæ partes horum tuborum, quorum cavitas ad cylindrum proxime accedit, excindantur.

§. VII.

Vitri *indoles* exhibet singulare & paradoxon phænomenon in thermometris: quod enim molle & ad flammam magis ductile est, laborem levat & accelerat; quod vero rigidius & durius, conservacioni, & longiori instrumenti usui favet (f).

§. VIII.

(f) Differentem proportionem ingredientium ad materiam vitri adhibitorum, diversa vitra, alia ductilia, alia rigida, largiri, omnibus in confesso est. Ductilium vitrorum genera, ut imprimis Venetum & Anglicum est, ab artificibus in conficiendis thermometris magis expētuntur, cum ad flammam promptius liquecant, facilius etiam in quamvis formam flatu extendantur, & leviori opera tubi diversæ crassitiei invicem afferruminentur; cum e contrario, vitra Bohemica & nostræ Marchiæ ad flammam ducenda intensiori ignis gradu opus habeant, & proin prioribus postponantur. Sed pauci norunt, ipsam vitri rigiditatem certo respectu præferendam esse ductilitati in componendis thermometris: nam si commodiorem artificis laborem exceperis, vitrum rigidum non tantum expanditur calore nec condensatur frigore; dein propter angustiores poros & meatus non tam facile cum calore humiditatem admittit & hydrargyrum visciditate inquinat, id quod ego non solum per tot annos observavi, sed & a celebri artifice BIANCHI confirmatum accepi, mercurium nempe in vitris thermometricis mollioribus temporis mōra viscidum reddi, ita ut in motu suo progressivo guttulas ad latera tubi deponat, quod vix observari datur in vitris rigidioris indolis. Si enim verum est, ductilium vitrum ampliores rigidiori habere poros, hæc mercurii visciditas ex natura fluidorum cognita explicatur, quæ constat, ipsa in vaporem resoluta, corporum solidorum substantiam intimius penetrare ac ipsum aërem. Non est ergo, quod amplius adeo doleamus, nos ad thermometra comparanda ductilium vitrorum copiam non habere, in primis cum fistulæ, quæ ex vitro albo in officina vitraria Tornaviensi formantur, vitrum habeant mediæ consistentiæ, quod longe mollius est Bohemico; hoc autem ordine sese invicem excipiunt:

Vitrum Venetum mollissimum.

Anglicum molle.

Gallicum.

Marchicum Tornaviense.

Bohemicum rigidissimum.

§. VIII.

In constructione vitrorum thermometricorum porro attendenda sunt *crassities tubi & sphaera, cavitas & magnitudo* utriusque, *tubi longitudo*, & ex his omnibus resultans *relativa proportio capacitatis* globi ad tubum & vice versa.

§. IX.

Crassitiem quod attinet, tubi vitrei optimi sunt, quorum soliditas inter superficiem externam & internam unam lineam pedis Rhenani non excedit; idem propemodum valet de Sphaera, dummodo semper in potestate artificis positum esset, ad libitum eiusdem crassitiei tubum afferruminare (g). Sed dum flatu expanduntur sphaerulae, cavere debet artifex, ne eas nimis reddat tenues & fragiles.

§. X.

Cavitas tubi thermometrici (§. IV.) pro magnitudine vasculi, indole liquoris thermometrici plus minus expansivi, destinatione thermometri ad usus meteorologicos, aut chemicos & physicos, diversa sit necesse est. Interim pro thermometris mercurialibus, non maioribus quam ex figuris adjectis patet, sufficit talis cavitas, quae crassio rem chordam metallicam pro clavichordiis usitatam capit, seu, quod idem est, quae tertiae circiter parti lineae pedis Rhenani aequalis est (h).

b 2

§. XI.

(g) Vitrum, quod crassitie sua latam lineam multum excedit, plus etiam calore expanditur, atque effectum expansi liquoris turbat.

(h) Consentientem hac in re habeo Cael. MUSENBROECKIUM, *Tentam. Exper. nat. &c. L. B. 1731. p. 10.* qui iubet, ut *cavitas tubi capiat fidem clavicymbali crassissimam, infimum tonum C. bassi sonantem, ne multo angustior sit; poterit autem absque vitio duplo triplove amplior esse.* Angustior vero cavitas, propter vires cohaesionis & attritus liquoris ad tubi parietes, nullius emolumenti est, sive constructionem, sive usum instrumenti respicias, imprimis si thermometrum fluido quodam spirituoso debet esse repletum.

§. XI.

Inter necessaria porro requisita ponunt indagationem & cognitionem, quoties tubi vitrei (§. IV.) cavitas intra sphaeræ, vel cylindri concavitatem contineatur, nec sine ratione, cum, qui hoc attenderit momentum, rarefactionem & condensationem totius liquoris thermometrici per gradus scalæ, tamquam per partes sui voluminis datas & cognitatas, exprimere valet. Sed quisque hic sua sequitur præcepta pro diverso constructionis modo (i). Proportio a me observata talis est, ut, pro thermometris liquore spirituoso repletis, tubi cavitas ad minimum decies vel duodecies contineatur in cavitate vasculi, pro mercurialibus autem 30. 40. immo sexagesies. Istiusmodi enim thermometra mercurialia, ubi capacitas vasculi ad tubum est ut 10: 1. nullius plane usus meteo-

- (*) *Cel. BOERHAAVE Chem. T. I. Tab. V. Fig. 3.* capacitatem cylindri ad fistulam in suo thermometro mercuriali maiori, quod 96. gradus scalæ Fahrenheitianæ exhibet, ponit ut 11520 : 96. = 120 : 1. Ipse FAHRENHEITUS, proportionis huius momentum ponderans, capacitatem tubi & globi reciprocam voluit esse, ut 11124 : 670. = 16 ($\frac{1604}{670}$) : 1. *Cel. de L'ISLE* in litteris ad *Dn. KIRCH*, *Misc. Berolin. Contin. H. Tom. III. p. 343.* capacitatem sui cylindri ad fistulam thermometricam facit ut 40 vel 45 : 1. Ill. de REAUMUR *Mem. de l'Acad. Royale des Sciences 1730.* ex solidiori fundamento in proportionem capacitatis sphaeræ & tubi inquisivit, ut scilicet totius liquoris rarefactiones & condensationes ex scalæ gradibus cognosceret, atque hinc quosvis scalæ gradus, ut partes millesimas totius voluminis ad punctum congelationis depressi, considerat, ac proportionem globi ad tubum facit ut 10 : 1. Quæ tamen methodus, utut in se optima, ad thermometra Mercurialia applicabilis non est. Sed quæcunque tandem magnitudines sphaeræ & tubi fuerint, spatia per quæ transit liquor thermometricus, erunt inter se, ut capacitates sphaeræ & tubi stereometricæ, atque proin patet, thermometra parari posse, quæ, licet magnitudine inter se differant, tamen proportionali spatîo, per quod liquor transit, convenient & concordantia sint.

teorologici sunt, licet ea pro chemicis laboribus admittam: scala enim tam exigua est, ut 10. gradus divisionis vix visibiles sint. Immo vero cui non animus est sub motu liquoris thermometrici successivam rarefactionem & condensationem numeris exprimere, ille non adeo palpabilem committet errorem, si hanc proportionem negligit, dummodo saltem curaverit, ut tubus thermometricus tantæ sit longitudinis & capacitatis, quo liquor sub gelu intensissimo globum vel cylindrum nunquam totus ingrediatur, & sub calore aquæ bullientis tubi extremitatem non attingat. Ipsa porro praxis docuit, impossibile esse artificio, plura una vice parare vitra thermometrica, quorum capacitates in sphaeris & fistulis accurate sibi respondent, quare præstat hanc reciprocam tuborum & globorum capacitatem in latiori quodam sensu comprehendere, & sub repletionem cuiusvis thermometri reciprocam globi & fistulæ summam balance indagare (k).

b 3

§. XII.

(k) Ut dicta exemplis comprobentur, dicam quomodo hanc proportionem in quatuor Thermometris, noviter hoc anno paratis, invenierim.

Num. 1. Vitrum sine mercurio ponderabat 2. drachm. 45. gr. cum Mercurio 7. drachm. 13. gr. Ergo pondus mercurii = 4. drachm. 28. gr. quantitas expulsi mercurii erat = 8. gr. ergo $268. \text{gr.} \times 8. = 33 \frac{1}{2} : 1.$

Num. 2. Vitrum sine mercurio = 4 dr. 33. gr. cum mercurio = 16. dr. 27. gr. Ergo pondus mercurii 11. dr. 54. gr. = 714. gr. expulsus mercurius ponderabat 14. gr. quæ X per 714 - dant quotientem 51.

Num. 3. Vitrum sine mercurio 2. dr. 45. gr. cum Mercurio = 9. dr. 23. gr. pondus solius mercurii = 6. dr. 38. gr. mercurius expulsus = 13. gr. ergo $13 \times 398 = 30 \frac{2}{3}.$

Num. 4. Vitrum sine mercurio 1. dr. 14. gr. cum Mercurio = 6. dr. 18. gr. pondus solius mercurii = 4. dr. 38. gr. mercurius expulsus = 3. gr. ergo $278. \times 3. = 92 \frac{2}{3}.$

§. XII.

Longitudo tubi thermometrici ad capacitatem & volumen sphaeræ ex ante dictis facile determinatur.

§. XIII.

Fluida, quibus thermometra replentur, alterum nostræ tractationis obiectum constituunt; hæc autem in genere talia sint, quæ ab actione caloris & frigoris sensibilibiter in maius volumen expanduntur, aut in minus condensantur. Optimum eiusmodi fluidum iudicatur illud, quod α) æquabiliter & citissime a calore rarefit, & a frigore condensatur; β) quod has suas rarefactionis vires conservat, nec ullam per ætatem tenacitatem contrahit, aut moleculas ad fundum præcipitat; γ) quod magnum caloris gradum suscipere valet.

§. XIV.

Omnia fluida, tam naturalia, quam arte parata, ab igne rareferi, & a frigore condensari, res quidem notissima est, interim unum præ altero sensibilius esse dudum quoque experientia docuit. In *aquæ coloratæ* locum successit *spiritus vini coloratus*, cuius nimia sensibilitas aqua iterum temperata est. Nullum vero novimus fluidum, quod *mercurio currenti*, non obstante insigni eius gravitate specifica, citissime incalescenti & refrigeranti (1) ac cæteris requisitis (§. XIII.) instructo, palman ad hos usus thermometricos facile præripere potest.

§. XV.

Antequam vero vitra thermometrica replentur, explorandum est, an purum & intemeratum sit hydrargyrum,

(1) D. MARTINE *Essais des Thermometres* p. 98. Tabulam exhibet, qua comprobatur, datis mercurii & aquæ massis æqualibus aquam lentius caleferi & refrigerari, quam hydrargyrum.

rum (m), quo comperto promiscuum erit, Hispanicum, aut Hungaricum, aut quodcunque aliud exoticum adhibere hydrargyrum; nullam enim prorsus differentiam inter mercurium Chinensem & Carinthiacum, gravitatis specificæ intuitu mihi detexit examen hydrostaticum (n).

§. XVI.

(m) Præstantia mercurii variis modis exploratur:

- a) Destillatione per retortam; bonus nempe est, si nihil recrementi relinquit.
 - b) Exhalatione: si unum vel alterum granum cochleari ferreo exceptum prunis candentibus imponitur & prorsus omnino avolat; si enim plumbo vel stanno mangonifatus est, plus minus recrementi remanet. Idem fit si similis quantitas in cochleari argenteo prunis imponitur; quod si enim tunc nil nisi macula flavescens remanet, signum integritatis est, secus vero, si fusca vel nigra fuerit.
 - c) Ipso eius fumo: genuinum enim, quod prunis imponitur hydrargyrum, placide fumando recedit; adulterinum vero cum strepitu & crebris saltibus fugam molitur.
 - d) Nativo eius splendore speculi polituram superante, summaque eius mobilitate & fluiditate, qua fit, ut levissimum quemvis motum per undas concentricas prodatur.
 - e) Examine hydrostatico: quo plerique invenere gravitatem hydrargyri ad aquæ gravitatem se habere, ut 14:1. Ego quondam in *Dissertatione de Gravitate metallorum specifica, Francof. ad Viadr. 1743. edita*, hanc proportionem inveni ut $13\frac{7}{42}$:1.
 - f) Traiectione per corium, quam tamen methodum optimam non iudico, cum sæpe quicquam metallici peregrini transeat. Omni vero dubio caret, mercurium virgineum, pro thermometricis fore optimum, si vera sunt quæ refert Clariss. KEISLER, *Allerneueste Reisen T. II. p. 860.* talem nempe mercurium nudum ex Ydriæ rimis stillantem, cum auro in amalgama redactum, & super ignem positum, simul in auras abripere aurum, quod quippe a nullo alio mercurio expectandum est.
- (n) Embdena cum nuper acceperim hydrargyrum Chinense, gravitatem eius hydrostatice exploravi & en! sequentem calculum duxi.

§. XVI.

Purificatus talis mercurius indatur vasi lato, fictili, incrustato, ponaturque super cineres calidos, vel quod melius est, in balneo arenæ, ut calefiat quantum potest, cavendo ne ebulliat, aut fumum spargat (o), quo frigefacto mercurio commodissime vitra thermometrica replentur.

§. XVII.

1. Vasculi vitrei pro recipiendo mercurio pondus erat	===	9. Dr. 36 $\frac{1}{2}$ gr.
2. Eiusdem pondus in aqua	==	5. Dr. 33. gr.
3. Ergo pondus amissum	==	4. Dr. 3 $\frac{1}{2}$ gr.
4. Pondus vasculi mercurio repleti	===	40. Dr. 40. gr.
5. Pondus utriusque in aqua	==	34. Dr. 20. gr.
6. Ergo pondus amissum utriusque	==	6. Dr. 20. gr.
7. Et pondus amissum folius mercurii	==	2. Dr. 16 $\frac{1}{2}$ gr.
8. Et pondus folius mercurii in aëre	==	31. Dr. 3 $\frac{1}{2}$ gr.

Didici ex hoc experimento, 31. drachm. 3 $\frac{1}{2}$ gr. Mercurii Chinenfis in aqua amittere de gravitate sua 2. dr. 16 $\frac{1}{2}$ gr, quod accurate 13 $\frac{2}{5}$ partem totius ponderis mercurii constituit. Idem mox repetitii experimentum cum mercurii nostratis quantitate æquali in eodem vasculo & eadem aqua, & pars amissa erat pariter 13 $\frac{2}{5}$ ma, ut prorsus nullam differentiam invenire potuerim.

- (o) Calefieri debet hydrargyrum, licet etiam purum sit, ut omnis aër atmosphaericus expellatur; iteratae quippe observationis est, cuiusmodi mercurium non amplius intra thermometrum, quod aquæ vel oleo ferventi immittitur, aëreas bullas ad internam superficiem sphæræ propellere, quæ, ubi crescente calore tubum ingrediuntur, columnam mercurialem dividunt & instrumento labem conciliant. Ex cognita vero fluidorum indole, qua aërem, magno antea calore expulsum, sensim & successive iterum absorbent, patet, hydrargyrum, ni plura simul repleantur thermometra, quovis repletionis tempore calefaciendum esse. Qui machinam pneumaticam loco caloris hic adhibeat, non errant, credo tamen calore potentius aërem expelli.

§. XVII.

Præcipuum artis thermometra conficiendi momentum in genuina eorundem *repletione* situm est, quæ cum vario modo perficitur, expedit convenientissimos fideliter hic enarrare (p).

§. XVIII.

Primæ methodi regulæ sunt, ut

- I. Vitrum thermometricum, ex artis regulis paratum (§. IV - XII.), exactissime ad bilancem ponderetur, notato ejus pondere.
- II. Si tubus vitri thermometrici tantæ est capacitatis, ut filum ferreum ignitione emollitum, quale sub numero 5. vel 6. venale prostat, libere admittat, eius extremitas amplificanda est, quod fit vel ad lampadem infundibuli speciem ex eius extremitate formando, vel ipsi huic extremitati infundibulum chartaceum applicando, quod filo lineo, vel cera sigillatoria firmatur.
- III. Tum prædictum filum immittitur in tubum ad globi fundum usque (q).
- IV. Tandem infunditur mercurius in infundibulum, agitata interim sursum & deorsum chorda, donec integrum vitrum thermometricum repletum sit.

§. XIX.

(p) Hic confiteri non erubescio, repletionis methodum, in prima de *Thermometris* editione §. 44. descriptam, omnimode perfectam non esse, sed suis utique nævis laborare.

(q) Quidam artifices reformidant chordam ferream, tamquam corpus nimis rigidum, quod, levissima etiam & saltem superficiali rimula vitro per agitationem impressa, subsequenter eius spontaneam diffractionem post se trahit, quia tubi thermometrici in fornace refrigeratorio non sensim refrigerantur & ideo fragiles manent, eamque ob causam pilum æquinum substituunt.

§. XIX.

Si tubus exilior eiusmodi chordam haud admittit, aut saltem non libere, sequenti modo procedendum est.

- A. Infundibulum chartaceum modo iam dicto (§. XVIII. n. II.) tubi applicatur extremo.
- B. Tum ipsi infunduntur aliquot globuli hydrargyri, & sphaera prunis ardentibus admovetur, ut intense calefiat, non vero candescat.
- C. Si interea sub hoc tentamine (B) mercurius in infundibulo aliquoties subsilit, indicium est aërem ex sphaera expelli.
- D. Dein removeatur sphaera ab igne, adfundendo sensim novam portionem mercurii ad illam in infundibulo contentam, & videbis sub refrigeratione sphaerae mercurium guttatim in illam depluere, qua ratione dimidium circiter sphaerae replebitur.
- E. Effusis ex infundibulo hydrargyri reliquiis, sphaera refrigerata iterum admovetur prunis, cavendo saltem ne bulliat mercurius in ea, tumque nova mercurii portio infunditur infundibulo & vitrum ab igne removetur.
- F. Sub refrigeratione iterum mercurius guttatim depluit, sed in parciore quantitate, quam prima vice, quare iterata quinquies vel sexies hac methodo totum vitrum thermometricum replebitur (r).

§. XX.

- (r) Non approbare possum empiricorum methodum, qua globum thermometri dimidio repletum accensae candelae admovent ad ebullitionem mercurii usque, immerfa postmodum tubi extremitate in frigidum hydrargyrum; nam relabens mercurii fumus sordes generat, quae puritatem eius turbant. *Cel. Dn. NOLLET Leçons de Physique T. IV. p. 76. 77.* Communem fluidorum indolem respiciens, qua in vapores resoluta fortiores expansionis nisum exerunt, quam

§. XX.

Supereſt adhuc alia encheireſis tubum citiſſime replendi, ſi nempe, obſervatis prædictis (§. XIX. A -- E), globus integer & tubi parva portio repleta ſunt; tum enim infundibulum removetur, globus admovetur flammæ candelæ, & quando prima guttula hydrargyri effluit, tubus ſubito invertitur, frigido mercurio immittitur, ibidemque ad plenariam refrigerationem uſque relinquitur (f).

§. XXI.

Alterutra hac methodo (§. XVIII. & XIX.) repleta vitra thermometrica poſt refrigerationem factam

- I. ponderantur exactiſſime ad bilancem, ſignato pondere Mercurii & vitri;
- II. ſubducto pondere vitri notatur ſeorſim pondus folius mercurii;

c 2

III.

quàm aër calore rarefactus, exiſtimat, proficuum eſſe, ſi unica duntaxat guttula mercurii thermometro inſtillatur, & ſuper ignem in fumos convertitur, atque ubi ad ſummum expaſa eſt, tubi extremitas in frigidum hydrargyrum immittitur. Sed præterquam, quod impoſſibile ſit, uno tali actu globum replere, valet & hic eadem de relabente & inviſcante fumo ratio. Eandem ceteroquin methodum ſequutus eſt D. SAUVAGES in *Memoria Sopra la Fiſica e iſtoria naturale*. Vid. *Hamb. Magaz. Vol. I. T. II. pag. 125.* Clariff. LEUTMANNO *Inſtrum. meteorognoſ. inſervient. p. 9.* placet repletio thermometrorum attractione fluidi thermometrici frigidi per tubum capillarem, in quem globi fundus extenditur, quemque tubum facta repletionè hermetice claudit. Sed quum poſt ſigillationem hermeticam remaneat utplurimum bulla aërea, quæ actionem instrumenti turbat, hæc methodus mihi videtur minus congrua.

- (f) Nullus hic producendæ viſciditatis metus, ubi totus iam globus citra ebullitionem repletus eſt.

III. tum immisso in tubum pilo equino ad dimidium eius vel paullo ultra, thermometrum invertitur, successiva ac lenta pili agitatione dimidium tubi suo mercurio iterum privatur locusque dein, ubi mercurius hæret, lima vel filice notatur;

IV. postea thermometrum denuo bilanci imponitur, ut pondus exploretur, hoc notato, pondus solius vitri (§. XVIII. n. I.) detrahitur. Remanet ergo pondus solius mercurii ad dimidium tubum elevati, quo a pondere mercurii totum vitrum replentis (iuxta n. II. hui. §.) detracto, cognoscitur quantitas hydrargyri per pilum expulsi, & simul quoties hæc in massa mercurii, in vitro thermometrico, relictæ contineatur;

V. tandem globus flammæ admovetur, ut mercurius ad extremum tubi capillaris ascendant, quo viso extremitas subito hermetice clauditur.

§. XXII.

Indicium bene peractæ repletionis & sigillationis est, si ad consuetam temperiem redacto & inclinato thermometro mercurius cum sonitu ruit ad extremitatem tubi, nato interim vacuo in ipso globo, quod inverso mox thermometro sponte disparet (*t*).

§. XXIII.

Aliquando, observatis licet omnibus cautelis (§. XVIII. XIX. XXI.), vel intra spheram aut tubum aëris bullula apparet,

(*t*) Inanis metus est, omni aëre expulso (§. XXI. n. V.) extremitatem tubi a motu mercurii confringi, quod quidem concedo fieri posse in barometris & magnis thermometris, non vero in nostris instrumentis vix pedem excedentibus, & tubo capillari præditis. Aëris autem expulsio ideo necessaria est, quoniam alias mercurius per æquales gradus expandi nequit, gradusque sensim minores fiunt, quo magis superni aëris portio comprimitur.

paret, quo in casu referanda est tubi extremitas, & firmanda cum filo forti longitudinis ulnæ & amplius, totumque instrumentum celerrime in gyrum agendum, quo motu aër expellitur (u). Disparente bulla tubi extremitas de novo ex artis regulis claudenda est.

§. XXIV.

In tubis angustioribus, & qui tenuem vix sctam capiunt, mercurius sub inversione instrumenti non movetur, licet aër per prædictam sigillationem hermeticam (§. XXI. n. V.) perfecte expulsus fuerit, ob vires adhæisionis reciproçæ argenti vivi & vitri, in angustis spatiis sensibiliores: expedit itaque angustum eiusmodi tubum plane non obturare, sed apertum relinquere (x).

§. XXV.

Scale formatio tanquam quartum momentum constructionis thermometricæ (§. III.) consistit in cognitione duorum terminorum fixorum, in ipsa natura observabilium,

c 3

um,

(u) Hæc thermometri gyratio est motus centrifugus ipsius vitri thermometrici & contentorum. Contenta sunt visibilis bulla & mercurius. Nisu centrifugo utraque quovis momento premuntur versus fundum sphæræ, sed hydrargyri, ceu fluidi multo gravioris, impetus & via percursa prævalet. Continuata itaque gyratione sensim omnes moleculæ hydrargyri superant nisum levissimæ bullæ aëreæ, quæ contra vires centrifugas impressas cedit prævalenti ponderi mercurii, cogitur retroire, & quasi centripetum motum affectare.

(x) Eiusmodi thermometra angusta sunt quidem mobilia, sed tanto longiorem requirunt tubum & visum observatoris fatigant. Immo ob angustiam loci, & tenaciorem adhæisionem, humiditas ex flatu residua diutius remanet, & capillarem columnam mercurialem dividit & disunit.

um, qui sunt punctum congelationis (γ) & ebullitionis aquæ

(V) In prima hujus Commentationis editione p. 12. asserui, FAHRENHEITUM horum punctorum fixorum insigne inventum acutissimo ROEMERO in acceptis tulisse, quod, quo minus in præsentiarum asseverem vetant litteræ, quondam a *Clariss. HANOVIO* ad me datæ, quibus didici ROEMERI Institutionem derivatam esse ex usitatæ iam tum divisionibus thermometrorum *Academia Scientiarum Parisina*, auctore de la HIRE, si recte memini, introductis. Quam Celeberr. Viri sententiam fundatam intellexi ex comparatione duorum Thermometrorum a *Dn. KIRCHIO Miscell. Berol. Tom. V. p. 129.* instituta, quorum alterum a FAHRENHEITIO ann. circiter 1717. confectum in 24. gradus divisum erat, & his terminis fixis carebat. Quare labens confiteor, me prorsus ignorare, quo casu FAHRENHEITIO, homini illitterato, egregium hocce reservatum fuerit inventum, cum thermometerum de la Hirianum his punctis fixis non sit signatum. Forsan meliori iure id ipsum adscripserim incomparabili viro BOERHAAVIO, qui tot aliis in Chemia & Physica inventis inclaruit, & cuius consilii ac consuetudine diu gavisus est FAHRENHEIT. Ad Historiam puncti congelationis ceteroquin pertinet, quod de eo, ceu invento usus latissimi, vix sibi gratulati sint eruditi, quin ipsos sedula observatio mox docuerit, huius constantiam & immutabilitatem omni exceptione maiorem non esse. Primus qui dubia movit, est D. HALLEY *Philos. Transact. abr. p. 36.* negans punctum aliquot fixum in scala thermometri pro termino congelationis assignari posse, sed hanc congelationem pro diversitate temporum & climatum aliquot graduum latitudinem occupare. Alias ab aliis observatas aberrationes puncti congelationis recenset D. MARTINE *l. c. p. 15. 16.* Nihilominus fatetur hoc ipsum convenienter inquisitum sat fixum & constantem largiri gradum. Dicam ego nunc, quid sentiam de termino congelationis. Cum ab aliquot annis multum temporis infuserim hisce tentaminibus, multiplici experientia convictus didici, hoc punctum esse terminum naturæ fixum, qui, si paucissimas & raras anomalias, in vernale tempus incidentes, exceperis, de quibus infra dicendi locus esto, convenientissime, quæ talis

aquæ (z), quod utrumque in thermometris iuxta præcedentes cautelas (§. XVIII, XIX, XXI.) constructis sequentem in modum reperitur.

§. XXVI.

talis in scala thermometri adhibetur. Genuina huius puncti exploratio, si instituitur tempestate regelascente, unice fit per nivem mollem & ductilem, qui regelascit, cui globus thermometri immergitur. Nix enim liquefcens eandem propemodum aëris temperiem & pressionem supponit, ubicunque locorum liquefcit, & aqua ex hac nive liquata nunquam visa est diversas habere gravitates specificas. Sub rigido gelu volam manus meæ repleo nive sicca & pulverulenta, quæ longe maiorem frigoris gradum continet, ipsique immergo thermometrum; quando nunc nix liquefcere incipit, & columna mercurialis fixam stationem acquirit, ut nec sursum nec deorsum moveatur, hanc altitudinem silice signo, & hac ratione eandem altitudinem invenio sive sub rigido gelu, sive regelascente tempestate hoc ipsum quæram. Quodsi vero hoc punctum per aquam in glaciem abeuntem investigatur, differentia gravitatis specificæ aquarum, & temporariæ pressionis atmosphæræ notabilem sæpe differentiam adfert. Unde mihi promiscuum non est cum D. MARTINE l. c. p. 20. aquam in glaciem abeuntem vel quamvis nivem pro hæc tentamine adhibere, & incerta & lubrica methodus Dn. FAHRENHEIT & Ill. Dn. de REAUMUR, hoc punctum ope artificialis congelationis & admistorum salium inveniendi, multo minus mihi arridet.

(z) De ebullitionis puncto constat, inventionis gloriam tribuendam esse Cel. Dn. AMONTONS, qui *Hist. de l'Academie Royale* 1702. p. 25. primus docuit, aquam eo usque calefactam, ut fortiter ebulliat, immo vi ignis evaporet, maiorem caloris gradum suscipere neuti quam posse. Qui vero ipsum sequuti sunt, idque experimentum vario loco & tempore repetiere, didicerunt hunc caloris gradum pro gravitate specifica aquarum, & diversa atmosphæræ pressione constantem & immutabilem non esse. Unde FAHRENHEIT in *Act. Anglic.* latitudinem aliquot graduum suæ scalæ pro puncto ebullitionis assignat. Regula autem, quam Phyci ex his observationibus struant, hæc est: quo magis premit & quo gravior est atmo-

§. XXVI.

A. Capiatur gleba nivis mollis & in pastam ductilis, huic immittatur thermometrum clausum (§. XXI.), vel apertum (§. XXIV.), & si tunc descendens mercurius subsistit & ad certam altitudinem immobilis hæret, hæc sili-ce vel tenui lima notanda est (a).

B. Mox spatium tubi vacuum a primo silicis signo (§. XXI. n. V.) aperto circino mensuratur & in secundum fili-

atmosphæra, quo maiorem gravitatem specificam obtinet aqua, eo plus caloris capit aqua, antequam ebulliat, & sic e contra vice mutata. Unde in altissimis montium iugis ob remissio-rem atmosphære pressionem fluida sub minori, in profundissimis autem terræ cavernis ob fortiorem aëris pressionem, maiori ignis gradu ebullient. Confirmabo hæc omnia eleganti observatione Dn. le MONNIER, quam ex eius libro, *Observations d'histoire naturelle, Paris 1739. 4.* ipsissimus auctoris verbis transcribam: *J'ai plongé sur le Canigou, le plus haut des Pyrenées, mon thermometre, fait à la maniere de Msr. de l'ISLE, dans l'eau bouillante & j'ai trouvé, qu'il étoit de 15. degrés plus bas, que du tems, que ie l'avois plongé dans la meme eau à Perpignan. Apres j'ai plongé le thermometre dans de la neige, & ayant exposé le tout au soleil, pour que la neige se fonde, le mercure descendut, & s'arreta precisement au meme point, ou il étoit descendu, dans la glace pilée à Perpignan, d'ou se conclut, que le terme de la glace fondante n'est plus suiets aux variations de l'atmosphere, comme celui de l'eau bouillante.* Consuli etiam super hoc argumento possunt Dn. NOLLET *Leçons de physique T. IV. p. 44.* & DESAGULIERS *Cours de Physique T. II. 412.*

(a) In prima Commentationis meæ editione modum inveniendi punctum congelationis præter omnem necessitatem feci difficilem & intricatum, scrupulose nimis præcepta BOERHAAVII secutus. Postea enim didici, mobilissima thermometra, aëri liberiori, dum pruina generatur, exposita, utique punctum congelationis indicare & nullam fere differentiam esse sensibilem inter congelationem & pruina-

filicis signum (lit. A. hui. §.) transfertur, ita ut superior extremitas huius spatii in tubo nunc novo filicis signo notetur.

C. His tribus signis in tubo thermometri factis (§. XXI. n. III. & litt. A. B. hui. §.) thermometer ipsum cum suo sustentaculo firmatur, & ducitur linea utrinque ad tubum parallela secundum asserculi longitudinem, in qua hæc bina puncta (litt. A. & B. hui. §.) pariter notantur, quorum A. adscriptis litteris P. C. denotat *punctum congelationis*.

D. Antequam nunc in *punctum ebullitionis* inquiritur, suspensi & quiescentis cuiusdam barometri, quod in vicinia est, altitudo per pollices, lineas & scrupulos notatur accurate superius in asserculo thermometri (b).

E. Tum

(b) Supra ostensum est (not. y ad §. XXV.) punctum ebullitionis non esse punctum adeo fixum, quin a diverso atmosphære pondere mutari possit. Hinc necessitas exigit, ut in adornatione scalæ & exploratione puncti ebullitionis cuiusvis novi thermometri temporaria barometri altitudo superius in asserculo notetur, ut tanto accuratior comparatio cum aliis thermometris, iuxta eadem principia formatis, institui possit. In prima huius tractatus editione, & quidem figura secunda tabulæ æneæ, pro latitudine aquæ ebullientis decem scalæ gradus assignavi. Huius asserti veritatem ulterius inquisiturus, nonnulla tentamina cum thermometro *Dn. NOLLET*, Parisiis accepto, institui. Hoc thermometer habet punctum ebullitionis in 85to gradu. Die 15. Dec. 1753. barometro

monstrante 28. 7. 0. ^{III} ^{IV} immerfi thermometer in aquam fortiter ebullientem, & mercurius subsistebat ad gradum 83 $\frac{1}{4}$. d. 27. febr.

1754. sub altitudine barometri 29. 0. ^{III} ^{IV} 5. idem tentamen repetii cum eodem instrumento & in eadem aqua, mercurius subsistebat accurate ad gradum 85um scalæ. Ergo differentia 5 $\frac{1}{2}$ linearum in barometro 1 $\frac{3}{4}$ gradum huius thermometri æquat, & per conse-

E. Tum adfit olla aqua fervente plena, cui fortiter bullienti sub necessariis cautelis (c) immergitur globus thermometri. Locus, ubi ascendens mercurius subsistit, lima notatur in tubo, utrinque in asserculo adscriptis litteris P. E. quæ punctum ebullitionis designant.

F. Hoc spatium inter bina puncta congelationis & ebullitionis (litt. C. & E. hui. §.) intra binas lineas parallelas, dextro asserculi lateri inscriptas, ope circini & scalæ geometricæ in octo & postea in 80. sinistrum vero latus in 18. & postea in 180. æquales gradus dividitur, quæ centenariæ divisiones utrinque & supra punctum ebullitionis, & infra punctum congelationis ad globum usque continuantur. Quoniam vero experientia me crebro docuit circinorum metallicorum crura, ad tam parvum spatium aperta, quale est unicus gradus scalæ Fahrenheit-

quens spatium $20^{\text{'''}}$ in barometro æquale est gradibus $6\frac{3}{4}$ thermometri Nolletiani. Cum autem gradus thermometri huius ad gra-

duus Fahrenheitianos se habent ut $1 : 2\frac{3}{4}$. spatium $20^{\text{'''}}$ in barometro æquale erit latitudini $14\frac{3}{4}$ graduum thermometri Fahrenheitiani. Ex quo calculo maior redundat latitudo pro puncti ebullitionis statione, quam quidem in prima editione declaravi. Huius quoque loci est commemorare observationem Chemicorum, qui, licet aquæ bullientis calorem, in aëre libero thermometris indicatum, tanquam certum admittant, hos tamen limites negant, si in vase elauso coquitur, ubi, relapsis continuo vaporibus, tam calida fit, ut plumbum & stannum fundere possit, quale quid videre est in machina Papiniana & vasis cupreis clausis, quorum futuræ asserminatæ sunt, quæ, nisi ferrumen malleo sit paratum, solvuntur, aqua undique profiliente.

(c) Nisi globus thermometri vapore ferventis aquæ probe calefiat, metuendum est, ne instrumentum subito dissipet. Eadem cautione opus est, si prunis candentibus (§. XIX. lit. E.) vel flammæ candelæ (§. XXI. n. V.) admovetur.

heitianæ vel Reaumurianæ, raro esse tam stabilia & firma, quin conversione & progressu crurum ad dividendam lineam in partes centesimas, hoc spatium minus fiat, & inæqualis divisio emergat; in duobus plagulis papyri firmæ & crassioris delineavi triangulum æquilaterum, quorum latera ad minimum unum pedem Rhenanum æquant; unius trianguli basin dividi per puncta impressa in 80, alterius in 90. partes æquales, atque ex his punctis rectas duxi lineas ad verticem utriusque trianguli: utramque chartam postea adglutinavi plano ligneo eiusdem figuræ. His planis semel formatis, facile est divisionem scalæ utriusque, pro quovis thermometro, invenire. Namque semper distantia, quam linea cuiusvis thermometri inter p. c. & p. ebul. largitur, circino mensuratur, eaque si scalam Reaumurianam cupis, à vertice trianguli, quod 80. in basi divisiones habet, cruribus utrinque imprimitur, ducta postea parallela cum basi, convergentes ad verticem lineæ interfecantur, atque inde intersectiones octogesimas partes accurate sistunt, vel nonagesimas; si in alterum triangulum ducimus lineam inter bina puncta thermometri reperiuntur. Si tum circinum habemus, qui in ginglymo suo valde constrictus est, ut crura vi quadam adhibita aperiri & claudi debeant, supersedere possumus divisione in partes decimales, secundum hanc methodum intersectiones scalæ Fahrenheitianæ duos integros semper gradus denotant. Qui circinum proportionum habent, his omnibus admniculis haud indigent.

§. XXVII.

Hac methodo parata thermometra duplicem exhibent scalam, sed harmonicam, quarum illa dexteri lateris gradus

Reaumurianos, finistri vero Fahrenheitianos (*d*) repræsentat,

(*d*) In thermometro mercuriali Dn. NOLLET, quod possideo, punctum ebullitionis incidit in 85um gradum, sed Ill. de REAUMUR hoc ipsum ponit in 80mo, cuius præcepta etiam propter faciliorem calculum sequutus sum. Nempe gradus thermometri Reaumuriani ad gradus Fahrenheitianos se habent ut 1 : 2 $\frac{1}{4}$ & thermometri Nolletiani ut 1 : 2 $\frac{3}{8}$. Cumque in scriptis auctorum multas passim observationes invenerim, quibus proportio graduum utriusque huius thermometri inquiritur, in gratiam eorum, qui alterutrum duntaxat possident instrumentum, duplicem tabulam hic composui, ex qua horum graduum relatio accurate perspicitur.

T A B V L A.

<i>Th.</i>	<i>Fabr.</i>	<i>Reaumur.</i>	<i>Reaumur.</i>	<i>Fahren.</i>	<i>Th.</i>	<i>Fabr.</i>	<i>Reaumur.</i>	<i>Reaumur.</i>	<i>Fahren.</i>	
1	:	$\frac{4}{3}$	1	:	22	:	$9\frac{7}{8}$	22	:	$49\frac{5}{8}$
2	:	$\frac{8}{3}$	2	:	23	:	$10\frac{2}{3}$	23	:	$51\frac{1}{4}$
3	:	$1\frac{1}{3}$	3	:	24	:	$10\frac{5}{8}$	24	:	54
4	:	$1\frac{2}{3}$	4	:	25	:	$11\frac{1}{2}$	25	:	$56\frac{1}{4}$
5	:	$2\frac{1}{3}$	5	:	26	:	$11\frac{5}{8}$	26	:	$58\frac{1}{2}$
6	:	$2\frac{2}{3}$	6	:	27	:	12	27	:	$60\frac{3}{4}$
7	:	$3\frac{1}{3}$	7	:	28	:	$12\frac{1}{2}$	28	:	63
8	:	$3\frac{2}{3}$	8	:	29	:	$12\frac{3}{4}$	29	:	$65\frac{1}{4}$
9	:	4	9	:	30	:	$13\frac{1}{2}$	30	:	$67\frac{1}{2}$
10	:	$4\frac{1}{3}$	10	:	31	:	$13\frac{3}{4}$	31	:	$69\frac{3}{4}$
11	:	$4\frac{2}{3}$	11	:	32	:	$14\frac{1}{2}$	32	:	72
12	:	$5\frac{1}{3}$	12	:	33	:	$14\frac{2}{3}$	33	:	$74\frac{1}{4}$
13	:	$5\frac{2}{3}$	13	:	34	:	$15\frac{1}{8}$	34	:	$76\frac{1}{2}$
14	:	$6\frac{1}{3}$	14	:	35	:	$15\frac{1}{2}$	35	:	$78\frac{3}{4}$
15	:	$6\frac{2}{3}$	15	:	36	:	16	36	:	81
16	:	$7\frac{1}{3}$	16	:	37	:	$16\frac{1}{4}$	37	:	$83\frac{1}{4}$
17	:	$7\frac{2}{3}$	17	:	38	:	$16\frac{3}{4}$	38	:	$85\frac{1}{2}$
18	:	8	18	:	39	:	$17\frac{1}{2}$	39	:	$87\frac{3}{4}$
19	:	$8\frac{1}{3}$	19	:	40	:	$17\frac{3}{4}$	40	:	90
20	:	$8\frac{2}{3}$	20	:	41	:	$18\frac{1}{2}$	41	:	$92\frac{1}{4}$
21	:	9	21	:	42	:	$18\frac{3}{4}$	42	:	$94\frac{1}{2}$

tat, quæque hoc commodi habet, ut quisque suas observationes cum illis suorum amicorum peregre factis, solide conferre possit, sive hi solitarie Fahrenheitiana, sive Reaumuriana possideant instrumenta.

§. XXVIII.

Constructionis scalæ (§.XXV.-XXVII.) annexum est *preparatio & firmatio sustentaculi cum thermometro.*

A. Scriniarius ex tiliaceo vel quovis alio ligno candido plura format assercula, dolabra probe levigata, longitudine unius pedis, latitudinis unius & dimidii, crassitudinis saltem dimidii pollicis, insculpto inferius hemisphæ-

d 3

rio

<i>Th. Fabr.</i>	<i>Reaumur.</i>	<i>Reaumur.</i>	<i>Fahren.</i>	<i>Th. Fabr.</i>	<i>Reaumur.</i>	<i>Reaumur.</i>	<i>Fahren.</i>
43 :	19 $\frac{1}{3}$	43 :	96 $\frac{3}{4}$	57 :	25 $\frac{1}{3}$	57 :	128 $\frac{3}{4}$
44 :	19 $\frac{2}{3}$	44 :	99	58 :	25 $\frac{2}{3}$	58 :	130 $\frac{1}{2}$
45 :	20	45 :	101 $\frac{1}{4}$	59 :	26 $\frac{1}{3}$	59 :	132 $\frac{1}{4}$
46 :	20 $\frac{1}{3}$	46 :	103 $\frac{1}{2}$	60 :	26 $\frac{2}{3}$	60 :	135
47 :	20 $\frac{2}{3}$	47 :	105 $\frac{3}{4}$	61 :	27 $\frac{1}{3}$	61 :	137 $\frac{1}{4}$
48 :	21 $\frac{1}{3}$	48 :	108	62 :	27 $\frac{2}{3}$	62 :	139 $\frac{1}{2}$
49 :	21 $\frac{2}{3}$	49 :	110 $\frac{1}{2}$	63 :	28	63 :	141 $\frac{1}{4}$
50 :	22 $\frac{1}{3}$	50 :	112 $\frac{1}{2}$	64 :	28 $\frac{1}{3}$	64 :	144
51 :	22 $\frac{2}{3}$	51 :	114 $\frac{3}{4}$	65 :	28 $\frac{2}{3}$	65 :	146 $\frac{1}{4}$
52 :	23 $\frac{1}{3}$	52 :	117	66 :	29 $\frac{1}{3}$	66 :	148 $\frac{1}{2}$
53 :	23 $\frac{2}{3}$	53 :	119 $\frac{1}{4}$	67 :	29 $\frac{2}{3}$	67 :	150 $\frac{3}{4}$
54 :	24	54 :	121 $\frac{1}{2}$	68 :	30 $\frac{1}{3}$	68 :	153
55 :	24	55 :	123 $\frac{3}{4}$	69 :	30 $\frac{2}{3}$	69 :	155 $\frac{1}{4}$
56 :	24 $\frac{1}{3}$	56 :	126	70 :	31 $\frac{1}{3}$	70 :	157 $\frac{1}{2}$

Novi cæteroquein FAHRENHEITUM suum Zero in 32do gradu sub puncto congelationis habere, adeoque ipsum 212. gradus numerare in puncto ebullitionis. Sed cum ab omnibus hodie receptum sit, terminum a quo in P. C. ponere, nemo mihi vertet vitio, quod huius divisionis intuitu iam in prima editione correxerim FAHRENHEITUM.

- rio, & secundum longitudinem canali pro receptione vitri thermometrici.
- B.** Sic formatum asserculum ad quartam circiter longitudinis suæ inferius subtili ferra transversim diffecatur, partesque separatæ iterum ginglimo metallico accurate iunguntur, sed firmiter cohærente, ut portio asserculi inferior, si inclinatur, quovis in situ immobilis maneat; iunctis simul in loco articuli binis capreolis & totidem annulis.
- C.** Tum tenui subula asserculum supra ginglimum tribus in locis æqualiter distantibus pertunditur, pro transitu fili metallici.
- D.** Postea totum asserculum vernice est incrustandum, quod sequenti modo fit: Pictorum vernix oleaginea miscetur cum pulvere cerussæ, vel, quod melius est, cum calce illa saturnina, quam *Schieffer-Bley* vocant, in consistentiam ductilis unguenti, quo superficies asserculi pro scala destinata aliquoties obducitur. Pro reliquis asserculi lateribus, si niger desideratur color, fuligo, si ruber, cinnabaris factitia, in subtilem pollinem redacta, cum eodem vernice subiguntur, quibus postea iteratis vicibus latera incrustantur.
- E.** Siccata vernice, & levigata paulisper alba asserculi superficie, cum atramento Chinensi soluto fiant lineæ utrinque ut dictum est (§. XXVI. lit. F.) additis Zipheris denos vel quinos gradus signantibus.
- F.** Hoc peracto vernix quædam pellucida ex gummi Copal, sandaracha & succino parata, aliquoties toti asserculo obducitur, ut nitor & elegancia concilietur instrumento.
- G.** Tandem chorda chalybea pro instrumentis musicis usitata, numeri circiter quarti vel quinti in igne aperto

candescat, ut flexilis vel mollis fiat, cuius tribus æqualibus frustis affereculum cum thermometro firmatur.

H. Ut eiusmodi thermometra peregre transmitti possint, ad magnitudinem sustentaculi (lit. A. hui. §.) theca lignea per scriniarium est paranda, cuius operculum tenaculis claudi potest, & in qua, ope sufficientis gossypii (copiæ, tuto reconduntur.

§. XXIX.

Clariorem de multis circa constructionem noscendis ideam ipsæ suppeditabunt figuræ; sed ut ceteroquin quisque impensis & tempori parcat, & quoque magis convictus sit de concordantia plurium instrumentorum, præstat plura talia thermometra uno eodemque tempore parare.

§. XXX.

Iisdem cautelis adhibitis (§. XVIII. - XXVIII.) magna thermometra cum spirituoso & colorato liquore parari ceteris paribus possunt, modo color reddatur durabilis (e); hæc spa-

(e) Quæ in prima editione de constructione horum thermometrorum fusius exstant, hic repetere supersedeo, & hoc tantum addo, quasvis materias, pro spiritu vini colorando usitatas, fixum adeo & constantem non largiri colorem, quin temporis tractu colorantes particulæ ad fundum secedant. In Galliis usitatus est lichen crustæ modo saxi adnascens tinctorius *TOURNEF. Inst. p. 549.* cuius rasuram rustici vendunt, sub nomine *perelle*, quam insectores cum calce & urina macerant, indeque colorantem materiam parant, qua spiritus thermometrorum coloratur, sed fugax admodum est, ut docuit Dn. *NOLLET, Mem. de l'acad. Royal des Sciences 1742. p. 290.* cum in liquore qui ex aqua s. spir. vini constat, ob defectum aëris brevi evanescat, admissio autem aëre iterum restituatur, & admixtione spiritus salis ammoniaci volatilis paulo durabilior reddatur. Tinctura cærulea ex radice pimpinellæ nigræ nostratis, vel aurea:

spatiosa thermometra non quidem portatilia, sed commodioris usus sunt, dum maiores graduum divisiones exhibent. Docuit quoque Dn. FAHRENHEIT tam parva construi posse thermometra, ut fistula & scala tres vel quatuor pollices haud excedant, quibus *Cel. BOERHAAVIUS (f) Pyranthropometrorum* nomen imposuit, & de quorum usu infra quædam notatu digna dicentur.

§. XXXI.

FAHRENHEITIO quoque in acceptis refertur constructio thermometrorum triplo longiori scala instructorum, quæ ob singularem usum, quem in Chemia præstant, *thermometra chemica* vocari possunt, ad distinctionem antecedentium, quæ usibus meteorologicis & physicis inserviunt. Ad regulas descriptæ methodi (§. XVIII. - XXVIII.) parari possunt, modo proportio seruetur inter capacitatem vasculi & tubi thermometrici (§. IV.), quæ hic circiter esse debet ut 4. vel 5 : 1. cum tubus triplo maiorem quantitatem liquoris contineat, & hunc excessum sua amplitudine aut longitudine compenset; præferenda tamen semper est amplitudo, quæ parva requirit instrumenta & quæ commode adhibentur in operationibus chemicis. Graduum exilitas emendatur, si loco centesimarum partium decennales in scala notentur.

§. XXXII.

aurea ex rorella, pariter eiusmodi præcipitationi colorantium partium sunt subiectæ, & quid rubicundissima tinctura, ex baccis sambuci maturis in spiritu vini frigido infusis, per colaturam depurata, promittat, ulteriori experientiæ relinquendum est.

(f) Mangones isti artifices, qui thermometra venum dant, parva quoque eiusmodi instrumenta habent, spiritu vel mercurio repleta, sed quæ perperam cylindris vitreis hermetice sigillatis includunt, dum ambiens vitrum impedit, quo minus verus caloris gradus designari possit; præstat itaque pusillum tale thermometrum ad asserculum vel laminam metallicam firmare, quo in casu, si parvum est, ingredi potest supellectilis portatilis cistulam quam Galli *étui* vocant.

§. XXXII.

Alterius quidem constructionis supersunt thermometra sed quibus describendis (g) haud immorabor, partim quod inven-

(g) Inter hæc primaria sunt

1) de l'Islianum, cuius constructionem Cel. Auctor in Litteris ad Astronomum Berolinensem Dn. KIRCH Continuat. II. Miscellan. Berolinens. p. 343. postea vero fusius in suo opere, *Memoires pour servir à l'histoire, & au progrès de l'astronomie &c. à Petersbourg. 1738.* explicuit. Ad punctum congelationis non attendit, sed suum Zero incipit à puncto ebullitionis, & magnitudo graduum correspondet $\frac{1}{10000}$ vel $\frac{1}{100000}$ moleculis totius massæ in thermometro contentæ, adeoque gradus sunt proportionales totali rarefactioni, vel condensationi liquoris, insimulque fatetur l. c. p. 275. sui instrumenti principalem usum in eo consistere, ut corrigat subitaneos effectus rarefactionis & condensationis liquoris thermometrici, a variata pressione atmosphæræ pendentes.

2) Ludolfianum, quod Cel. Auctor in *Miscell. Berolin. T. VI.* fuse descripsit, cuiusque constructionis ratio in observatione Dn. AMONTONS fundatur, mercurium nempe a summo frigore ad summum calorem ad $\frac{1}{11}$ suæ molis expandi.

3) Celsianum, à Celeberrimo quondam viro Andr. CELSIO in *Actis Soc. Scientiar. Suec. T. IV. Vers. Germ. p. 197.* descriptum, cum de l'Isliano conveniens, quatenus suum Zero habet in puncto ebullitionis, ab eo vero recedens numero graduum & determinatione puncti congelationis.

4) Halesianum, quod ingeniosissimus Anglus pro calore vegetationis observando construxit, quodque suum Zero in puncto congelationis habet. Summus calor indicatur gradu, quem mercurius monstrat, si quando liquata super fervidam cera coagulari incipit. Scalam dividit intra binæ puncta in centum gradus. *Statique des Vegeteaux, Edit. de Paris 1735. p. 50.* ubi etiam sequentia habet. *Msr. FOULER à Londres fait des thermometres pour la connoissance des Jardiniers, ou sont écrits les noms des plantes étrangères vis à vis les degrez de chaleur qui leur conviennent.*

5) Ex libri: *Memoire sopra la Fisica e istoria naturale diverse Valentuomini. Luc. 1743.* excerptis, quæ leguntur in *Hamburgischen App. Nov. Act. Med. Ph. Vol. I.*

inventores sua quæque descripserint, partim etiam, quod nonnulla mihi supersint fusius enarranda, quæ latissimum horum instrumentorum usum concernunt.

§. XXXIII.

Observatores, qui citra notabiles errores suas observationes cum his instrumentis instituere satagunt, sequentes negligere non debent cautelas:

- a) Thermometrum convenientissime exponitur septentri-
oni, utpote tunc solis radiis directis non turbatum.
- b) Ubi libero exponitur aëri, cavendum, ne in muro vel
pariete suspendatur, qui intus calidum hypocaustum vel
caminum recondit, ne complicatus calor interioris &
exterioris nascatur effectus.
- c) Neque directos, neque copiosos reflexos solis radios
excipiat (b).

d) Spi-

Magazin Vol. I. Part. II. p. 125. video, Dn. SAUVAGES descriptionem exhibuisse parvorum thermometrorum mercurialium, quæ in omnibus cum Reaumurianis conveniunt, excepta scala, quæ, nescio qua de causa, in 87. gradus intra bina primaria puncta dividitur.

- (b) Differentia notati calor in duobus thermometris eiusdem structuræ, altero solis radiis exposito, altero in umbra suspenso, ingens est, ita ut æstate thermometrum solis expositum radiis duplum, autumnò & vere triplum, hyeme autem maiorem adhuc adscensum liquoris ostendat, quam simile instrumentum, quod in umbrosis locis adservatur. Audiamus in huius rei fidem observata D. BON, membri Societatis Montispeffulanzæ: *Il a prouvé, que l'effet de la chaleur directe du Soleil sur le thermometre pendant l'été comparée avec celle, que la chaleur indirecte de cet astre communique au thermometre exposé à l'ombre, & tourné au Nord, la chaleur directe fait monter la liqueur du thermometre à une hauteur double, de celle, que marque un pareil thermometre à l'ombre, en comptant du point de congelation - - - dans le printems & dans l'automne la chaleur directe du soleil est exprimée par un*
nom-

- d) Spirantibus ventis tuto exponitur, nisi directi solis radii obstant.
- e) In sensibili instrumento, si de nocte ad candelæ lucem observamus, cavendum est ne calor eius stationem turbet.
- f) Tempus observationis commodum largiuntur horæ matutinæ & pomeridianæ, ubi summus ut plurimum est frigus & calor excessus (i).
- g) In observationibus consignandis nominanda est species thermometri, modus expositionis ad aërem liberum, hora observationis, longitudo & latitudo loci, barometri altitudo (k), venti plaga & impetus, phasæ lunæ, &c.

§. XXXIV.

Usus thermometrorum horum comparabilium geographicus in exploranda climatum natura quoad indigenum frigus & calorem latissimus est, & tanti momenti, ut vel ex hoc

e 2

solo

nombre de degrés triple - - - dans l'hiver la chaleur directe du Soleil est encore plus considérable. Journal des Savans 1747. M. Iouillet, p. 343. Hanc vero regulam, utcumque in Zonis temperatis veram, mirum quantum minui in calidioribus regionibus, docent litteræ Dn. D. KRIEL, Batavia ad me scriptæ. Hic enim invenit thermometrum PRINZIARUM, quod ad notam FAHRENHEITII constructum est, solis radiis expositum ad 98. gradus ascendere, cum in umbra 86. gradus circiter monstrat, unde differentia præter propter $\frac{1}{3}$ vel $\frac{1}{2}$ est totius spatii percursum. *vid. Hamburgisches Magazin. Vol. V. p. 264.*

- (i) In vulgus satis notum est, summum diei frigus horis matutinis à IV. ad VI. vel V. ad VII, caloris autem excessum a pomeridiana prima ad tertiam communiter observari. Sol quippe oriens frigus nocturnum per plagas oppositas expandit, idque sensibilius reddit horis matutinis.
- (k) Barometri altitudo necessaria est, ut tanto accuratior graduum comparatio institui possit in regionibus admodum diffitis & inprimis Aequatori vicinis.

folo capite instrumenti huius inventio inter prærogativas huius seculi sit referenda. Itinera transmarina in Indias utraque & septentrionem a longo tempore suscepta, nos quidem ab antiquorum liberarunt præiudicio, quasi sub circulo Polari ob intensissimum frigus terra incolis orbata esset (l), parique fato Zona torrida premeretur (m). Communis porro propemodum fuit opinio, calorem frigusque in superficie telluris esse in ratione distantiae marium & terrarum ab æquatore, & pro diversa latitudine utrumque & decrescere & incrementum, quam tamen erroneam esse detexit thermometrum. Jam enim novimus, regiones sub eadem latitudine sitas mirum quantum differre caloris & frigoris intuitu (n), Europam-

(l) *ἄντικτρος διαΨύχος*. DIOG. LAERTIUS VII. 156. it. *Pigris ubi nulla campis arbor æstiva recreatur aura*. HORAT. *Carm.* I. 22.

(m) *Quarum quæ media est non est habitabilis æstu*.

OVID. *Metamorph.* I. p. 49. nec non: *Sub curru nivium propinqui solis in terra domibus negata*. HORAT. *Carm.* I. 22.

(n) Sub sævæ hyemis 1740. rigore Thermometrum Fahrenheitianum nec hic, nec Berolini, quod sub lat. 52. 53. o. iacet, ad gradum 40um infra punctum congelationis descendit, & tamen notavit Dn. P. KRAFFT, anno 1745, qui hyemis in universum multo clementior erat, die 21. Ian. Thermometrum Fahrenheitianum decidisse ad 40um gradum infra P. C. Tubingæ, quæ civitas latitudinem habet

48. 34. 30. adeoque integris quatuor gradibus Berolino magis meridionalis est. vid. *Hist. de l'Acad. Royale de Berlin.* 1746. p. 254. Indidem porro refert, D. LEROHE Astracani 1745. die 5. Ian. frigus ingens, scil. 195 $\frac{1}{2}$ graduum thermometri de l'Isliani observasse, quod cum 53 $\frac{1}{2}$ gradu thermom. Fahrenheitiani infra P. C. correspondet. Astracanam vero plus sex integris gradibus æquatori vicinior est. Idem auctor insignem excessum caloris ibidem d. 17. Jul. 1746. notavit 89ⁿⁱ gradus thermometri de l'Isliani, qui cum 103 $\frac{1}{2}$ gradu scilicet Fahrenheitianæ & 31 $\frac{5}{9}$ Reaumurianæ congruit. Commemoratione pariter digna sunt, quæ refert *Cel. D. GMELIN*

pamque nostram inter felicissimas terræ regiones numerandam esse, cum quæ versus Occasum vel Orientem sitæ sunt, inclementius longe cælum experiantur. Ex aliis aliorum locorum observatis patet, calorem atmosphære in regionibus æquatori vicinis multis adeo gradibus calorem æstivum Europæ haud superare, sed propter longiorem moram, & minorem vicissitudinem quotidianam intolerabilem fieri Europæis, imprimis novis advenis: alias tamen non minus, ab æquatore remotiores inveniri terras, ubi urens & suffocans calor languidam vitam reddit (o).

e 3

§. XXXV.

in *Præfatione Flora Sibirica*, Tom. I. p. 72. sese anno 1735. in Ieniscensium civitate die 5. Ianuarii, hora sexta matutina, acerrimum observasse frigus, quo mercurius in thermometro de l'Isliano ad 23^{imum} gradum depressus fuerit, seu quod ad idem accedit, ad gradum 120 $\frac{76}{100}$ um infra P. C. thermometri Fahrenheitiani, ad quod immane frigus tanto magis stupet quisque, qui novit, prædictam urbem in eadem propemodum, ac Holmia & Petropolis, latitudine sitam esse, nec hactenus spirituuum acido-corrosivorum miscelam cum glacie aut nive simile frigus producere potuisse. Eadem nunc hyemis inclementia, quæ vastissimas Sibiricæ regiones, quas Aquilo & Arctapeliotes teneat, devastat, eadem quoque in occidentalibus oppositis regionibus, spirantibus Circio & Borolybico, deprehenditur; nam ex observatis meteorologicis Dn. GAUTIER, quæ exstant in *Actis Acad. Paris. 1744. p. 188.* constat, longe intensius frigus quotannis in urbe Quebec, Canadæ metropoli, sentiri, quam in Germania nostra, eius oris septentrionalibus non exceptis, licet prædicta urbs sub latitud. septentr. 47. graduum sita sit.

(o) Litteris quondam ad Celeb. Professorem Matheseos Dn. KAESTNER a me datis, quas Diario, *Hamburgiseh Magazin* dicto, Vol. V. p. 263. inseruit, communicavi quasdam observationes thermometricas æstivo tempore Bataviæ Indorum institutas, ex quibus patet, thermometrum Fahrenheitianum gradum 88um à Zero suo, seu 56um supra P. C. indicasse, quem tamen hic in Germania nostra sæpe maiorem experiamur. Intolerabilis ergo caloribus sensus, de

quo

§. XXXV.

Quodsi vero in causas huius diversitatis (vid. not. n. & o.), quæ latitudinem locorum ceu primariam omnino excludit, plures alias, easque socias invenimus, merito hic commemorandas. Quarum primariæ sunt, *locorum situs*, quo magis minusve sunt maritima vel mediterranea (*p*), *montium* has

quo his in regionibus conqueruntur Europæi, a constantia & mora unius eiusdemque fere temperiei aëris calidi pendet, cum differentia inter matutinas & pomeridianas horas vix sex graduum fit, quæ hic sæpe triginta est. Cum his satis conveniunt relationes *Ill. Dn. de REAUMUR*, *Memoir. de l'Acad. Royale des Sciences*, 1734. 35. 36. 37. quibus compertum est, Therm. Reaumurianum 1733. calida admodum die in insula Bourbonia non supra $26\frac{1}{2}$ gradus = $59\frac{3}{4}$ scalæ Fahrenheitianæ, ascendisse, quam temperiem hic locorum sæpe nostram facimus. Ann. 1734. Martio mense calor ibidem fuit 28. gr. = 63. Fahrenh. etiam hic quandoque observandus. Nihilominus indidem & aliunde referre possum, quasdam esse regiones ab æquatore remotiores, ubi tantus sustinetur æstus ab incolis, cui ferendo pares non essent nostri Europæi. Bis scil. 1737. d. 7. Jun. h. pom. 3. & 1738. d. 19. Maj. h. pom. 3. Pondicherii, Emporio Gallorum littoris Coromandelienfis sub lat. sept. 12. grad. observatum est hydrargyrum in thermometro Reaumuriano ascendisse ad grad. $32\frac{1}{2}$ = $73\frac{1}{2}$ scal. Fahrenh. qui æstus calorem incubatus superat. Indidem quod omnem fidem fere superat, refero, d. 12. April. 1738. h. pom. 3. ad littus Africæ occidentalis in Insula Senegal, sub lat. sept. 16. grad. Therm. Reaumurianum stetit ad $38\frac{1}{2}$ gr. supra P. C. sive secundum Fahrenheitii instrumentum ad $86\frac{1}{2}$ flante favonio, sub quo ingenti æstu & auræ inflammatæ spiraculo vix concipi potest, quomodo vita animalis perpetuari queat.

(*p*) Huic causæ tribuendum, quod in locis maritimis, Insulæ Iavæ orientalibus, & aliarum huius archipelagi calor non valde excedat calorem æstivum in Germania & Gallia; quod calor littorum Africæ occidentalis tam ingens fit, & adhuc maior in arenosis Africæ desertis; quod littora occidentalia Norvegiæ nunquam tam acre

has vel illas regiones peragantium tractus & elevatio (q), marium & lacuum situs & magnitudo (r), soli terraquei indoles specifica (s), ventorum extra tropicos spirantium instabilitas.

§. XXXVI.

frigus experiantur, quam transmontana & mediterranea eiusdem provinciæ loca, sub eadem elevatione poli sita, quid quod mirabilius, Germaniæ & Poloniæ mediterraneæ quædam provinciæ intensius frigus habeant ac littora eius septentrionalia. vid. E. PANTOPPIDANI *Natürliche Historie von Norwegen*, T. I. p. 24.

- (q) Excelsis montibus obitas regiones intensius fovere frigus, quam locorum latitudo desiderat, docent Alpes Helveticæ & Pyrenaicæ, in quibus non solum maius sentitur frigus, quam in Gallia aut Germania, sed & quæ ob similem aëris temperiem easdem cum Alpibus Lapponicis sub Circulo polari sitis, plantas producant. Eadem de causa Alpes Peruanæ, sub ipso æquatore conditæ, in summis cacuminibus perpetua nive & glacie teguntur, ut videre est ex relatione itineris Peruani a Sociis Academiæ Reg. Paris. suscepti, Vid. *Mem. de l'Acad. Royale des Sciences*. 1744.
- (r) Hoc marium & terrarum situ explicatur ventorum extra tropicos spirantium natura & indoles, & cur boreas non tantum frigus secum ferat, quam Aquilo; cur Subsolanus frigidus & siccus, Ausster calidus & humidus, Favonius humidus & temperatus, Barolybius & Circius Aquilonis naturam propemodum manifestet.
- (s) Sic rigor aëris Sibirici omnium qualitatum maxime memorabilis est, quam auctores fundi terrestris indoli, salibus falsis & nitrosis ubique imprægnati, tribuunt. Ita enim *Cel. GMELIN l. c. p. 68. In ipso Argunensi munimento, quod parum supra 50. gradus latitudinis situm est, incola referunt, multis in locis eius regionis terram supra sesquiulnam gelu non solvi, hocque internum terra frigus efficere, ut putei admodum difficulter effodi possint, & pag. 69. Unde temere negandum non est, præter magnam terram in his regionibus elevationem, aliam quandam causam, in terra forte latentem, subesse, quæ frigus solito maius producit.* -- p. 70.

§. XXXVI.

Hæc omnia qui attente considerat, non mirabitur, unius eiusdemque hiemis frigus vel quoque unius eiusdemque æstatis calorem in regionibus, non ultra aliquot gradus latitudinis & longitudinis ab invicem distantibus, mirum in modum differre posse, & hiemes dari in certis provinciis meridionalibus inclementiores, quam in adiacentibus borealibus, vicissim quoque boreales quandoque intensiori calore premi, ac proxime adiacentes australes provincias (t).

§. XXXVII.

In tractu Orniæ annis ego & omnes, qui mecum erant, passim per orgyas plus centum magnum frigus persensimus, quod nunquam per aliquot leucas cum tepido aëre commutabatur, ultra euntibus rursus occurrebat, & vicissitudinibus perpetuis obnoxium erat.

- (t) His probe ponderatis, nulla erroris de calculo aut imperfectis instrumentis nasci poterit suspicio, legentibus, *Illustr. Dn. de REAUMUR* ex comparatione sui cum thermometro la Hiriano invenisse, suum thermometrum si hyeme 1709. iam iam constructum fuisset, maximi frigoris indicare debuisset gradum $14\frac{1}{2}$ sub P. C. = $32\frac{5}{8}$ Th. Fahrenheitiani, cum tamen BOERHAAVIUS Lugduni Batavorum thermometrum Fahrenheitianum depressum viderit ad gradum 27. sub P. C. = 12. gr. infr. P. C. Th. Reaum. Nam primo, non constat hos viros uno eodemque tempore observasse, & si constaret, incertum est, an idem gelu & venti acerbitas in utrisque locis regnaverit. Sub hyeme 1740. maximum frigus Parisiis notavit *Dn. de REAUMUR* $10\frac{1}{2}$ grad. sui therm. infra P. C. = $23\frac{5}{8}$ Th. Fahrenheit. hoc tamen hic loci fuit 34. & Gedani 42. graduum infra P. C. Et hoc presenti anno in relationibus publicis Ultraiectinis sequentia relata legi: *Num. XIV. Gazette d'Vtrecht. Il gele ici (Paris 1754. d. 8. Fevr.) depuis deux iours avec une si grande force - - que le froid à été plus violent d'un degré qu'en 1740. & Num. XV. Selon le rapport de Mr. de REAUMUR le thermometre à été à $11\frac{1}{2}$ - P. C. = $(24\frac{1}{8})$ grad. Th. Fahrenheit.) ce qui fait un degré &*

§. XXXVII.

Insignis porro thermometri usus latet in exploratione *caloris animalium* tam naturalis, quam præternaturalis, qui pro ipsorum diverso genere, & natura medii, in quo vivunt, mirifice differt, ut sint, qui, cum quibusdam Zoologis, frigidis sic dictis animalibus nullum fere calorem tribuant, quod quidem nostræ sensationis respectu, non vero re ipsa, verum est, cum omnia animalia mediis suis, in quibus degunt, calidiora sint. In primæ Commentationis figura secunda summum calorem naturalem hominis & animalium quadrupedum designavi gradu 94to Scalæ Fahr. a Zero incipiendo, observationes magni BOERHAAVII secutus, quem tamen maiorem & sæpe supra centesimum gradum recentiorum observata determinant. Insecta & pisces bronchiati longe remissiores obtinent calorem inter 30 - & 50^{imum} circiter subsistentem, apes si exceperis, quarum modicus acervus intra suum

un quart de plus que 1740. In nostra urbe & vicinis campis hyemis anni præteriti satis gelida fuit, multo tamen mitior illa 1740^{mi} anni. Maximum frigus adfuit 4to Februarii, & hora septima matutina Therm. Fahrenheit. monstrabat 30. gr. ÷ p. cong. = 13^f/₂ Therm. Reaumur. & octavo eiusdem mensis, nempe eadem die, ubi Parisiis adeo infesta erat aura Gallis, Thermometrum Fahrenheitianum indicavit modo quintum gradum infra P. C. Easdem propemodum insignes differentias notamus aestate. DN. NOLLET suo thermometro, quod possideo, adscripsit calorem æstatis 1753. Parisiis observatum 30^f/₂, = 68^f/₂ Th. Fahrenh. atque sic Parisiis præteriti anni calor uno gradu adhuc superavit calorem anni 1706. qui tamen tunc temporis hic loci mediocris fuit. Memini porro 1753. d. 17. April. Thermometrum Fahrenheitii hic monstrasse 49. gr. supra P. C. quod pariter mense Aprili insuetum, adeo ut si hic millenas cumularem observationes, id certum & constans deprehenderetur, in regionibus quoad latitudinem fere parallelis, sed extra tropicos sitis, ob tempestatum vicissitudines & ventorum instabilitatem, tempore eodem diversum frigus diversumque calorem locum habere posse.

suum alvearium fovet calorem incubatus calori fere æmulum (u). Cetaceum genus, pulmonibus instructum, eundem cum quadrupedibus habet calorem; volucrium autem familia adhuc maiorem, nisi excipias statum soporis hyberni, cui nonnullæ sunt subiectæ aves. Eiusdem propemodum naturæ est calor incubatus in volucrium classe, quem *Illustr. de REAUMUR*. æqualem facit 32do gradui supra punctum congelationis (x).

§. XXXVIII.

In febribus & aliis morbis ab excessu motus sanguinis circulatorii natis, intestinus partium calor aliquot gradibus quidem increfcit, sed non in tantum, ut termini Medicorum, *incendium febrile, inflammatio, ignis febrilis* &c. indigitare videntur, qui omnes locutiones figuratæ sunt, Poëtis magis, quam Physicis & Medicis, veritatis confitentæ studio additis, condonandæ. Summus enim incrementis caloris in morbis effectus differentiam circiter, pro natura individuum,

(u) Testatur hoc *Illustr. de REAUMUR, Memoires pour servir à l'histoire des insectes, Tom. V. Mem. XIII. p. 671.* his verbis: *Après avoir fait descendre le thermometre dans la ruche - - - ie vis, que les abeilles avoient fait prendre à sa liqueur une chaleur exprimée par 31. degrés, c'est à dire. une chaleur - - qui est a peu pres celle que prennent les oeufs sous la poule.*

(x) Cave existimes hæc omnia stricto sensu ubique vera esse, quin per latam consuetudinem homines & animalia maiorem vel minorem calorem in suis humoribus & medio ambiente citra vitæ periculum ferre possint. Exceptionem ab hac regula largiuntur populi littoris Africani (vid not. o. ad §.XXXIV.), qui, calidissimam auram atrahentes, hanc suis sensim humoribus a solidis partibus impertiunt; imo homines in frigidis regionibus nati & educati vi consuetudinis simul etiam intensi caloris perferendi sunt capaces. *Gel. enim GMELINUS l. c. Praef. p. 81.* observavit, Muscovitas in tepidiorum Russicorum calore, qui æqualis est 84to gradui, Therm. Fahrenh. supra P. C. seu 37° Therm. Reaumur. per integras horas impune morari, in quibus animalia multa, suffocarentur. Concludimus ergo merito ex his, caloris & frigoris historiam multa adhuc emendatione opus habere.

rum, 16. vel 18. graduum scalæ Fahrenheitianæ indicabit, ut exemplo *Dn. MARTINE l. c. p. 185.* patet, qui febre decumbens thermometrum Fahrenheitianum pusillum (§. XXX.) cuti admovit, viditque mercurium ascendisse ad 76um gradum supra P. C. = 33^z. Scalæ Reaumurianæ. Imo licet in quibusdam populis adhuc maior esse possit hic caloris excessus, nunquam tamen talem copiam ignearum admittit particularum, quæ partes adurere valeant.

§. XXXIX.

Quem calorem vegetabilia requirant, ut vegetent, floreat & fructus ferant, pariter docet thermometrum, ut proin hortulani, qui in excolendis plantis exoticis, quæ in hybernaculis & caldariis asservantur, operam navant, hoc instrumento vix carere possint, ad moderandum calorem artificialem & præcocem vegetationem accelerandam. Id inde profecere Anglorum topiarii, ut norint Bromeliam, Melocactum, Cereum & Euphorbiam longe maiorem desiderare calorem, ut flores & fructus ferant, quam Myrtham vel Aurantium &c.

§. XL.

Latissimus porro thermometri usus in variis physicis & chemicis tentaminibus se manifestat. Ipso discimus, omnis generis fluida frigoris diversa intensitate cogi & concreescere in formam corporis solidi (*γ*), & revera hæc omnia proprie esse

f 2

(*γ*) Ex experimentis Virorum celeberrimor. BOERHAAVE, de REAUMUR & MARTINE, discimus, invento congelationis puncto pro aqua, reliqua fluida in glaciem verti maiori vel minori frigoris gradu, ut ex apposita tabula innotescit.

	Therm. Fahr.	
Lac	2	infr. p. c.
Urina	4	· · · p. c.
Sanguis agninus	7	· · · p. c.
Vinum Burgundicum	12	· · · p. c.
Spir. Vini & aqua æqualibus partibus mista	25	· · · p. c.
Acetum	60	· · · p. c.
Spiritus vini	66	· · · p. c.
Spiritus nitri	72	· · · p. c.

esse corpora solida certo caloris gradu soluta, veraque per se fluida in mundo spectabili, præter aërem & ætherem, non reperiri. Singularia sunt cogitata magni NEWTONI, *Opticæ* p. 302. *Aqua, quæ est sal admodum fluidus & saporis expers, calore convertitur in vaporem, qui est genus quoddam aëris, frigore autem in glaciem, quæ est lapis durus, pellucidus, fragilis & ad liquandum aptus; atque hic quidem lapis re-vertitur in aquam calore, vapor autem frigore.*

§. XLI.

Nova porro phænomena intensissimi frigoris artificialis, ope mutuæ salium cum glacie contusa vel nive miscelæ excitati, laterent Physicos, nisi hoc ipso instrumento innotuerint. *Celeberr. BOERHAAVE Chemiæ Tom. 1. 164.* nonnulla horum recenset experimentorum, ad quæ lectorem ablego. Stupendi vero sunt effectus spirituum acido-corrosivorum, si cum nive vel glacie miscentur, dum frigus 72. graduum infra punctum congelationis producant. *Id. ibid. p. 162. 163.* Ego vero, ne quid intactum reliquisse videar, quod præsentis argumenti ambitum concernit, quorundam salium misturam cum nive hoc anno repetii, quorum effectum in adiecta tabula (z), lectoris oculis subiicio. Quo ex tentamine liquet, boracem frigus non auxisse, sal vero commune frigoris maximam intensitatem produxisse. Quod ceteroquin hæc

(z) Anno 1754. d. 20. Ian. Barometro = ^{''} 30. ^{'''} 3. ^{iv} 5. & thermometro in nive punctum congelationis indicante, miscui in aëre libero tres partes nivis cum una parte salium. Pro experimentis adhibui Thermometrum *Dn. NOLLET* cuius graduum proportio ad Scalam FAHRENHEITH est ut $2\frac{1}{8} : 1$.

	Th. Nollet.	Th. Fahr.
Borax pulverifat. - - - -	3ij. - o.	o.
Sal Carolin. - - - -	1 $\frac{1}{8}$ p. c.	$2\frac{1}{8}$
Sal Tœplicenf. - - - -	3ij : 1 $\frac{1}{8}$ p. c.	$2\frac{1}{8}$ $\frac{1}{8}$ p. c.
Sal Egranum - - - -	3ij : 1 $\frac{1}{8}$ p. c.	$2\frac{1}{8}$ $\frac{1}{8}$ p. c.
Sal Tartari - - - -	3ij $10\frac{1}{2}$ $\frac{1}{8}$ p. c.	$22\frac{1}{2}$ $\frac{1}{8}$ p. c.
Sal Ammoniacum - - - -	3ij $12\frac{1}{2}$ $\frac{1}{8}$ p. c.	27 $\frac{1}{8}$ p. c.
Sal Gemmæ - - - -	3ij 16 $\frac{1}{8}$ p. c.	35 $\frac{1}{8}$ p. c.
Sal Com. Hallenf. - - - -	3ij 17 $\frac{1}{8}$ p. c.	$37\frac{1}{8}$ $\frac{1}{8}$ p. c.

nostra experimenta a BOERHAAVII & aliorum tentaminibus recedant, diversæ nivis & salium commistorum proportioni non minus, ac frigidioris aëris temperiei adscribo. Unde cum in omnibus huiusmodi experienciis frigoris incrementum a solutione salium intra nivem dependeat, non amplius miror effectum, mihi quondam a *Cel. HANOVIO* perscriptum, quod gelu existente 42. gradus infra p. c. immisum thermometrum Fahrenheitianum mixturæ salis marini & nivis cogebat mercurium ut adscenderet ad 32 gradum infra p. c. evidenti documento, nivem ad 32. gradum frigidam fuisse, adeoque nullum salis marini deliquium & permissionem cum nive permisisse.

§. XLII.

Egregium Dn. AMONTONS inventum, quod aqua semel ebulliens non maiorem postea coctione persistente caloris gradum capiat, amplissimum experimentorum campum aperit, omnis generis fluida & solida, quæ igne liquefiunt, examinandi, & hinc Celeberrimis Viris NEWTONO, BOERHAAVIO, de REAUMUR, MARTINE, sequentis tabulæ debemus tentamina, fluidorum & solidorum liquefactionum ebullitiones exhibentis.

	Therm. Fahr.	Th. Reaum.
Spiritus vini ebullit ad grad.	sup. p. c. 143 =	53 $\frac{5}{9}$
Aqua - - - - -	- - - 180 =	80
Aqua maris - - - - -	- - - 186 =	82 $\frac{2}{3}$
Lixivium Cinerum clavellat.	- - - 208 =	92 $\frac{4}{9}$
Spiritus nitri - - - - -	- - - 210 =	93 $\frac{1}{3}$
Oleum Vitrioli - - - - -	- - - 514 =	228 $\frac{2}{3}$
Oleum terebinthinæ - - - - -	- - - 528 =	234 $\frac{5}{9}$
Oleum lini - - - - -	- - - 568 =	252 $\frac{4}{9}$
Plumbum - - - - -	- - - 568 =	252 $\frac{4}{9}$
Argentum vivum - - - - -	- - - 568 =	252 $\frac{4}{9}$
Stannum - - - - -	- - - 576 =	256

Ex hac tabula sequitur: 1) Ebullitionem finire terminos rarefactionis in fluidis & solidis per fusionem fluentibus. 2) Hos ebullitionis terminos esse constantes, habita ratione specifici

ponderis atmosphære (§. XXV. not. z.) 3) Citiorem vel tardio rem ebullitionem non dependere a densitate vel raritate corporum. 4) Superesse alia metallica corpora maioris longe caloris capacia, qui thermometeris mensurari nequit.

§. XLIII.

Quanti porro usus sit thermometerum in Chemia & Physica experimentalis, paucis nunc exemplis comprobabo. De rectificandis thermometeris per barometra, quorum vicissim emendatio per thermometra fit, in antecedentibus (not. b. ad §. XXVI.) dictum est; & quis dubitat horum usum in indaganda gravitate specifica, hydrostatice explorata, multiplicem esse posse? Leges, iuxta quas fluida cito vel tardius incalescunt & refrigerescunt, horum instrumentorum ope ad mathematicam certitudinem evehi sese patiuntur. Sint v. g. duo vascula eiusdem magnitudinis & materiæ, alterum aquæ, alterum hydrargyri eadem quantitate repleta, totidem adsint thermometra cum horologio portatili, minutis secundas indicante, quæ fluidis his immittuntur, tunc si bina vascula supra arenam calidam sensim incalescunt, patebit quodnam horum primum incalescit, quodnam etiam remoto igne prius refrigeretur. Inter recentiores auctores *Dn. MARTINE* hac super re curiosa non minus quam utilia cum Fahrenheitiano thermometro instituta tentamina suo de Thermometris tractatui inferuit, cuius ad maiorem perspicuitatem duas in notis exhibeo tabulas (ZZ), gra-

A.

B.

Minutæ Secundæ	Gradus caloris aquæ	Gradus caloris Mercurii	Minutæ Secundæ	Gradus caloris aquæ	Gradus caloris hydrargyri
0'	46	46	0'	89	89
3	51	56	3	85½	81½
6	57	66	6	82	76
9	62	73	9	79	72
12	66	78	12	76	68
15	70	82	15	73½	65
18	73	84	21	68	59½
21	76	86	24	66	58
24	77½	86½	27	64½	57
27	79	87	30	63	56
30	80	87			

us & tempora incalescentiæ & refrigerationis mercurii & aquæ uno obtutu monstrantes. In chemicis laboribus thermometra pariter insignem utilitatem produnt, inde enim discimus, aquosa menstrua, quo citius ebulliunt, eo promptius, ceteris paribus, virtutem exerere in dissolvendis corporibus: spirituosa, quo minus ignis desiderant ad ebullitionem, tanto efficaciora esse menstrua in recludendis balsamicis, salino oleosis, volatilibus vegetabilium concretis; contra oleosa, quo plus ignis capiunt ante sectam ebullitionem, potentissime agere virtute dissolventis ad solida fundenda, ut videre est in ebullitione olei lini, quod plumbum & stannum fundit; & ceteroquin thermometrum chemicum largiri lapidem lydium ad cognoscendum & dirigendum caloris gradum in omnibus operationibus chemicis, quarum calor ebullientis olei calorem non multum superat. Imo si fidem aliquando liberabit Vir quidam ingeniosissimus & ad culturam mechanices quasi natus, habebimus suo tempore thermometra metallica, vehementissimos ignis gradus ad vitrificationem usque mensurantia.

§. XLIV.

Atque hic existimo me fideliter indicasse omnia momenta, quibus constructio *thermometrorum concordantium & mensuræ constantis* innititur, secutus maxime hac in re præcepta ab Illustr. Viris, BOERHAAVIO, MUSCHENBROECKIO, de REAUMUR, NOLLETO, concessa, quibus tamen hinc inde ex mea qualicunque in his experientia addidi correctiones necessarias visas. Erit ergo his cautelis paratum thermometrum, quantum arcti industriæ humanæ limites permittunt, ad usus suos, quibus destinatur, perfectum & affabre factum, omnibusque modis iis præferendum instrumentis, quæ a circulatoribus Lombardicis parantur, quorum finis est curiosorum loculos emulgendis, non vero accurata & certa instrumenta parandi. Antequam vero benevolum Lectorem a lectione huius meæ opellæ dimittam, non possum præterire anomaliam huius instrumenti, ut ut in se optime parati, cuius causam multis retro annis frustra inquisivi & quam ideo pro-

problematis loco omnibus meteorognosiae cultoribus propono. Vernis mensibus, scilicet Februario, Martio & Aprili, saepe observavi, mercurium aliquot gradibus supra punctum congelationis hærere in thermometris, cum interim aëris temperies adeo frigida sit, ut aqua in campis & platearum dividiculis in glaciem conversa videatur. Nunquam tale quid contingit hyeme aut autumno, & fateor hoc phænomenon mihi problematis non tam facile solvendi locum tenere. Sed pedem hic lubens figo, uberrimam laboris huius mei qualiscunque mercedem reportaturus, si quando intellexero hunc ipsum Publico, speciatim autem illustri & splendidæ Naturæ Curiosorum Academiae, cuius Membrum me esse haud levis mihi superest gloriandi causa, non penitus displicuisse.

Explicatio Figurarum.

- Fig. I. sistit Thermometrum Fahrenheitianum, prout ab Auctore ipso elaboratum est, & post eius obitum a Mechanico Amstelodamensi, Dn. *Printz*, venditur. Primum Zero huius scalæ incidit in 32dum gradum infra punctum congelationis; finis scalæ est aliquot gradibus supra punctum ebullitionis. Sustentaculum, cui scala inscribitur, ex metallo est.
- Fig. II. sistit Thermometrum Fahrenheitio-Reaumurianum, a me fusius in Commentatione hac descriptum. In suprema regione notata est altitudo Barometri, quæ incidit cum tempore, quo thermometrum hermetice clausum est. Latus sinistram sustentaculi exhibet scalam Fahrenheitianam, sed correctam, quæ terminum fixum, a quo gradus sursum & deorsum supputantur, in puncto congelationis habet. Latus dextrum scalam Reaumurianam sistit, pariter terminum a quo in puncto congelationis habens. Bini capreoli, non longe infra punctum congelationis occurrentes, inferiorem sustentaculi partem mobilem firmant.
- Fig. III. Idem est Thermometrum (Fig. II.) a latere spectandum, ubi ginglymus, inferiorem sustentaculi partem mobilem reddens, conspicitur.

COMMENTATIO
DE
SCARIFICATIONE
GINGIVARUM,

ILLVSTRI

S. R. I. NATVRAE CVRIOSORVM ACADEMIAE

E X H I B I T A

A

WOLFFGANGO THOMA RAU, Med. D.
SERENISS. ELECT. BAVAR. IN COMITATV WIESENSTEIG
ET PERILLVSTR. REIPVBL. VLMENS. IN OPPIDO
ET TERRITORIO GEISLINGENSI PHYS. PROVINCIALI.

COMMENTARY

ON

THE CONSTITUTION

OF THE UNITED STATES

OF AMERICA

BY JAMES MADISON

1791

PHILADELPHIA: PRINTED BY B. B. LEITCH

AND SOLD BY W. B. ENGLISH, No. 12, N. 2d St.

PRÆFATIO.

Verissime olim HIPPOCRATES sub initio *Lib. de arte* scripsit: *Mibi vero invenire aliquid eorum, quæ nondum inventa sunt, quod ipsum notum, quam occultum esset præstet, scientiæ votum ac opus esse videtur: similiterque & semiperfecta ad finem perducere & absolvere.* Ea enim est scientiæ medicæ in universo suo ambitu indoles, ut novis experimentis & inventis, quibus nostra præsertim ætate locupletata fuit, quotidie reddi queat certior atque perfectior. Nunquam itaque, iuxta egregium S. R. I. Naturæ Curiosorum Academiae Symbolum, decet esse otiosum Medicum cordatum quemuis, sed omni studio id agere, ut scientiæ salutaris incrementum promoveat. His rationibus & amore nobilissimæ medicinæ partis, Chirurgiæ, ductus, horis a praxi clinica subsecivis cogitavi de *Scarificatione gingivarum*, atque hanc de ea commentationem, pro ingenii mei modulo, paullo fufius digessi. Circa eius usum & adhibendi modum imitari conatus sum Illustr. PLATNERUM, quide ocu-

Præfatio.

lorum scarificatione & perspicue & doctissime differuit: sed PLATNERUM me non esse probe mihi conscius, nec adeo perfrictæ frontis sum, ut hanc opellam ita absolutam esse existimarem, ac si nihil ei deesset: recte enim CÆLSVS de Medicina Lib. V. cap. 26. *Histrionis, inquit, est parvam rem at-tollere, quo plus præstitisse videatur.* Restant potius plura, & instar problematis tantum sunt, quæ in hoc tentamine proposui, quum, efficaciam scarificationis experiri, haud adeo frequens sese offerat occasio, atque rei novitas multos ab eius exercitio deterrere queat. Dab. Geislingæ Ulmenf. d. 28, lun. A. R. S. MDCCLV.

COMMENTATIO
DE
SCARIFICATIONE GINGI-
VARUM.

CAPVT. I.

De

Scarificatione in genere.

§. I.

Scarificatio est operatio chirurgica, qua partes molliores solidæ corporis humani, frequenti & repetita magis, quam alta & magna incisione, sauciantur, ut humor intra contextum earum vasculosum subsistens, evacuetur (1).

- (1) Grammaticam vocis significationem PLATNERUS in eleganti sua Diss. *de Scarificatione oculorum*, quæ eius Opusculis T. I. inserta est pag. 42: & Cel. quondam Tubingens. Medicus, MEZGERUS, in Diss. *de Scarificatione*. §. 2. ἀπὸ τῆς ἐκαστοῦ τῶν γρæcorum deducunt: eos tamen πρὸ scarificare aliis insuper vocabulis expressisse, fusius exponit PLATNERUS, atque τὸ ἔχει HIPPOCRATIS, (qui in libello *de Visu* ἔχει seu rasuram palpebrarum primus commendavit,) per scarificare interpretatur.

§. II.

Antiquissimum esse Chirurgiæ genus, vel ex solo HIPPOCRATE liquet, qui varias cautiones circa eius administrationem posteritati reliquit (2): atque CELSUS in acutis quibusdam, si & levari corpus debet, & ex vena sanguinem mitti vires non patiuntur, cucurbitalis opus esse perhibet (3), & in cephalalgia easdem temporibus & occipiti admovere, sanguinemque ex naribus detrahere iubet (4). Encheiresin

vero, iuxta quam narium scarificatio institui debeat, distincte exponit ARETÆUS, eamque in cephalæa commendat (5).

(2) in Lib. de Medico Ed. Linden. T. I. p. 49.

(3) l. c. Lib. II. cap. XI.

(4) l. c. Lib. IV. cap. II.

(5) v. PLATNER l. c. T. I. pag. 46. ubi non solum ARETÆI verba de morb. chronicor. curatione Lib. II. cap. II. reeenfita leguntur, sed etiam instrumentum ad scarificationem narium aptum quod vices τῆς σαρύνης ARETÆI commode subire potest, depictum invenitur.

§. III.

Nec alii ex prima medicinæ ætate deficiunt præstantiores Medici, qui scarificationem in diversis corporis humani adfectionibus magnifecerunt. Sic videtur ASCLEPIADI Bithyno iuniori placuisse, ut in Synanche periculosiori faucium scarificatio instituat (6). GALENUS laudes scarificationis malleolorum decantat: quum vero pars, malleoli nomine ab eodem descripta (7), excarnis & exsanguis, desideratæ huic & ad animi usque deliquium celebrandæ evacuationi plane impar sit, nec sine gravioris doloris aut convulsionum metu, ob tendinum nervorumque præsentiam, cultro commode supponi possit, haud iniuria his rationibus innixus MEZGERUS (8) existimat, intelligendam esse partem suræ intra protuberantiam carnosam mediam, malleolo conterminam, atque locum illum per excellentiam dici malleolum, quia scarificatio ab infra inchoatur. Præter GALENUM quoque ORIBASIIUS scarificationem quæ maioribus plagis absque cucurbitulis, præsertim in suris sit, in suppressione mensium, fluxionibus oculorum, adfectibus capitis & contra pestem (9), AETIUS vero in anasarca commendat (10). Nec reticendus est Paulus AEGINETA, qui primus excogitavit instrumentum scarificationi dicatum, quo tribus lanceolis tres incisiones

fiones una vice fierent (11), & præterea duritiem palpebrarum vel pumice, vel ficus foliis, vel instrumento, quod *βλεφαρόξυσον*, seu *palpebrarum rasorium* appellat, radere seu scarificare docet (12). Denique, qui antea iam nominandus fuisset, CAELIUS AURELIANUS, referente Illustri *Frid. HOFFMANNO*, scarificationem in toto capite prius raso, aduersus phrenitidem in usu habuit (13).

(6) SCHULZII Compend. hist. med. §. 552. pag. 278.

(7) de Cur. rat. per V. S. cap. 18.

(8) l. c. §. XI. Conf. SENNERTUS in Instit. med. Lib. V. P. II. Sect. I. cap. XI. p. m. 936.

(9) FREIND Histoire de la medecine T. I. p. 23.

(10) FREIND l. c. pag. 50.

(11) FREIND l. c. pag. 262.

(12) PLATNER in Opusc. l. c. pag. 61. qui instrumentum hocce ære exculptum conspectui quoque exhibet.

(13) Med. rat. Syst. T. IV. P. I. Sect. II. Cap. V. pag. 413.

§. IV.

Si pergimus ad Ægyptios, deprehendimus, apud eosdem acceptam hanc sine dubio a græcis chirurgiam ad nostra usque tempora crebriori usu inclaruisse: id quod *Prosper ALPINUS*, in egregio de huius perantiquæ gentis medicina libro, certissime comprobat. Quanti enim in acutis, ad præservandam inprimis & leuandam phrenitidem, æstiment illam à CELSO & ARETÆO iam laudatam narium scarificationem (§. II.) ex eodem ALPINO refert eiusque imitationem commendat *Frid. HOFFMANNUS* (14). Qua ratione autem eam in furis adhibere, ipsis recepti moris sit, FREINDIUS (15) & MEZGERUS (16) ex laudato ALPINO exponunt: *Incisuri scilicet suram, partem prius bene frictam, pelui aqua calida plenæ immergunt, manibus & arundine modice percutiunt, dein arcte sub poplite zonula coriacea ligatam omnique stupefactam*

factam arte, incisionibus ordinatis iam pluribus, iam paucioribus, prout id exigit medentis intentio, equalibus & parallelis spatiis interstinctis, secant. Subiiciunt autem, præter furas & nares, etiam alias partes corporis nostri, ut aures, labia, mentum, gingivas, collum, occipitium (17).

(14) l. not. 13. cit.

(15) l. c. pag. 23 - 25. ex quo infimul liquet, hanc methodum cum illa ORIBASII (§. III.) convenire.

(16) l. c. §. IX.

(17) MEZGER l. c. §. 12. & Fr. HOFFMANN l. c. Tom. III. Sect. II. Cap. IX. pag. 621.

§. V.

Quæ apud Chineses & Iaponenses recepta est *acupunctura*, iuxta generalem scarificationis notionem (§. I.) omnino eiusdem quædam species est, quatenus e diversis corporis partibus, tam acu simpliciter pungendo, quam eandem malleolo altius paullo intrudendo, sanguinem eliciunt (18). Alia ratione, sed simili crudelitate, Brasilienses spinis arborum, aut piscis lamie dentibus negotium committunt (19). Hottentotti vero, Promontorii bonæ spei incolæ, plerosque morbos curant scarificatione loci adfecti, mediantibus telorum cuspidibus, sanguinemque dein è vulnusculis, per labia viri robusti exfugendo (20). Sic quoque hirudinum suctio sanguinea à scarificatione haud multum differt.

(18) HEISTER chir. mai. germ. P. II. c. XVIII. pag. 428.

(19) MEZGER l. c. §. 10.

(20) LENTILIUS, Iatromn. Theor. pract. p. 641.

§. VI.

Recentiori ævo haud omiffus fuit scarificationis vsus, de quo fufius dicendi ampliffimus sese mihi offerret campus; pau-

paucis vero me expediam. Sic Neapolitani in febribus malignis, sequuti forte CELSI consilium (§. II.) dorsum invadunt, perque huius totam longitudinem multis æqualibus incisionibus excurrunt. ZACUTUS LUSITANUS linguam plus debito tumefactam scarificationi subiecit (21). Interdum quoque in malo ischiadico & pleuritide spuria (22), in ipsa parte adfecta, in podagra in dorso pedis (23), atque generatim in omnibus doloribus & spasmodicis partium externarum rheumaticis, tam in ipsis dolentibus, quam vicinis (24), nec non adversus vertiginem morbosque soporosos in nucha & cervice (25), in occipite adversus graviores capitis adfectus (26), atque insuper in inflammationibus externis, præsertim erysipelate (27), in ulceribus rebellibus chronicis, ubi metus gangrænæ adest (28) & in ipsa quoque gangræna (29) frequenter in usum vocatur.

(21) MEZGER l. c. §. 12.

(22) HEISTER Chir. mai. germ. P. II. Cap. XVI. pag. 424. de infelici vero perflutam a balneatore facta scarificatione, in ægra a pleuritide verà convalescente vid. LENTILIUS l. c. p. 640.

(23) FR. HOFFMANN l. c. T. IV. P. II. Sect. II. cap. XI. p. 523.

(24) Idem l. c. cap. VIII. p. 444. & IUNCKER in Conspect. Chir. Tab. LXVIII. p. 490.

(25) FR. HOFFMANN l. c. T. IV. P. IV. Cap. II. p. 63. & cap. III. p. 90.

(26) PLATNER Inst. Chir. §. 1298.

(27) FREUND l. c. p. 119. qui cum præsentanea inflammationis discussione eam adhibitam fuisse testatur.

(28) FR. HOFFMANN l. c. T. III. S. II. Cap. IX. p. 621.

(29) Perillustr. L. B. de SWIETEN, Comment. in BOERHAAVI Aphorism. de cognosc. & cur. morb. §. 444. & 46.

§. VII.

Specialem adhuc mentionem meretur *tonfillarum scarificatio*, quæ hodie in Anglia & Gallia contra inflammationem earum, & præsertim in angina, mediante lancetta occulta

hunc in finem fabrefacta, cum insigni levamine adhibetur (30). Veterem vero HIPPOCRATIS ὀφθαλμοζύσιν (§. I. not. I.), iuxta Io. Thomæ de WOOLHOUSEN methodum, felici usu comprobarunt, modumque eam celebrandi cum publico communicarunt illius quondam discipuli, illustre par ophthalmiatrorum, PLATNERUS (31) & MAUCHARTUS (32).

(30) HEISTER Chir. cit. P. II. Cap. 94. p. 640.

(31) in Opuscul. l. c. conf. quoque ibid. T. II. Prolus. VII. p. 50.

(32) In diss. de ὀφθαλμοζύσιν *nov-antiqua seu Woolhusiano-Hippocratica, nobilissima operatione ocularia, e textu græco eruta & bis mille annos neglecta, nunc demum emergente & defensa.* Tubing. 1728.

§. VIII.

Prout vero tam a veteribus, quam recentioribus Medicis in diversis partibus diversa encheiresi adhibita fuit scarificatio, iuxta generalem eius notionem in diversas species distinguenda venit. Hinc est

I) *Proprie sic dicta*, quæ

α) *sine cucurbitulis*, mediantibus incisionibus plus minus profundis, ad methodum Ægyptiorum (§. IV.) scalpello fit, & hodie *chirurgica* audit, ad differentiam illius quæ

β) *cum cucurbitulis*, mediantibus fluitis (33), quarum inventioni forte Paulus AEGINETA ansam dedit, (§. III.) ac quotidie a balnearibus in Germania (34) exercetur (35).

II) *Improprie & latiori significatione* omnes illi sanguinem e corpore nostro detrahendi modi sub eadem intelliguntur, quibus non tam incisione scalpello facta, quam rasura, frictione, ut in ὀφθαλμοζύσιν (§. VII.); irritatione & vulneratione cum penna dentata, culmo stramineo, &c. elicitur: atque in hoc sensu PLINIUS arbores scarificare iubet (36).

- (33) Scarificationem incruentam vocant, quando cucurbitulæ revellendi sine hinc inde adponuntur, absque sanguinis per fluitam extractione. Sed secundum notionem (§. I.) datam, hæc encheirefis scarificatio dici nequit.
- (34) In Batavia quoque non solum ad præservandam sanitatem, sed, si Auctori anonymo *der galanten Correspondenz* quæ Ao. 1715. in lucem prodit, p. 154. fides habenda est, instar urbanarum munitiarum (vulgo *Galanterie*) plebi accepta est scarificatio, ita ut recepti moris sit, ut procus cum amasia, sponsus cum sponsa in ædibus balnearum, loco deliciarum & honoris ergo, ea invicem utantur. Unde eiusmodi domicilia inscriptione insignita sunt: Heic scarificatur & bona cerevisia dispenditur; *Hier wird geschröpft und guth Bier gezapft.*
- (35) Curiosum est, quod de balneatore quodam Bavaro refert Io. LANGIUS in *Epist. medicinal. XL. Lib. I. p. 195.* Is enim cucurbitulis tantum sanguinis, quantum voluit, elicere, eiusque fluxum, quando libuerit, filtrare potuit: *Hunc vero, aiunt, pergit LANGIUS, suum scarificationis scalprum pulvere quodam, quibusdam speciebus salis mixto, expolire, qui sanguinem concre-scere baud sinit; nam & ideo in gangræna scarificatione incisiones aqua salsa calente, ne sanguis ingrossetur, irrigamus: quam si sponsia recenti marina, aqua salis aut maris humectata, absterferis & fomentaveris, etiam liquidior fluct.*
- (36) MEZGER l. c. §. 2.

C A P V T. I I.

De

Scarificatione gingivarum in specie.

§. IX.

Gingivæ sunt integumenta maxillarum, & constant ex membrana oris communi & periosteo maxillarum, quibus firmissime adhærent, atque reticulo ex vasis tenerioribus copiosissimis sanguiferis, quæ a ramis arteriarum carotidum externarum & venæ iugularis internæ, tam exterioribus, quam

interioribus, ad dentes quoque tendentibus, oriuntur (37), unde earum rubor & crassities dependet, ob quam partibus carnosis a quibusdam adnumerantur (38). Earum membrana, quæ ori communis est, quamprimum ad externas earum oras pervenit, intorquetur, & inter alterum gingivæ & dentis latus reflectitur, postea vero in alveolum descendit & immediate illis dentium partibus adhæret, quæ in alveolis situantur. Est itaque iisdem instar periostei, ab eo differens, quod maxillas & cavum alveolorum cingit. Nonnullorum dentium radicibus, in specie in maxilla superiore, aliquid duræ & carneæ gingivarum substantiæ communicatur, per quam dentes eo firmiter in suis loculamentis adfixi & annexi sunt (39). Nervulos copiosos gingivis esse irretitos, vel sola earum sensibilitas comprobatur: proficiscuntur vero a maxillaribus, qui rami sunt paris quinti seu gustatorii, atque ad cuiusvis dentis radicem quoque pertingunt (40). Lymphatica denique vasa, junior D. de FRANCKENAU iisdem attribuit (41).

(37) HEISTER Comp. anat. §. 281. p. 147.

(38) VALENTINI Prax. Chir. pag. 630.

(39) HAVERS Osteol. nov. pag. 100. & Io. Maur. HOFFMANN Id. machin. human. Sect. XXVI. p. 300.

(40) HEISTER Comp. cit. §. 299, p. 162. & WILLIS Pathol. Cerebr. Cap. IV. p. m. 36.

(41) In diss. de *Epulide & Parulide* sub præsidio SCHELLHAMMERI habita, quæ integra inserta est VALENTINI Prax. chir. pag. 611. sq.

§. X.

Scarificatio gingivarum est operatio chirurgica, qua gingivæ varia arte fauciantur, ut cruor vel humor quicumque, intra contextum earum vasculosum (§. IX.) subsistens, educatur (42).

(42) Possit hæc operatio græco nomine *ἐναιολύσεις* appellari, ab *ἐναιολ*, gingiva, & *τοξύειν* HIPPOCRATIS (§. I. not. I.), quo scarificationem quæ radendo fit, improprie (§. VIII. n. II.), intellexit.

§. XI.

Non nova plane nec inaudita est hæc Chirurgiæ species: dudum enim PLINIUS odontalgia laborantes dentes iussit scarificare, mox alio dente hominis vi interemti, mox osse, acui simili, quod in latere leporis reperitur, canino dente sinistro maximo, aut osse Draconis ex spina: item enhydridis, sive colubri, in aqua viventis, ossibus lacertæ e fronte luna plena ita exemtis, ne terram attingant, nec non officulis gallinarum, in pariete servatis, fistula salva proiectoque officulo, pastinacæ denique radio (43). Aegyptiis etiam, quorum in colenda scarificatione industriam iam laudavi (§. IV.) usu recepta fuit (44). Inter recentiores vero *Frid.* HOFFMANNUS (45) & HEISTERUS (46) nec non VALENTINI (47) eandem commendant.

(43) PLATNER Opuscul. cit. T. I. p. 147.

(44) JUNKER l. c. Tab. LXVIII. p. 489. & MEZGER l. c. §. 12.

(45) l. c. Tom. IV. P. V. Cap. I. pag. 37.

(46) Chir. cit. P. II. cap. 84. p. 627.

(47) Prax. Chir. pag. 90.

§. XII.

Si vero methodum considero, iuxta quam scarificationem gingivarum fieri voluerunt, laudati auctores (§. XI.) unice sectione scalpello facta absolveretur & hoc respectu pertineret ad scarificationem proprie sic dictam chirurgicam (§. VIII. n. I. a) quæ vero, quamvis in quibusdam casibus usus sit haud spernendi, semper tamen in hac parte summa cum circumspectione suscipi & scalpellum manu valde cauta ita dirigi debet, ut tantum externa gingivarum membrana primo incidatur: eoque vero eum adigere, ut inciso quoque maxillæ periosteo, ad ipsum eius os vel dentium alveolos pertingat, dubii eventus, mihi quidem, esse videtur, quia vel nervosæ ramificationes, ibi intertextæ, graviter adficiuntur,

vel maxillæ os corrumpitur, vel ex arteria, quæ a posteriori carotidis externæ ramo, sub aure maxillam inferiorem ingreditur & per gingivæ os discurrit & dentibus alimentum subministrat, incaute incisa, hæmorrhagia oriri potest, quæ si inde subsequuta fuerit, leniora styptica cum plumaceolis, vel hi quoque soli sicci, adplicari debent, ut præcaveatur lethalis eius effectus, qui ex dente, iuveni a circumforaneo ruditer evulso olim obtigit (48).

- (48) BOHNIUS *de renunc. vulner. Cap. II. pag. 23.* A dente molari a Chirurgo extracto, orta fuit ex rupta arteriola hæmorrhagia, nec styptico ex vitrioli pulvere & acerrimo oleo, nec sincero alcohol calefacto, compescibilis, quæ tandem adplicatis per tri-duum siccis plumaceolis, locoque digito adstantis famuli assiduo compresso, victa fuit, abscedente tamen post paucas septimanas ea alveoli parte sine ullo alio malo, quæ tot acribus adplicatis, omni vitali humorum adfluxu privata fuit. Perillustr. L. B. de SWIETEN l. c. §. 218. p. 347.

§. XIII.

Solus PLINIUS diversam ab enarrata (§. XII.) videtur præcepisse methodum; hanc enim non tam secando, quam fricando & radendo variis asperis vel pungentibus officulis absolvi, antea retuli (§. XI.), quamvis scrupulosus eorum delectus nullis nitatur fundamentis: omnia enim, si efficaciam spectes, difficiliora ad fidem sunt: illa enim non tam vi illorum activæ, quam figuræ ad rasuram aptæ, & adplicandi modo, quatenus scilicet sanguis elicitur ex gingivis, adscribenda est. Idem de efficacia ligni fulmine tacti valet, quo recentiores nonnulli (49) dentem dolentem & gingivam, quæ eum arte cingit, usque ad cruentationem fricare iubent.

- (49) IUNGKER *Consp. Med. theoret. pract. Tab. XXV. p. 213.*

§. XIV.

§. XIV.

Sed hac rudi atque inconcinna methodo unice haud circumscripta est gingivarum scarificatio: aliæ potius encheireses eam celebrandi adhuc restant, de quibustamen, quantum mihi quidem constat, altum fuit huc usque silentium. Quum enim palpebræ tam nervosa, quam vasculosa textura gingivis haud cedant (50), & nihilominus ξύσις Hippocratico-Woolhousianam, non solum ferant, sed cum fructu etiam in variis suis morbis admittant; quid obstat, quo minus iuxta eius normam in gingivis tentamen fiat? sane si βλεφαρόξυσον WOOLHOUSII paullo accuratiori examini subiicimus, subtiliores illæ fecalis glumæ, ex quibus compositum est (51), non videntur ita comparatæ esse, ut vim inimicam gingivis inferre queant, ut potius ad modestam & æqualem in illis cruentationem efficiendam aptissimæ sint, inprimis, si ad gingivas, quæ dentes molares posteriores cingunt, scarificandas, manubrio quodam eum in modum firmantur, quo setæ porcinæ in excutia dentifricia adfixæ sunt, ut instrumentum in hoc loco facilius manu dirigi queat. Nec incongruum erit βλεφαρόξυσον, quod Paulus AEGINETA ad palpebras duriores radendas invenit (§. III.) etiam gingivis callosis adplicare.

(50) PLATNER in Opusc. T. I. pag. 55.

(51) Idem, l. c. pag. 62. ubi ingeniosum hoc instrumentum accuratissime descriptum & icone expressum habetur, ususque eius & adplicandi modus distincte expositus legitur.

§. XV.

Sunt tamen circa eius adplicationem quædam cautiones non prætermittendæ: requirit enim ξύσις talem tolerantiam subiecti illius, quod ei subiicitur, ne universum systema nervosum ab eadem graviter adficiatur. Hinc ubi peculiaris sensibilitas atque ad modum spastico convulsivos dispositio adest, cautius cum ea mercandum: nec opus est omnem gingivam simul

simul & semel scarificare, sed sufficit illam eius partem modeste tractare, quæ in specie cruentationem exposcit. Generatim suspensa manu hinc inde versandum est *βλεφαρόξυσον*, incipiendo in ipsis dentibus & versus marginem gingivarum paulatim procedendo, ut quasi e longinquo adsuescat hæc pars titillanti rasuræ: cavendo simul, ne circa dentes caninos seu oculares nimis vehementer hoc fiat, quum versus eos sanguifera vasa copiosiora tendant (52) & gingivæ ibi sitæ facillime sanguinem fundant. Ubi dein eo usque processit *ξύσις*, ut sanguis, qui primo grumofus & ater prodit, floridus & diluitor adpareat, atque sic sufficiens facta fuerit cruentatio, abstinendum; si vero unica vice, quod sæpè fit, omne punctum absolvi nequit, denuo, sed non in ipsa parte iam cruentata, potius in vicina iterum radendum est. Facta vero sufficiente evacuatione, conducit os colluere oxymelle simplici, solutione salis communis cum aqua, vel pauxillo spiritus vini, vel tinctura laccæ MYNSICHTI cum melle rosaceo: id quod inprimis necessarium est, si forte sanguinis stillicidium modum excefferit.

(52) IUNCKER Consp. Chir. Tab. 91. p. 611.

§. XVI.

Breviori adhuc via & minori adparatu e turgentibus a sanguine congesto gingivis, cruentatio fieri potest sola eaque sicca frictione cum excutia dentifricia vulgari ex setis porcinis confecta; si enim eodem modo, quo dentes alias illa fricantur, gingivæ, inprimis ubi circa dentes incipiunt, raduntur, facile absque magno dolore sanguis hinc inde ex iisdem elicitur. Idem succedit quandoque frictione paullo diuturniori cum solo digito linteo involuto. Uterque ergo modus haud immerito scarificationis speciebus adnumeratur, ita tamen, ut iuxta eius divisionem (§. VIII.) una cum artificiosa *Wool-housiana* (§. XIV.) ad improprie sic dictas scarificationes referenda sit.

CAPVT. III.

De

usu scarificationis gingivarum.

§. XVII.

Ad usum scarificationis gingivarum pergenti opus erit, disquirere, in quibus dentium & gingivarum morbis ea proficua sit. Sufficit vero, principaliores enarrare & quomodo aduersus eas adhibenda sit, brevibus excutere. Primo autem loco sese sistit *odontalgia*, quæ quum iuxta CELSI mentem (53) maximis tormentis adnumerari possit, mirum non est, ingentem remediorum farraginem ad eam superandam fuisse omni aevo congestam: sed quam irritò sæpius successu iisdem aduersus dirum hoc malum dimicatum fuerit, quotidiana loquitur experientia. Motus his forte SCHELLHAMMERUS de *Odontalgia tactu sedanda* cogitavit (54); HEISTERUS vero, præeunte inprimis PLINIO (§. XI.), gingivarum scarificationem suasit, eiusque tentamen feliciter cum successu factum fuisse, testatus est (55).

(53) *l. c. Lib. 17. Cap. 8. p. m. 406.* Non possum hoc loco silentio præterire, querelam, quam eleganti eoque lapidari stylo, de dentium cruciatu expressit Illustr. Dn. STEINHEIL, Reg. Polon. apud Circul. Rhenan. & Franconicum Minister: ita autem se habeat eius verba, ex Illustr. Dn. de LOEN *Opuscul. min. germ. Tom. I. Part. II. p. 276.* desumpta.

Væfani dentes!

Quid cruciatu duro herum adfligitis benignum?

non ille dolorum vobis acerborum,

sed voluptatum amœnarum

auctor benevolus extitit;

nonne comminuendo cibos palato gratos,

quos ille largo adfectu suggerebat,

fuccos haufistis vobis salatares?

non ille vos abluerat absurdo Cereris
potu,

sed ut honori vestro confuleret,
dulci vino vestros irrigabat ordines.

Hanc curam vestrum, quum sollicitè
gereret,

vos indignam vestro cœtu hanc
gratiam ipsi refertis,

ut præ doloribus vestra petulantia
excitatis

vix sanæ mentis compos quandoque existat.

Non vos movent gemitus
absque intervallo repetiti,

non suspiria longo ductu exhausta,
non questus etiam lapidum misericordiam
atrahentes,

sed congeminitis ictibus effrenem
adaugētis licentiam.

Non leo inmitis, non tigris fera
hactenus vos nutriit,

sed herus, vestræ salutis mitis
curator;

cur ergo tam immenso furore eum
estis aggressi,

qui nemini, nec vobis, noxius
esse adsuevit?

Turgent vestro impulsu exacerbata
genæ,

ardet vestris insultibus incensa

quæ vos tamen tenero amore complectitur
innocens gingiva;

puncto assiduo divelluntur miserandæ
venæ,

nec animus vobis est, ab opere tam
furibundo cessare.

Excedite, evadite, erumpite
ingrati hospites,

vestrumque dominum, tam indigna passum,
deserite maligni,
aut, meliora edocti,
redite cum eo in gratiam.

Novistis quam' pronus sit ad ignoscendum;
quidni ergo celeri motu ad eum acceditis
male patrata deprecaturi?
adeste, adeste muneri vestro,
chari olim, nunc scelerati dentes,
neque imprecationibus heri iustis
locum amplius concedite.

- (54) In Diff. hæc de materia Kiliæ 1701. habita, ubi Capite III. in fine, locum digito comprimendum in aure lateris adfecti, designat supra meatum auditorium, quam proxime antitragum, in illa ipsa eminentia, quæ a tuberculo hocce in concham transverso ductu vergit atque tandem sub scapha obliteratur. Aliquando etiam valida lobuli auriculæ, vel nervi sub dente molari primo, maxillam inferiorem utriusque ingredientis compressio, odontalgiam sedavit Perillustr. L. B. de SWIETEN l. c. §. 229. pag. 369. alapis vero eandem curatam fuisse, legi potest in senioris de FRANCKENAU *Satyr. med. pag. 514.*
- (55) In Chir. cit. P. II. Cap. 80. p. 623.

§. XVIII.

Nec rationibus a priori, ut vocant, desumptis destituitur hoc consilium: ob arctiorem enim, qui inter dentes & gingivas intercedit tam per nervos & vasa sanguifera ipsis communia consensum, quam ipsius earum substantiæ cum dentibus intra alveolos connexionem (§. IX.) non solum in odontalgia sanguinea, præsertim quæ subiectis narium hæmorrhagia crebriori obnoxiiis, hac cessante, familiaris est; sed etiam ubi ex stasi feri impurioris in ipsius dentis cavitate, in funiculo isto vesiculari, ex membrana nervosa, vase arterioso, venoso & lymphatico composito (56), vel a carie hanc partem rodente & vellicante, vel ab aëre frigido, vel aliqua materia he-

terogenea in cavum dentis cariosi illapsa, adficitur, vel fugendo trahitur nudata fibrilla ex nervis per dentium substantiam dispersis (57), tanta tamque copiosa excitatur sanguinis versus gingivas congestio, ut non solum pulsus arteriæ maxillæ inferioris (§. XII.) manu ad genas admota, uti in me ipso sæpius expertus sum, vehementer percipiatur, sed etiam adeo inflammentur & intumescant gingivæ, ut dentes molares illis fere obtegantur, quandoque autem, si ea pars, quæ dentes in alveolis cingit, iusto nimis a sanguine ibi quiescente turgeat, ad sensum quasi protrudantur & longiores fiant dentes (58) atque sic a nervis distractis & vexatis acerbissimus oriatur isque plerumque punctorius dolor (59). Hunc itaque educito sanguine vel humore lymphatico impuriori ibi quiescente, & mutata (60) insimul, vel dissectione nervulorum sublata sensatione loci dolentis (61) per scarificationem, aut multum levari, aut penitus tolli posse, a vero haud absimile videtur. Atque ex hoc fundamento alii suadent, ut evulsus dens cariosus iterum in alveolum suum reponatur, quia & denuo eidem accrescit (62), & evulsione non sanguinis solum stillicidium oritur cum doloris levamine, sed etiam nervuli ad dentem tendentes dirumpuntur, dentis sensatio tollitur & nullus postea dolor in eo sedem sibi sumere potest.

(56) FRID. HOFFMANN, l. c. T. IV. P. H. S. II. Cap. 9. p. 472.

(57) Perill. L. B. de SWIETEN l. c. §. 183. 222. & 232.

(58) BLANCARDUS Collect. phys. med. P. III. Obs. 66. pag. 96.

(59) Doloris punctorii ideam & rationem in partibus inflammatis, egregie, uti omnia exponit magnus ille magni BOERHAAVII Commentator, sæpius iam laudatus L. B. de SWIETEN l. c. §. 382. cum, inquit, *maximum vas inter minima, arteriæ nempe rubræ angustissimus finis, ne quidem decimam partem capilli crassitie aquet, patet, diffractionem fibrillarum nervearum, per talis vasculi, ab immeabili scil. liquido obstructi, tunicas dispersarum, dolorem excitare debere talem, ac si in puncto minimo corporis hæretet; hicque dolor punctorius vocatur.*

- (60) Conf. Cel. D. WEISSII, Præceptoris quondam mei semper devenerandi, Diff. qua theorema, quod alia sensatio alium motum inferat, exposuit. Altorfii 1745.
- (61) Perill. L.B. de SWIETEN l. c. §. 229. & n. 59. huius.
- (62) Ephem. Natur. Curios. Decur. III. Ann. V. & VI. Obs. 220.

§. XIX.

Hunc autem in finem suasor essem, ut non tam chirurgica scarificatio adhiberetur, quam ξβος Hippocratico-Woolhousiana (§. XIV. XV.), atque præstare arbitror, repetitis vicibus, si opus fuerit, eadem dimicare, quam simul & semel omnem eius administrationem absolvere. Tantum vero abest, ut doloris incrementum ab ea pertimescendum sit, ut potius, quum sæpe tanta sit odontalgia ferocia, ut ad desperationem usque adfectos fere perducatur, præ ea non sentiantur, atque dolor doloris remedium fiat. Ab initio autem, ubi imminere tantum præsentitur, & gingivæ aliquid tument, sæpe sufficit executiæ dentifriciæ usus (§. XVII.), quo spontanea quasi cruentatione dirus dolor sæpius abactus fuit. Ipsa natura hanc viam monstrasse videtur, quum non solum in odontalgia ægri ad sugendum cogantur, & educto per suctionem ex gingivis paucis cruore, sæpe levantur, sed etiam qui ad sanguineam dispositi sunt odontalgiam, extra paroxysmum quoque gingivas cruentatas habeant, vel ex minima cum solo digito frictione cruentas reddant. Hæc ego, qui in iuniori ætate ob emanentem, quæ mihi nativa quadam dispositione consueta fuit, narium hæmorrhagiam, odontalgia sanguinea sæpius dirissime laboravi, mea experientia comprobata inveni, & aliorum quoque exemplo edoctus, novi.

§. XX.

Alia autem via incedendum est, si adeo increvit in gingivis inflammatio, ut in *parulidem* vertatur. Hæc Medicis

communiter audit illa adfectio, quando in gingivis, iuxta dentes, tuberculum nascitur dolens & tumens, cum adiacentium genarum phlegmonodeo tumore. Quum ergo nisi cito discutiat parulis, facile in abscessum, immo, nisi hic iusto tempore aperiatur, in fistulam maxillæ transeat; discutientia vero medicamenta raro in hunc finem sufficiant, incisio huius tumoris, seu scarificatio chirurgica (§. VIII. n. I. a), mature & statim in principio facta, haud sine ratione commendatur (63). Nec spernendi usus est, si ex male curata parulide nata fuerit excresecientia fungosa absque inflammatione acuta in gingivis, quæ *epulis* communiter vocatur: hæc enim nisi cancroideam indolem cum dolore induerit, vel maxillæ os aut radix dentis carie simul infecta sit, si repetitæ scarificationi chirurgicæ iungantur tutiora balsamica & adstringentia, vel plane eradicari, vel saltem multum imminui, eiusque incrementum averti potest.

(63) de FRANCKENAU Diff. not. 41. cit. p. 658.

§. XXI.

Pergo ad odontalgiam, quam patiuntur tenelli infantes, si illa corpusculi sui evolutio (64) contingit, qua dentes eorum, sensim osseam durtiem & structuram nacti, per gingivas eruptionem moliuntur, cum earum tensione, punctura & laceratione tanta, ut præ doloris magnitudine sæpius convulsiones, aliaque funesta Symptomata, quæ *difficilis dentitio* comites habet, excitentur, immo mors subsequatur. Adulti etiam hæc quandoque experiuntur, si ultimi molares dentes, iusto serius perfecti, gingivas perrumpere nequeunt. Ubi ergo gingivæ tumidæ callosæ & iusto duriores observantur, & quæ alias ad eas extenuandas & emolliendas laudantur remedia, frustra adhibita fuerint, scarificatio chirurgica (§. VIII. n. I. a.) unicum auxilium constituit: ea enim simul & semel denti cum summa euphoria, liber exitus paratur (65). *Potest vero super*

super priores seu incisores dentes plaga fieri recta, super alios vero & molares ea duabus transversis lineis facienda est: tota vero gingiva ad dentem usque aperienda est, donec dens totus pateat; nam si sectis cæteris quedam fibræ integræ relinquuntur, acerbitas doloris & nervorum distentio incre-scit. Nec nimis festinandum est. Nam si gingiva super dentem nondum perfectum secatur, is brevi vitium contrahit (66). Sanatio gingivæ incisæ facilis est, & melle rosaceo cum paxillo Essentiæ cuiusdam balsamicæ remixto, unice absolvitur.

- (64) Ita loqui placet cum Illustri de HAHN, in Expos. rat. variolar. Cap. I. §. 5. & 6.
- (65) HEISTER, Chir. cit. P. II. Cap. 84. p. 627. VALENTINI l. c. p. 90. BÖERHAAVE Aphorism. de cognosc. & curand. morb. §. 1377. Frid. HOFFMANN l. c. Supplem. Cap. III. p. 34.
- (66) Sunt verba PLATNERI in Inst. Chirurg. §. 1078.

§. XXII.

Sequitur denique *Stomacace*. Hanc HIPPOCRATI iam cognitam fuisse, contendit LANGIUS (67). Habetur autem communiter pro Scorbuti symptomate, quo gingivæ in principio relaxantur, flaccescunt, calent, dolent, pruriunt, male olent, ex levi tactu vel etiam sponte sanguinem corruptum cum ichore fundunt, atque interdum valde intumescunt (68), succedunt postea maculæ albæ, in ambitu suo rubræ & inflammatae, quæ si negligantur, proserpunt & depascuntur omnia, cum copioso salivæ tenuis & olidissimæ ex ore effluxu, usque dum aëris liberi accessu, loci calore & humiditate, & lymphæ acerrima sæpe & putrida eas continuo alluente, scenam claudat vera gingivarum gangræna: hæc dein cum horrendo fœtore eas consumit ad dentium usque radices, cum eorum vacillatione, lapsu, immo totius maxillæ inferioris casu atque partium vicinarum calamitosa infectione (69). Ad tristitia
ergo

ergo hæc mala avertenda, cum FRID. HOFFMANNO (70) consultum esse duco, gingivas scarificare, & quidem non tam methodo vulgari chirurgica, quam *Hippocratico-Woolhouseiana* (§. XIV. XV.), vel huic simili alia (§. XVI.). Quemadmodum enim qui inter dentes & gingivas ex sola illorum immunditie interdum restitat tabus albus putridus, sedulo excutiæ dentifriciæ vsu aufertur: ita quoque laudata ξύσι humores corrupti & putridi, in gingivis quiescentes, brevissima via educuntur, ut adfectam partem amplius depascere nequeant, medicamentorum vero, quæ eidem adplicantur, vis fiat felicior: modo adplicetur tempestive & ubi tantum cum pruritu tument, flaccescunt et cruentantur gingivæ & observatis probe omnibus cautionibus (§. XV.). Si enim ad gangrænæ usque indolem increuit Stomacace, & gingivæ ne penicillis quidem tuto perfricantur (71), fatius est abstinere a scarificatione, ne, quæ restant semiputridæ & teneriores partes, penitus destruantur.

(67) l. c. Lib. II. Epist. 14. p. 616.

(68) FORESTUS Obs. med. lib. XIV. Obs. 17. RIEDLINUS Curat. med. Obs. 302. MOELLENBROCCIUS Tr. de Varis & arthrit. vag. scorbut. p. 4.

(69) Perill. L. B. de SWIETEN l. c. §. 388 & 423.

(70) l. c. T. IV. P. V. Cap. I. pag. 37.

(71) L. B. de SWIETEN l. c. §. 432.

§. XXIII.

Quæ de Stomacace dicta sunt (§. XXII.) etiam de *aphthis* valent: si enim in membrana oris communi adeo proserpunt, ut etiam in gingivis efflorescant, scarificatio tam chirurgica, quam impropria, haud sine fructu adhiberi poterit.

F I N I S.

VIRO.

Viro
Illustri, Excellentissimo & Experientissimo
Domino
ANDREAE ELIAE BUCHNERO

S. R. I. Nobili, Consiliar. Archiat. et Comiti Palatino Caesar.
Potentiss. Reg. Boruss. Consil. intimo, Medicin. & Philosoph. natural.
in Regia Fridericiana Prof. publ. ordinario

Academiae Caesareae Naturae Curiosorum

PRAESIDI DIGNISSIMO,

brevem hancce

COMMENTATIONEM

de

**INSTRUMENTORVM IN ARTE
OBSTETRICIA HISTORIA, UTILITATE,
ET RECTA AC PRAEPOSTERA
APPLICATIONE**

penſi ordinarii loco exhibet

ſimulque

pro ſolenni in illuſtrem illam Societatem cooptatione
publicas perſolvit grates

HENRIC. IOANNES NEPOMVCENVVS CRANTZ

Medicin. et Philoſoph. Do&. Vindeb. et Academ. Caſar. Nat. Curioſorum.

CLIDEMVS II.

* * * * *

Vir Illustris ac Excellentissime.

Et si gratissimus exoptatissimusque mihi semper fuerit Tuus, pro mea in illustrem *Academiam* receptione, calculus, *Præses dignissime*, non tamen ab omni metu prorsus immunem gero animum, dum primo coram *Te*, coram spectabili hoc doctissimorum virorum Collegio prodeoque, atque illum insuper mitis & Sancta *Vestra* indulgentia excussisset facile, ni pro *Academiae* maiestate, maiestatisque dignitate mihi scribendum foret; quid enim coram alia Academia (*) dicere facilius est? ubi triviale & tenue pariter ac operosissimum & gravissimum pensum, idem fatum experiuntur, & hoc æque ac illud, factione Sociorum, aut extollitur, aut deprimitur, publicum orbi literato, vel privatum vermibus, tradendum; atque hæc comitiorum maxima, inevitabilia tamen incommoda semper fuere. At ne illud quidem hic me premit: tantus est enim in *Vestram Academiam*, Legum constitutione, introductus maximarum rerum modus, ut virtutes se solas, aut quod maius adhuc est, temperamento quodam commixtas, præsidere videas; non enim periculum est, ne ab arrogantia humanitas, a factione concordia, ab invidia doctrina supprimatur: quod plane divinum est, & huius *Academiae* præ aliis excellentiam denotat. Hic non *Præses*, non *Director*, non *Sodalis*, alterius Collegæ pensum notat, nec castigat, nec laudat, sed quasi decumana virilium laborum *Academia*, orbi literato, Herculeas partes offert. Hæc illibatas omnium messes in Acta refert, non ipsa se, sed viros omnes doctos approbationis Iudices constituit, diverso plane ab aliis exemplo, quæ suo sibi sufficientes suffragio, hos vel spernunt, vel vident. Hic unicuique suo se ipsum Marte orbi probare licet, sicque ad consequendam

(*) Maxime illa *Chirurgorum Parisiensis*.

dam æque ac conservandam famam incitatur. Hic denique *Præses*, æqualis licet cum aliis Præsidibus potestatis, ad ipsos etiam consecraneos se aggregat, in eo saltem ab illis distinctus, quod *Academiam* regat, & doctrina alios longe superet; ita tamen Præsidem *Præses*, sodalemque miscet, ut studium omnium laboremque, et tamquam assiduus exactor intendat, & tamquam particeps sociusque relevet. Tanta sane est huius *Academiæ* virtus, pietas, religio, ut qui tacet, plus omnino, quam qui multum dixerit, de ea dixisse videatur. Sed quo maiori hæc corruscat celebritate ac præeminentia, eo magis arduum mihi fore facile prævideo, ut qualemcunque mei expectationem sustineam tuearque. Feci tamen quæ potui & debui, hancque, *de Instrumentorum in arte obstetricia historia, utilitate, recta & præpostera applicatione*, Commentationem elaborandam mihi sumsi, idque eo lubentius & alacrius, quod nec *Londinensis & Parisiensis Academiæ Scientiarum*, nec aliarum celeberrimarum Societatum Sodales quicquam in hanc rem statuerint; quorum tamen id vel maxime intererat, tum quia potuissent *Illustres* tales *Viri*, collatis viribus, æternas condere leges, interveniente auctoritate Principum & cura Magistratum stabilendas, tum quia merito quoque debuissent sexcentis innocentibus eam servare, quam nunquam viderunt, lucem, atque hæc studiorum ratio eo illis dignior fuisset, quo magis cum humanitate convenit, quove latius eiusdem patet utilitas. Non immerito ergo semper miratus sum, quoties annosos quoque doctissimorum Virorum labores pervestigavi, quod de partus difficultatibus, auxiliis, forcipe (*), &c. nihil plane in iisdem occurrat, primæque mortalium conditionis prorsus obli-

(*) *Exceptis Actis Edimburgens.* quorsum & utilissima Excellentiss. BOEHMERI Commentatio, *Appendici Volumin. IX. Actor. physico-medico.* Illustris huius Cæsar. Academ. p. 60. sqq. inserta, optimo iure referenda est.

obliti fuisse videantur, quasi e scopulis emerfisse fufficeret, ut de homine nafcituro amplius non laborare deberent nati homines. At hunc amoris ardorem, hanc humanitatem *Vobis* propriam & individuum obfervo. Quare non poffum non fummpere laudare *Veftri* Illuftri. HEISTERI de *religiofe obfervanda Lege Regia* Differtationem, numerosis aliorum algebraicis, aftronomis, mathematicis, &c. difquifitionibus longe præferendam, quod ea ipfa id, quod in peritura humanitate maximum eft, nominis nempe immortalitatem confecutus fit. Quamquam enim legem iftam utiliffimo hocce labore non condidit, non fancivit, fed conditam & fancitam tantum pronunciavit & in memoriam revocavit, plus tamen utique, quam illi, pro hominum falute egiffe videtur, quam etiam quia quam maxime *Tibi, Præfes optime*, curæ cordique effe novi, minime idcirco dubito, quin & hos qualescunque conatus meos benevole fufcepturus fis & adprobaturus.

§. I.

Quum ab omni tempore crudeles varii occurrerint partus casus, innata mortalibus commiferatio fecit, ut ars in iisdem eo, quo poffet, auxilio miferis subveniret. Inutiles sæpius in operatione deprehendebantur manus; medicamenta honefte mortifera obfervabantur; unde illi, qui miferas tales a mortis periculo liberare contenderunt, sæpe ad infolita mechanica adminicula confugere cogebantur, prout ex variis hiftoriis patet, atque fecundum horum felicem aut infelicem fuffeffum, fabrefacta fuere complura instrumenta, adaptataque ad diverfos fpeciales casus difficiles.

§. II.

Prima igitur horum neceffitas invenit, ufus & prudens applicatio aut reiecit, aut correxit, hodie plura fpeculatio

vel sola, vel vanæ iactantiæ & ostentationi iuncta, obtrudit, & in dies ferramenta ingenti copia multiplicantur in arte, magis terroris, quam utilitatis futura monumenta.

§. III.

Instrumenta, in arte obstetricia, quantum ex tota Veterum medica & chirurgica praxi colligi potest, primo excogitata fuisse videntur, ut infantem mortuum (a), vel prægrande natura, aut aquosa mole tumidum caput (b), in utero relictum (c), verbo foetum in pravo situ constitutum (d), & manuum ope ex utero non educendum, extraherent excuterentque (e); hic autem illorum usus vix diu substitit, sed brevi post ad omnes difficiliore partus levandos instrumenta in auxilium vocata fuerunt, & etiam lethale ferrum applicari suevit, quem iniquum morem nostro tempore nimis adhuc frequentem esse dolent recte omnes boni.

§. IV.

An vero ipsi Veteres ad solam mortuorum foetuum extractionem, talium instrumentorum usum restrinxerint, uti ex librorum & capitum inscriptionibus perperam sibi persuasere nonnulli, admodum ambiguum mihi videtur, quum nondum sufficienter constet, an sub mortui foetus nomine vita actuali privatum, an vero saltem sub illis, in quibus versatur par-

(a) HIPPOCRATES Libr. de Foetus mortui in utero exsectione, item Libr. de Superfetatione. CELSUS Libr. VII. Cap. XXIX. AETIUS Tetrab. IV. Serim. IV. Cap. XXIII. MOSCHION Harin. Gynecior. Cap. XIII. PAULUS Libr. VI. Cap. LXXIV. AVICENNA Libr. III. Fen XXI. Tractat. II. Cap. XXIX. ALBUCASIS Libr. II. Cap. LXXVI.

(b) CELSUS, MOSCHION, AETIUS, PAULUS, ALBUCASIS, loc. citat.

(c) CELSUS, AETIUS, &c.

(d) HIPPOCRATES, CELSUS, AETIUS, PAULUS, AVICENNA, &c.

(e) MOSCHION, loc. citat.

partus, circumstantiis eadem privandum intellexerint? si primum, quæ adeo certa habuerint mortis fœtus signa non video, quam etiam hodie, adulta magis arte, & natura in hac parte scrupulosius observata, sæpius ferendo in iudicio hæsitent exercitatissimi; si alterum, tunc illos etiam vivos ut mortuos tractasse patet, atque in ea opinione eo magis confirmatum me puto, quum nostris temporibus æque, uti prisca, is partus, ubi fœtus revera mortuus est, non semper sit crudelissimus, imo ex hoc tantum capite vix admodum molestus; e contrario autem exclusio fœtus vivi, in pravo situ constituti, ex utero recto, tanto magis autem ex obliquato, aut etiam illius, qui capite prægrandi intra pelvim quasi incuneatus hæret, longe crudelior sit, sæpiusque ne manibus quidem perficienda.

§. V.

Alterum, idque non spernendum huius asserti argumentum, ex ipsis Veterum monumentis depromitur, quæ eo lubentius hic compello, quod a nemine hucusque in hanc quæstionem animadversum fuerit, & recentiorum complures, Veterum secuti vestigia, in difficilibus partibus vitam infantis neglexerint, atque sic crudeli autoritate mactarint quam plurimos. Rem ergo hanc ab antiquissimis exordior auctoribus. HIPPOCRATES *f*) in casu, ubi brachium primo prodit, fœtum excarnificandum iubet, *conciso brachio - - Scalpello per costas & iugulum adacto.* In casu vero, ubi secundum naturam fœtus non potest excludi, caput etiam in partes comminuere iubet. Suntne autem tales fœtus semper mortui?

(f) *Libr. de Fœt. mort. exsect.* Licet vero hic liber, ut & ille *de Superfætatione*, ab his HIPPOCRATI, ab aliis alii adscribantur auctori, perinde tamen id mihi est, quum tantum agatur hic de antiquioribus monumentis, quæ similia præcepta in se continent, sive illa sint HIPPOCRATIS, sive aliorum.

tui? quin contrarium ex ipsis signis fœtus mortui, quæ eodem libro tradit, hodie omnibus facile constat; sic autem illa exponit: *Manus foras eminent iam mortui fœtus significationem præbet; at quibus manus extra non apparet, his ut plurimum fœtus vitalis est.* Exinde ergo concludo, vivum ab illo auctore, & ex ignorantia, & ex præscientia, occisum fuisse; quod subolfaciens CELSVS, Caput vigesimum nonum Libr. VII. *qua ratione fœtus mortuus ex utero excutiatur*, inscripsit, citra tamen quod de mortui fœtus signis quidquam adderet. Interim pariter eiusdem culpæ reus est CELSVS, & eiusdem criminis convinci potest, quum viri huius effata vivum non minus, quam mortuum spectent fœtum, prout hoc totum caput perlegenti patebit, licet tituli inscriptione fucum facere voluerit: tota etenim oratione nec de vivo, nec de mortuo discernendo verba facit, nec ad hoc, quod maximi momenti in arte est, attendendum esse monet, sed confestim hunc in modum orditur: *Si iam prope maturus partus intus emortuus est, neque excidere per se potest, adhibenda curatio est, quæ numerari inter difficillimas potest.* Quisnam autem partus pro intus emortuo habendus est? per quæ signa cognoscitur? neutrum horum resolvit. Quod autem fœtus per se excidere non possit, licet non doceat id partus, duratio ratum facit; igitur ubi *per se excidere non potuit, difficillima adhibita curatio fuit*, quod vivo æque, ac mortuo infante fieri debuit, quum, posthabita vitæ vel mortis consideratione, in removendo, uncorum ope, obstaculo omnem nervum intendat, uti id ex omnibus locis, maxime vero hocce apparet: *Aliæque etiamnum difficultates faciunt, ut qui solidus non exit, concisus eximi debeat.* MOSCHION postquam difficilis partus varia schemata recensuerat, & his encheireses assignarat, de his, quæ manibus duci non possunt agit. (g), atque tunc totus in incidendo pe-

(g) Harmon. Gynecior. cap. XIII. Quæst. I. & III.

pecore est, iam vitam illi, etsi viveret, denegans. AETIVM, in Capitulo de extractione & exsectione ex PHILVMENO, de vivi aut mortui fœtus signis parum sollicitum, partum difficilem statim interficere videas (b); in casu enim impacti & non amplius retrudendi capitis fœtus, uncinos attractorios oculis, auri, mento, infigit, scalpro etiam caput aperit, ut evacuatum facilius extrahatur. Huius fautor, PAVLVS, eiusdem criminis reus est (i); AVICENNA vero Arabs in hoc puncto Græcos humanitate vicit, & vitam nascentis hominis recta ratione ponderavit primus, ut ex Capite vigesimo octavo, & vigesimi noni inscriptione (k) patet; sed ALBUCASIS in eandem crudelitatem brevi delabatur: postquam enim Caput LXXV. ad docendum obstetrices, qualiter medicentur embryonibus vivis, quando egrediuntur secundum formam non-naturalem, inscripserat, in proxime subsequente Capite statim de extractione fœtus mortui agit, evidenti ex utraque inscriptione & his contentis argumento, quod fœtum illum, cui vivo obstetrix, iuxta prius Caput, mederi non poterat, in posteriori habuerit pro mortuo, sicuti id agrestis ibidem processus confirmat; ex quibus omnibus evidenter patet, fœtum, qui nec natura, nec rudi arte vivus excludi potuit, pro mortuo fuisse reputatum, sæpiusque Veteres etiam vivos fœtus instrumentis aggressos fuisse, difficili partui mortem, & facili vitam tribuentes.

§. VI.

Omniū antiquissima simul & crudelissima, quæ ad hos usus adhibita deprehendimus instrumenta, fuere *perforatoria*, corpus fœtus conscindentia, aut extrahentia, a quibus iterum

(b) Tetrab. IV. Serm. IV. Cap. XXIII.

(i) Libr. III. Fen. XXI. Tract. II.

(k) Libr. citat.

iterum argumentum, pro confirmando priori nostro asserto, desumi potest. In HIPPOCRATIS libris, aut saltem eius nomen præ se ferentibus, quibus in arte antiquiora non habemus monumenta, *scalpelli* (l) & *unguis* (m) mentio fit; hoc conscindendo & comminuendo fœtui, illud membris dividendis inservire debet (n); an vero ungue ventrem fœtus discindi, uti ibidem in progressu operationis refertur? an scalpello potius? aut quo demum instrumento aut artificio caput in partes comminui velit auctor, iam non inquirō, nec an unguis fuerit unci ferreus, sicuti plurimi suspicantur interpretes, dispicere lubet.

Ab HIPPOCRATE usque ad CELSUM, qui de arte obstetricia scriptis meruerit, nullum invenimus; CELSUS vero duorum uncorum (o) mentionem iniicit, unius quidem undique lævis & acuminis brevioris, alterius vero priori perfecte similis, nisi quod in interna parte per totam aciem exacuitur; an prior unguis, posterior scalpellum HIPPOCRATIS (p)?

MOSCHION, cuius ætas ignoratur, embryulcos conscindentes & attractorios, itemque embryotomos fœtum conscindentes enumerat (q), præterea etiam *Quæst. tertia* (r), quæ hoc modo inscribitur: *Quomodo pecus incidere debemus, si caput iusto sit grandius & in ipso egressu subsistat, dicit etiam ferramento occipitium aperiendum est, sic enim effuso cerebro breviari potest.*

A E-

(l) Libr. de *Exsect. fœt. mort.*(m) Libr. de *Superfœtat.*

(n) Libr. citat.

(o) Libr. citat.

(p) Quicquid sit, unci fatis cogniti fuisse videntur Romanis; nam & his gladiatores & alii damnati, prius in carcere enecati, in forum trahebantur, teste DIONE CASSIO & PLINIO in *Panegy.*(q) Cap. XIII. *Quæst. I.*

(r) Eiusdem Cap.

AETIUS ex PHILUMENO iam plura recenset, uncinos nempe, seu attractoria duo instrumenta, scalprum incisorium, forcipem dentarium aut offarium (s).

Græcorum ultimus, PAULUS, pro dividendis clausis secundinis, dictum πολύκοπαν instrumentum (t), laquearia (u), spatulam polypis dicatam (x) scalprum (y) cultrum, quod scolopomachæion dicitur, forcipem dentarium aut offarium conterentem (z), adducit.

AVICENNA uncinorum, laqueariorum & forcipum extrahentium mentionem facit (a); instrumentum vero, quo caput incidebat, ut curreret quod in ipso est, non designat (b).

At omnium postremus ALBUCASIS plurima instrumenta dedit, & ligno incidi curavit (c); sic vertigines tres pro aperienda matrice, pro conterendo magno capite forcipes tres, uncinos duos, unum unius spinæ, alterum duarum, duo spumatilia, denique dat & foetum impellens instrumentum, & alii alia vel eadem (d).

1 2

Ex

(s) Loc. citat.

(t) Libr. III. Cap. LXXVI.

(u) Libr. VI. Cap. LXXIV.

(x) Ibidem.

(y) Ita vocatur GUINTERIO *Andernaco*; acieula autem dicitur a CORNARO.

(z) Ibid. Scolopomachæion autem non vertit GUINTERIUS; aculeatum cultellum reddidit CORNARUS, vide variantes.

(a) Loc. cit.

(b) Cap. XXIX. Lib. III.

(c) Lib. II. Cap. LXXVI.

(d) Sic in Onomastico *Iulii POLLUCIS* Lib. IV. Cap. XXVI. Edit. Amstel. in II. Volum. in fol. instrumenti ὀμφαλιστήριον mentio fit, cuius sub eadem voce nulla ab aliis facta est mentio, & hoc instrumentum solum ad artem obstetriciam refert; inter instrumenta medica vero eodem Lib. Cap. XXV. σμίλη, ψαλὶς τομίδος addu-

Ex hisce omnibus bene consideratis, præter veritatem §. I. & IV. insuper quoque patet, non ea adhuc ab illis inventa fuisse instrumenta, quæ vivum fœtum, in situ incongruo constitutum, ferro, si nulla alia ratione corrigi is posset, salvarent.

§. VII.

Post hæc tempora in arte nihil actum fuit, quin potius omnis Veterum labor quasi tumulo sepultus latuit, donec tandem in Galliis PARÆUS varia iterum produceret instrumenta, imprimis autem uncos, quod instrumenti genus sub sequentibus dein temporibus adeo multiplicatum fuit, ut non aliud in tota profet Chirurgia obstetricia adeo varia indutum forma, quam hoc ipsum. Ipse hic modo nominatus PARÆUS quatuor distinctos uncos describit & delineat (e), uncum nempe articulatum seu catenatum, cum tribus aliis. SCULTETUS (f) instrumentum duobus uncis donatum, ex *Andrea a CRUCE* depictum, exhibet. FOURNIER, GUILLEMEAU, MAURICEAU, DIONIS, obstetricantes Galli, in suis operibus passim varios exhibent uncos, nostrisque temporibus singula fere, quæ in lucem prodeunt, chirurgica scripta, tales simul continent instrumentorum collectiones (g), quemadmodum nuperrime plurimorum Auctorum uncos collegit VOIGTIUS (h). MENARDUS, Gallus, obstetricans, duos protulit uncos (i); his vaginam adaptavit SMELLIE, Medicus Anglus; alium autem

adducuntur, quæ obstetricariam artem & Chirurgiam propius spectant.

(e) Lib. de *Generat.* Cap. XXVI.

(f) *Armament. Chirurg.* Tab. XVII. Fig. I. & Tab. XLI. Fig. V.

(g) GARENGEOT *Traité des instruments*; HEISTER in sua *Chirurgia* &c.

(h) In *Dissert. de Capite infantis abrupto variisque illud extrahendi modis.* Giesæ, MDCCXLIII.

(i) Dans la *Preface du Guide des accoucheurs.*

tem vaginalem uncum in peculiare usus commendavit LEVRETUS (k).

§. VIII.

Quum vero propria luerent experientia, quod iam aliorum sapere potuissent (l), uncos reiicere, & alia, minori periculo adhibenda, his substituere cœperunt instrumenta; hinc MAURICEAU instrumentum capitis attractorium, Gallis *Tiretête* dictum, construxit (m), recentioribus temporibus, Celeb. FRIEDIUS eductorem, BURTONUS extractorem, fieri curarunt; terebra occulta OULDI, ut & ferrum SIMPSONI, in similes usus fabrefacta fuere, dum interim simplici forfice (*bistouri*) uteretur la MOTTE, vulgari cultro DEVENTERUS, clave HORNII, & alii aliis, ut diversorum libros evolventi patebit. Minime tamen hæcenus deprehendimus, hos veteribus palmam præripuisse, quum & uncis & perforatoriis illorum Chirurgia iam nimium abundaret.

§. IX.

Interim subsequenter temporibus, & arte magis exculta, crudelem illum complures abhorrebant modum, infantem vivum, accelerandi partus causa, occidendi, aut cerebrum ex capite prægrandi & nimis crasso fœtus vivi extrahendi, eamque ob causam de parando apto instrumento, quod ferreis quasi manibus caput prehenderet, fœtumque vivum, si possibile esset, secure extraheret, serio cogitarunt (n),

1 3

licet

(k) *Suite des observations sur les causes & les accidens de plusieurs accouchemens laborieux.* a Paris, MDCCLI.

(l) CELSUS loc. cit.

(m) *Delineatus est in Tract. de mulier. prægn. partur. et puerp.* p. 252.

(n) Teste HEISTERO, *Chirurg. Part. II Sect. V Cap. CLII § XXII.* *Ex recentioribus, inquit, Medicis ac Chirurgis prudentiores magnam dederunt operam, ut ferramentum & modum excogitarent, quibus eiusmodi in casibus & fœtui & matri simul vitam servarent.*

licet ipsorum etiam Veterum quædam instrumenta huic scopo facili negotio adaptari posse videantur. Sic enim iamiam AETIUS ex PHILUMENO forcipem dentarium aut ossarium allegat; forcipis comprimentis PAULUS; extrahentis AVICENNA mentionem fecerunt, & ALBUCASIS figuras tres forcipum, ad caput fœtus conterendum quidem inventarum, sed levi mutatione, demptis nimirum ferris, ad idemprehendendum & sine lethali læsione extrahendum, idonearum, exhibuit (o).

§. X.

Ex omnibus vero primus *Iacobus RUEFF* (p), Tigurinus, ligno incidi curavit *forcipem longam tersam* (q), qua infans, ob capitis magnitudinem in partu retardatus, prehendi & educi posset. Erat id sane desiderato scopo satis aptum instrumentum, quod dein vario modo immutatum *forcipis Belgicæ, Gallicæ & Anglicæ* titulo innotuit, disceptantibus inter se variis Auctõribus, de gloria inventionis. Latuit tamen primo & omni fere usu destituta fuit (r), donec tandem in Belgio *GILLES le DOUX*, Chirurgus Iprensis, itemque *PALFINUS*, Gandavenfis Chirurgus, forcipem hanc in lucem quasi protraherent, ac posterior eandem Academiæ Regiæ Scientiarum Parisinæ, raptum licet reclamante priore (s), communicaret, unde Gallis dein usui esse cœpit, & ab his, retento *Palfinianæ forcipis* nomine (quod tamen raro occurrit), multum

(o) Patet id ex sola inspectione figuræ, imprimis nonæ.

(p) Vixit ille tempore *PARAEI*, meritoque hinc mirari licet, qua ratione factum sit, ut illud tam diu ignoraverint Galli, quum tamen in prima sua elaboratione magis perfectum fuerit quam forceps Gallica post triplicem correctionem.

(q) Lib. III, de Partu, cap. VI. *Harm. Gynecior.*

(r) Prout hoc evidenter ex scriptoribus illius aevi apparet.

(s) *LEVRET Observations sur les causes & les accidens de plusieurs accouchemens laborieusés*, pag. 81.

tum & sæpe correctus fuit, a PETITO, GREGORIO, SOUMAIN, DVSE, LEVRETO, Chirurgis Gallis, ut & CHAMBERLINO, Anglo medico (t). Falli ergo mihi videtur Celeberrimus BOEHMERUS (u), quando PALFINUM & GREGORIUM *extractores diversos conficiendos & applicandos curasse*, asserit; præterquam enim quod GREGORIO forceps ante PALFINI communicationem ignota adhuc fuerit, adeoque de inventionis gloria cum PALFINO certare, iuxta Celeberr. BOEHMERI relationem, minime potuerit, prior iste *forcipem tantum Palsinianam*, levi quadam admodumque exigua ratione mutatam, non vero ab eo diversam & discrepantem, construi curavit (x). Si vero Celeberr. etiam BOEHMERO concessero (y), *Palsinianam forcipem* longe ab illa, quæ hodie in Gallia adhibetur, differre, GREGORIO tamen, nec Patri, nec filio, qui forcipem parentis correxit (z), eam perfectionem deberi etiam mihi, ut spero, concedet (a), siquidem pater *forcipem Palsinianam* tantum aliquo modo correctam habuit, filius forcipem fenestratam (b) sola multiplici iunctione, eaque satis inepta & inconvenienti, donavit (c).

§. XI.

In Anglia vero CHAMBERLINUS, Medicus obstetricans, & filii tres, in quos iure quasi hæreditario translata forceps est, arca-

(t) Idem pag. 89.

(u) *Disquisit. de usu & præstantia forcipis Anglicana in partu difficili*, §. XX. itemque variis in locis Observationis supra citatæ, de *Sarcomate uteri notabilis molis*.

(x) Testantur id adhuc hodie omnes artis obstetricæ Magistri in Gallia, mihi que ipsi idem hoc intueri licuit.

(y) Quod loco modo cit. adstruit.

(z) Sicuti ibidem adserit.

(a) Hac in re viventium testimonia habeo quamplurima.

(b) Hæc perfectio Anglis, non autem GREGORIO debetur.

(c) Galli *en Cremalliere* vocant.

arcanum dudum habuere instrumentum (*d*), quod orbi literato anno 1733. in libro de arte obstetricia (*e*) primus communicasse dicitur CHAPMANNUS, Chirurgus Anglus, ob fevriorem BUTTERI, Chirurgi Edimburgensis, iustam tamen quod forcipem celaret, animadversionem (*f*). Qua autem ratione Doctor SMELLIE (*g*) asserere queat, forcipem CHAMBERLINI eandem esse cum *Chapmanniana*, quum tamen posterior nullo loco huius mentionem iniiciat, quove dein iure Celebrerr. HEISTERUS gloriari possit, quod occasionem de ulteriori perfectione illius forcipis dederit, ipsi viderint. Hoc certum est, quod etiam in Anglia tempore CHAPMANNI alii alias habuerint & adhibuerint forcipes (*b*), & quod GIFFARDI, Angli, forceps parum a CHAPMANNI forcipe fuerit diversa (*i*). Quidquid autem sit, genuina forceps revera Germanorum est inventum, maior eius excavatio, ut & apta illa forma fenestrata, Anglis forte debetur, instrumenti vero variata iunctio, Gallis & Anglis præcipue in acceptis est ferenda; inde ergo concludo, solos de inventionis gloria inique certare Gallos, & hinc amissa spe circa eandem concurrendi, primam inventionis ideam, intuitu huius forcipis, ex PARÆO haustam fuisse non satis liquido demonstrare (*k*).

§. XII.

Recentioribus hisce temporibus varias eiusmodi forcipes a compluribus Auctoribus delineatas deprehendimus. Sic forcipis *Palsinianæ*, ab amico sibi communicatæ, figuram ex-

(*d*) SMELLIE *Introduction of Midwifery*, pag. LVI.

(*e*) *Treatise on the improvement of Midwifery*.

(*f*) *Act. Edimburg.* Tom III.

(*g*) Loc. modo citat. HEISTERUS *de Partu difficili*, §. XI.

(*b*) Testatur hoc ipse, in sua Præfatione, CHAPMANNUS.

(*i*) Ibidem.

(*k*) LEVRET, lib. antea cit.

exhibet Celeberr. HEISTERUS (l), aliamque, perfecte similem illi, quam Academ. Reg. communicavit PALFINUS, sistit LEVRETUS (m). VOIGT figura 11. forcipem Dn. PUISSEAU, qui absque dubio PUXOS est (n), exhibet; fig. 12. forcipem FRIEDII, & 13ta SCHURERI (o) forcipem monstrat. Correctas figuras forcipum dat GIFFARDUS (p), quas *Gregorianis* similes esse dicit Celeberr. BOEHMERUS (q), ad cuius modum & hic posterior etiam figuram forcipis dat (r). *Palfinianam forcipem* a DUSSEO correctum in Actis Edimburg. sistit BUTTERUS (s), quemadmodum etiam variarum forcipum figuras æri incidi curavit LEVRETUS, propriarum vero tres exhibuit, *Palfinianam* nempe forcipem ultimæ correctionis (t), forcipem novam tribrachialem (u), & forcipem curvilineam (w). Tandem etiam MENARDUS alias adhuc in medium producit forcipes, de quibus ipsi Auctores consuli possunt. Iam vero

quid

(l) In Operib. chirurg. Tab. XXIII. fig. XVI.

(m) Lib. cit. pag. 88.

(n) Chirurgus Parisinus & artis obstetricæ Magister.

(o) Practici Argentinenfis.

(p) *Cases of Midwifery.*

(q) Disquisitione cit.

(r) Ibidem.

(s) Volum. III. Tab. V.

(t) *Observations* &c. Fig. 14. Tab. I.

(u) Ibid. Tab. I. Fig. I. II. &c. De hoc imprimis instrumento egit in Appendice Voluminis IX. Actor. Acad. Nat. Curios. Celeb. BOEHMERUS, itemque Clariss. IANCKIUS, in suis Commentat. de *Forfice* & *Forcipe Bingianis*, ast, uti videtur, ex simplici instrumenti consideratione, & perquam rudi effigie, prout hoc evidentissime demonstrat in Responsione, quam neuter illorum huc usque diluit, eximius LEVRETUS. Præclarum hoc scriptum insertum est Continuationi observationum, seu *Suite des Observations* &c. Artic. XIII.

(v) *Suite des Observations* Tab. II. Fig. II.

App. Nov. Act. Med. Ph. Vol. I.

m

quid de his omnibus sentiam instrūmentis, ex meā & aliorum observatione, experientia ac ratione, nunc dicam.

§. XIII.

Atque ut de uncis, uncinis, embryulcis, sacris omni ævo instrūmentis, exordiar, facere non possum, quin *primo*, eadem in illis casibus, in quibus semper applicata fuere, minime fuisse indicata; *secundo*, neque in his, neque in aliis tuto adhibita; *tertio* denique his æque efficacia, magis tamen secura & minus periculosa instrumenta hodie esse cognita, monstrem. Primum equidem, *quod in his casibus, in quibus applicati fuere unci, non sint indicati*, elucescit, si illi considerantur casus, in quibus adhibebantur, atque, ut omnes Veterum, itemque illos silentio præteream, ubi, abdomine aut pectore uncis perruptis, viscera in hisce cavitatibus contenta crudeli & agresti labore perperam extracta fuere; in capite prævio prægrandi (*x*), retento ac impedito (*y*), ubi recentiores semper illos adhibent, nunquam indicantur: caput enim prægrande sæpe ipsa natura formavit, & retentum aut impeditum, arte adiuta, expellit, ita ut, obstaculis vel sponte, vel arte remotis, facile succedat partus, abs eo quod statim ferro cruentari debeat, idque confirmatione nulla indiget, quum observationes sufficienter illud demonstrent. Si vero naturæ labor, vis, actio, non expectatur, si impedimentum partus ab obstetricante ex suis signis nec cognoscitur, nec tollitur, sique tandem uncus applicatur, tunc præmaturum matura ignorantia ferrum adhiberi, & iam rupto cranii tegmine homicidium fieri, quilibet facile intelligit ac perspicit. Inhumanum ergo foret scelus, hoc in casu & sub his circumstantiis adhibere uncus.

§. XIV.

(*x*) PEU *Practiquo des accouchemens*, toto Cap. III.

(*y*) Idem & cum eo alii omnes, qui his instrūmentis utuntur.

§. XIV.

Verum adulto iam malo, natura fatifcente & inertī, fractis nimium parturientis viribus, mortuo fœtu, forsitan tunc, in eodem casu, certius indicari videntur talia instrumenta? Ast, eadem omnino ratio est, sicuti in priori casu, ita ut nec hic applicari tuto possint, nec debeant, nec etiam indicentur. Caput enim fœtus, a continuato dolorum impulsu, arctissime, cunei ad instar, versus ossa pubis adaptum est; hinc totam ibi cavitatem sua mole replet, adeoque orificium uteri, unacum superioris pelvis diametri apertura, obturatum est. Qua ergo ratione uncus, cuius hamata constructio angulum plus minusve acutum superiori sua parte, efficit, per obturatam ab immobili capite pelvis aperturam introduci poterit (z)? certe impossibile id erit, nisi ipsum uterum ferro perrumpere velis; taceo, quod omnes obstetricantes, sub his circumstantiis, uncorum applicationem, summa licet cum prudentia factam, prorsus frustraneam, temerariam, matri perniciosam, & fœtui inutilem fore, testentur, quum illud tantum, quod in vaginam prominet, capitis segmentum, unci actionem experiri queat, quod vero non nisi tumorem quendam quoad maximam partem mollem, ex vas compressis & circulatione intercepta ortum, constituit, qui unci actionem sustinere nequit, id quod iam dudum etiam ipsi probe perspexerunt Veteres, eamque ob causam omnes fere & singuli, pro applicatione uncorum, solidissimas semper, nec adeo facile diffringendas cranii partes, ut sunt oculi, os, aures, mentum, elegerunt, reliquas vero omnes molliores ad operationem istam ineptas iudicarunt, quod etiam,

m 2

neg-

(z) Testatur id ipsum D. MITTELHÆUSER, §. IV. Artic. II. *der practischen Abhandlung von Accouchiren*. Lips. 1754. quod sane haud levis momenti testimonium est, quum hic ipse Auctor his instrumentis omnes fere partus difficultates superare intendat.

neglecta plane illorum auctoritate, sola ratio abunde monstrat & experientia uberius confirmat.

§. XV.

Quodsi tamen, contra rectas artis leges, & contra ipsum communem sensum, etiam in mollem hunc tumorem uncus defigi, & sic cranii tegmen diffringi posse, velint, utique *id neque tuto fieri, nec ab uncorum applicatione hoc tentamine ullum sperari operationis successum posse*, audacter assero; & hoc alterum propositionis membrum est. Unco in mollem tumorem immisso quid efficies? præter inutile, adacto & attracto ferro, vulnus, certe nihil? Sed hoc operationi perficiendæ nulla plane inserviet ratione. Etiam si enim tumor iste ferro perruptus & penitus ablatum sit, infantis tamen caput, integro manente cranii tegmine, eadem vi infixum & inclusum remanet. Quorsum igitur cruentæ & inutiles hæ encheireses? neque tamen velim credas adeo facilem esse, ut quidam sibi persuadent, hanc continui solutionem; sæpe enim difficillimam & periculosissimam illam esse, unci hamata constructio, obliqua applicatio (a), capitis in recta linea prodeuntis conditio, obstetricantium in operatione sudor, manualis operatio, observatio, satis superque evincunt & demonstrant. Quodsi vero nequidem unco in mollem tumorem facili negotio infigi potest, quanto maiori cum difficultate ipsum offeum

- (a) Optime iam iam hoc animadvertit AETIUS, & idcirco, loco supra citato, utilissimum hoc suppeditat monitum: *Si caput ita impactum fuerit, ut nullo modo retrudi possit, uncinus attractorius oculo, aut auri, aut mento, insigatur - - & dein alterum instrumentum ex altera parte oppositum, similiter immittatur ac insigatur, ut aequalis & ad neutram partem inclinans attractio fiat.* Unde liquido apparet, & AETIO iam obliquam illam unci tractionem fuisse cognitam, quam ipsa etiam confirmat praxis.

seum diffringetur tegmen? Sane, præter modo allegata obstacula, aliud etiam, perquam grave, imo fere summum præbet elastica cranii conditio, cuius intuitu illud instrumento facillime cedit, unde & ipsa ossea theca ægerrime diffringi poterit. At, etiam hanc agresti & multo labore (uti sæpius fit) perruptam dabo; nunquam tamen unci attrahentis potentia par erit superandæ huic resistentiæ, quum cognitum iam atque evictum sit, quod in dimovendo ex aliquo loco, per tractionem, corpore qualicunque, tractionis potentia superare debeat summam resistentiarum. Hoc autem si ita se habet, sicuti verissimum omnino est, posito nostro casu, capite nempe incuneato, facta cranii violenta apertione, & unco ex hoc pendente & attracto, immoto capite cranii tegmen dirumpi, uncum fallere & elabi, atque tunc aut in obstetricantis manum, sin adhuc adeo providus fuerit, aut, incaute magis eodem procedente, in mulieris genitalia defigi, illisque dehiscensibus immergi, necesse est (b).

§. XVI.

Grave hoc & admodum terribile ab uncorum applicatione metuendum incommodum suo iam tempore probe perspexit CELSVS, & hodie omnium fere obstetricantium testimoniis signatum legimus, ita ut mirum certe videri possit, illum, post adeo tristes casus, esse uncis in arte usum. CEL-

III 3

SVS

- (b) Testantur id quamplurimæ observationes, inter quas eas semper crudelissimas invenies dilacerationes, quæ obstetricantium adjuvante manu factæ; hinc merito illos processus damnavit LEVRE-TUS, quos obstetricans non solus, sed cum alio perficeret, DOMINI LAMOTTE & aliorum ex hac causa infortunia recensens; unde etiam non satis mihi patet, cur Dn. D. MITTELHEUSER Lib. eit. dum §. IV. Artic. II. methodum applicandi instrumenta, procedente primo capite, exponit, cerebro exenato, uncum capiti infixum alteri trahendum tradat.

SVS vero sic habet (c): *Unci acumen in ipsum os vulvæ ubi delabitur, sequitur nervorum distentio & ingens periculum mortis*; hiantia in rectum vulnera disruptæ vesicæ, elapsa per uterum eiusque vaginam intestina, id satis superque confirmant. Idcirco etiam Romanus hic Medicus cautelas quasdam practicas subiungit, quando mediante unco tractio tentari possit: *Igitur, inquam, compressa vulva, conquiescere, hiante, leniter trahere oportet (d)*; quem locum Celeb. HEISTERVS (e) ita interpretatur: *Igitur compressa vulva* (hoc est constricta matrice, sive doloribus cessantibus) *conquiescere*; *hiante vero* (hoc est doloribus præsentibus) *leniter trahere oportet*. Pace vero tanti viri ut recte utilissima illa, a CELSO in operatione præscripta, cautela intelligatur, nec maiora cum uncis mala perpetrentur, monebo, naturam explicationi *Heisterianæ* plane contrariari: Illa enim sensatio dolorifica, quam parturiens percipit, & vulgus *partus dolorem* appellat, uteri sese contrahentis & constringentis effectus est, quod vel exinde satis manifesto patet, dum ipsæ obstetrices, ex tremulo uteri se se constringentis nisu, digiti opæ, appropinquantem dolorem citius, quam parturiens, sentiunt, & iterum ex uteri successiva relaxatione & collapsu doloris cessationem prædicunt. Quare, dum CELSVS dicit, *compressa vulva conquiescere oportet*, intelligendum id est de constricto utero, & doloribus præsentibus; *hiante vero leniter trahere*, id est, doloribus cessantibus, utero collapso, relaxato, nec tanta vi supra fœtum constricto, uti tempore dolorum esse solet. Quis enim hodie ignorat, artis legem esse, ut urgentibus doloribus ab extra-

ctione

(c) Loc. citat.

(d) Ibidem.

(e) Chirurg. Part. II. Cap. CLIII. §. III.

ctione desistatur, & præsentibus illis, in nostro casu, difficiliorem esse impedimenti istius remotionem (f)?

§. XVII.

Ex his omnibus ergo concludo, uncorum applicationem DEVENTERO merito *execrandam*, CHAPMANNO *horrendam*, & BOEHMERO *crudelem* videri, ac hodie sapienter ab omnibus bonis detestari. Forsitan etiam ex horum frequentiori usu factum est, quod multis in regionibus, rebus non nisi summe desperatis, obstetricantes demum accersantur, & odiosis nominibus afficiantur, prout recte id suspicatur CHAPMANNVS cum aliis. In Gallia adhuc ferrum ita horrent mulieres, ut quodlibet pro unco habeant, neque tamen sine ratione; si quæ enim alia regio, tum certe hæc hodie omnes difficiles partus iudicat uncis, vix non præter LEVRETVM tota. Idem hoc iam suo tempore in Gallia se vidisse testatur Dn. LAMOTTE, qui integrum Caput, lethalibus uncis confectarum observationum, congeffit, atque tanto hos, ob malam famam, odio habuisse videtur, ut in censura medica, quæ eius libro adiicitur, a Medicis simul testimonium subiungi petierit, nunquam se uncus in usum vocasse.

§. XVIII.

Sed iam ad tertium progrediamur membrum, demonstraturi, *quod uncorum in locum alia æque apta, magis tamen secu-*

(f) Hunc errorem eo libentius hic corrigo, quum notum mihi sit, quod multi ex eo falso tali præiudicio in eundem incurraant. Sic MENARDUS Lib. cit. dum de introducendis forcipibus agit, uteri contractionem, ut intromittantur, expectandam suadet, quasi hæc præsentem facilius immitti possent; nec est cur anxius illam expectet, quum plerumque immediate sequatur introductionem in orificium uteri factam, ob inde evenientem graviorem huius irritationem; unde ridiculum est, Auctorem hunc id exoptare, quod alii plane reformidare solent.

secura, in similibus casibus, hodie usitata & cognita sint instrumenta. In casu capitis prægrandis, impediti, retenti, etiam incuneati, partus per causas naturales difficultas, imo impossibilitas, ex vastitate capitis, pelvi nimis angusta aut male conformata, denique ex aliis tunc præsentibus obstaculis, emergit, adeoque multiplex ex causarum varietate oritur indicatio. In primo casu capitis vastitas est minuenda; in secundo, quum solida pelvis diameter augeri non possit, pariter primi casus indicatio respicienda est, licet capitis magnitudo non admodum excedat; in tertio obstacula secundum variam suam naturam auferenda veniunt. Capitis vero vastitas variis minui artificiis potest, non solo molem destruyente unco, sed etiam, integra manente mole, tantum eius diametro longitudinali prolongata, & transversali imminuta, quorum primum facillime obtinetur forcipibus, teste multiplici experientia; vel etiam imminui potest, dempta mole, cranio aperto, & cerebro extracto mediante instrumentis simplicissimis, spatulis, clavis, cultris, forcipibus, &c. quæ vero, ex suis causis indicata, semperque uncis securiora, pro vario casu vitæ aut mortis fœtus, itemque varia pelvis configuratione seliguntur, ita ut primum ope vivi & adhuc integri extrahantur fœtus, posteriora autem mortuo infanti sine ullo periculi metu applicentur.

§. XIX.

Eritne vero aliquis adhuc uncis in arte obstetricia usus? Recte sane quæstio hæc moveri potest, postquam evictum fuit, in illis casibus, in quibus alias adhibebantur, eosdem nec indicari, nec tuto adhiberi posse; uncis enim iam dixi ad coarctatum caput eiiciendum esse ineptos, ad diffrigendam cranii thecam periculosos; in casu autem relictæ in utero corporis, capite ab hoc avulso, aut capitis crassi nimis, & iam alio instrumento (mortuo fœtu) comminuti, solum conveniunt, in aliis nunquam adhiberi debent, & vix prudenter possunt,

§. XX.

§. XX.

Aliud instrumentorum genus, quod iam a Veteribus pro adiuuando difficili partu adhibitum fuit, & hodie adhuc multis usu venit, erant *perforatoria*, seu *excerebratoria*, *scindentes cultri*. Hæc eum in finem excogitata fuisse videntur, ut citius & tutius molem capitis minuerent, aut parte abscissa corpus extenuarent. Hodiernis temporibus hic usus religiose nimis observatur, & intra paucorum annorum spatium ita multiplicata hæc instrumenta fuere, ut unice quasi in eo operam suam collocasse videantur Auctores, quo ad perficiendam quamlibet cerebri extractionem novum perforatorium, & ad cuiuslibet partis a corpore separationem novum scalpellum aut cultrum inuenirent.

§. XXI.

Varia alia hinc inde apud Auctores descripta & delineata videmus eiusmodi instrumenta. Quod occipitio (licet tamen hic locus minus idoneus ad hanc operationem habeatur), infigebat *perforatorium*, MOSCHION, non describit; figuris expressit *spumatile parvum*, ut & *magnum*, ALBUCA-SIS (g); prius verum perforatorium est, posterius utrimque scindens scalprum; alii adhuc cultros, forcices, scalptra, scalpella, spatulas, clavos & similia, nuda, aut vagina involuta, recentent. Recentioribus hisce temporibus etiam peculiarem forcicem sibi parari curavit SMELLIE; instrumentum autem perforatorium Dn. MAVRICEAV aliorum ad instar fabrefactum est, quæ simplici *extractorum* nomine a suis Auctoribus donata sunt.

§. XXII.

In genere perforatoria & excerebratoria omnia indicationi, propter quam constructa fuere, plenarie & melius, quam unci,

(g) loc. citat.

App. Nov. Act. Med. Pb. Vol. I.

unci, satisfaciunt; quum vero eidem indicationi aptioribus & neutiquam enecantibus sæpius subvenire queamus, & in eodem casu obstetricans perforatorio vitam infanti inhumana crudelitate tollat, alter forcipe seruet, merito idcirco illa penitus proscripta atroque carbone notata fuerunt.

§. XXIII.

Itaque ut perforatoriorum usum etiam limitem, ea tantum in illo casu, ubi grandior capitis moles per pelvis aperturam educi nequit, convenire iudico, præsertim si infimul minor est pelvis diameter, ut forceps intromitti nequeat, & certa ac indubitata mortem fœtus comprobant signa; his vero deficientibus conditionibus, neutiquam adhibenda sunt. Vivo enim illi cerebrum eximere velle, infandum foret scelus (*b*), sique satis ampla fuerit pelvis, ut facili negotio introduci queat forceps, præstare semper arbitror, infantem, licet mortuum, saltem integrum, quam effracto cranio & exemto cerebro, adstantium oculis subiicere.

§. XXIV.

Quod autem scindentium cultrorum, uncorum, scalpro-
rum, ut & aliorum, ad membri cuiusdam separationem destinatorum usum spectat, hanc operationem prorsus inutilem, infimulque periculosissimam reputo. Etiam si enim brachium, intra os uteri ad humerum usque protrusum, dimidia sui parte ante genitalia abscindatur, minime tamen hac ratione partus difficultas sublata est, aut obstaculorum conditio mutata. Certe os uteri constanter adhuc obturatum manet, & tamen, hoc non obstante, passim hæc præcepta inculcantur, & figuris, dimidio ablato brachio, in debitum situm versi infantes exprimuntur. In ipsa autem articulatione humerum abscin-
dere,

(*b*) Maxime in initio laborum, de qua re vid, infra §, LXVII, LXVIII, & LXIX.

dere, ut hoc alii faciunt, itemque caput a vertebrae solve-
re (i), aut transverse in utero situm infantem per medium
dividere velle, rusticæ temeritatis, vera arte repudiatum,
nec forte unquam sine damno probatum consilium habeto.

§. XXV.

In specie vero instrumentum Dn. MAVRICEAV *Tire-tête*
dictum, feliciter cum suo Auctore extinctum credo, licet
ridicula emphasi rarum artis suae arcanum, mirum instru-
mentum, illud dicat, quod sibi proprium primum reser-vare
voluit, tandem, conscientia adductus, publici iuris fecit.
Hoc enim eam, pro qua illud construxerat, indicationem
minime omnium, eam vero, pro qua constructum illud esse
procul dubio nollet, perfectissime adimpleret, mortuum nem-
pe vix unquam educendo infantem, & vivum certo certius
occidendo; unde etiam illud Dn. PEV, Gallus obstetricans,
integro quodam Capite recte declamavit, uncos eidem meri-
to præferens. Contrariæ prorsus opinionis in hac re depre-
hendo DEVENTERVM, qui de uncis differens, *unci, inquit,*
nunquam usui esse possunt, quod humeri adeo valide obstant,
ut caput, licet maxima vi detractum, succedere non pos-
sit, & de instrumento Dn. MAVRICEAV, hoc sane instrumen-
tum ait, accommodatius est, minusque periculi parturienti

n 2

qui-

- (2) Iniquæ huius encheiresis autor est CELSVS, quem complures alii
imitati sunt, inprimis quoque DEISCHIVS, qui in Tractatu germa-
nico, cuius titulus est: *Abhandlung, daß weder die Wendung,*
noch Englische Zange, in allen Geburts-Fällen vor Mutter und
Kind sicher gebrauchet werde, aperte fatetur, quod & brachi-
um, & caput a trunco separaverit, itemque per medium divise-
rit infantem, non tamen semper, ut videtur, cum salute matris.
Sic & D. MITTELHÆVSER *lib. cit. §. V. Artic. II.* brachium ex
articulatione, ut & scapulam solvit & eximit, ventrem etiam ape-
rit & medias vertebrae cultro dividit, §. VI.

quidem, quam uncini, infanti autem nunquam non necem adfert. Prima equidem de arte DEVENTERI propositio falsa est; nam in casu capitis retenti, impediti, coarctati, non semper humeri in causa sunt, quod partus non succedat; atque si sint, tunc certo instrumentum Dn. MAVRICEAV minus præstabit, quam unci, prout hoc ipsa docent instrumenta, eorumque applicatio; unde etiam secundæ propositionis primum membrum pariter concidit, eaque propter perspicere non possum, cur, ex levioribus illis DEVENTERI rationibus, Celeberr. BOEHMERVS (k) uncōs reiicere, & Dn. MAVRICEAV instrumentum his, tanquam accommodatius, præferre potuerit. Idem mecum sentit Celeb. HEISTERVS (l), machina, inquit, tractoria, tire-tête Mauricæi, uncis minus, & DEVENTERO (cuius contrarium apud hunc Auctorem lego) & HORNIO & mihi commoda videtur. Ex aliis vero & longe gravioribus rationibus, ut iam antea monstravi, etiam uncōs contra Celeb. HEISTERVM damno & detestor, sicuti ex iis apparet, quæ §. XVI. & XX. monui.

§. XXVI.

In eundem usum porro FRIEDIVS instrumentum construxit, atque *Burtonianus extractor* excogitatus fuit; sed eandem profus notam, ac illud MAVRICAEI, incurrunt; quod perspicuus FRIEDIVS, præclaro sane exemplo ipse suum instrumentum damnavit primus, & forcipum usum substituit, de quibus speciatim nunc mihi agendum erit.

§. XXVII.

Forcipes ad extractionem fœtus vivi aut mortui pro tutissimis & convenientissimis semper habitæ fuerunt instrumentis; inde etiam factum est, ut varie a variis immutatæ fuerint

(k) *Disquisit. secunda* §. XV.

(l) *Chirurg. Part. II. Cap. CLII. §. XXI. circa finem.*

rint & correctæ, licet tamen inde non semper perfectiores evaserint, uti id alibi satis demonstravi. Iam vero illas examinato forcipes, quæ & hodie maxime in usu sunt, & vario simul respectu aliis præstant.

§. XXVIII.

SMELLIE, Medicinæ Doctor & artis obstetricariæ Magister Londinensis, forcipem construi curavit satis exiguam. Est ea tantum *forcipis Chapmanianæ*, mutata iunctione, compendium, & instrumentum ad vaginæ canalem & curvilineum eius ductum perfecte adaptatum (*m*). De hoc recte differit LEVRETUS (*n*), eius commoda & incommoda perlustrans, & figuram simul exhibens. Hoc ego præter LEVRETUM observo, caput incuneatum hac forcipe rarius educi posse, quod ut evidentius pateat, sequentia momenta consideranda sunt.

§. XXIX.

Infantis, naturali partu excludendi, caput 6, aut 7. pollicum diametrum longitudinalem habet; ferræ *forcipis Smellianæ*, quæ caputprehendere debent, 6. pollices tantum; iterum vaginæ longitudinalis diameter pollicibus 6. stilus autem seu manubrium forcipis, 4. absolvitur. Igitur totius forcipis longitudo decem pollices æquat, & longitudinales tum capitis, tum vaginæ diametri 12. continent, qui in paragomphosi capitis fœtus, ex eo, quod illud ad aliquot pollices in vaginam descendit, ad 8. reduci possunt; exinde autem liquido apparet, quod, si in paragomphosi utrinque, ad beneprehendendum & extrahendum caput, immittatur instrumentum, necessario in vagina & uteri ostio eiusdem pollices 8.

n 3

lati

(*m*) Scilicet in quantum recta forceps potest; nam & huius premitur incommodis.

(*n*) *Suite des Observat.* Art. VIII. Figuram vero exhibet Tab. II. fig. IX.

latitent, adeoque extra genitalia tantum prominere possint pollices 2. Qualis ergo & quanta sub his circumstantiis erit forcipis actio?

§. XXX.

Alterum est, quod capitis ea pars, quæ in vaginam prominet, plus minusve spectabilem tumorem, & quidem in ratione inversa dolorum, adeoque & incuneationis, vivente fœtu acquirat, isque sæpe ad duorum vel trium pollicum magnitudinem accedat. Hoc ergo si contingat, capitis longitudinalem diametrum totam & brachiorum, & manubrii longitudinalem diametrum æquare, manifesto liquet. Qualis autem nunc adest probabilitas, quod brachia forcipis, quæ 6. pollicum tantum longitudinem habent, capitis, quam in puncto firmo prehendere nequeunt, adductura sint molem (o)? Proinde etiam in illo casu, ubi incuneatio capitis versus superiorem regionem occurrit & nullus apparet tumor, aut non admodum notabilis, (quod video Auctorem sibi concedi velle) ferræ caput nondum prehendere possunt, nisi toto introducto, cum manubrio, instrumento, & tunc iunctio forcipis fere fieri debet circa superiorem pelvis aperturam, quod quale sit inconveniens, imo quantum operationi absolvendæ impedimentum iniiciat, facile perspicient omnes Practici. Annon ergo eam, quam dedit *uncis Menardianis* longitudinem, forcipi utilius dedisset? Equidem forte aliquis obiiciet,

- (o) De hac re legi meretur Celeb. BOEHMERI *de Sarcomate uteri Observatio*, Appendici *Act. Acad. Nat. Curios.* inserta, §. XXIX. ubi IANCKIUM reprehendit, quod breviores forcipis laminas aliis præstare afferat; loquitur vero ex experientia Doctiss. BOEHMERVS, cui etiam in hoc subscribo, nec movet me maximus vir HEISTERVS, qui *ex terrore & horrore, quem forcipum magnitudo parturienti incutit*, parvos suos uncos forcipibus antepōnit, *Chirurg.* Part. II. Cap. CLII. §. XXII.

ciet, repugnare hoc experientiæ, quum sæpe hac forcipe ex angustiis caput eduxerit; at, hanc obiectionem, ab ipso etiam mihi faciendam auctore, nullatenus timeo; religiosus enim nimium est, qui asserat, se in superiori pelvis apertura incuneatum eduxisse caput, licet illud in inferiori hærens, & in vaginam depulsum, sicque difficulter prodiens, ipsum extraxisse facile concedam; sed hos casus a prioribus distinguat velim, qui hanc obiectionem format, & facile perspiciet, illos esse diversissimos.

§. XXXI.

ROONHVYSII, Amstelodamensium Chirurghi, forceps, ab aliis prorsus discrepat, & singulare inventum est. Diu admodum eandem summo occultasse studio dicitur, & rarum hoc artis arcanum stupendo pretio quibusdam saltem vendidisse. Ferream communicavit forcipem RATHLAW, quam iussu Procerum provinciæ descripsit in peculiari libello, Amstelodami anno 1747. edito. Eodem anno SCHLICHTINGIVS, Amstelodamensium Medicus, in Embryulcia nova etiam figuram talis forcipis exhibuit; ex delineatione Dn. RATHLAW æri illum incidi curavit LEVRETUS (*p*); ex SCHLICHTINGII autem figura Celeberr. HEISTERVS (*q*) egregium suum opus inepta delineatione conspurcavit, facileque credere quispiam posset, si figuram considerat tertiam, & SCHLICHTINGIVM, & HEISTERVM auro non redimendam talem forcipem reputasse, dum in uterum immissa illa, immani hiatus duplicatum educere fœtum tentant, inaudita hucusque obstetricantibus encheiresi. Recte ergo, meo equidem iudicio, simul animadvertit HEISTERVS (*r*), *aliquid singulare & notatu dignum*

(*p*) *Suite des Observations* Tab. II.

(*q*) Tab. LX. fig. I. II. III.

(*r*) In explicatione Tab. citat.

dignum in hac figura esse; & SCHLICHTINGIVS (s) hunc casum in arte obstetricia unum ex difficillimis omnium esse adferit, dum aliquid adeo singulare omnes obstetricantes in hac inveniunt, ut singularissimum putent talem casum, ac instrumento ita introducto, sicuti figura monstrat, plane non emendandum aut tollendum. Etiamne ergo hodie graves in re seria viri iocantur?

§. XXXII.

Quantumvis vero communicata a Dn. RATHLAW & SCHLICHTINGIO forceps pro illa, quam ROONHVYSIVS in arcanis habuit, a plerisque reputetur, nihilominus tamen multi genuinam illam esse negant, egoque eo facilius, ut id credam, adducor, dum, præterquam quod forceps ista in casu capitis incuneati nec examen, nec praxin, sustineat, nostris tamen temporibus adhuc multi, ingenti admodum pretio soluto, arcani huius notitiam acquirere nituntur, & cum eodem denum obtento re vera contenti sunt. Equidem illud se divinasse credit LEVRETIVS (t), *præsumi potest*, inquit, *miraculosum hoc medium suo tantum suffecisse auctori illis in casibus, ubi hoc facili negotio carere potuisset, quod ROONHVYSIVS ipse uteretur uncis abs dubio, ubi miraculo non esset locus, & aliæ adessent circumstantiæ; ast re vera oreipis huius (si modo illa sit, quæ sub ROONHVYSII arcano a Dn. RATHLAW communicata fuit,) quicumque consideraverit structuram, actionem, & eam, quam exerere potest, potentiam, facile intelliget, sub operatione insufficienter eandem resistere, arcus nimium esse flexiles, debiles, ad caput attrahendum profus ineptos; aliæ vero forcipes omnes, quæ huius formæ sunt, uti v. g. Rathla-vianam & Sandesianam,*
simili

(s) Ibidem.

(t) Suite des Observations, pag. 216.

simili censura notant, & in his LEVRETO, qui illas examinavit (*u*), subscribo.

§. XXXIII.

Sunt vero adhuc alii in Batavia obstetricantes, qui se etiam divinum illud instrumentum possidere gloriantur, & forcipis speciem habent admodum exiguam, ex duabus lamellis chalybeis lævigatis, nulla iunctione unitis, constantem. Forceps ista *Roonhuysianæ* vulgo sic dictæ, a Dn. RATHLAW productæ, magnitudine multum cedit, nec ita lata est, sed solidior, fortior, & non elastica, eiusque accuratam ideam exhibet LEVRETUS fig. 5. Tab. II. (*w*). Quodsi huic instrumento supra literam *b* tres demantur lineæ, & duæ infra literas *gg* habebis circiter eas, de quibus loquor, vectes, quarum actio ita perficitur, uti fig. 6. eiusdem Tab. monstrat (*x*).

§. XXXIV.

(*u*) Lib. modo cit.

(*w*) *Suite des Observations &c.*

(*x*) Hæc scripseram, quum, qui indefesso utramque Medicinam studio promovet, *Illustriff. L. B. van SWIETEN* de vero ROONHUYSI instrumento mecum communicaret, & librum lingua Batava impressum, sub Tit. *Het Roonhuysaansch Geheim in die Vroedkunde ontdeekt. te Leiden, 1754.* exhiberet. Instrumentum, quod in eodem libro æri incisum est, fieri curavi, videturque simplex & indicationi apprime conveniens esse vectis; an vero desiderio satisficiat, hætenus nondum experiri mihi licuit; rectam enim applicationem instrumenti, non ieiunam considerationem, poscit, licet id de instrumentis *Levretianis* factum sit.

* De instrumenti huius arcani promulgatione fusior recensio atque ipsius instrumenti descriptio variaque delineatio inserta est Miscellaneis illis, quæ titulo *Hamburgisches Magazin* prostant, P. XIV. p. 115. quibuscum conferendæ sunt nonnullæ animadversiones ibid. p. 643. additæ.

§. XXXIV.

LEVRETUS, *Regiæ Chirurgorum Academiæ Sodalis*, datam hucusque forcipibus considerans figuram, licet & ipse utiliter eam correxerit sæpius, facile tamen perspexit, non eas adhuc esse, quæ quærentur, unde in forcipum defectus serius animadvertit, in rationem, cur adeo difficulter introducerentur, iungerentur, fallerent, & perinæum dilacerent, inquisivit, & probe considerata partium, pelvim constituentium, tam solidarum, quam mollium, structura, viæ directione, itemque capitis incuneati situ, curvilineam construxit forcipem, quam figura I. & 2. Tab. II. exhibet (*γ*), iunctionem hodie feliciorē longe illi conciliavit, simulque ad eandem angulum duarum instrumenti partium magis aperuit; & hæ novæ sunt mutationes, quas in delineata forcipe nonprehendimus.

§. XXXV.

Le-uretiana forceps inter omnes cognitatas distinctionem forcipis curvæ & rectæ posuit; omnes hucusque exhibitæ forcipes rectæ erant, quia linea, a centro iunctionis brachiorum ad summitatem eorundem ducta, recta est, ex quo hoc inevitabile emergebat incommodum, ut, quo altius, proprehendendo capite, directe introduceretur, eo certius in os sacrum, aut in angulum ilei, quo sacro iungitur, impingeret, sique genitalium læsio gravior evitari deberet, minimam saltem capitis portionem prehenderet, difficilius iungeretur, facileque falleret; fieri enim aliter non poterat, quin in summitate curvilinei canalisi hærens caput, instrumento recto educi negaret. *Le-uretiana forceps* sola curva est, non solum ex lateribus brachiorum, (quæ curvatura pro locando capite in ea, sicuti in recta, destinata est,) sed etiam ex diametro longitudinali illorum; linea enim, quæ a cen-

centro iunctionis brachiorum ad summitatem instrumenti ducitur, curva est, hacque ratione id voluit & effecit, ut, inferiore curvatura a iunctione brachiorum sensim sursum ad summitatem ascendente, & anteriore a summitate deorsum ad iunctionem descendente, ad posteriorem æque ac anteriorem pelvis ductum perfecte adaptatum habeatur instrumentum, quo caput aptius prehendi, & per curvilineum canalem ferro duci possit. Idcirco etiam ad legem instrumentorum incurvorum, ut catheteris & aliorum, introducit, & quo altius immittitur, eo magis ab arcu ilei ad sacrum os recedit, mediam capitis fœtus diametrum aptius prehendit, facilius iungitur & clauditur, & quo caput propius adducit, eo a frenulo vulvæ magis distat. Docent singula hæc, præter ipsam instrumentorum constructionem & applicationem, quoque anatome & praxis.

§. XXXVI.

Instrumentum hoc facile principem obtinet locum, & unicum inter quæsitæ est indicatum, quod in omnibus adhiberi potest casibus, ubi forceps recta indicatur, cuius tamen incommoda, sæpe matri & infanti funesta, nequaquam sub eius applicatione pertinescenda sunt; imo & in multis aliis adhuc in usum vocari potest, in quibus cum recta forcipe nihil plane efficiendum est, prout hoc fufius, tam ratione utilitatis & applicationis, quam singularis præ aliis prærogativæ, ipse Auctor monstravit, multaque simul solidæ praxeos præcepta subiunxit, quibus autem missis nunc speciatim eos perlustrare placet casus, in quibus illud potissimum requiritur desideratumque effectum præstat.

§. XXXVII.

Indicatur ergo forceps ista *Levretiana*

1. in omni casu capitis prævii impediti, retenti, incuneati, facie

- facie prona, supina, laterali, &c. ex mole, aut viæ angustia;
2. in casu incuneatorum, pendulo in vaginam capite, humerorum, ex peculiari encheiresi;
 3. in casu Hydrocephali tardius progredientis, aut incuneati;
 4. foetu duplicato & ano incuneato, atque tunc forceps Dn. SMELLIE, aut eius uncus, omnem paginam absolvunt;
 5. in partu etiam naturali, qui prævio capite fit, ubi subita convulsio & hæmorrhagia periculosa infestant (z), aut etiam ubi per sua signa rumpendus uterus intelligitur;
 6. denique in illis omnibus fere casibus, in quibus adeo male adhibentur unci, perforatoria, & alia huius generis instrumenta.

§. XXXVIII.

Indicari in his casibus forcipem, illamque omni alii instrumento hucusque cognito præferri debere in iisdem, agnoscunt omnes boni; crudeles tamen ubique eo usque invenias,

- (z) Intelligendum hoc est in omni casu placentæ ab utero solutæ, modo uteri ostio non sit adnata, quo in casu, ruptis aquis & superveniente hæmorrhagia immodica, potius tentanda versatio, quam capitis adhuc alte siti expectanda descensio; qua occasione simul notare placet, LEVRETO anno 1753. in confesso Academiæ Chirurgorum pervicaciter negatum fuisse, nec placentam uteri orificio, nec Chorion utero unquam adhærere, & quod mireris, neminem in toto cœtu, qui huius facti existentiam afferret, repertum fuisse, atque idcirco cum SCHACHERI, van HORNII, PLATNERI & BRUNNERI observationibus, & NOORTWIKII, BOERHAVII, HALLERI aliorumque experimentis causa cecidisse LEVRETVM. Negent vero utcunque Chirurgi Galli doctissimorum in exteris terris Virorum observationes & experimenta, (licet eam omnino nobis fidem dare deberent, quam a nobis poscunt,) apud omnes tamen doctos in confesso est, rem a LEVRETO primo illis propositam, & apud nos iam dudum in vulgus obstetricum notam, ita se habere.

nias, qui ne forcipem quidem in his tentent, sed mox infantem, etsi vivum, mortuum esse volunt, & uncis aut perforatoriis, forcipibus, &c. perrupto cranii tegmine, & extracto cerebro, partum terminandum volunt, crudeli hoc nitentes principio, *quod melius sit unum servare, quam nullum*, nec volentes utrumque servari posse. Vidi, dum Parisiis, Augustissimæ Imperatricis & Reginæ, MARIAE THERESIAE, munificentia degerem, tres huiusmodi casus, atque, ut duos horum mittam, unicum tantum recensebo. Trium prolium mater, obstetrix, doloribus partus agitabatur; effluxerant iam a viginti quatuor horis aquæ, dum cum obstetricante accersor. Hic, rudi instituto examine, uncos, me renuente, miseri infantis capiti immittit, cranii tegmen non sine magna difficultate perrumpit, cerebrum extrahit, infantemque adeo enormiter læsum post horæ spatium tandem extrahit, qui valida adhuc voce illi crudelitatem exprobrabat, quod dum ille observaret, pede demum eius collo imposito, neo-lacrymantis primum & ultimum spiritum, quem in utero mutum voluisset esse extinctum, pectus conquassando, effudit. Horreo, quoties inhumani facti recôrdor, & quoties illam SAVIARDI legi observationem, nostræ perfecte similem, quam & se vidisse refert, dum iuuenis Chirurgum sequeretur artis addiscendæ causâ (a). Idcirco etiam non satis severe in eos animadverti posse reor, qui talia sine necessitate audacter suscipiunt, magis vero adhuc in eos, qui publice in scriptis suis similia suadent, aliisque inculcant, quorum numero speciatim accensendum deprehendo Dn. ROEDERERVM, artis obstetriciæ Gottingæ Magistrum, qui, nescio qua inclarescendi prurigine, novissime *Obstetricii elementa practica* adeo crudelia edidit, ut, an in illo natura, an ratio

(a) *Nouveau recueil d'Observations chirurgicales, Observat. LXXXIV. d'un accouchement laborieux.*

magis inhumanitatis rea censenda sit, ambigere non possis; ubique enim cranium perforat, cerebrum effundit, vivis etiam infantibus; iniqua non minus ac crudeli arte in forcipum usu de industria ludit; applicat enim eas, ubi applicari non possunt, & ubi recte deberent, iniuste studioso argumento usum illarum damnat, quasi difficulter ex utero prodeunti vitam conservare nollet. Ego vero, dum iam de forcipum utilitate sermo mihi est, prolata ab illo præcepta accuratius examinanda duxi, quoniam in nulla arte, quam in hac, periculosiora sunt festinata nimis consilia. Sic autem, ubi de partu difficili, ob capitis molem, agit, de forcipibus sentit (b): *Quamdiu etiam peiora inflammationis signa neque angunt, neque incuneationem veram capitis moles efficit, neque dolores valent, neque, orificio aperto, caput promovetur, tuto forcipe caput compressum educitur.* Hanc propositionem, ex mera speculatione deductam, a praxi repudiari si dixerò, parum est; sed neque in ipsa speculatione rite examinatam cohærere, sic demonstro: Si capitis excedens moles superiorem pelvis aperturam nondum intravit, nec incuneationem veram efficit, simul neque dolores valent, nec caput promovetur, dico uteri orificium apertum esse non posse, quoniam orificii uterini dilatatio est in ratione inversa verorum dolorum, simulque præsto est sphaera aquarum & capitis, in illud impellentium, uti id ex ipsis artis elementis constat, adeoque & impossibilem esse forcipis, non dilatato orificio, usum. Quod si etiam supponat, caput quidem in pelvim descendisse, ita ut incuneationem veram nondum efficiat, orificium quoque uteri satis dilatatum esse, licet dolores amplius non vigeant, nec caput promoveatur, tunc hoc in casu sufficientem uterini orificii dilatationem iterum nego; in incuneatione enim incipiente caput subsistere, non promoveri, dolores non valere, & orificium uteri satis esse

b) Elementa artis obstetricæ. Gottingæ 1753. §. 412.

esse apertum, nemo in praxi, & solus Dn. ROEDERER in speculatione vidit; at, concessa etiam, in naturæ præiudicium, uterini orificii, hoc in casu & sub his circumstantiis, dilata-tione, an ideo tuto adhiberi poterit forceps? Sane hic leges artis & obstetricantium experientia aperte contradicunt (c). Porro sic pergit (d): *Sic ubi gravioris inflammationis pe-riculum, ex genitalium tumore, & pulsu cognoscitur, quin imo insigne temporis spatium a partus initio iam fuerit elapsum, ab arte graviori unice proficuum auxilium est repe-tendum.* Quam iniquum vero hoc sit præceptum, §. XLIV. exactius monstrabo; iam vero argumenta, quibus id fulcire annitur, examinare prius lubet, ut his confutatis pateat, quam levi de causa a quibusdam vita privetur fœtus.

§: XXXIX.

Primum ergo horum, in favorem perforatoriorum contra forcipes, quas in dato casu adhiberi non posse contendit, sub litera a (e), sic proponit: *Actio huius instrumentorum generis sola compressione perficitur, quam irritam esse patet, quod dolorum vis maxima illam usque eo præstare non potuit, ut per pelvim meabile caput redditum fuerit.* Actio horum instrumentorum (de forcipibus loquimur) non sola compres-sio-

- (c) Optime hinc scribit Celeberr. BOEHMERUS in *Observatione de Sarcomate*, §. XV. *Illud tantum moneo, quod sedulo inculcavit ipse LEVRETUS, periculosam esse forcipum applicationem, nisi caput adeo profunde in pelvim descendere cæperit, ut ostium uteri quasi evanescens unicum cum vagina canalem hiatumque constituat; duplici enim ex ratione suadendum est, primo, respectu præcavenda læsionis, quæ facillime alias orificio uterino inferri posset; secundo vero intuitu ipsius instrumenti, cuius lamine equidem volumen capitis altius adhuc suspensi in tantum, sed non in totum amplecti, adeoque nec equaliter illud comprimere, ne dicam extrahere valent.*

(d) §. 41.

(e) §. 416.

sione simplici, vaga, molem in latum condensante, sed determinata in longitudinem efformante, nec hac solum, sed & ipsa attractione perficitur, quod animadvertisse non est ad eo indifferens; crassius quidem caput in superiorem pelvis aperturam continuis doloribus saepe impellitur, non ideo tamen in longitudinem transmeabilem, quin contra aliquando, obstaculo naturæ viribus plane non removendo, in latitudinem cogitur. Utrumque hunc casum sola sibi ars vindicat, natura nihil potest; quidquid autem accidat, caput ex angustiis ideo non emergit, quod etiam fortissimis doloribus transversales molis capitis diametri in longitudinem cogi non possunt; verum si applicetur sic impacto capiti forceps, iungatur, claudatur, transversales molis capitis diametros minui semper, dum longitudinalis augetur, vides, ipsa operatione id docente. Num igitur mirum est, sublato forcipum ope, quod natura non potuit, obstaculo, mutatum in suis diametris caput, variis motibus, rotando, trahendo, educi? num adhuc irrita horum applicatio? non facile persuadeor, dum praxis me alia docuit. Quare illam rationem, quod nempe, quia dolorum vis maxima caput expellere non potuit, pariter quoque illud forcipe compressum, varie motum, attractum, educi non queat, pro anili & idcirco ex arte expungenda habeo; quodsi vero seu ipse Dn. D. ROEDERER, seu quis alius ex modo demonstratis scrupulum iniiciat, ex applicata capiti posteaque iuncta & clausa forcipe, minorem quidem latitudinis capitis diametrum minui, maiorem vero augeri debere, & inde obstaculum invincibile forcipi poni, illi ossis sacri & pubis, ut punctorum immobilium & quasi duorum aliorum forcipis brachiorum, physica consideratio omne dubium auferet; sic enim fit, ut his resistantibus & molem capitis intra suos limites continentibus, illis comprimantibus & attrahentibus, in longitudinem effingi caput ex omni lege debeat.

§. XL.

Alterum contra forcipes argumentum litera β hoc axioma munit: *Corpora ad certum tantummodo gradum comprimi posse, docet eorumdem impenetrabilitas.* Pertenuis sane hæc est, pro annihilanda forcipum utilitate, ratio, admodumque, ut omnes facile perspiciunt, ieiuna. De veritate equidem axiomatis non disputo, sed perquam lepidum applicationis modum vix satis conspicio. Sic enim, quando infantis caput maximis doloribus incuneatum est, comprimi amplius non potest, docente id corporum impenetrabilitate. Sed optassem ut perspicacissimus hic Physicus simul determinasset, quis ultimus sit compressionis capitis gradus, in qua id figura subsistat, ut, dum in superiori pelvis apertura incuneatum caput hæret, hanc ad minimum obstetricans intelligat; an forte ille est, ubi dolores cessant? an ubi caput, etiam maxima dolorum vi, amplius non propellitur, ut in ratione præcedente innuit? Verum tamen hæc signa tantum docent partum propriis naturæ viribus absolvi non posse, non autem, a forcipe comprehensum, compressum & attractum caput educi non posse, demonstrant, quod sane Dn. ROEDERER non satis liquido perspexit. Manet utique capitis in partu naturali impenetrabilitas, licet hoc mediantibus doloribus, ab ossibus pelvis compressum, conicum evadat; cur igitur non eadem in partu præternaturali, a forcipe magis in hanc figuram coacta, maneret impenetrabilitas? atque si inter duas laminas parallelas ita comprimeretur caput, ut nulla huius figura superesset, sed totum quantum a se ipso dissimile, conquassatum diffunderet, næ ego aliquid corporum impenetrabilitati hic demi intelligo. Si forsan obiicit, caput ita comprimi non posse, quin omnia contenta destruantur, hoc illi facile concedam; sed & mihi, hanc destructionem non obesse corporum impenetrabilitati, ab illo concedi volo;

hoc si concedit argumentum, ut omnino debet, siquidem & ipse adigendo perforatorium in compressum & compactum caput, & cerebrum cochleari eximendo, impenetrabilitatem non reformidat, qualis ex axiomatis applicatione resultat utilitas? an inde damnari forceps, probari perforatorium, recta ratione potest? quasi non una eademque respectu horum vel illorum instrumentorum corporum impenetrabilitas esset; posita vero æquali, ut omnino est, semper præstare arbitrator, ut caput potius vitam conservante, quam demente ferro tentetur.

§. XLI.

Tertiam, quam contra usum forcipum adfert, rationem, his verbis litera γ , exponit: *Difficillima, quin impossibilis forcipum, propter caput ad ossa pubis firmissime appressum, applicatio est.* Hæc equidem ratio evidenter probat, Dn. ROEDERERVM nec forcipem in hoc casu unquam applicuisse, nec ab aliis applicatam vidisse, adeoque hoc assertum solanitur speculatione ferri. Hunc vero adeo gravem in arte errorem ut quantocyus corrigat, ad CHAMBERLINOS, ROONHUYSIOS, GIFFARDOS, CHAPMANNOS, LEVRETOS, BOEHMEROS & alios plures virum ablego, ut horum spectatis observationibus, & certa experientia, instruat; quodsi vero nec horum iudicio se committere sustineat, ipsam saltem perfunctorie intueatur naturam, & quæ incuneatum caput comitentur phænomena, consideret.

I. Caput nimis crassum, recte positum, ubi incuneatum hæret, tunc totam superioris aperturæ pelvis circumferentiam, transmittenda mole adimpletam, doloribusque vehementissimis infantem non propelli, natura monstrat; sed monstrat etiam, in illa distantia, quæ est ab osse pubis ad aggerem sacri, veram eamque pertinacissimam incuneationem fieri; in illa vero, quæ est ab uno osium ilei arcu ad alterum,

rum, facile superabilem, imo sæpius vix ullam. Ultimum hoc phænomenon osteometrica iam præsenferat ratio, dum, comparatis, & pelvis matris, & capitis infantis diametris, eidem constat, transversalem capitis fœtus eam diametrum, quæ ab una aure ad alteram mensuratur, minimam esse transversalium capitis, & transversalem pelvis eam, quæ ab uno arcu ossium ilei ad alterum procedit, maximam esse transversalium pelvis; unde facili poterat assequi coniectura, caput lateraliter minus coarctari posse, sicut contrarium pro certo assumi poterat, eam diametrum transversalem capitis, quæ ab osse frontis ad os occipitis est, in illa, quæ a prominentis ossis sacri aggere ad os pubis extenditur, coarctari debere, quoniam prior est maxima transversalium capitis, posterior minima transversalium pelvis.

II. In casu capitis incuneati margines orificii uteri laterales extenuari & deleri citius & magis, quam labrum eius anterius & posterius, constanter observo.

III. Denique ossa parietalia capitis infantis magis flexibilia esse, quam os frontis & occipitis eiusdem, docet anatome.

His tanquam certis & evidentibus assumtis, qua ratione forcipum applicatio impossibilis videri queat, non satis conspicio? quum ibi loci, ubi caput intra ossa ilei utrimque minus coarctatur, & ubi prominens orificii uterini margo in lateribus ita deletur, ut unum eundemque cum vagina canalem efficiat, omnis ex duplici brachio constans forceps immitti queat; quorsum etiam accedit, quod ossa parietalia capitis fœtus, quæ ad hunc locum situ diriguntur, comprimenti forcipi facilius cedant, & cuilibet bene constructæ exigua in brachiis crassities concedatur. Hæc omnia doctis & expertis viris ita perspecta, ita certo cognita intelligo, ut non alia ratione naturam hæc molitam fuisse dicant, quam

ut incuneato capiti & impacto hac via, hoc loco, si aliter possibile, opem ferre queas. Quodsi adhuc infixum intra sacrum os & pubem caput forcipe convelli posse negasset, incautum forte decipere potuisset, licet tamen de hac re dilucide satis & physice in primo argumento statuerim; verum ex infixi ibidem capitis momento ad forcipum applicationis impossibilitatem formato conclusio ne muliercularum quidem assensum obtinebit. At quorsum ego hæc? crediderit forte Dn. ROEDERER, brachia forcipis ad locum inclavatum debere intronitti, nec aliter posse; hoc si ita fuerit, næ ille nunquam operationem, multo minus instrumentum vidit (f); quare illum ad demonstrationes enchiresium invito, illud BACONIS pro exordio præmonens: *Non fingendum aut excogitandum, sed inveniendum, quid natura faciat, aut ferat.*

§. XLII.

Quartum vero argumentum sub litera D) huius est tenoris: *Violenter deiectæ forcipes vaginam vulnerant, caput trahentes, eandem cum urethra & perinæo dilacerant, copiosasque strages edunt.* Ab applicatis forcipibus ista mala producta fuisse rarius credo nostrum vidisse; quodsi tamen & id eveniat, ab ignara manu, non vero a perita & exercitata fieri, simul facile dabit; ubi enim lapsura forceps est, facile id

(f) Scio equidem, MENARDVM in sua Præfatione in casu capitis ita incuneati, ut una auris ad pubem, altera ad os sacrum hæreat, unum forcipis brachium ad ductum sacri, alterum ad pubem immittendum velle; sed hoc præceptum ab aliis celeberrimis viris semper damnatum fuit, quoniam sine parturientis dilaceratione exequi non potest, docentibus id ipsa pelvi, instrumenti constructione, & experientia. Unum brachium in pubem introductum sæpe auxilio esse posse, expertus sum; bina & iuncta neutiquam. ROONHUYSI forceps, unius brachii est, & intra pubem & caput eam immittendo felicissimæ operationem sua perficit.

id sciens fentit, sed perforatoria MENARDI, OVLDI, SIMPSONI, FRIEDII, quæ ipse suadet in hoc casu instrumenta, ab ignara manu applicata & præpostere directâ, non solum vaginam lacerare, sed & perforare, & uterum aperire posse, nequidem celeb. ROEDERER negaverit; quodsi id concedit, ut sane debet, statim patebit, quænam magis iniqua sint, vel quæ ille, vel ego suadeo, media. Deinde etiam hæc obiectio tantum contra rectam forcipem est directâ, & quidem satis valido cum fundamento, licet clariss. BOEHMERVS exercitata manu dubium illud tollere adnitatur (g); de forcipe vero LEVRETI hic loquor, cujus constructio, ad formam vaginæ, pelvis & capitis infantis, exacta, bicurvilinea & cava, a prima inventione his incommòdis vacavit; sed si & his dotibus minus spectabilis foret, quid ab eius usu metuendum sit non satis capio; neque etiam vaga & anceps esse potest optio in eo, an levioris foret momenti res, perforatoriis

p 3

vi-

(g) In citat. Observat. de Sarcomate uteri §. XVIII. & XXXII. In primo equidem §., ut adparet ex responsione LEVRETI, Celeb. BOEHMERVS eximii viri LEVRETI textum, ut objectionem sibi moveret, motamque solveret, polluit, & cautiones in applicatione forcipis tradit, quas alter iam dudum exhausserat, unde non immerito miratur LEVRETUS, cur in exercitatum manum omne forcipis emolumentum reiiciat celeb. BOEHMERVS, quasi sua (LEVRETI nempe) foret radis & ignara; in altero §. cum clarissimo JANCKIO contendit & sic sub finem concludit: *Strenue affirmare audeo, læsionem qualemcunque, a forcipe Anglicana genitalibus inductam, solum in medentis, non vero instrumenti culpam redundare; hodie vero non dubitem, postquam curva innotuit, instrumentum & consilium Virum istum celeberrimum mutasse. Rectam vidi adhibitam a b. GREGORIO filio; rectam & curvam a LEVRETO; utramque ego adhibui, læsiones tamen qualescunque, a recta forcipe applicata factas, non in operantium, sed in instrumenti structuram reiiciendas sancte affirmo. Vide §. XXXV.*

vivum occidere infantem, quam forcipibus vitam fœtus conservando, perinæum aut alias partes dilacerare? Similibus tamen ductos ratiunculis videas quam plurimos instrumenta convenientissima damnare, ineptissima his substituere, aut omnia ex arte penitus excludere (b).

§. XLIII.

Pro coronide vero sub litera e) dicit: *Quæ in contrarium adferuntur observationes felici cum successu absolutæ, de capite vel inique sito, vel ulterius adhuc comprimendo, vel utero obliquo intelligendæ sunt.* Qua fiducia, quo fundamento, hæc in medium proferre audet Auctor? quibus tamen CHAMBERLINORVM, CHAPMANNORVM, GIFFARDORVM, LEVRETORVM, SMELLIORVM, BOEHMERORVM, nostræ & aliorum constanter veræ observationes repugnant, quasi speculanti rectius, quam manu operanti, proscribere instrumentum, practicosque in observando infidelitatis arguere liceret; qua in re illius CICERONIS (i) recordor, qui, ne rebus incertis facile assensum præbeant, academicos præmonere voluit, *quia, inquit, temeritate nihil fortius, nihil tam temerarium tamque indignum sapientis gravitate atque constantia, quam quidem aut falsum sentire, aut quod non satis explorate perceptum sit & cognitum, sine ulla dubitatione defendere.* Cæterum, tædet, fusius hoc argumentum persequi, quoniam qui observationem & experientiam gravissimorum in arte virorum negat, convinci haud potest, suo iam satis castigatus fato; hoc unicum amice illi dicam, forcipis applicationem, utero obliquato utilem, difficillimam esse; faciliorem multo utero bene locato & recto; iterum in casu capitis inique siti magis laboriosam, & sæpius ingrante inutilem.

§. XLIV.

(b) Ut fecit DEVENTERVS & alii, de quo infra fusius.

(i) Lib. I. de Natur. Deorum pag. 2.

§. XLIV.

Iam vero quam ieiunas contra forcipum usum rationes everterim, patet, ipsam propositionem, qua excerebratoria instrumenta tanquam artis gravioris proficua media de prædicat & forcipibus præfert, ex integro collabi; super hac re iudicium artis Magistrorum posco, meritoque dubito, vix ullum esse, qui non his forcipes anteponat, & doctrinam RÖDERERI non solum contra religionem, omne sacrum & profanum, sed & contra ipsam humanitatem militare, scripto, si opus est, signet. Et sane quid violenta ista cerebri extractione perpetrat, præter infantis, si vivit, homicidium, aut laborem, si mortuus is fuerit, plane inutilem? An ideo finitum est totum negotium? non videtur. Ipso enim monente (k), quod si nondum caput sequatur (effuso scilicet cerebro) forceps demissa foetum extrahat. Igitur ad forcipis usum semper redit, at perperam, uti id facile patet ex considerandis; ut enim caput a forcipe arte prehendantur, prehensum extrahatur, debet transversalis capitis diameter multum excedere diametrum transversalem forcipis iunctæ & clausæ, alias enim vix comprehendi posset, nec compressum resisteret, quin potius attracta forceps supra inane cranium elaberetur semper; at in casu ab Auctore proposito perforatorio ruptum est cranii tegmen (l), cochleari exemptum cerebrum (m), ferræ ope cranii frustula excisa sunt (n); capitis igitur transversalis diameter nec solidus est, nec resistens, sed potius elastica, facile compressibilis, vacua, unde impossibile est, a forcipe caput ita arte prehendi posse, ut extrahi queat; hinc forcipem delabi, eaque incommoda sequi, necesse

(k) §. CCCCXXII. ubi omnia artificia recenset, quibus caput convelli & educi potest.

(l) §. CCCCXVIII.

(m) §. CCCCXXII, §.

(n) §. CCCCXX.

cesse est, quæ ille forcipi caput integrum resistens prehendenti adeo lepide obiecit, & in illo casu, ubi cerebrum e capite extractum est, dissimulat, dum *violenter deiectas forcipes vaginam vulnerare, caput trabentes eandem cum urethra & perineo dilacerare, copiosasque strages edere*, asserit. Sed qualis etiam re vera potest esse forcipis usus, in casu perforati capitis, & cochleari excerebrati? nullus sane eorum, qui artificium ROEDERERI adhibet, ad extrahendum caput comminutum eadem utitur, sed vel manu prehensio collo, vel fascia huic circumiecta, vel unco intruso, cadaver protrahunt, quæ omnes methodi, in hoc casu, illa, quæ forcipe tentatur, præferendæ sunt. Optime sane, quum eundem errorem errasset MOWBRAY (o), æquissimus CHAPMANNVS his verbis illum reprehendit (p): *Virum ignorantie arguere non vereor, quod de forcipibus loquens, quo modo caput excerebrandum, & excerebratum his educere velit, agat, licet evidenter ex nostris principiis pateat, ineptam prorsus esse forcipis ad excerebrata capita extrahenda applicationem.* Ex his ergo omnibus sequentia iam demonstrata colligo:

I. Forcipis usum in casibus §. XXXVII. propositis vere esse indicatum, & præferendum instrumentis a ROEDERERO deprædicatis.

II. Forcitem præcise in illis casibus & circumstantiis, ubi ROEDERERVS eam adhibendam vult, nulla tenus convenire.

III. Ex speculatione sola, eaque satis rudi & indigesta, contra forcipum usum pro perforatoriis pronunciaffe.

IV. Denique in similia præcepta artis magistros non satis severe animadvertere posse, Magistratum autem curam eo directam esse debere, ut talia præcaveantur facinora.

Ne

(o) Of femal physician, Sect. IV. Cap. XIX.

(p) Lib. cit. Cap. I.

Ne verò quis forcipis universalem in arte usum esse autumet, nunc etiam illos casus, in quibus illam adhibere non convenit, adducam.

§. XLV.

Contraindicatur autem forceps, imprimis *Levretiana* (de qua hic speciatim sermo mihi est), imo & aliæ reliquæ in pluribus aliis casibus,

I. in mala conformatione pelvis, eaque tali, quæ forcipis diametrum introduci negat, atque tunc *ROONHVYSII* forceps tentanda erit (q).

II. Ubi grandior capitis diameter ingressum eius in pelvim non permittit, & profundissime adacta forcipe firmiter illud prehendi nequit, ut compressum educi queat, quo casu expectandum, ut incuneatum evadat. Conf. §. XLVI.

Quid vero præsentē prima contraindicatione agendum sit, recte in præsentī quæritur; quod ut determinem, sub duplici facie casum considerandum duco; vel enim ab initio laboris mala conformatio pelvis observatur, capitis traiciendi, ob nimiam eius molem, impossibilitas præsentitur, & vita fœtus adhuc præsens indagatur; vel nihil horum animadversum, & lapsus in deteriora rebus, infans etiam mortuus est: in primo statu, dum nulla plane a quibuscunque demum forcipibus speranda est salus, apertionem cæsaream, validis adhuc matris viribus, uncorum & perforatoriorum, cuiuscunque demum naturæ fuerint, artificio præferendam, recte voluit Clarissimus *WINSLOVIVS* (r), licet, re non satis examinata, *ROE-*

DE-

(q) Hæc enim cum unica tantum lamina constet vectis, latitudinisque diametrum unius saltem pollicis habeat, facile introduci potest.

(r) In *Quæst. medico-chirurgica: An ad servandam præ fetu matrem obstetricium hamatile minus anceps & æque infans, quam ad servandum cum matre fœtum sectio cæsarea?* Parisiis, 1744.

DERERVUS & plures alii ad perforatoria confugiant, & illico infanti violentas manus inferant; hoc posterius vero impium esse, iam Ecclesiæ doctores omnesque Theologi, inhumanum vero omnes sana utentes ratione dixerunt, unde etiam in hoc ulterius dilucidando nervum non intendam. Antequam vero ex integro hanc materiam dimittam, medium DEISCHII systema adhuc examinandum venit. Hic equidem (s), dum certa vitæ foetus adsunt signa, homicidium cum aliis prohibet; verum dum certa colligi non possunt, illud permittit, his verbis: *Contra omnes leges tam religionis, quam summorum imperantium, militat, infantem, de cuius vita adhuc certa sunt signa, ad salvandam matrem, occidere; interim in hoc casu (capite nempe impacto) signa de vita infantis tam incerta sunt; capite enim pelvim ingresso, aquisque effluxis, infans a contractione uteri tali modo premitur, ut non amplius se movere queat, & licet se moveret, a matre partim ob dolorum vehementiam, partim ob convulsionum præsentiam, non percipitur, introductio manus vero, ad funiculum umbilicalem palpandum, a capite in pelvim firmiter presso, in totum impeditur; arteriis enim umbilicalibus in systole & diastole constitutis, de eius vita certi esse possumus, sed in hoc casu experiri non licet, alia vero signa valde dubia sunt; aggreditur itaque obstetricans instrumentis non infantem de cuius vita certus est; & sicuti in iure inculpatæ tutelæ permittitur, aggressorem, mortem nobis minitantem, nisi depelli aliter possit, e medio tollere, cur non obstetricans infantem, tanquam aggressorem matris, non aliter depellendum, de cuius vita insuper incertus est, ad vitam matris conservandam, e medio tollat? Verum tamen hoc systemate & eius rationibus rite examinatis, non deprehendo virum istum veritatem methodo WINSLOVIANA*

quæ-

(s) In Dissertat. inaug. de necessaria in partu præternaturali instrumentorum applicatione. Argentor. 1740.

quærere voluisse, atque in eadem ac alios omnes sententia esse, imo ut homicidia aliorum, & sua excusaret, iam iuvenem studuisse; fucum enim facit, dum motum infantis, tempore dolorum & convulsionum a matre non perceptum, dubium quoddam de vita infantis concitare posse contendit, quum tamen in partu etiam maxime naturali mater foetum, postea vivum editum, sæpius moveri non sentiat, imo & ipso hoc tempore perceptus motus parturientem sæpe fallat. Sic Lutetiæ Parisiorum casum vidi, ubi iam a XLIV. horis, effusis aquis, infantis sui motum sæpe se percipere assererat parturiens, & idcirco illum adhuc inde certo vivere adstantibus persuadebat, LEVRETO tamen non imposuit, qui forcipe prævio incuneato capiti applicata, maceratum & dissolutum brevi eduxit cadaver. Non minus etiam hallucinatur, dum introductam pro palpando fune umbilicali manum cum priori solum tanquam certum vitæ infantis signum statuit; in nullo autem casu ultimum hoc facere expedit, & rari sunt, qui prævio capite prodeunt & in quibus illud licitum est, quemadmodum etiam primum iterum raro adest, sæpiusque adhuc fallit. An igitur ideo, si non facile progreditur, mortis censendus reus infans est, quoniam hæc duo obscura vitæ signa non adsunt? certe id prorsus ridiculum videtur; quin hodie DEISCHIVS praxi alia didicit, ut ex eius observationibus patet. Merito ergo nunc concludo:

1. Inculpatae tutelæ legem, qua infans accusatur, quod aggressor matris sit, & ex hoc capite occidendus reputatur, esse præposteram Iustiniani Codicis a Medico interpretationem, in criminis deliberate patrati, aut patrandi excusationem, maxime in casu proposito, excogitatam.

2. Capite in pelvim impacto inutiliter de signis vitæ vel mortis fuisse sollicitum Auctorem, quum hic partus, sive

vivus, sive mortuus supponatur, forcipe absolvi, non unco aut perforatorio cruentari debeat (t).

3. DEISCHIVM & reliquos omnes, qui hancce tetigerunt materiam, in eo maxime peccasse, quod casus instrumento salutari, absque effusione sanguinis, terminandos, fuscitarint non vero tales, quos partus circumstantiæ desperatos faciunt, & iam natura ipsa, omneque auxilium, mortalibus cognitum, pro calamitosis declarant, in quibus tamen pondus & vis quæstionis vertitur. Sic v. g. si exhaustis iam matris viribus ferius advocetur obstetricans, in casu, ubi infantis pravus situs aquarum simultaneum & præposterum effluxum concitavit, ut partus ex siccitate vaginæ difficilis evadat; ubi adest continuus, ob irritationem, in utero spasmus, ut ex contractione violenta uteri, & conglomeratione fœtus, impossibilis evadat versio, nemo est, qui non intelligat iam hac via præclusam salutem. Adhibeatur nunc forceps, licet non omnimode indicata, tanquam sola, qua infanti vita servari potest, anchora, flectatur etiam, summa licet cum prudentia, inutili labore instrumentum, ne hilum tamen proficiet obstetricans; interea inflammatione tentari uterus, peius habere mater, & vivere forte adhuc potest infans. Hic casus est is, qui vere in problemate quæritur; nam partus

- (t) Hinc etiam pessime Dn. MITTELHEUSER Divis. 7. Lib. cit. posito eodem casu, matre nempe in statu pessimo constituta, & infantis capite intra pelvim impacto, simulque præsentibus incertis vitæ signis, Num. 8. concludit, *vitam matris certam incerta infantis esse præferendam* & Num. 9. *etiam infantem, seu vivum, seu mortuum, in partes comminuendum*, encheiresibus perforatoriorum & uncorum, ibidem descriptis; verum tamen non vereor iterum hic affirmare, has encheireses hic non iudicari, nec necesse esse ut trucidetur infans, pro salvanda matre, sed si vivus is adhuc est, utrumque forcipe salvari posse, nec aliter debere.

tus nullo auxilio cognito salvari in nostro, in illis vero a DEISCHIO & aliis assignatis facile potest (u).

§. XLVII.

Quid vero in secundo casu, ubi, præsentè mala pelvis conformatione, nec capitis moles traici, nec forceps auxilio esse potest, insuperque infans iam mortuus est, remedio sit, alibi monui, & forcipibus & uncis tunc perforatoria aptiora statui.

§. XLVIII.

Licet vero a modo operandi cogitandique Røderiano totus absum, illumque DEISCHII in proposito ab illo casu damnem, non tamen etiam pii WINSLOVII nostri sententiæ assentiri possum, qui in omni casu, ex eo, quod *fœtus omnino sit insons, insons omnino mater, fœtus insons respectu matris, mater insons respectu fœtus, neque fœtum insontem, ut seruetur mater, neque matrem insontem, ut seruetur fœtus, occidere, ulla unquam directa intentione licere* statuit, atque idcirco pro operatione cæsarea concludit, eamque auctoritate HELVETII, iam anno 1731. in *Historia Regiæ Scient. Aca-*
dem. confirmata, dicentis: *Ne dicas cæsareum partum in certa desperatione dubiam spem esse* (w), corroborat. Verum tamen ex ipsissimo WINSLOVII argumento (x) id tantum recta inductione consequor, esse tunc utrumque suo fato, certa excepto morte, relinquendum, minime vero operatio-

q 3

nem

(u) Atque tunc secundum diversas casus circumstantias appropriata eligi instrumenta possunt, baptizato tamen sub conditione prius fœtu, cui & in fune umbilicali conferri baptismum posse, decrevit *Consistorium Viennense* anno 1754.

(w) In Thesi: *Ergo in partu difficili sola manus instrumentum* Parisiis, 1744.

(x) Quod inter Theologos & Iuris consultos difficultatibus haud caret,

nem cæsaream instituendam, quod hac multis in casibus suscepta, directa intentione occidatur mater, ut servetur fœtus, quod licet non velit, accidere tamen sic demonstro.

Primo omnes omnino obstetricantes, qui hisce calamitatibus interfuere, & alii qui has rite perspexere (y), felicem operationis successum & salutem utriusque unice ex statu recenti & vegetis adhuc matris viribus pendere; diurnitate autem partus laborum attritis matris viribus, eidem cum ferro mortem in abdomen immitti, unanimes statuere. Hoc igitur ultimo in casu, his sub circumstantiis, infontem matrem, ut servetur fœtus, suscepta operatione cæsarea, directa intentione occidi, quis non intelligit?

Alterum est, quod, præter circumstantiarum matris rationem quandoque ipsa partus conditio adeo iam deplorata sit, ut operationi cæsareæ repugnet, quod a nullo video animadversum. Sic v. g. contingere potest ex ignorantia & incitia obstetricis, ut, utero quam maxime obliquato, oblique caput, vehementia dolorum, in angustiorem pelvim impellatur, ibidem incuneatum subsistat, humeri ossi sacro & pubis innitantur, pariterque ibi coarctentur (z), ac tandem, de-

(y) Sic in Thesi: *Ergo ubi partus difficilis ac desperatus, tentanda etiam in matre viva sectio uteri cæsarea* Parisiis, 1744. defensa, Clariss. BESSE §. V. habet: *Vt tamen mentem luculenter aperiatur, observandum, me non cuilibet indistincte mulieri difficulter parienti operationem meam imponere. At si nulla spes partus naturalis affulgeat, idque ex probe cognito ac insuperabili impedimento, si sit aliunde mulier sat vegeta, nec diurna nimis partus expectatione viribus omnino destituta, iam cunctari ridiculum atque indecorum.* Qua occasione monere simul placet, hanc D. BESSE Thesin a Connallo ô CONNELL, Hyberno, pro inaugurali sua ad verbum fuisse descriptam & defensam Lugduni Batav. anno 1751. citra tamen ullam furti factam mentionem.

(z) Talem casum DEVENTERVS proponit.

desperato post plures dies malo, advocetur obstetricans. Dum ergo incuneatum caput loco dimoveri nequit, nec humeri depelli possunt, nullaque ex sagacissima, sæpius licet repetita, multorum forcipum applicatione procuranda est salus, ipse vero interim adhuc vivus manet fœtus, quid factu opus? HELVETIVS, WINSLOVIVS & alii tunc operationem suadent cæsaream. Instituatur ergo, apertoque utero constabit, non posse eximi fœtum; est enim, dolorum vehementia, in angustiorem pelvim infixum caput intercepta circulatione ita auctum & tumidum factum, ut exacte totam pelvim adimpleat; hinc a capite truncum potius abrumpas, quam caput ex hac angustia extrices; sed quænam foret hæc calamitas, si hoc accideret? signaretur utriusque morte operatio.

At casum talem etiam prævisum, & operationem cæsaream idcirco non commendatam fuisse, dabo; iterum nunc, quid consilii, rogo? utrumque placide mori sinunt, ex adducto argumento; quam vero id durum, crudele, barbarum & inhumanum sit, non ita quidem verbis exprimi potest, quam quidem sub ipso hoc calamitoso statu ad parturientis lectum sentitur. Est ergo omnino, in casu tali dubio, decisio pro vel contra operationem cæsaream adeo periculosa, ut qui in hanc vel illam partem inclinare, & eam, quæ minus discriminis offert, amplecti velit, non in musæo libris circumvallatus esse debeat; ex mea tamen parte in casu hoc proposito operationem istam absolute contraindicari, & eadem instituta homicidium deliberatum fieri, merito iudico.

Tertio quoque præter circumstantiarum matris rationem, & præter partus naturam, cæsarea operatio contraindicatur per mortem fœtus. Si enim fractis iam parturientis viribus illa institueretur, ad salvandum, ut putabatur, utrumque, fœtus vero iam diu emortuus esset, & dein post sectionem

nem

nem etiam vita defungeretur mater, quæ, remoto & ablato per vias naturales fœtu, certius potuisset salvari, quis hac operatione vitam matris perditam esse negabit? Accedit huc, quod, assentiente ipso WINSLOVIO, *maximam partem incerta sint & fallacia, quæ proponi communiter solent, diiudicationis* (vitæ vel mortis) *in utero iudicia.* An igitur in omni casu, ubi de vita fœtus non manifesto constat, & fœtus iam emortuus est, suscipi cum conscientia operatio potest? nam, sicuti casum Dn. PEV, ex signis fœtus emortui & iam putrescentis decepti, in operationis cæsareæ suscipiendæ confirmationem flectit clarissimus WINSLOVIVS (a), ita & mihi liceat casum WINSLOVII, ex signis fœtus vivi & operationem sustentantis pariter decepti, in operationis cæsareæ contraindicationem & contemptum matrisque homicidium deducere.

Quarto denique, quod auctoritatem HELVETHI, & casum in *Historia Academiæ Reg. Scient.* expositum spectat, hanc precariam, &, ex Theseos ab illo exhibitæ lectione, admodum infirmam statuo (b); in casu vero ab ipso HELVETHIO Academiæ communicato operationem non satis liquido indicatam, & contra artis præcepta susceptam fuisse iudico; taceo, quod male delineatus casus, de infantis non solum vita, sed & omnibus circumstantiis silens, prorsus nihil demonstret.

§. XLIX.

Ex his omnibus bene consideratis luculenter patet, sectionis cæsareæ utilitatem non adeo solide & vere, quam quidem multi gloriantur, in omni casu etiam indicato, esse comprobatam. Nam licet *Acta Academ. Chirurg. Paris.* felici-

(a) In modo citat. Thesi.

(b) Contra Chirurgos enim Parisinos maxime composita videtur; sed malo successu artem non sufficienter edoctus doctis scripsisse videtur.

felicēs operationis huius successus quamplurimos congesserint, infelices plerumque tacuerint, casus etiam, in quibus hæc vere indicatur, maxime ex Doct. Paris. Du Bois (c), & BESSE (d), thesibus excerpserint (e): minime tamen eadem, adductis Medicorum opinionibus vastissimisque dissertationibus, qualemcunque demonstrarunt certitudinem. Operationem cæsaream cum successu factam, & læpius, quam quidem fieri solet, instituendam esse, ante illos iam dudum dixerant Medici, nec eorum oracula expectata sunt, ut determinarentur casus, in quibus maxime conveniret (f), & hoc tamen omne est, quod recoxere. Quanto fatius autem fuisset, possibilitate, successu, utilitate, indicationibus probatis & demonstratis, contra-indicationes ponderare, quibus præsentibus, & indicationes exsuperantibus, sine deliberata matrem occidendi intentione sectio suscipi nequit, quod licet iam in prioribus satis liquido evicerim, hic adhuc casu singulari ex ipsissimis Actis, a sodali quodam Academiæ communicato, confirmatum dabo, quem, ut versione non corrumpatur, in ipsa gallica lingua hic exhibeo (g): *Mrs. de la Roche fut prié de secourir une femme, qui souffroit depuis dix-sept jours des douleurs pour accoucher. Une sage femme trop peu éclairée pour voir que l'accouchement seroit impossible, avoit fait indiscrettement plusieurs tentati-ves in-utiles.*

(c) *Ergo fetus extra uterum genitus salva matre potest excludi* Parisiis 1727.

(d) Thesi supra cit.

(e) Quare summopere miror, quod in gloriam HEISTERI pag. 324. dixerit, per quadraginta annorum spatium in colligendis aliorum operibus occupatum fuisse hunc Virum, quem tamen ipsi ex proprio penu de operatione cæsarea nihil depromperint.

(f) Quoniam in binis citatis thesibus omnes illi casus iam exhausti sunt.

(g) *Memoires de l'Academie de Chirurg.* Tome II. p. 313.

App. Nov. Act. Med. Ph. Vol. I.

utiles. *Msr. de la Roche* reconnut par le toucher la mauvaise conformation des os du Bassin & qu'à l'endroit où la dernière vertèbre des Lombes est jointe à l'os sacrum, il y avoit une saillie, qui empêchoit la tête de l'enfant d'avancer. Cette conformation vicieuse fut encore mieux constatée par la difficulté insurmontable, que ce Chirurgien trouva à introduire la main dans la matrice pour retourner l'enfant. Voyant alors que les ressources de la Nature & de l'art n'auroient aucun effet, pour terminer l'accouchement par les voies ordinaires, il fit l'opération Césarienne; mais on avoit attendu trop long-tems, on sauva néanmoins la vie à l'enfant: la mere vécut cinq jours; elle eut pendant ce tems des hoquets & des mouvemens convulsifs, il ne sortit point de lochies & le ventre resta toujours tendu. L'ouverture du cadavre confirma la justesse de l'examen qu'avoit fait *Msr. de la Roche*, & la preuve del'impossibilité de faire l'accouchement par les voies ordinaires. On trouva qu'il n'y avoit qu'un intervalle de deux doigts entre la dernière vertèbre des lombes & l'os pubis; la matrice étoit dure, fort engorgée, gangrenée dans quelques endroits, & son volume étoit presque aussi grand que lorsqu'elle renferme un enfant à terme. Hunc casum qui debita cum attentione ponderat, attonitus procul dubio mirabitur summam istam audaciam & temeritatem. Si enim folius propriæ suæ rationis ope inquirat, cur operatio suscepta sit? an in fœtus, an in matris salutem? facili sane negotio facti rationem assequitur, illamque præpostere institutam metuit; in quo eo magis adhuc confirmabitur, si hæc simul Auctoris verba perpendet: Il fit l'opération Césarienne, mais on avoit attendu trop long-tems; id est operationem Cæsaream molitus est, at sero nimis, quasi diceret, salute matris iam decocta, spe successus iam excisa, ita ut si matrem ex operatione emergere contigisset, præter omnium expectationem factum id fuisset; verum

verum dum iam eo usque deducta est calamitas, ut præter omnium expectationem mater emergat, deliberate equidem occidi matrem, si secatur, omnes sine magna attentione intelligent. Ut autem rationem crimini obtenderet Dn. SIMON, hanc sectionis causam allegat: *Voyant alors, que les ressources de la Nature & de l'art n'auroient aucun effet pour terminer l'accouchement par les voies ordinaires, il fit l'operation Césarienne; id est, videns igitur, partus per viam naturalem excludendi spem & naturæ, & arti esse præclusam, exsectioni incubuit; at & huius causæ & rationis fucum veritas brevi diluit, nebulam propulsante ipso Dn. SIMON, hic loci sui oblitio; pag. enim 311. eiusdem Dissertationis, ubi in HEISTERVM animadvertit, *versatissimi, inquit in arte obstetricia viri talem pelvis dispositionem, quæ infantem unco protrahi neget, dari non assentiuntur.* Quodsi ergo hoc, ut verum, contra HEISTERVM illo in loco valuit, etiam contra se ipsum hic loci valeat, & iam dicat: *an adhuc arti partum per naturales vias absolvendi spes fuerit præclusa?* Taceo, quod ipsa relatio, visaque post mortem pelvis, virum falsi convincant (b). Sed hoc satis est de mala operationis susceptæ causa; iam de christiano fine, an is in fœtus, an in matris salutem fuerit directus? Neutrum horum iterum recto rationis sensu assumi potest; fœtus enim vitalitatem ex nullo signo sensibili cognovit, nec ratione certe, post septendecim dierum labores ad partum perpeffos, facile assequi poterat. Taceo, quod in tota casus descriptione de infantis vita nullam prorsus fecerit mentionem, adeoque in salutem fœtus, quem tantum præsentem esse novit, an vero vivus aut mortuus, ignoravit, operatio non suscepta est, multo minus in salutem matris, quum nimium temporis iamiam præterlapsum fuerit, ut ab ea vitæ matris conservatio sperari potuisset, prout ipse testatur Dn. SIMON; & revera*

(b) Licet contrarium, ut Collegam excusaret, concludere annitatur.

nulla plane amplius supererat spes, per integros septendecim dies continuis fere doloribus enervatam parturientem, dirisque obstetricis encheiresibus cruciatam, gravissima operatione salvandi. Hinc etiam, extinctam illam fuisse, mirari haud licet; fœtum vero vivum exemptum fuisse, fortuna magis, quam obstetricantis præscientia sibi vindicat. Quodsi forte obiiciat, an perforatorio occidi & unco discerpi debuisset? respondeo, si hæc adhibere voluisset instrumenta, tunc, baptizato prius fœtu, occisum quidem hunc fuisse, de quo, an viveret, non constabat ex historia, sed tantum ex rei eventu; ast, hoc modo homicidium ex ignorantia forte invincibili (i) patratum, non vero temerarium & deliberatum fuisse.

§. I.

Ex his nunc merito concludo:

1. In casu desperato, ubi partus arte opitulante per vias naturales absolvi adhuc potest, exhaustis matris viribus, operationem Cæsaream non esse fuscipiendam.

2. Etiam in initio partus, si contra indicantia graviora sint indicantibus, sine determinato homicidio illam non esse admittendam; qualis casus esset, ubi ex pulmonum gravi ulcere tabida iam & morbo fracta parturiens, concurrente simul mala conformatione pelvis, incassum laborat, & partus per viam ordinariam a natura exclusio sperari non potest. Tunc enim stricte concludendum esse existimo, quod, si non licet infontem vivum fœtum instrumentis tentare, ut salvetur mater, etiam non liceat infontis matris, viribus fractæ, mortem operatione accelerare ut salvetur fœtus, quod & in casu hæredis Imperii verum est.

3. A morte infantis, partu tantum per vias naturales mediante dissectione possibili, operationem cæsaream contra-

(i) Quia ex casu modo descripto non elucescit, an exactum examen institutum fuerit.

indicari, & nunquam sine certis vitæ signis suscipiendam esse; unde cœco impetu, sine artis præceptis, illam a Dn. la ROCHE susceptam affirmo.

4. Eadem *Acta* post Dn. du Bois, Doctoris Parisini defensionem thesin, non satis prudenter sectionem suadere in conceptionibus abdominalibus, tum ex metu infelicis placenta adhesionis, tum ex incertitudine signorum talium conceptionum, quam etiam in casu CYPRIANI invenio, licet confidenter in hoc recte illam institui potuisse ex rei eventu afferant; qua in re ut cum Diis consilia communicarent, necesse non habuere, quod ubique terrarum & ipsæ vetulæ eventus consilia facile adaptent. Sed vellem tantum in casu tali constitutos videre viros, & compotem sui cognoscere, qui in suum discrimen inque propriam vitam rem istam suscipiat; experimentum enim facili potest institui negotio, ubi temeritatem nulla pœna sequitur. Ceterum de his omnibus legi meretur Doctiss. LEVRETI, de operatione Cæsarea, exigua, at nervosa & vera *commentatio* (k).

§. LI.

Iam æqua casuum, in quibus varia instrumenta adhiberi debent, facta æstimatione, merito quæritur: an cum fundamento rationis Viri quidam sat celebres instrumenta ex artis finibus penitus proscribere possint? VIARDELVS & LAMOTTE, Galli, DEVENTERVS, Belga, MANNINGHAM & MOWBRAY, Angli, hanc sententiam scriptis defenderunt satis pervicaciter, licet speculationem tantum, non praxin, in consilio haberent. In gloriam autem horum virorum id unice, cum omnibus aliis obstetricantibus, dici posse reor, hos aut artem vix exercuisse,

r 3

aut

(k) *Suite des Observations*, Artic. IX. Dolendum sane est, illi huius argumenti materiem non fuisse commissam; elaborasset sane verius & prudentius, & hodie intelligeremus plura, quæ diu forsitan in abscondito latebunt.

aut adeo felices in hac semper fuisse, ut ipsis difficiles & inveterati partus casus nulli inciderint. Quidquid sit, DEVENTERVS & MANNINGHAM, qui illum secutus (1), duos tantum casus dari arbitratur, ubi instrumenta usui esse possunt, scilicet si infantes, ob monstruosam magnitudinem totius corporis, aut partis alicuius, pelvim proportionem suam nimis parvam integri transire prorsus non valeant, aut si propter negligentiam vel inscitiam obstetricis, in utero quam maxime obliquo, infantis recti versi caput in angustam cavitatem pelvis delapsum inibique simul cum humeris adeo coarctatum sit, ut ad impetum dolorum validissimum ne minima quidem percipiatur descensio, talibus casibus, addunt, quibuscunque remediis frustra tentatis, ut saluti matris consulatur, infantem illum tanquam mortuum oportet tractare & extrahere. Ex hoc loco nunc iudico, de illis instrumentis loqui viros illos, quæ infantem certo certius occidunt, adeoque veram forcipum cognitionem eosdem non habuisse, multo minus horum usum intellexisse. Quod vero forcipes non norit DEVENTERVS, mirandum sane est; nam fratres CHAMBERLINI in Britannia, ROONHVYSIUS in Batavia, hoc instrumento clari habebantur; DEVENTERVM vero in compendio sistentem MANNINGHAMVM forcipum eximium usum, qui tamen hodierna die ubique inclaruit, ignorare velle, hoc captum superat: nihil enim tam deforme esse reor, quam integre Auctoris descriptioni summos eius errores iungere, eundemque simul sequi; prius sterilis ingenii, posterius acerbæ imprudentis nota habetur.

§. LII.

(1) Nam DEVENTERVM in compendium redactum ad verbum fere exhibuit, citra tamen quod compilator videri velit, & a Celeberr. BOEHMERO habeatur, ut ex præfamine novæ eius editioni præfixo, apparet. Sic & Dn. de KNOER DEVENTERI figuras & verba in novo quodam libri titulo germanice exhibuit, Lipsiæ 1747. licet huius Auctoris *novum lumen* quarta iam editione germanice impressum profert Iena 1740.

§. LII.

Ut autem quæ mea sit mens circa DEVENTERI & eius affeclarum, de applicatione instrumentorum, sententiam, exactius pateat, duabus hisce propositionibus eandem sistere lubet :

1. Instrumenta in duobus illis casibus indicata quidem esse, alia tamen iis, quæ prædicti Auctores statim adhibenda volunt, prius tentari debere.

2. Varia variis in casibus, & aliis, quam his duobus, perquam utiliter & necessario sæpe adhiberi.

§. LIII.

Primam equidem propositionem, ut res clarior evadat, sub triplici conditione examinare lubet: Si enim capitis ingens moles partum plane impossibilem reddit, simulque bene conformata est pelvis, tunc forcipe tutius, quam unco, negotium tentatur, nec hic video, quod *infans vivus ut mortuus tractandus veniat*; si vero ex nimis parva pelvi invincibile partus obstaculum emergat, atque inutilis sit forcipum effectus, tunc nulla arte mortalibus cognita, nisi in initio, validis adhuc matris viribus, cæsarea sectione servari uterque potest; nam lapsis in deteriora rebus, solum in salutem matris superest DEVENTERI consilium, in salutem fœtus WINSLOVII, utrumque vero sine unius aut alterius morte in actum deduci posse §§. XLVI. & VIII. statui. Tertia denique conditio est, ubi priorum casuum difficultates confluent, monstrosa scilicet magnitudo capitis, & pelvis angusta, aut præpostera configuratio; at huius casus iam in priore adumbratum auxilium est. Quod vero negligentiam aut ignorantiam obstetricis spectat, illo in casu, ubi, utero quam maxime obliquo, infantis recte versi caput in pelvis inferiorem nimis angustam regionem delapsum, ibique simul cum humeris coarctatum est, impossibili simul sub his circumstantiis & in casu

tali supposito, existente foetus nova versione, tunc prius forceps tentanda venit, irritoque tali labore & spe omni partus amissa, in statu hoc desperato ita se gerere debet obstetricans, ut Deo & sibi satisfaciat, nec certas hic illi posse præscribi leges iam §. XLVIII, monstravi.

§. LIV.

Quod vero alteram attinet propositionem, etiam aliis in casibus, quam in illis duobus, varia instrumenta perquam utiliter, imo & necessario sæpe adhiberi, patet eius veritas ex ante dictis, ut & in variis aliis casibus, quos breviter hic recensere placet. In casu capitis a corpore avulsi & in utero relictæ, de quo tamen DEVENTERVS & MANNINGHAM prorsus siluerunt, multa sæpe in usum vocanda sunt alia adminicula, quorum varia ex variis Auctoribus collegit LEVRETVS (m), cuius, quod in hac materia alios longe antecellit, summam examinis hic ponam.

1. Rarissime, si unquam, naturæ hoc committendum negotium esse; quodsi enim desperatum sæpe ipsa absolvit, sæpius adhuc eodem victa artisque auxilio destituta, occubuit.

2. Antiquissimam a CELSO (n) in hoc casu propositam methodum adeo tenuibus rationis fundamentis inniti, ut vix chirurgica haberi possit.

3. Uncorum acutorum, scindentium, obtusorum, incurvorum, forficularum, cultrorum, scalpellorum, pedum grifinorum, simplicium aut duplicatorum, qualia instrumenta a PARAEO, GVILLEMEAV, MAVRICEAV, LAMOTTE & DIONISIO proposita fuerunt, periculosissimum æque ac plane inutilem sæpe usum esse.

4. Re-

(m) *Observations sur les causes, &c.*

(n) *Loc. cit.*

4. Reticulis compositis, a MAVRICEAV, CHAPMANNO, AMANDO & WALDGRAVIO inventis (o), operam inutilem ludi.

5. Tentandam illico, facta capitis a corpore avulsione, manu in uterum immissa, & digitis maxillam inferiorem prehendentibus, aut digito in foramen occipitis introducto, capitis extractionem, qua methodo minus succedente, tribrachialem a se inventam forcipem LEVRETUS (p) commendat, hodieque simul curvam adhibet; ego in hoc casu aut hac, aut *Smelliana Blunthoock* uterer.

§. LV.

Indicantur adhuc instrumenta in casu, priori e diametro opposito, dum a corpore avulsim caput est & in utero truncus hæret. Sub his circumstantiis, si alia media & artificia inutilia sunt, vaginalem unicum, in hanc indicationem constructum (q), adhibet LEVRETUS. Sic quoque in casu infantis ad nates duplicati, atque hac corporis positione difficulter emergentis, eximii usus esse potest Doctoris SMELLIE *Blunthoock*, ut & eius forceps. In abortuum placentis extrahendis, excutiendis molis (r), polyporum forcipes adhibentur. In operatione cæsarea, ut & aliis variis casibus, adhuc varia. Quis autem sit in connatis, ad caput, pectus, abdomen, dorsum, aut alias partes, monstris, instrumentorum

(o) *Filet* Angli, *Cœsse* Galli vocant. Dissertationem de hoc instrumento integram, ut & figuram exhibet AMANDVS, *Novvelles Observations sur la pratique des accouchemens.* a Paris 1715. MAVRICEI VERO & WALDGRAVII reticuli figuram dedit in citata Dissertatione VOIGTIVS.

(p) Vid. *Observations sur les causes &c.* ubi figuram eius exhibet.

(q) Tab. I. *Suite des Observations &c.* hic delineatur.

(r) Quæ nihil aliud sunt, quam emortuorum foetuum placentæ.

rum usus? an in horum electione & applicatione semper bene egerint practici, in præsentis non inquirō. *Quilibet in his casibus*, inquit LEVRETUS, *pro virili agere debet, ut se quam prudentissime extricet.*

§. LVI.

Ex his omnibus rite consideratis luce meridiana clarius patet, male damnatum fuisse in arte instrumentorum usum, multis in casibus perquam necessarium; limitatam vero, a nobis, recte fuisse diversorum applicationem; denique *forcipis Levretianæ curvæ*, forte & *Roonbussianæ (s)*, perpetuum, in casibus indicatis, & præminentem esse debere usum; uncorum autem & perforatoriorum, nonnisi in desperatis; perrarum admodumque circumspectum, quod ut eveniat, ex animo opto.

(s) De qua in posterum observationes promitto, quum hæcenus utilitatem eius experiri mihi non licuerit.

DISSERTATIO EPISTOLARIS

ad
VIROS

Illustres atque Excellentissimos
Cæsareæ Leopoldino - Carolinæ Academiæ Naturæ Curiosorum

PRAESIDEM

DN. D.

ANDREAM ELIAM BUCH-
NERVM

reliqua,

et
DIRECTOREM

DN. D.

CHRISTOPHOR. IACOBVM
TREW

reliqua,

Viros tam de erudito orbe, quam de universa Republica
medica insigniter meritos,
in qua

SENTENTIA

de

DIFFERENDA HYDROPICORVM

MORTE PER EFFICACISSIMAM SCILLAE

VIRTUTEM TRIBVS OBSERVATIONI-

BVS EVINCITVR

conscripta

per

D. GOTTWALDVM SCHVSTER

Regium Physicum in Provincia Chemnitienſi & Acade-
micum Curioſum.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
1100 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
U.S.A.
1975

Viri Illustres,

Antistites artis salutaris consummatissimi.

Sistuntur in hac Dissertatione, quam iudicio Vestro exasciato & exquisitissimo devota mente consecro, tria notabiliora exempla, ex quibus in genere illud Problema practicum dissolvere liceat: *An quid, quidque valeat Scilla in tumore hydropico?* Etenim, si etiam præstantissimum hoc medicamentum ultimam rerum lineam, mortem ipsam, minus avertere potuerit, sicuti in optione nostra esset, id tamen præstitit omnino, arbitror, ut *in Savastav* illico instantem distulerit, in primo quidem casu per semestre spatium, in altero vero per integras sedecim septimanas, & forsitan longius, nisi clinica contra mandatum nostrum iter octo miliarium temerario ausu aggressa esset: in tertio tandem, qui sub schemate asthmatis humidi lussit, nescio, annon nimia Medici officiositas nocuerit. Hoc etiam Medicinæ laudi & admirationi ducendum est, quod dentur medicamenta, quæ differunt discessum e vita, si non tollunt morbum: *Nil enim turpius est*, inquit BAGLIVIVS, Prax. med. Lib. I. Cap. XII. §. XI. Opp. p. 134. *quam dum Medici ægrotum biduo aut triduo ante mortem tanquam incurabilem deserunt, nec nova, atque nova remediorum genera, usque ad ultimam vitæ lineam pertentant; nam quousque anima corpori inest, semper aliquid ex admirabili arte nostra utilitatis sperandum.*

HISTORIA I.

§. I.

Vir quadraginta & quinque annorum, animarum Pastor, temperamenti sanguineo-phlegmatici, iam a medio Ianuarii tempore usque in mensem Martium gravi & diuturno morbo corripitur, cuius curam quidam pharmacopola & Medicinæ Doctor per novem hebdomades solus direxit; & pridie ante adventum meum morbi atrociam sanguinis missione e brachio levare, sed frustra allaboravit. Frustra etiam balneum in usum vocaverat. Balneum enim atque omnis humor, doctore CELSO, alienus est. Sanguis floridus exiisse dicitur; sed hinc vires vitæ deperditæ. Hic fuit morbi metasthematisinus: Podagra anomala & retropulsa, asthma noctu suffocationem minitans, inquietudo, tussis, œdemata pedum & crurum, tympanites, ascites, hydrocele, alvi constipatio, tumor manuum, præcordiorum laterumque, digitorum foveas excipiens, & hepar tactu & observatu scirrhum. Colli & brachiorum macies, facies fere Hippocratica, & summa virium prostratio cum plenaria appetitus deiectione & mortis proxime imminenti expectatione. Brevi quoque antequam in consilium vocatus sum, ægrotus vomitum sebaceum expertus fuit. Quæritur itaque, an ista materia ex steatomate, ventriculo adhærente, originem habuerit? Conferantur ad huius rei dilucidationem *Volum. III. Act. phys. med. Nat. Curios.* p. 389. HAGENDORNIUS *Observat. Cent. I. Hist. XIII.* p. 173. & RIVERIUS *Cent. II. Obs. 21.* p. 121.

§. II.

Die igitur XVI. Martii accersor. Venio. Consilium ut darem desiderat ægrotus. Datur. In hoc nempe complicato morbo, qui iam inveteratus erat, primario ad podagram respi-

respicendum esse, quoniam ex illa, tanquam ex equo Traiano, universa symptomatum cohors prorupit; nec certi quid in periculosissimo tali statu prædici posse, nisi post decursum duarum vel trium septimanarum. *Multum enim interest, inquit CELSVS, Lib. III. Cap. 2. ab initio quis recte curatus sit, an perperam: quia curatio minus his prodest, quibus assidue frustra fuit.* Morbum tamen mitius tractandum esse moneo, iuxta illud: Mandata fortius urget imperiosa quies.

§. III.

Medicamenta, ad malum hocce eradicandum præscripta, ex siccis fuere: tartarus vitriolatus, nitrum, cinnabaris, camphora, primum cum antimonio diaphoretico & lapidibus cancrorum, deinde cum squilla, radice ari & pimpinellæ; ex liquidis: tinctura antimonii tartarifata, liquor terræ foliatæ tartari, spiritus tartari, bezoardicus Bussi & vitrioli volatilis, seu anodynus; porro species pro infuso, ex vincetoxico, aro, carduo benedicto, trifolio fibrino, capillo veneris, cortice aurantiorum, cinnamomo; potiuncula pectoralis ex aqua anisi, fœniculi, hyssopi, cinnamomi, oxymeli & vino scilliticis. Laxantia erant: rhabarbarum, arcanum tartari, manna, scilla, oxymel scilliticum, syrûpus de cichorio cum rhabarbaro. Externe vero pro abdominis detumescens rara, sed calida inunctione, balsamum ex pinguedine castoris, spermate ceti, oleo aurantiorum, chamomillæ, menthæ, cumini, nucis moschatæ expresso & zibetho commendavi. Clysteres primis accessus mei diebus ex lacte & Saccharo, dein ex decocto chamomillæ, vel oleo parabantur; tandem adiecta fuit scilla. Ego enim, si vires sufficientes adhuc adsunt, validiora; si deficient, mitiora auxilia præfero.

§. IV.

Successus & eventus morbi talis erat: Incredibilis flatuum cum sonitu emissio, facilis & frequens alvi deiectio,
ex-

expectoratio, ructus, vomitus, sudor & largissimum urinæ profluvium. His succedere: asthmatis remissio, abdominis detumescencia, duri tumoris hypochondrii dextri mutatio in mollem, per noctem quies, dolor podagricus fixior, appetitus cibi, animi alacritas, placidus in latere dextro decubitus, notabile in dies œdematum decrementum & scroti subsidentia. Quæ omnia ita acta sunt usque ad diem XVI. April. c. a.

§. V.

Scilla aut *squilla*, *cepa marina* dicta, quam educendis hydropicorum aquis & urinæ movendæ commodam omnis laudat antiquitas (x), unica fuit hætenus in nostro salutis anchora, si rem bene perpendimus, sine qua in tanto malorum complexu Medicus esse nolo. Testatur etiam SCRIBONIVS LARGVS de *Composit. medicament* p. 129. Scillam in hydropse adhibitam fuisse ab antiquis Medicis, sed tamen ubique cum aliis variisque simplicibus coniunctam. Si quid unquam, sane curatio hydropicorum SCRIBONII LARGI, l. c. *Compos. CXXXIII.* mihi mirum in modum placet, ubi scillæ bulbi cocti larga quantitas medicamentum præscriptum ingreditur. Alibi in libris meis practicis, in casu huic non absimili, animadverti, arum, squillam, gummi ammoniacum & mercurium dulcem efficacissima esse œdematum remedia. Plura qui de hac materia desiderat, duo illa egregia evolvat scripta, celeberr. nempe *Mich. ALBERTI Dissert. de Squilla*, & *Georg. Ern. STAHLII Diss. de Tumore œdematoso-podagrigo*. Scilla sola, nisi correctione indigeret, & in asthmate, & in pedum œdemate podagrigo-hydropico est antidotum sine pari. Nervosum quidem genus infestat, scio; pulsus in irregularem commutat, sentio: an vero confusa arteriarum micatio instantem crisin indicet? nescio, prout Perillust. L. B.

VAN

(x) Vid. DIOSCORIDES, *Euporiston Lib. II. Cap. 67.*

van SWIETEN Tom. II. p. 429. in Boerhaavianum Aphorism. 734. commentatus est. In nostro ægroto tale quid die XXIV. Martii accidisse deprehensum est, ut fere spes levationis, Perilluſtr. *van SWIETEN* non legentibus, concideret. Cauſa erat paulo largior doſis Scillæ, præcedente die tertia vice ad quinque grana exhibitæ. Unde unum huius bulbi granum pro una doſi cum nitro & ſalibus digeſtivis datum, donec corpus ad priſtinum ſtatum revertatur, optime conducit, indeque fortasſe etiam ratio adparet, cur *CELSVS Lib. III. Cap. 12. § 27.* Scillam coſtam ſuper ventrem hydropicorum deligare, & alio tempore contritam torpenti membro imponere iubeat. Nunquam vero eam interne exhiberi ab eodem autore relatam legimus; *SCRIBONIVM LARGVM* vero internum eius uſum permiſiſſe, imo commendasſe, ſupra intelleximus. Interim in hoc corrupto morbo emendando circumſtantia concurren-tes ſufficienter indicabant, quod dolor podagricus primario ſit reſpiciendus, & abſque provida eius tractatione nullam ſperare liceat curationem morbi.

§. VI.

Sequuntur ergo nunc formulæ remediorum præcipuorum, una cum ulteriori morbi progreſſu. Cum die XVI. Martii hora ſecunda pomeridiana vocarer, ſequentia ordinabam: Rec. Tartari vitriolat. Nitr. depurat. ana drachmam j. Lap. cancror. Antimon. diaphoret. ana drachm. dimid. Cinna- bar. antimon. Scrup. j. Camphor. gr. vj. Miſc. F. vi. doſes, quarum una pomeridie, altera veſperi ſumenda. Rec. Tinct. antimon. tartariſat. Liqu. terræ foliat. tartar. ana drachm. ij. M. D. ad Vitr. & bis ante meridiem exhibeantur LX, guttæ. Ab uſu pulverum noctu copioſi prodierunt flatuſ.

Die XIX. Martii purgandi cauſa ſequens exhibitæ fuit Potio: Rec. Rhabarb. optim. drachm. ij. Arcan. tartar. drachm. j. Mann. elect. unciam j. cum dimid. M. coqu. cum

f. q. Aqu. fontan. Colat. D. ad Vitr. Huic subiungebatur pectoralis potio, per noctem interdum ad cochlear j. exhibenda: Rec. Aqu. anif. fœnic. hyffop. oxymel. squillit. ana unc. j. D. Pro variatione etiam postea eius in locum substituebatur vinum squilliticum, cum aqua Cinnamomi remixtum. His partim interponebatur, partim etiam vehiculi loco, pro assumendis reliquis medicamentis, adhibebatur infusum theeforme ex sequentibus speciebus paratum: Rec. Rad. vince-toxic. ari, ana unc. j. herb. C. B. trifol. fibrin. ana Manip. j. capill. Vener. manip. dimid. cort. aurant. cinnamom. ana drachm. ij. Incis. D. ad chart.

Die XX. Martii pomeridie & vesperi scrupuli duo Tartari vitriolati exhibebantur, & die XXII. Mart. cuilibet dosi grana V Squillæ præparatæ addebantur.

Die XXIII. Mart. matutinis horis porrigebatur rhabarbari optimi drachma una cum squillæ præparatæ granis V. pro scopo aperiendi, insimulque, cum abdomen detumescere inciperet etiam externe Balsamum adhibebatur. Diebus XXV. & XXVI. Martii pulvis sequens pomeridie & vesperi adsumtus fuit: Rec. Rad. ari, pimpinell. alb. nitr. depurat. ana gr. XXIV. Pulv. squill. gr. viij. olei cinnamomi gtt. ij. camph. gr. j. Misc. F. quatuor doses.

Die XXVIII. Mart. pro obtinenda paullo efficaciori alvi apertione decoctum sequens porrigebatur: Rec. Rhabarb. opt. unc. dimid. Arcan. tartar. drachmam j. Spic. Celtic. scrup. j. infund. & coqu. cum f. q. aqu. fontan. Colat. adde Syrup. de cichor. cum rhabarb. oxymel. squillit. ana unc. dimid. D. mane pro uno haustu. Die XXIX Mart. ob dolores podagricos redeuntes, mixturam diapnoico-anodynam præscripsi: Rec. Spirit. tartar. drachm. ij. bezoard. Buff. Liqu. min. anodyn. ana drachm. j. D. mane gutt. XXX. Durarunt hi dolores per XIV. dies, absque insigni quadam anomalia. Die XXX. Mart. pomeridianis & vespertinis horis pulveres die
XVI.

XVI. Martii præscripti, sed cum dimidio tantum camphoræ, exhibiti sunt, continuando eorum usum per aliquot subsequentes dies, omiſſa interim squilla, quam interea cum vino extractam in potiuncula pectorali accepit. Enematum nullam mentionem iniicio, quoniam eorum usus ultra primam septimanam post accessum meum haud necessarius iudicatus fuit, præcipue cum alvina excretio, beneficio internorum laxantium adhibitorum, satis libere succederet, & tumidum corpus extenuaret. Id vero, quod extenuatur, medicinam sentit.

Die X. April. sequentia præscribentur remedia: Rec. Tinct. antimon. tartarizat. part. ij. Spirit. tartar. part. j. D. mane & ante meridiem LX. gutt. Rec. Nitri depurat. Tartar. vitriolat. ana drachm. j. rad. Ari drachm. dimid. Cinnab. nat. scrup. dimid. Squill. præparat. gr. IV. M. F. quatuor doses, de quibus pomeridiano & vespertino tempore una exhibenda. Die XVII. April. quoniam in melius iam vergebat valetudo hætenus adversa, pulverem tantum unicum post meridiem, & guttulas XXX. mixturæ matutinis horis assumere iussi. Die XX. April. œdemata profus omnino discussa erant, & æger hætenus satis tranquillas transegerat noctes. Similiter cum die XXIV. April. eundem convenirem, optime constitutum deprehendi, bene nempe ingentem, digerentem, egerentem, placidoque somno fruentem. De die quoque per aliquot horas obambulabat, & mentis alacritas pristina non tam redire, quam rediisse visa est.

§. VII.

Verum enim vero ineunte mense Maio denuo spiritum difficulter trahere incepit, ut morbi recidivam metueremus. Ἰδιος γὰρ πρὸς θεραπεύειν ἐνδεδὸς παλινοδρομέων ἀνέλπιστο. HIPPOCRATES *Coac. Prænot. §. 460.* Idcirco statim die I. Maii exhibui potiunculam laxantem, ex rhabarbari drachm. j. ar-

cani tartari scrup. ij. mannæ uncia j. cum aqua fervida extractis & solutis, unde sexies purgatus est. Die II. Maii præscripta fuit mixtura, ex Tinct. antimon. acr. part. ij. & Spirit. tartar. part. I. cuius gutt. XXX. mane hora sexta & tempore ientaculi in infuso theeformi adsumebat, subiuncto simul, vespertino tempore, pulvere d. XXX. Mart. præscripto, & interposita dein die VI. Maii mixtura balsamica, ex pilul. balsamicis f. polychrestis in aqua solutis, quæ tres sedes concitavit cum aliquali levamine.

Die IX. Maii noctu hora duodecima exhibitum fuit decoctum laxans rhabarbarino-mannatum cum arcano tartari. Die X. Maii sequentem potionem præscripsi: Rec. Gumm. ammoniac. drachm. ij. Aqu. veronic. vinos. unicas tres, solve. Colat. adde oxymell. squillit. drachm. vj. D. singulis bihoriis cochlear j. circa horam pomeridianam secundam incipiendo. Ex horum medicamentorum usu iterum bene habuit per aliquot septimanas, astmate & tussi liberatus, noctesque quietas transegit. Vinum squilliticum, hæctenus potiunculæ ammoniacali additum, iam omissum fuit pro valetudinis conditione.

§. VIII.

Ineunte Iulio cum asthma & tussis ægrotum iterumprehendere viderentur, squilla in pilulis exhibitæ est; quarum quidem usum post aliquot horas conatus vomendi, laudabili interim cum asthmatis cessatione & durioris tumoris femorum emollitione, secutus est. Die XVII. Iulii mitioris cuiusdam vesicatorii ope ulcera in tibiis excitare tentavimus, pro congestione illa, quæ vesperi & per noctem tussim excitabat & respirationem difficiliorem reddebat, tanto efficacius a pectore derivanda; id quod etiam obtinuimus, inprimis ubi e pedibus, post integri mensis decursum, insignis feri copia stillare cœpit. Attulit dolorosa hæc medicina, ad mentem HIP-

POCRATIS & BAGLIVII adhibita, liberrimum spiritum, sopivit tussim, pedumque œdemata discussit: sed sensim sensimque viribus, primum tamen sine febre, exhaustis, die VIII. mensis Octobris ille placidissime obdormivit, cuius beatam analysin iam mense Martio quolibet fere momento certissime expectabant amici, uxor, consanguinei.

HISTORIA II.

§. I.

Mercatoris vidua, femina LVI. annorum, obesi & admodum carnosi habitus, diu iam, ob tumorem colli scirrhum, asthmatica, ceterum sana & alacris, nec minus in negotiis suis agillioris indolis, divitiarum cupida, frustra & sine morbi indicio, ut ipsa, quare fecerit, nesciat, ab ordinario forte prætereunte Medico catharticum quoddam desiderat remedium. Mittit is decoctum purgans, quo, mane exhibito, duodecies alvus commota est. Vesperi eiusdem diei pilulas balsamicas in aqua solutas assumit, & altero mane sal amarum Sedlicense subiungit, rursusque vesperi potiunculam laxantem balsamicam deglutiisse dicitur, ut intestinorum canalís nunc paullo copiosius, iuxta propriam confessionem, purgaretur. Factum etiam hoc est, sed non sine insigni periculo; trigesies enim & ultra alvum deposuit. Statim vero post assumptum sal amarum vehementem sensit ardorem in stomacho, brevi post ita increbescentem, ut locum affectum ne digito quidem tangere potuerit. Medicus, pro avertenda inflammatione, spiritum vini camphoratum applicare iubet, & hoc nihil proficiente, post aliquot dierum decursum V. Snem commendat. Hanc evacuationem excipit coryza & febris quædam catarrhalis, quæ post quatuordecim dierum intervalum in lentam transit. Cum autem huius febris indolem ex

errore pathologico nemo curiosius cognosceret, morbus ipse pro catarrhali adhuc reputatus fuit, & sicuti ex uno errore plures propullulant, ita etiam curatio morbi non rite adornata fuit, ac inde insimul contigit, ut quarta post hypercatharsin elapsa hebdomade totum non solum abdomen turgidum ac durum evaderet, sed & œdematosus tumor pedes occuparet, concurrente simul urinæ imminutione, ac tandem superveniente æstu febrili & anxietate ægrotam quotidie pomeridianis horis affligente. Hi ipsi sanguinis æstuantis motus noctu omnem somnum profligant, non nisi circa matutinum tempus remittentes, atque in conatum vomendi modo vacuum, modo etiam materiam quandam mucofo-viscidam exturbantem, dein desinentes.

§. II.

Rebus hisce per quinque hebdomades tam misere gestis, ego die Martii XXII. primum ad ægrotam vocabar, quam asciticam & de dolore continuo in regione umbilici, aliisque multifariis, vix ac ne vix quidem recensendis symptomatibus conquerentem, inveniebam; neque enim, ob tam graviter prominentem aqualiculum, ambulare, neque sedere, neque iacere & cubare, neque stare poterat, sed, innixis mensæ margini manibus, non erecto, sed curvo corporis positu inclinabat. Appetitus & gustus deperditi erant, & pauca iusculi cochlearia summam excitabant anxietatem. Parum sitiit, id quod alias optimum inter pessima symptomata esse videtur, quoniam inde concludere licet, extravasatos humores nondum ad corruptionem inclinare. Hisce tandem male formati morbi circumstantiis curatius examinatis, iudicare mihi facile fuit, opulentam hanc feminam, antea incolumi & integra sanitate gaudentem, tam crebro & subito repetitis purgantibus ita quasi ad incitas redactam esse. Dubium enim non est, quin sal illud amarum, subiectis asthmaticis & hy-

po-

pochondriacis feminis, experientia teste, quandoque magis infensum, repurgati iam ventriculi parietes & membranas graviter offenderit. Contulit etiam huc symbolum qualecunque sanguinis missio, tempestate frigida, in imbecillo & viribus destituito corpore, medio Februarii instituta. Ipsa enim perpetuo fere monstrat experientia, quod evacuationes vehementiores, sive sanguis mittatur, sive viæ purgentur primæ, hyemali tempore febres catarrhales excipere soleant; cuius mali eventus causa & ratio in frequentiori tunc & sæpe etiam graviori *inprimis posita est.* Nonne vero & ipse morbus hydropicus pharmacorum purgantium frequentiore usum, aut potius abusum, sæpissime pariter excipit? *Ex censu enim causarum hydropis,* inquit *Frid. HOFFMANNVS,* non excludenda puto fortiora purgantia, quibus non modo viscerum tonus destruitur, sed vires quoque nimia feri, per triginta vel plures in uno die deiectiones, amissione mirum labascunt, & loco sanguinis probe temperati non nisi humores crudi in venis progignuntur. Vid. *Med. ration. system. Tom. IV. Part. IV. p. 440.*

§. III.

Cum itaque vidua nostra vehementiori tali purgatione laudabilioribus humoribus privata & per phlebotomum viribus plane spoliata esset: minime sane curationem activioribus & drausticis remediis aggredi licuit, sed mitior medendi methodus merito violentæ præferenda fuit, seligendo idcirco, pro impetrando salutari illo scopo, secura incidentia, resolventia, leniter evacuantia, & tandem roborantia, quoniam, secundum HIPPOCRATIS Aphor. 21. Sect. I. *quæ ducere oportet, quo maxime vergant, eo ducenda, per loca convenientia:* itemque iuxta Aphor. 9. Sect. II. *corpora ubi quis purgare voluerit, facile fluentia reddere oportet.*

§. IV.

Igitur, quæ tenore Diarii mei clinici ordinata fuerunt remedia, iam candide exponam: Die XXII. Martii. Rec. Tinct. antimon. tartarifat. unc. j. D. horis matutinis, sexta & decima, guttæ LV. -- LXX. in infuso fequenti: Rec. Rad. vincetoxic. taraxac. ana unc. dimid. Ligni faffafr. drachm. vj. Herb. capill. vener. adianth. alb. trifol. fibrin. ana manip. j. Cort. aurantior. Cinnamom. ana drachm. ij. Incif. D. ad chart. Rec. Tartari vitriolat. Rad. ari ana drachm. j. M. F. Pulv. dividendus in dofes vj. quarum una pomeridianis horis in theeformi infuso fumatur. Rec. Tartar. vitriolat. Rad. ari ana gr. vjij. squill. præparat. gr. iv. M. F. Pulvis, D. in sextuplo & vefperi hora decima dofis fumatur in aqua gelida.

Cum die XXIV. Martii anxietas increfceret, fpiritus difficulter traheretur, abdomen turgidum magis evaderet, cum plenaria urinæ & alvinæ excretionis fuppreffione, quoniam medicamenta in colluviem ferofo-vifcido-mucidam incidendo & refolvendo, fed non evacuando agebant: hinc tempore matutino fequens decoctum laxans exhibitum fuit: Rec. Rhabarb. Orient. drachm. ij. Cremor. tartar. drachm. j. Mann. Calabr. unc. j. & dimid. Coqu. in f. q. aqu. fontan. Colat. adde squill. præparat. gr. v. D. pro uno haufu. Quamquam autem huius decocti dimidiam partem, infigni cum mucii copia, mox poft affumptionem vomitu reiecerit, aliquoties tamen dein, fiquè recte memini, octies & ultra alvum adhuc depofuit. Die XXVII. Martii, quoniam pulveres squilliticos averfabatur, alios præfcripti: Rec. Tartar. vitriolat. drachm. ij. F. Pulv. tenerrimus, div. in quatuor partes æquales. D. pomeridianis & vefpertinis horis. Die XXIX. Martii fuafi, ut nunc interpoftis lenioribus laxantibus uteretur, fecundum regulam WALDSCHMIDII in Monitis medicis: *Cachectici, quo lenius purgantibus tractantur, eo citius curan-*

curantur. Quam ob causam pulveris Rhabarbari opt. drachmam unam matutino tempore exhibui, ex cuius usu alvus ter commota est & ægra nostra per diem bene habuit. Die XXX. Martii nunciatur, hydropicam nostram hac nocte parum dormivisse & multum sudasse.

Die I. April. percepi, ægotam noctem præteritam paulo tranquilliores transegisse, simulque iterum post horam primam sudasse. Usu pulveris rhabarbarini hodie alvus quater commota est, & satis bene habuit. Die III. April. refert, præcedente nocte circa horam matutinam primam sudorem iterum prorupisse subsequente tamen placido somno. Medicamenta superius præscripta, & pro necessitate rei etiam repetita, continuavit, die vero V. April. Rhabarbarum, rursus in substantia præscriptum, tres sedes excitavit. Sequentes species nunc pro infuso Thee datæ sunt: Rec. Rad. vince-tox. ana vnc. dimid. Herb. card. benedict. trifol. fibrin. capill. vener. ana manip. dimid. Cort. aurant. drachm. ij. D. ad Chart. Die VI. April. percepi, quod anxietas & sudor post horam noctis primam, sed longe debiliores ac antea, accesserint. Die VIII. April. levem modo anxietatem & paucum sudorem hora noctis secunda sensit, & matutino tempore Rhabarbarum adsumsit, noctemque sequentem quiete transegit. Die X. April. uncias duas Elixirii visceralis ad mentem HOFFMANNI parati, præbui, iubendo simul, ut cochlear unum ante prandium assumeret, & vehiculi loco aquam, cum vino & saccharo mixtam, adhiberet. Compositio hæc erat: Rec. Extract. Card. bened. Cent. min. ana unciam dimid. Cort. aurant. recent. Cort. Chin. ana unciam j. Myrrh. elect. Caryophyllor. ana unciam dimid. Croc. drachm. ij. Sal. tartar. unciam j. Incis. contus. adfunde Vini Hungarici optimi Mens. j. Dresdens. Digere, solve, præviaque leni ebullitione colatura usui fervetur. Rec. Tartar. vitriolat. Antimon. diaphoret. martial. ana Scrup. j. Misc. F. duæ doses, D. pomeridia-

nis & vespertinis horis. Hac quidem nocte melius quievit, quam antecedente, sed tamen hora matutina tertia anxietatem absque sudore experta est.

Die XII. & XIII. April. nunciatur ægrotam singulis quidem noctibus anxietatem aliqualem, sed sine sudore, sentire. A XIV. ad XVI. diem April. nostra refert, noctes citra anxietatem & sudorem peractas esse, sed gustu & siti destitutam se esse; pedes detumuerunt. Die XIX. April. urina libere & sufficienter prodiit, ægrotata etiam bene dormivit & abdomen, ab omni nunc tumore liberatum, pro lubitu contrahere potest. Die XX. April. ægrotata refert, quod per totam noctem placide & tranquille quieverit, pro quo singulari beneficio Deo triuno humillimas gratias egit & die XXII. April. in æde Divi Iacobi sacræ cœnæ usu animam recreavit. Die sequenti XXIII. April. eidem, iter Lipsiense ad nundinas vernaes paranti, ponderosissimis illud dissuasi argumentis, casum Hœpneri, Franckenbergensis, quem *Part. II. Method. meæ p. 311.* exposui, proponendo & opponendo: nihilo tamen fecius, omnibus rationibus persuasoriis neglectis, nostra recens restituta die primo Maii discessit, emensoque hoc itinere circa finem mensis huius, bene quidem per aliquot dies habuit, optime ingessit, digessit, egressit, sed brevi post in longe deteriorem, quam antea, coniecta fuit statum. Durante enim priori mea curatione ab alio quodam extero Medico, cuius opem insimul rogaverat, consilium contra ventriculi atoniam transmissum ipsi erat, & quoniam methodus in eo præscripta, ob causas morbi mutatas & iam altius in visceribus radicata, observari a me non poterat, hinc ipso hoc ultimo tempore, dum absens erat, commendata in illo remedia in usum vocaverat, sed admodum infausto cum eventu. Paucis enim vix elapsis a reditu septimanis, primo urinæ, dein reliquarum excretionum imminutio denuo imminentem præfigebant pristinum morbum, qui etiam brevi post maiori
cum

cum vehementia redibat, nullisque cedens remediis lethalem tandem fortiebatur eventum.

§. V.

Ut autem ex omni parte perfectâ sistatur hæc historia, prædictum illud eidem simul subiungere lubet Consilium, quod sequentis erat tenoris: *Ex communicata morbi historia concludere licet, ægotam vera laborare atonia ventriculi, cum anorexia, id quod tanto magis suspectum est, dum mala hæcce iam in cachexiam & hydropem degenerarunt. Quum ergo sub admodum momentosis & sordicis his circumstantiis neque cathartica, neque alia sanguinem corrigentia remedia qualemcunque præstent utilitatem, ipsa autem experientia doceat, quod in similibus casibus hydropis quoque principium x) roborantibus, & speciatim solo corticis Peruviani usu fuerit sublatum; hinc ut ille Dominis Medicis præsentibus, perhumaniter a me salutandis, proponatur, enixe peto. Initium nempe ex mea parte facerem cum sequenti Infuso: Rec. Cort. Peruviani studiosius electi amari, uncias quatuor, Limat. Martis puræ, non tùm rubigine adese, unciam j. M. F. Pulv. D. in cilicio, cui infundatur vini Rhenani optimi meracioris mensura j. stent in loco frigido. Aegra capiat horis matutinis, ieiuno ventriculo, dein una hora ante pastum, & versus vesperam, unciam unam cum dimidia, ad uncias duas, pro una dosi. Si ergo sub usu huius infusi, & quidem post octiduum circiter, salutaris aliqua mutatio & symptomatum mitigatio observetur, tunc eius in locum prædictus ille cortex in substantia, vel in forma pulveris aut electuarii, solitarie per aliquot dies, & quidem quotidie ad tres usque drachmas, vel dimidiam unciam, porrigi posset. Quodsi vero durante horum remediorum,*

x) Non amplius principium hydropis, sed morbus hic iam adultior & in statu constitutus erat.

Et inprimis infusi, præscripto usu alvi obstructio increbescere videatur, tunc eidem ne mitioribus quidem laxantibus, sed solis lenientibus chlysteribus, subveniendum esset. Proinde etiam perquam accurata observanda est diæta, evitanda inprimis omnem cerevisiæ, infusi herbarum Theæ & decocti fabarum Coffee usum, seligendo pro potu ordinario vel modicum aquæ puræ fontanæ, vel decoctum radicis Chinæ ponderosæ cum pauxillo Cassiæ lignæ, interponendo eidem unum alterumve vitrum exiguum aut genuini illius vini rubri, quem Pontac vocant, aut annosioris cuiusdam Rhenani. De reliquo abunde iam constat, quod, durante corticis Peruviani usu, omnia alia exulare debeant remedia, quoniam eius efficaciam imminuunt, unde etiam in præsentiarum ab ulteriori talium commendatione merito abstineo. Externe tamen scutum aliquod stomachale, ex Emplastro de Tacamahaca, cum balsamo Peruviano & oleis destillatis, macis, absynthii, etc. remixto, epigastricæ regioni imponi potest.

§. VI.

Non immerito autem adhuc in calce huius historiæ movenda est quæstio: an etiam curatio hydropis simplicis statim cum tonicis incipienda sit? Colluviem quandam humorum gravesque viscerum obstructiones præsto esse, nemo est, qui negaverit: tonica vero, roborando, ordinarie partes solidas amplius constringere solent, ut hinc humores vitiosi tanto magis incarcerationentur, inprimis vero illi, qui minus fluxiles sunt & ad educendum apti, ut proprio viscerum & organorum colatoriorum robore excerni queant. Mea, quam sequor, methodus in hoc statu eo maxime reedit, ut impeditas se- & excretionem promoveam & humores stagnantes eliminem: quo tamen facto, si fortiora statim adhibentur toni-

tonica, ægroti plerumque hecticam incurrunt. Hanc quoque ob causam consilium modo adductum, quod brevi ante accessum meum transmissum est, approbare minime potui, quemadmodum etiam eventus inconvenientem eius monstravit effectum. Ignarus equidem non sum canonis Perillustr. L. B. van SWIETEN, quem *Commentar. in BOERHAAVII Aphor. Tom. I. p. 58. ad §. 45.* hisce commendat verbis: *Nullus videtur melior esse canon in Medicina, quam ille, quod in curandis morbis semper ad causam primam, unde omnia reliquæ fluxerunt, sit respiciendum: ex hoc fundamento enim sola certa & valida auxilia deduci possunt. Qui ex debilitate natum hydropem purgantibus emungendo corpus curant, post paucos dies mirantur æque tumere omnia, dum omnia ruunt in flaccida hæc viscera, nihil fere de ingesto potu per sudorem vel diaphoresin, parum admodum per urinam excernatur. Qui primam mali causam investigaverunt prudentiores, distendente saburra educta, fasciis laxum corpus stringunt, victu sicco, roborantibus remediis, corporis exercitiis, primam morbi causam, unde omnia fluxerunt, debellant.* Sed de hac medendi ratione, iam olim SYDENHAMIO laudata, nullum adhuc certum & constantem effectum videre mihi licuit. Hac igitur in re, ut meam scientiam & experientiam sublevetis, Viri Illustres, & Vestra solidissima eruditione, quam ego in hydropis curatione foveo sententiam, corroboretis & firmetis, aut in salutem & emolumentum generis humani & artis nostræ salutaris emendetis, Vos etiam atque etiam ea, qua par est, animi veneratione rogatos volo.

HISTORIA III.

§. I.

Vir quadraginta annorum, temperamentis phlegmatico-sanguinei, partim ex domicilio, quod per decennium inhabitat, humidiori, partim ex incondita diæta, dum fumum aridæ nicotianæ per tubum fictilem continuo fere hauriebat & decoctum fabarum Coffee, illudque frigidius, in seram usque noctem ingurgitabat, non solum sibi habitum corporis cachecticum conciliavit, sed & sub fumi tabaci suctione incredibilis sputator fuit. Hic circa diem X. Martii asthma te corripitur humido, ex quo tamen convenientium medicamentorum ope, & speciatim usu decocti cuiusdam laxantis, convaluit. Intumebant quidem, cessante asthma te, pedes, sed cum die secundo Aprilis & sequentibus, me quidem invito, in publicum prodiret, œdemata evanuerunt, infimulque, ob humido-frigidam aëris conditionem, priori affectu multo gravius, quam antea, adfligebatur. Urina erat coloris ignei, & mox turbida reddita, sedimentum sat copiosum deponebat; tumor pedes surarum tenuis occupabat, & anxietas præcordiorum, cum difficultate spirandi summa, ægrum premebat, hocque symptoma tam interdiu, quam noctu usque adeo increverat, ut extra lectum degere cogere-retur, & non nisi erectus sedere posset. Præcipue autem diebus XXI. XXII. & XXIII. pessimus fuit rerum status: facies enim a naturali colore ex toto recessit, tussis, remittente per pulmones purgatione, augmentum cepit, & si quando incredibilis tussendi conatus excitaretur, simul evertebatur stomachus. Exhibebam aliquot doses pulveris, ex radicis ari, tartari vitriolati ana granis viij. squillæ præparatæ granis IV. pro una vice, alternis diebus, sed bis de die

su-

fumendi; satis enim efficaciter pulvis iste resolvit, ut hinc etiam continuatus eius usus vix suadendus sit. Conf. *Frid. HOFFMANNVS Med. rat. system. Tom. IV. Part. III. p. 294. N. 4. § p. 304. N. 3.* Profuit etiam hoc remedium eo usque, ut attenuata materia viscida facile & cum euphoria fuerit evacuata. Pituita, quam æger exspuebat, mucosaribus prodeunti non absimilis erat, insipidaque & inodora, nunc fluidior, nunc spissior exiit. Post hæc commode satis valuit, dormivit, cibosque cum appetitu ingessit.

§. II.

Rebus hisce per aliquod temporis spatium bene gestis, cum cælum iterum mutaretur & caliginosum fieret, statim asthma nostrum gravius oppressit, ut fere tempestatum mutationes in suo sentiret corpore. Experiebatur enim noster ægrotus vernali tempore id, quod OVIDIVS de autumnali scribit:

*Sæpe cum autumnus, cum formosissimus annus,
Aëre non certo, corpora languor habet.*

Quoties enim cunque purus & tenuis aër spiraret, toties facilior erat respiratio: quamvis post primas Paschatos ferias conclavi non egressus sit. Circa diem Maii sextum modo bene, modo male habebat, & pedes ad genua usque intumuerunt; tussis vehementer aucta fuit, sed calor febrilis hæcenus cessavit; urina tincta sedimentum deponebat, quod vero in morbis diuturnis incertum restitutionis indicium est. Verendum modo erat, ne affectus iste pertinax subsequens pectoris hydropi viam panderet, vel iam tum panderit, quoniam digiti œdematibus impressi vestigia relinquebant, & ægrotus post trium quatuorve horarum somnum repente exci-

excitabatur, ingenti asthma sive imminente suffocatione correptus, qua tamen anxietate, si modo tussis rursus concitabatur, & æger, relicto lecto, (in quo sub insultu tali retineri non poterat) erectus sedebat aut deambulabat, quodantenus se levare putabat. Hæc tragœdia quandoque una nocte bis terque, quandoque per totam noctem ludebatur. Licet enim sub paroxysmo sæpius somno opprimeretur, non tamen quiescere potuit, nisi maiori anxietate tentari & aërem maiori cum molestia haurire vellet.

§. III.

Curationis ergo scopus tandem eo dirigebatur, ut cum incidentibus & expectorantibus, inter quæ vero emollientia, dulcia & oleosa, pulmonum tonum evertentia, haud refero, per aliquot dies urinam moventia coniungerentur, quæ non solum pulmones a fordibus ibidem collectis repurgarent, sed etiam humores pituitosos derivarent: in morbis enim pectoris semper ducendos esse humores ad vias urinæ secretioni destinatas, ipsa natura id monstrante, autor est BAGLIVIVS, idem hoc etiam confirmante CELSO, qui Libr. IV. de Medicina, Cap. IV. *profunt*, inquit, *etiam quæcunque urinam movent*. Equidem non prorsus de ægri huius salute dubitasset, dummodo pulmones ulcere quodam nondum affecti, vel nodis & tuberculis non obsessi fuerint, id quod tamen, cum continua ad tussendum irritatio præsto esset, non temere coniciendum erat. Modum mihi ita concipio: Ex quocunque vitio pulmones oppugnent nodi & tubercula seirrhosa, ea perpetua tussis causa existunt & maiorem affluxum provocant. Illud enim notandum adhuc est, ægrotum nostrum aliquo, antequam morbo hoc corripiebatur, tempore, in conventu quodam graviore ira incitatum, aliquot haustus vini sumsisse. Continuum ergo illam irritationem & violentam
pul-

pulmonum concussionem tandem vasorum lymphaticorum ruptura facile consequitur, sicque hydrops pectoris nascitur. Conf. HOFFMANNI *Med. ration. System. Tom. IV. Part. III. §. XLIX. p. 277.* Proinde etiam hoc pariter monendum est, tantam materiæ mucosæ copiam per omnia excernendæ pituitæ destinata organa, nares, fauces & alvum, eiectam fuisse, ut nihil quidquam pituitæ in corpore reliquum esse, vel novam humorum congestionem ad pulmones fieri potuisse, existimasses. Neque tandem id prætereundum est, quod alvus fere semper liquidior, & sub quacunque etiam levi deambulatione commota fuerit; quæcunque enim remedia adsumebantur, per alvum statim operabantur, cuius effectus causam in insigni intestinorum levitate, sive atonia, merito ponendam esse iudicavi.

§. IV.

Tandem ex mente HIPPOCRATIS hoc consilium cepi, ut furis vesicantia imponerem: *Abscessus enim ad crura, inquit, in morbis pectoris boni: item in Prognost. in pulmoneis quicunque tumores sunt ad crura, optimi sunt; & BAGLIVIVS Oper. med. p. 104. morbi, inquit, ad crura & pudenda solvunt asthmata: tument pedes asthmate cessante.* Et vere, si rem eloqui liceat, hoc auxilii genus, etsi dolorem transientem auget, facilem tamen respirationem, cum symptomatum levamine, attulit. Quoniam vero & agnati ægroantis, & hic tandem ipse, illorum persuasionibus captus, utpote quibus ego nimis crudelis videbar Medicus, consilia mea repudiabant hinc alium quendam Medicum, multa bona promittentem & vesicantium usum damnantem, selegunt eiusque consiliis obtemperarunt. Exhibebat ille vomitoria, purgantia, sudorifera, diuretica, eaque omnia fortissima, violenta manu hostem expellere tentans; & primis quoque diebus ubi ulcera in furis adhuc manarunt, aliquo modo

modo levatus putabatur æger: ast, vix quatuordecim elapsi erant dies, cum nimia sua officiositate magis obesset Medicus, ulceraque plorantia consolidando, & nimiam remediorum copiam ingurgitando, ægrotum iugularet. Non poterant ergo agnati illud Ennianum de eo prædicare:

*Unus homo nobis cunctando restituit rem,
Non ponebat enim rumores ante salutem.*

Fabius enim Maximus cum Annibalem vi frangere non posset, cunctando minuebat; hinc recte scribit SOPHOCLES: Solet cunctari vir, qui rem magnam molitur. Utinam itaque tales Medici Symboli loco illud in mente gererent:

Peragit tranquilla potestas, quod violenta nequit.

Viro

Illustri, Excellentissimo & Experientissimo

DOMINO

ANDREAE ELIAE BUCHNERO

S. R. I. Nobili, Consiliar. Archiat. & Comiti Palatino Cæsar.
Potentiss. Reg. Boruss. Consil. intimo, Medicin. & Philo-
soph. natural. in Regia Fredericiana Prof.
publ. ordinario

ACADEMIAE IMPERIALIS LEOPOLDINO - CAROLINAE
NATVRAE CVRIOSORVM

PRAESIDI GRAVISSIMO SPECTATISSIMOQVE

Locum in hac Illustri Societate benignissime conferenti,
ad exstruendum

gratissimi animi monumentum publicum,

MEDITATIONES SVAS

de

VIRIBVS HYPNOTICIS A MI-
NERALI REGNO HAVD ALIENIS

Speciminis loco

eo, quo docet, observantiæ cultu offert,

IOANNES CHRISTIANVS IACOBI

Philos. & Medic. Doctor, Militum Præfidiariorum Vinariensium
Medicus Ordinarius, & Academ. Cæsar. Nat. Curiosor.
Collega.

1710

ANNUALE TITEL BUCHNERO

ANNO DOMINI 1710

IN VESTIBULO REGIAE UNIVERSITATIS

IM A SYDNEY HAVIARIUM

BOVENS CHRISTIANUS JACOBI

§. I.

Iam dudum est, quod Opium effectus sat funesti PARACEL-
 SVM, Chymicorum Coryphæum, excitarunt de remedio
 quodam minerali, Opio, si virtutem spectes, quidem re-
 spondente, sed tutius assumendo, cogitandi, ingensque ap-
 plausus, quem eiusmodi medicamina exiguæ molis modique
 efficacis operandi ratione, per usum ab eo introductum sibi
 conciliaverant, eius in perscrutando exacuebat industriam.
 Quod si Autoris commemorati assertis fides adhibenda foret,
 certo certius statuendum esset, remedium hoc anxie quæsi-
 tum e *Vitriolo* erutum, utilissimique ægris, Opium loco, pro-
 pinatum fuisse.

At enim vero gravissimæ rationes mox adducendæ de
 reali vi hypnotica, causas scilicet vigiliarum naturales aufe-
 rente, omnino ambigere suadent. Experientissimus nempe
 D. D. ROTHIVS, ceu optimus fidissimusque hac in re PARACELSI
 Interpres, in Dissert. de *Sulphure anod. Vitrioli*, Cap.
 I. §. 6. serio monet, omnes illi autori (PARACELSO puta) ini-
 uriam esse illaturos, qui efficaciam Opium analogam a Vitrio-
 lo exigere vellent. Sufficere tantummodo, in illo demon-
 strari posse aliquam efficaciam, quæ vi quadam leni nervis irri-
 tatis sopiendis conducere, quanquam aliter, neque tam
 cito, nec adeo refracta dosi, ut in opio, actionem suam
 ederet.

Omnes omnino inde perspectum habebunt, præparatum
 hocce anodyna, minime vero hypnotica quadam vi, somni
 necessitatem inducere, adeoque opium multis illud parasan-
 gis antecedere.

Sed ipsa medicamenti huius præparatio controversiam
 hancce in nostrum dirimit favorem. Admodum enim con-
 cinnam eius descriptionem, quam Doctiss. ROTHIVS l. c.

Cap. II. §. ult. hisce suppeditaverat verbis: *Illi sibi ægrotisque suis optime prospiciunt, qui Sulphur hocce Vitrioli anodynum cum aqua communi per Spiritum Vini separant, sive per proprium Vitrioli phlegma spiritumque, adhibita destillatione, in sublime ducunt, apteque e vinculis acidi extricare sciunt.*

Celeberrimus Erfordiensis Prof. Dn. D. MANGOLDIVS (*Chymische Erfahrungen und Vortheile*, pag. 17. §. 30.) ita explicitam dedit, ut Naphtha Vitrioli rite edulcorata propriaque resina tincta omnino hisce indicaretur verbis.

Quis vero unquam virtutem hypnoticam in hocce medicamento deprehendit eiusque mentionem fecit? Observatumne est aliud quidpiam, quam dolores tantummodo removendo, adeoque ex virtute quadam anodyna interdum somno ægros sopivisse?

His rite perpensis, neminem extitutum persuasus sum, qui ex hoc Sulphure Vitrioli, præstantissimis alias viribus instructo, argumentum depromat, in mineralibus realis quidpiam hypnotici reperiri posse. Finem igitur meum plane non essem consecuturus, huic medicamento diutius immorando, productum potius sistam, quod nullo non tempore, præsentem vel exulante dolore, sensuum motuumque voluntariorum causam amputando, somnum comitem habeat individuum.

§. II.

Ad hancce metam vero attingendam requiritur, ut materiam, somniferos in Opio effectus producentem, familiarem nobis reddamus; toti enim substantiæ eiusmodi quid minime tribuendum esse Celeberr. STAHLIVS diuturna Opium in aqua fervida coctione viribus hoc adeo exhauriens, ut ullo absque detrimento, pultis in modum, assumi potuerit, extra omnem controversiæ aleam posuit. Hæcce materia in aprium producta e regno minerali deinceps eruenda & in
mix-

mixtionem Opio consimilem redigenda erit. Periculo eiusmodi facto, non potest non eius indolis concinnari medicamentum, quod, æque ut Opium, voti nostri compotes nos reddat.

§. III.

Ad primum itaque requisitum obtinendum, sequens NEWMANNI experimentum (*Chem. p. 969. Edit. Zimmerm.*) ab Illustri Academ. nostræ Præsidi BÜCHNERO reiteratum (*Dissertat. de Opii effectibus genuinis in corpore humano,*) viam præcipue nobis pandit. Observarunt nempe laudati Celeberr. Viri, durante Opii cum aqua coctione, ad superficiem huius extrudi materiam quandam unguinosam, consistentia balsami præditam, nullamque cum hac miscelam subeuntem, sed omiâ despumatione sensim evaporantem, relicto concreto gummoso-resinoso-fixo, carente omni actuosô.

Huius volatilis resinæ, (merito enim hoc, minime vero *saponis* nomine, quia connubium aquæ respuit, insignienda est,) paucula grana cani, qui alias integram drachmam opii absque damno devorare poterat, propinata, mortem attulerunt repentinam, manifesto documento, balsamum huncce materiam somniferam concentratam in sinu fovere suo.

At in Chymicorum scholis edocemur, oleum essentiale, acido fortiori ad solutionem apto iunctum, in perfectam resinam abire; hanc igitur nihil aliud esse, quam oleum essentiale per acidum coagulatum, id quod eo minus in dubium trahendum, cum olea essentialia, per tempus aliquod immota persistentia, fluiditate sua priventur, & crassitiem cum lentore contrahendo perfectam resinam æmulentur.

Porro quoque certum est, olea e copiosissimo phlogisto non minus, quam hæud exigua aquæ quantitate constare, quæ, obstetricantibus paucis acidis terreisque particulis, invicem combinatæ debitam consistentiam nanciscuntur.

Quo subtilius itaque, quoque minori quantitate acidum, quo parcius aqua, copiosiusque contraria ex parte phlogiston existit, eo magis volatilia & subtilia olea sint necesse est, quia hoc modo maxima ex parte substantia summe volatilis, phlogiston nimirum, illa ingreditur. Olei igitur essentialis, cum reliqua volatilitate antecellat, mixtionem constituit copiosissimum phlogiston, cum paucis aquosis partibus levissime cohærens, subtilissimis acidis terrestribusque partibus minima quantitate adiectis.

Quod si igitur eiusmodi maxime volatile oleum essentialiale nobis conceipimus, cui haud dispar acidum maiori in quantitate, quam pro olei consistentia requiritur, admixtum est, statim notio talis resinæ volatilæ balsamivæ, qualem in Opio animadvertimus, sese nobis sistit.

Iam cum phlogiston maximam huius resinæ partem constituat, ab admixtis etiam levissimæ cohæssionis causa, faciliiori negotio, quam acidum aut aqua separetur, hocque modo actioni ejus remoram nihil iniicere possit, effectum huncce somniferum phlogisto, a reliquis perfecte separato, hinc purissimo subtilissimoque, exclusis aliis, adscribendum esse, nemo facile iyerit inficias,

§. VI.

Quo vero clarius elucescat, partes phlogisticas sibi relictas materiam Opii hypnoticam unioe constituere, subsequenti observatione Celeberr. Francof. Prof. Med. D. CARTHEVSERI certitudine fere mathematica illud evinci poterit. Referente scil. Viro Excellent. (*Mater. med. Part. I. p. 570. §. V.*) hepar sulphuris, leni igne, agitatione continua, si calcinetur, vapores siccissimos, omni destitutos acredine in sublime ferri, naribus pulmonibusque exceptos temulentiam quandam, Opii reliquorumque narcoticorum more, conciliare. Sulphur vero, docente Illustr. STAHLIO, ex acido vitrio-

vitriolico phlogisticoque componitur, (Tract. de Sulphure) acidum hac in operatione non separatur, ascendentes enim vapores nares non feriunt, satisque diu continuata hepatis sulphuris calcinatione, illud cum sale alcali, Tartari Vitriolati speciem constituit. Sole igitur meridiano clarius omnino est, vapores istos phlogiston purissimum componere, temulentiaëque huius causam unice constituere. Cumque simile quid de reliquis quoque exhalationibus narcoticis, cerevisiæ nempe multique fermentantium, carbonum, vegetabilium fossiliumque, undarum soteriarum, specuum venenatorum, &c. duo eruditionis splendore maxime conspicui Medicinæ Professores celeberrimi, nimirum Giessens, Acad. Prof. Medic. primarius, Dn. D. MÜLLERVS (y) huiusque vestigia legens, inelytus Dn. Prof. CARTHEVSE (z), fuse admodum exposuerint, albo omnino nostrum de Phlogisto assertum notandum erit calculo.

§. V.

Sequens iam dubium, quod ex supra in Phlogisti favorem deductis forsan moveri posset, nullum plane nobis facesset negotium. Quæstioni enim, qui fiat, ut olea ætherea, maxime licet subtilia, camphora, crocus, aliaque complura haud exigua parte phlogisti prædita, ordinaria dosi sumta, nihil somni ægris concilient, solvendæ statim pares sumus. Licet nempe omnibus hisce Phlogiston insit, aliis tamen corpusculis irretitum tenetur, e quorum vinculis non extricatur, adeoque necessaria requisita, puritas nempe attenuatioque debita, desiderantur.

Asserti

(y) *Vermischte Gedanken über allerhand zur Naturlehre &c. Erste Sammlung. S. 33. sqq.*

(z) *Mater. med. loc. cit.*

Afferti huius demonstratio nulla plane difficultate laborat. Æthereorum nempe oleorum mixtio tanta minime gaudet subtilitate, ut atmosphæram, quanta quanta sint, petant; diutius enim asservata in resinam degenerant perfectam fixamque, omni specifico plantæ odore, ex qua oleum confectum, penitus orbatam notabilique copia remanentem.

Cum igitur tot fixis simul constent partibus, intra corpus nostrum una assumendis, præditum duobus necessariis requisitis phlogiston haud suppeditant. Crocus itidem non minus ex parte oleoso-spirituoso-volatili, quam resinoso-gummoso-fixiori componitur. Iam cum tot fixæ omni efficacia destitutæ partes in illo occurrant, ambæque iunctim in menstruis resolvantur, eodem plane modo res sese habet, ut in oleis æthereis. Prona ergo sequela, experientia confirmante, id elicimus: Si in substantia ordinariaque dosi sumitur, sufficiens phlogisti copia nunquam sui iuris redditur; maiori vero quantitate exhibitus, aut spiritu vini vel aqua, digestionis destillationisve beneficio a fixioribus particulis liberatus, effectum opio similem edit.

Ad Camphoram denique quod spectat, omnes certe habebimus consentientes, illam e terra subtilissima, phlogisto intime iuncta, componi, quæ a latere eius nunquam divellitur; hinc ambo sub forma albæ, splendore argenteo fulgentis nubeculæ, observante Viro maxime reverendo Dn. LESSERO (a), atmosphære insinuantur, adeoque hic etiam corpus terreum subtilitati puritatisque phlogisti valde officit. Quod si vero largiori paulo manu porrigatur insignis copia, id quod terra adhærens impedit, adeo large quodammodo compensat, ut tunc multa cum opio coincidentia symptomata, insignem nempe virium prostrationem, pulsum debilem, insuperabilemque ad somnum proclivitatem, concurrentibus deli-

(a) *Hamburgisches Magazin*, IX. Band, II. Stück, p. 203. & 204.

deliriis, in scenam producat, prout hoc ex casu illo notatu dignissimo, quem memoriæ prodidit Illustr. b. m. HOFFMANNVS (b), liquido adparet. Actionem vero ex assè opiæ respondentem edunt halitus Camphoræ ex Indiis Orientalibus ad nos translatae, priusquam Batavicam depurationem (*rassiniren*) subiit; arcto enim adeo nexu terra cum phlogisto nondum cohæret, ut libera eius actio impediatur, quo & referas id, quod crocus aromataque spirant, si nempe maxima copia per aliquod tempus in receptaculis aëri imperviis asservata, repagulis solutis ab hominibus subito & coacervatim inspirantur; partes enim oleosæ subtilissimæ tantummodo evaporant, sicque phlogiston fatis liberatum continent.

Probationis loco notatu dignam celeberrimi BOERHAAVII (c) observationem allegasse suffecerit, quæ sic se habet: *Narra-verunt mihi Pharmacopole & Aromatarii, quando magnas sarcinas validiorum aromatum recens ex Asia acceperunt, camphoram, crocum, similia, tunc, si subito eas sarcinas resignaverint, se non minus, quam famulos obrui somnolentia vix superabili; ibidemque Perillustr. de HALLER, not. f. ex Itinerario Orientali Batavico MERCKLINI refert: Tres nautas ob fragrantem aromatum odorem in na-vi quadam Belgica extinctos, quartumque vix ac ne vix quidem vitæ restitutum fuisse.*

Quis denique est, quem fugiat, effluvia suaveolentium florum in conclavibus clausis sæpe sæpius insigni somnolentiæ ansam præbere.

Similis quoque responsio illis convenit, qui forsitan a sanguine aliisque nostri corporis humoribus, insignem phlogisti copiam monstrantibus, continuæ somnolentiæ necessitatem in nostro corpore deducere nituntur; phlogisti enim

(b) Consultat. & Responf. med. Tom. IV. Caf. XIX. p. 26.

(c) Prælection. Tom. IV. p. 120.

abundantia effectum hypnoticum non producit, sed commercium cum aliis corpusculis plenarie sublatum, sufficiensque rarefactio simul desiderantur; durante vero vita hæc miscela nullo modo destruitur, adeoque somniferus effectus omnino exulat.

Frustra certe pro liberatione phlogisti adducitur, caloris perpetua in corpore animali vivo productio; motui enim verticillari & oscillatorio, minime vero progressivo phlogisti, hæc suam debet originem, notante Celeberr. STAHLIO (d), consentientibus peritissimis Naturæ scrutatoribus.

§. VI.

Quanquam vero, ordine ut procedamus, cognita nunc materia actiuosa in regno minerali investiganda esset, hæc quoque inventu proclivis foret, cum, metallis, semi-metallis, corporibusque bituminosis haud parum eiusmodi phlogisti inesse, neminem fugiat, his tamen omnibus supersedere possumus, probatione a nobis iam facta (§. IV.), quod vapores ex hepate sulphuris in auras abeuntes purum phlogiston pro constituyente agnoscant, hacque ratione eiusmodi corpus a sulphure nobis exhiberi queat, quod facilem phlogisti purissimi separationem admittat, adeoque veram medicaminis hypnotici materiam abunde suppeditet.

Secundo igitur requisito ulterius immorari supervacaneum esset, quin eo potius nobis erit connitendum, ut sulphur hoc minerale ad phlogisti dimissionem eo caloris gradu, qui corpori nostro æqualis, disponamus; hepar enim sulphuris maiorem paulo caloris gradum, eum scilicet, qui leni calcinationi inservit, agitationemque haud interruptam exposcit, hancque ob causam desideriiis nostris minime respondet.

Negotii itaque huius cardo in conciliatione aptitudinis ad laudatam separationem omnino vertitur. Quibus peractis,

tunc

(d) Experim. observation. & animadversion. §. 144. & 145.

tunc demum in mixtionem opio consimilem liberum phlogiston redigamus, id est, eiusmodi minerali illud associemus, quod parisi indolis cum fixis gummosis resinosisque opii partibus existit, nimirum, quod, in se spectatum, quacunque sensibili activitate destituitur, cum phlogisto vero in mutuos ruit amplexus, lenissimo tamen calore maxima ex parte iterum illud dimittit.

§. VII.

Sulphuris ad levem phlogisti dimissionem præparatio nihil plane nobis faceffet negotii. Filii enim artis coctione sulphuris cum aqua calcis vivæ salibusque alcalicis fixis, nec non præparatione spiritus sulphuris fumantis, qui e calce viva, sale ammoniaco, sulphureque crudo, destillationis beneficio, prodit, viam nobis monstrarunt. Laudata enim præparata cum aurum argentumque, longo satis licet intervallo remota, solutionemque lithargyrii cum aceto factam, si chartæ illinatur, fusco inficiant colore, non potest non phlogiston, ceu genuinum colorum omnium principium, effectum huncce producere, summe extenuatum perfecteque liberum in iisdem delitescere; cumque isti liquores, suffragante experientia, illud in aëre libero dimittant, adeoque atmosphæræ calor, utpote minor illo, quem nostrum fovet corpus, sufficiat, hinc scopo nostro omnino eiusmodi præparata egregie inserviunt. Aequè facili negotio substantiam reperiemus, quæ promptissime phlogiston ex sulphure liberatum arripit, cuique nihil plane actuosi competit. Paucis eloquar, mercurius crudus est, qui ad libram dimidiam absque effectu notabili intra corpus assumitur, semperque salia activitatem quandam prius eidem conciliant, sulphuri vero arctissime associatur, siquidem fortissimo sublimationis igne dimissionem huius respuit, & in cinnabarim sublimatur.

§. VIII.

Quod igitur superest negotium, eo unice redit, quo pacto quibusve subsidiis bina hæc corpora eo redigi queant, in unam ut coalescant materiam. Equidem hoc quodammodo obtineri posset, si decoctum sulphuris cum calce viva, five spiritus fumans, mercurio affusa, digestioni subiicerentur. Quoniam vero hoc in casu multum phlogisti calore continuo dissipatur, partesque calcis vivæ in decocto, & salis volatilis Ammoniaci in spiritu fumante activitate sua non privantur, sed, digestionem peracta, tunc demum edulcorationis ope hoc sine potiri possemus, quod iterum insigni absque phlogisti dispendio fieri nequit; hinc celerioris utique unionis & alcalicarum partium separationis ratio habenda erit.

Una vero fidelia duos illi dealbabunt parietes, qui, apta acidi appropriati commixtione, sulphur, in liquoribus sæpius commemoratis solutum, fundum petere cogunt, (qua operatione alcalinæ partes cum acido connubium ineunt, hinc sui iuris amplius non existunt, sæpiusque affusa aqua penitus elixivantur); sed eodem momento, eiusdem acidi beneficio, mercurium ita aptum reddunt, ut, instituta sulphuris præcipitatione a liberato phlogisto statim in punctis infinite multis minutissimisque contingatur, quo ipso arcta adeo exoritur unio, ut, tentamine instituto, totum mixtum in auras haud prius evolet, quam notabili temporis spatio interiecto ignem apertum sustinuerit.

§. IX.

Adductam §. præcedente medicamenti huius præparationem considerantibus variæ quæstiones occurrunt, quarum solutio merito a nobis exigitur.

Prima omnium est, qui fieri possit, ut per calcem vivam alcalique salis ammoniaci volatile fatis magna phlogisti

por-

portio a cohæsione cum sulphuris acido liberetur, cum tamen non experimentis solum sulphurificationis edoceamur, phlogiston inter acidumque vitriolicum arctiorem intercedere affinitatem, quam acidum inter laudatum alcalique fixum, verum etiam a NEVMANNO (e) sulphuris solutio in Spiritu salis Ammoniaci irritò successu tentata fuerit? Huic vero quæstioni ut satisfiat, maiorem hancce affinitatem generatim largimur, fundamentum enim præbet purissima subtilissimaque natura terrea phlogisti, crassiorque alcali fixi textura. Quoniam nempe omne acidum cum alcali ex latere terræ cohæret, (per principia Chym.) subtilior omnino terra phlogistica maiorem numerum punctorum contactus præ crassiori alcalica præbet, hinc acidi cohæsionem maiorem cum priori produci debere, facile perspicitur.

Negamus vero, accessu alcali nexum acidi sulphuris cum phlogisto eiusque affinitatem destrui; hoc enim si contingeret, sulphur ex solutione alcali in substantia præcipitari non posset. Vera potius resolutionis huius sulphuris separationisque phlogisti causa huc redit, quod acidum in sulphure copiosissimis undiquaque partibus phlogisticis obductum sit, ita ut omnes hæ partes ad immediatum cum acido contactum nullo modo perveniant, sed e diverso similibus tantummodo phlogisticis cohæreant, cuius rei manifestissimum documentum promptissima sulphuris in alcalino liquore soluti ad fundum deiectio. debilissimo etiam acido applicato, sufficienter præbet, quod fieri non posset, si alcali acidum sulphuris immediate contingeret (per princip. Phys. & Chym.). Accedente igitur corpore alcalico, multæ partes phlogisticæ ex uno latere se invicem, ex altero vero alcali, ceu corpus maiori densitate præditum, contingunt, ideo cum alcali magis, quam mutuo, cohærent, sicque ab insigni salis alcalici, durante adhæsione exhibita reactione producitur resolutio sulphuris, cui

(e) Chym. pharmaceut. Edit. Zimmerman. p. 1796,

cui hepar eius solutioque in lixivio alcalico suos debent natales. Et licet diu continuata calcinatione hepatis & fortiori coctione cum lixivio laudato acidi cohæsiō cum phlogisto plenarie tollatur, nova cum alcalicis substantiis in eius locum succedente, hæc tamen, quia separatio novaque unio sponte non contingunt, sed trituratione, calore, aërisque appulsu, violento modo avulsis particulis phlogisticis, in apicum producitur, thesin nostram nullo modo feriunt. Solutio vero sulphuris in alcali volatili Ammoniaci, calci vivæ admixtæ unice debetur, hinc simile quid in NEVMANNI experimentis effectui dari non poterat.

§. X.

Secunda iam quæstio in promptissimæ Mercurii cum sulphure attenuato unionis causa vertitur, in nexu adamantino terræ tertiæ sive mercurialis cum phlogisto, cuius fidum se præbet Achatem, unice omnino quærenda. Metalla enim ope phlogisti e carbonibus aliisque volatilifata, durante volatilifationis actu ad naturam fluxumque mercurialem aptiora reddita, nihil plane dubii relinquunt. Cum igitur in Mercurio substantiam metallicam quandam, tertia terra luxuriantem, agnoscamus, non potest non, quin illa phlogiston, in sulphure hocce attenuato residens, instantissime velut homogœneum arripiat, inque mutuos cum illo amplexus ruat.

Hunc vero nexum inseparabilem certissime inde derivare licet, quod terra tertia proprie nil nisi phlogiston, in summam subtilitatem redactum, exhibeat; iam dudum enim e multis experimentis sagacissime coniecit Illustr. b. m. STAHLIVS (f), bina hæc non qualitate, sed quantitate a se invicem differre, cui coniecturæ subsequens observatio, in quam forte fortuna incidi, splendidiorem conciliabit faciem.

Nem-

(f) *Einleitung zur Grund-mixtion der Metallen*, Sect. II. Membr. III. §. 29. p. 204.

Nempe cum libram dimidiam Mercurii vivi cum aqua pluviali recenti per integrum diem continuo terere curarem, is, qui hanc operationem peragebat naribusque sæpius mortario incumbibat, de insigni temulentia querelas fundebat, eademque tritura postridie iterata, vehementiori temulentia denuo se correptum sentiebat.

Oscitantia is omnino foret arguendus, qui in avulsis aquæ pluvialis potius, quam tertiæ terræ in mercurio hospitantis particulis, causam huius phænomeni reponere vellet. Aqua enim pluvialis, licet diu satis eam agitaveris, id nunquam efficit, & in Mercurio nihil volatilitate præditum est, quam eiusmodi terra tertia; hæc enim substantiam metallicam Mercurii ad volatilitatem aptam reddit, hinc unice uniceque huic terræ effectus iste erit assignandus.

Cum igitur similem temulentiam phlogiston quoque, per antea deducta, produxerit, eandem omnino naturam hoc arguit, eoque ipso, quatenus ullo absque caloris adminiculo sola trituratione evaporabilis redditur, maiorem præ phlogisto subtilitatem extra dubium collocat. Accedit insuper, ullo absque additamento, mediante sola hac trituratione, Mercurium ita disponi posse, ut pulverem exhibeat, qui liquorem leni igne plorat, somnum non solum naturalem, verum etiam soporem corpori nostro inferentem. Simile quid Mercurii quoque metallorum efficere solent.

Hoc vero non obstante, terra hæc mercurialis pro singulari substantia est reputanda, quia ex phlogisto, uti ordinarie in carbonibus aliisque substantiis reperitur, purissimæ terræ vitrescibili addito, nihil metallici efficere, neque nimis diu reverberatæ calci Saturni, Iovis & antimonii sola phlogisti additione, pristinam suam formam metallicam plenarie reddere possumus, eodem plane modo, uti nullum alcali volatile cum fixo confundere licet, quia utrumque peculiaribus qualitatibus distinguitur, licet fixum eo perduci

possit, ut volatilis naturam induat. Inquirendum nunc restaret, unde fixitas huius medicamenti ortum trahat; quoniam vero terra subtilissima calcaria, effectu figente prædita, ei admixta est, hinc ulteriori explicatione id non indiget. De modo vero, qui fiat, quod, non obstante hac fixitate, levissimo tamen phlogiston corporis nostri calore liberari queat, infra fusius edisseremus.

§. XI.

Opere nunc pretium fuerit investigare, quomodo hocce medicamentum somnum nostro corpori inducat. Verum enim vero eius agendi modus cum illo, qui Opio competit, ob easdem partes similemque mixtionem, coincidit. Age igitur, omnes ad hunc modum indagandum intendamus nervos. Conspirant fere in eo omnes, quod, quia Opii solutio aquam non minus, quam serum animale paucis modo guttulis instillatis, potentissime resolvit, usumque etiam laudati Opii, pro varia dosi, hilaritas, ebrietas, sudor, tumor ruborque faciei, inprimis oculorum, stimulus venereus, pluraque alia eius generis symptomata, excipiunt, partes opii, vi maxime resolvente in fluida nostri corporis agendo, somnum sequenti modo inducant.

Fluida nempe resoluta maius spatium occupant, vasa hinc nimium quantum distendunt, cumque hæc, quamprimum ad cerebrum pertingunt, tunicas crassiores deponant, illud etiam, ceu corpus molle, parum resistat, fieri aliter non posse contendunt, quin vasa eius præ ceteris in toto corpore insignem extensionem sustineant, & quoniam immensa vasorum sanguiferorum copia in viscere commemorato continetur, per totam meningem piam se diffundens, eamque tunicam per omnes sulcos interioresque cerebri anfractus comitans, variosque in cavitatibus ventriculorum cerebri plexus formans, vasa hæc nimium quantum extensa cerebrum

undi-

undiquaque comprimere debere, tuto concludunt, & ex BOERHAAVIL experimento cum homine Parisino, duram matrem denudatam gestante, instituto, qui leni cerebri compressione, somnolentiam, aucta sensim, profundum somnum fuit expertus (g), hypnoticum opii effectum declarant. His tamen non obstantibus, variæ gravissimæ rationes aliud omnino suadent. Notabili experimento in specubus, halitus narcoticos spirantibus, instituto, abunde perspicuum evadit, insignem humorum resolutionem, ullo absque sopore, existere posse; homines enim, observante KAEMPFERO (h), per quinque minuta prima ibidem sudore maxime diffluentes, salva vita vigiliisque minime perturbatis, commorantur, & exinde postea corpore animoque alacriores exeunt. Porro quoque in febribus ardentibus vehementissimis vigiliæ præ somno plus molestiæ ægris concitant, unde coma somnolentum rarum febrile symptoma deprehenditur, & tamen insignis resolutio ordinarie in iisdem præsto est. Sic etiam BOERHAAVIVS (i) observavit, in variolis, phrenitide, paraphrenitide, febre ardente, pleuritide, juvenes per dies noctesque integris octo nycthemeris nullum plane cepisse somnum. Inprimis vero extractum opii, coctione diuturna omni effectum hypnotico orbatum, huic theoriæ pollicem premere vetat; aquæ enim molem æquali fere gradu, ac idem præparatum eadem vi adhuc instructum, auget.

Ad hoc demonstrandum, adhibui unciam unam aquæ simplicis, cui drachmam dimidiam extracti opii actuosi indidi, huiusque solutionis guttas 30. instillavi unciam aquæ frigida, pondusque 100. guttularum mixti huius inveni æquale drachmæ uni, cum eiusdem aquæ 100. guttæ ante miscelam drachmas duas & grana octo ponderassent. Ad mediam itaque

Z 2

(g) Prælection. academ. Volum. II. §. 284. p. 583.

(h) Amœnitat. exotic. Fascic. II. pag. 422. sqq.

(i) Prælection. academ. Volum. IV. §. 599. p. 578.

que partem processit resolutio. Eidem deinceps quantitati aquæ commiscui drachmam dimidiam extracti opii omni activitate destituti, huiusque mixturæ guttas 30. instillavi uncix uni aquæ puræ, peractaque unione, 100. guttarum pondus æquabat drachmam unam cum dimidia. Quoniam vero hæc aquæ extensio eum non attingebat resolutionis gradum, ad quem actuosum Opii extractum ascendebat, hinc infudi gutt. 100. huius extracti soluti uncix uni aquæ pondusque gutt. 100. æquale deprehendebatur drachmæ uni cum granis xvij. Ad manus erat Extr. centaur. minor. vinos. commiscui drachmam dimidiam cum uncia una aquæ, totumque hoc mixtum in unciam unam novæ aquæ migrare permisi, & huius gutt. 100. æquabant drachm. j. & grana xij.

Sterile igitur opii non solum, sed etiam centaurii minoris extractum, maiori licet copia adhibitum, cum eodem fere gradu, quam alterum activum aquæ atomos in maius spatium extendat, & tamen somnum nullo modo efficiat, invicti inde roboris argumentum exsurgit, missa in resolvente, quæ tamen ambabus conceditur, aliam effectus hypnotici dari causam. Ad hanc indagandam experimenta D. WHYTT (k) nobis inservient. Usus nimirum est laudatus Autor rana, cui solutio opii aquosa ἀνω καὶ κάτω fuerat ingesta; huius cor ad perfectam redactum quietem, nullo modo, adhibita irritatione, ad motum iterum sollicitari potuit, applicatoque medullæ spinali stimulo, alia membra simili modo commotionem renuebant. Musculi alius ranæ, horæ unius spatio, post sumtum opium, insignem virium prostrationem expertæ, stimulo sollicitati, nullum contractionis signum edebant, quo & experimentum Zimmermannianum collimat (l), ubi nempe

(k) An Essay on the vital and other involuntary motions of Animals, p. 370. 372.

(l) Diff. de Irritabilitate, sub Præs. Illustr. de HALLER Gottingæ 1752. ventilata, pag. 56.

pe cor muris exsectum vasi murrhino impositum, Laudano liquido Sydenhamii instillato, omni motu subito destitutum fuit.

Ex his igitur dilucide apparebit, effluvia narcotica solidarum nostri corporis partium irritabilitatem destruendo, actionem suam absolvere, cuius sententiæ, ni fallor, Exper. D. OEDER auctor est, peculiarique Dissertatione *de Irritabilitate*, Hafniæ 1752. habita, illam exposuit. Quoniam vero non omnes muscoli æquali gradu sunt irritabiles, in illis, quibus minor irritabilitas inest, primario eiusmodi destructio existat necesse est. Iam vero sensationum motuumque voluntariorum nervos musculosque minus forti ditavit irritabilitate Creator sapientissimus, quam partes actionibus vitalibus inservientes. Ergo illæ citius his vivo statu non possunt non privari, eaque de causa tunc obiecta consueta in organis sensoriiis æque minus, quam voluntas animæ in musculis voluntario motui dicatis, effectum gignere valent. Cum igitur ille corporis nostri status, quo organa sensoria actiones obiectorum externorum amplius haud persentiscunt, consuetique motus spontanei expirant, *somni* nomine venire solet, hinc in his partibus, irritabilitate leviori gradu imminuta, somnolentia, fortiori vero, somnus naturalis, penitus tandem sublata, stupor & narcosis omnino provocantur; subitanea vero mors infertur, si effluvia narcotica corpori nostro tam copiose insinuantur, ut nervis vitalibus simul irritabilitatem demant.

§. XII.

Quam facili igitur negotio e destructa irritabilitate evincere potuimus, qua ratione effluvia pluries iam memorata somnum concilient, eo tamen majori difficultate laborat modi demonstratio, quem hæc, irritabilitatem destruendo, observant. Naturam hoc in casu eiusmodi involutam tenebris

conspicimus, ut perspicacissimus etiam HALLERVS I. e. publice sit professus, sibi eo usque pervenire nondum licuisse. Plura itaque hac de re proferre vetat arctis circumscripta limitibus medica cognitio; lucidiorem explicationem tempus, rerum optimus magister, forsitan nobis suppeditabit: ulterius ergo nil adiciam, modumque potius, quem medicamentum minerale nostrum, effectus hypnoticos exhibendo, tenet, penitius lustrare iuvabit.

§. XIII.

Cum iam evictum dederimus, præter perfectam phlogisti separationem promptamque in nervorum texturam penetrationem, nihil amplius ad phænomena hypnotica exhibenda desiderari, medicamentumque nostrum hac turgeat substantia, exponendum nobis restat, quibus legibus eiusmodi liberatio & penetratio in nostro absolvatur corpore. Eædem vero leges, quas alcali fixum terraque calcaria ex præmissis (§. IX.) servarunt, hic quoque valent. Nempe haud omnes phlogisticæ partes immediate Mercurium, sed permultæ tantummodo alias similes contingunt, cumque illis cohærent. Quamdiu hoc compositum in ventriculo intestinisque continetur, ad contactum cum liquidis ibidem hærentibus pervenit; si itaque hæc pure aquosis tantum accensenda essent, densiores tamen crassioresque phlogisticis existerent, adeoque his posterioribus plura contactus puncta, quam quibus mutuo gaudent, communicare possunt. Ergo cum iisdem æque fortius, quam inter se, cohærebunt, cohæsioneque facta, ope continui de- & affluxus liquorum in primis viis hærentium, partes cohærentes abripiuntur, aliisque simul particulis ansa, ut denuo adhærere queant, subministratur. Nostri vero liquores, gastricus nempe, pancreaticus & saliva etiam sal ammoniacale continent (per principia Physiol); ob salinarum igitur partium præsentiam maior adhuc punctorum contactus

nu-

numerus, maiorque liquidorum nostrorum cum partibus phlogisticis cohæsiō suppeditatur, unde liberatio maiores obtinet progressus. Eiusmodi hoc pacto liberatæ partes phlogisticæ in halitus insensibilis forma insigni cum celeritate poros vasaque absorbentia tunicarum ventriculi permeant, nervorumque ibidem distributorum irritabilitatem tollunt.

At enim vero quem fugit, arctissimus ille ventriculi cum reliquis corporis partibus, capite imprimis, consensu, isque adeo exquisitus, ut vehementior eius irritatio haud exigui momenti motus toti imprimat corpori? Qua de re etiam Perillustr. L. B. *van SWIETEN* (m) ventriculi nervis haud exiguam in sensorium commune vim tribuit, narcoticam opii vim in eo potissimum consistere statuens, ut hisce nervis mutationes quasdam inducat, quæ cerebri vim sentientem obtundere valent, thesinque hanc sequentibus adstruit argumentis: Primo, quia unicum granum opii deglutitum dolori 8. horarum inducias attulit, licet postea illud integrum per vomitum reiectum fuerit. Deinde, quia morbi dantur complures, in quibus cerebri actiones pessime turbatæ visuntur, materiali scilicet causa omnium horum malorum in ventriculo tantum hærente. Trigam denique argumentorum WEPFERRI observatione complet, quod nempe venenum cicutæ aquaticæ simplici interioris superficiæ ventriculi attactu actionem suam perfecerit. Ex quibus liquido convincimur, phlogisticis partibus unice in ventriculi nervos agentibus, vividos ceterarum partium motus statim insignem in modum imminui, hacque ratione somnum prognasci. Unicus vero hic agendi modus non est; per vasa enim lactea & bibula M. S. quoque committuntur & per nervos ventriculi toti systemati nervoso insinuantur, sicque ad cerebrum usque deferuntur. Ergo irritabilitatem quoque reliquorum nervorum imminuendo homines ad somnum pronos reddunt.

Insu-

(m) Commentar. in Aphor. Boerhaav. Tom. I. pag. 370. sq.

Insuper nostrum medicamentum aliis etiam compluribus radiat virtutibus. Iam enim irritabilitatem tantum cohibendo, efficacibus anodynis & antispasmodicis annumerandum foret, ideo vero in hisce locum iure meritoque tuetur, quoniam salia, ob maiorem copiam, dolores & contractiones p. n. fibrarum excitantia, cum liquoribus primarum viarum secreta, huic medicamento fortius præ liquoribus nostri corporis adhærent, hinc, illis relictis cum medicamine laudato unionem subeunt. Hoc modo omne salinum præternaturale reiterata dosi huius præparati ex magna lymphæ quantitate, singulis diebus in primis viis secernenda, absorbetur iterumque nunquam tam promte solvendo par est; adhæisionis enim huius ope salinarum partium gravitas aucta ineptitudinem ad solutionem ipsis conciliat, quam insignis lymphæ edulcoratio excipiat necesse est, quæ iterum deinceps sanguinis oceanum ingressa, denuo notabili salium quantitati, ibidem hærenti, sese associat, factaque nova eius in primis viis secretionem denuo nova in se recepta salia promicondi more ibidem deponi, novamque edulcorationem sustinet, quid? quod sanguini per vasa absorbentia & lactea commixtum phlogiston salia præternaturali quantitate ibidem diffusa obducit, molemque salium augendo subtilitatem illorum insimulque actionem inde oriundam imminuit, saliumque superficiem una obducendo, impedit, quo minus a salibus fibræ immediate contingi possint. Ergo actionem quoque salium in fibras ex adhæisione minuit, eaque propter non solum laudibus egregii medicamenti antispasmodici, verum etiam antipodagrici sanguinemque purificantis condecorandum venit, cumque, ablatis spasmis, secretionem excretionemque omnes decenter fiant, denuo inter diaphoretica diureticaque locus ipsi non denegandus erit, ex quo haud difficulter coniiicitur, medicamentum hocce in multis aliis occasionibus energia sua non destitui.

§. XIV.

Quo vero tractationi nihil desit, assertumque nostrum per tentamina in corpore humano instituta ab omni dubio vindicemus, pulveris huius in corpore humano effectum eo ordine, quo experimenta facta sunt, commemorare, haud abs re fore mihi persuadeo.

Vir circiter 46. annorum, temperamenti cholericō - sanguinei, per mensis spatium hoc incommodi sentiebat, ut singulis noctibus bihorio durante a 10. nempe ad 12. usque horam somno pastus, evigilaret, reliquam noctem, insigni cum molestia, infomnis transigens. Sanguinis ebullitio, dolores, animi pathemata, alvi obstructio aberant, fueta venæsectio administrata, nihilque præternaturale animadvertere licebat. Hoc igitur symptoma e velociori humorum motu per vasa cerebri tantummodo deducendum supererat, quo nempe vividior paullo nervorum oscillatio non poterat non vigiliis potius, quam somno suppetias ferre.

Propinabam scrupulos duos huius pulveris terna vice singulis vesperis, primaque dosi sumta suavissimus per totam noctem durans somnus ægrum reficiebat, assumtisque reliquis duabus, pristinae sanitati reddebatur.

Vir quadragenarius, pleuritide vera ex voto defunctus de somni defectu conquerebatur, licetque alimenta probe appeteret, plenariæ tamen virium restitutionis particeps fieri non potuit.

Adscripsi hunc affectum præternaturali partium irritabilitati e dicta pleuritide superstiti, hinc suasor fui, ut drachmam unam tribus æger vicibus fumeret, quo facto anxie desideratus somnus redibat, similemque huius medicamenti effectum in quamplurimis aliis, qui, exantlatis diversis morbis, somni tantum defectum accusabant, certissimum deprehendi. Nonnullis etiam aliis sanitate & somno ex asse fruentibus, porrexi, præterque somnum solito profundiolem, somnolentiam

tiam quoque interdium passi videbantur. Quid? quod insignis plane præsentaneusque in morbis, gravissimis doloribus stipatis, effectus observatus est. Mulier, quinquaginta, & quod excurrit, annos nata, malo hysterico sæpius vexata, subito, assumtis lacticiiniis carneque suilla, cholerae humidæ, gravissimis cruciatibus iunctæ, implicabatur, adeo ut intra unius horæ spatium 36. vomitus & 12. sedes se invicem exciperent. Clysteribus & cataplasmatibus ex herbis nervinis, in vino generosiori coctis, internisque medicamentis convenientibus, irritò semper successu, morbus hicce oppugnabatur. De vita huius ægrotæ valde sollicito varia menti observabantur, subiit tandem memoriã pulvis laudatus, dedique scrupulum unum pro dosi in vino, circiterque 10. minutorum spatio levis unius horæ somnus succedebat, quo factò evigilans, hausto potu Coffeæ binis vicibus ipsi necessitas vomendi imponebatur, tunc scrupulo uno huius pulveris in vino iterum exhibito, vomitus, somno trium horarum comite, evanescebat. Quibus peractis, cum nihilominus nausæ cuiusdam vestigia adhuc superessent, scrupulum unum iterum cum vino hora circiter octava vespertina porrigebam, qui multum nocturnæ quietis ægræ impertiebat, diarrhœa, colica, vomitu nausæque in umbram nebulasque resolutis, adeo ut, lecto dimisso, deambulationi vacare possent.

Gravida quædam, cui spatium bimestre ad partum usque supererat, quamque, phantasiæ corruptæ ope, larva patris defuncti agitabat, tanto terrore percussam se sentiebat, ut cruciatibus gravissimis, ordinariis ad partum moliminibus, prodigaque hæmorrhagia uteri tentaretur. Huic ad præcavendum abortum hora IX. matutina gr. xv. huius pulveris obtuli, subsequente insigni dolorum remissione. Hora tertia pomeridiana eodem remedio in usum vocato doloribus motibusque fugam capeffere coactis, nox somnum præbebat iucundissimum, horisque matutinis assumpta tertia dosis cunctis symptomatibus finem imponebat. Eiusdem commatis remedium alii puerperæ,

ob vehementes animi irati commotiones iisdem malis afflictæ, pereximio fuit adiumento.

Vir quinquagenarius intra tricennium, & quod excurrit, officinis chymicis, in quibus multi arsenicales labores peragebantur, ab hora 7. matutina ad vespertinam usque decimam continuo interesse coactus, variis pectoris membrorumque morbis infestabatur, e quibus vero, adhibitis congruis remediis, perfecte convaluit. Hunc subito, neglecta venæsectione, singulis anni quadrantibus alias administrari solita, arthriticis doloribus, iunctis febrilibus commotionibus, primæque notæ cephalalgia oppressum deprehendi, adeo ut capiti nec elevando, nec in latus reclinando par esset; phlebotome instituta adhibitaque decenti medela, febriles arthriticique insultus non amplius urgebant, excepta cephalalgia pervicacissima. Usus clysterum & veficatoriorum erat frustraneus, linimenta que spirituosæ sedativa animi deliquium provocabant. Drachma una huius pulveris quatuor vicibus mane vesperique sumta somno placido ægrum reficiebat, doloribus eo gradu remittentibus ut caput iterum at tollere, & quaquaversum sine molestia movere posset. Tum drachma una in quatuor doses divisa & successive assumpta, cephalalgiam a pristinae scenæ reiteratione detinebat, ægro cum sanitate omni ex parte in gratiam redeunte.

Vir 65. annorum, temperamenti cholericæ, cum in prandio multum carnis anserinæ assatæ pinguis, lactucæque cum acido confectæ comedisset recipiebat se in conclave frigidum, ibique, fenestris apertis, per unius horæ spatium laboribus suis vacans, statim notabili gravativo dolore in superiori ventriculi orificio tentabatur, qui illum, ut domum nulla mora interposita repeteret, compellebat; vix autem eam ingressus, cardialgia nimium quantum invaluerat, constrictaque per consensum aspera arteria, spiritum ægre adeo trahebat, ut, sudore frigido e genis manante, quovis momento suffocationem pertimesceret. Hos inter angores æger arcessendum me curabat, me vero tunc absente Chirurgus in auxilium vocatus in brachio V. Snem, frustraneo licet

effectu, administrabat. Dimidio horæ exacto, me illuc conferebam, utque irritantem corrodentemque acridinem, quæ, in ventriculo ab assumtis prædictis cibis generata, cardialgiæ huius causam constituerebat, cito amoverem, ordinavi potionem ex aquis destillatis, cum Magnes. alb. pulv. antispasmod. lapid. cancror. & Tinct. rhabarb. aliquot vero vomitus absque levamine sequebantur, anxietatibus adeo auctis, ut de vita æger desperaret. Pulverem ergo nostrum adhibui, quo facto intra horæ quadrantis spatium dolores notabiliter remittebant, unde, ad saburram acidam eliminandam, denuo gr. xv. huius pulveris & gr. v. auri fulminantis pro una dosi exhibui, doloribusque cito sublatis & somno iucundo per bihorium succedente, alvus, post 4. horarum decursum, solvebatur, cumque sumto iusculo hæc cardialgia iterum novum minitaretur insultum, exhibitis huius pulveris duabus dosibus penitus conquievit, laxante rhabarbarino cum sale Sedlicensi & Essent. stomachica medicationi huic coronidem impo-nente.

En! Lector benevole, experimenta a medicamento nostro profecta, quæ de præsentia evidenter nondum adhuc demonstratæ virtutis hypnoticæ in regno minerali Te certiores reddunt. Neque magni ponderis iudicanda est obiectio, quod ab hisce ad effectum narcoticum & stupefacientem non valeat consequentia; eiusmodi enim efficacia non medicamentorum, sed venenorum est, dosesque largiores exhibendo experimenta per mortes instituere officii vetat ratio. In animalibus quidem periculum factum est, vomitu vero a canibus felibusque reiectum medicamentum observatorem elusit.

Suffecerit igitur demonstrasse, laudatum pharmacum ad instar modicæ doseos opii somnum naturali simillimum producere, parique passu cum papavere nostrate ambulare, cui etiam nulla tam insignis virulentaquevis narcotica inest, hocque nomine hypnoticorum classi non minori iure illud esse inferendum. Hisce, quos præsentis tractatione ob oculos posui, conatibus, plura quo minus subiungam, limites prohibent; pedem potius hic figo, reliqua, quæ clariorem huic materiæ lucem afferant, exercitati- bus lubentissime relinquens, certissime persuasus, exiguos etiam in re adhuc minus perspicua ausus, faciliorem veniam, quam totalem neglegentiam promereri.

MERCVRII
SOPHICI DELARVATI

E X

PHILALETHAE

INTROITV APERTO

AD OCCLUSVM REGIS PALATIVM
IN CONSPECTVM CHYMICORVM PRŪDEVNTIS,

S I V E

COMMENTARII

DECEM PRIMA OBSCVRISSIMA ILLIVS AVCTORIS

C A P I T A

D E

MERCVRII SOPHICI PRAEPARATIONE

PERSPICVE PER IGNEM DILVCIDANTIS.

LIBER IV. ET VLTIMVS

AVCTORE

IOANNE HENRICO COHAVSEN

HILDESIO - SAXONE, MEDICINAE DOCTORE.

MERCURI

SOBRIE DELAVATI

PHILIPPAE

IN THEATRO
SPECTATAE
IN THEATRO SPECTATAE

COMMENTARI

IN THEATRO SPECTATAE

1617

MERCVRII SOBRIE DELAVATI

PHILIPPAE

IN THEATRO SPECTATAE

COMMENTARI

IN THEATRO SPECTATAE

OPVSCVLI PROTOPHYSICI
LIBER QVARTVS

DE

MERCVRII SOPHICI PER AQVILAS VOLANTES PRAEPARATIONE,
EIVSQVE LABORE ET TAEDIO.

P R A E F A T I O.

Ingredimur nunc obscurissimum HERMETIS lucum, verissimum potius labyrinthum, cuius quidem ingressus facilis & amœnus videtur, egressus autem longe tædiosissimus est & difficillimus. Prævolant geminæ Dianæ columbæ, & ad ipsa fylvæ adyta argenteis pennis alliciunt amatores, ubi tamen præter opinionem mox septem vel novem aquilas rapaces offendunt, illarum cum truculento leone conflictum conspiciunt, imo etiam Draconem igneum cum Marte dimicantem & canem Corascenum rabidum & hydrophobum, pluraque alia monstra (quid enim aliud est infans hermaphroditus stultescens?) non sine metu & tremore spectare coguntur. Et certe quid aliud est septimum Introitus aperti Caput, *de Mercurii Sophici præparatione*, quam umbrosissimum parabolarum griphis, imo potius gryphibus obsessum nemus, quod inhabitant Dianæ volucres, seu potius Harpyæ, quæ ingrediens ignarum Artistarum vulgus devorant, id est tot frustraneis laboribus & tentaminibus sumtus & tempus nobilissimum consumunt, dum quivis vel ex trivio Artista sibi persuadet, se intelligere PHILAETHAM, & nil restare, quam ut, parato per regulum martialem mercurio, ceu fidissimo comite, ad regii Palatii intima penetralia recta via audacter ingrediatur. Ubi tamen post immensos exantlatos labores, post tot cum aquilis pugnas, cum Dracone igneo certamina, post tot præstita Dianæ-servitia, post implorata Saturni auxilia,

xilia, re ipsa experiuntur, se ab avibus istis ad avia pessime seductos, ab aquilis in corpore & crumenis laceratos, a Dracone veneno infectos nil minus esse, quam Philosophos, sed meros carbonarios, ciniflones & antimonii fusores. Ne igitur genuinos scientiæ filios idem fatum maneat, decrevi illis instar fidi Achatis præire, obscuras patefacere vias, istas avium & belluarum parabolicas technas detegere, idque fundamentali doctrina, ex ipsis Sophorum sententiis harmonice conspirantibus desumpta, ut pateat, PHILAETHAM sub novis parabolis non tamen nova & inaudita artis præcepta tradidisse. Tu lector crebrius hæc lege & rumina.

CAPVT I.

quod

Introitus aperti septimum est,

de

Operatione primæ Mercurii Sophici præparationis per aquilas volantes.

Scias frater, quod exacta aquilarum philosophicarum præparatio primus perfectionis gradus censetur, in quo cognoscendo ingenium requiritur habile. Noli namque credere, quod alicui nostrum casu vel imaginatione fortuita provenerit hæc scientia, prout stupidum ignarum Vulgus credit. Verum diu multumque sudavimus, multas noctes insomnes duximus, multum laboris ac sudoris sumus perpeffi, ut veritatem consequeremur.

Ubi nunc tuus, PANTALEON, sarcasinus, ubi convitia, quibus PHILAETHAM obruis, & Lapidis furem, Theoriæ autem & praxeos plane ignarum exclamas, fidem penes veritatis physicæ gnaros invenient? Multus & diuturnus labor sudorque & vigilatæ noctes, quocunque etiam tacente patrono, te calumniatorem reddunt: Scientia etenim hæc nulli casu obvenit, dubito an furto, neque hic, ut dici solet, per

ven-

ventos assa columba venit. Adynaton est, mercurium Philosophorum forte fortuna reperire, quia non nisi applicato ad debitum passivum agente proprio, & unico & adhuc laboriose & tædiois fatis, acquiritur, quod magnam ingenii subtilitatem & manuum dexteritatem requirit. Quodsi autem tibi non sit exacta aquilarum philosophicarum notitia, amabo in quas ambages, ad quæ devia, inter tot millia subiecta ad opus plane inutilia, raperis.

Ea propter Tyro studiose certo scias, quod absque sudore & labore nil efficies, puta in opere primo, licet in secundo natura sola opus exequatur absque ulla manuum impositione, solo igne moderato externe adhibito.

Opus prævium mercurii principiorum præparationi dictum PHILALETHA singulari candore *primum* appellat, quod antiqui penitus subticuerunt, ab opere secundo, quod primum appellant, artis processum inchoantes. In opere itaque primo, in quo omnis cardo vertitur, scilicet in præparatione materiarum mercurii spermaticarum, labor & sudor est. Labor, ne pars subtilissima aufugiat; nam *mercurii menstruum*, inquit Clangor Buccinæ, *debet deleri & seponi, & solum semen debet servari & recipi, quod est eius media substantia, quæ perficit & ab ustione defendit, ne virtus seminalis castretur, ne halitus noxii Artistam insciant.* Exprimit hic labor non raro sudorem. Arcanum in eo consistit, ut Draconis ignei volatilis colligatur sudor, ut eius sulphurea pinguedo separetur, ut secernatur lympha & terra superflua. In opere vero secundo, ipsa nempe principiorum naturæ in Mercurium Sophicum excoctione, nulli adsunt manuum labores, nisi quos solus ignis externus requirit. Animadvertite auctoris nostri laudabilem candorem.

Intellige ergo Frater Sophorum dicta. Cum scribunt, aquilas suas ad leonem vorandum esse ducendas, quarum quo parcius numerus, eo gravior lucta, tardior item victoria: præstantissime autem opus

perfici septenario numero aut noveno. Est puta mercurius Sophicus avis Hermetis, qui nunc anser vocatur, nunc phasianus, nunc hic, nunc ille. Ubi vero loquuntur Magi de aquilis suis, plurali numero loquuntur, numerumque assignant a tribus usque ad decem. Non tamen sic voluit intelligi, ac si totidem aquarum pondera ad unum terræ vellent. Verum de intrinseco pondere dicta sua interpretari opportunum est, nimirum capiendam esse aquam toties acuatam, quot illi numerant aquilas, quæ acuatio fit per sublimationem.

Quod hic de conflictu aquilarum & leonis illarumque numero adfert PHILALETHA; desumfit ex arcano Hermeticæ Philosophiæ opere ESPAGNETI, Canon. CVIII. & CXIX. ubi quod hic obscurius proposuit, sincere filiis artis propalatur. Nempe septem vel novem aquilas non designare pondus externum & proportionem spiritus seu aquæ ad terram, sed sublimationem duntaxat illius toties repetitam, ut infra latius ex concordantibus Philosophorum parabolis patebit. Incorrigitibilis profecto error foret, etiamsi quis in veris laboraret materiis, unum terræ pondus decem aquæ coniungere. Nam hoc compositum vix per artem, nisi forte intra decem annos, ut quidam supputat Philosophus, posset congelari. Duæ igitur aut ad summum tres sufficiunt aquilæ, quæ si septeno aut noveno volatu exercitatae sint, iuxta ESPAGNETVM fat roboris & generositatis habent ad debellandum & dilacerandum Leonem in opere primo, & ad vincendum Draconem rufum, animosum, bellicosum in opere secundo. Quælibet enim sublimatio novum addit robur, unde mox PHILALETHA:

Est ergo singula sublimatio Mercurii Philosophorum aquila una, septimaque sublimatio Mercurium tuum sic exaltabit, ut balneum regis tui fiat convenientissimum.

Artistarum vulgus postquam regulum martis stellatum cum Dianæ binis columbis seu duabus partibus argenti, in igne colliquando in massam redegit, cumque hac mercurium vulgi amalgamando coniunxit, hunc rursus per alembicum chalybeatum aut vitreum in igne aperto vel arena abstrahit & aquila

la una parata est. Separatum hunc mercurium de novo cum regulo martiato-lunari exacte miscendo coniungit, & iterum iterumque, ad septimam usque vicem volare facit, & tunc ex illius voto mercurius Philosophorum paratus est.

Verum triumphus canitur ante victoriam. Deducitur hæc pseudo-aquila in solis conspectum, & illi acies oculorum mox penitus hebescit; nimium quoque infirmus est, quam ut possit Leonem dilaniare. Nesciunt sane isti, quid sit sublimatio philosophica, quæ rei exaltatæ duntaxat dicit gradum sublimiorem. Vulgaris sublimatio in aqua locum non habet, in qua nil vasi adhærescit. Nolite autem vobis persuadere, quod sicca & arida hic tractentur. Regis enim balneum paratur, & per plures quidem abstractiones seu destillationes proprie dictas, quarum processum BASILIUS VALENTINUS Clavi 2. indicavit hac similitudine: *Nonnullæ præparationes tuarum aquarum destillando sæpius repeti debent, ut id, quod a terra abstractum est, ipsi sæpissime reddas, ac iterum abstrahas, velut maris Euripus terram sæpe relinquit ac rursus obtegit, donec ad certam metam perveniat.* En! veram Philalethinam aquæ acutionem per novem aquilas seu totidem destillationes philosophicas.

Quare ut probe nodum hunc explicatum habeas, arrige aures attentissime (& Vos quoque Sophistæ vestras aurículas)! Sumantur Draconis nostri ignei, qui in ventre suo chalybem occultat magicum, partes IV. magnetis nostri partes IX. misce simul per vulcanum torridum in forma mineralis aquæ, cui supernabit spuma reiicienda. Testam repudia, nucleumque selige, purga tertia vice per ignem ac solem, quod facile fiet, si Saturnus in speculo Martis suam formam aspexerit, fiet inde Chamæleon sive Chaos nostrum, in quo latent omnia arcana virtute, non actu.

Tripudiant hic secum adhuc tacito Artistæ. Nunquid ineptum est, aiunt, processum hunc Draconis ignei & magnetis de aliis subiectis, quam de Regulo martis intelligere? Quis enim,

enim, nisi cœcus, non videat ibi expresse & antimonii & martis mixturam indicari, & scorias quoque, quæ in illius fusione emergunt, separandas? Numquid antimonium & ferrum in forma mineralis aquæ liquantur? Numquid tum spuma reicienda supernatat? Numquid nucleus sive Regulus separatus repetita fusione depuratur? Numquid tum Saturnus, sive antimonium, in speculo Martis, id est regulo martiali, instar speculi purissimi suam formam, id est stellam, adspicit? Ita sane est amici, rem acu tetigistis. Adstipulatur vobis PANTALEON, polymorpha ista Philosophorum simia, & hunc processum sua auctoritate confirmat in *Bifolio metallico*, imo addit, aliquid ex charitate christiana se hic debuisse monere, quod PHILAETHA non sine prægnanti ratione omisit, *cavendum nempe esse omni solertia, ne in ista separatione puri ab impuro totus mercurius in scorias terrestres nigras abeat, & regulus martialis per crebram salium admixtionem & fusionem, vel etiam nimie copie ferri candentis adiectionem in impurissimas scorias arsenicales totaliter convertatur.*

O miseræ & scoriosas columbas, Dianam atque Venerem! ô leprosum mercurium! ô martem lue plus quam Cypria infectum! an tales focii ad regium thalamum aspirent? ite nunc, fundite, liquate, depurate regulum. Non invideo vobis vestrum Chamæleonem, vestrum chaos, in quo scilicet omnia vestra latent arcana virtute, si tantum ea in actum possitis redigere. Non opus erat hac admonitione; sapientiores iam pridem istum regulum extra artis pomæria ablegarunt.

Sed ecce! alius adhuc focus hic prodit, qui, ut corporis sui pulchritudine oculos fascinet, totus comparet nudus, iudicium quasi Paridis subiturus, ut pomum Eridos sibi vendicet. Iactitat se Draconem igneum, aquam mineralem, & verum Chamæleonem, & corpus lucidissimum, ceu genuinum Dianæ speculum, præ se fert. Quis vero ille? talaria & cadu-

caduceus seruum fugitivum produnt. Verfatilis ille est nepos Atlantis Mercurius, sed nunc pennis aquilinis ad humeros affixis & septeno a terra volatu superbus, se speculum ratus, in quo innubis Phœbi & Dianæ facies queat repræsentari, purissimum iam se putat, & ab omnibus maculis, a matre menstruata originaliter contractis, liberum; verum qui Sophus est, eum nec sic superficialiter, non centraliter, mundatum admittit: quantumcunque enim in suis moleculis reflectat lucem, nunquam tamen fiet pellucidus ut Mercurius Philosophorum, qui instar magnetis lucem imbibit, concentrat, retinet, & secundum naturæ Mysteriarchas speculum est, in quo totum mundi maioris systema secundum præcipuas rerum naturalium actiones & mutationes conspicitur.

Verum non acquiescunt hisce Mercurii patroni, etiam viri alias inter modernos spagyros celebratissimi, & ad RVPE-CISSAM prouocant, cuius iussu eundem cum vitriolo & sale septies sublimatum abiicere omnes impuritates, & a vitriolo attrahere verum ignem naturæ & sulphur, sicque evadere sophicum, profitentur. Adest autor anonymus Tractatus, cui titulus: *Radix Chymicæ*, & sic sane intelligendas esse PHIL-LETHÆ aquilas publice asserere non veretur. Et ecce! mercurius putatio hoc igne & sale naturæ circumvestitus profilit in medium; sed forte abest Carbonarius aut Gēbri lixa, qui mercurium sic larvatum in caldarium aquæ ferventis vicinum protrudit. Incidit mercurius, præcipitatur in fundum vivus, neque ex eo redit intrinsece mutatus. Rident pueri fatum mercurii, ex quibus forte nasutior: En! inquit, Mercuri vestem tuam, unde iam redis nudus? Regalem togam, quam Sophorum mercurius a sulphure & sale naturæ induit, exiit nunquam. Hæc enim illius est perfectio, quæ nunquam ab eo separatur.

Sed quo delabimur amici! an scenam ludimus? Mercurius vulgi certe nobis fecit non inficetum interludium. Et ipse

PHILALETHA videtur in hoc Capite potius egisse Comicum, quam Philosophum, tam variis ludens scenis, quas nunc singulas oculo philosophico inspiciemus. Dixi supra, duo esse mercurii principia constituentia, nempe Draconem igneum, sive chalybem, quem Capite tertio excussimus, id est spiritum volatilem & subtilissimum, & magnetem, sal centrale fixum, quem Capite quarto itidem sufficienter deteximus. Hæc duo quando proportione debita miscentur, revera induunt formam aquæ mineralis, quæ tamen partem aliquam reiiciendam, nempe excrementum illud triplex iam superius indigitatum, & nucleum seligendum, quem substantiam mediam Mercurii vocant, habet, siquidem & spuma & testa, id est, & pars prima & ultima operi censentur inutilia, unde passim Philosophi: *Cave ne accipias de primis, nec de ultimis, sed quod ex ipsis est, quia prima sunt nimis simplicia, & ultima nimis grossa.* PHILALETHA in *Enarr. Method. trium Gebr. Med. pag. 12.* Purgatione horum rite facta, habes verum Saturni speculum; rogas quale? audi Fr. BASILIVM Clavi 5. *Cum homo speculum inspicit, reflexio ipsius imaginem causatur, quæ si manibus attingatur, nihil palpabile ibidem invenitur, nisi speculum, in quod homo respexit. Ita etiam ex hac materia spiritus visibilis educendus est, qui tamen impalpabilis est. Ille idem spiritus, inquam, est radix vitæ nostrorum corporum, & mercurius Philosophorum, unde liquorosa aqua paratur in nostra arte.* Ille ipse igitur spiritus est, cuius præparationem ex allegoria PHILALETHÆ intelligere possumus, & quidem operis primi simplex mercurialis, non autem ipse duplicatus Sophorum mercurius; hunc enim si subinnuisset frater, non subiunxisset: *ex quo liquorosa aqua paratur*, per quam tamen hic intelligitur.

Iam porro in speculo formam suam conspiciere, est imaginem sui duplicare & reddere speciem sibi similem. Sic & Saturnus Philosophorum in speculo Martis formam suam aspici-

cit,

cit, id est fit duplicatus, & mercurius in speculo Martis sulphureo fit sulphur, & sulphur in speculo mercurii lucido fit mercurius, id est compositum homogeneous. Ex quibus duobus tandem rursus fit speculum, in quo Sol & Luna formam suam indefinite multiplicatam amant conspiciere. Nam metallorum perfectorum aperta sulphura vera sunt specula, uti quoque ab Adeptis appellantur. Conferatur HELMONTIVS.

Restat explicandus *Chamæleon*, in quem Saturnus convertitur, de quo satis est audire verba Fr. BASILII Clavi 9. Ex Saturno multiplices colores proveniunt, qui per præparationem & artem conficiuntur, ut niger, cineritius, albus, flavus & rubeus, & præter hos, qui mixti hinc oriuntur, colores. Ita & materia omnium sapientum varios colores pertransibit, antequam magnus ille lapis ad certam perfectionis metam exaltetur. *Hic est Chamæleon, & hic natus est Draco*, inquit HERMES: *Domus eius tenebræ sunt, & nigredo suas alas comedens & diversos emittens colores.*

Hic est infans hermaphroditus, qui a primis suis incunabulis per canem Corascenum rabidum morsu infectus est, unde perpetua hydrophobia stultescit, insanitque, imo licet aqua sit sibi quavis re naturali propinquior, tamen illam horret ac fugit. ô fata!

Pandit se rursus PHILALETHAE theatrum, & nova apparet scena satis heteroclita, infans nempe hermaphroditus, stultescens & insanians, a cane rabido demorsus. An potuisset ipse PLAVTVS excogitare quid festivius? Quid vero sapientibus cum mero stulto commercii? Adverto. Remedium hydrophobiæ postulat. Videamus rei exitum, & in antimonii regulo martiali præludium. Putatur hic constare ex mercurio antimonii & martis. Est igitur hermaphrodita. Sed ab arsenico ceu cane Corasceno infectus est, unde aquam id est mercurium vulgi, horret & averfatur. Sulphur enim arsenicale reguli omnem amalgamationem & unionem cum mer-
cu-

curio impedit, quo minus cum eodem mercurificetur. Faciendus namque est mercurius per mercurium. Quod vero regulus martialis sit Philosophorum infans, volunt exinde patere, quia 1) in eius mercurio vis est ignea solutiva, dum summo calore aurum solvit; 2) quia cum tartaro in occluso fufus, postea pulverifatus, ignem ex aëre concipit & incenditur; 3) quia stellam gerit, signum omnipotentis. Ita scenam hanc explicant, qui figuram sumunt pro figurato, & stellam pro signato. Et ad literam quidem hæc optime explicata esse nemo posset dubitare, nisi eventus toties totiesque, diversis in locis, processus vanitatem & nullitatem docuisset. Sensus igitur philosophicus, licet multo subtilior, verior tamen hic est.

In primis elegans est allegoria a cane rabido desumpta. Sicuti enim hic aquam horret, & vi nulla cogi potest ut illam intret, licet esset canis alias aquaticus, quod etiam factum patitur ab eo demorsus: ita corpus sophericum aquam fugit, id est, renuit eam ingredi sive in ea solvi, licet ipsum nil aliud sit originaliter, quam aqua congelata. Hic igitur merito artis filii, quando corpus detrectat solvi in aquam primordiale, cum PHILALETHA exclamant: *ô fata!* Posset hac solutione mutari in sapientum mercurium, & elevari ad dignitatem, qualis enti creato possibilis est, supremam; sed stultescit insanitque, suamque quasi horret & fugit fortunam. Non vero ipse duntaxat est infans hermaphroditus, sed, ut ESPAGNETVS Can. XLVI. ait: *illa pretiosissima Venus priscorum hermaphrodita, utroque sexu pollens.* Audivistis iam supra subiectum illud sulphure arsenicali esse infectum, unde aquam centalem, cui nupturum est, horret, licet eidem natura sit propinquissimum. Hydrophobia sane est nolle persistere in forma aquea & fluida, sed perpetuo festinare ad coagulationem. Quantus sit huius infantis horror ab aqua, ex sequentibus meis experimentis patescit.

Corporis et spiritus centra sunt diuersa, unde in prima coniunctione terra mea erat inferius, et supra illam spiritus. Intra tres dies corpus mutabat centrum, et ad horizontem spiritus usque elevabatur, ut chaos ante clarum iam amplius non esset perspicuum. Incidebat mihi illud pro bono omine ex ARNOLDI Villanouani Testamento: *Bufo noster intra viginti quatuor horas notabiliter intumescit.* Videbam rarefieri corpus & inspissari aquam. Sed corpus extra ipsam aquarum superficiem instar turrium eleuari incipiebat; spiritum enim volentem assequi conabatur, quod intra dies triginta penitus a fundo elatum & sublimatum cernebatur. Decidere rursus incipiebant turres. Superior liquoris pars, antea turbida, penitus clara evadebat; supra enim & infra corpus in aquam viscosam solvi videbatur. Sed o hydrophobiam! ad meditullium chaos fugiebat corpus, & in medio aquarum fornices et columnas. curioso spectaculo inter cavernas & vortices constituebat. Nolebat infans hic infanus aquam penitus ingredi. O fata! tanti laboris est corporis & spiritus unum idemque constituere centrum.

Alio tentamine corpus iungebam spiritui, & subito in chaos nostro, veluti mari, oriebatur tempestas, arenas quasi a fundo emovens. Colligebam id ex aquarum bullulis, unde corporis hydrophobia statim patebat. Interim magna tamen ex parte solvebatur, ut de utraque natura, & sua, et spiritus, participans evaderet hermaphrodita. Verum o fata! brevi tempore rursus in corpus abibat non sine magno meo stupore. In qua forma enixa diu persistens proximas sibi aquas penitus respuebat. O miserandam hydrophobiam! Attenuabatur corpus spongiosum, rarumque evadebat, & iam penitus evanescere videbatur; perpetuus namque columbarum ascendentium descendentiumque erat volatus. Destillabatur aqua spissa, intermixtis olei incombustibilis globulis veluti mercurialibus. Hi descendentes corpus paulatim emolliebant, et,

teste oculo, quasi perforabant. Renuebat tamēn totum aquis immergi ac solvi. Separabatur eius aliqua unctuositas ad aquarum superficiem, & iam sperabam videre ad eam nigricantem canem suffocatum ascendere. Verum quid dissimulem? ingeminanda erat eadem exclamatio: o fata! Nolebat canis constanter & radicaliter intrare aquam. Volebam auctis imbris & igne veluti fuste cogere. Insanus fiebat, imo vere rabidus. Aquilae in furorem concitabantur, & aëris inclusi elater nimium intentus vitrum cum sclopeti fragore in mille frustra rumpebat, hac saltem (æternæ Deo sint grates) fortuna, ut, me aliquot iam passibus ab Athanore retrocedente, casus hic, sanitati ac vitæ meæ alias facile fatalis, accideret. Quicumque sapit, meo cautus sit periculo. Modum fiendi huiusce hydrophobiae infra ex principiis CARTESII clare detegam. Videamus igitur nunc illius remedia.

Sunt tamen in sylva Diana binæ columbae, quæ rabiem suam insanam mulcent.

Laborat infans hermaphroditus rabie, quod illi remedium? Columbas Dianæ duas comedat ex consilio PHILALETHAE, & mulcebitur infania. Remedium leve est, modo sit probatum. Imo probatum est, replicant Mercurialistæ; si enim duas partes argenti, quas pro Dianæ columbis habemus, cum regulo martiali fundimus, hic mercurio non difficulter miscetur, & sic infans noster rabiem deponit, ut aquam prompte ingrediatur. Verum est, Viri boni, experimentum vestrum succedit. Sed qua tandem utilitate, hic nolo disputare. *Ioachimus* tamen BECCHERVS, vir si quis alius, in sylva Dianæ exercitatus venator, per geminas columbas intelligit duo salia, urinosum nempe & alcalicum, quibus prætendit arsenicale sulphur in regulo emolliri, & liberari mercurium. Experientia sit penes autorem; saltem salia ingressum mercurii in regulum impediunt ex aliorum facto tentamine. Neque

mer-

mercurius iste antimonialis est sponſa quæſita. Si ſimplicem reguli & mercurii miſcelam intenditis, affundite utrique aquam ſimplicem, & conterendo habebitis effectum, ſi fundata eſt Chymici expertiſſimi experientia, qui hanc enchireſin in Ephemeridibus Naturæ Curioſorum prodidit.

Nulli autem horum ſcopum ultimum attigerunt. Admodum curioſi, fateor, iſti ſunt mercurii amalgamationum & a regulo abstractionum labores, vel ob ſolam phænomenorum elegantiam & raritatem, quæ in ECCARDI (ETTNERI) *Chymico profugo*, Editionis germanicæ p. 89. ſqq. exacte recenſentur. Indicavi aliquando hunc locum magno cuidam Chymiatro, quem paſſim mundus pro ſuæ artis idolo habuit, qui pro magno hoc agnovit beneficio. In iis tamen præter varias colorum mutationes, a ſulphure reguli & argento admixto oriundas, nihil rari inuenitur; unde ad ſenſum pergo philoſophicum, & quia prolixiorẽ de columbis expoſitionem inferius dabo, hic pauca duntaxat ſubnectam.

Materiam primam Sophorum Philoſophi Græci appellant *Hyle*, id eſt ſylvam inmenſam; LULLIVS *Foreſtum* nominat, & non eſt, niſi compoſitum illud phyſicum, in quo duplicatus latitat ſpiritus, qui ſulphur arſenicale temperat. Cum enim duo duntaxat ſint mercurii Sophici ingredientia, nemo quid ab iis diverſum per columbas ſignificari ſibi imaginetur. Variæ rei denominationes, vel ab effectibus, vel phænomenis deſumptæ, diverſitatem ſubiectorum non inducunt. PHILALETHA pro curanda hermaphroditi ſui inſania duas exhibet columbas. Fr. BASILIVS vero Cygnum candidum duplici maſculo igneo in pabulum deſtinat, quæ duæ diverſæ allegoriæ in rei fundamento conſentiunt. Deuiſſet hic cognitum eſſe neoterico cuidam in Philoſophia Hermetica adhuc nimium coequenti ſcriptori, L. H. dari reuera, ſecus ut ille putat, in præparatione Mercurii ſophici duas naturas, fixam & volatilem. Cuius fixæ ſubſtantiæ anima, dum in ventre venti,

in mercuriali inquam volatili substantia, ceu a pennis columbæ in altum evehitur, columba quoque dicitur, ut sic sint geminæ columbæ. Quod ut probem, sufficit ipsius PHILALETHAE testimonium in *Expositione Epist. RIPLAEI ad EDVARDUM IV. Angliæ Regem*, ubi ait: *In hac sylva sunt binæ columbæ Dianæ, una cum alis, altera sine alis, quas FLAMMELLVS etiam suos Dracones appellat, & significant tantum animam mercurii, quæ cum spiritibus mercurialibus ascendit.* Hi itaque spiritus sulphuris ferociam & rabiem compescunt, adeoque hydrophobiam persanant, cuius felix curatio ex sequenti phænomeno colligitur:

Tum ne hydrophobia recidiuam patiatur, aquis submergas, in iisque pereat, quarum impatiens nigricans canis rabidus ad aquarum superficiem fere suffocatus ascendit. Tu imbre ac verberibus illum fuga ac procul arce, sic tenebræ disperebunt.

Notum est, submersionem in aqua marina hydrophobiæ expeditum esse remedium. Non solæ sufficiunt infanti hermaphroditico columbæ, etiam in mare falsum præcipitandum ac suffocandus est, in sensu quidem literali, quando reguli mercuriique mixtura cum salibus variis & aceto crebrius lauatur, sicque feces, ad amalgamatis superficiem ascendentes, separantur & nigredo omnis ad lunæ usque candorem abluitur; in sensu autem Sophico, quando iuxta parabolam Fr. BASILII in *Præfat. ad XII. Claves*, terra in mare rubrum præceps decidit, ibique suffocatur, & igne exsiccatur aqua, ut inde iterum terra fiat, & sic habeantur omnia in omnibus, siquidem, eodem teste *Clavi III.* Sulphur incombustibile sapientum præparari nequit, nisi mare falsum corpus absorpserit, ac iterum ex se reiecerit. &c.

Eximia sane hæc canis nigri, ad aquarum superficiem ascendentis ac rursus imbre & verberibus fugati, parabola est. Corpore namque in aqua soluto nigredo eius superficiei imminet. De qua eleganter DAVSTENVS Cap. 7. *Esto assiduus*
ope-

operator in omnibus statibus suis, patienter continuando decoctionem, quousque tota egrediatur tinctura super aquam in colore picis liquidæ, & cum videris nigredinem aquæ illi supereminere, scias tunc corpus liquefactum esse. En canem nigrum! quid autem sit hunc fugare, ex eiusdem verbis Cap. 8. intelliges: Tunc oportet ignem lenem continuare super ipsum, donec concepit nebulam tenebrosam. Intentio quippe Philosophorum est, ut corpus iam solutum in puluerem nigrum, suam ingrediatur aquam & fiat totum unum. Quo quid dici potest clarius aut elegantius? omnes enim Adepti consentiunt, primo nigredinem in aquæ superficie apparere, ut dicit ARISTOTELES *Alchymista*, & designare pro certo lapidem in parte esse dissolutum, postea vero reconiungi suæ aquæ fierique aquam in aqua & totum fieri aquam unam, ut inquit in *Rosario Philosophorum* TAVLADANVS. Quod alii exprimunt hac allegoria: Redde carbonem suæ aquæ, ut in ea extinguatur & rerum conceptio fiat in fundo vasis. ALBERTVS M. inquit: Philosophi, videntes istam materiam inspissari, & ad terram nigram converti, & ista inspissatio stabat in initio super aquam, (en! canis niger ascendens) & sic dimittendo paulatim inspissando videntes terram submergi in aquam & stare in profundo sub aqua, (en! canis rursus fugatus) quæ terra erat nigra & fœculenta, æstimarunt in cordibus eorum, quod ista operatio vocaretur putrefactio. Quid autem sit, cane hoc nigro fugato tenebras disparere, ex verbis, quæ mox subiungit magnus hic Doctor, elucescit: Item adhuc paulo plus videntes terram nigram & fœculentam stando sub aqua per longum tempus dimittere in sole nostro colorem nigrum, & fœtorem malum, vocarunt abluionem. Hæc omnia paucis indicat *Rosarium Philosophorum*, dum scribit, Libr. 6. Tabulæ scientiæ maioris tradi: qualiter terra nigra in principio stabat super aquam, & paulative submersa est in fundo vasis, quæ postea mundatur totaliter a nigredine.

Sexcenta alia mihi suppeterent Philosophorum testimonia, nisi hæc pauca pro explicatione Griphi Philalethini sufficerent. Conferte tamen etiam RIPLAEVM, in quo *Porta 5. et 8.* satis clare deductum inuenietis, quomodo omnia instar picis turgescant & ebulliant; quomodo dum in aquam Dracones venenum exspuerint, appareat nigredo; quomodo hæc iterum dispereat, & lux paradisi in albedine acquiratur. Quid autem sit canis fere suffocatus, hoc nos docet LVLLIVS *Codicill. Cap. 54.* his verbis: *Humidum per primam reductionem induratur commiscendo vaporabiliter cum vapore terreo & præfocatur, ut fiat sulphur simile terræ, quæ est matrix sua vel nutritrix; quibus verbis nihil elegantius dici potuisset.*

Itē nunc vos Reguli mancipia, abluite Canem vestrum nigrum impatientem patientissime, laterem tamen & æthiopem lauabitis. Percutite, fugate, immo suffocate, non exuet squalidam vestem infans philosophicus, neque in lucem prodibit lunæ splendorem referens. Quod enim per gyros seu reuolutiones elementorum, per circulos, reductiones & rotationes in genuinis materiis in vase unico sola operatur natura, hoc vos mechanice, manuum vestrarum operationibus, in supposititiis materiis nunquam efficietis. Sequamur PHILALETHAM:

Fulgente luna in suo plenilunio pennas suppedita, & avolabit aquila relictis pone se mortuis Dianæ columbis, quæ si prima acceptatione fuerint mortuæ, prodesse nequeunt.

Amalgama regulino-mercuriale probe lotum destillant Artista antimoniales. Avolat aquila, & redit mercurius vivus, relicto in vase capite mortuo, ipsisque Dianæ columbis enecatis, id est argento ab antimonii & mercurii vaporibus calcinato, quod, si hac forma prima acceptatione regulo mixtum fuisset, non potuisset ingressum conciliare adeoque nec prodesse.

Et hæc ad sensum literalem clara sunt, in philosophico non statim patefcunt.

D. ABRAHAMVS VATERVS

Medic. Profes. Publ. Primar. Imperial. Societ.
Natur. Curiosor. et Societat. Regiar. Londin.
atque Berolin. Sedal. Facult.
Medicor. Sen. in Academ. Wittibergensi.

Nat. d. III Decembris MDCLXXIIII. Ven. d. XIII. Novembris

MDCCLI

MEMORIA

VIRI MAGNIFICI, EXCELLENTISSIMI ET
EXPERIENTISSIMI

D O M I N I

ABRAMI VATERI

PHILOSOPHIAE ET MEDICINAE DOCTORIS EIVSDEMQUE IN
WITTEBERGENSI ACADEMIA PROFESSORIS PVBLICI PRI-
MARIJ, ACADEMIARVM CAESAREAE NATVRAE CVRIOSORVM, REGIARVMQUE
BRITANNICAE ET PRVSSICAE SCIENTIARVM SODALIS, ET MVSEI
REGII ANATOMICI PRAEFECTI,

d. XVIII. Decemb. A. S. R. M D C C L I.

PLACIDA MORTE EXTINCTI

E X

PROGRAMMATE FVNEBRI

DE PROMTA.

MEMORIA

DEI MAGNIFICENTISSIMI SENATUS
EXPERIMENTISSIMI

D O M I N I

ABRAMI VATERI

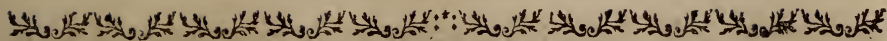
PROFESSORIS ET PRAECEPTORIS
IN THEOLOGIA ACADEMIAE
PRAEPOSITI ET THEOLOGICI
CENSURAE

A VIII IDUAS A. S. R. MDCCII

IN ACADEMIA THEOLOGICA

ORDINATAE

DEPONENTE

Invidiose plerique solent adcurare fatum nostrum, quod, paulatim abolitis maiorum decoribus, omnia peiora nunc fiant, neque nobis ad ea adspirare contingat, quæ præteriti temporis memoria ad laudem & felicitatem sæculi eximia habuerit. Vnde FLACCVS, Romanæ virtutis damna deplorans, non dubitavit conqueri:

*Aetas parentum, peior auis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosorem.*

Si enim verum est, quod nemo dubitat, animi in homine vires, id est, sapientiam, ætate augeri atque perfici; ætatis autem decursus eo propius a morte abest, quo magis processit: consequitur, ut plus virtutum & perfectionis ultimæ necessitates mortalibus auferant, quam spes novi generis, in laudabilia maiorum instituta atque exempla successuri, addat. Fuit eius hæc persuasio, qui vitam hominum convivio comparabat, ex quo meliores fere priores recedant. Quidquid vero sit, quod huic opinioni obstare videatur, hoc sane inde conficitur, non per incuriam nostram debitos virtuti, quam magna merita consecrarunt, honores omittendos esse; & quoties decrescere numerum bonorum videamus, eo acrius in nobis studium requiri, ut æmulando excellentes homines maiorum gloriam & decus nostræ ætati repræsentemus.

Vixit, qui Academiæ nostræ multiplicia ornamenta contulerat, *Abrahamus VATER*, Philos. ac Medic. D. eiusdemque Prof. Primar. Academiarum Imperatoriæ, regiarumque Anglicanæ atque Prussicæ Sodalitatis. Vixit, & reliquit eam famam, quæ nominato illo inter peritos artis suæ intelligitur; reliquit monumenta ingenii, quibus tempora nostra patriamque illustravit; reliquit artis & diligentiae opera, quæ non eius memoriam modo in omnia tempora & per totius Europæ gentes

propagent colendam, sed spectandam quoque curiosæ sollertię imaginem his præbeant, qui litterarum profectus atque incrementa contemplari, curamque in his notandis ponere volent; reliquit denique nobis desiderium sui & dolorem, cui ut medicinam dies sero adferat, ita adferre non abolendo aut obscurando, sed mortalitatis & conditionis nostræ admonendo, poterit. Genuit hunc Viteberga nobilium ingeniorum fertilis terræ umbilicus, anno P. C. N. cło lo c LXXXIII. a. d. VII. Id. Dec. Vtque magnæ felicitatis fuit, habuisse patriam, tot religionis & litterarum bonis florentissimam: ita patre nasci, qui eam doctrina, ingenio, fama ac meritis clarissimis ornaret, numerandum in summis fuit, quæ futuræ celebritati a fortunæ splendore lumen quoddam porrigant. *Christianum* enim VATERVM, artis medicæ apud nos Professore, aularumque Cotheniensis ac Seruestinæ archiatrum, & alterius consiliarium aulicum, qui hunc e *Regina Dorothea, Io. DEVTSCHMANNI, D. Theologi celeberrimi, filia, & Abrahami CALOVII*, tot meritis in puriorem evangelii doctrinam nostram clarissimi, nepte suscepit, nemo ignorat eorum, qui novit, per quos viros medicinæ apud nos studia exulta atque provecta sint. Indoles pueri spem patri primis statim ab annis fecit, ingenium eius esse, quale ea vota caperet, quæ pro caritate paterna & erudiendi eum cupiditate conciperet, &, cui olim senis, ac lampada veluti nato sua in arte tradituri, spes incumberet, laturo, quicquid inædificare vellet. Sed tam inconsideratus non erat *Christianus*, ut ad vota properando tenera in ætate filium, neglectis his, quæ minora quidem credi solent, sed sine quibus tamen maioribus non sit locus, grauiore iam penes se tractare disciplinas & domi suæ tantum proficere vellet. Hinc Martisburgum hunc misit, ubi tum HÜBNERVS in formanda & bonis artibus imbuenda adolescentia famam peculiaris peritiæ sibi paraverat. Inde quum ad patrem talis rediret, ut recte collocati temporis, diligentięque adhibitæ, ratio

ratio adpareret, academicæ institutionis causa in numerum Studioforum relatus est. Ipsa primordia eorum præclaro augurio auspicatus, eum ambitum disciplinæ est complexus, quem vix alii percurrunt, quam qui seuera lege proficere, & magis lautum doctrinæ instrumentum comparare, quam, necessaria vitæ, qualiacunque artis quæstuosæ subsidia, cupiunt. Neque enim philosophiæ & matheseos initia neglexit, antequam ad alia se adplicaret; neque historiam spreuit, cuius qui sit expertus, licet aliis in rebus sit doctior, multum sibi ornamenti ipse neget; neque naturalem scientiam non fundamenti instar medicis studiis supposuit; & post hæc demum ita percepta, ut in omnibus cultu maiore, quam quem festinantes capiunt, poliretur, ad ea transiit, quæ ex destinatione & veluti hæreditate quadam patris pro domesticis opibus obtineret. Magistris autem usus adsiduis & peritis, florentissimisque; in mathematica disciplina, ROESCHELIO, SCHOENINGIO, & DASCHIZCCIO; in historia, SCHVRZFLEISCHIO; in physica & medicina, parente suo & BERGERO. Iam altero spatii, in academia exacti, anno specimen ingenii & studiorum dedit, quum pænegyricum diceret *Immanueli* LEBRECHTO, Principi Anhaltino-Cothoniensi, BECCMANNI annalibus Anhaltinis ob floridum dicendi genus insertum. Biennio post, quum, in cathedra philosophica bis disputatione habita, solemnibus explorandorum ingeniorum satis fecisset, a Professore *Christiano* ROEHRENSEEO, ordinis Philosophorum decurione, insignia magistrerii, quod uocant, accepit. Prima in dissertatione, moderatore *Ioanne Erdmanno* DASCHIZCCIO, ordinis Philosophorum adfessore, *Mechanismum corporum naturalium* explicauit: Magistri vero dignitatem adeptus, præceptore suo, ROESCHELIO Professore præsidente, τὸ φυσικὸν in physicis docta commentatione considerauit. A. P. C. N. clō 10 cc ix. explorandos Medicorum ordini suos profectus obtulit, locumque inter eos consequutus, qui se artis candidatos profitentur, ostendit,

quid paternæ celebritatis exemplum studii & contentionis similem ad laudem sibi imperet. Neque enim dubitavit a sinu complexuque carissimorum parentum discedere, & amplificandi suam doctrinam caussa Lipsiam demigrare, ubi medicinam BOHNIUS, RIVINUS, PAULI, SCHACHER, ERTMÜLLER, magna frequentia auditorum & fama profitebantur. Quibus tum incrementis eius studia adoleverint, cum hominibus eruditissimis semper versando, differendoque ea, quæ alumnum tam severæ disciplinæ decerent, ostendit, & cum disputantibus publice sæpe adversarii instar constitit. Ut tamen summæ in medicina dignitatis insignia caperet, domum ante finem anni rediit &, Anno MDCCX. præside BERGERO, Archiatro & Consiliario aulico, commentationem *de Pestilentia vera* in cathedra tuitus, Doctor medicæ artis publice est creatus.

Sufficissent hæc forte alii, ut & dignitati, & studiorum progressibus, & famæ, satisfactum crederet! sed VATERO eo minus sufficere potuere, quia nosset, eam demum veram litterarum studia perficiendi rationem esse, quæ ex solertius continuanda, quam acriter inchoanda, industria plus maturitatis atque fructus speret. Non erat ignarus, quam late naturæ cognitio pateat, quæ medendi artis studioso ex variarum regionum ingenio, & plurimorum doctorum hominum passim inventis, institutis, & collectis ex omni genere instrumentis, perfequenda sit. Si de PLATONE non nemo veterum memorat, eum sibi alias terras peragrandas putasse, *ut, qui Athenis magister erat, & potens, cuiusque doctrinam academix, gymnasia, personabant, fieret peregrinus, atque discipulus, malens aliena verecunde discere, quam sua impudenter ingerere*; agnoscamus licet *Abrahami* nostri modestiam, qui patriam, tot claris viris, inque his parente suo, & innumeris litterarum ornamentis nobilitatam, relinquere tantisper, & mutare cœlum, ad paranda alibi ampliora suæ doctrinæ præsidia, voluerit. Hinc eodem anno per mediam Germaniam excur-

excurrit, Lipsiamque delatus, præceptores suos, BOHNIUM, RIVINUM, SCHACHERUM, salutat; neque MENCKENIUM, Consiliarium aulicum, cuius tum domus tanquam commune eruditorum museum celebrabatur, præterit: inde Halam petens, maiorem STRYCKIUM, *Christ.* THOMASIVM, & STAHLIVM, in-visit; HOFMANNVS enim forte tum aberat. Ienam ubi per-venit, WEDELIVM patrem & SLEVOGTIVM; Noribergæ, THOMASIVM & VOLCKAMERVM; Altorfii HOFMANNVM, BAIERVM, SCHWARZIVM; Augustæ Vindelicorum, *Lucam* SCHROEKIVM; Tubingæ, CAMERARIUM; Stutgardiæ, LENTILIVM; Gießæ, VALENTINVM, & Duffeldorpi, BRUNNERVM sibi conciliavit, omnesque sic morum suavitate ingenique & doctrinæ dotibus cepit, ut satis intelligi posset, præter translaticæ humanitatis respectum multa alia & propria, quæ ipsi inerant, bona valuisse. Quo maiore tot præclarorum in Germania virorum humanitate exceptus erat, eo acrior illum cupido incessit, externorum mores, ingenia, & instituta, noscendi. Vicinitas & litterarum gloria monstrabat Belgium, quo primum se conferret. Id ingressus, Traiecti ad Rhenum LEVSDENIUM, MVNNICENIUM & BARCHVYSENVUM; Leidæ, maiorem ALBINUM, & BOERHAAVIUM; Amstelædami, RVYSCHIVM & RITTMELIERYM offendit, quorum notitiam postmodum ad studiorum rationem & ad suæ peregrinationis felicitatem referret. Amstelædamo digressus, per Belgium inferiorem continuabat iter & prope Ostendam castra exercitus, qui socia arma iunxerat, inspexit, ne vel ea omitteret, propter quæ sola nonnulli multas terras & maria transire solent. Inde in Britanniam traiecit, non eo quidem animo, ut a nostro orbe disiunctam gentem mutus & elinguis tantum conspexisse contentus, idem, qui accessisset, discederet. Quia enim sciret, quem medica res processum huic genti debeat, quantum naturæ artisque divitiarum miraculorumque in hac insula, tanquam religiosissimo in sacrario, servaretur, nullius non moræ illic exi-

gendæ sibi abunde cōnstare rationem existimavit. Norat in primis nihil ibi ad voluntates hominum sibi adiungendas æque valere, ac linguæ Anglicanæ usum: unde, ne Anglorum inventa atque instituta peregrino negarentur, magna diligentia & celeritate hunc sermonem percepit. Cum autem a mense Augusto 1600. anni ad Februarium sequentis Londini substitisset, illustris viri, equitis *Io. a SLOANE*, & *WOODWARDI*, cuius nomine nullum ob hoc studium celebratius, musea instructissima sic lustravit, ut conspecta in illis tot naturæ opera sedulo notaret, in usus artis, quæ non aliunde maiora aut præsidia, aut ornamenta habet. Chirurgicalarum quoque *ἔργων* in nosocomiis spectator assiduus ea ipsa inde retulit, quibus huius gentis Medici maxime excellere creduntur. Magistro quoque *Abrahamo du MOIRRE* ad arithmeticam universalem, & *HAVCSBEEO* ad physicen, quæ ab experimentis confirmatur, usus, ne ea quidem neglexit, quæ, ut adiuvare suæ artis disciplinam culta potuere, ita neglecta non omnino periti cultoris existimationem detraxissent. Sed erat noster eo ingenio, ut summa in arte adpetere, nulli impendio temporis, sumtus, atque operæ, parcens, in animum facile induceret. Id ipsum continuando itinere ubique ostendit. Quum enim hinc Oxonium se contulisset, Theatrum Sheldonianum, bibliothecam Bodleianam, & alia illic, quæ vocantur, collegia frequens hospes intravit, & pascendo animo, atque studiorum severitati, elegantix dotibus locupletandæ, largam materiem invenit. Hoc sane ipse postea magnis adparatibus & peritissime instructis suis copiis patefecit, quam salubre totius peregrinationis consilium sit secutus. *RVYSCHII* autem subinde memoria animo recurabat, ut An. 1601. repetito Belgio, humanæ industriæ miracula contempleretur maius per otium in operibus artis, quibus fabricam totam corporum animalium reclusam curiosus artifex hic monstrare solebat. Non fatiari noster solo adspectu poterat, sed ab ipso celeberrimo

viro

viro impetraverat, ut sibi omnes suos adparatus differendo explicaret. Doctore quoque SERMESIO, dissectis corporibus, fabricam eorum & partes enarranti, prætereaque RAVIO medico, eidemque rursus RVYSCHIO, quoties chirurgiam in nosocomiis factitarent, adfiduam operam dedit. Vix tandem patriæ & parentum caritas avellere *Abrahamum* a suis deliciis potuere, ut suis civibus, tot paratis egregiis opibus felix, impertire operam, quam diutius mirari externa tantum, mallet. Inde per Belgii & inferioris Germaniæ urbes celebriores regressus, multa insuper vidit; plures tanto amicorum numero homines doctos adiecit; & ubique, qua transisset, invenit, quod eius futuram claritatem ab impressis suæ admirationis late vestigiis adiuveret.

Mirum ergo haud erat, quod redux expectationem, quam concitaverat, non impleret modo florentibus in annis, sed crescente in dies fama & tota vita ad exactæ ætatis terminos usque sustineret. Primum imperatoria naturæ curiosorum Academia quasi signum quoddam ad honoranda eius merita extulit, quum anno 1692. nomine *Antipatri* impertitum, in suam societatem recepisset. Et ne in patria honorem, quem exteri suspicerent, desideraret, professionem medicam extra ordinem An. 1697. accepit, quam cum munere professoris anatomici & botanici post biennium, vicarius illustri quondam viro, HEVCHERO, datus, permutavit. An. 1703. ordinariam eiusdem muneris dignitatem obtinuit, & quadriennio post vacantem, illustris BERGERI morte, locum secundum in ordine medicorum, præmium meritorum, accepit; beneficio quoque regio id consecutus, ut docendi munus pristinum ei relinqueretur, pathologiæ autem docendæ officium tertio professori, STENZELIO, mandaretur. Anno vero 1706. professor primarius & ordinis medicorum senior constitutus, therapiæ docendæ reliquum tempus impendit. Sed nec inter ea ab exteris coli ac magni fieri desie-

desierat, inter quos amicitiiis & nominis celebritate absens studia omnium, quæ præfens expertus erat, retinebat. Hinc regiæ Londinensi Societati scientiarum, quam dicunt, Anno clō Io ccxxi. & clō Io ccxxix. regiæ Prussicæ, adscriptus est. Vix longo sermone enarrari posset, quæ eius in itineribus industria fuerit, ne quid æstimatione dignum præteriret; quæ cura, in virorum celebrium familiaritate amplectenda; quæ in colendis, quas sibi conciliaverat, amicitiiis fides, integritas, sollicitudo. Religione in muneribus, quibus præfuit, administrandis, tanta versatus est, ut admirationi omnibus eius diligentia & ardor esset. Laboris patientiam multitudo lucubrationum, quas inter tot statas & quotidianas curas absolvit, ostendit. Discipulorum, quos a disciplina sua quotannis, in omnes Germaniæ partes dimisit, incredibilis est numerus, & omnibus ornamento est, VATERVS præceptor. Studium quoque egregii publici, & erga collegas benignitas, candor, facilitas, singularis. In curationibus peritia & vigilantia cum felicitate mira, ut ad opem ferendam undique rogaretur, effecerant; & in illo nemo ab usu & experientia destitui doctrinam, quæ in confesso erat, sensit.

Omnia eius decora perfequi, quum hic nequeamus; paucissima non præteribimus. In peregrinatione comitem perpetuum habuit WALTHERVM, Lipsiæ postea decus, archiatrum & consiliarium in aula regia: unde illorum postea coniunctio magno Germaniæ ornamento fuit. In academia nostra quanta eius auctoritas existimatioque fuerit, tot legationes eius ad aulam regiam ostendunt. Inprimis ingens eius academia beneficium agnoscit, quod theatrum anatomicum non adcurato solum instructu prorsus instauravit, sed a Rege Potentissimo, Clementissimo Principe ac Domino nostro, impetratum nobis museum anatomicum pulcherrimum disponendo, egregie his studiis consuluit. Id ille anno clō Io ccxxxvi. summi academici magistratus officio decedens, habita publice oratione, dedi-

dedicavit. Quantum ardore & exemplo suo omnium apud nos studia commoverit, præter multitudinem tot alumnorum suæ disciplinæ multa alia sunt argumento, & vel hoc indicabit, quod ne ingravescente quidem valetudine unquam morerem, tribus per diem horis docendi, intermisit. Quæ in litteris præstiterit, & quibus in rebus nominis ipsius commemorationem inter omnes gentes omnique in ætate versari sit necesse, lucubrationes ipsius & tot eruditorum de illis iudicia ostendunt. Neque enim nostræ solum impertire academiæ, quæ præclarius invenisset, contentus, commercio epistolarum inter cultas quasque gentes plures coluit, cultusque est. Eminent tamen ex his, quæ communibus litterarum in studiis ad eum semper referenda auctorem erunt, novus ductus salivæ e foramine quodam linguæ detectus; ratio naturalis actionis, qua foramen ovale occluditur, deprehensa; & novum bilis in duodeno diverticulum notatum; præter ea, quæ ad *Physiologiam experimentalem* patris sui *Christiani* tam docte observata addidit, ut inde multam inter spectatissimos suæ artis laudem semper tulerit, laturusque in posterum sit. Ingens quoque Germaniæ nostræ, Saxoniciæque inprimis, lumen primus intulit, quod imitator *Rvyschii* sollertissimus egregium artificium, quo partes & vasa corporum animalium a sectione impleri, formaque, situ, & specie, vivis similia servari possunt, apud nos docuit, tanta quidem elegantia & subtilitate, ut admirationem non imperitis modo, sed doctis quoque, eorum contemplatio exprimat. Inprimis proprium, quod instituerat, museum huius modi divitiis instruxit, eo dispositu exornavit, ut monumentum eius artis & sollertiæ illud unicum, noscendi nostra decora cupidis, peregrinatoribus sæpe iam spectaculo iucundo fuerit.

Sed ne in his solis enumerandis occupemur, quæ nemo paullo eruditior ignorat, præsertim quum ingenii eius monumenta, dudum fama celebrata, ubique legantur, alia quædam

exsequenda sunt, quæ aliter, quam præsentium testimonio, innotescere non possunt. Matrimonium anno cło lo ccxvi. a. d. III. Id. Ian. contraxerat cum spectatissima femina, gentis Zimmermanniæ, *Sophia Magdalena*, vidua tunc ab obitu prioris mariti *Samuelis* FRANCCII, præfecturæ Vitebergensis procuratoris, viarum publicarum custodiæ & cursus publici præfecti; cum qua vicesimum tertium in annum, nullis susceptis liberis, vixit concors & sine querela. Hac erepta, quum in orbitate perstare decreuisset, accidit nihilo minus, ut consilium mutaret. Quum enim Anno cło lo ccxl. ob privata negotia Dresdam profectus, apud Virum summe reverendum & Magnificum, *MARPERGERVM*, D. Theol. Sacrorum in aula regia antistitem supremum, & in Senatu ecclesiastico consiliarium, cui, quamdiu vixit, commendatissimus fuit, conspexisset sororem eius natu minimam, *Christinam Mariam*, statuit eam coniugio petere, quæ vitæ, annis & valetudine adgravatæ, aliquando incommoda levaret. Hanc *Paulli Iacobi* *MARPERGERI*, Consilarii aulici regii, filiam natu minimam, a. d. VI. Cal. Mart. cło lo ccxl. Sacerdote aulico *HIL- LERO* sacro ritu id coniugium inaugurante, duxit, & ad finem vitæ usque iucunditatem tam dulcis consortii prædicare solitus, haud alia in re, quàm in cura & fidelitate suæ uxoris, solatia se infirmitatum curarumque reperire dicitavit. Valetudinem, ad senectutem usque satis prosperam, temperantia imprimis & laborum adsuetudine, quo utroque animi corporisque vigorem excitari statuebat, sustentavit. Quum autem ipse accessus ætatis, quæ vergere incipit, minueret vires, & morborum semina proderet, an. cło lo ccxl. ad thermas Carolinas profectus est, ut obrepenti infirmitati opportunum remedium præstrueret. Inde Noribergam divertit, ad fratrem uxoris, Virum illustrem, *Paullum Iacobum de MARPERGER*, Equitem Sacri Romani Imperii, dynastam Schibelibergi, S. Cæsar. Maiestatis Consiliarium, & in interiori consilio reip.

Noricæ antistitem, Franconicæque & Rhenanæ regionis delegatum: cuius in hospitio quantum delectationis animi post recentem corporis curationem ceperit, sæpissime testatus est, & humanitatem elegantiamque viri primarii, & tanta cum laude in gravissima reip. tractatione versantis, prædicare nunquam intermisit. Possemus plura memorare de Abrahamo nostro, & testes eius meritorum RVYSCHIOS, HEISTEROS, SPRENGELIOS, locupletissimos nominare, & e litterarum, quas ad eum undique docti homines missitare consueverant, magna còpia multa in lucem proferre, si opus esset eius laudes sollicitè exsequi, cuius solo nomine audito, quid celebraturi essemus, eruditiores iam præviderent.

Vnum omittendum minime est. Scrutator naturæ adfiduus, qui hoc unum agere videretur, auctorem eius, ut multi solent, nunquam oblitus est. Tanta enim religione Deum revereri inde a primis annis instituerat, ut totam vitam ad eius venerationem cultumque conformaret. Et quum multa documenta sanctitatis & christianæ virtutis sæpe dederit; nullum neque clarius, neque illustrius ipso vitæ sine exstat. Supplicatio apud nos prid. Id. Novemb. facta est, paci immortalis Dei precibus & ieiunio exposcendæ, quum is mane in templum properaret, & cœtui precantum mature accederet. Finito autem matutino sacro domum se æger recepit, correptus horrore, & vomitu infecuto, ut morbi regii mox signa notarentur. Non erat ea vis morbi, ut periculum maius metuendum videretur; nisi ipse statim præmonuisset, fati diem sibi adesse. Addebat vir pius admirandam profecto huius præsagii causam: *se a Deo semper facilem mortem & mentem victricem terroris, quem tanta mutatio naturæ adferre queat, præcatum, ab ipsa animi sui tranquillitate, quæ iam solito maior contingat, coniecturam liquidam capere, ἐὸ θανάτου, toties optatæ momentum adesse.* Hinc a. d. xv. Cal. Dec. clarissimæ uxori claves suas omnes tradens: *se quotidianis, ait,*

precibus, quibus se ad ultimam necessitatem, pie & ex divinae promissionis fiducia excipiendam, confirmavit, semper poposcisse hanc ipsam serenitatem mentis, qua nunc perfruatur, ut certissimum beati obitus omen capiat. Adiecit mandatum, ut vir summe venerandus atque magnificus, *Carolus Gottlob Hofmannus*, D. Theol. & Prof. Prim. Superint. General. ad se arcesseretur. Vbi autem responsum esset: quatenus nondum adeo viribus deficeretur, ut crastinum expectaret; subiecit: *cras serum fore*. Huic autem vocato & interroganti: *ecquid ex spiritus sancti testificantis adflatu ipsi constet de iure filii, quod apud reconciliatum teneat Deum?* plenus caelesti gaudio, & Dei clementiae gratiis actis, respondit: *se, iam omni moriendi metu liberum, unice ad Christum & aeterna illius bona adspirare*: testatusque indubiam fidem reconciliati sibi Dei & pignora salutaris fiduciae, miseras eorum deploravit, qui divinae veritati credere recusent. Hinc proposito S. Pauli effato: *Quis erit condemnator?* Christum pro nobis mortuum, & rursus excitatum, sedentem ad dextram patris, & sese, suscepta causa nostra, interponentem, ex adcurato viri summe venerandi sermone & pia consolatione, sibi ob oculos posuit, & venerabundus adoravit. Relictus mox cum clarissima uxore solus, ad eam versus: *divina nunc oblectatione recreatus*, inquit, *ad discessum me paro*. Oppressus demum levi sopore signa quaedam alienatae mentis dedit; subinde tamen leniter arridens, & hilari ore, aliquoties has voces protulit: *migremus, Iesu bene ad-vocato*. Quum post mediae noctis horam paullatim deficeret, iacuit sopitus, donec sub lucem, a viro plurimum reverendo, D. CLVGIO, cui confiteri peccata solebat, & summe venerando, quem nominavimus, HOFMANNO, solitis precibus Deo commendatus, placide exspiravit. En! VATERVM vita praeclare meritum; en! sancto obitu fortunatissimum.

I N D E X
S C R I P T O R V M
B. D. V A T E R I.

Anno 1707.

Disp. physiologic. de Mechanismo actionum vitalium prior, de principio vitali. Resp. *A. Wöldicke*, Harttersleb. Cimbr. (qua locum inter magistros legentes sibi vindicavit.)

1708.

Epistola Problematica, ad *Fr. Rvvschivm*, de viis absconditis pûlmonum, quibus aër respirando receptus in sanguinem penetrat, nec non de vasorum secretoriorum structura mechanica, & de fibrillarum nervearum in cerebro principiis, cum responsione *Rvvschii*, Amstelod. 1714. recusa, quæ in ordine Epp. anat. probl. est XVI.

1709.

Disp. altera et ultima, de Actionibus vitalibus. Resp. *C. I. Scheffler*.

1711.

Disp. medica, de Succo neruei secretionem mechanica. Resp. *T. W. Marburg*, in cathedra superiori medica, ad libert. publ. legendi obtinend. habita.

1713.

Disp. de Theoria chymicæ mechanica. Resp. fratre germano, *G. Fr. Vatero*.

1717.

Disp. de Oeconomia sensuum ex speciali organorum sensoriorum, et sigillatim ex papillarum nervearum textura mechanica demonstrata. Resp. *I. G. Klepperbein*.

1720.

Disp. de novo bilis diverticulo, circa orificium ductus cholidochi, ut & valvulosa colli felleæ vesicæ constructione atque singularis utriusque structuræ eximia utilitate in via bilis determinanda. Resp. *P. G. Berger*. Ileb. burg.

- - de Methodo nova transplantandi variolas per insitionem. *Von Blatterbelzen*. pro Licent. Respp. *Io. H. Virici*, Torg. & *C. H. Stolle*, Schmideb.

- - de Vulnerum in intestinis lethalitate, occasione casus rarissimi, quo colon vulnere in inversum per XIV. annos ex abdomine propendens exhibetur; pro Licent. Resp. *I. R. Tieffenbach*, Magdeb.

1721.

Catalogus plantarum imprimis exoticarum horti academici Vitebergensis.

1722.

Disp. de Calculi in vesica fellea generatione; pro Licentia. Resp. *I. Fr. Schimmer*, Viteb.

- - de Vulnere cerebri sclopetario, septima demum hebdomade absolute lethali; pro Licent. Resp. *I. A. Seyfferth*.

- - de Graviditate apparente, ex tumore ovarii dextri enormi orta, per tres annos cum dimidio durante, tandemque in ascitem terminata; pro Lic. Resp. *P. G. Berger*, Ileb.

Io. Curui SEMMEDI Pugillus rerum Indicarum, quo comprehenditur Historia variorum simplicium ex India orientali, America, aliisque terrarum partibus allatorum, ante hac lingua Lusitanica exaratus, nunc in gratiam Curiosorum latinitati donatus cura *Abrah. VATERI*. Viteb. 1722. 4.

1723.

Disp. de Vitiis visus duobus rarissimis, altero duplicati, altero dimidiati, physiologicæ & pathologicæ consideratis; pro Licent. Resp. *I. C. Heinecke*.

Disp.

Disp. de Scirrhis viscerum, occasione viri tympanite defuncti, in quo praeter alia notatu digna scirrhus lienis singularis carnosus observatus fuit; pro Lic. Resp. C. S. Ezler, Dobriluc.

- - de Affectu magno mortique proximo, syncope, eiusque causis & cura; pro Lic. Resp. Auctor. B. Schicht.

1724.

Disp. de Arce podagræ armis chymicis expugnabili. Resp. auctore I. F. C. Gerken, Palaeo-Brandenb. pro Lic.

- - de Igne incendii febrilis causa; pro Lic. Resp. auctore, Io. C. Otto, & C. S. Otto, frat. german.

- - de Senectutis praesidiis, pro Gradu Doct. Resp. auct. M. A. G. Richter, Annæberg.

- - de Ingravitatione dissimulata, ac dissimulandi mediis pro Lic. Respond. auctore L. M. Chalybaeo, Görl. Lus.

1725.

Disp. de Specificorum antepilepticorum, figillatim olei animalis virtutibus, huiusque virtute & efficacia in curanda epilepsia, rationibus & experimentis confirmata; pro Gradu Doct. Resp. auctore H. I. Burchardī, Hamb.

- - de Vtero gravido, physiologicè et pathologicè considerato, exposita simul eius structura sinuosa, & orificiorum menses & lochia fundentium fabrica; pro Lic. Resp. Benj. Müller, Gedanens.

1726.

Disp. de Observationibus rarissimis calculorum in corpore humano generationem illustrantibus; pro Lic. Resp. C. A. Ziegenhorn, Mietavia Curono.

Catalogus Variorum exoticorum rarissimorum, maximam partem incognitorum, & nullibi descriptorum, partim medicinae,

cinæ, partim curiositati intervientium, quæ in museo suo possidet. 4.

1727.

Disp. de Analepsi rationali; pro Gradu Doct. Resp. auct. *I. Thielen*, Moeno - Fr.

Epistola gratulatoria ad *Fr. Rvyschium*, in qua ipsi de musculo orbiculari in fundo uteri detecto gratulatur, simulque communicationem eorum, quæ noviter in Anatomia plantarum detexit, perquam officiose sibi expetit, insuperque dubium exponit circa lacunas uteri gravidæ, c. responsione *Rvyschii* Amst. 4.

1728.

Disp. de Casu oppido raro, sarcômatis e pudendo muliebri sectione sublatis historiam continente; pro gradu Doct. Resp. *L. D. Behrens*, Torg.

1729.

Disp. de Mola prægnante abortus causa, examinatis simul abortionis causis singularibus in embryonibus abortivis notatis, itemque origine & natura molarum; pro gradu Doct. Resp. *Patruale, I. G. Vatero*, Torg.

- - de Prudentia & circumspessione in vrosopiæ administratione a medico rationali adhibenda; pro gradu Doct. Resp. *I. G. Fischer*, Colditio - Misn.

- - de Casu singulari asthmatis, a depressione sterni ex febre purpurata cum orthopnœa affligente reportati, sola thoracis artificiali constrictione curati; pro gradu Doct. Resp. *I. O. Arnoldt*, Seebach - Thuring.

1731.

Disp. de Febre tertiana ob empyema e vomica pulmonis rupta in cavitatem pectoris dextram effusum, indeque pulmonem huius lateris compressum penitusque ab officio remo-

remotum, mortem post se relincente; pro Licent. Resp. I. G. *Mutilet*, Cassel-Hasso.

1732.

Disp. de Tincturæ antimónii varia præparatione & inde pendente indole & efficacia, & simul de indole & præstantia genuinæ modo inventæ; pro gradu Doct. Resp. S. G. *Wenzel*, Maxena-Misn.

- - de Morbo spasmodico a variolis male curatis; pro gradu Doct. Resp. auct. C. F. *Hundertmarck*, Cizenf. Misn.
- - de Hæmoptysi; pro gradu Doct. Resp. auctore D. F. *Michaelis*, Sizenroda-Misn.
- - de Potus in febribus necessitate; pro Licent. Resp. auctore I. F. *Thär*, Liebenwerda Saxo.
- - de Ipecacuanhæ virtute febrifuga atque antidyfenterica; Resp. auctore I. G. *Fritschio*, Pirnensi.

1733.

Disp. de Cholera humida; pro Lic. Resp. I. G. *Nicolai*, Viteb. Sax.

- - de Inflammationis sanguinæ theoria mechanica; pro gradu Doct. auctore P. H. G. *Möhring*, Ievera-Friso.
- - de Osteogenia naturali & præternaturali, succinctis thesibus adumbrata, singularibus observationibus officulorum, in diversis corporis partibus præternaturaliter generatorum, illustrata; pro Licent. Resp. Dav. *Vlmann*, Aschersleb. Halberst.

1734.

Disp. de Efficacia admiranda Chin-Chinæ ad Gangrænam sistendam in Anglia observata; pro gradu Doct. Resp. I. T. *Niederstadt*, Harrihusa-Hannov.

1735.

Disp. de Valore & sufficientia signorum, infantem recens natum aut vivum aut mortuum editum arguentium, ad diiudicandum.
App. Nov. Art. Med. Pb. Tom. I. f f can-

candum infanticidium; pro Lic. Resp. I. A. *Süßemilch*, Co-
suiga-Anhalt.

Disp. de Ruta eiusdemque virtutibus; pro Lic. Resp. auct. *I. A. Kettner*, Vitemb. Sax.

1736.

Disp. de Antidoto novo adversus viperarum morsum præsen-
tissimo in Anglia detecto; pro gradu Doct. Resp. *F. Gensler*, Gedan.

Regii in Academia ad albim Musei Anatomici Augustei Cata-
logus universalis cum Oratione de Museis, qua conclave
novum, ad condendum thesaurum regium, sub consulatu
suo exstructum, Rector valedicens inauguravit.

1737.

Disp. de Laurocerasi indole venenata, exemplis hominum &
brutorum, eius aqua enecatorum, confirmata; pro gradu
Doct. Resp. *I. A. S. Boettiger*, Seru. Anhalt.

Syllabus plantarum potissimum exoticarum, quæ in horto me-
dico academiæ Vitebergensis aluntur.

1738.

Disp. de Chordapso Celsi, occasione ventris enormiter con-
tracti, in homine subita morte extincto observati, propo-
sito; pro gradu Doct. Resp. *I. L. Weidner*, Neostad. Ba-
ruth.

1739.

Disp. de Casu singulari Polypi post febrem epidemicam ex
utero egressi, physiolog. & pathol. considerato; pro Lic.
Resp. *C. Schunckio*, Flensb. Cimb.

1741.

Disp. de Calculis in locis inusitatis generatis & per vias inso-
litas exclusis, occasione observationis singularis, calculorum
lenticularium ex abcessu inguinali excretorum; pro Lic.
Resp. *I. A. Schulze*, Freyb. Hermund.

Disp.

Disp. de Consensu partium corp. hum. occasione spasmi singularis in manu eiusque digitis ex hernia observati, exposito simul nervorum brachialium & cruralium coalitu peculiari atque papillarum nervearum in digitis dispositione; pro gradu Doct. Resp. *I. G. Lehmann*, Eckersw. Misn.

1742.

Disp. de Vesicatoriorum ad domandas febres malignas virtute & efficacia confirmata; pro Lic. Resp. *I. C. Hoffmann*, Iüterb.

1743.

Disp. de Polypo nasi ex faucibus feliciter extracto eiusque generatione, varietate, & cura, variis auctorum observationibus illustrata; pro Lic. Resp. *I. G. Süßio*, Neukirch. Misn.

1744.

Disp. Quid in iudicio & prognosi de morbis magnis ex parvis initiis & levioribus causis oriundis observari debet, exemplo viri, antegresso lapsu in genua febre lenta extincti, expositum; pro Lic. Resp. *I. C. F. Rupp*, Seyda-Misn.

1746.

Disp. de Curatione morborum, quæ peragitur expectatione, ubi simul natura crifium causa & morborum medica examinatur; pro Licent. Resp. *I. G. Schönwald*, Vckera-March.

- - de Lienis prolapsione ad illustrandum vexatum Hippocratis ἐπιδημιων. Libr. VI. Sect. II. Aph. 30. locum; pro Licent. Resp. *I. D. Kreyfig*, auctore.

Regii in Academia ad albam Musei anatomici catalogi appendix. 4.

1747.

Disp. de Dyfenteria epidemia maxime contagiosa & maligna,

superiori anno patriam devastante; pro Licent. Resp. auct.
I. G. Vogel, Grossrœhrsd. Misn.

1748.

Disp. de Fonte medicato Vitembergensi; pro Lic. Resp. au-
 ctore *I. C. Riedelio*, Vitembergensi.

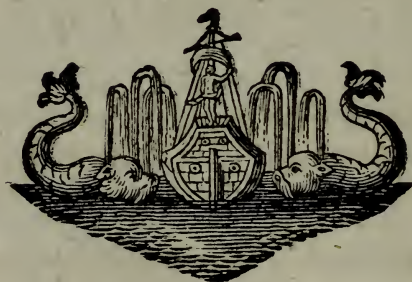
1750.

Disp. de Deglutionis difficilis & impeditæ causis abditis; Resp.
 auct. *F. A. Im. Zinckernagel*.

1751.

Disp. de Phosphori loco medicinæ assumti medicina, aliquot
 casibus singularibus confirmata; Resp. *I. G. Mentzio*.

- - de Causis & effectis Plethoræ; Resp. auctore *Christ.
 Pæcken*, Rosnav. Hungar.

MEMORIA
VIRI MAGNIFICI, EXCELLENTISSIMI ET
AMPLISSIMI
D O M I N I
CHRIST. GOTTLIB
SCHWARZII
COMITIS PALATINI CAESAREI,

MORAL. HISTOR. ATQVE ELOQVENTIAE IN ACAD. ALTOR-
FINA PROF. PVBL. ORDIN. AC SENIORIS, BIBLIOTHEC. ET
BENEFICIARIOR. NORICOR. INSPECTORIS, ACADEM. CAESAR. LEOPOLD.
CAROL. NAT. CVRIOS. ET REG. BORVSS. SOCIETAT. SCIENT. COLLEGAE,
AC SOCIETATIS FLORIGERAE AD PEGNESVM PRAESIDIS,
CELEBERRIMI LONGEQVE MERITISSIMI,

Die XXIV. Februar. A. S. R. M D C C L I.

PLACIDA MORTE EXTINGCTI,

E X

FNEBRI RECTORIS VNIVERSITATIS ALTORFINAE

PROGRAMMATE

DEPROMTA.

MEMORIAL

IN THE MATTER OF THE ESTATE OF

D. O. M. I. W. I.

CHARLES GOETTLER

DECEASED

BY WILL

AND IN TESTAMENTARY TRUST

FOR THE BENEFIT OF HIS WIFE

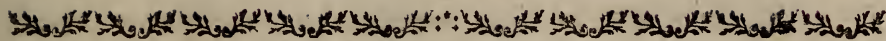
AND CHILDREN

AND

IN WITNESS WHEREOF

THE COURT HAS CAUSED

THIS DEED TO BE

Ingens hanc eruditionis sedem horror & silentium subito pervasit, quod communem aliquam calamitatem ostendit, & ad cunctos, sive Patres, sive Cives eius, pertinere sentitur, neminemque tristitia vacare patitur. Postquam vero silentii causa, dolor, intus in medullis grassatus est, iam in gemitus erumpit publicos, & omnes, funus VIRO MAGNO opinione citius parandum esse, quiritantur. Nec mirum ab initio singulos in communi hac Academia nostræ orbitate examinatos vocem defecisse; quod os eloquentissimum MAGNI SCHWARZII nostri, & totius huius studiorum Vniversitatis Senioris, obmutuit; quoque Orator Academiae huius loqui desit, quem non solum docti, quum diceret aut aliquid scriberet, mirati sunt, sed etiam alii, qui eum unquam concionantem audiverunt & spectarunt, oratorem esse, quem non omnis videt ætas, communi certoque sensu agnoverunt. Bone DEVS! quanta hæc est vicissitudo & inconstantia rerum humanarum! Ante SCHWARZIVS noster silet, & in æternum filebit, quam vel fando accepimus, eum ægrius quam antehac decubuisse! Quod si vel ex nuntiis, vel experimentis rite præagire aut discere potuissemus, mortem eius iustare: vulgari illo solatio: senectutem propius a morte abesse; nos diu TANTI VIRI usu & eruditione fructos esse, nos ad patientiam, tanquam ad lenimentum vulneris nostri, præparassemus. Sed, licet SCHWARZIVS senex fuerit, licet ægrotaverit; recte tamen, quod non cum vehementi morbo & periculoso conflictari videbatur, post DEVM in inveterato valetudinis & naturæ eius robore magnam fiduciam ponebamus, & gratulationes, quibus eum in medium prodeuntem excepturi eramus, conceptissimis formulis meditata habebamus. At spes has pro dolor! fallaces mœstus inopinatusque nuntius exstinxit: occidisse SCHWARZIVM. Quemadmodum vero tota hæc litterata civitas sensu mœstitiæ

move-

movetur, quod canum suum venerandum, multisque meritis grave, Caput amisit: ita inprimis ego Vobis, Optimi Cives, funus eius totus luctui squalorique immerfus edico; quod me hoc tempus, in quod ante aliquot annos luctuosissima mors carissimæ Coniugis, meæ, ortu *Schwarzia*, incidit, vel sponte sua & sine calamitatum incrementis peracerba memoria convellit: & mihi iam insuper circa istud triste recordationis officium unus dies mane æstumatissimum ex matre Fratrem, & vespera Venerandum Socerum eripuit.

Lucem vidit doctus & omni eruditæ posteritati memorandus SCHWARZIVS Leisnigæ in Misnia, d. III. Septembris A. S. R. cl̄o l̄o clxxv; cuius patriæ suæ SCHWARZIVS crebro inter familiares suos mentionem facere solebat, eiusque dira fata, clades bellicas, & incendia, ex quibus & ipsi & suis multa damna oborta sunt, gemebundus commemorabat; ac sæpe mirabatur fieri potuisse, ut tam duris temporibus sibi in adolescentia sua tantum animi fuerit, ut in litterarum studiis eorumque amore perstaret. Sed providet summum Numen eruditioni, tamque egregio veræ puræque religionis remedio, si ea recte utamur, & magnos viros etiam in rebus adversis posteritati nascituræ excitat, qui doctrinam capeffant, aliisque tradant, inter quos nomen SCHWARZII permagnum est. Patrem nactus est virum integerrimum *Paullum Matthiam* SCHWARZIVM, scholæ patriæ moderatorem doctum & assiduum, quive in pulvere scholastico ultra dimidium sæculum summa cum fide versatus est. Cuius memoriæ tanti fecit beatus noster SCHWARZIVS, ut, licet eximia omnis generis rarorum bonorum & pretiosorum librorum copia frueretur, nullos tamen ex insigni pietate præferret iis paucis libellis, quos a patre suo manu eius notatos possidebat & magno studio ac religiose conservabat. Hos amicis suis, data opportunitate, tanquam thesauros ostentabat, & dum eos evolvebat, plenus pietatis et grati animi de patris sui mansuetudine & bonitate in se disse-

rebat.

rebat. Matrem coluit *Elisabetham*, Consulis Leisnigenfis, *Abrahami KVNZII* filiam, & laudatiffimæ vitæ feminam, quæ *Gottlibium* suum inprimis carum habuit, eumque etiam posthac vidua, quantum poterat, adiuvabat; qui hanc maternam bonitatem tam grato pioque animo repensabat, ut, quum iam studiorum causâ in Academiis viveret, etiamsi forte opis indigebat, nihil tamen a pia matre postularet, sed a se consilia & auxilia petebat, probe gnarus, optimam matrem suam sibi favere & sponte benefacere, quotiescunque poterat.

Quemadmodum itaque bene natus erat *SCHWARZIVS*: ita quoque cura parentum suorum & christianorum testium, cœtui Sancto *DEI* insertus est; & quamprimum id ætas permetteret, ab ipso parente suo erudiri cœpit. Quum autem pater *Gottlibii* nostri mature in ipso singulare ingenium raraque mentis bona agnosceret; ipse vero partim scholæ dirigendæ curis, partim a præcipitante senecta præpediretur, quo minus illum magnum virum, qui *SCHWARZIVS* evasurus erat, in tenero *Gottlibio* suo recte conformare posset, eum ætatis suæ anno *XI*, id est, post salutem restauratam *clō lō CLXXXVI*, *Lipsiam*, tamquam omnis eruditionis fœcundissimam matrem, dimisit; ubi in ædibus & conspectu *Henrici Wilhelmi MEYERI*, tamquam bene providi cognati sui, vixit, & cum egregiis laudabiliter æmulantibus condiscipulis, *OLEARIIS*, a *M. Iohanne Gideone GELLIO*, posthac ad *D. Crucis* Scholæ *Dresdensis* & erudito & optime merito Rectore, ad bonos mores literasque inductus est. Anno deinde *clō lō CLXXXI*, optimo patre suo morte est privatus, & sic sibi suisque consiliis, sed & incommodis, magis permixtus est. Recreabatur tamen mox, providente *DEO*, quodammodo ex hoc luctu, dum inter alumnos in splendido *Gymnasio Grimmeni Potentissimi Poloniarum Regis*, & *Principis Electoris Saxonie* clementer receptus est, ubi in orbem eruditionis ingressus, mox pectus suam sempiterno doctrinæ & virtutis ardore inflammatum sensit. Viam

ipsi in hoc genere monstrabant, & ardui itineris duces erant viri, quorum nomina b. SCHWARZIVS numquam sine veneratione grataque mente extulit: *Tobias* PETERMANNVS, *Ioh. Wolfgangus* SCHOENBACHIVS, *Georgius* ERMELIVS, & *Samuel* IACOBI; quorum quisque suæ professionis peritissimi erant, & ex certis signis diligentiae & docilitatis SCHWARZII, eum olim eruditionis gloria conspicuum fore, augurabantur. Vicissim vero SCHWARZIVS iam tunc bona doctorum suorum distincte noverat, & quas singuli singulares docendi dotes viasque habuerant, adhuc in senectute sua recordabatur. Postquam hic omni studio & diligentia ad bonas literas ita incubuerat, ut multos condiscipulorum suorum facile antecelleret, Academi-
 as invisere, orbemque scientiarum latius pervagari in animo habuit. Sed accidit, ut, rem gerente fratre M. *Paullo* Henrico SCHWARZIO, pædagogus & moderator SCHLEINITZII, adolescentis ex Illustri domo orti, constitueretur, atque hoc modo in notitiam gratiamque ac ipsam domum Cognati SCHLEINITZII, Perillustri Domini *Hermanni de* WOLFRAMSDORF, nonnullarum Clientelarum Heredis & Dynastæ, ac in *Aula Saxonica* Ministri primarii & Summi Mareschalli penetraret. Quæ res SCHWARZIO postea magnæ felicitatis & multorum commodorum caussa facta est. Non enim leve & vulgare est, tam Excellentiprudentique Domino suas vivendi rationes, & ipsius cognatum instituendi modum, probare; aditum ad Eum sæpe habere; Eum sibi obvium experiri, & consiliis ac valente auxilio Eius uti posse fruique. Sæpe asseveravit SCHWARZIVS, hoc instituendi Generosi SCHLEINITZII munus sibi scholam discendæ prudentiæ, & Viris elatæ dignitatis decenter se commendandi fuisse. Vsu hac exoptata occasione se didicisse aiebat, quis ordo esse posset & deberet in Domo nobili magna-
 que, & quæ lauta nec inutilis esset magnificentia. Magnam quoque munificentiam Excellentissimi WOLFRAMSDORFII adversus se, & dum apud eum vixit, & postea, fuisse, crebro &

vehe-

vehementer prædicavit; ac nihil unquam reliquum fecit, ut sibi gratiam tanti Mæcenatis perpetuo conservaret, quod etiam feliciter obtinuit.

Tandem Ann. cło 10 CLXXXVIII. alacer, & quasi passis spei & lætitiæ velis Lipsiam devectus est, ubi iam votis & genio suo, id est, literarum studio largiter indulgit. Inprimis autem humaniorum literarum amore invitatus ad *Gottfridum OLEARIVM*, singularis famæ & doctrinæ virum, se applicuit, eiusque & consiliis & laudabili ductu permotus est, ut elegantes scientias sibi potissimum excolendas legeret. Et quanto non affectus est gaudio OLEARIVS, quum SCHWARZIVM non solum spem suam explere, sed & superare, videret; qui lætitia exsiliit, ubi tandem SCHWARZIVS Altorfium, tamquam designatus Professor, petiturus ipsum valere iussit; quem tunc egregio *Demetrii Phalerii* exemplo, tamquam munere viatorio, donavit; quod SCHWARZIVS, nam gratus memorque erat, usque ad finem vitæ suæ quam maxime carum & acceptum habuit. Præterea sectatus est *Adamum RECHENBERGIVM*, immortalis nominis Doctorem, a cuius commentationibus nunquam non doctior discessit. Audivit quoque *Iohannem Gottlibium HARDTIVM*, a quo veræ sanæque philosophiæ rationes animo imbibit; & *Christianum LVDOVICVM*, qui tunc auditoribus suis disputandi artem regulasque doctè tradidit, eosque in eruditis pugnis citra ineptias obeundis usu & exercitio confirmavit. Quumque certum ipsi esset & exploratum, neminem sine Græci sermonis cognitione viri eruditi nomen legitime tueri posse: celeberrimi in hoc genere *Ioh. Gottfridii HERICHII* scholis diligentissime interfuit, & in iis sibi egregium cumulum congestumque eruditionis Græcæ comparavit: qui SCHWARZII elegantiam doctrinamque eximiam etiam nitido epigrammate Græco honoravit. Quum vero ii, quibus adversari noluit, a SCHWARZIO poscerent, ut etiam sacris scientiis studeret; laudabili & prospero nisu se iis dedit, & Doctores

munerum sanctitate & meritorum gloria venerandos, *Iohannem* CYPRIANVM, & *Ioh.* SCHMIDIVM, divinas veritates explicantes frequentavit, & de iis cum aliis quibusdam sanctæ scientiæ cultoribus destinatis privatisque horis domi horum Doctorum disseruit, & sic se solida rerum divinarum & sanctæ fidei nostræ ab obiectionibus defendendæ sufficiente scientia munivit. Porro *Gottlobium Frider.* SELIGMANNVM, & *Henricum* PIPPINGIVM, oratores sacros eloquentes & pios, exemplorum loco habuit, & ab ipsis sive in cœtu sacro, sive in scholis suis proposita, tamquam rectissimas regulas animo pectorique infixit. Quia vero manca censetur scientia sacra sine linguæ Hebrææ notitia, & hanc apud *Gottfridum* OLEARIVM & *M. Ludovicum Christoph.* BLOSSIVM sedulo tractavit & recte percepit.

Iam ea instructus erat rerum scientia & cognitionis copia, ut iure suo aliquam dignitatem mereretur, quam etiam adeptus est, dum hoc Ann. MDCLXXXVIII. ab *Adamo* RECHENBERGIO, tamquam Ordinis Philosophici Præsidente, primum honorum philosophicorum gradum cum laude accepit, & sic *Baccalaureus* bonarum artium creatus est. Paulo autem post dignæ illius artis, qua tandem adeo eminuit, specimina dedit, & in templo Paullino duas egregias Orationes, spiritu oratorio refertas, habuit. Deinde etiam cathedram Academicam conscendit, & duce ac præside *M. Sam.* BARTHELIO, viro admodum docto, pro argumento ex historia sacra desumpto propugnavit, & in hoc certamine egregie stetit. Inter hæc Perillusfris Dominus *de* WOLFRAMSDORF, beneficentissimus SCHWARZII omniumque eruditorum Mæcenas, in florentissima Academia Wittenbergensi beneficium victus, a XII. dignis literarum cultoribus gratis fruendum, constituit, inter quos SCHWARZIVM suum expresse & inprimis denominavit, qui ad id accederet. Sic Lipsia excitus Wittenbergam, felicem illam purorum sacrorum & eruditionis promam discessit. Hic se statim

in favorem doctorum virorum insinuavit, & maxime a *Iohanne* DEUTSCHMANNO, Theologo gravi & docto, multa insigniaque benignitatis documenta acceptavit; qui eum monitis, consiliis & commendatione ita firmavit, ut ea nunquam ex SCHWARZII nostri mente exciderint. Quemadmodum vero ibi & alios Viros præstantes veneratus est, & in augmentum cognitionis suæ sedulo adiit: ita sigillatim oculos animumque in singulare illud Wittenbergæ & totius Germaniæ decus *Conradum Samuelem* SCHVRFLEISCHIVM convertit, & sibi vehementer gratulatus est, quod eius commentationes frequentare potuit, & is Panegyricum suum ante perlegit, ac se de quibusdam monuit, quam eum LXXIII. natali Maecenatis sui WOLFRAMSDORFII communi nomine in magno audientium circulo, & inter publica vota pro incolumitate tam munifici scientiarum Vindicis ac Tutoris, habuit. Quo factò laus eruditionis SCHWARZII nova cepit incrementa; quam iudicium SCHVRFLEISCHII de hac solempni oratione non parum provexit.

Anno clodo cci. ad summum, quem Philosophia dat, gradum ascendit, & a *Georgio Friderico* SCHROEERO, philosophiæ & theologiæ scientissimo, Magistri artium & Doctoris philosophiæ titulos ac honores publice cum aliis, inter multas congratulationes, impetravit. Anno sequenti, eoque Academiæ Wittenbergenfi lætissimo, quod ea tunc sæculum condebat, novumque ordiebatur, cum Præside *Georgio Guilhelmo* KIRCHMAIERO, qui Græcas litteras cum magno plausu docebat, et SCHWARZII causa valde cupiebat, de *dialecto Novi Fæderis* sic disputavit, ut nemo non, qui SCHWARZIVM tunc audivit, honorifice de eo sentiret. Brevi deinde nova atque præclara eruditionis suæ monumenta protulit, dum e Præsidium sede, ac munere suo quam optime defunctus, de *caussis dialectorum, speciatim Græcarum*, differuit. Porro quum isto tempore in Belgio inter doctos de modo, quo Iudas, sacratissimi *Servatoris* nostri proditor, infelicem suam vitam finiverit, acris pugna exarsisset; SCHWARZIVS pro eruditione sua ad hanc

rem disceptandam intentus fuit; &, ut suam scientiam rite constitueret, validisque firmaret principiis, omnia altius repetere statuit; ideoque de *morte Achitophelis*, pessimi illius defertoris ac transfugæ, duas doctissimas dissertationes cum uno eodemque Respondente fortiter tutatus est; quod Græci Veteris Codicis interpretes in historia *Achitophelis* eodem vocabulo usi sunt, quod in Novo Fœdere de morte Iudæ exstat, indeque rationes suæ sententiæ colligere voluit. Magna observatis SCHWARZII laus comitata est, & eruditos desiderium tenuit commentationis & sententiæ suæ transitum exitumque videndi; qui vero, quod SCHWARZIVS mox aliis rebus implicitus fuit, numquam emerfit.

Iam discessum parabat, Wittenbergam relicturus, ubi eruditionem famamque suam valde auxerat. Quod ubi SCHWARZFLEISCHIVS rescivit, eum non nisi excellenti laudis testimonio impertitum a se dimisit, in quo testatus est, SCHWARZIVM *in sapientiæ studio diligenter versatum esse, humanitatis insigniter peritum, & dignum, qui docentis partes capebat*. Hæc felix gloriæ sementis mox crevit, & bonos tulit fructus. Vix enim SCHWARZIVS Lipsiam, quo tetendit, reversus erat: & a Christophoro PFAVTZIO, certæ illius solidæque dimetiendi scientiæ callentissimo, moribus studiisque unici filii sui præfectus est; quas partes quinque fere annis, ut cæteras res suas, quam optime egit, & non sine commodo suo gessit; licet mox, postquam Lipsiam Wittenberga redierat, a *Splendido Lipsiensi Senatu* locum & munus Collegæ III. in schola Senatoria ad D. Nicolai adeptus sit, & sic suam docendi facultatem publice explicare cœperit. In quo negotioso munere se non solum invictum a labore præstitit, sed etiam alia simul pro insigni sua præstantia & virtute bene recteque exsequutus est. Sic in celebrem Societatem *Anthologorum* receptus, quam tunc *Christianus Fridericus BOERNERVS*, scientia rerum sacrarum & humanarum valde nobilitatus, direxit, eius conventibus frequenter

ter interfuit, & de rebus ad eruditionem pertinentibus sermocinantes auscultavit, ac ipse disseruit. Ut vero arctius cum Academia coniunctus esset, quod se vitæ Academicæ natum esse intellexit, & Magistris Lipsiensibus adscriberetur, impetrata in hoc ab Amplissimo Philosophorum Ordine facultate, Ann. clō Io ccv. de *ornamentis librorum apud veteres usitatis* exquisitam disputationem scripsit, &, prouti Lipsiæ moris est, bis eodem die, ante meridiem solus, & post eam cum comite respondente fortiter a contra dictis vindicavit. Quod argumentum anno, qui secutus est, nova disquisitione collustravit, & hoc pacto sibi dignitatem & ius Assessoris Philosophi acquisivit.

Hæc docta SCHWARZII monumenta iam palam nota erant, & celebrabantur: unde in varias vacuefactas docentium sedes expetitus est, ac eodem tempore plures bonas amplasque fortunæ & honoris condiciones oblatas habuit, inter quas & ea fuit, qua huc evocatus est. Dum quid agat, perpendit animoque circumvolvit, quum res magni momenti sit novam experiri fortunam, memor MORHOFIUM, Virum usu & ubertate scientiarum valentem, perhonorificam de Academia Altorfina mentionem fecisse, bono animo & auspicato nutum ac voluntatem *Illustrium* huius Academiæ *Dominorum Curatorum* sequutus est, ac Lipsiæ Patronis & Amicis cum veneratione & debito cultu aditis, ultimumque compellatis, bonis votis cumulatus viæ se dedit, & primum Norimbergam ac deinde huc magna meritaque expectatione venit. Cui statim non solum exacte respondere, sed eam quoque vincere, cœpit, quum, ut professionem suam Oratoriæ & Poeseos, cui e vestigio (tantus favor erat eruditionis Schwarzianæ) etiam munus tradendæ doctrinæ moralis accessit, rite auspicaretur, d. XVI. Augusti solenniter, & elegantissime *de Oratore in republica*, oraret; quem actum etiam antea insigni prolusione indicavit. Anno altero post, ob obitum *Georgii Paulli* ROETENBECCII,

Philosophi optime morati & acutissimi, ad munia SCHWARZII a *Splendidis* Academiae huius *Curatoribus* inspectionis cura Beneficiorum Norimbergensium clementer addita est. Anno clō 10 ccx. socius laudatissimæ & antiquæ Societatis Florigeræ ad Pegnesum factus est, in qua ex voluntate & optione sua dictus est MELANDER. Ann. clō 10 ccxxiii. ingentia honorum incrementa habuit, quod eum DIVVS CAROLVS VI, *Gloriosissimus Romanorum Imperator*, per *Eminentissimum* quondam & gloriosæ memoriæ *Principem*, LOTHARIUM FRANCISCUM, Archiepiscopum Moguntinum, & S. R. I. per Germaniam Archicancellarium, ac Principem Electorem, natalibus S. R. I. Comitem de SCHOENBORN, conspicua & nobili Comitis Palatini Cæsarei dignitate clementissime affecit; qua noster per omnem vitam sæpe quidem, sed rectissime usus est, nec prece, nec alio modo eo perducere potuit, ut aliquid iurium suorum in indignos derivasse videretur. Quumque desideratissimus *Iohannes David* KOEHLERVS, vir perpetuæ gloriæ, hinc Gœttingam commigrasset: SCHWARZIVS, professione Poëtices dimissa, volentibus sic *Illustribus Academiae Curatoribus*, historiæ docendæ munus suscepit. Ann. clō 10 ccxxxiii. insignis æris incidendi, & ipsius *Augustissimi Romanorum Imperatoris* in hac re Norimbergæ artifex, VESTNERVS, SCHWARZIVM nummo repræsentavit; cuius altera pars summam vitæ *Schwarziana* continet. Anno vero superiori a *Gloriosissimo Invidissimoque* FRANCISCO, *Romanorum Imperatore Augustissimo*, pretioso aureo torque, ex quo magnus nummus, imaginem Imperatoriæ Maiestatis ferens, dependet, clementissime donatus est; quem *Perillustris & Excellentissimus Liber Baro Iohannes Wenceslaus de* WIDMANN, Augusti Augustæque ad Præcellsum *Circulum Franconicum* Abligatus, tamquam singulare clementiæ Cæsareæ documentum, SCHWARZIO, hoc factum demississime veneranti coque stupenti, Vienna rediens attulit. Ante breve tempus Præses Societatis Florigeræ ad Pegnesum, cuius

cuius antehac collega fuerat, electus est, etsi ipse hoc agi audiens, mortis instantis quasi praesagus, alium annis florentiorem creandum censuit & suasit. Quum vero Celeberrima haec Societas in votis suis perstaret; SCHWARZIVS indignum esse ratus, ei diutius obniti, Praeses factus est. Adscriptus quoque fuit Academiae Caesareae Leopoldino-Carolinae Naturae Curiosorum & Regiae Borussiae Societati scientiarum, quarum honos nomenque perpetuo manebit. Praeterea ter consulatum Academicum cum eximio decore & gravitate gessit, ac quartam Candidatus erat. Ordini quoque suo duodecies praesedit, multosque hac occasione laude dignos adolescentes virosque gradibus Academicis ornavit.

Quum autem plenos XXXXI, et quod excurrit, annos, tamquam Doctor Academiae nostrae, dies noctesque meditando, legendo, scribendo, & assidue docendo confecerit, difficile intellectu haud est, etiamsi id aliunde non constaret, quot acroases habuerit, quam auditorum turbam collegerit, & ad quod eruditionis culmen tandem ascenderit; quum praesertim fere semper prospera valetudine usus sit. Sed aeternitate dignissima prostant SCHWARZII monumenta, quae, quod diximus, luculentissime confirmant. Et quis eruditorum SCHWARZII scripta ignorat, eaque sine admiratione legit? Quidquid in publicum emisit, doctrina repletum est, cultissimeque exaratum. Ubique, si latine scripsit, adsunt verba antiqua, & ex ipso Latino petita. Nihil est barbarum, nihilque obscurum, sed omnia lucidissima & dignissima. Selecta verba optimas complectuntur res, et solis vocabulis enitescere, SCHWARZII non erat. Sic ubique et semper egit; ac quando ingentis Demosthenis arma concussit, & indomiti Ciceronis ignes et grandia pondera devoluit, eo dixit modo, qui quidem oculis auribusque hauriri poterat, sed verbis describi nequit. Omnia natura in eum abunde contulit, quae excellentem Oratorem efficere possunt. Sic eum audientibus iam forma commendavit, quae fuit dignissima, & ingenua; ac vultus flore & rubore pene iuvenili perpetuo viguit.

Nec prægrandis gigantis staturam aut deducti pumilionis habuit, sed in mediocri mensuræ corpore suada eius refedit. Corpus ipsum succo & bonæ valetudinis signis splenduit. Latera fuerunt valida oratorique convenientia, & magnum conatum spiritumque sustinere valuerunt. Vbi verba facere cœpit, imperterritus est orsus, & nihil offensionis in pronuntiando animadversum est. Fluminis instar omnia proueperunt, nullaque linguæ audita sunt vitia. Omnia expressissime extulit; nullae sibi interciderunt syllabæ, par fuit ubique sermo. In arduo dicendi genere SCHWARZIVM maxime excelluisse HEINECCIUS, iurium & elegantioris literaturæ scientia celebratissimus auctor, alique scientissime iudicarunt. In primis vero & rebus & dictione Ciceronem, maximum quem Latium tulit oratorem, felicissime imitatus est. Quod vero huic eloquentiæ Romanæ fonti defuit, SCHWARZIVM potuisse res certa est & confessa. Tullii enim carmina nunquam approbata sunt; at SCHWARZIVS præclara & blandissima confecit carmina. Quodsi Lyrica composuit, Horatium, sed omissis turpibus, retulit; si elegias scripsit, Ovidium sine obscenis nugis expressit. Aliis quoque monumentis poeticis satis ostendit, sibi facultatem fuisse Virgilium, Gratumque imitandi. Fudit quoque elegantes Græcos & Latinos versus, & in omni etiam quo usus est carminis genere admirandam sectatus est perspicuitatem. Vti vero præstantissimis & imitandis scriptoribus dudum accensus est: ita quoque egregius fuit doctor. Vnde, siue morum scientiam traderet, siue fata rerum publicarum, & Augustorum Imperatorum res gestas exponeret, siue oratoriam suam doceret, siue carminum conficiendorum rationes redderet, siue veterum ritus illustraret, siue emendate scribendi modum ostenderet, siue critices studium duceret, siue veteres scriptores interpretaretur: eum auditores sui mirati sunt, & ab eo nunquam nisi doctrina egregiaque institutione locupletati discesserunt. Critices & philologiæ summum dedit exemplum, quum Plinii, oratoris incomparabilis, Panegyricum optimis circumdatus subsidiis publicaret; quod

quod opus eruditi maxima & communi approbatione extulerunt; ac quod caput rei est, ipsi *In-victissimo Romanorum Imperatori*, FRANCISCO, magnopere placuit. Reliqua quoque SCHWARZII scripta eaque permulta, quæque ad omnis generis doctrinas spectant, ac partim etiam graues publicæque Deductiones sunt, ubique honorantur et laudantur. Neque tacendum est, eum multorum nummorum figuras & inscriptiones excogitasse, qui percussi, & apud omnes æquos rerum æstimatores in maxima laude sunt. Publice quoque multi eruditione celeberrimi viri testatum fecerunt, quanti SCHWARZII eruditionem facerent, eamque librorum dedicatorum honore prosequuti sunt, ac frequens litterarum commercium, inter quos & Purpurati quidam erant, cum eo habuerunt. Vt vero libros bonos, illa cara & necessaria eruditionis instrumenta, nancisceretur, nullis pepercit sumtibus, & aliquando destinata opera eiusmodi voluminum conquirendorum causa iter fecit; nec quod optavit non consequutus est. Vnde etiam tot annorum collectione dignam reliquit literariam suppellectilem. Sic possedit priscos libros Græcos, Latinos & Germanicos manu partim in membrana, partim in charta exaratos, itemque haud exiguam copiam librorum sæculo XV. sub incunabula artis typographicæ excusorum, & vix in multis aliis Bibliothecis reperiundam.

Dilatata autem ubique viri fama & gloria, sæpe in alias eruditionis sedes docendi causa invitatus est; sæpe qua optione, quibus conditionibus ire vellet, est interrogatus. Sed soli Altorfinæ Academiæ a DEO destinatum erat servatumque hoc eruditionis ornamentum. Retentus vero vir optimus etiam hic est ex causa deuoti sui cultus erga *Perillustrem Rempublicam Norimbergensem*, quæ eum prima in Professoris publici dignitatem euexit, & benigne complexa est; & propter rem familiarem hic constitutam. Hi labores, hæc merita SCHWARZII dignissima erant, quæ a lectissima vitæ torique focia recrearentur, & in rebus domesticis administrandis relevarentur. Hanc etiam desideratam feliciter reperit, dum Norimbergæ versabatur, & ab *Illustribus*

bus Academiæ *Curatoribus* veniam petere volebat Italiam peragrandi, & veteris Romæ Latiique rudera ac monumenta visitandi. Fuit ea, quæ eum ab obstinato itinere abstraxit, *Barbara*, *Danielis* WELLERI honestissimi civis & spectati mercatoris Norimbergenfis ætate & virtutibus florentissima filia. Quam sibi solemni nuptiarum ritu d. xxx. Sept. Ann. c10 I0 ccx. accepit, & cum ea, sed duos dumtaxat annos, quam maxime concorditer vixit. Nam, unica superstiti filiola *Barbara*, d. xx. Novembr. Ann. c10 I0 ccxii. naturæ debito liberata, fatigatisque morbo membris desertis, per se vigere coepit. Magno solatio filia *Barbara* SCHWARZIO fuit, & postea, ubi adoleverat, optimo patri suo, domesticas res curatissime tractando, unicum gaudium & auxilium, omniumque virtutibus suis oculos in se convertit. Quibus bonis incitatus D. *Iohannes Nicolaus* WEISSIVS, Anatomes & Chirurgiæ Prof. publ. Poliatus & Academiæ Imperial. Naturæ Curiosorum Collega celeberrimus, Vir doctrinæ amplitudine & medendi arte valde excellens, eam coniugem sibi cupiit. Quam etiam cum sollennibus votis & publicis gratulationibus d. xxviii. Aprilis Ann. c10 I0 ccxxxiii. hic domum duxit. Ex quo fortunato coniugio SCHWARZIVS hæc lætus vidit carissima amoris pignora: *Barbaram*, *Annam Margaretham*, *Catharinam Henricam Sophiam*, *Iulianam Dorotheam*; quæ adhuc, DEO favente, salva sunt, feliciterque ætate & virtutibus procedunt, & uti, dum viveret, avi, ita adhuc parentum, omniumque bonorum sunt deliciæ; itemque, quæ autem mortalitatem iam exuerunt: *Margaretham Barbaram*, *Rosinam Sophiam*, & *Christianum Gottlibium*. Vnum vero filiolum WEISSIA enixa est inanimum. Pertæsus SCHWARZIVS viduitatis suæ aliam maritam quæsiuit & habuit *Dorotheam Mariam*, Viri spectatissimi, iuriumque peritissimi, *Iohannis* HAGENII, *Perillustri* Senatus *Norimbergenfis* a commentariis opificum. Quæ altera SCHWARZII coniux & ipsa virtutibus condecorata fuit, quam etiam semper in oculis tulit, & quæ ei hos quinque peperit liberos: *Iulianam Dorotheam*, *Iohannem Gottlibium*, *Iulianam Mariam*,

Mariam, Catharinam Charlottam, & Catharinam Margaretam, qui, præter *Julianam Dorotheam,* non ad maturam ætatem pervenerunt. *Iohannes Gottlibius* anno octavo ætatis ex hac vita discessit, & sic SCHWARZIO per totam vitam insanabilem attulit dolorem, quod iam flores & deformatos futurae eruditionis fructus ostenderit, & ad percipiendas literas præstans fuerit. *Catharina* vero *Margareta* annos vixit XIII. & omni virtute, quæ in virginem cadit, functa Ann. c10 l0 ccxxxii. decessit. *Juliana Dorothea* cum D. *Ioanne Iacobo KIRSTENIO,* Chimix, & Physiologiæ Professore publ. ordinari. & Cæsar. Academi. Nat. Curiosor. Collega, consociata fuit, femina omnem laudem supergressa, quam anno c10 l0 ccxxxviii. gravidam amisit. Hæc cara SCHWARZII filia eum sex liberis his hilarum fecit avum: *Barbara Elisabetha, Barbara Elisabetha* altera, *Susanna Margareta, Christiano Gottlibio, Andrea Iacobo, & Christiano Gottlibio* altero. Ex quibus *Susanna Margareta, & Christianus Gottlibius* alter, adhuc supersunt, & ut semper supersint, precamur. Tertium Coniux factus est SCHWARZIVS, quum tertium Rector Academiæ esset, & nuptiæ Ann. c10 l0 ccxxxv. d. XIII. Octobris Norimbergæ coniunctæ sunt. Ultima hæc marita fuit laudatissima matrona, *Barbara,* natalibus STARCKIA, & tunc *Stephani OEDERI,* egregii mercatoris Norimbergensis, vidua, quæ sine prole decem annos cum SCHWARZIO peramanter vixit, & Ann. c10 l0 ccxxxv. servitutis humanæ claustra perripit.

Felix itaque quidem fuit SCHWARZIVS, non tamen illa METELLI indulgentia fortunæ gavisus est. Licet enim SCHWARZIVS amplos honores gesserit, & non quidem filios, sed generos consulares viderit, ac licet duas filias suas illis nuptum dederit, earumque sobolem sinu suo exceperit, vidit tamen & multa suorum funera, & sæpe tristitiæ gravissimas habuit causas. Quum vero sapientiæ & humanitatis studium mentes molliat, & adversa fortuna eas firmare possit: & SCHWARZIVM eruditio & usus durarum rerum virum reddiderunt humanissimum. Hinc non solum erga suos bonus fuit & indulgens, sed etiam cum collegis

fuis coniunctissime versatus est, & conglutinatas amicitias diligenter conservavit. Pauperes multis beneficiorum generibus affecit, & neminem opis suæ indigentem, si ea dignus erat, sine auxilio a se abire, passus est. Ac quamvis pro doctrina sua lubentissime & potissimum cum amicis suis de rebus literatis & publicis colloqueretur, tamen neminem, nec tenuissimæ fortunæ hominem se compellantem averfatus est. Poterat & hilaris esse & facetus, si id occasio ferebat. In primis ad morum eius laudem spectat, quod Numen æternum reverentissime coluit, cœtibus sacris etiam senex & frigidissima hyeme, ac vel incommoda tempestate, assidue interfuit, & sæpe conscientiam exoneravit ac noxas suas expiavit. Et huius quoque boni viri fores pulsavit mors. Hæc ei, alioquin bene valenti, nisi quod aliquoties, sed tamen raro & leviter, podagra tentatus est, & noctes crebro insomnes habuit, in initio huius, quem agimus, anni, insidiari cœpit. Signa enim venturæ apoplexiæ in eo observata sunt; qui se pro sua pietate, ingenti ultimæ, si instaret, mutationi recte & convenienter præparavit, iam antea haud raro vaticinatus, fore, ut aliquando repente mortuus deprehendatur. Deinde ante aliquot hebdomadas vaga arthritide, quæ mox caput, mox genua, mox pedes infestavit, vexatus est. Sed huius mali vis præsentibus remediis a generis eius ita fuit fracta, ut magna spes esset, brevi futurum, ut secundum communia vota se iterum ad consuetos labores referre possit. Die autem elapso XXIII. Februarii, qui festus erat, quum solus esse vellet, ut piis meditationibus suis eo melius studere posset, dum horologio adstat, hora ultimumque vitæ momentum ipsi ruit, & sanguine ictus collabitur. Sic prostratus a suis illico advolantibus inventus est, & omnis quidem data fuit opera, ut refocillaretur; sed iam transactum fuit de SCHWARZIO. Rebus humanis LXXV. annos interfuit, & iam in cœlo cum senioribus habitat, qui Agnum mactatum adorant, resque fragiles & caducas tutus contemnit.

MEMORIA

VIRI, DVM VIVERET, ILLVSTRIS ET
EXCELLENTISSIMI

D O M I N I

IOANNIS DAVIDIS KOELERI

HISTORIARVM IN REGIA GOETTINGENSI MV SARVM SEDE
PROFESSORIS PVBLICI ORDINARIJ, ET CAESAREAE NA-
TVRAE CVRIOSORVM ITEMQVE REGIAE BEROLINENSIS ACADEMIAE
SCIENTIARVM, AC SOCIETATIS INCOGNITORVM LITE-
RARIORVM SODALIS.

A. D. X. MART. ANN. c1815 cclv.
SVBITA MORTE REBVS HVMANIS EREPTI

E X

PROGRAMMATE FVNEBRI

PRO-RECTORIS ET SENATVS ACADEMIAE

GEORGIAE AVGVSTAE.

D E P R O M T A.

MEMORIA

IN HONOREM S. MARTINI

EPISCOPI

D. O. M. I. N. I.

IOANNIS DAVIDIS

ROBERTI

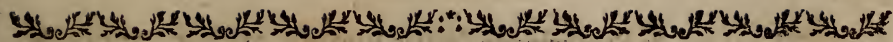
UNIVERSITATIS S. MARTINI ET S. STEPHANI
CIVITATIS EPISCOPI

IN HONOREM S. MARTINI
EPISCOPI

UNIVERSITATIS S. MARTINI ET S. STEPHANI

CIVITATIS EPISCOPI

D. O. M. I. N. I.

Quamquam non interitura est secunda & felix, sparsa per omnes populos, qui literis culti sunt, KOELERI memoria, dum aliquis historiæ honos habebitur: tamen iuvat brevi quasi fasce comprehensa viri merita proponere, ut huius scriptio- nis opera possint lectores velut uno obtutu, quis & quantus fuerit KOELERVS, intelligere. Incipiamus a brevi vitæ cum laude ab ipso actæ curriculo. Natus est anno superioris sæ- culi LXXXIV, die XVIII. Ianuarii, Colditii, haud ignobili Misniæ oppido ad Muldam, Rochlitium inter & Grimnam, quod, Lipsiensi circulo adscriptum, dedit inter alios cives nobiles *Wenceslaum* LINCKIVM, de fidis B. LVTHERI adiutori- bus unum, & Io. STRAVCHIVM, ICTum celeberrimum: patre *Io. Christophoro* n), Diacono ecclesiæ oppidanæ, matre *Ro- sina, Christiani* NÆVII, stannariarum circa Eibenstockium In- spectoris, filia. Avus paternus *M. David*, A. S. LXXXVIII. mortuus, Schwarzenbergæ rem sacram fecit; proavus *M. Blasius*, magisterio civium Colditii functus est. Noster pri- ma pietatis & literarum elementa tum in schola Colditiensi, tum præsertim ab ipso patre accepit, qui geographiæ & histo- riarum amorem ac scientiam in comitatu nobilium adolescen- tium, LOESERI & ARNIMI, Lipsiæ hauserat. Sed illo mature sibi, nempe anno sæculi XCV. una cum matre erepto, trans- latus est Annæbergam, ad amitæ suæ maritum, *M. Christ. LEHMANNVM*, primarium eius oppidi Pastorem, qui postea Do- ctoris

- n) Virum doctum et ingeniosum loquuntur libelli isti: *de Matrimo- nio illustri ex ratione status* Diss. Lips. 1676. 4. Concio, occasi- one Pareliorum 26. Febr. 1692. visorum habita Colditii, minime superstitiosa. *Curiöse Nachrichten von der Burg Colditz als ei- nem uralten Churfürstl. Sächsl. Leibgedinge*, alieno nomine sub titulo, *der Burg zu Colditz Bau und Zier*, stellt dieser Blätter Inhalt für. Lips. 1710. 4.

ctoris Theologi & Superintendentis honore auctus, anno sæculi nostri XXII. Freibergæ diem suum obiit, tum vero KOELERVM nostrum suis cum liberis erudiendum curavit. Hinc liberalitate Senatus Freibergensis anno sæculi XCVII. in Mifenensem scholam provincialem missus, sex deinceps annis ad legem scholæ in optimis literis vixit. Præceptores habuit sua in arte nobiles, *Iustum Gottfried* RABNERVM, *Andr.* KIRSTENIVM, *Io. David* SCHREBERVM: præter ceteros autem profuit illi familiaris amor *Io. Jac.* STÜBELII, quem in Annæbergensi iam ludo Rectorem habuerat. Anno sæculi nostri tertio Vitebergam adiit & post philosophicam polymathiam ad Theologos se contulit, cui se studio velut consecratum dedicatumque a suo patre meminisset, audiitque non negligenter LOESCHERVM, HANNEKENIVM, NEVMANNVM, WERNSDORFIVM, Hebraica etiam DEYLINGIO duce arripuit: sed quod ea tempestate omnes cathedræ personarent SPENERI reprehensionibus, quem adversus omnia Confessionis Augustanæ capita impingere dicerent, cuius tamen viri catechetica institutione non sine laude auctoris a patre suo imbutus tinctusque fuerat: movit ea res KOELERO nostro dubitationes, uti tum affectus erat animo, inexplicabiles, propter quas mallet, dimissa Theologorum arte, totum se humanioribus literis tradere. Mansit tamen religiosa cultus publici & ad exemplum accurata observatio, mansit veneratio librorum nostrorum, amor præsertim novi sæderis, quod senex etiam in sinu gestare, in templa secum ferre, & conferre cum his, quæ prælegerentur, solebat.

Ceterum ut insignes in iis literis, quas sibi peculiariter colendas desumserat, progressiones faceret, ad hoc profuit ipsi familiaris consuetudo & bibliotheca semper illi patens *Conr. Sam.* SCHVRZFLEISCHII, cui tum viro, cui bibliothecæ, principatum quendam in eo genere tribuebat Germania. Huius etiam fratrem, *Henr. Leonhardum*, familiaritate sibi devinctum

ctum cum haberet o), in chronologica de Periodo Græco-Romana disputatione illum adiuvit. Inter hæc Magistri honores accepit anno sæculi quarto. Quam totum se literis immergere Græcis & Romanis tum destinaverit, testis est charta typis expressa, in qua promittebantur Thesaurus Inscriptio-num Græcarum, THUCYDIDIS, Oratorum plerorumque veterum, tum Germanicorum Rhetorumque Græcorum editio, & multa alia, quæ ille, & ingenii ac doctrinæ suæ, & Schurzfleischianæ bibliothecæ atque amicitiaæ fiducia poterat non vano promissor hiatu polliceri. Nec vero nihil utilitatis habent tales conatum iuveniliū significationes, cum possint earum beneficio excitari homines ad symbolas promissis id genus epulis conferendas. In KOELERO illud commemoratione dignum nobis visum est, ut intelligatur, quibus radicibus nixa & alita fuerit viri eruditio. Frustra, nisi vehementer fallimur, magnum & durable in historia nomen sperat, nisi qui totam capaci mente complectitur; frustra totam studet complecti, non memoria tantum qualicunque, sed iudicio etiam sano completi, nisi qui ipsos fontes antiquos potest consulere. Ceterum multa illa ac præclara minantem KOELERVM nostrum ad alia omnia traduxit cœlestis providentia.

A Suecorum in Saxoniam irruptione cum periculum Musis suis metueret, Argentoratum petiturus, obiter Noribergam lustrat, & inde excurrit Altorfium: invenit utroque in loco amicos & fautores studiorum suorum. Factis legitimis, defenso *Archæologia Romanæ* specimine, prælectiones habet, quibus & historiam literariam enarrat, & dominicarum perpeffionum historiam e Romana antiquitate illustrat. Vtitur convictu, amicitiaque, & commendatione præsertim insignis Theologi

ii 2

o) Memoriam huius amicitiaæ servat Diatribe *Io. Bapt. BELLII* de Pharfalici conflictus mense et die, quam prelo redditam dedicavit SCHURZFLEISCHIVS nostro, Viteb. 1705. 4.

logi *Io. Mich. LANGII*, tum *ZELTNERI*, & qui tum Philosophorum ordinem implebant, *MOLLERI*, *OMEISII*, *ROETENBECCII*, *Io. Wilb. BAIERI*: quo factum est, ut iam tum de retinendo illo consilia agitentur: at ipse reditum parabat in patriam, & sperabat locum inter Misenenfis scholæ provincialis doctores, qui tolerent ex his fere eligi, qui discipuli egregii in eo ludo fuissent. Cum vero nollet ex illa vicinia domum redire, nisi visâ antea Ratisbona, invitatus præsertim ab amico, quem Altorfii pararat, hic fortuna, h. e. divino numine factum est, ut quæreretur vir iuvenis, qui *Henningo* Baroni de *STRAHLENHEIM*, *CAROLI XII.* ad *Vratislaviensem* conventum, de implendis *Pacti Alteranstadiensis* (anno 1707, $\frac{11}{2}$ Aug. initi) legibus cum potestate legato, commentariis Latinis atque epistolis scribendis daret operam. Obtulit noster operam suam, & a mense inde Martio anni *MDCCVIII*, multa in illo restituendæ religiosæ *Silesiorum* libertatis negotio, scripsit, vidit, didicit, postea sibi & per ipsum aliis profutura. Prætulit itaque hanc conditionem suam oblatae sibi sub finem eius anni cathedræ *Altorfinæ*, quam morte reliquerat *b. OMEISIVS*, mansitque apud *STRAHLENHEMIVM* etiam cum ille, deposita illa Legatione, *Bipontinum* regere *Ducatum* vice sacra *Suecorum Regis* iussus esset. Si quid ibi otii contingeret, illud *Senealogiæ* præsertim colendæ impendebat, duces & adiutores nactus *Cancellarium Bipontinum* *Christoph. Nicolaum a GREIFFENCRAZ*, & *Christian. IOANNIS*, *Gymnasii* *Professorem*, nobilem *Historicum*. Deberi videbatur *KOELERVS* noster *Altorfio*: itaque sub finem anni decimi oblatum sibi locum *b. ROETENBECCII*, qui *rationalem & civilem Philosophiam* docuerat, nequidquam retinente illum *STRAHLENHEMIO*, accepit, adiitque ineunte *Februario* anni noni. Mox anno *duodecimo* cura *Bibliothecæ* a *MOLLERI* morte accessit, & cum *historica professione* illa prior commutata. Ab hoc inde tempore plenis velis in illum *historiarum oceanum* investus

ctus est, adiuvante studio ipsius etiam amicitia & bibliotheca Rinckiana, & quam nactus erat spartam, ita ornavit, ut non doctor modo bonus adolescentium esset, qui in ipsius se disciplinam ac fidem conferrent, sed doctos etiam homines multa in libris suis ac disputationibus, ante ipsum ignorata doceret, familias præsertim Imperatorum Augustas expeditas daret & illustratas, ut, si nihil aliud præstitisset, æternam ab historicis posterioribus gratiam inire debuerit. In his si sint quædam, ad quæ Roscio tali non videatur opus fuisse: cogitemus, hoc ipsum quoque esse humanitatis, demittere se publicæ utilitatis causa ad ea, in quibus non opus sit summa contentione magni viri, sed in quibus tamen magnum artificem, etiam ubi se remisit, agnoscas. Hic modo unius adhuc operis velut extraordinariam faciemus mentionem, hebdomadicis intervallis sermone patrio editi, quo Numismaticas delicias (*Münzbelustigungen*) lectoribus præbuit exquisitissimas, cum singulis chartis & expressam summa arte numismatis alicuius, aut plurium, ex ætate recentiori, faciem utramque, & historicam declarationem, quam summa viri eruditio atque diligentia efficere poterant, exhibuit, quo opere nihil potest ad omnem historiarum varietatem, & singularium hominum, quacunque ratione memorabilium vitas aut facta singularia, ad omne item genus eventuum, quos numis vel auctores, vel alii celebrarunt, cum quadam erecti animi suavitate cognoscendum, accommodatius esse.

Tanto maiorem consilium illud laudem meretur, quod undique velut in sinum KOELERI conflueret, quicquid humani & eruditi possessores talium cimeliorum haberent, qui gaudent nempe, illo obstetricante, suas opes protrahi, &, salva sibi illarum substantia, publicari. Perierant sane multa illorum monumentorum, cum vel cælatores iam spectarent, seu vascularium, vel certe cum situ & æruginè luctari inciperent: nisi vitam recidivam, & multo iam, quam ab ipsis metallis

durabiliorem, una cum facultate uberius & clarius docendi posteros, a KOELERO accepissent. Porro horum numismatum omnium, & præter ea infinitæ pene aliorum multitudinis, ectypa stannea vel plumbea viri sibi industria comparuit, thesaurum minime contemnendum. Quemadmodum chartas quoque & libellos quam plurimos fortuna quædam bona, attentæ illius diligentia, & pendenti ubique, etiam in scrutariis angulis, hamo, favens, ipsi obiecit, unde Bibliotheca ipsius ad speciem mediocris, plena rerum vel utilitate, vel raritate & singulari quadam dote pretiosarum paullatim collecta est p). Sed redimus ad rationem vitæ viri, quæ non modo docendi pro cathedra, & scribendorum librorum laboribus occupatissima erat & utilissima; sed literis etiam privatis bona sui parte impendebatur, quum interrogantibus de historia & iure publico principibus viris responderet, quo genere devinctos sibi habuit per Germaniam, Italiam, Galliam viros summos: eaque res præmio etiam & honori viro nonnunquam fuit. Iuvat, quod in hoc genere summum est, commemorare. Anno sæculi XXV. Augustissimus, dum viveret, Imperator CAROLVS VI, commendatione Illustrissimi WVRMBRANDII, qui a consiliis intimis Imperatoris in Consilio Imperii aulico vicem Præsidis gerebat, torque, sive catena aurea cum numo inde pendente, donavit KOELERVM, tradente illi munus Imperatorium Christophoro FÜRERO, primo rei tributariæ Noribergensis Præfecto & Sculteto imperii. Habuit etiam epistolam manu Sacratissimi Imperatoris ad se scriptam, in qua cum Iuris Doctorem illum appellaverit, solebant amici gratulari viro, qui non e rivo aliquo, sed ab ipso fonte Academicæ etiam nobilita-

p) Exemplo sit Imhofianæ Notitiæ Procerum Imperii exemplar, cuius margines magnam vim habebant adnotationum ab ipso auctore adscriptarum, floreno forte uno redemptum, ne tus & piper vestiret, cuius deinde operis nova cura edendi consilium arripuit.

litatis eum gradum accepisset. Hæc illi iocantes. At fuerit forte, qui serio etiam disputet, an non licuerit eo titulo uti KOELERO, si voluisset? Quorum præterea Principum in republica, in ecclesia, in literis, virorum epistolis, amicitia, familiaritate, honoratus fuerit, exponendi curam relinquimus filio magnæ spei *Io. Tobie*, qui etiam de aliis, quæ vel affecta opera a patre, vel alioquin ἀξιωμακρόντα in scriniis reperiuntur, explicabit.

Annum iam vicesimum magno hoc suo decore fruebatur Altorfium: Rectorem iterum, Decanum autem Philosophici ordinis aliquoties viderat, muneribus suis omnibus cum laude fungentem. Iam incluta viri virtus alio vocabatur. Mortuus erat in Academia Fridericiana Halensium GVNDLINGIVS: ter diversis velut viis petitus est KOELERVS, qui illi succederet, anno xxx. & xxxl. hoc eodem anno invitatus ad cathedram historicam apud Vitebergenses: anno xxxiv. ad historicam & iuris publici, quam Helmstadio ad nos discedens TREVERVS reliquerat. Nec sine dubitatione ac deliberatione factum est, ut, agnito tandem Dei huc ipsum vocantis nutu, huc ad nos concederet anno sequenti xxxv, & auctumno huius anni prælectiones qua publicas qua privatas in omni genere historiarum inciperet habere, reliquisque Academicis muneribus fideliter, alacriter, fortiter fungi: Prorektoratu quidem per æstatem anni xli. ita quieto, ut ipse in commentario de vita sua ne unum quidem nocturnæ quietis turbatorem in illo magistratu coërcendum fuisse, gratus prædicarit. Non defuerunt etiam hic variæ invitationes ad munera, in quibus doctrina tot præclaris monumentis probata opus esse videretur, ut anno xlv. HEVCHERO fatis functo ad curam supremam thesaurorum omnium, qui eruditionis aliquid habent, Dresdensium, suscipiendam: & cum proximo anno KVCHENBECKERVS e vita discessisset, Cassellanorum; Brunsvicensium autem anno xlvii. Sed noluit ille hoc ætatis flexu mutare genus vitæ, in quo
adhuc

adhuc probatus esset, ac delatos sibi honores & commoda modeste deprecatus est. Recepit tamen eodem anno eum, quo condita nuper Societas Incognitorum literariorum Olmucensis inter primos illum sodales sibi adscivit, quod a Berolinensi Regia Societate iam anno xxvi. & a Cæsarea Naturæ Curiosorum Academia anno xxxvii. factum fuerat. Ad societates etiam ac sodalitates alias, ipsamque adeo amicitiam & prudentem familiaritatem, cum a natura factus esset, & a fortuna studiis, & vitæ genere formatus; appetebatur ab his, qui humanitatem amarent, quos multiplex rerum cognitio, quos hilaris convictus, quos libera & aperta confabulatio iuaret, quo fiebat, ut quocunque ipse adveniret, humanitatem & liberalem hilaritatem adferre videretur. Hæc velut condimenta erant candoris & liberæ cuiusdam fiduciæ, quam ex longa illa historiarum tractatione videbatur collegisse, quæ ipsum docuerat, vim eam veritatis esse, ut diu licet repressa eluctetur tandem, vincat, placeat.

Habebat alia etiam, quæ solent hilarem fiduciam conciliare. Quid enim metuat vir Dei metuens, a conscientia nulla vel sua vel aliena debilitatus, nemini inimicus, civis GEORGII, præterea integræ sanitatis, sanguinis copiosi, dulcis, agilis, plenus, qui iuventutis quendam colorem etiam præstaret seni, & manu etiam, sicubi opus esset, fortem faceret. Hinc illa mentis serenitas, quæ subitis etiam rebus, quid verum esset, quid agendum esset, facile animadverteret; hinc in sententia dicenda libertas, hinc robur, quod vires fumeret a labore, hinc somni mediocritas, hinc etiam ira, subito illa quidem exardescens nonnunquam, & non magna de causa, sed cito eadem, sine ulla ipsius vel aliorum noxa, deflagrans. Fidem, historiæ illam animam & gubernatricem, etiam vitæ & negotiorum omnium, amicitiarum præsertim, sibi comitem ac ducem adsciverat, cuius inter alia hoc documentum habemus, quod certatim ad illum omnibus ex locis mitterentur gemmæ,
nummi,

nummi, libri, membranæ, sigilla, notitiæ arcanæ, pretiosa literarum supellex, quam scilicet non minus recte apud KOELERVM, quam suis in penetralibus asservari homines privati, principes, amici principum, putarent. Firmabat sanciebatque istam fidem, sanctior illa, quam Christiani fidem vocamus, quæ a teneris inde unguiculis cum ipsis literarum elementis hausta, & diligenter custodita, suis tanquam radicibus sustinebat alebatque, & Deo gratas faciebat virtutes, quæ a natura, & institutione atque inductione animi viro contigerant.

Qualem igitur ille se collegam, doctorem, rectorem, maritum, patrem, præstiterit, ex his ipsis facile est ad intelligendum. Hic locus est ponendi nomina necessitudinum. Anno cło lcccxi. coniugium iniiit cum *Anna Maria, Iohannis BRAYNI* F. civis Norimbergensis, & in Senatu ampliore conscripti: quam cum in primo puerperio anno sæculi XIV. amisisset, una cum filiola, ad altera vota transijt cum *Sophiâ Christiana, Io. Tobiæ LEONHARTI* F. Consiliarii, & Feudalis curiæ Wolfsteinsium Comitum Præpositi, atque Sulzburgæ superioris Præfecti, quæ ad reliquas matrimonii suavitates felix etiam uteri, XIV. liberorum patrem fecit, de quibus supersunt filii quinque, *Gottlieb Tobias*, mercaturam Roterodami faciens; *M. Io. Tobias*, qui patrem nobis suum debet, & iam reddere felicibus auspiciis incipit; *M. Iacobus David*, qui vicinis nostris Lengelernæ & Holtensæ rem sacram facit, & ex *Christiana Louisa HELMCAMPFIA* tres nepotes patri ostendit: *Christianus Fridericus, & Carolus Salomo*, qui publice apud Lennepenses (ea antiqua in Ducatu Montium urbs est) Medicinam facit: filiæ autem tres, *Magdalena Esther, Barbara Margareta Catharina, Io. Michaeli MÜLLERO*, ædificiorum Cœnobialium & Academicorum Commissario & Inspectori nupta, quæ duos & ipsa nepotes avo dedit: denique *Sophia Lucretia*; mortem tam boni mariti, tam indulgentis patris, tam iucundi foceri, tam dulcis avi, insolabiliter mœrentes: quibus evenire,

quæ pater & in scripto paucis ante mortem diebus vitæ suæ curriculo, quod in ecclesia iussu illius prælegi nuper audivimus, & apud animum suum ultimis vitæ momentis precatus est, Deus immortalis propitio numine suo iubeat.

Quod tandem KOELERI nostri ultimum morbum, mortisque hunc insecutæ causam attinet, hæc Illustris *Georg. Gottlob* RICHTERVS, Academiae Georgiæ Augustæ t. t. Prorektor, sequentibus exposuit ac funebri Programmati subiecit verbis:

„ Quid Virum perenniori vita dignissimum fato tam præcipiti q) merferit, ne dolor nimis interpellet, paucis expediam. Habita quidem ætatis ratione fatum Viri septuagenario maioris præceps videri nequit; at cum vix horula inter valetudinem specie integram & ipsam mortem intercesferit, cumque ipse postremus dies inter consueta, immo auctiora, negotia placide & sine novis incommodis transierit, non potest non illa res aliquid terroris in animis eorum relinquere, qui improvisa hac celèritate non minus quam ipsa communis iacturæ magnitudine moventur. Neque vero pie defunctus in homine mortalitatis ad suum exemplum memore, & ad æterna tacitis votis adspirante, alium vitæ exitum optabiliorem censuit. Velut singulari providentiæ beneficio solidum animi robur, ita stabilis & tot rebus strenue gerendis par valetudo ipsi contigerat. Toto illo tempore, quod in hac musarum sede sub sinceræ amicitiae, quam inter insigniora vitæ meæ decora & solatia refero, arctiori indies vinculo suaviter exegimus, raro illi opus fuit, col-
luctari

q) Nuper admodum amico de subita patris sui morte referenti ita scripsit KOELERVS, *se in magnis Dei beneficiis ponere talem iudæariorum, et sperare, eam sibi quoque tributum iri.* SVETON. Aug. 99. *Fere quoties audisset, cito ac nullo cruciatu defunctum quempiam, sibi et suis iudæariorum similem (hoc enim & verbo uti solebat) precabatur.*

„ luctari cum valetudine sua, vel cum ea redire in gratiam.
 „ Anno tamen seculi quadragesimo ex itinere, quod primo
 „ vere susceperat, redeuntem acuta & fere funesta cardialgia
 „ afflixit, ex cuius tamen præsentis periculo eluctari ipsum di-
 „ vina gratia, adiectis quindecim vitæ annis, voluit, meisque
 „ tunc consiliis & tot aliorum pro salute eius votis clementer
 „ annuit. Post id temporis crescente annorum onere de ca-
 „ tarrhis, asthmate & tussi, illis fere indivulsis tenum satelli-
 „ tibus, conquestus subinde est: vitæ autem sobrietate & se-
 „ renæ mentis quiete sensit molestiarum illarum, tamquam
 „ ultro fugientis nubeculæ, facilem fatis transitum esse. Ille
 „ tamen est horum malorum in senili corpore sensim invales-
 „ centium genius, ut serosa colluvies sub quiete hiemis ma-
 „ gis collecta, pleniori ad primi veris teporem rivo, versus
 „ pectus redundans, tristem clanculum catarrhi suffocativi
 „ scenam instruat. Huc faciunt tusses tempesteve primum
 „ abortæ, mox mala fide, quasi post exhaustam saburrâ,
 „ remittentes, quæ auctis paullo post viribus, noctu imprimis
 „ sub calore lecti & decliviori corporis situ, humorum huc
 „ ruentium novo & graviori impetu vias aëreas opplent &
 „ animam elidunt. Illa omnino eximii viri erat conditio.
 „ Solebat postremis diebus sub moderato etiam sed protra-
 „ ctiori motu, maxime sub adscensu, angustias statim pecto-
 „ ris sentire, et sæpe medio in progressu interquiescere. La-
 „ borabat tussi, sed ab illa, quasi iam desævissset, nihil sinistro
 „ metuebat, non fatis memor, violentiores ex induciis esse
 „ insidias. Neque vero inter hæc fulciendi corporis curam
 „ neglexit: ea vero, quæ in præsidium suaferam, moram fer-
 „ re censuit, donec semestrium laborum propediem finien-
 „ dorum terminus plus otii indulgeret. Biduo ante obitum
 „ vidi ipsum in ædibus meis pro more comem, affabilem &
 „ ex penu illo multiplicis eruditionis, quæ tam delectarent,
 „ quam instruerent, plurima promentem, inter hæc etiam

„ haustas ex libris sacri argumenti, crebro & avide sub inter-
 „ vallo laborum lectis, consolationes religiose enarrantem.
 „ Paucis, antequam rebus humanis ereptus est, horis ad me
 „ remisit, quæ ex Senatus academici arctioris decreto eius
 „ examini tradideram, in quo omnis adhuc ingenii attentio
 „ & solertia eluxit. Coenatus vesperi & cum suis blande
 „ collocutus decima, tanquam stata capiendæ quietis hora,
 „ in lectulum se recepit, aliquid adhuc operæ legendo libello
 „ etiam tunc impendens. Quo iam seposito & extincta can-
 „ dela, dum commodiorem situm sub aliqua corporis agita-
 „ tione quærit, asperrima illa & suffocante tussi correptus exi-
 „ lit e lecto, & in vicino museo auram captat magis magisque
 „ interceptam inter mucosas & subcruentas oppressi pectoris
 „ deiectiones. Ita subito elanguescens recubuit in sellam, &
 „ vena licet protinus secta paratisque vesicantibus, nec me
 „ accurrentem agnovit amplius, nec ego meantis adhuc ani-
 „ mæ vel pulsantis venæ vestigium in ultimò illo virium de-
 „ liquio deprehendi. Tam celeriter die decimo Martii, ho-
 „ ra, quæ ad noctem vergit, undecima, orbis eruditus virum
 „ consummatæ doctrinæ, Academia nostra præcipuum decus
 „ suum, familia amantissimum parentem & maritum, omnes,
 „ quibus virtus in pretio est, exemplum pietatis & candoris,
 „ amiserunt, ego amicum, cuius memoria, etiam sub re-
 „ „ crudescente luctu, grata semper mihi erit,
 „ „ sancta & inviolabilis.,

MEMORIA

VIRI MAXIME REVERENDI, AMPLISSIMI
ATQVE DOCTISSIMI

D O M I N I

FRIDER. CHRISTIANI LESSERI

MINISTERII EVANGELICI NORDHVSANI SENIORIS, AEDIS
DIV. IACOBI ET MARTINI IBIDEM PASTORIS, ACADE-
MIAE CAESAREAE NATVRAE CVRIOSORVM ET REGIAE BEROLINENS. SCIEN-
TIAR. SODALIS, ITEMQVE SOCIETATVM TEVTONICAR. GOETTIN-
GENS. ET BREMENSIS MEMBRI HONORARI,

D. XVII. SEPTEMBR. ANN. MDCCLIV.

PLACIDA MORTE EXTINGTI,

CONSCRIPTA

A

LVDOV. CHRISTIANO PEZOLT,
ISLEBIENSI,

MEDICIN. DOCTORE ET PRACTICO NORDHVSANO,
ACADEM. CAESAR. NATVRAE CVRIOSOR. COLLEGA, ET SOCIET.
REG. TEVTON. GOETTINGENS. ITEMQVE DVICAL.
IENENS. MEMB. HONORAR.

MEMORIA

MRI MAXIME REVERENDI APOSTOLICI
ALTIOR DOCTISSIMI

D O M I N I

FRIDER. CHRISTIANI
LESSERI

AMPHITHEATRI STAMPAEUS SCIENTIARUM SINGULARIUM
IN VIENNA AUSTRIAE ACADEMIAE SCIENTIARUM
MEMBERI ET AUSTRIAE IMPERII ACADEMICI
SECRETARII

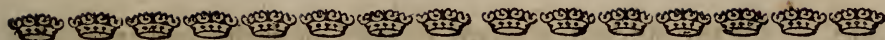
EXAMINIS PUBLICI AUCTORITATE

IN VIENNA AUSTRIAE ACADEMIAE SCIENTIARUM
MEMBERI ET AUSTRIAE IMPERII ACADEMICI
SECRETARII

LVD. CHRISTIANO BENOCT.

1784

FRIDER. CHRISTIANI LESSERI
MEMBERI ET AUSTRIAE IMPERII ACADEMICI
SECRETARII

Non a vero profus abludit, illos fere omnes, qui vitas clarorum virorum describunt, dum aliorum memoriae hoc instituto consulere videntur, eo simul respicere, ut suum quoque nomen aeternitati una commendent. Ecquis vero etiam laudabile istud hominum iure reprehendat immortalitatis studium? trahimur omnes, quotquot vivimus, aeternum vivendi desiderio. Sed non sufficit, velle; nec sufficit, conari: immortalitatis beneficium meritorum praemium est. Non satis est, scribere, sed quomodo scribatur; lectores, qui quidem a partium studio alieni sunt, libere iudicant, posteri calculum addunt, scriptorem vel aeterno silentio censentes dignum, vel congratulatione. Ego vero, quum idem adgredior, lectores, vitam, dum vixit, clarissimi, quum fati defunctus est, immortalis viri, LESSERI, enarraturus, tantum abest, ut, hoc qualicumque pietatis officio, vel ipsius gloriae, vel meae aliquando satisfacere videar, ut utrumque potius plane desperem. Merita olim, beati nostri LESSERI, quorum quippe memoriam ipse, dum fuit, factam tectamque fecit; & felicitatis aeternae praemia, quibus iam fruitur, tanta sunt, ut commendatione doctissimorum hominum, nedum mea, nunquam indigeant. Mihi vero qui tantum sumam, ut levi hoc ingenii monumento vel aliquam gloriae spem concipere audeam? Dicam, quod res est. Manibus immortalis viri, qui & beneficiis innumerabilibus, & amicitia ac consuetudine, dum vixit, maxime sibi me devinxit, hoc, qualecunque est, pietatis & grati animi officium debeo. Exsolvam igitur, quod possum, parum curans, qualem nominis famam hac scriptione vel illi, qui ampliore non indiget, vel quidem mihi, cuius ingenium tanti non est, conciliem. Vnicum vero hoc saltem praemonendum adhuc duco, me non praconis partes, sed testis veritatis in enarranda clarissimi viri vita ubique secuturum esse.

esse. Quam quidem gloriam si mihi dederint lectores, defunctum me prorsus feliciter eo, quod ipse mihi iniunxi, officio, existimavero.

Est igitur *Fridericus Christianus LESSER*, ad cuius vitam, & meritorum multitudine, & nominis celebritate amplissimam, nunc enarrandam me accingo, reverendi Ecclesiæ repurgatæ Ministerii, quod in libera illa, eademque incluta imperiali civitate, Nordhusa sacris vacat, Senior, dum vixit, meritissimus, templorum divi Iacobi & Martini Pastor vigilantissimus; præterea Cæsareæ Naturæ Curiosorum, itemque Prussicæ Academiæ Scientiarum Sodalis dignissimus, ac tandem Societatum Teutonicarum, & quæ regia apud Gœttingenses est, & quæ Bremæ floret, honorarius Socius. Nordhusæ debet vir celeberrimus natales suos; lucem quippe hic loci adspexit duodecimo die mensis Maii, anno clō lo cxcii. Hoc quidem divinæ bonitatis & gratiæ beneficium semper prædicavit noster, quod parentibus, si non gentis splendore nobilissimis, vitæ tamen integritate claris, prognatus sit. Patre usus est, *Philippo Iacobo LESSERO*, qui Diaconi officio, ad primariam ædem, quæ Nicolao sancto nomen debet, apud Nordhusanos per quadraginta annos functus, & Ministerii sacri amplissimus senior, ac orphanotrophei administrator audiit integerrimus. Matrem vero coluit *Aemiliam Sophiam* e gente *Rothmahleria*, feminam sane ornatissimam. Avus paternus fuit *Ioannes LESSER*, civis Nordhusanus, & sartorum ibidem societatis, quæ Senatoriæ dignitatis est particeps, membrum honestissimum. Tori eiusdem socia, *Maria ROCKENFVSSIA*, Mühlhusam natale solum habuit. Ad gentem maternam si velis attendere, virum, & eruditione & religionis fide clarissimum, *Io. Eliam ROTHMAHLER*, Rudolphopoli olim, & in aula & in civitate concionatorem fidelissimum, atque postea Gothano - Walthershusanum inspectorem superiorem, avum coluit. Avia materna fuit *Clara Maria*, nata MAIORIA.

Maiores reliquos beati nostri LESSERI, non est, quod ulterius repetam. Hoc saltem monuisse sufficiat, totam gentem *Lesserianam*, meritis nostri ac virtutibus mirum quantum nobilitatam inlustratamque fuisse. Quod ut fieri posset, bona omnino ac fideli disciplina atque educatione, a puero statim opus erat. Hoc quidem illud beneficium est, quod parentibus debemus, quò nullum vel maius excogitari, vel satis digne laudari potest. In eo quippe omnis nostra felicitas, veraque salus, posita est. Hæc igitur prima quoque optimi patris cura fuit, ut, postquam sacro tinctus lavacro, gratiæ fœdus cum Deo infans inierat noster, a teneris paullo post talibus scientiarum elementis imbueretur, quibus puerilis ætas impertiri potest ac debet. Nec quidem solus huic negotio pater, quam potuit, omnem adhibuit diligentiam, sed aliorum quoque, quos fideles cognoverat, atque idoneos magistros, studio usus est. Certe, si qui sunt homines, qui de re publica optime merentur, illi, si quid iudico, reliquis anteferendi sunt, qui in erudiendis formandisque pueris suam commodant operam. Age, & eorum nomina posteris commendemus, quorum fidem æque atque dexteritatem LESSERVS noster, in doctrina pariter ac disciplina, pleno ore, quoties actæ pueritiæ & iuventutis recordatio subibat mentem, collaudavit. Domi quidem, cum patre, prima litterarum semina iecit *Ioann. Conrad. Gerhard. GROSHEIM*, Ecclesiæ Norensis postea Pastor bene meritus. Nec silentio prætereunda est opera, quam dedit feliciter eidem rei vir candidus & amicus beati viri, *HETSCHELIVS*, ædituus ad ædem d. Blasii. Quum vero puerilis ætas LESSERI primis litterarum elementis domi satis imbuta esse videretur: ad publicos, qui in Gymnasio docebant, præceptores missus est. Carriant, quodcumque velint, & sibi placeant publicarum scholarum contemptores; qui pretium rebus statuere suum didicerunt, cordati viri, publicas scholas privatis institutionibus longe ante-

ferendas esse non immerito censent. Et ita nostro quoque LESSERO semper visum est. Quam ob rem LAXNERI, DETSCHELII, HENRICI, DEMELII, WEBERI, MEIERI, cara ipsi & sancta, dum vixit, nomina semper fuerunt; &, quam potuit, illis maximam, per totam vitam, habuit gratiam. Eam vero noster optimi sui parentis curam, summa cum pietate, gratique animi testificatione iterum iterumque prædicavit, quod in ædibus MEIERI, Rectoris meritissimi, commorari, ac singulari cura & benevolentia eius uti potuerit. Præterea & lucro adposuit & voluptati musicam, quam puer didicerat, & artem graphicam, quam dicunt. Factum enim vel centies fuisse, adfirmavit, ut, utriusque artis ingenuæ beneficio, otium in adolescentia nobilitaret, & victum quæreret honestum. Litteras, quas dicunt, humaniores, ab ineunte ætate adeo amavit, & fideliter didicit, ut, Poëtices imprimis deliciis captus, latinos Poëtas iam tum quoscumque sibi compararet: quem vero litterarium thesaurum idem illud incendium, quod patriam pæne delevit, abstulit.

Quum igitur elegantioribus litteris in scholis satis, & ita quidem, ut laudem mereretur, imbutus eruditusque esset, abiturum parabat in Academiam. Halam vero se primum contulit noster, Aprili mense, anno cLo lOCCXII. ea quidem mente, ut medendi arti totum se traderet. Rationem omnino & naturæ & fortunæ, sed naturæ magis habendam esse, in deligendo vitæ genere, recte censet TVLLIVS: & noster, eo felicius utriusque se facturum satis, persuasus erat, quando salutarem artem deligeret, quo magis ad naturales scientias ultro ferebatur. Sed aliter sæpe Deo visum est, ac nobis. Sunt homines, sunt aliæ res, quibus a consilio divinitus quasi avocamur, quod cepimus. Ita b. FRANCKIVS, Halensis Professor optimæ memoriæ, auctor nostro suasorque exstitit, ut diviniore scientiæ, quam Theologiam vocant, se daret. Nec sprevit LESSERVS optimi consilium viri, sacrationem mox disciplinam
tanto

tanto studio amplexus, ut nihil prius, nihil posterius haberet. Quum tamen videret, sobriam Philosophiam, & inprimis Physicam, Theologiæ fideliter omnino famulari, utrique idcirco strenue vacavit. A beato igitur D. *Iusto Ioachimo* BREITHAVPT rerum divinarum hausit scientiam. D. *Paulus* ANTONIVS præcepta ipsi dedit interpretandæ scripturæ sacræ. *Augustus Hermannus* FRANCKIVS, a cuius latere noster non facile discessit, nec non D. *Ioann. Ioachim* LANGE, viam uterque monstrarunt, bene & recte, ut christianum quidem hominem decet, vivendi. Præterea Hebraicæ linguæ LESSERVS admodum studiosus fuit, quam ipsum fideliter *Christ. Benedi&*. MICHAELIS docuit; in Philosophia vero ducem celeberrimum HEINECCIUM sequutus est.

Hæc ratio fuit studiorum eius academicorum, quum Halæ esset, & nihil magis tunc in votis habuit, quam ut campum, quem sibi ipse descripserat, feliciter emetiretur. Sed, ut sunt res hominum, in medio pæne cursu, vel, si mavis, in principio, subsistere cogebatur, tristi quodam fato in patriam eodem anno revocatus. Incendium, quod magnam urbis patriæ partem deleverat, in opes etiam b. LESSERI crudeliter grassatum erat. Quo facto, animum pæne abiecerat noster, quia post tantam calamitatem vix superesse videbat, unde viveret. Verum is qui temperat res hominum, præsto adstrictis eo magis est, quo minus de eo cogitant. Et nostro ergo adfuit supremum Numen, quum de sustentandæ vitæ mediis sollicitus esset. TRILLERVS, at quantus vir! de ecclesia, de academiis & scholis, de gente sua immortaliter meritis, Lipsiæ inprimis duodecim studiosos optimarum artium, qui vel consanguinitate, vel adfinitate sibi iuncti essent, mensæ liberalioris beneficio, suis ipsius sumtibus ali, per testamentum iussit ac voluit. Spe itaque fretus, quod conatus esset, fore, ut beneficii istius Trilleriani particeps fieret, accessit tandem noster eodem anno Lipsiam, mense Septembri, & brevi post in

locum vacuum successit mensæ. Nec hoc solum fuit beneficium, quo usus Lipsiæ est. Stipendium Koenigseense, quod dicitur, seu Scheffelianum, cuius copiam ipsi materna stirps fecerat, liberaliter eum insuper in hac alma matre aluit. Igitur nunc eo alacriori gradu in optimis litterarum studiis LESSERVS hic progressus est, quo maiori munitus fuerat beneficiorum præsidio. Duces vero in hac militia & magistros strenue sequutus est, *Gottfried OLEARIVM*, & *Io. Gottlob PFEIFFERVm*, doctores theologos sat celebres, qui universam, qua patet, Theologiam dogmaticam alternis vicibus eum docuerunt. Præcepta porro interpretandæ scripturæ sacræ dedit ei *CARPZOVIVS*, vir magni nominis. Et morum doctrina, qui quidem hominem Christianum fingunt, *BERNDIVS* præiuit. Ad hæc controversias, quæ ecclesiæ nostræ cum aliis & nunc & olim intercedunt, *D. GÜNTHERVS*; Hebraicam linguam *M. DEVTSCHEN*; philosophiam *MÜLLERVS*; physicam inprimis *RÜDIGERVVS*; & artem denique verba e suggestu faciendi, *PFEIFFERVVS* eum docuerunt. Sic noster biennium fere Lipsiæ, nec sine fructu, trivit. Anno vero clo *lo cccxv*. repetiit Halam, ea quidem mente, ut telam ibi feliciter pertexeret, quam cœperat. Sed, quæ sunt res hominum! variis sæpe casibus in medio tentamur cursu, &, quod bonum nobis videtur, Deo visum non est. Morbi sunt inprimis, quibuscum sæpe nobis conflictandum: & febris nostrum hic loci tantopere corripuit, ut frustra omnis medicina adhiberetur. Tandem suadentibus Medicis, ut locum aëremque mutaret, hinc abiit, & Berolini tum opem, tum præsidium quæsit. Consilium feliciter successit; in ipso itinere cessit morbus, & Berolini, quum viribus pæne exhaustus adventaret, patrum invenit *Io. Frid. LESSERVm*, ærarii redituum regionum publici secretarium, alterum patrem. Hic igitur noster, quum bona ateretur valetudine, nec quidquam ei deesset, quod ad amplificanda eius studia facere aliquo modo videretur, librorum inpri-

in primis, quorum ingens ibi copia datur, præclaris opibus ac consuetudine eruditissimorum hominum in rem suam feliciter usus est.

Verum nec hic satis diu commoratus domum tandem, carissimi patris iussu, rediit. Ille enim, quum sæpius pedibus laboraret, e re sua & filii fore iudicaverat, si adesset. Aderat, & pie morem gerens optimi voluntati patris, tanta mox litterarum & facundiæ edebat documenta, ut spem suorum pariter atque omnium civium, quam de eo conceperant, superaret. Nec deerat aliorum studiis: quumque vir generosus, & fortis & bello strenuus, militiæ tribunus *de GROSSEN*, eum magistrum posceret & pædagogum nobilis suæ iuventutis: adnuit his iustis precibus, & Kinderodæ aliquamdiu & Grossenverderæ honesta illa sorte perfunctus est. Quamvis vero nunc in eo totus esset, ut nobiles pueros optime formaret, & ingenuis artibus æque ac honestis moribus imbueret: tamen caro patri subinde ægrotanti, & aliis verbi divini ministris, ipsorum locò verba e suggestu faciendo, præsto adfuit.

Quum igitur omnis demum opera b. nostri LESSERI ecclesiæ in primis addicenda esset, nunc patria poscebat eam merito; & quum munus sacrum anno clō lō ccxvi. Nordhusæ vacaret, pastor ecclesiæ b. Mariæ Virginis in monte, annum ætatis vicesimum quartum nondum supergressus, pluribus suffragiis nominatus est. Ad quod munus etiam paullo post, exploratione more maiorum facta, a magnifico Senatu rite vocatus, tertia, quæ dicitur, Dominica Adventus, docendi publice in ecclesia initium fecit. Felix igitur in eo erat beatus vir, quod in urbe patria nunc non solum carissimi patris Collega, verum etiam, si Cleri Nordhusani ordinem spectes, prior ipso audiret. Huic vero dignitati ut satis faceret, suumque expleret munus, nullis pepercit laboribus, nullis vigiliis. Vsu sæpius evenit ei, ut vel quinquies vel etiam sexies, quod mireris, una septimana, verba facere e suggestu haberet necesse. Accessit, quod anno clō lō ccxxiv. curam & admini-

strationem Orphanotropei, nec laborum pertæsus, neque molestiarum fastidiosus, in se fusciperet. Quo quidem novo munere demum anno *clō lō ccllii.* sese abdicavit. Hæc vero qui pensitaverit, vix crediderit, aliis quoque liberalioribus studiis LESSERVM nostrum, tantopere occupatum, intendere animum potuisse. Intendit certe, quodocunque vacavit, mentem vel historicis, vel physicis, vel theologis rebus; nec intendit solum, sed litteris etiam optima quævis ingenii specimina consignavit, & typis exscribi curavit: quæ quidem nemo nunc ignorat, nec olim ignorabit quispiam nisi litterariæ historiæ plane rudis. Quum vero naturalium rerum imprimis curiosus esset, multumque studii in indagatione naturæ poneret, ideo Illustris Academia Cæsarea naturæ curiosorum dignum eum iudicavit, quem anno *clō lō ccxxxv.* sodalibus suis rite adscriberet. Anno *clō lō ccxxxix.* post obitum *b. ZIMMERMANNI,* ad munus sacrum, in Nosocomio *d. Martini,* mense Maio a magnifico Senatu iterum vocatus est. Tandem vero biennio post, quum *b. GOHRIVS* ex *Iacobæ* parochia in *Blasianam* translatus esset, parochiani ecclesiæ *d. Iacobi* ad unum omnes hoc agebant, ut LESSERVM, iam bene satis meritum, pastorem nunc suum omnium suffragiis eligerent. Ad quod amplissimum munus, ut divinæ pareret voluntati, tertium ab illustri Senatu Nordhusano legitime vocatus, provincia illa, quam in monte *b. Virginis* bene hæctenus administraverat, *Dominica XI.* post festum *Trinitatis,* oratione solemni, quam valedictoriam dicunt, habita, exhibat, & octiduo post novam illam, quantumvis duram, ad *d. Iacobi,* rite & feliciter capiebat. Cui quidem provinciæ, ita ut rem sacram etiam ad *d. Martini* curaret, vir beatus summa cum laude præfuit, donec ad triumphantem, a Servatore suo clementissime vocatus, abiret ecclesiam. Non deerat quidem postea, dum hic vixit, occasio munerum amplissimorum alibi capeffendorum: sed illud ei nunc stabat, & vivere & mori, si Deus vellet, in patria.

Vigiliarum noster & laborum numquam pertæsus fuit: quæcumque demum se occasio offerret, reipublicæ bene consulendi & ecclesiasticæ, eam numquam dimisit. Aedes, quæ divo Iacobo nomen debet, ruinam minabatur. Miserum certe nostra ætate fatum, tale quid si imminet, ubi non opes suppetunt, nec reditus! Hæc cura nostrum quoque tum temporis tantopere coxit & versavit sub pectore fixa, ut tandem consilium novæ exstruendæ ædis caperet. Sed egebat æris: non erat unde sumeret. Tantæ molis hæc res erat, ut alius quisque, non LESSERVS, animum abiiceret. Hic quippe solus nunc, tanto negotio intentus, in Deo & bonorum hominum, ubicumque demum terrarum degant, præsidio spem ponebat omnem. Litterarum scilicet commercio, quo usus vir beatus, dum vixit, ad stuporem usque innotuit; non per totam tantum Germaniam, verum apud distitas etiam gentes factum est, ut tantum colligeret, quantum satis esset. Atque eo tandem res feliciter cessit, ut vetusta illa & labefactata æde plane destructa, nova ex fundamento, eademque satis ampla, ornata atque splendida restituta esset, & ad cultum summi Numinis publicum duodecimo die mensis Octobris, an. clō lōccxlviii. soleunni ritu inauguraretur. Hoc certe noster beneficio gratiam apud omnes inivit bonos insignem, & civitatis suæ inprimis sempiternam meruit memoriam.

Quum igitur LESSERVS partes suas undique expleret, & si quando vacaret, in nulla re alia, post Deum, nisi in bonis litteris adquiesceret: fieri non potuit, quin ubique in amoribus esset, & inter eruditos inprimis & illustres viros famam consequeretur. Anno igitur clō lō ccxliiii. regia Scientiarum Academia, quæ Berolini floret, dignum iudicavit nostrum, quem sodalem suum nominaret. Quinquennio post, anno nimirum clō lō ccxlviii. regia itidem Societas, quæ in honorem Germanicæ linguæ apud Gœttingenses inita est, beatum virum cooptavit; quid? quod eodem anno Serenissimus quidam *Princeps*

ceps ordine suo, quem condidit *Concordia*, LESSERVM cohonestavit. Tandem, quod novissimum eruditorum præmium fuit, Bremenses, qui laudabili studio Germanicæ linguæ amplificandæ dant operam, sodalem suum, ut dicunt, honorarium publice nostrum declararunt.

Verum nunc etiam audiamus, quænam rei familiaris fuerit ratio, quam quidem ut iniret LESSERVS, opus esse merito iudicavit. Vidimus eruditum virum & theologum: videamus etiam *patrem familias*. Enimvero quum se totum vir beatus bonis litteris daret, & rebus sacris, quas muneris ratio postulabat, unice vacaret, sociam ut legeret, quæ rebus domesticis consuleret, e re sua iudicavit. Bis vota iniit. Anno scilicet clocccxvii, mense Decembri, virginem ornatissimam, *Ioannam Mariam WOLFRAMIAM*, filiam *Adami WOLFRAMI*, mercatoris Nordhusani, viri honestissimi. Ex qua quidem optima coniuge quatuor successive suscepit liberos, casti ac mutui amoris testes. Primogenitus filius, vir summe reverendus, *Ioann. Philipp. Frider. LESSERVS*, Pastor ad d. Blasii in patria civitate meritissimus, Consistorii ibidem Adessor, Gymnasii Inspector, Orphanotropei Administrator, & Societatis regię Göttingensis Germanicæ membrum honorarium, in deliciis præcipue fuit viventi patri. Is certe natus videbatur, ut vestigiis celeberrimi patris insisteret, eiusque gloriam non propagaret tantum, verum etiam amplificaret. Secunda proles sequioris sexus fuit, quæ brevi post partum ex hac vita iterum decessit. Hanc excepit filius, *Ioann. Gottlieb. Fridericus*, qui quum optimam parentibus spem fecisset, undecim annis post, composita mente ad immortalitatem contendit. Quarto denique, ut provida summi Numinis cura filio superstiti filiam iungeret superstitem, LESSERVS pater e *Maria* sua suscepit *Aemiliam Sophiam Elisabetham*; quam quidem, quum adhuc viveret, nuptui collocavit viro plurimum reverendo, *Christophoro Ludovico SCHIMALING*, verbi divini & ecclesiae mini-

ministrō, quæ apud Wilfingerodenses & Ascherodenses colligitur. In eo igitur felix fuit LESSERVS noster, quod non solum binos suos superstites liberos suis ipsorum coniugibus sollempni ritu ipse iungeret, verum etiam unicum filium primogenitum in Collegis numeraret. Vidit etiam beatus vir, & osculatus est, quum viveret, *e filio nepotes sex*, tres e filia; hoc uno addito dolore, quod unus e filio nepos & duæ neptes; unus item nepos e filia, præmaturam mortem obirent. Ratum præterea habuit, quod vulgo dicitur: *Amor descendit, non ascendit*. Quemadmodum enim liberos suos ac nepotes unice dilexit, & omnem suam in eo fixit operam ac curam, ut in spem patriæ crescerent: ita in nepotibus imprimis acquievit, ut unice saltem illos *delicias suas* vocaret. Verum, quod dolendum, carissima LESSERI coniux, quæ tam bonæ stirpis alma mater fuerat, per duodecim tantum annos his rebus interfuit. Obiit nimirum honestissima femina diem suum anno cō 10 ccxxix. mense Iunio.

Hocce casu noster tantopere turbatus & oppressus pæne fuit, ut vel disciplinæ liberorum, vel rei familiari solus vix sufficeret. Hinc ut secunda iniret vota, ab ipso Deo se compulsus arbitratus est. Sed nihil prius, quod optaret, nihil posterius habuit, quam ut feliciter cederet secundum hoc, quod meditabatur, matrimonium. Secunda quippe vota, aiunt, raro secunda. Adnuit divinum nūmen iustis precibus, atque e gente *Riemannia*, *Christianam Elisabetham* virginem filiam illustris olim Iurisconsulti Nordhusani, ac consiliarii regii Prusfici, *Iobannis Güntheri RIEMANNI*, viduo prospexit, ut domum duceret. Nuptias cum ea celebravit longe felicissimas, decimo sexto die Octobris, anno cō 10 ccxxxI. Quod matrimonium, quamvis auspiciatissimum esset, non tamen adeo fœcundum fuit, ut non nisi unicam filiam, *Mariam Sophiam Christianam*, ex amantissima hac coniuge susciperet.

Ad *singularia* porro beati nostri LESSERI penitus cognoscenda, quæ quidem animi ac corporis characterem faciunt, nos adcingamus. Quum vero litteris operam, quam posset, maximam daret, hæc fuit studiorum, quam tenuit, pæne propria eius ratio. Quodcumque legit, quodcumque meditatus umquam est, id omne quidem non in spem, quod dicitur, futuræ oblivionis legit aut meditatus est: sed in suum ita feliciter convertit usum, ut sapientior quotidie & melior fieret. Quod inter legendum dignum memoria ipsi videbatur, illud singulis in schedulis scripsit: &, ne qua periret, secundum ordinem litterarum tam belle eas composuit, ut quæque scientiarum suam haberet schedularum collectionem. Sedulo præterea semper cavuit, ne quid interiret. Quodsi igitur in manibus puerorum, aut imprudentum hominum, videret nunc libros, hinc & inde scissos & laceratos; nunc epistolas eruditorum hominum; nunc signa aere aut ligno descripta; nunc aliud quoddam, quod usui esse posset: nihil magis curavit, quam ab interitu suo ut vindicaret. Quum vegeto fatis corpore esset, illis vel maxime annis, solitariam ubi vitam agens, in litteris plane adquiesceret, vix modum tenuit studiorum, ut ne valetudini quidem parceret. Quæ quidem vivendi ratio in causa fuit, ut multum facere & multa posset, ut amplissimo inprimis, quo ad molestiam usque usus est, litterarum commercio sufficeret. Sed & fontem inde & originem morborum variorum derivavit. *Lienis* certe malum, quo laborabat, quodque *hereditarium* pæne gentis Lesseriæ videbatur, hac sua studiorum immoderata cupiditate vehementer auxit. Quod cum sentiret, remisit quidem nonnihil a vetere ista sua consuetudine, ac noctu inprimis sibi temperavit: hunc tamen tenuit morem, hanc sibi dixit ipse legem, ut æstate hora matutina quarta, hieme vero, ut quinta surgeret. Quæ quum ita essent, Medicorum æque filii atque amici, ad unum omnes, illud tandem vel maxime contendebant, ut dictum sibi *lienicus* noster velis, quod
apud

apud PLAVTVM legitur: *Ambula, id quidem lieni optimum est.* Nec erat, qui amicis facile quodvis dabat, vir bonus monitoribus asper: ambulabat, peregre abibat, variosque alios corporis motus quærebat, ut valetudini confuleret, ea tamen plerumque mente, ut & otium istud in rem suam converteret. Ita vero nunc in naturæ adyta penetrabat, nunc historiarum monumenta perscrutabatur. Contigit LESSERO, quod paucissimis ipsius sortis, tam felici esse, ut ingentem rerum naturalium copiam cuiusvis regni, & cochlearum imprimis conchyliorumque admirabilem numerum colligeret, ac singula quæque suum, qui decebat, in ordinem disponeret. Dignus sane hic rerum naturalium thesaurus est, qui iusto pretio ab locuplete & erudito quodam coëmatur viro. Ad librariam vero quod attinet sapellectilem, quam comparavit vir diligentissimus, ea quidem non adeo numerosa fuit & ampla, ut modum excederet, ipsius tamen usibus vel maxime inservire potuit; & invenies forte ibidem unum aut item alterum librum, qui non ubivis obvius fuerit. Dispositi erant in Bibliotheca omnes libri, secundum ordinem, quem quidem singulorum res & argumentum merito poscebant. Maximi in his LESSERVS libellos singularis argumenti semper fecit, quos vulgo *Disputationum* nomine insigniunt. Eam vero hanc servavit rationem ut quæ unius eiusdemque auctoris fuerant, uno compingendas volumine curaret; ceteras vero singulas vel tenui membrana, vel crassiori charta indueret, secundumque litterarum ordinem, quæ primæ nominum auctorum erant, collocaret. Si quis forte *laudationes funebres* in bibliotheca beati viri viderit quam plurimas, ne perperam forte iudicet, is scito, hæc epicedia ab ipso eo sine prudenter esse collecta, ut vitæ curricula & genealogias celeberrimorum virorum in promptu haberet. Quæ quidem diligentia multorum Principum gratiam, illustrium virorum benevolentiam, & amicitiam doctissimorum hominum LESSERO, dum vixit olim, conciliauit. Hinc etiam

factum, ut litterarum commercio cum multis eruditis viris fere quotidie frueretur. Fidem pæne superare multis videbitur, si dixerimus, ultra trecentos & septuaginta fuisse viros celebres & eruditos, quibuscum olim litterarum commercium beatus vir inierat. Corporis LESSERI formam si perspicere nunc animus est, statura quidem mediocris fuit, ut nec macies in corpore sederet, nec nimia crassities pulchritudinem profus pelleret. Facies præterea rotunda, cæsi vegetique oculi, quos ingenii felicioris notas non immerito putant, & vivus denique gratusque color, facile cuivis, cui coram intueri contigit, beatum virum commendabant. Imago ante Testaceo-theologiam eius, quam oculis usurpare licet, ad vivum pæne expressa esse videtur; secus atque illa, quæ Italicae versionis Infecto-theologiæ eius præfixa cernitur, cum hac inscriptione: *Il Signor LESSER*. Erat præterea in beato viro multa suavitas, multa humanitas, multusque lepos ac hilaritas. Si cui operam suam commodandi occasionem nanciscebatur, incredibile semper monstravit iuvandi placendique studium. Ordinis exquisitoris, quem amabat, ac diligentia per totam vitam adeo tenax & studiosus, ut non facile ab instituto recederet. Eo inprimis intendit animum, ut muneris partes, quoad posset, expleret. Vicaria certe opera facile usus non est, nisi ubi necessitas urgeret. Denique, quod primo loco fuisset dicendum, ab omnibus iurgiis, simultatibus ac litibus, pæcis amantissimus, vehementer abstinuit, ita tamen, ut veritatem, si fas esset, interritus tueretur.

Quamvis igitur omnis generis rixas ac concertationes maxime abhorreret vir humanissimus; minime tamen profus immunis esse potuit controversiarum, quas eruditi subinde movere solent: nova enim illa *cantilenarum ecclesiasticarum collectio*, quæ Nordhusæ anno clō 16ccxxxv. in lucem prodibat, multum peperit beato viro molestiæ, multas conciliavit inimicitias. Prætermissæ nempe erant vetustæ aliquot quo-

quorundam auctorum antiquiorum cantilenæ. Hoc crimini dabatur collectoribus, quasi iniuriam fecissent evangelicæ veritati, eiusdemque puriori doctrinæ. Postulabantur auctores nunc imprudentiæ, nunc astutiæ, nunc *επιποδοξία*. Sed nec isti defuerunt sibi, partim declarando, partim defendendo, partim etiam negando, quæ ipsis imputata fuerant. Certe LESSERVS noster causam pro se, luculento scripto, dixit, & publice & privatim iterum iterumque testatus, se, ore æque atque animo, puriorem evangelicæ fidei doctrinam, LVTHERI inprimis studio restitutam, amplecti, profiteri ac docere. Et in hac sua fide se coram tribunali CHRISTI triumphaturum, confidenter contendit.

Quodsi præterea hominum hæc vita pæne omnium, inprimis Christianorum, misera ac plena est periculorum: certe LESSERVS varios casus ac multa rerum discrimina expertus est. QUUM iuuenis esset, in itinere, quo Rudolphopolim tendebat, e carpento decidit, ut supra eum illud protraheretur. Quo maius autem illud vitæ discrimen putabatur, eo illustrior erat gratia divina, quæ illum iam clementissime voluit conservatum, quo aliquando instrumento uti vellet & sapientiæ & bonitatis. In flumine deinceps aliquoties, inprimis Berolini, periculum subiit; sed evasit semper incolumis provida eius cura, qui suis præsto est, ne quid detrimenti capiat eorum salus. Verum nihil magis afflixit olim nostrum, eiusque circulos turbavit, quam inveteratus iste adfectus hypochondriaco - spasmodicus, quo sæpenumero, ne dicam perpetuo, laboravit. Originem huius mali, communis pæne eruditorum, ab ipso patre derivavit; & sedentaria eius vitæ incrementa eidem dedit. Varias istius morbi paullatim a iuventute sensit adfectiones. Aetate iuvenili capite inprimis laboravit, nunc dolores eiusdem, nunc vertiginem, nunc animi defectum vel lipothymiam passus: ingravescente vero ætate remisérunt quidem nonnihil istæ adfectiones, sed crebriores subinde sensit dorso dolores,

qui a spasmodis sine dubio, & nervorum rigore, originem traxerunt. Casum, hac data occasione, qui forte evenit, prorsus mirabilem enarrare liceat. Quum aliquando hoc morbo suo decumberet, & faucibus simul ac difficili deglutitione vehementer laboraret, visum est Medico, ut sperma ceti, oleo amygdalino solutum, sumeret. Oleum tamen istud non ad palatum erat, unde e taberna oleum olivarum peti iussit. Errore vero aut ancillæ, aut Pharmacopolæ, loco spermatis ceti, camphora adfertur. Inscius ægrotus tanti erroris, cupide ebibit adlatam medicinam, ac, cum ea simul duos scrupulos camphoræ. Hoc factò ingravescunt dolores capitis, gelidus nunc toto manabat corpore sudor; nunc plane impos æger videbatur animi esse; nunc mori cupiebat, nunc irridebat omnes, qui de vita eius solliciti erant, ac dolebant. Fabulam ipsi MOLIERII, de imaginario morbo, agere videbantur. Nunc, viribus prorsus omnibus collectis, lecto surgebat, per hypocaustum obambulabat, ei fere similis, qui ebrius ac temulentus est. Nunc denique, quod Dei beneficium & naturæ videtur, arctior eum somnus complectebatur, sub quo largus sudor prorumpebat, indeque dein evigilans, melius se habuit, ac feliciter convaluit. En! manifestum providæ Dei curæ & amoris beneficium.

Tandem ad novissima LESSERI nostri fata pergamus. Ipso natali eius die, quum annum sexagesimum tertium, qui *decretorius* a Medicis vulgo dicitur, ingressus esset, redibat familiaris eius morbus, isque solito vehementior. Conveniebant consanguinei ac cognati ad cœnam, ut vota pro salute senis venerabilis facerent, & diem congratularentur, qui iure ipsis sollempnis sanctiorque videbatur pæne natali proprio. Verum eheu! tristitia nunc suis ominabatur vir bonus, hunc ipsius vaticinans, quem celebraret, natalem fore novissimum. Somnium protinus narrabat, quod sub consueto meridiano somno sibi

sibi obvenisset. Visum nempe tunc sibi fuisse, aiebat, ac si in horto quodam loculum, *sexaginta duobus* imperialibus nummis, quos thaleros vocant, repletum, inveniret, statimque animum suum singularem quandam subiisse admirationem, cur *sexaginta* saltem duobus, & nec pluribus, nec paucioribus refertus esset iste loculus. Quantumvis ergo, qui præsentes aderant, cognati regerent, vana esse somnia, illumque sæpe falli, qui ea curaret: manebat tamen alta eius mente repostum istud somnium. Et ab eo tempore vir beatus vehementioribus spasmodis, vomitionibus, ac ventris doloribus, seu adfectibus colicis tentatus est, qui quidem brevi post, una cum virium debilitate, nonnihil remittebant, ita, ut munere suo iterum fungi potuerit, indeque spes succrescere videbatur, fore, ut morbum superaret & ab eo forte convalesceret; verum spes illa suos profus defraudavit, siquidem sexto die Septembr. ann. *MDCCCLIV.* post placidam & tranquillam noctem, qua usus fuerat, repentina & effera hæmoptysi tantopere prostratus fuit, ut sensus penitus amitteret. Colligebat quidem postea paullatim vires: ast quum spasmi & dolores non remitterent, sed potius ingravescerent, ut delirium minarentur, die decimo quinto eiusdem mensis iterum, ac biduo post, tertium hæmoptysis illa rediit, ut eodem die, vesperi, circa octavam horam, spiritum Deo redderet, ac placide obdormiret. Vixit igitur vir celeberrimus *LXII.* annos, menses quatuor ac *V.* dies. Plane composita mente se ad hunc exitum vitæ beatum adcinxerat. Statim post priorem hæmoptysin sacra usus est cœna, ut arctiori vinculo redemptori suo, *IESU CHRISTO*, iungeretur, tanta quidem fidei *παρρησία*, ut effuse gauderet, e theologo *Crucis* (ipsius verbis utor,) evasurum se mox esse theologum *lucis*. Spem huius felicitatis suæ certissimam in explicata ac hilari fronte legisses: tanto nunc flagrabat desiderio videndi *DEVM.* Amico suo, quem magni faciebat, quique ipsi a confessionibus fuerat, *Dn. Christ. Frid. WIEDERHOLDO,*

HOLDO, Diacono ad d. Petri bene merito, hæc imprimis mandata dedit, ut verba Pauli, quæ II. Timoth. I. 15. 16. leguntur, in funere, pro concione peroraret explicaretque; de reliquo ab omni laudatione sui abstineret. Porro parochianum quemdam, qui eum, quum decumberet, amoris & doloris causa, convenerat, rogavit, ut mentis suæ fiduciam atque hilaritatem omnibus parochianis olim suis, ac civibus commendaret, eisdemque commonefaceret, nihil profus esse, quod in morte proficit aut iuvet, nisi solum CHRISTVM, eumque cruci adfixum. Hymnis sacris omni quidem tempore, præcipue quum morti proximus esset, mirifice delectatus est; & quum omnes illos peculiari signo in ordinario suo libro notasset, quos reliquis anteferret, gratum ipsi semper fuit, si quis unum aut alterum eorum ad lectum eius caneret. Paucis diebus ante, quam decederet, accidit, ut alumni, qui currendo canere, atque ita stipem colligere solent, ante fores eius essent; quod quum audiisset, iussit eos hymnum illum canere: *Ist Jesu es dein Wille, u. s. w.* ac licet ob linguæ infirmitatem, concinere non posset, motibus tamen ac gestibus variis suas prodidit meditationes. Posteaquam vero ad quintum istius hymni versiculum ventum erat, manus suas expandit, & in pectore crucis adinstar composuit; ac tandem versiculo sexto audito, ingens desiderium beatæ mortis omnibus, quotquot aderant, significavit. Funus celebri pompa ac hominum frequentia, qui illud comitabantur, die vicesima secunda Septembris, quæ Dominica fuit XV. p. Trinit. elatum, & in æde illa nova d. Iacobo dedicata, ad dextrum altaris latus, quidquid mortale habuit, reconditum est, suspensa dein e regione huius sepulchri imagine b. Viri, cum inscriptione quadam brevi, memoriam eius posteris commendante.

ELOGIVM
MEMORIAE VIRI
QVEM SVA IPSIVS FACTA

CVMVLATE PRÆCLAREQVE EDITA
ÆTERNITATI DV DVVM COMMENDARVNT

GEORGII ERHARDI
HAMBERGERI

PHYSICI ET MEDICI NOSTRA AETATE FACILE PRINCIPIS
AC VIRIVSQUE DOCTRINAE PER OMNES PARTES, SVC-
CESSV TEMPORIS, DOCTORIS IN ACADEMIA, QVAE PATRIA IPSI FVIT,
IENENSI, POSTREMVM VERO PHILOSOPH. NATVRAL. CHEMIE ET
PRAXEOS PROFESSORIS PVBL. ORDINARIJ,

SERENISSIMOR. SAXON. DVCVM ERNESTINÆ STIRPIS
CONSILIAR. AVLICI, MEDICOR. ORDINIS SENIORIS, CONCILII AR-
CTIORIS ADSESSORIS, PRÆFECTVRÆ IENENSIS PHYSICI,

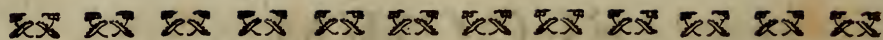
ACADEM. CAESAR. NATVR. CVRIOSOR. ET SOCIETATVM TEVTONICAE
SCIENTIAR. IENENSIS AC ELECTORAL. MOGVNTINAE
SCIENTIAR. VTHLIVM COLLEGÆ,

CONSECRATVM

AB EIVS GENERO MOESTISSIMO

IOANNE CHRISTIAN. BLASCHE

AA. ET PHILOSOPH. MAGISTRO, ORDINIS PHILOSOPHOR.
AMPLISSIMI ADIVNCTO, SCHOLÆ IENENSIS RECTORE, SOCIETA-
TVMQVE TEVTONICAE ET LATINAE IENEN-
SIVM COLLEGA.

Splendidissimum magnitudinis inter mortales conspicua signum est, viri post fata desiderium longe lateque pertinens. Quod, si in aliis adparuit sæpe magnum, in **HAMBERGERO** visum est maximum. Ita certatim undique, cum esset extinctus, & voces sunt exauditæ, & litteræ adlatæ spectatissimorum virorum, quorum multi, quasi sua ipsorum res ageretur, etiamsi pro concione academica, iussu Teutonice Scientiarum Societatis laudatus esset **HAMBERGERVS**, quod ante eum contigerat nemini, meritis tanti viri satisfactum negabant; alii idemtidem & maximopere postulabant, ut primo quoque tempore vitæ tam laudabiliter actæ perscriptum curriculum, quod cum orbe erudito communicari posset, sibi mitteretur. Inter quos facile intelligo cum dignitate & amplitudine, tum voluntate in **HAMBERGERVM** perpenſa eminere *perillustrem horum Actorum editorem*, virum maximis meritis cumulatifſimum ac celeberrimum. Nihil hic attinet commemorare, quid sit, quod ne nunc quidem ego, Socero gener debitum pietatis & observantiæ monumentum posuerim, eiusque vitam, quam plenissime a me scribi posset, conscripserim. Sunt causæ cunctandi iustissimæ. Ac tarditatem compensabit, ut spero, rerum explicandarum ubertas. Et habuit interim eum eventum cunctatio necessaria, ut clarius innotescerët, quantum reliquerit sui desiderium loco tam insigni posita **HAMBERGERI** & doctrina incomparabilis, & virtus & amplitudo; ut inquam vel ex hoc quoque adpareret, quam ille sibi solus sufficeret, neminem si nancisci posset ex propinquis laudatorem, ad nominis memoriam nullo tempore interituram. Quum igitur nondum possim pleniorẽ hic dare rerum ab illo gestarum historiam, quam non ita multo post e bibliopolio *Guthii*, viri honestissimi, Physiologiæ Hambergia-
geria-

gerianæ editore statutum est dare: placet interim perillustris BÜCHNERI consiliis optimis obtemperare, & hac quasi compendiarie effigie viri immortalis apud illos statuere monimentum, qui præter alia multa præclara de splendida hacce naturæ interpretum ac indagatorum Societate vel ipsi bene promerentur, vel horum favent conatibus.

Quid mirum igitur est, cognoscere cupere eruditissimos homines, quibus ab initiis creverit, quibus suffulta administriculis steterit rara HAMBERGERI virtus? Quippe quem norint ævi nostri mortales, quanta per eum lux adfulserit naturali scientiæ, quantus exstiterit rerum medicarum inventor ac stator; quam pulchre denique ostenderit utriusque doctrinæ coniunctissimum vinculum, quod ante illum quidem omnes confitebantur esse, quale vero esset, nemo exposuerat luculentius. Alienus sit, necesse est, si quis ignorèt, quam loco difficili versentur plerumque viri summi, qui ingenio, qui mentis acie a natura instructi, ac disciplinam aliquam vel scientiam complexi, nævos, quos deprehenderint, tollere allaborant, manca quæ sunt, hiulca aut inchoata suppleant, vinciant atque perficiunt, breviter, qui traditæ, quasi per manus, arti novam faciem formamque induunt. Ardua est, inquam, inventoris artium ac perdifficilis persona. Non enim, ut cuiusque facta ad utilitatem communem latius extenduntur; ita continuo favor consequitur. Par hominum sectæ suæ, tamquam glebæ adhærescens, veterem calcatur viam, quam planam putat esse, familiarem certe; qui novam monstrant, hos sibi putant molestiam creare, itaque eos odio prosequitur. Alii vel muneris amplitudine, vel ætate non impares, nescio, quem principatum in litteris adfectantes, suæ sibi forti, suis rebus clam timent, nec possunt conquiescere. Hos habet adversarios certissimos, qui rebus præclare

clare excogitatis atque inventis ad gloriam adspiravit. Fit controversia; pugnatur in causa non bona artibus non optimis. Speciose multa & inclementius dicuntur. In invidiam nomen innocentissimum, in suspicionem optima res vocatur. At quorsum ego hæc dico? Scilicet ut paullo commodius differam, quantus animo atque fortuna fuerit *HAMBERGERVS*, qui novæ formulæ novi systematis conditor personam ita sustinuerit suam, ut gradu non deiceretur.

Tria sunt, nisi fallor, quæ requiruntur in artium atque scientiarum inventore, ingenium excellens atque divinum, & huic coniuncta indagandi cupido atque solertia; animus gloriæ cupidus non futilis quidem atque caducæ, erectus præterea & constans in rebus optimis, ac denique omnium humanarum rerum moderatrix fortuna.

Hic ego, quantum a dolore mens vacat, aut quantum illi quodam modo imperare possum, dulcissime recordor ex longa ac diuturna consuetudine, alacritatis ingenii, acuminis atque solertiæ, quæ ex *HAMBERGERO* eminuit maxima. Hic imago mihi obversatur viri præstantissimi, abstrusioris doctrinæ capita explicantis, tam concinne, tam solide, adpersis pro re nata, non arcessitis, sed sponte nascentibus salibus, quasi condimentis, ut nihil nec doctius, nec suavius possit cogitari. Itaque ingens erat ac constans plausus ingenii divini, frequentissima semper iuvenum cohors, audire cupientium doctrinæ noviter repertæ mysterium. Recordor etiam hoc loco domesticæ consuetudinem vitæ vtri. Quicquid tractaret, diceret de re ex tempore proposita, ex eo ingenium elucebat atque acumen. Negotiorum vero descriptus ordo tam pulchre, ut, si sæpe non succumberet rerum mole, hanc gratiam haberet mentis alacritati, celeriter, quæ opus erant, repe-

reperienti. Cæterum nihil agens aliquando, cum otiosus perambulare, vel iter faceret ad vires recuperandas; tum vero curiosum adhibebat oculum, ad omnia, quæ fortuito accidebant, intentum. Itaque sæpe factum est, ut vel inde aliquid referret, ex quo iucunditatis aliquem, maiorem utilitatis ac disciplinæ corroborandæ caperet fructum. Ipsum necesse est, noscas, si, ut dignum est, tantam ingenii mentisque bonitatem complecti animo velis.

Dixi de ingenio viri, de inveniendi celeritate atque solertia,

Alter erit de gloriæ cupiditate, de gravitate atque constantia sermo, hoc est de bene merendi studio, quod nullis cedit difficultatibus. Laudis esse avidum, dies noctesque cogitare de gloriola captanda, nec respicere, quale sit, in quo elaboras; semper aliquid quomodocunque moliri, scribere, edere, et ita aliis de se sermonem dare: hoc et vulgarem aliquam parit laudem, et animi est non constantis, non magni atque erecti, sed tenuis atque pusilli. At bene composito gradu, non nimis accelerato, nec lento nimis, progredi via, quam sapienter sis ingressus, prospicere idemtidem destinatum propositum finem; non confundi prætereuntium, non subsequentium oculis, non retardari incommodis, iisque fortiter superatis, ad gloriam adspirare: hoc vero egregium illud est in homine, illustre atque magnificum, quod plurimi cupiunt studentque, pauci adsequuntur. Ac possum equidem omnibus, quotquot paullo penitus nosunt HAMBERGERVM, optionem dare, velint nolintue illum in eorum numero collocari, in quos animi conueniat magnitudo, paullo ante descripta. Nec quidquam est, quod eius causa timeam. Exsplenduit iam e puero indoles egregia, et, quæ in illam ætatem cadere

potest, ratio constans. Citius, quam vulgo fit, eius intelligendi facultas, quam illi natura benignior dederat, ad maturitatem pervenit. Poterat, contra, quam patri eruditissimo, pædagogo solerti visum fuerat, suus ipse sibi dux esse ad vitæ genus eligendum, idque experimento probare, quam recte iudicaret. Poterat adolescens, in maximo præceptorum suorum academicorum cultu, quem illis olim post mortem verum constanter exhibuit, poterat, inquam, de illorum placitis nonnullis dubitare, aut, si quod non illorum esset, sed disciplinæ vitium, quam ab aliis acceptam, aliis traderent, perspicere. Quod quidem deinceps ad disputandi officium in disputationibus medicis inauguralibus, provocatus, quod accidit ei sapissime, in medium protulit tam docte pariter atque modeste, ut & præceptorum suorum, adversus quos disputaret, favorem sibi conciliaret, & iisdem simul ad felicissimum de se augurium materiam largiter præberet.

Hoc animo, hac mentis perspicacia cum esset, mirum amplius videri non debet, eum paullo post, quam aliquoties naturalis scientiæ cursum in prælectionibus suis absolverat, prima systematis physici feliciter condendi fundamenta iecisse. In quo quidem perficiendo lenta festinatione usus, integrum fere decennium desudavit, antequam illud in lucem ederet typis expressum.

Sequuta est postero tempore physicorum principiorum larga messis in medicarum rerum scientia. Sequuta etiam laus est, & nominis fama, qua per Germaniam, Galliam, Belgium, Angliam floruit maxime, non sine comite virtutis invidia. Ferendæ erant contradictiones quamplurimæ, per tulit; voces compescendæ quorundam malevolorum hominum, compescuit; temeritati constantia, levitati gravitas,
 au-

auctoritas insolentiae opponenda, opposuit; atque ita contemptui habuit adversae partis convicia, & maledicta, ut saepe nihil, saepe pauca responderet, reprehensionibus non ad veritatem corroborandam, quae nulla erat; sed ad invidiam faciendam idemtidem recoctis. Hac animi magnitudine cum esset; optimam causam veritatis a se reperta, & nominis per eam inventi, non poterat non tueri. Qua in re illum magnopere adiuvit, quod in magno laudis studio gloriam poterat in loco recusare, vel eam certe aliquando non amare. Quam, qui ubique impotentius consecretantur & adipisci misere cupiunt, ea ipsa saepissime excidunt.

Sed, quamquam haec ita sunt, tamen confitendum est, in rebus bene gerendis praeter ingenii praestantiam, animi magnitudinem gravitatemque, magnas esse fortunae partes, ita quidem, ut illa si careas, propositum finem obtinere vel omnino, vel maximam partem nequeas.

Fuit ista quidem superstitiosarum gentium ac pervetusta opinio, felicitatem fortunamque Deorum immortalium iudicio tribui, quod nos, correctione adhibita sic, ut verum intelligatur divinum numen, iustissime retinemus. Ac possum equidem in HAMBERGERVM intuens, eiusque felicitatem reminiscens, quae illum in maximis rebus numquam destituit, putare, significationem illi hanc factam esse divinitus saepissime, quam rata eiusdem consilia atque incepta habuerit numen supremum. Incidit prima illius adolescentia in felicissimum tempus, quo emendari ac perpurgari a sordibus coepta erat, artium atque scientiarum magistra philosophia. Quod si aliter accidisset; neque ipse fortassis tantum boni, certe non tam facile potuisset scientiis ab ipso perpoliendis adferre; neque alii ad accipiendam doctrinae altius repetitae, subti-

subtiliterque inventæ legem tantopere fuissent idonei. Iam, quod propius etiam ad viri fortunam pertinet, quanta eius in genere vitæ constituendo fuit felicitas! Quod enim plerumque ad detrimentum miseris mortalibus vergere solet, mors patris acerba, ac præmatura; hoc illi vel maxime ad salutem cessit. Atque dupliciter illud quidem. Nam profuit ei primum moribundi parentis, de filii adolescentuli salute tum etiam atque etiam cogitantis supremum ad matrem mandatum, ne amplius illum, quod ipse semper fecerat, ab artis medicæ perdiscendæ studio retardaret; tum autem, mortuo patre eius ei non minus profuit eruditionis insignis opinio. Vnde factum est, ut permature *HAMBERGERVS*, repugnans etiam, ad docendi partes a iuventute academica pertraheretur. Hanc in ingredienda vita perprosperam rationem maior est consecuta felicitas, cum longius ille in laudis itinere profectus esset. Crevit paullatim ad maximum numerum auditorum frequentia. Excepta sunt maximo eruditorum plausu physica elementa, quæ tantam eius ingenii existimationem effecerunt, ut quam postea medicæ scientiæ partem in auditorum usum ad physices suæ legem privatim scripsisset; exempla copiosius descripta longe lateque circumferrentur. Cœpit igitur esse in deliciis orbi erudito. Expetitus est sæpe votis summorum virorum propositis dignitatis utilitatisque amplissimis præmiis, ut alibi doceret; sed semper fuit ab academiæ patriæ nutriciis munificentissimis, auctis & honoribus & commodis refertus, quorum usque ad vitæ finem singulari usus est benevolentia. Multo plura possem, & copiosius multo enarrare, quæ *HAMBERGERO* contigerint vel ingenii, vel fortunæ bona. Sed, quantum equidem mecum proposueram differere hoc loco, & quantum videri possit ad desiderium cognoscendæ penitus vitæ ab illo gestæ concitandum sufficere, dictum est satis.

INDEX.

A.

A bdominis & pectoris viscerum ex læsione, asthma, icterus & hæmoptysis 107 — — tumor graviditatem men- tuens 289 — — viscerum situs singularis 315	Alvi obstructio delirii periodicæ caussa 12 Amanitæ species 36 Amaurosis caussa 191 Ammoniacum gummi œdematum remedium * 144 — — sal, vid. Sal ammoniacum.
Abietis character botanicus 409: 416. seq.	Amuletum superstitiosum contra ra- biem caninam 221
Abortum præcavendi remedia opti- ma 77	Amygdalarum amararum vires. * 180
Abortus caussæ 78	Anafarca. confer. Hydrops
Abcessus in femore 126	Anafarcæ remedium scarificatio * 54
Acutorum morborum remedium sca- rificatio * 53. 55. 57	Anatomicæ exercitationes Rudolphi institutz 302
Acupunctura Chinensium & Iapo- nensium * 56	Anginæ apostematodes epidemiæ historia 336 — — remedium scarificatio. * 57
Adstringentium in hæmorrhagiis usus internus 328. seq. externus. 329. seq.	Anginodes inflammationis remedi- um 400
Æres S. S. 415	Animalia sic dicta frigida omni ca- lore haud carent * 41
Agarici species 36. 41	Animalium calor thermometris ex- ploratur * 41
Agrimoniæ vires 172	Animi formatrix cura recens nato- rum 82
Agrypnia xxx. dierum 12	Anodynum medicamentum * 184. 00 186.
Agrypnia caussa & remedium * 185	
Alcali primateriale Kortholti. sulphu- ratum Allioth 172	
Alopecia singularis 103	
Alfinastri species 40	

I N D E X.

186. conf. hypnoticum medicum.		Arteriarum elasticitas & tenacitas	134
Anser saporum.	* 194	— — de pulsatione observationes anatomico hydraulicae	128
Antepilepticum specificum.	276	— — diameter	128
Antimonialia carcini materiae corrigendae inserviunt	171	Arteriosus canalis, vide canalis arteriosus.	
Aorta, vid. Arteria aorta.		Arum, oedematum remedium	* 144
Aortae ossescentia	408	Arundinum usus	* 55
Aphtharum remedium	* 72	Ascites vid. Hydrops ascites.	
Apoplecticae febres, vid. febres apoplecticae.		— — ex drastica purgatione	* 150
Apoplexia a superveniente febre non semper solvitur	106	Ascitico - tympaniticus affectus	114.
Apoplexiae serosae causa sectione detecta	296		115
Aqua lentius calefit & refrigeratur quam hydrargyrum	* 14	Asphyxia ex uteri passionibus	154.
— frigida externe applicata sistit sanguinem	333		157
— verminosa pota, quas noxas inducat	338	Asthma grave ex remediorum haemoptysin sedantium abusu	4
Aquae differentia ad capiendum calorem ante ebullitionem	* 24	— — ex gravi pectoris & abdominis viscerum laesione	107
— maximus caloris gradus conciliandus	* 26	— — muliebri	151
Aquilae philosophicae	* 192. 194	Asthmata solvuntur a morbis ad crura & pudenda	* 161
Arborum scarificatio	* 58	Asthmatis humidi & oedematis pedum ex tabaci fumi suctionis & coffee potus abusu exorti historia	* 158
Ardea rostro cochleato	284	— — , oedematis & hydropis ex podagra ortorum historia	* 142
Aromatum odor validior narcoticam exercet vim	* 170 seq.	Avium quorundam sopor hibernus	* 42
Arsenici albi vis in globulorum plumbeorum sphaerica figura paranda	194	Aurantiorum essentia ex spiritu vini optima obtinetur sub summo frigore	197
Arsenicum album adhibetur ad cuprum dealbandum	193	Auri chemici exemplum	310
Arteriae aortae elasticum loramentum	132		

Auri

I N D E X.

Auripigmenti butyrum 234
 — — — vis in globulorum
 plumbeorum sphaerica figura pa-
 randa 193. 194. ejus indoles 193
 Aurium scarificatio *56
 Ausfaz, weisfer 199

B.

Baba Russorum, avis 286
Balnei Freyenwaldensis, Lauchsta-
 diensis & Gölzoviensis fit mentio
 63
 Balsamationis modus fuscè descriptus
 404
Beccabungæ vires 172
Becheri principium tertium 239
Belladonnae vis in ulceribus cancro-
 sis 234
Bernhard Eremitæ, cancri species
 377
Berösch & *Beröth* S. S. 415. 425
Bezoar lapidis inefficacia 342
Bilis omnis defectus 109. 394. 402
Bituminosis corporibus magna inest
 copia phlogisti * 172
Botanicæ observationes quædam 28
Brusviza Russorum 40
Bryoniæ radicis effectus 4
Bubones venerei 360. eorum cura
 366
Buxbaumii, Jo. Chr. ad plant. cen-
 tur. quædam pertinentia 28

C.

Cachectici lentius purgantibus tra-
 ctandi * 151

Caducus matricis morbus 151
Calculi fellei 375
 — — in intestinis generati 242.
 seq. 253
 — — vesicæ figura & pondus
 26. pondus post exsiccationem
 insigniter imminutum ibid.
Calculus vesicæ urinariæ sponte ex-
 cretus 257
 — — — prægrandis ex vesica,
 incisa uteri vagina, feliciter ex-
 tractus 18
 — — ex uteri & vesicæ uri-
 nariæ prolapsu exsectus 257
Calor æstatis in variis regionibus va-
 rius * 37. 40
 — — , quem vegetabilia requirant,
 thermometris explorandus * 43
Caloris animalium thermometris ex-
 ploratio * 41
 — — gradus maximus aquæ
 conciliandus * 26
 — — morbose summus gradus
 * 42
Camphora dolores dentium sedat
 198
 — — vitro vel speculo caustico
 ægerrime accenditur 197
Camphoræ eiusque virium examen
 * 170. in aqua solubilis quædam
 phænomena 195
Camphoratorum usus in hydropho-
 bia 220
Canalis arteriosus sinistræ subclaviæ
 arteriæ insertus 302
Cancer, conf. *Carcinus*.

I N D E X.

Cancris aperti & cancroforum ulcerum remedium 229. novum 233	Cascarillæ cortex, vid. Cortex cascarillæ &c.
— — marini, vulgo Eremitæ descriptio 375	Catalepsis triduana febrî continuæ superveniens. 389
Canis, qui homines momordit, an rabiosus fuerit, explorandi methodus 182	Catarrhi fenum 401. 406
— — non rabiosi morsus funestus 182	Cedri Libani historia & character botanicus 409. 416. seqq.
Capillorum omniumque crinium defluviu singulare 103	Cephalalgia pervicacissima curata *187
Capitis adfectuum remedium scarificatio *54	Cephalalgicæ remedium scarificatio *53. seq.
— — consensus cum utero 153	Cerebri ex compressione somnolentia. *178. seq.
— — dolorum chronicorum remedium 278	— — intusior structura, omniumque ejus partium usus adhuc incognitus 280
— — totius capillata cutis adolescenti evulsa feliciterque restituta 309	— — cum ventriculo consensus *180
Capri feri cornua cum octo propaginibus 149	— — plexus choroidei usus proximus determinandus proponitur 214
Carbonum vis narcotica *169	— — plexus choroideus retractus, corrugatus & quasi complicatus repertus 212. mutatus in læsionibus capitis 214
Carcini subiectum 165. 166. differentia 166. & sphaæli differentia 166. causæ 167. prognosifis 169. therapia 170	Cervus tricornis 148
Carcinoma vid. Carcinus.	Cæsarea sectio an administranda *126
— — faucium sanatum 205	Chaccarilla vid. Cortex Cascarillæ.
Carcinus, Cancer, Carcinoma exponitur 163. seq.	Chamaemorus Chusii 40
Cardialgia sævissima curata *187	Chemicis in teutaminiibus thermometrorum usus *43. 46
Caries 166	Chenopodii specierum confusio illustratur 29
Carnosæ partes carcino sunt subiectæ 165	Chirurgorum Academia Parisiensis censetur *75
Cartilaginosa partes carcino sunt subiectæ 165	

Cho-

I N D E X.

Choleræ humidæ ex diætæ erroribus cura	* 186	Cortice Peruviano sublatus hydrops & sphacelus	384
Chorion an utero unquam adhæreat	* 108	Corticis cascarillæ vis antifebrilis	239
Cicutæ aquaticæ effectus	* 183	— — peruviani vis tincta	334
Cinnabaris usus in hydrophobia	220.	febrifuga laudatur	341
	221. 225	— — — — usus * 155. in	
Clysmatum usus in uterina strangu- latione	162	febribus soporosis 119. in deliriis febrilibus	347
Coffee potus abusus noxius	* 158	— — — — ex usu imperi- to repente exortus hydrocephalus externus lethalis	10
Colicæ singularis causa	296	Crinium defluvium, vid. Capillo- rum defluvium.	
Colicis de doloribus ægrotantium querimonix nunquam negligenda.	321	Croci vires narcoticæ examinantur	* 169 seq.
Colli scarificatio	* 56	<i>Eumann</i> , cancri species	377
Colorum omnium principium est phlogiston	* 173	Cunarum agitationis usus & abusus	84
Conceptionis signa dubia sunt	75. 76	Cuprea vasa arsenico dealbata noxii sunt usus	193
Congelationis punctum in thermo- metris	* 22. 24	Cupri rasuræ usus in hydrophobia	222
Contusio oculi, vide Oculi vulnus.		Cutis capitis capillata &c, vid. Capi- tis cutis &c.	
Contusione ex simplici abdominis mors	320	Cyperoidis species	38
Convulsiones ex consensu cum ute- ro.	153	Cyprinum vitriolum, vid. Vitriol- um cyprinum.	
Cordis situs naturalis & præternatu- ralis	316. valvulæ semilunares offescentes		
— — vulnerati signa.	317	D.	
Corporis animalis perpetuus calor unde	* 172	Decoctum antivenerereum <i>Ivo Gan- kes & Boerhaavii</i>	229
— — formatrix cura recens natorum.	82	Deglutitione (sub) dolor acutus in pectore sese exerens	355
Corpulentia miranda puellæ	225	Deleterius effectus globulorum mi- norum plumbeorum	192
Cortex Peruvianus sub quibus caute- lis tutum febrifugum	238		Deli-

I N D E X.

Delirium periodicum ex alvi obstructione	12	Electricitatis medicamentosæ experimenta	226
— — — pertinax post febrim acutam	186	Electuarii de ovo usus ad hydrophobiam præcavendam	180
Dens evulsus iterum repositus, de novo ad crescit	* 68	Embryonis trimestris descriptio, tum quoad externum habitum tum quoad viscera	305. seqq.
Dente ex evulso lethalis hæmorrhagia	* 62	Empyema ex vera pleuritide subnatum & ruptum, cuius materia purulenta cum urina excernebatur	14
Dentium difficilis eruptionis remedium	* 70	Epidemii morbi contagiosi & non contagiosi differentia	338
— — dolor, conf. Odontalgia.		Epilepsia uterina	153. 155. 157
— — — epispastico cedens	183	Epilepsiæ signa	105.
— — dolores sedans euporistum	198	Epileptica febris, vid. febris epileptica &c.	
Diætæ & vitæ ordinis mutati sequela	114. 115	Επιμυησιον Columnæ	44
— — — usus medicus apud veteres	171	Epispastico cedens dolor dentium	183
Diaphoreticum medicamentum	* 184	Epulidis descriptio & cura	* 70
Diarrhœa gravis subito orta	397	Equæ superfœtantis exemplum	68
— — variolosorum, vid. Variolosorum diarrhœa.		Eremita canceri species	375
Digitis tribus tantum instructus pes dexter	147	Erysipelati medetur scarificatio	* 57
Diureticum medicamentum	* 184	Eupatorii cannabini apozema laudatur	91
Ducciæ Mattiacarum usus ad rheumatata	92	Euporæ, Caries	166
Dysuriæ causa, carnea excrescentia ad vesicæ orificium reperta	149		
		<i>F.</i>	
<i>E.</i>		Facies lanugine longa in foetu obstita	147
Ebuli roeb effectus	4	Fasciarum continuatio in recens natistis necessaria	84
Ebullitionis fluidorum & solidorum liquefcentium gradus	* 45	Fascino falso adscriptus morbus	110
— — punctum in thermometris	* 22. 25	Faucium carcinoma sanatum	205
		— — consensus cum utero	153
		— — scarificatio	* 54
		Febre	

I N D E X.

Febre diuturna solutus testicularum	9
E tumor venereus	97
— ex quartana corrupta hydrops anasarca.	384
Febres apoplecticæ an dentur	106
— catarrhales ex purgationibus & venæ sectionibus hiemali tempore institutis	* 151.
— ex hypochondriorum dolore malignæ	119
— soporosæ funesti & salutaris exitus	118
Febri continuæ superveniens cataleptis triduana	389
Febrilis caloris summus gradus	* 42
Febrilium paroxysmorum tutissima abbreviatio	237. causa primaria
Febri acutam excipiens delirium pertinax	186
Febris catarrhalis male tractatæ & in lentam transeuntis historia	* 149
— continua in quintanam intermittentem mutata	388
— epileptica visa, in intermittentem tertianam terminata	104
— hectica marasmodes	5
— intermittentis tertianæ gravior insultus	105
— lentæ historia & corporis ea defuncti sectio anatomica	391. seqq.
— tertianæ, male tractatæ, sequelæ funestæ	289
Febrilium continuarum paroxysantium remedium	239
Fellea vesicula morbosa	9
Fermentantium liquorum vis narcotica in quo consistat	* 169
Fluida naturalia	* 44
Fluoris albi remedium	278
Fœcundatio plantarum	437
Fœtum imbecillum reddit V. S. largior & repetita	80
Fœtus recens exclusus fœtum pariens	68
— conf. partus.	
Fons medicatus Polzinensis Pomeraniæ ulterioris descriptus	60
Freyenwaldensis balnei mentio fit	63
Frigore magis quam calore augetur volatiliu menstruorum actio	197
Frigoris artificialis productio a salibus variis	* 40
Frigus hibernum in variis regionibus varium	* 36. 40
Fuci species	42
Fuliginis salis liquor	172
Fulmine tacti ligni specifica vis	* 62
Fungorum quædam species recensentur 32. sqq. 4. species valde variant 33. 35. esculentorum & noxiarum notæ fallaces	35
Funiculus umbilicalis monstruosus	305
G.	
Gangrænæ medetur scarificatio	* 57
— — a morfu irati obortæ cura	86

I N D E X.

Gemellorum conceptio & superfœ- tatio ex quo distinguenda	66		
— — — — non tantum a maribus, quantum a fœminis de- pendet	67		
Gemini quater bis, & tot gemini semel ab una matre exclusi	69		
Genitalis liquor in feminis corruptus quæ mala inducere valeat	159 seq.		
Gingivæ callosæ quo instrumento scarificandæ	*63		
Gingivarum scarificatio * 53. 56. 59.	63		
— — scarificationis peculiare instrumentum	*63		
— — structura * 59. usus * 65	65		
Glandis ulcera venerea, vid. Vene- rea &c.			
Globus ignitus meteoricus Wratis- laviz observatus	348		
Gonorrhœæ remedium	278		
Graminis species 41. cyperoides species	38		
Gravida hydropè & circa genitalia sphacelo correpta, sanata	384		
— , infomniis & hæmorrhagia u- teri cruciata, curata	*186		
Gravidæ abdomen nimium tumens & hydropem ascitem mentiens partu sublatum	345		
Gravidarum menstruus fluxus	75		
Graviditatem mentiens tumor abdo- minis	289		
Guaiaci vis antivenerea	229		
Gülzoviensis balnei fit mentio	61. 63		
Güntherus G. chirurgus celebris	21		
			H.
		Hæmatocèles historia & cura	382
		Hæmoptyscos causa hypochondrii dextri contusio 2. 5. recidivæ causa ira	4
		Hæmoptysin sedantium remedio- rum abusus asthma grave excita- vit	4
		Hæmoptysis quibus funesta	1
		— — ex gravi pectoris & ab- dominis viscerum læsione	107
		— — hypochondriaco hæmor- rhoidalis per XL. annos durans	1
		Hæmorrhagia abscessus ingens sine læsis vasis maioribus	126
		— — gravidæ curata	*186
		— — lethalis ex dente evulso	*62
		— — narium diuturna & co- piofa	10
		— — renum	149
		— — uteri gravidæ matri & pro- li funesta	266
		Hæmorrhagiæ uteri in partu causa & medela	*108
		Hæmorrhagarum anomalarum se- quelæ	116
		Hæmorrhoidalis hæmoptysis, vid. Hæmoptysis.	
		Hæmorrhoidalium moliminum pe- culiaris causa	19
		Hæmorrhoides hydropico superve- nientes absque levamine	116
		Hæmorrhoidum consensus cum morbis pectoris	5

Hæm-

I N D E X.

<p><i>Hambergeri</i>, Jo. Erh. Memoria *281</p> <p>Hectica febris, vid. Febris hectica.</p> <p>Hepar morbosum 9. prægrande 109. seq.</p> <p>— per totum abdomen transversim se extendens 303</p> <p>Herbæ Ruperti vires 172</p> <p>Herculeus matricis morbus 151</p> <p>Hermaphroditus falso iudicatus 147 seq.</p> <p>Hernia abdominalis, ab exeso per gangrænosum anthracem abdomine, nata 262</p> <p>— scrotalis sanguinolenta, vid. Haematocèle.</p> <p>— vesicæ urinariæ 257</p> <p>Herniæ inguinalis ruptæ & consolidatæ bina exempla 91</p> <p>— umbilicalis in infantibus oriundi remedium 264</p> <p>Herpetis explicatio 199</p> <p>Horroris causa 325</p> <p>Hydrargyri in aurum transmutati historia 310</p> <p>— — puritas quomodo exploranda * 15</p> <p>Hydrargyrum citius calescit & refrigeratur quam aqua * 14</p> <p>— — inter Chinense & Corinthiacum gravitatis specificæ intuitu nulla differentia * 15</p> <p>— — ab humiditate viscidum redditur * 10</p> <p>— — virgineum purissimum * 15</p> <p>Hydrocephalus externus lethalis ex C. Peruviani imperito usu repente exortus 10</p>	<p>Hydropem ascitem mentiens abdomen gravidæ 345</p> <p>Hydrophobia spuria 179</p> <p>Hydrophobia vera & completa nunquam curata 177. 179</p> <p>— — , conf. canis rabiosus.</p> <p>Hydrophobiæ casus aliquot rariores 219</p> <p>— — remedia 220. 222. 225.</p> <p>— Anuletum supersticiosum 221</p> <p>— — saliva alios non inficiebat 221. nec lac vaccarum rabiosarum 222</p> <p>Hydrophobiæ in curam annotationes 175</p> <p>Hydrophobiam imminentem curandi methodus 179</p> <p>Hydropicis superveniens tussis sicca, funesta 370</p> <p>Hydropicorum mortem ad differendam, remedium * 139. 152</p> <p>Hydropis pectoris origo * 161</p> <p>— — simplicis curatio an cum tonicis incipienda * 156</p> <p>Hydrops anasarca ex corrupta febre quartana, cum subsequuto spha-celo cortice Peruviano sublatus 384</p> <p>— ex purgantium fortiorum usu 151</p> <p>— scroti post variolas ortus & curatus 94</p> <p>— tribus subiectis funestus 113</p> <p>Hymenis impervii historia 343. cœcilitus insolitus & recurrens 344</p> <p>Hypnoticæ vires a minerali regno haud alienæ * 163. 172</p>
--	--

I N D E X.

Hypnoticum medicamentum ex re- gno miner ali quomodo præpa- randum * 172. eius vires exper- tæ * 185. seqq. dosis ibid.	Impregnatio sub fluxu menſtruo parciori & irregulari cum deco- loratione 268
Hypochondriaca ſuffocatio 150	Inebriantium noxæ in infantes tenel- los redundantes 83
Hypochondriaci delirii remedium nux vomica 180	Infanticidium varia ex cauſa 297. 304. ex offibus capitis per an- num deſſis diiudicatum 297
Hypochondriaco - hæmorrhoidalis hæmoptiſis, vide Hæmoptiſis.	Infantium recens natorum cura, cor- poris & animi formatrix 82. er- rores circa illam commiſſi recen- ſentur ibid.
Hypochondriacum malum ab hyste- rica paſſione non multum differt 151	Inflammationis anginodes remedium 400
Hypochondrii dextri contuſio hæ- moptiſeos cauſa 2. 5	Inflammationibus externis medetur ſcarificatio * 57
Hysterica paſſio ab hypochondriaco malo non multum differt 151	Inſtrumentorum in arte obſetricia hiſtoria &c. * 73
Hystericæ præ mortuis habitæ quo- modo a vere talibus diſtinguen- dæ 155. ſeqq.	Integumentorum mira regeneratio 265
— paſſionis prognofis 157. 158. cauſæ 158. 160. 161. metho- dus medendi 162	Inteſtini cæci proceſſus vermiformis permagnus in ſene repertus 294
Hysterici paroxyſini ſigna & ſympto- mata 153. ſeq. 157	— coli ſingularis conformatio 291.
I.	Inteſtinorum tenuium vulnera ſum- me ſunt periculofa 323
Icteri remedium 278	— membranæ per alvum excre- tæ 249
Icterus ex gravi pectoris & abdomi- nis viſcerum læſione 107	Inteſtium cæcum, receptaculum plurium rerum præternaturalium 250. eius fundi ſtructura & fi- gura 252. in fœtu 253
Ignitus globus, vid. Globus ignitus.	Ira hæmoptiſeos recidivæ cauſa 4
Imago unius eiſdemque obiecti a diverſis hominibus in eadem di- ſtantia ſub diverſa magnitudine viſa 187	Iræ vehementioris ſequelæ 113. 401
Impetiginis & vitiliginis differentia 199	Iratorum animalium ſaliva noxia 183
	Irritabilitas partium varia * 181
	— — præternaturalis ſyſtematis ner-

INDEX.

nervosi quatenus causa paroxys-	Lingua tumens & suppurata, cuna
morum febrilium	enormi salivæ fluxu
238	185
Irritabilitatis exempla	Lingux scarificatio
186	* 57
Ischiadici doloris remedium scarifi-	Lithonriptici remedii Anglicani de-
catio	scriptio & effectus
* 57	395. 403
Mchurix plures causæ repertæ	Lochia nulla post partum
144.	75
145	Læffer, Læffelgans, & Læffel-Rei-
	her
	284
K.	Longævitas pelicani
	287. 450
Kæleri, Jo. Dav. Memoria	Lumbrici per herniam suppuratam
* 247	prodeuntes
Koriholti alcali primateriale	92
172	Luminis radii, vid. Radii luminis.
— remedium contra ulcera can-	Lunæ circa phases partus 75. &
crofa	menstrua
234	76
Kriebel-Kranckheit historia	Lunariæ plantæ species 37. 44. 456
282. cu-	ab Osmundæ speciebus separandæ
ra	37
283	Lupus carcinis species
	166
L.	M.
Labiiorum consensus cum utero	Maculæ & faculæ a solis aspectu in
153	oculo residuæ examinantur
— scarificatio	188
* 56	Magnæ sopherum
Labium leporinum hæreditarium	* 195
445	Malleolus quæ pars dicenda
Lactationem infantum (circa)	* 54
qui committuntur errores	Malleolorum scarificatio
82	* 54. 56
Lapidis medicamentosi Crollii vis	Mamuzæ papillæ infantis abscessus
sanguineam sistendi	ingens
332	264
— porcini inertia	Mammæ consensus cum utero
339. genuini	152
character	Mania chronica ptyalismò soluta
343	346. 347
Laricis character botanicus	Mania repetitis & largioribus V. Sni-
409. 416.	bus, purgantibus validioribus,
seq. altitudo & crassitudo	vesicatoriis compluribus haud
431	sublata
Lauchstadiensis Balnei mentio fit	346. 347
63	
Leseri, Christ. Frid. Memoria	
* 261	
Lichenis morbi explicatio	
199	
Lien exiguus	
144. 394	
— flaccidus & corrugatus	
9	
— ingentis magnitudinis & pon-	
deris	
292	

I N D E X.

Maniaci delirii adhuc recentis mendendi methodus	347	Menstruo sub fluxu parciore & irregulari cum decoloratione imprægnatio	268
— eadem methodo, quæ hydrophobix opponitur, curati	179	Menstruorum fluxus in gravidis	75
Manix singularis casus	13	— volatiliū actio augetur magis frigore quam calore	197
Marasmodies febris hectica.	5	Menstruus sanguis non rite excretus quæ mala inducere valeat	159. seq.
Margaritis nulla inest vis singularis	342	Menti scarificatio	* 16
Martialia carcinæ materiæ corrigendæ inserviunt	171	Mercurialia carcinæ materiæ corrigendæ inserviunt	171
<i>Maruschka</i> Russorum rubi species	40	Mercurialis terra * 177. <i>Becheri</i>	239
Matricis hereuleus, vel caducus morbus	151	Mercurialium usus in hydrophobia	225
Mattiacarum ducix usus ad rheumata	92	Mercurii philosophici sublimatio * 194. natura	203
Medullæ spinalis cum nervis confensus	17	— philosophici delarvati finis * 189. seqq.	* 193
<i>Mehl-Flecken</i>	199	— — reperiundi difficultas	* 193
Melancholix historia	12	— sublimati usus interius in ulceribus cancrofis	234
Membranæ in ossæam substantiam mutata	249	Mercurius, conf. hydrargyrum.	
— intestinorum per alvum excretæ	249	— dulcis œdematum remedium	144
Memoria Abrami Vateri * 207		— crudus & sulphur rite combinata præbent medicamentum hypnoticum	* 173. seqq.
Christ. Gottl. Schwarzii * 229	Jo.	— salivationem non ciens	228
Dav. Kœleri * 247.	Christ. Frid.	Mesenterii glandulæ tumidæ & scirrhoræ	143
Lesseri * 261.	Georg. Erh. Hambergeri	— intra membranas steatoma permagnum repertum	372
* 281		Metallis & semimetallis magna inest copia phlogisti	* 172
Menstrui fluxus circa lunæ phases	75. 76	Meteo-	
— — nullus ante conceptionem	75		
— obstructorum remedium	278		
— in suppressione scarificationis usus	* 14		
Menstrui fluxus ordinarii impedi-mentum singulare	19		

I N D E X.

Meteorologicæ quædam observatio- nes	352	Nervorum cum medulla spinati con- sensus	17
Mictum cruentum sæpius experti phthifici sectio anatomica	141	— morbi, eorumque remedia ex- ponuntur	280
Mictus cruentus a renum hæmorrha- gia	149	Nervosi systematis irritabilitas p. n. est causa paroxysmorum febri- lium	238
Minerali a regno vires hypnoticæ haud alienæ	* 163. 172	Nicotianæ decoctum saturatum lau- datur ad fistulas & abscessus pur- gandos	99
Monstruosi fœtus examen	146	Nivis præstantia ad inveniendum punctum congelationis in ther- mometris	23. 24
Morbosi caloris summus gradus	* 42	Nuchæ læsio a bombarda explosa absolute lethalis pronunciata	213
Morsibus in venenatis vesicatorii u- sus	183	Nucis vomicæ vires	180
Morsus hominis irati periculosus	85	O.	
Moschi usus in hydrophobia	220.	Obstetriciæ artis auctores recensentur	* 78. seq.
	221. 225	Obstetricia in arte instrumentorum historia, utilitas & recta & præ- postera applicatio	* 73
Mures vomitu reiecti	111	Occipitii scarificatio	* 55. 56
Musci quidam minus cogniti expli- cantur	31. 43	Oculi maculæ nigre perpetuæ unde	190
Musculi pectoralis denudati actio in corpore vivo visa	265	— in retina non formatur focus radiorum luminis	189. eius in tunica arteriolæ pulsant
Musculorum brachii mira corruptio sphacelosa	89	— scarificatio	* 53
— mira regeneratio	265	— vulnus, cum gravi contusione lethale	209
— pectoris erosio ingens sanata	264	Oculorum fluxionum remedium sca- rificatio	* 54
N.			
Napææ historia	437		
Naphtha vitrioli	* 166		
Narcotica vis phlogisti, vide Phlo- gisti vis narcotica.			
Narium scarificatio	* 54. 55		
<i>N. n. 0101</i>	166		
Nervi plantaris ex læsione spasmus opisthotonus lethalis	16		
Nervorum liquoris natura dubia ad- huc	280		

I N D E X.

Oculus retinet aliquamdiu maculas & faculas a solis aspectu	188	Oxycocci baccarum usus	40
Odontalgia tactu sedanda * 65. sca- rificatione gingivarum	ibid.	<i>P.</i>	
Odontalgix causa 67. ferocia de- scribitur	65	Palati defectus in infante recens nato	259. 445
Odores graveolenti uteri strangu- lationem producant	161	Palpebræ duriores quo instrumento scarificandæ	* 63
Oedemati prospiciens remedium	398	Palpebrarum ratura <i>Hippocratis</i>	* 53
Oedematis remedium	4. * 144	<i>Aeginetæ</i>	* 55
Olei Dippelii usus in hydrophobia	220	— — scarificatio	* 53
Oleorum æthereorum vires exami- nantur	* 169. seq.	— — scarificationis peculiare instrumentum	* 63
Oleum essentialia congelatum	* 167	Papaveris nostratis virtus	* 188
Omentum plane consumatum	109.	Paracanthesis frustra applicata	369
putridum	143	Paronychia pessime tractata spinæ ventosæ causa	88
Omphalocelotomia imprudenter fu- scepta lethalis	214	Partu tertio undecim liberi exclusi	69
Onocrotali historia	285. 448	Parturiendi terminus gravidis utplu- rimum certus	74
Opiata ad sistendas hæmorrhagias non conveniunt	329	Partus conf. foetus.	
Opii effectus * 178. funesti * 165. somniaferæ vires examinantur	* 166	— circa lænæ phases	75
Oris sapor falsus lethalis	120	— continuo numerosus	69
— spasmus, vid. Spasmus oris		— multiplicis exempla	69
Osimundæ species aliquot	44	— octimestris an legitimus	72
— — — a lunaræ speciebus		— septimestris vitalis, sed per multos annos imbecillis 70. an legitimus	72
separandæ	37	— terminus certus & naturalis	73
Ossæ partes carcino sunt subiectæ	165	causa	76
Ossæam in substantiam plures partes mutatæ	241. 249	Parulidis descriptio & cura	* 69
Osseum concretum singulare per a- num eiectum	241	Panaritium, vid. Paronychia.	
		Pectoris & abdominis viscerum ex laxatione asthma, icterus & hæmo- ptysis	107

I N D E X.

Pectoris dolor acutus sub deglutitione	355	Phlogiston omnium colorum principium	* 173
— — hydrops, vide Hydrops pectoris.		Phrenitis eadem methodo, quæ hydrophobiæ opponitur, curata	179
— — in morbis abscessus ad crura boni	* 161	Phrenitidis remedium scarificatio	* 54. 55
— — cum morbis consensu hæmorrhoidum	5	Phthifici mictum cruentum sæpius experti sectio anatomica	141
— — musculorum erosio, vid. Musculor. pectoris erosio &c.		Physicis in tentaminibus thermometrorum usus	* 43. 46
— — viscerum situs singularis	315	<i>Pilger Krebs</i>	377
— — vulnus, vid. Vulnus pectoris.		Pilorum examen 104 fasciculi per vomitum excreti	111
Pedra del porco, vide Lapis porcinus.		Pini character botanicus	409. 416.
Pellicani avis historia & figura	284. 448	— vulg. varius crescedi modus	429
Penis impervius	149	Piscium innocuus usus	400
— œdema sublatum	4	Placenta uteri orificio an unquam adhæreat	* 108
Peripneumonia extincti pueri examen anatomicum	300	Placentæ uterinæ situs præternaturalis atque ex parte solutio, matri & proli lethalis	266
Perficariæ vires	172	Plantarum fœcundatio	437
Peruvianus cortex. vid. Cortex Peruvianus.		Platalea & Platea, avis	285. 453
Pes dexter tribus tantum instructus digitis	147	Pleuritidis spurix remedium scarificatio	* 57
Pestis remedium scarificatio	* 54	Pleuritis ex refrigerio subito	14
Phasianus sopherum	* 194	<i>Plinii</i> gingivas scarificandi modus	* 61. 65
Philaethæ ulterior expositio	* 189	— — sacrificatio arborum	* 58. 62
Phimosi. conf. Venerea glandis ulceræ.		Plumbeorum globulorum minorum (vulgo Schrodt) effectus deletorius, sphæricitatisque causa	192
— — inflammatæ curatio	365	— modus eos parandi	193. 194
Phlogisti magna copia inest mineralibus * 168. 172. vegetabilibus	* 169. seqq.	<i>Plumieri</i> remedium alterans	230
— — purissimi vis narotica		Podagra retropulsa	* 142
* 168. seqq. quibus sub circumstantiis	* 171. seqq.	Podagræ remedium scarificatio	* 57
		Podagræ	

I N D E X.

Podagrigo - asthmatici, œdematosi & hydropici morbi historia * 142	Purgantibus validioribus mania haud sublata 346 conf. 347
Polypi cordis latentes variorum sym- ptomatum & mortis causa 6	Purgationes vehementes hiemali tempore institutæ notantur * 151
Polyporum signum incertum 6	Purgationis drasticæ sinister eventus * 149
Polypus ex dextro cordis ventriculo per arteriam pulmonalem decur- rens 8	Pyranthropometra * 32
— — ex sinistro cordis ventri- culo per aortam descendens 9	<i>Q.</i>
etus consistentia, color ibid.	<i>Quas</i> , potus genus Russorum 40
Polzini oppidi regio & fons medi- catus describitur 61	<i>R.</i>
Potamogeto accedens planta 42	Rabiei caninæ indeque ortæ hydro- phobiæ casus aliquot rariores 219
Potamopytis 40	Rabiosorum veneni natura 223
Potus genus Russorum, <i>Quas</i> dictum 40	Radii solis in medio vitrei humoris oculi focum formant, non in re- tina 189
Præputium longum fovet facilius impuritates ex concubitu impuro susceptas 361	Radiatorum luminis ad tempus adhæ- sio ad corporum superficiem 190
Pruina indicat punctum congelatio- nis in thermometris * 24	— — solarium simplicium re- frangibilitas Newtoniana exponi- tur 189
Pruinam inter & congelationem nul- la ferme sensibilis differentia * 24	Refrigerio ex subito pleuritis 14
Ptyalifino soluta chronica mania 346	Ren dexter post ischuriam vitiatum reperitur 144
Pulmones pleuræ adnati 109	— sinister intestino recto adia- cens 148
Pulmonum lobus dexter undique partibus vicinis adcretus 144 ul- cerosus ibid.	Renes flaccidi & corrugati 9
— — nodi & tubercula scirr' ho- sa tussis perpetuæ causa * 160	Renum hæmorrhagia 149
Pulsatio arteriarum exponitur 128	— singularis figura in puero re- perta 300. 301
— — cur in venis nulla 134. 140	Respiratio per aliquot dies salva vi- ta cessans, unde 157
Pulsus non intermittens præsentibus insignibus cordis polypis 8	
Pulcicularum usus a fene 400	

I N D E X.

Retina oculi, vid. Oculi retina.		Scarificatio arborum	* 58
Rhachitis congenita	146	Scarificationes cum balneis, frictio-	
Rheumaticorum dolorum remedium		nibus, inunctionibus combinan-	
scarificatio.	* 57	dx	97
Rheumaticum dolorem sedans reme-		Scarificationis differentia	* 58
dium	399	— — palpebrarum & gingiva-	
Rheumatis medetur ducce Mattia-		rum peculiare instrumentum	* 63
carum usus	92	— — sinister eventus	97
Rosarum odor uteri strangulationem		— — variarum partium histo-	
lethalem prociuit	161	ria	* 53
Rubi species	39. 40. 58.	Schoffler Anglorum, avis	284
		Schrodt, vid. Plumbeos globulos.	
		Schwarzii, Christ. Gottl. Memo-	
		ria	* 229
S.		Scilla in hydropico affectu frustra	
Sal amarum Sedlicense sinistre ad-		adhibita	114. 116
hibitum * 149. seq. Asthmaticis		— ad hydropicorum mortem dif-	
& hypochondriacis feminis infen-		ferendum remedium	* 139. 152
sum	ibid.	— œdematum remedium	* 144
Salia massæ humorum obtundens &		Scilla effectus * 144. dosis * 145.	
corrigenz remedium	* 184	152. 158	
Salis Ammoniaci virtus antifebrilis	238	— usus, quæ incommoda produ-	
Salivæ enormis fluxus	185	cat	117
Salivatio mercurialis, conf. Ptyalif-		Scillitici pulveris compositi vires	4
mus.		Scirpoidis species	38
Salivationem circa mercurialem in		Scirrhus, scirrhoma	168
morbis venereis cautela	364	Scorbuticæ maculæ in vetula & pue-	
— — non ciens mercurius	228	ro curata	86
Salium variorum effectus in frigore		Scroti hydrops, vid. Hydrops scroti.	
artificiali producendo	* 44	— œdema sublatum	4
Salsus oris sapor lethalis	120	Sebaceus vomitus	* 142
Sanguinem sistentia remedia	328.	Sedlicense sal, vid. Sal amarum	
seqq.		Sedlicense.	
Sanguinis defectus	394. 403	Sectio cæcæ an administranda	* 126
— — massa tota corrupta	9	Secundinarum scrotinarum exclusio	
— — nimium deperditi celera re-		quomodo promovenda	101
stitutio	328	Sempervivi vires	172
Sanguis non est fluidum compressi-		Serpiginis explicatio	199
bile	133	99	Sidæ,
Sapor oris falsus lethalis	120		
Saturninorum vis	172		

I N D E X.

Sidæ, plantæ, species	443	Spasinos sedans medicamentum	
Sinapi vis epispastica	183		* 184
Solani vires	172	Spasmus opisthotonus lethalis ex ner-	
<i>Soldat</i> , canceri species	377	vi plantaris læsione	16
Solis ab aspectu maculæ & faulæ		— oris ex gravioribus contusio-	
in oculo residuæ examinantur	188	nibus oculi	209. seq. 213
— radii, vide Radii solis.		Specificum antepilepticum	276
Somnolentia ex cerebri compressio-		Spermaticorum vasorum varices	362
ne * 178. seq. ex irritabilitate		Sphaceli & carcinii differentia	166
partium destructa	181	Sphacelosa corruptio interna inci-	
Soporum anser & phasianus * 194		piens	394
aquila * 192. 194. 197. 202. bal-		— — musculorum brachii mi-	
neum regis * 195. canis Cora-		ra corruptio	89
scenus rabidus * 199. chamæ-		Sphacelus cortice Peruviano sublatus	
læxon * 195. 199. chaos * 195			384
columbæ dianæ * 194. cygnus		Spina ventosa 166. eius gradus	
candidus * 203. draco igneus		summus 89. humeri & brachii	
* 193. 195. 198. 199. 204. fo-		fatalis	88
restum * 203. hyle * 203. in-		Spinæ dorsii flexura præternaturalis	
fans hermaphroditus & hydro-		externe non observata	109
phobus * 199. leo * 193. 194.		Spiritus salis vis in ulceribus cancro-	
magnes * 195. 198. materia pri-		sis	233
ma * 203. mercurius non est		— vini rectific. externe applicatus	
mercurius vulgaris * 197. mine-		sistit sanguinem	330
ralis aqua * 195. 196. 198. nu-		Squilla, vide Scilla.	
cleus * 195. 198. saturnus * 195.		Stachys species	41
196. 198. specula * 199. spe-		Steatoma abdominis permagnum	
culum mortis * 195. 196. satur-			366
ni * 198. sublimatio * 195. vul-		<i>Stephens Johanna</i> lithontriptica re-	
canus torridus	* 195	media frustra adhibita 22. conf.	
Sopor hibernus quarundam avium			26. & 395. 403
	* 42	Sterni trepanatio	124
— perpetuus	118	Stomacaces remedium	* 71
Soporosæ febres, vid. Febres sopo-		Suaveolentium vis narcotica	* 171
rosæ.		Sublimatio philosophica quid	* 195
Soporosis in affectibus medicamen-		Sudor hydropicis quo in casu salu-	
tum 277. conducit scarificatio		taris	117
	52		Suffo-

I N D E X.

Suffocatio uterina 149.	hypochondriaca	150	Thermometra cum liquoribus * 31.
Sulphur & mercurius crudus rite combinata præbent medicamentum phlogistum * 173			chemica * 32
Sulphuris vitrioli vires * 165. seq.			— — mensuræ constantis commentatione illustrantur * 1
Superfætantis equæ exemplum 68			— — varix constructionis * 33
Superfætationis distinctio a gemellorum conceptione 66			Thermometri inventor * 6. constructio * 7. Fahrenheitiani, Reaumuriani & Nolletiani comparatio * 28. seq.
— — exemplum 65. possibilitas 67. 70			— — fluida, quæ sint optima * 14
Surarum scarificatio * 54. 55			-- — & thermoscopii differentia * 5
Synanches remedium scarificatio * 54			— — usus in exploratione caloris animalium * 41. vegetabilium * 43
Syncope quomodo differt ab uterina suffocatione 154. ab epilepsia 155			Thermometris observationes quomodo instituendæ * 34
			Thermometrorum anomalia * 47
T.			— — punctum congelationis & ebullitionis * 22
Tabaci fumi suctionis abusus noxius * 158			— — repletio * 17. scalæ formatio * 21
Tendinosæ partes carcino sunt subjectæ 165			— — usus in physicis & chemicis tentaminibus * 43. 46
Teredo veterum, summus spinæ ventosæ gradus 89			Thoracis nimix constrictionis damnum 304
Terra mercurialis * 177			Tibiæ ossis trepanatio feliciter instituta 124
— — — <i>Becheri</i> 239			Tonsillarum scarificatio * 51
Testiculi dextri a conquassatione tumor prægrandis curatus 96			— — exulceratio pertinax sanata 202
— nulli nec in scroto, nec in inguine fœtus reperti 147. 48			Trepanatio sterni 124. tibiæ ossis feliciter instituta 124
Testiculorum tumor venereus febre diuturna superveniente solutus 97			Turpethi mineralis usus in hydrophobia 222. 225. infidus 179
Testiculus dexter in cavum abdominalis retractus 373			Tussim mitigantia remedia 398
— — venereus 362			Tussis

I N D E X.

Tussis perpetuæ causa nodi & tubercula pulmonum	* 160	Venarum in sectione defectus	171
— sicca hydropicis superveniens, funesta	370	Venenatis in moribus vesicatorii usus	183
<i>V.</i>		Venenatorum specuum vis narcotica	* 169
Varices vasorum spermaticorum	362	Veneræ glandis ulcera cum phimosi	360
Varicocele	362	Veneræ luis remedium sine salivatione 228. conf. decoctum antivenerum.	
Variolarum benignarum regimen haud satis diu continuatum, quæ mala produxit	94	Venericum miasma per salivam & sudorem propagatum, iterumque sublatum 271. sine salivatione curatum	275
Variolosorum ex diarrhæa quædam præsentia	127	Veneris testiculorum tumor, vid. Testiculorum tumor.	
Vateri, Abrami, Memoria	* 207.	Ventriculi cum cerebro consensus	* 183
scriptorum eiusdem catalogus	* 221	— — mala conformatio	304
Vegetabilia quem calorem requirant, thermometris explorandum	* 43	Ventriculus & intestina flaccida & collapsa	9
Vegetabilibus multis magna inest copia phlogisti	* 169. seqq.	Vertiginis remedium 278. est scarificatio	* 57
Vena azygos iusto amplior	315	Vesicæ ad orificium excrecentia carnea, dysuriæ & ischuriæ causa	150
— cava an pulset 125. iusto angustior	315	— calculus, vid. Calculus vesicæ.	
Venæ cur non pulsent	134. 140	— urinarie defectus	148
— sectio non semper abortum impedit	79	— — hernia	257
— — largior & repetita in gravidis foetui noxia	80	— — præternaturalis mutatio	403
— sectiones crebriores & largiores viscerum tonum destruant	81	Vesicatorii efficacia in asthmatico & œdematoso	* 148. * 161
— sectiones largiores hiemali tempore institutæ notantur	* 151	— — usus in moribus venenatis	183
— sectionibus repetitis & largis mania haud sublata 346. conf.	347	Vesicatoriis compluribus mania haud sublata 346. conf.	347
— sectionis usus in hydrophobia	222	Vigi-	

I N D E X.

Vigiliæ, conf. Agrypnia.		Vrinæ incontinentiæ in feminis re-	
Ulcera coalita cum partibus vi-		medium	25
cinis qua ratione contingat	323	— suppressio	142
Visui ane cuius individuum quævis		Vrinarias per vias excreta materia	
objecta se repræsentent sub ea-		purulenta empyematis rupti	15
dem mensura	187	Vteri consensus cum mammis, ca-	
Vitiligo, præcipue alba <i>Celsi</i> , expo-		pite, faucibus & labiis	152. seq.
nitur 198. eius ab impetigine		— debilitatibus medetur cortexPe-	
differentia 199. curatio	200	ruvianus	334
Vitis idææ baccarum usus	40	— gravidæ situs & conditio tem-	
Vitrorum indoles diversa	* 10	pore partus	269
Vitrioli eiusque sulphuris vis hypno-		— hæmorrhagia enormis post	
tica	* 165. seq.	abortum sanata	325
— martis præstantia	333. 335	— strangulatus examinatur	149
— naphtha	* 166	— vaginæ incisio	18
Vitriolum cyprinum præbet specifi-		— prolapsus in virgiæ re-	
cum remedium antepilepticum		positus	122
	279	Vterina passio, conf. Hysterica pas-	
Ulcera cancrofa, vide Cancroso-		sio.	
rum &c.		— suffocatio, quomodo differt a	
Ulcibus chronicis medetur scarifi-		syncope 154. ab epilepsia & apo-	
catio	* 57	plexia	155
Umbilicalis funiculus, vide Funicu-		Vulnera globulis plumbeis minori-	
lus.		bus inflictæ periculosa	194
Umbilici ligamentum planum	263	— pectoris quomodo exploranda	
— — situs extraordinarius in fœ-		& tractanda	317. seqq.
tu	147	Vulnus oculi, vide Oculi vulnus.	
Umbilicus serum destillans	379	— pugione pectori inflictum le-	
Uolatilium menstruorum actio auge-		thale	313
tur magis frigore quam calore			
	197	W.	
Vomitus cruentus ex singulari causa		<i>Walpurgis - Kærner</i>	110
	290. 293	X.	
Vomitus sebaceus	* 142	<i>Zosis Hippocratis</i>	* 53. 69

Asteriscus numeris præfixus indicat Appendicis paginas.

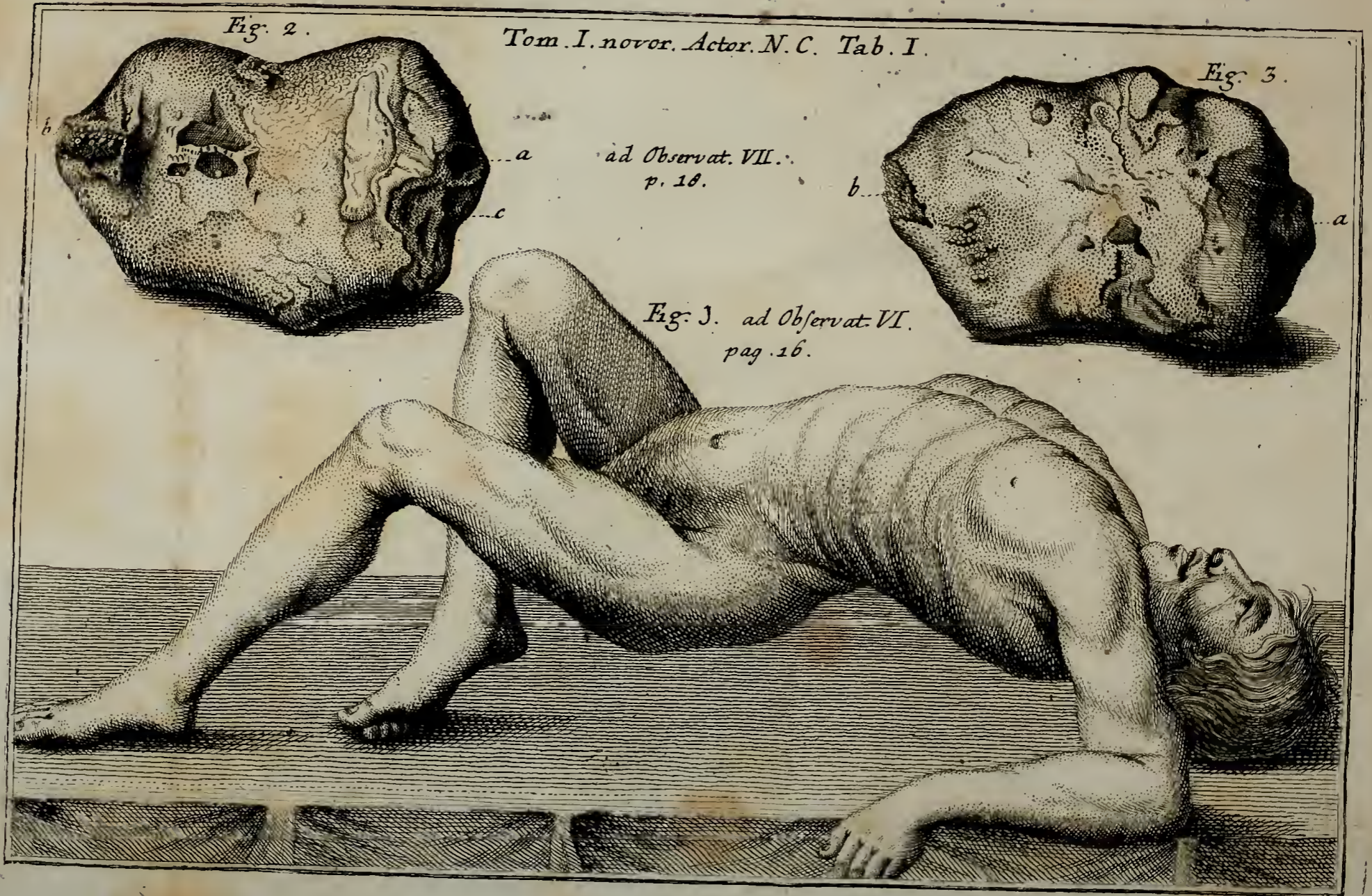

Fig. 2.

Tom. I. novor. Actor. N. C. Tab. I.

Fig. 3.

ad Observat. VII.
p. 18.

Fig. 3. ad Observat. VI.
pag. 16.

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 5.

Fig. 9.

Fig. 8.

Fig. 10.

Fig. 12.

Fig. 3.

Fig. 6.

Fig. 7.

Fig. 11.

Fig. 13.

Fig. 14.
p. 456.

Fig. 4.

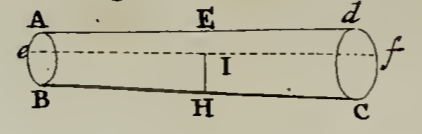

Fig. 3.

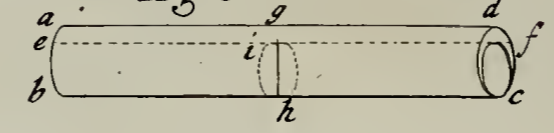

Fig. J.
ad Observat. VIII
p. 39 et 58.

ad Observat. XXXVI
p. 128.

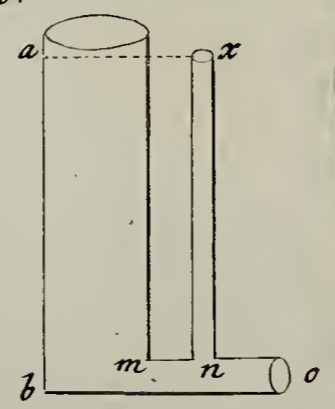

Fig. 2.

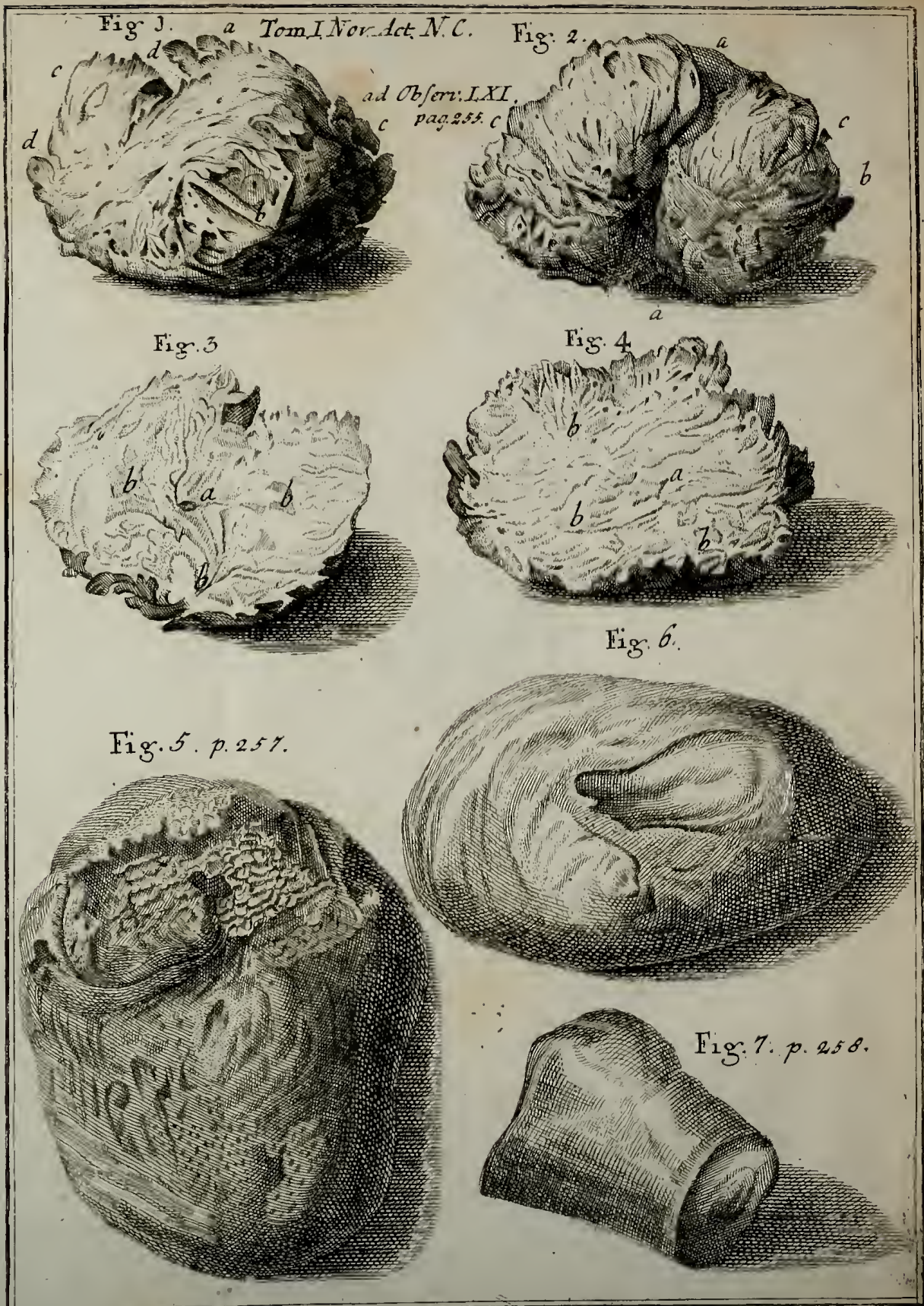

ad Observat. XXXIX.
p. 149
Fig. 5.

ad Observat. XXXIX
p. 149.
Fig. 6

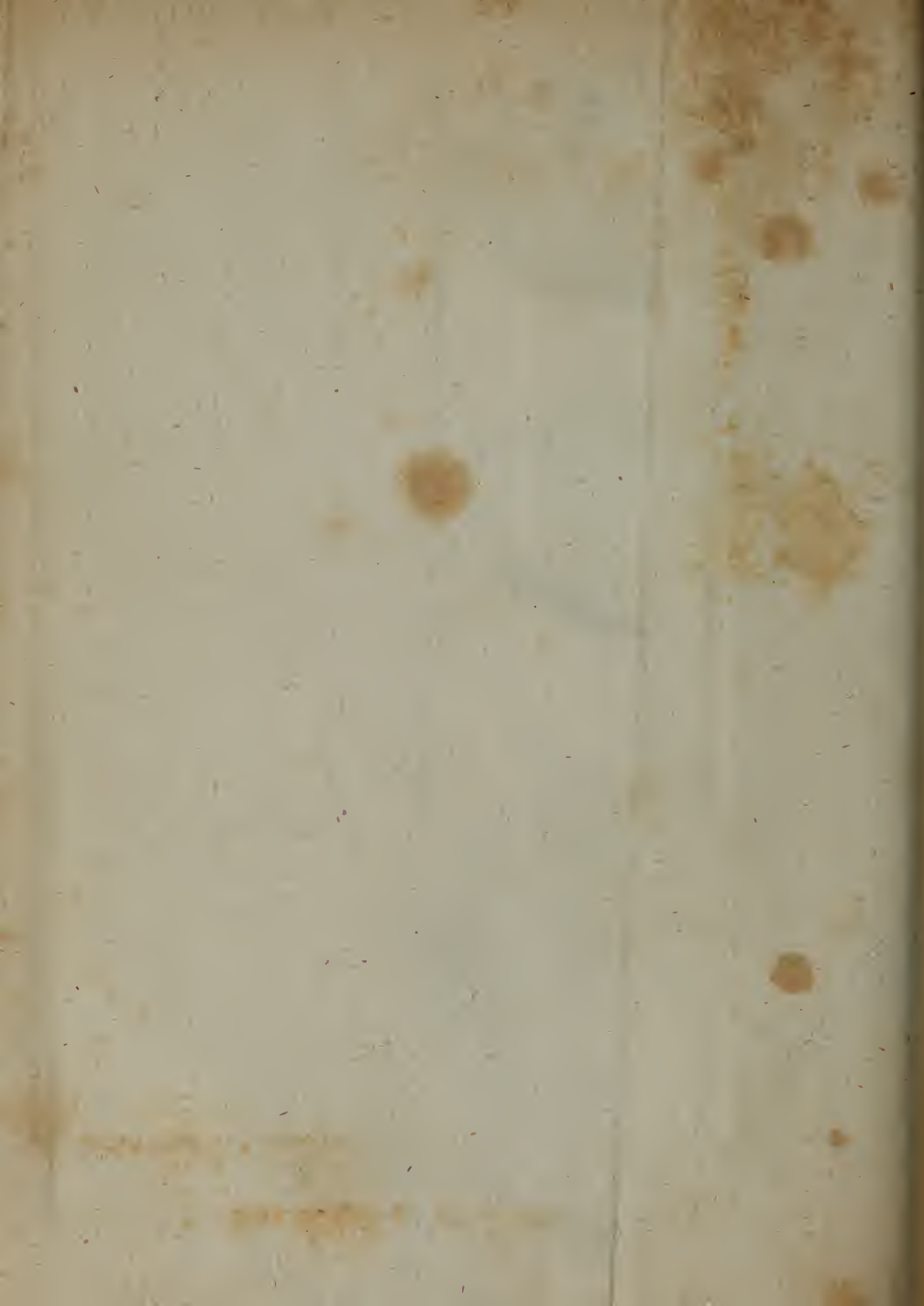

Fig. 2.

ad Observ. LXX. pag. 289.

ad Observ. LXIX. pag. 284.

Fig. 1.

ad Observ. LXXI. pag. 294.

Fig. 3.

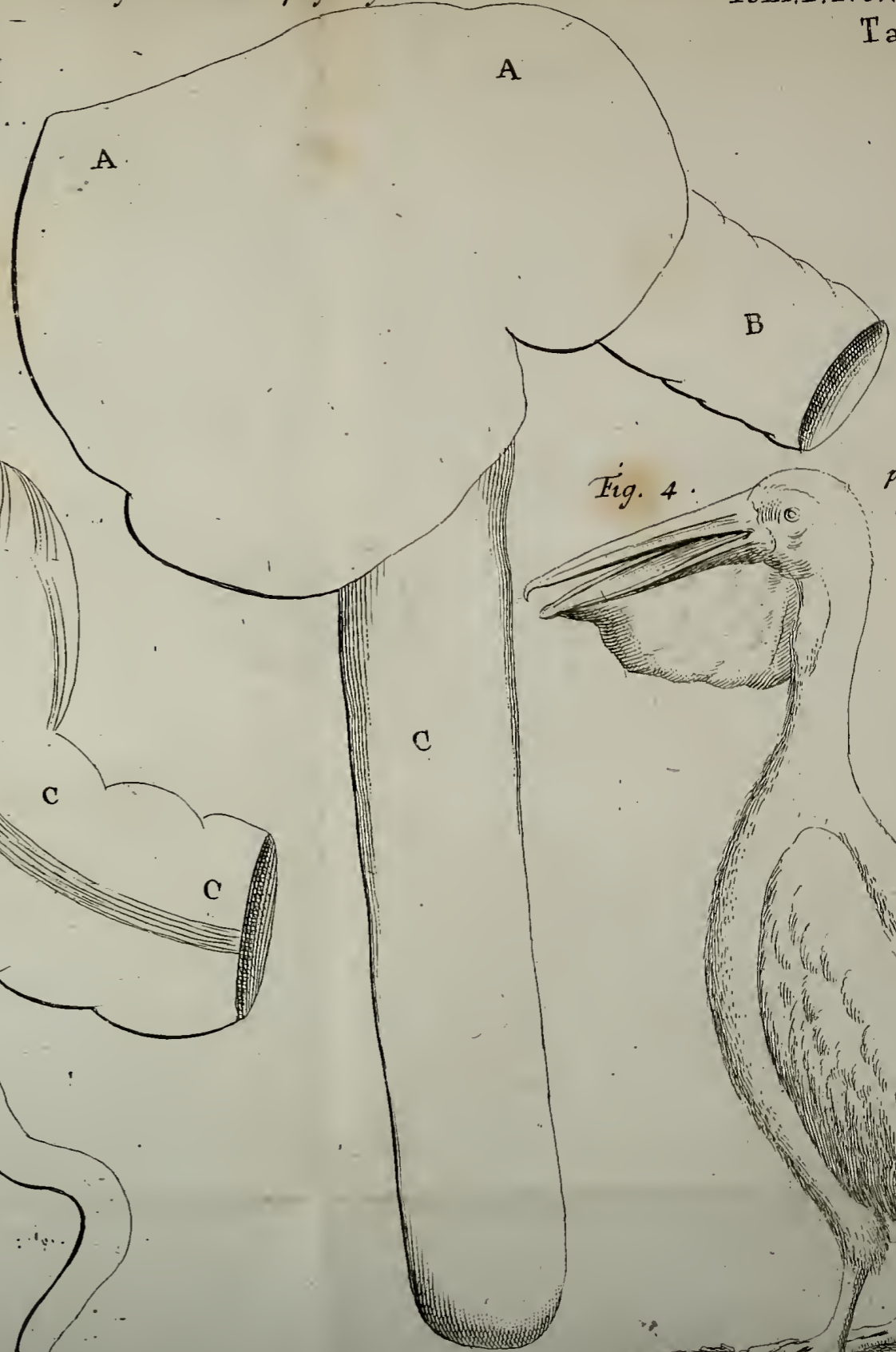

Fig. 4.

p. 454.

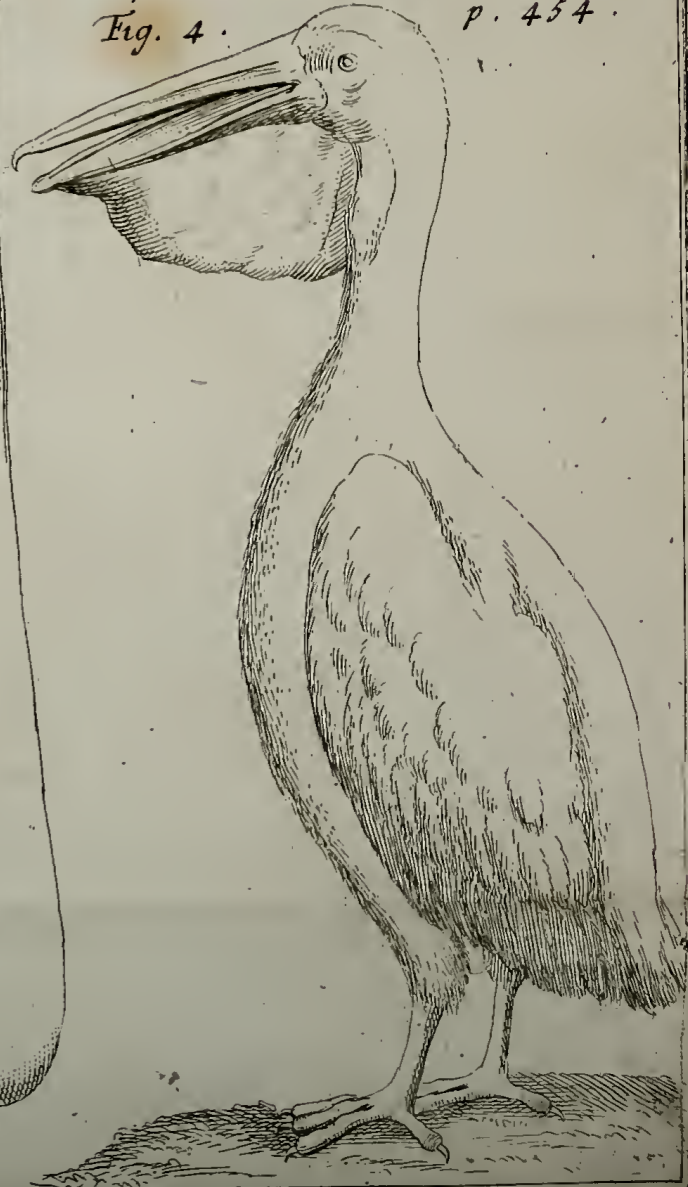

Fig. 1.

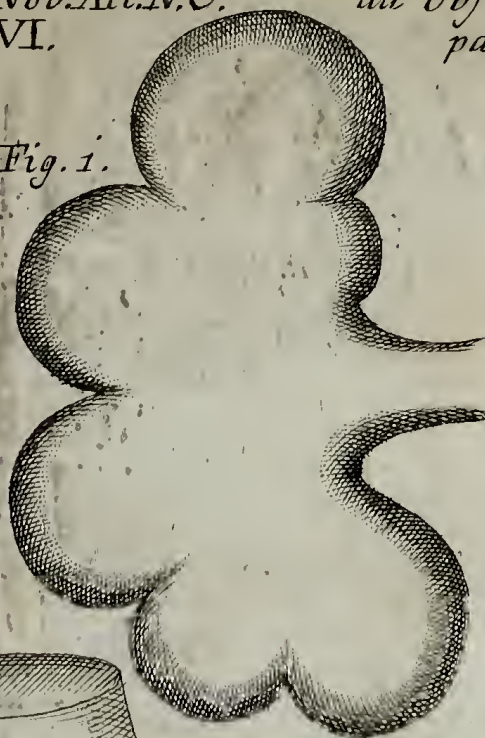
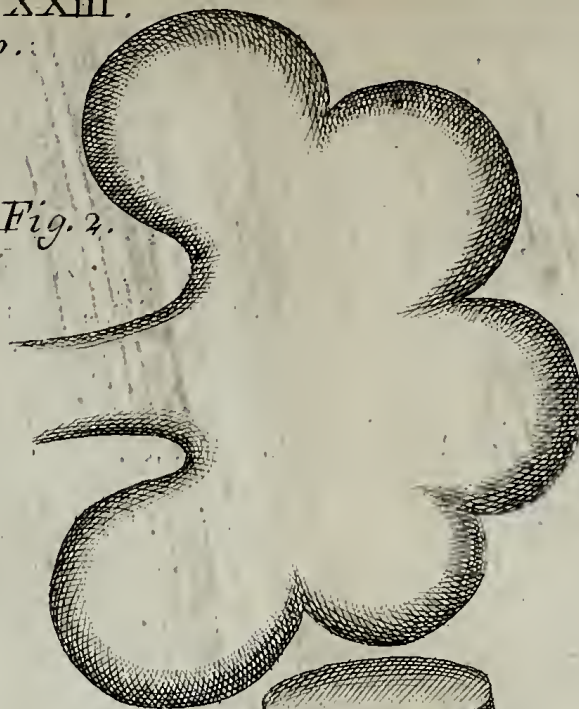

Fig. 2.

ad Observ. LXXV pag. 304.

A Fig. 3. A

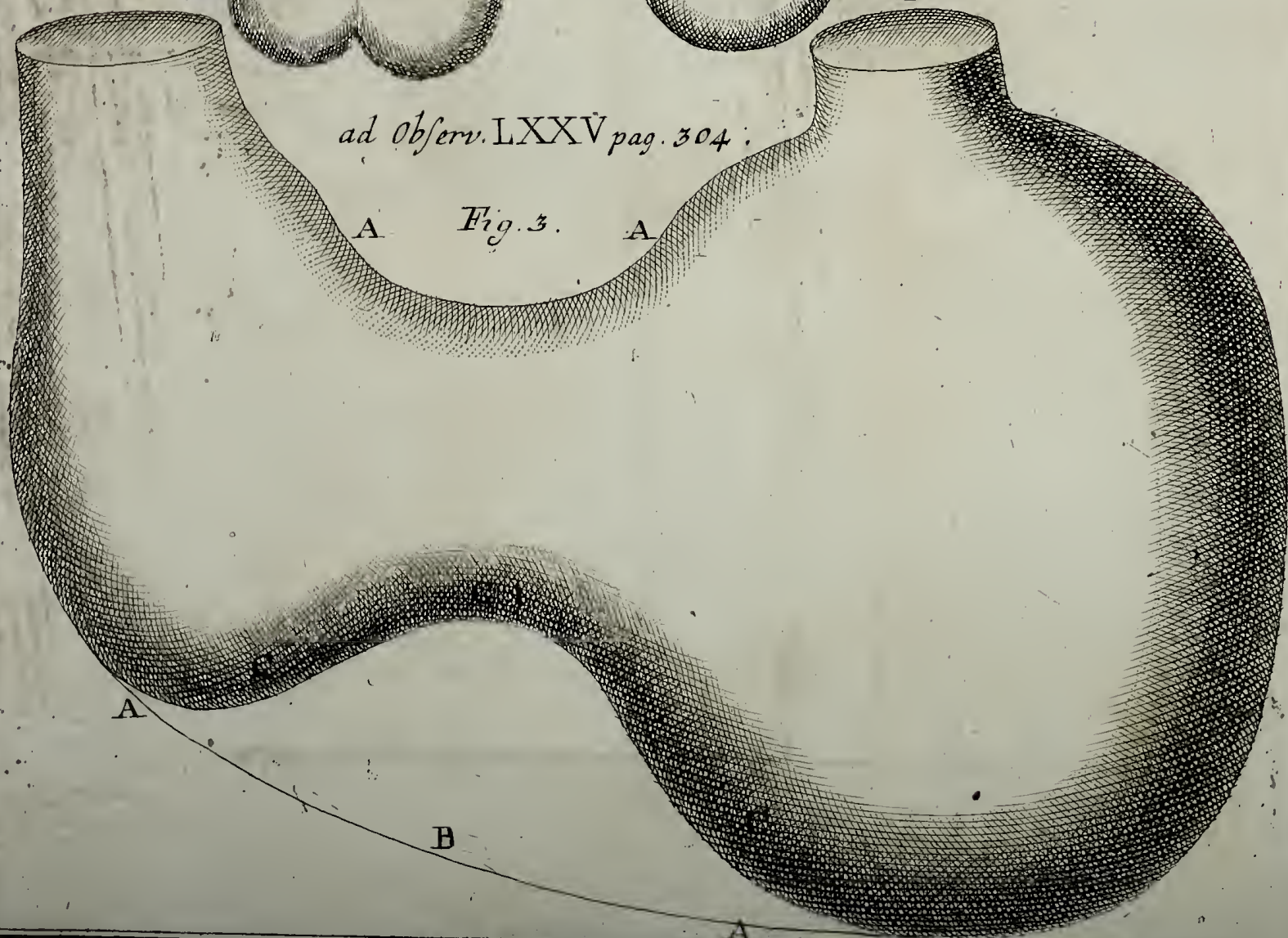

Fig. 3.

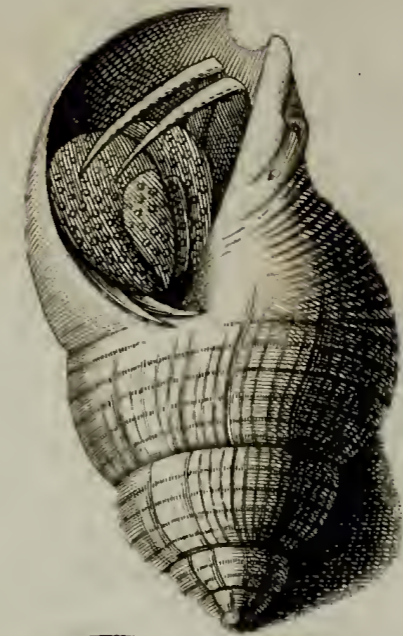

Fig. 4.

Fig. 5.

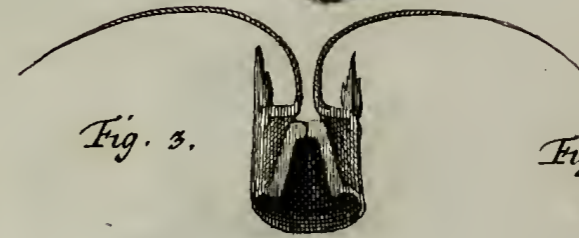

Fig. 8.

Fig. 9.

Fig. 5.

Fig. 6.

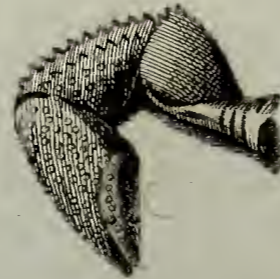
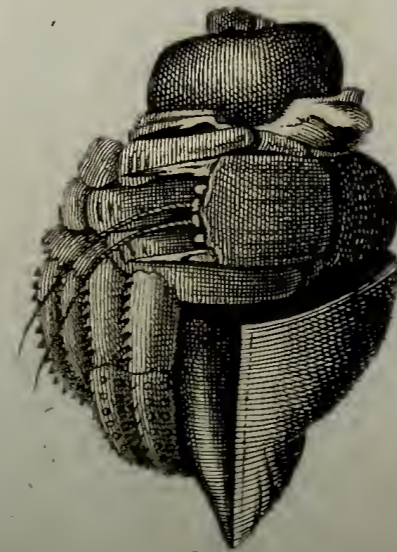
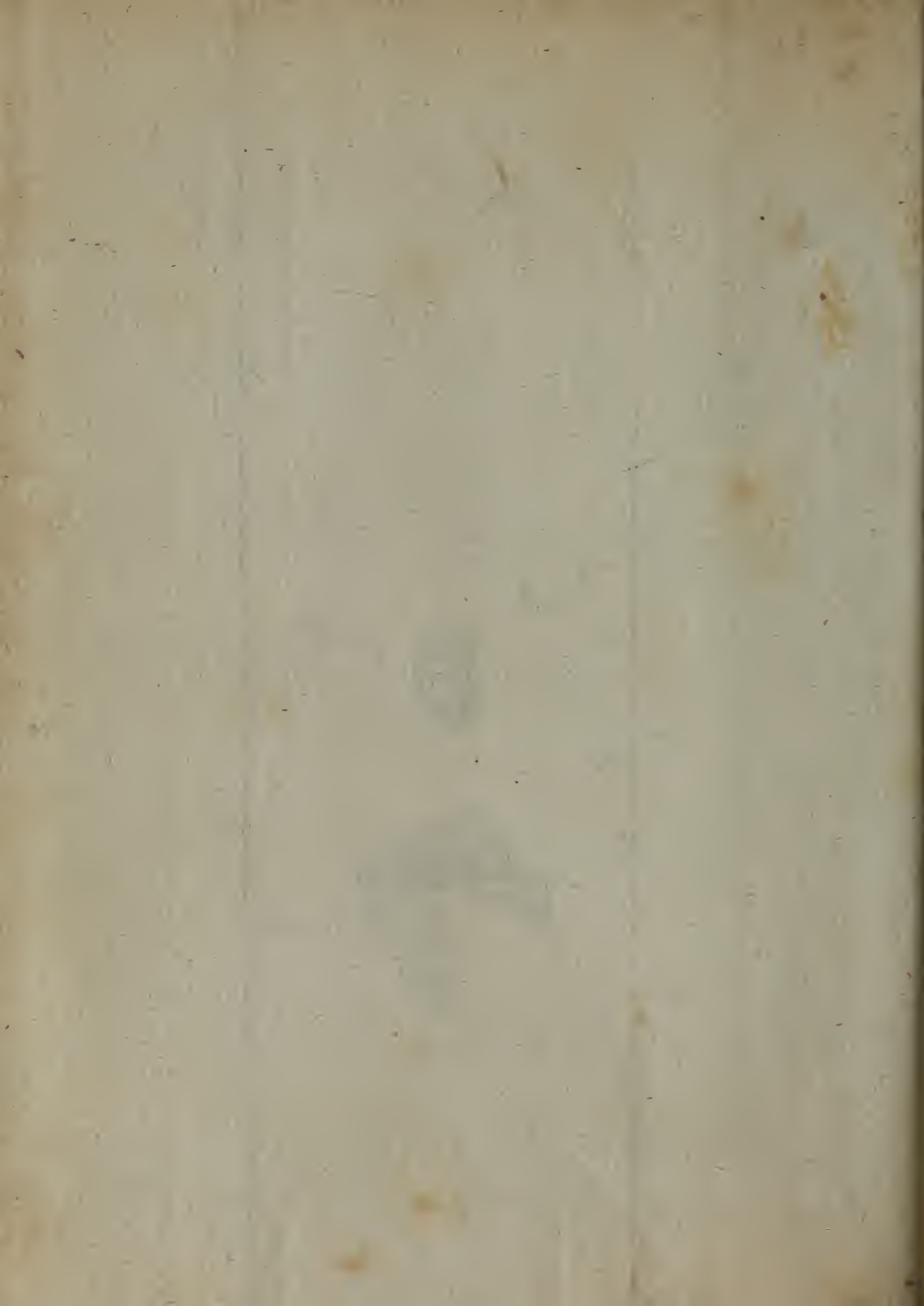

Fig. 7.

Fig. 2.

Nov. Act. N. C. Tab. VIII.
ad Obs. CI. p. 409.

Fig. J. p. 412.

Fig. 2.

Fig. 16. 9

Nov. Act. N. C.

Fig. 17.

Tab. IX.

ad. Obs. Cl. p. 409.

Fig. 1.

Fig. 2.

Scala $\frac{1}{2}$ pedis.

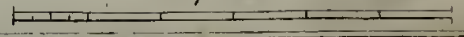

Fig. 4.

Fig. 2.

Fig. 3.

Fig. 1.

Fig. 5.

ad Observ. LXIX. pag. 284. et Obs. CIV p. 455.

ad Observ. LXII. pag. 26 et
ad Observ. CIII p. 445.

Fig. II.

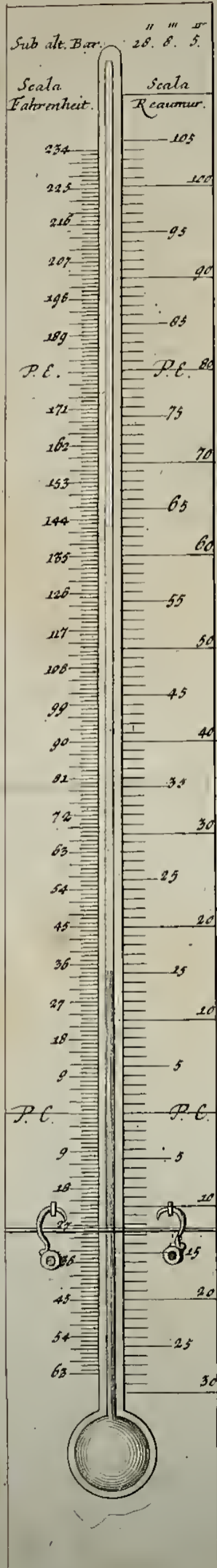

Fig. III.

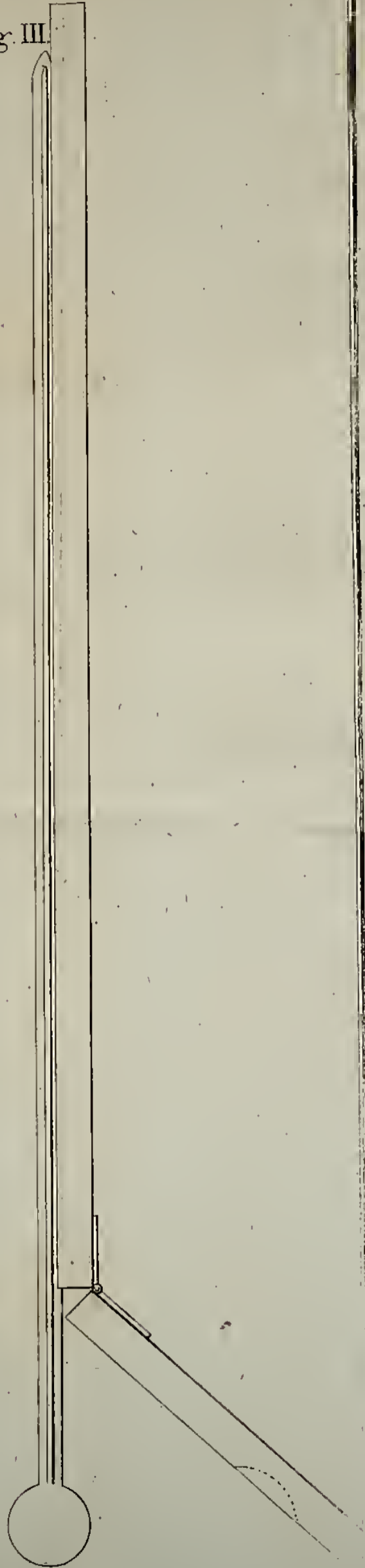

Fig. I.

